İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

HALİT FEMİR'İN (1910-1954) HAYATI VE MİMARLIĞI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bilge Ekin İNAN

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimarlık Tarihi Programı

HAZİRAN 2020

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

HALİT FEMİR'İN (1910-1954) HAYATI VE MİMARLIĞI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bilge Ekin İNAN
(502161114)

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimarlık Tarihi Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Zeynep KUBAN

HAZİRAN 2020

İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü'nün 502161114 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi Bilge Ekin İNAN, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı "HALİT FEMİR'İN (1910-1954) HAYATI VE MİMARLIĞI" başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Prof. Dr. Zeynep KUBAN** .....
İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Doç Dr. V. Gül CEPHANECİGİL** .....
İstanbul Teknik Üniversitesi

Doç Dr. Nezih AYSEL .....
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Teslim Tarihi : **07 Mayıs 2020**
Savunma Tarihi : **05 Haziran 2020**

Hayatıma değer katan bütün dostlarıma,

ÖNSÖZ

Halit Femir'in (1910-1954) hayatı, profesyonel yaşamı ve mimarisinin esaslarını anlamaya yönelik hazırladığım tez çalışmasında bana çok destekte bulunan tez danışmanım Prof. Dr. Zeynep Kuban'a çok teşekkür ederim.
Halit Femir'in kızı Hülya Akdoğu Femir ve akrabası Banu Femir'e, ayrıca Vafi ailesinden Ayşe ve Leyla Derya, Güler Vafi ve Şirin İris'e aileleri hakkında verdikleri bilgi ve fotoğraflar için; Tiyatro Sanatçısı Nedim Saban'a Küçük Sahne hakkında verdiği bilgiler ve fotoğraflar için; Şenesenevler Yapı Kooperatifi'nde, günümüze kalan 2 katlı konutta yaşayan ve konutun geleceğe taşınması için çaba sarfeden Deniz Bozok'a verdiği bilgi ve belgeler için; Lido hakkında verdiği bilgiler için Arkeolog Necati Aksüt'e; Lido'daki Bedri Rahmi Eyüboğlu imzalı duvar resimlerinin fotoğraflarını benimle paylaşan Sanat Tarihçisi Ömer Faruk Şerifoğlu'na; tez boyunca ayırdığı zaman ve önerdiği kitaplar için Sayın Hocam Doç. Dr. Nezih Aysel'e, Bursa'nın Prost planı hakkında kişisel arşivinden verdiği belgeler için Prof. Dr. Handan Türkoğlu'na, Ahmet Priştina Kent Arşivi'nde bana yardımcı olarak kişisel arşivinden kaynak paylaşımında bulunan Onur Eryeşil'e, Femir'in İsveç'te yaşadığı yapıyı fotoğraflayan Volkan Tüm ve ailesine teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca Bursa Hali'ndeki esnafa yardımları için teşekkür ederim.
Tez hazırlığı boyunca beni motive eden sayın hocam Dr. Öğr. Üyesi Tuğçe Şenberber ve, Doç. Dr. Soner Şahin'e; metni okuyarak düzeltmeler konusunda yardımcı olan liseden hocam Kader Yeşiltaş Alnıtemiz; Dr. Öğr. Üyesi Nevin Kurtay, annem ve arkadaşlarım Ertan Erat, Arş. Gör. Kübra Yaşar, Arş. Gör. Medine Rasimgil, tez boyunca arasıra fikir alışverişi yaptığım Arş. Gör. Fırat Kaya'ya ve görselleştirmelerde ve fotoğraf çekimlerinde yardımcı olan arkadaşım Grafik Tasarımcı İlhan Erdem Bayrakçeken'e teşekkürlerimi sunarım.

Mayıs 2020 Bilge Ekin İnan

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ ..... **vii**
İÇİNDEKİLER ..... **ix**
KISALTMALAR ..... **xi**
ÇİZELGE LİSTESİ ..... **xiii**
ŞEKİL LİSTESİ ..... **xv**
ÖZET ..... **xxi**
SUMMARY ..... **xxv**
1.1 Problemin Tanımı 1
1.2 Çalışmanın Amacı 1
1.3 Kapsam 2
1.4 Yöntem 3
2. HALİT FEMİR'İN BİYOGRAFİSİ **5**
2.1 Ailesi 5
2.2 Eğitimi 7
2.2.1 Galatasaray Lisesi'ndeki öğrencilik yılları 7
2.2.2 Güzel Sanatlar Akademisi'nde öğrencilik yılları 10
2.2.2.1 Bruno Taut ve Halit Femir 20
2.2.3 Avrupa'daki stajları 22
2.2.3.1 Sven Markelius'un ofisindeki stajı 23
2.2.3.2 Le Corbusier'nin ofisindeki stajı 28
3. HALİT FEMİR'İN PROFESYONEL YAŞAMI **35**
3.1 Halit Femir'in Mimarlığı 35
3.1.1 Feridun Akozan 35
3.1.2 Halit Femir'in Feridun Akozan'la ortaklığı 41
3.1.3 Halit Femir'in erken dönem çalışmaları 43
3.1.4 Lido Yüzme Havuzu/ Gazinosu/ Oteli 56
3.1.5 Konut çalışmaları 70
3.1.5.1 Yer- iklim 76
3.1.5.2 Plan organizasyonu-mekan organizasyonu 78
3.1.5.3 Cephe özellikleri 79
3.1.5.4 Konut iç mekanı tasarımları 82
3.1.5.5 Aynı dönemde yapılan diğer projelerlerle karşılaştırma 86
3.1.5.6 Şenesenevler Yapı Kooperatifi ve konut kooperatifleri 98
3.1.6 Ticari yapılar için iç mekan çalışmaları 104
3.1.6.1 Sergi pavyonu iç mekanı tasarımı 104
3.1.6.2 Banka- acenta iç mekan tasarımı 106
3.1.6.3 Dönemin iç mekan çalışmaları bağlamında Halit Femir'in iç mekanları 111
3.1.7 Mevcut yapı içinde tasarımlar: Küçük Sahne 115
3.1.8 Endüstri ve ticaret yapıları 121

3.1.8.1 İpekçilik Kollektif Şirketi Dokuma Fabrikası..... 122
3.1.8.2 Aynı yıllarda yapılan endüstri yapıları ile karşılaştırma 128
3.1.8.3 Bursa Hal ve Çarşı..... 132
3.1.9 Halit Femir'in diğer çalışmaları..... 143
3.1.9.1 Aynı dönemde yapılan çalışmalar ile karşılaştırmalar 149
3.2 Halit Femir'in Eğitimci Kimliği 154
4. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ **165**
KAYNAKLAR..... 173
EKLER 205
ÖZGEÇMİŞ..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

KISALTMALAR

CIAM **:** Congrés Internationalle d'Architecture Moderne (Uluslararası Modern Mimarlık Kongresi)

Akademi **:** Güzel Sanatlar Akademisi

G.S.A. **:** Güzel Sanatlar Akademisi

İKŞDF **:** İpekçilik Kollektif Şirketi Dokuma Fabrikası

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 2.1 : Halit Femir'in hayatı boyunca yaptığı projeler. .....Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1 : Halit Femir (Vanlı,1954, s.142). ..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 2.2 : Kuruçeşme'deki Memduh Paşa Yalısı (Url-3). ..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 2.3 : Halit Femir eşi Güner Femir ve kızı Hülya ile birlikte. (Hülya Akdoğu Femir Arşivi). ..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 2.4 : Ernest Mamboury (Anonim, 2017, s.2) .. Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 2.5 : Ernst Mambory'nin dersinden izdüşüm tekniği ile yapılmış öğrenci çizimleri (Anonim, 2017, s.13). ..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 2.6 : Halit Femir'in Güzel Sanatlar Akademisi'ndeki kayıt defterindeki bilgileri (M. S. G. S. Ü. Öğrenci İşleri Arşivi Başkanlığı Arşivi, Akademi Kayıt Defteri). ..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 2.7 : Halit Femir'in Güzel Sanatlar Akademisi'ndeki transkripti (Hülya Femir Akdoğu kişisel arşivi). ..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 2.8 : 1933-34 yılı Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık Şubesi öğrencileri (Fotoğrafta Halit Femir işaretlenmiştir.) (Söylemezoğlu, 1995, s.114). ..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 2.9 : Halit Femir'in Ernst Egli atölyesinde tasarladığı Bursa Uludağ Oteli (Anonim, 1935a). ..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 2.10 : Halit Femir'in Ernst Egli atölyesinde tasarladığı Bursa Uludağ Oteli (Anonim, 1935a). ..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 2.11 : Vafi Korusu'nda Taut Evi (Url-7). ..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 2.12 : Solda aynı konutta eşi Erica Wittich, Eylül 1937, sağda villanın terasında Taut kızı ile birlikte (Unda Hörner, Die Architektenbrüder Bruno und Max Taut, Berlin 2020 Gebr. Mann Verlag). ..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 2.13 : Femir'in ofislerinde staj yaptığı isimler: sol üstte Ivar Stal, sağ üstte Le Corbusier, altta Sven Markelius (Url-8, Url-9, Url-10).. Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 2.14 : Halit Femir'in İsveç'te ikamet ettiği yapı (Ekin İnan kişisel arşivi). Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 2.15 : Collective house (Gearthy, 2016, s. 41).Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 2.16 : Collective house ortak mutfak (Gearthy, 2016, s.48). ..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 2.17 : Collective house kreş (ArkDes Mimarlık Arşivi)..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 2.18 : Le Corbusier'in Anvers'in Batı kıyısı tasarımının HAIR ekibi tarafından modellenmiş hali (Url-12). ..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.1 : Akozan'ın bitirme konkur projesi (Anonim , 1940, s. 55-68).... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.2 : Akozan'ın bitirme konkur projesinde bahçeli evler (Anonim , 1940, s. 55-68).. ..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

Şekil 3.3 : Dragos'taki villa (Anonim,1969, s.53)...Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.4 : Dragos'taki villa iç mekan (Anonim,1969, s.53). **40**
Şekil 3.5 : 9 Eylül Panayır alanı (Karpat, 2009, s.104 'dan Ulus, 19.08.1935).. **45**
Şekil 3.6 : Kültürpark haritası (Femir, 1939, s.199).. **47**
Şekil 3.7 : Sümerbank Pavyonu (150. Yıl Sergisi)..Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.8 : Vilayet pavyonlarından Manisa Pavyonu (150. Yıl Sergisi).Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.9 : Şark Halı Pavyonu (Tansu, 1937, s.327).Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.10 : Bursa Pavyonu, İngiltere Pavyonu, Yalova Kaplıcaları (Tansu, 1937, s.326, 328)Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.11 : Çimento Pavyonu (Tansu, 1937, s.326) Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.12 : Solda İzmir Vilayet Pavyonu olarak düzenlenen yapı (Femir, 1939, s.208) sağda pavyonu tanıtan gazete haberi (Fuarda İzmir Pavyonu, 1939) Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.14 : Lido'nun bulunduğu yer (Yandeks haritalardan alınarak işaretlenmiştir.). Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.15 : Lido'nun Ortaköy sahilindeki konumu (Url-15) (Yazar tarafından işaretlenmiştir.). Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.16 : Lido'nun genel yerleşimi (Yazar tarafından yapılmıştır.). Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.17 : Yapının kesiti (Yazar tarafından renklendirilmiştir.) (Femir, 1944, s.245). Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.18 : Yapının cephesi. (Femir, 1944, s.245)...Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.19 : Lido Yüzme Havuzu (Ögel- Gülru- Alışık, 2018, s.331).Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.20 : Lido'nun zemin katında yüzücülere ait gazino (Femir, 1944, s.249). Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.21 : Gazinoya ait iç mekan fotoğrafı (Ögel- Gülru- Alışık, 2018, s. 331). Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.22 : Düğün ilanı (Zeynep Şenkal (Oray) Emin Şenkal Evlendiler, 1969, s.7). Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.23 : Süreli yayınlardaki reklamları yapının çok işlevliliğine de atıfta bulunurdu. (Lido'da Bütün Gün, 1955, s.7). Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.24 : Bedri Rahmi'ye ait duvar resimleri (Ömer Faruk Şerifoğlu kişisel arşivinden). Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.25 : Bedri Rahmi Eyüboğlu'na ait duvar resmi (Femir, 1944, s. 248).... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.26 : Florya Gazinosu planı (Atatürk Kitaplığı Arşivi). Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.27 : Florya Gazinosu (Url-21).Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.28 : Süreyya Plajı soyunma kabini arkasında mayolu kızlar figürü (Url-22). Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.29 : Ataköy Plaj Tesisleri gazinosu (Anonim, 1958, s.101).. Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.30 : Ataköy Plaj Tesisleri gazino planları (Anonim, 1958, s.404)....Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.31 : Femir'in Ortaköy'de tasarladığı villa (Femir, 1938, s.14).....Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.32 : Elagöz Evi (Femir, 1947, s.153). .....Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

Şekil 3.33 : Selim Süter Evi (Femir- Akozan, 1950d, s.45). **.....** Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.34 : Mehmet Aker Villası (Akozan- Femir, 1950e, s.214). **....** Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.35 : Cemil Kabakçı Apartmanı (Gökten, 2017, s. 162). **.....** Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.36 : Şenesenevler Yapı Kooperatifi (Femir- Akozan- Yapanar, 1952, s.171). **.....** Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.37 : C1 tipi konutta Şenesenevler Yapı Kooperatifi'ndeki konutlarda kullanılan çift katmanlı pencere (Ekin İnan kişisel arşivi). **.....** Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.38 : Mehmet Aker Villası'nda pencere altındaki ahşap kaplama (Ayşe Sütmen kişisel arşivi). **.....** Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.39 : Şenesenevler Yapı Kooperatifi'nde F1 tipinde kuzeye bakan cepheler (Ekin İnan kişisel arşiv). **.....** Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.40 : Şenesenevler Yapı Kooperatifi'nde F1 tipinde ıslak hacim penceresi (Ekin İnan kişisel arşiv). **.....** Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.41: Ortaköy'deki villada sabit mobilyalar (Yazar tarafından renklendirilmiştir.) (Femir, 1938, s.15) Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.42 : Selim Süter Evi salon iç mekan (Femir- Akozan, 1950d, s.48) **.** Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.43 : Selim Süter Evi salon iç mekan (Femir- Akozan, 1950d, s.50) **.** Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.44 : Ginther'in atölyesindeki mobilya tasarımı (Anonim, 1934, s. 281) **..** Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.45 : Eyüp Kömürcüoğlu tarafından Boyacıköy'de tasarlanan villanın kesiti (Kömürcüoğlu, 1948, s.190) **.....** Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.46 : Fethi Okyar Evi (Eldem, 1938, s.134) **..** Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.47 : Bruno Taut Evi'nin kesiti (Hasol, 2010, s.70) **.....** Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.48 : *Yapı Tasarımı* kitabında çift katmanlı duvar uygulaması (Neufert, 1998, s.74) **.....** Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.49 : *Yapı Tasarımı* kitabında çift cidarlı pencere uygulaması (Neufert, 1998, s.178) **.....** Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.50 : Nizamettin Doğu tarafından tasarlanan Tuncay Evi (Doğu, 1952b, s.225) **.....** Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.51 : Kadri Eroğan imzalı Mithat Güldü Evi (Eroğan, 1954, s.59) **....** Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.52 : Rıfat Yalman Evi (Hancı- Cansever, 1952, s.108) **.....** Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.53 : Solda Boyacıköy'de Villa (Kömürcüoğlu, 1948, s.190) Sağda Bebek'te Villa (Yenel , 1957, s.110). **.....** Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.54 : Mantar parke reklamı (Anonim, 1949) **.** Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.55 : Architecture d'Aujourdhui'de Mantar Döşeme Reklamı (Anonim, 1931a, s.12) **.....** Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.56 : Boğaziçi'nde bir yalı yaşama odası birimi (Eldem, 1946, s. 101) **.....** Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.57 : Üçler Apartmanı (Erkan (Arkan), 1935) Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.58 : Sigara odası (Fümuar) (Eldem, 1931, s. 233-234) **.....** Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

Şekil 3.59 : Rıfat Yalman Evi iç mekan (Url-24)**.....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.60 : Etiler Konut Kooperatifi B tipinde taş cepheler üstte Kemal Ahmet Aru'nun perspektif çizimi altta fotoğraf (Doğusan Alexander, 2017, s. 359). **.....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.61 : İzmir Vilayet Pavyonu (Femir, 1939, s.209). **.....** Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.62 : İş Bankası Kazlıçeşme Ajansı planı (Femir- Akozan, 1953, s.28) İş Bankası Şehremini Ajansı planı (Femir- Akozan, 1953, s. 31)**.**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.63 : Kazlıçeşme İş Bankası Ajansı iç mekanda gömme lamba kullanımı (Femir- Akozan, 1953, s.29)**.....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.64 : Solda Isomi Noguchi imzalı sehpa (Url-28) Sağda Yapı Kredi Bankası asma katında Noguchi tasarımı sehpa (Femir- Akozan, 1951b, s.51) (Yazar tarafından kırmızı olarak renklendirilmiştir.)**.....** Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.65 : ANTAŞ Havacılık ve Turizm Ortaklığı Uçak Yolcu Bekleme Salonu iç mekanı (Femir, 1950a)**.....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.66 : Emin Onat'ın tasarladığı Bursa Yapı Kredi Bankası'nın iç mekanı (Onat, 1949, s.98) **.....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.67 : İş Bankası Pangaltı Şubesi (Türkmen, Giray, 1956, s. 53).**.....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.68 : Akbank Kurtuluş Ajansı (Eroğan, 1954, s.61)**.....** Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.69 : İş Bankası Galatasaray Şubesi (Türkmen, 1955, s. 13)**...** Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.70 : İş Bankası Galatasaray Şubesi (Türkmen, 1955, s.13)**....** Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.71 : Küçük Sahne'de ekledikleri çelik çerçeve (Yapı Kredi Bankası Arşivi) (Yazar tarafından renklendirilmiştir.). **.**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.72 : Küçük Sahne etkinlik salonu (Femir- Akozan, 1951a, s.53)**.....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.73 : Çeloteks Reklamı (Anonim, 1947, s.202) **.....** Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.74 : Küçük Sahne fuayesinde vestiyer alanı (Url-29). **.....** Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.75 : Küçük Sahne'nin fuayesinde büfe, Bedri Rahmi'ye ait duvar resmi ve şömine (Femir- Akozan, 1951a, s.54)**.**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.76 : Merinos Fabrikası'nın inşası (Merinos Fabrikası, 1936, s.6). **....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.77 : Prost'un plan ve krokisinin üst üste konulaması İpekçilik Kollektif ve Prost'un plan raporunda önerdiği sanayi bölgesinin tahmini yerinin konumları (Batkan, 1996, Kaptanoğlu, 2008). **.....** Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.78 : İpekçilik Kollektif Dokuma Fabrikası ve üstte cephesi (Femir, Akozan, 1950b, s. 95 s.93). **.....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.79 : Fabrikanın Planı (Femir, Akozan, 1950b, s.95). **.....** Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.80 : İpekçilik Kollektif Dokuma Fabrikası'na ait fatura (Url-31). **....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

Şekil 3.81 : Antalya Pamuklu Dokuma Fabrikası plan ve üretim akışı (Karabağ, 2020, s. 8)..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.82 : Antalya Pamuklu Dokuma Fabrikası'nda önde idari bina ve arkada üretim binası (Akış, 2018, s.92). ..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.83 : Kayseri Sümerbank Bez Fabrikası (Asiliskender, 2002, s. 67).. Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.84 : Bursa Merinos Fabrikası (Küçüközdemir Aydın, 2016, s. 16)... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.85 : Ankara Şeker Fabrikası inşası ve arıtma bölümünün iç mekanı (Ankara Şeker Fabrikası Arşivi'nden Öztürk, 2019, s.72)..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.86 : Bursa Hali'ndeki kiralık buzhanelerin ilanı (Kiralık Buzhane, 1949, s.5). ..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.87 : Bursa Ticaret Bölgesi (Özdeş, 1998, s. 13)..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.88 : Bursa Hali'nin ticaret merkezindeki konumu ve çevresindeki hanlar (Özdeş, 1998, s.14)..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.89 : Bursa Hanlar Bölgesi ve Bursa Hali yapısının konumu (Bursa Büyükşehir Belediyesi Arşivi'nden alıntılayan Gedik, 2015, s.63) (Yazar tarafından işaretlenmiştir.)..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.90 : Bursa Hali'nin pazar yerinden görünümü (Ekin İnan kişisel arşivinden). ..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.91 : Bursa Hali'nin birinci kat planı (Femir- Akozan, 1950g, s.148)..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.92 : Yapının betonarme kirişlerle taşınan tonozları (Ekin İnan kişisel arşivi). ..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.93 : Tonoz altındaki pencereler (Ekin İnan kişisel arşivi). .... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.94 : Bursa Hali ona uymayan ekleriyle (Ekin İnan kişisel arşivi)..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.95 : Nevzat Erol'un tasarladığı İstanbul Büyükşehir Belediyesi (Anonim , 1953a). ..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.96 : Hilton Oteli balo salonu (Url-32). ..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.97 : Bursa Tuz Pazarı için 1930'larda H. Hüsnü tarafından tasarlanan halin cephe çizimi (H. Hüsnü, 1932, s.41). .. Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.98 : Bursa Tuz Pazarı için 1930'larda H. Hüsnü tarafından tasarlanan halin plan çizimi (H. Hüsnü, 1932, s.42)..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.99 : Eskişehir Hali (Url-33)..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.100 : Balıkesir Sebze ve Kasap Hali (Birol, 2003, s.3). ..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.101 : Eminönü Hali (Pervitich, Eminönü, 77-79 paftalar)..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.102 : Eminönü Hali (Url-34)..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.103 : Sivas Kongresi Anıtı –Femir ve ekibi (Arkitekt, 1946, s.159). Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.104 : Mudanya İmar Planı (Femir-Akozan, 1950f, s.70) (Aks ve meydanlar işaretlenmiştir.)..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.105 : Sivas Kongresi Anıtı –Femir ve ekibi (Anonim, 1946,s. 159). Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

Şekil 3.106 : Sivas Kongresi Anıtı – Sağda Vahdet Dobra, Şadi Çalık (Arkitekt, 1946: 158) Solda Fethi Argun, Mustafa Pahlivan, Heykeltraş Şadi Çalık projesi (Anonim, 1946, s. 160). **.....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.107 : Yarışma ilanı (Proje Müsabakası, 1953, s.7). **.....** Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.108 : Spor ve Sergi Sarayı şimdiki hali (Aşkan, 2011, s.289).Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.109 : Çarşamba İmar Planı için ev tipleri (Akıncılar, 1947, s. 277) **..**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.110 : Leyla Turgut – Asım Mutlu imzalı Çanakkale Anıtı (Anonim, 1944a, s. 60) **.....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.111 : Çanakkale Zaferi ve Meçhul Asker Anıtı Yarışması'nda birinci olan Feridun Kip imzalı proje (Anonim, 1944a, s.52)**.....** Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.112 : Sedad Hakkı, Remzi Ediz, Saim Oktay, Demirtaş Kırçıl imzalı Çanakkale Anıtı (Anonim, 1944a, s.58)**.....** Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.113 : Kadri Duna, F. Metegil, S. Ceyhan , N. Acem, M. Önal (Anonim, 1944a, s.54)**.....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.114 : Soldan sağa Feridun Akozan, Halit Femir ve Mehmet Ali Handan G.S.A.'nde ofislerinde (Özel,2011, s. 91). **.....** Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.115 : Yaşar Dalbaşar'a ait projenin vaziyet planı altta Yaşar Dalbaşar'a ait projenin görünüşü (Anonim, 1953c, s.137). **.....** Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.116 : Yaşar Dalbaşar'a ait projenin vaziyet planı altta Yaşar Dalbaşar'a ait projenin görünüşü (Anonim, 1953c, s.137). **.....** Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.117 : Yaşar Dalbaşar'a ait proje vaziyet planı (Anonim, 1953c, s. 138) **.** Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.118 : G.S.A. hocaları bir arada (İlk sırada sağdan ikinci Halit Femir) (Özel, 2011, s. 81). **.....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.119 : Bülent Serbes'e ait Bitirme Konkur Projesi (Anonim, 1945, s. 245). **.....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.120 : 1945 yılında G.S.A. hocaları (Eldem, 1995, s. 47) (Halit Femir orjinal fotoğrafta işaretlenmiştir). **.....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil B.1: Cemil Kabakçı'nın vefat ilanı (Vefat, 1966, s.2) **.....** Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil B.2 : Selim Süter'in Bursa'daki fabrikasının reklamı (Uludağ ve Altın Sülün Avrupa Tipi Peynirleri, 1940, s.1) **.....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil B.3 : Küçük Sahne'de Çocuk Sineması duyurusu (Küçük Sahne'de Çocuk Sineması, s.7).....Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil C.1 : Aile ağaçları **.....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

HALİT FEMİR'İN (1910-1954) HAYATI VE MİMARLIĞI

ÖZET

Türkiye'nin Erken Cumhuriyet Dönemi mimarlığı hakkındaki yayınlar belli aktörler ve öne çıkan işlerine odaklanmıştır. Araştırmadaki bu eksiklik, belli mimarlar ve eserleri hakkındaki belleğin yitimiyle sonuçlanmıştır, bu sebeple 20. yy'ın ilk yarısında etkinlik gösteren ünlü olmayan Türk mimarların eserleri koruma altına alınmamıştır.

Bu tezin çıkış noktası, 1940'lara ait, İstanbul'un yaşlı kuşağı tarafından Lido Yüzme Havuzu olarak bilinen ünlü kulüp yapısının yıkımı ve içler acısı bir durumda bırakılışıdır. 1990'larda el değiştiren yapı, Reina isimli gece kulübüne dönüştürülürken yapısal değişikliklerle zarar görmüştür. 2016'yı 2017'ye bağlayan yılbaşı gecesinde birçok kişinin öldürüldüğü bir terörist saldırı sonrasında, bazı bahanelerle yapı kısmen yıkılmış ve tamamen ortadan kaldırılacağı günü beklemektedir. Halbuki Lido olimpik boyutlarda ve dönemin teknolojik imkanlarından yararlanan ilk modern yüzme havuzlarından biriydi, yanındaki otel ve restoranla birlikte 1941 yılında Mimar Halit Femir tarafından, iş adamı olan dayısı Emin Vafi için tasarlanmıştır. Yapı, Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun ilk duvar resimlerini içermekteydi. Halit Femir'in ismi sadece çok az sayıda ilgili kişi tarafından bilinmekte ve mimar hakkında bir yayına ulaşılamamaktadır. Bu tez mimarın eserleri ve hayatı hakkındaki bilgileri bir araya getirerek analiz etmeyi, eserlerinden günümüze ulaşanları belirlemeyi ve döneminin eserleri ile karşılaştırma yapmak yoluyla üretken mimarı saygıyla anarken onun kendi dönemi içindeki yerini belirleme amacını taşımaktadır.

Femir'in eserleri hakkında ana ve temel kaynak, mimarlık dergisi *Arkitekt*'tir; Femir'in Akozan'la ve tek başına tasarladığı ve çoğu inşa edilen çalışmaların önemli bir kısmı bu dergide yayınlanmıştır. Mimarın tasarladığı eserlerinden mevcut olanlar, kaybolanlar ve gerçekleşmeyen yarışma projeleri analiz edilerek kapsamlı bir katalogda bir araya getirilmiştir. Bir trafik kazası sonucu zamansız vefat eden Femir'i anmak üzere, iş arkadaşları Şevki Vanlı ve Feridun Akozan, *Arkitekt* Dergisi'nde bilgi verici makaleler kaleme almışlardır. Femir'in *Arkitekt* Dergisi'nde yazdığı tek yazı, 1939'da İzmir Uluslararası Fuarı'nda yapılan yapılarla ilgilidir. Yapıların sahipleriyle ve Femir ve Vafi ailesi fertleriyle yapılan görüşmelerle dergilerdeki bilgiler bir araya getirilmiştir. Tez çalışması boyunca, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Personel Dairesi ve Öğrenci İşleri Arşivleri, Paris'teki Le Corbusier Vakfı Arşivi ve diğer arşivlere başvurulmuştur.

Girit Resmo'da doğan Halit Femir, ailesiyle Cumhuriyet'in ilan edildiği 1923 senesinden önce İstanbul'a gelmişlerdir. Galatasaray Lisesi'nde iyi bir eğitim gördükten sonra 1932 yılında G.S.A.'nde mimarlık eğitimine başlamış ve 1937 yılında okuldan mezun olmuştur. Ernst Egli ve ardından Bruno Taut'un derslerini takip ederek modernist ilkelerden hareketle kendi mimari dilini oluşturmuştur. Mezuniyetinden sonra, İzmir Belediyesi'nde işe başlayan Femir, 1937 ve 1939'da İzmir Uluslararası

Fuarı için projeler tasarlamıştır. Bu çalışmalar, Çimento Pavyonu, Atlı Spor Binası ve İzmir Kent Müzesi için iç mekan tasarımıdır. Ayrıca İzmir Şehir Oteli için proje tasarlamış, fakat gerçekleşmemiştir. Belediye için çalıştığı üç yılın neredeyse iki yılını İsveç, İsviçre ve Paris'te stajlarda geçirmiştir. Sven Markelius ve Le Corbusier'nin ofislerinde gerçekleştirdiği gönüllü stajyerliklerin tasarımda yeni bakış açısı kazanmasına katkıda bulunduğu tahmin edilebilir. Mimari stajları şehir planlama odaklıdır ve stajlar boyunca modern mimari, konut, şehir planlama hakkında yeni perspektifler edinmiştir. Bu fikirlerden bazılarını 1940-1954 arasında yaptığı projelerine aktarmıştır. Mimarın kendi anıları olmasa da, Markelius ve Le Corbusier'nin ofislerinde çalışan çağdaşlarının tasvirleri, mimar sanatçı iletişimlerinin kurulduğu ve ofislerin bütün dünyadan gelen genç mimarlardan oluşan uluslararası atmosferini yansıtmaktadır.

Bu dönemde mimari pratiğini aktif olarak sürdüren kişiler aynı zamanda Güzel Sanatlar Akademisi'nde tam zamanlı veya yarı zamanlı eğitimci olarak çalışmaktaydı. Femir de benzer şekilde, yaklaşık 1940- 1941 yılında eğitimci olarak çalışmaya başlamıştır; akademideki özlük dosyası, verdiği dersler, proje dersleri, daha üst sınıflara ders vermek isteğini yansıtmaktadır; fakat Femir'in daha yaşlı olan eğitimciler tarafından geriye itildiği açıkça görülmektedir. Kurumda çalışan çoğu eğitimci gibi projelerini Akademi'de gerçekleştirmiştir; diğer hocalar ortaklarını değiştirerek kariyerlerini sürdürürken, Femir ve Akozan uzun yıllar ortaklıklarını devam ettirmişlerdir.

Femir, tasarladığı 37 projesinden 29'unda Feridun Akozan ile birlikte çalışmıştır.

1950'lere kadar büyük ölçekli projelerin büyük kısmı, yabancı mimarlar veya belediyede çalışan mimarlar tarafından gerçekleştirilmiş olsa da Femir'in büyükleri olan Sedad Hakkı Eldem ve Arif Hikmet Holtay bu dönemde de önemli projeler gerçekleştirmişlerdir. Tez çalışması, Femir'in mimari üretiminin özel hayatıyla bağlantılı olduğunu göstermiştir.

Halit Femir 1937'den önce, daha mezun olmadan mimarlık kariyerine başlamıştır. İlk işvereni olan dayısı Emin Vafi'nin verdiği villa işini 1937 yılında tamamlamıştır. Taut Evi'nin de bulunduğu Emin Vafi Korusu'nda yer alan bu konutta, bir süre hocası Bruno Taut ikamet etmiştir. Femir, 1947 yılında, aynı koruda Giuloi Mongeri'nin kızının ailesi için bir villa tasarlamıştır. Yapı, Boğaziçi Köprüsü'nün inşası sırasında yıkılmıştır. Emin Vafi, daha önce bahsi geçen Lido Yüzme Havuzu Gazino ve Oteli'nin de işverenidir.

Femir ve Akozan'ın yapıları konut, banka şubeleri ve turizm acentaları, fabrika ve Bursa'daki hal olarak sınıflandırılabilir.

Mimar, Bursa ile olan bağlantısını büyük bir olasılıkla Bursa'dan varlıklı ve önemli bir ailenin kızıyla evlenerek kurmuş olmalıdır. Femir ve Akozan bu kentte pek çok önemli proje üstlenmiştir. İpek üretimi ile uğraşan bir aile, ipek üretim tesisi ve özel villa projelerini bu ikiliye sipariş etmiştir. Ne yazık ki yapıların ikisi de günümüze ulaşmamıştır. Bursa'da ayrıca bir süt ürünleri şirketi sahibi olan Süter ailesi için de büyük bir villa projesini Femir ve Akozan gerçekleşmiştir. Muhtemelen Bursa'daki sıradışı hal binası projesi de yine bu bağlantıların sonucunda bu mimarlara verilmiştir. Türkiye'deki erken betonarme kabuk örneklerinden biri olan ve günümüzde hala ayakta olan hal binası, benzer strüktürel çözümü içeren Nevzat Erol'un Belediye Binası ve Eldem'in proje çalışmasında bulunduğu Hilton Oteli'nden önce yapılmıştır. Pier Luigi Nervi'nin yaklaşımları ile yakın olan bu yapı Nervi'nin çok bilinen çalışmalarının birçoğundan da daha erken yapılmıştır.

Akademi'deki mimarlık eğitiminde iç mekan tasarımı da önemli bir yer tutmuştur. Bu dönemde mimarlar, iç mekan detaylarını çözerken mobilya tasarlamak ve ayrıca imalatlarında da etkin olmak durumunda kalmışlardır. Femir'in mimari üretiminin büyük kısmını iç mekan tasarımları oluşturmuştur. Femir ve Akozan modern tasarımlı villalar, banka yapıları, seyahat acentaları ve Lido'nun iç mekanını tasarlarken malzeme, yapı teknolojisi ve teknik ekipmanların da modern olmasına özen göstermişlerdir. Örneğin, 1937 tarihli villa gömme bir akvaryuma, Lido'nun havuzu özel teknik bir sisteme ve bazı banka yapıları küçük servis asansörlerine sahiptir.

Şevki Vanlı, bankonun mekan organizasyonunda önemli rol üstlendiği banka yapılarının mantıklı şekilde tasarlanmış iç mekanlarını anımsamaktadır. Çoğu banka yapısı strüktürel eklemenin gerekli olduğu mevcut yapılara müdahale biçimindedir.

Diğer önemli proje, Taut'un döneminde ve daha sonrasında "Siedlung" ve konut tartışmalarının yapıldığı Akademi'deki mimarlık eğitimi ile bağlantıları olduğu düşünülen Şenesenevler Yapı Kooperatifi'dir. 1947 tarihinde tasarlanıp 1950'de inşa edilen, Ahsen Yapanar'ın üçüncü ortak olarak çalıştığı konut yerleşimi projesi, mimarın tasarladığı tek geniş çaplı konut projesidir. Sakinlerinin hayat kalitesini arttırmaya ve sosyalleşmelerine öncelik verirken, parsellere daha çok ev sıkıştırmak yerine geniş bahçeli, iyi ışık alan konutlar tasarlanmış ve aynı zamanda yerleşimde ortak alanlara yer verilmiştir. Proje, sosyal konut olmadığı, banka çalışanlarının girişimi olduğu için yerleşimde açık ve ortak alanlara daha çok yer verilmesi mümkün olmuştur.

Modern tasarımlar gerçekleştiren Halit Femir, hiçbir zaman kendisini dönemin milli mimari akımlarına adamıştır. Aynı zamanda erken dönem çalışmaları bile dönemin yaygın akımı olan "Kübik" olarak da tariflenemez. Projelerinde belli bir standardı korumaya ve modern teknoloji ile birleştirmeye önem vermesi, büyük ihtimalle kendisi gibi toplumun varlıklı kesiminden olan işveren taleplerinin yönlendirmesinin sonucudur. Femir çalışmalarının çoğunda tarihi referans kullanmamasına rağmen, Bursa Hal yapısı tasarımı, tarihi bağlamlarda çalışmayı reddetmediğini kanıtlamaktadır.

Femir, 44 yaşında Bursa'da şantiye dönüşü geçirdiği trafik kazası sonucu hayatını kaybetmiştir. Ardında bıraktığı uzun süre unutulmuş çalışmalar bu tezle yeniden gün yüzüne çıkarılırken konu hakkında yapılacak başka çalışmalara zemin oluşturması umut edilmektedir.

HALİT FEMİR'S (1910-1954) LIFE AND ARCHITECTURE

SUMMARY

The publications on Turkey's Early Republican architecture have mainly focused on certain actors and prominent works. This lack of research resulted in the loss of memory of certain architects and their buildings, thus no protection was put on works of the not so famous Turkish architects of the first half of the 20th century.

The starting point of this thesis was the destruction and the deplorable ruinous condition of a once famous club building from the 1940's. In the memory of the elder generation of Istanbul it was known as Lido Swimming pool. It changed hand in the 1990's and became a night club called Reina and suffered many constructional changes. In the end on new years' eve 2016/7 many persons were killed in a terrorist attack and under some pretexts the building has been partly torn down and is waiting for the final deathblow. In fact, the Lido was of the very first swimming pools in Olympic size with a technology; an adjacent restaurant, a hotel designed by architect Halit Femir for his uncle a rich entrepreneur Emin Vafi in 1941. It housed the first wall paintings of Bedri Rahmi Eyüboğlu. Halit Femir is a name known only to a handful of savants, but not accessible in publications on this architect. This thesis wishes to pay a tribute to this productive architect by collecting and analyzing his life and works, and what is left of them in comparison to the architectural production of his time.

The primary source and basis for the oeuvre of Femir is the architectural periodical *"Arkitekt"*, which published most of the projects that Femir alone and together with his colleague Feridun Akozan had designed and mostly built. Site visits and the documentation of the still existing as well as the vanished buildings, or competition projects were put together into a comprehensive catalogue. Informative articles again in *"Arkitekt",* written by his friends and colleagues like Feridun Akozan and Şevki Vanlı commemorated Femir, who died prematurely in a car crash in 1954. Femir himself wrote only one article in *"Arkitekt"* about the buildings in the Izmir International Fair of 1939. Interviews with the owners of the houses as well as interviews with family members of the Femir and Vafi families brought bits and pieces together into a picture of this interesting forgotten architect. Several archives like the one of the Academy of Fine Arts in Istanbul or the Archives of the Le Corbusier Workshop in Paris and many more were consulted.

Halit Femir was born in Resmo, Crete in 1910, the family moved to Istanbul before the establishment of the Republic in 1923. He pursued a good education at the Galatasaray High School and started his architectural education at the Academy of Fine Arts in 1932 from which he graduated in 1937. He followed the project classes of Ernst Egli and Bruno Taut and developed his architectural genre out of the modernist ideas of that time. After his graduation, Femir was employed by the municipality of Izmir, where he built quite some buildings for the International Fair of 1937 and 1939. These include a Cement Pavillion, the Izmir Riding Center Building and interior for Izmir City Museum. He also designed a City Hotel for Izmir Municipality, which was not realized. He spent almost two out of his three years in

Markelius and the atelier of Le Corbusier where he did voluntary internships probably opened up his architectural vision after his graduation from the Academy. His internships focused mainly on city planning and he gained new perspectives in modern architecture, housing and city planning. He probably transformed some of the ideas from this period into the projects of the years 1940-1954. Even though we do not have accounts by himself, descriptions by contemporaries who worked in the offices of Markelius and Le Corbusier remember the interaction of artists and architects and the international atmosphere of young architects from all over the world.

Some of the active architects of that period were also partly or fully educating at the Academy of Fine Arts. Femir as well started to teach at the academy in about 1940-1941; His personal file at the academy displays the courses he had given, the project classes as well as his wish to teach more advanced semesters, but he was clearly pushed back by the elder generation of teachers here. Like most of the professors he also developed his projects at the academy and though many professors changed their project partners Femir and Feridun Akozan stayed as a team together.

37 out of the 29 buildings we could list as Halit Femir's, were done in cooperation with Feridun Akozan.

Until the 1950's a great part of the larger architectural production of Turkey, mainly public buildings were done by foreign architects or by the architects at the municipality. Despite this fact architects, who were the professors of Femir and his colleagues, like Sedad Hakkı Eldem or Arif Hikmet Holtay could not complain, as they were commissioned quite a number of larger public projects. It became clear during the investigations of the thesis, that the private life of Halit Femir and his architectural production were quite interwoven.

Halit Femir started his career as an architect already before graduation in 1937. His first client was his uncle Emin Vafi, who commissioned a house, that Femir finished in 1937. His teacher Bruno Taut lived here for a while. The house is standing in a large park, today known as Emin Vafi Korusu, where also the famous Taut-House, designed by Taut himself, is located. Femir designed another house in that park in 1947 for the family of the daughter of Giulio Mongeri. This was demolished during the construction of the first Bosporus Bridge. Emin Vafi was also his client in the aforementioned Lido Swimming Pool, Club-Hotel project from 1943.

The amount of buildings Femir and Akozan produced can be subsumed under different topics as private houses, quite a number of branches of banks and travel agencies in Istanbul, a factory, and a trade building in Bursa.

The ties to Bursa were probably established through his marriage into a wealthy and well-known Bursa family. Through this connection Femir and Akozan were commissioned some interesting projects here. One family engaged in silk production commissioned a private mansion and a weaving factory, unfortunately both of them have disappeared. Another family from Bursa, involved in dairy products, asked for a large mansion as well and maybe through these contacts the project of the large market building came to Femir and Akozan. The market hall still exists and is one of the early examples of concrete shells in Turkey, it was built before Nevzat Erol's Istanbul municipality building and Eldem's construction contribution to Hilton Hotel. This early example from the 1940's is comparable to the well-known examples from Pier Luigi Nervi even though it is even earlier than most of them.

Through the education at the academy the students learned much about interior design.

In those days, most of the architects had to design the furniture and interior details themselves and they were also involved in the production. One important aspect of the production of Femir cover the interior designs where Femir and Akozan were keen to develop modern designs with modern materials, building techniques and modern technical equipment. The villa from 1937 had an inbuilt aquarium, the pool of the Lido had a special technical equipment, some banks had little service elevators etc.

Şevki Vanlı remembers the cleverly designed small interior designs of the banks, where the counter played a vital design role. Most of the bank projects were interventions into existing buildings, where structural additions were necessary.

Şenesenevler Housing project seems to have connotations to the education at the academy where the discussions on "*Siedlung"* and housing had been a topic in the time of Bruno Taut and later as well. This housing project in Bostancı /Istanbul which was designed in 1947 and finished in 1950 is the only larger housing project of the architect; Ahsen Yapanar was a third partner here. The living quality of the inhabitants, or social aspects were put on the primary agenda. Instead of squeezing as much houses as possible into the plots, the houses have large gardens, good light and at the same time social facilities. As the project was not a social housing project but an initiative of bank employees a design with more open and common spaces was possible.

Halit Femir was a modern architect, he never committed himself to the national styles in architecture popular in those days. At the same time, even the works of his early years cannot be attributed to the so called Cubic style modernism prevalent in those days. He was keen to keep up a certain standard and integrate modern technology. This was probably also the wish of his clients who were always part of the upper classes of the society like Femir himself. Even though in most of his works, Femir didn't commit to any historical style he was also not against tasks in historical contexts as clearly shows the interesting market building in Bursa.

Femir died in a car crash coming from a construction site in Bursa at the age of 44. His legacy was long forgotten and came to light again with this thesis, which will hopefully be the basis for future studies.

1. GİRİŞ

1.1 Problemin Tanımı

Halit Femir (1910-1954), 44 yıllık kısa süren yaşamı boyunca, şehir planlamadan iç mekana, farklı ölçeklerde pek çok eser tasarlamıştır. Güzel Sanatlar Akademisi'nde çalıştığı 13 yıl boyunca birçok önemli mimarın yetişmesine katkıda bulunmuştur. Tez, 20. yy Türkiye mimarlığında, unutulmuş ve üzerinde durulmamış ancak mimarlık alanında uygulamalarıyla ve eğitimci rolü ile katkıda bulunmuş mimarın çalışmaları ve hayatını araştırmak; çalışmalarını dönemi bağlamında ilişkilendirilerek literatüre kazandırmak amacını taşıyan monografik çalışmadır.

Tezde Halit Femir'in mimari üretiminin genel özellikleri ve laytmotifleri belirlenmiş ve aynı dönemin mimarlarının çalışmalarıyla karşılaştırılmıştır. Bu yolla da Femir'in belirli bir üsluba, ekole bağlı kalıp kalmadığı araştırılmıştır. Halit Femir'in mimari kariyeri, Galatasaray Lisesi'ndeki ve Güzel Sanatlar Akademisi'ndeki eğitimi, Le Corbusier ve Sven Markelius'un ofisindeki stajları, G.S.A.'nde eğitimcilik ve eşzamanlı olarak serbest mimar olarak çalıştığı evrelerden oluşmaktadır. Tezin ana sorusu olmasa da çalışma kapsamında, öğrencisi olduğu okullardan ve yaptığı stajlarından öğredikleri ve mimari kariyerine etkileri de anlaşılmaya çalışılacaktır.

1.2 Çalışmanın Amacı

Cumhuriyet Dönemi mimarisi, Türk mimarlık tarihinde bir kırılma noktasıdır. Cumhuriyet rejiminin getirdiği modernleşme ve her alanda batılılaşma, mimarlık alanına da yansımıştır. Bu dönemde mimarlık mesleği kurumsallaşma sürecine girmiş ve mimari alanında rasyonel ve işlevsel yapılar tasarlanmaya başlanmıştır. Bu dönemle ilgili olarak yapılan çalışmalar, gelişimi takip etmek ve daha iyi kavramak açısından önemlidir. Dönemle ilgili yazılan literatürün büyük bir kısmı belli aktörler ve belli yapıları üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu yüzden de mimarimizin bazı isimleri hakkında pek az yazı yazılmış, bazıları hakkında ise hiç yazılmamıştır. Bu tez, bu eksikliğin kapatılması yolunda atılmış diğer küçük adımlardan biri olarak değerlendirilmelidir.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında büyük kamusal projelerin çoğu yabancı mimarlar tarafından tasarlanmıştır. Türkiyeli mimarlar devlet kurumlarında ve serbest mimar olarak projeler gerçekleştirmişlerdir. Bu bağlamda; Halit Femir, kariyerinin uzun kısmını serbest mimar olarak sürdürmüş ve küçük ölçekli projeler yapmıştır. Bu sebeple mimari etkinliği ve iş alma biçimlerini araştırmak büyük ölçekli projelerin dışında üretimde bulunan mimarların çalışmalarını anlamaya katkıda bulunacaktır. Ayrıca, Femir Türkiye'nin modern ve olimpik ölçülerde yüzme havuzunu içeren bir proje olan Lido Yüzme Havuzu'nu tasarlamış olması, G.S.A.'nde eğitimci olarak çalışması, Avrupa'da Le Corbusier gibi önemli isimlerin ofislerinde stajlar yapması ile dönemindeki diğer mimarlardan öne çıkmaktadır. Türkiye mimarlığının birçok açıdan öncü olan yapısı Lido hakkında yapılmış kapsamlı bir akademik çalışmanın olmayışı da bu tezin çıkış noktası olmuştur.

Bu tez, mimarın biyografisi ve meslek yaşamı ve eserleri ile ilgili bilgiler vererek sonra eserlerinde izlediği genel yaklaşımlar özellikleri ortaya koymayı, eserlerinin dönemi içerisinde bütüncül bir değerlendirmesini yapmayı amaçlamaktadır.

Mimarlığı ve yaşamı olmak üzere iki temel kısımda kurgulanan tez, mimar hakkındaki bilgileri bir araya getirmeyi, mimari anlayışını, eğitimci olarak yaklaşımını ortaya koymayı ve aynı zamanda da dönemin mimari atmosferini yansıtmayı hedeflemektedir. Yapıları katalogda kronolojik olarak sıralanmış; ilgili görseller tez bütününde sunulmuştur. En son olarak, problem başlığında belirlenen sorular yanıtlanmaya çalışılmıştır.

1.3 Kapsam

Daha önce mimar Halit Femir'in hayatına ve eserlerine ait topluca hiçbir yayın bulunmadığından tez monografik bir çalışma olmuştur. Bu yüzden mimarın ürettiği söylenen her yapı çalışmanın kapsamına alınmıştır, ve bunlarla ilgili bulunabilecek birincil ve ikincil kaynaklar değerlendirilmiştir. Yapılarıyla ilgili tüm bilgiler bir eser kataloğunda birleştirilmiştir Konu giderek genişlediği için bu bilgiler bundan sonraki başka çalışmalara temel oluşturabilecektir. Zira tezin tamamlandığı zaman bazı yapıların isimleri dışında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

1.4 Yöntem

Femir, kendi çalışmalarının özgün kayıtları bulunamadığından tezin birincil kaynağını *Arkitekt* dergisindeki Femir'in yapıları hakkında yazılan çok sayıda makale oluşturmuştur. Yazıların da biri hariç hiçbirinin Femir tarafından kaleme alınmadığı anlaşılmaktadır.

Femir'le birlikte çalışmış, çağdaşı olan başka mimarların anıları, Femir ve Vafi ailelerinin yaşayan üyeleriyle yapılan sözlü tarih çalışmaları ve buradan edinilen görsel kayıtlar birincil kaynakları oluşturmuştur. Aynı şekilde yapılarında yaşamış ailelerle de irtibata geçilmiştir.

Bunların dışında arşiv olarak Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi personel arşivi, Paris Le Corbusier Arşivi ve Stockholm ArkDes Mimarlık Arşivi kullanılmıştır.

Başvurulan birçok kurum, örneğin Atlas Pasajı için Beyoğlu Koruma Bölge Kurulu'na yapılan çok sayıda başvuru ve denemelere rağmen hiç yardımcı olmamıştır. Alan gezileriyle (Bursa ve İstanbul içinde)de yapıların hangilerinin hangi durumda oldukları anlamaya çalışılmıştır.

Çalışmanın Mimar Femir'in üretimini monografik bir şekilde bir katalogda toplarken bir yandan da söz konusu üretimi kendi dönemi içinde değerlendirmeye çalışmaktadır.

2. HALİT FEMİR'İN BİYOGRAFİSİ

2.1 Ailesi

Hasan Halit Femir, 1910 yılında (Hicri 1326-1328) Girit- Resmo'da doğmuştur (Vanlı, 1954, Hülya Femir kişisel arşivi). Femir'in babası Ali Fehmi Bakiefendaki Femir ve annesi Fatma Femir[1]'dir (Url-1). Girit nikah defterlerinde annesinin kardeşleri ve babasının kardeşlerinin isimleri bulunmaktadır.[2]

Femir'in dayısı Yüksek Mühendis, zahire ve tütün tüccarı Emin Vafi, Lido Yüzme Havuzu'nun yapılmasında hem sermaye hem de arsa sağlaması bakımından profesyonel hayatında önemli etkisi olmuştur.[3] [4](Ortaköy'de Büyük Bir Köşk Yandı, 1934). Emin Vafi'nin evi, Mualim Naci Caddesi'nde Şifa Yurdu yanında ahşap bir köşktür. Köşkte bir süre Doyçe Bank direktörü Knut Hausmann kiracı olarak yaşamıştır (Ortaköy'de Büyük Bir Köşk Yandı, 1940).

Girit'ten kısım kısım Türkiye'ye gelen Femir ailesinden Ali Vafi, eşi ve çocukları ile Mübadele öncesi, Femir çocukken İstanbul'a gelerek yerleşmişlerdir. Kuruçeşme'de Memduh Paşa Yalısı'nda kalmışlardır; daha sonra köşk Ali Vafi Köşkü ismini almıştır (Zeynep Kuban'ın Ayşe Derya ile sözlü tarih çalışması, Vanlı, 1954). Öğrenciliği sırasında Femir'in köşkte yaşadığı bilinmektedir (M.S.G.S.Ü. Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı Arşivi Akademi Kayıt Defteri).

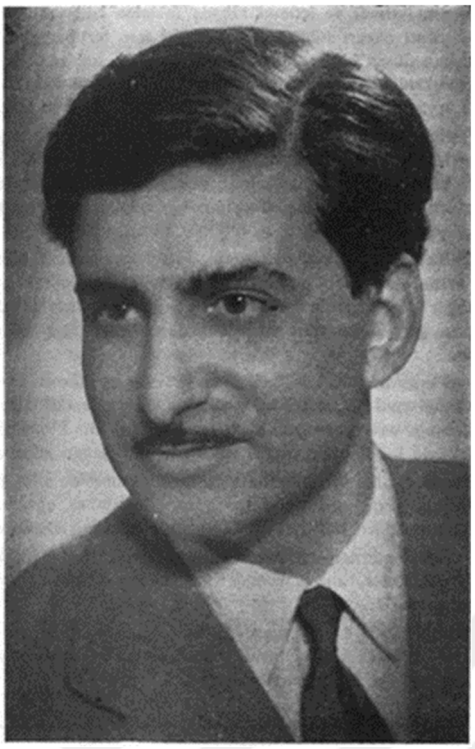
---

[1] Halit Femir'in annesinin annesi Adile Vafi ve annesinin babası Ali Vafi'dir. Annesi Fatma Femir'in kardeşleri Emin Vafi, Hatice Nişatı Karyol, Hasan Vafi, Zeynep Hamit Voskay, Rüstem Vafi, Fitnat Nail Moralı, Ekmel Vafi, Cemil Vafi ve İhsan Vafi'dir. (Vefat, 1968) Cemil Vafi, Dışişleri Bakanlığı'nda üst düzey memur olarak görev yapmış ve çeşitli ülkelerde büyükelçi olarak çalışmıştır (Dış İşlerinde Yeni Tayinler, 1957, Avrupalı Olmuşuz, 1959, Hariciyede Tayinler,1960, Dışişleri Bakanlığında Yeni Tayinler, 1960, Yeni Büyükelçilerin Yerleri Belli Oldu,1966).

[2] Bu kayıtlara ulaşmak için Ayşe Nüzhet Adıyeke ve Nuri Adıyeke (2011) tarafından hazırlanan *Girit Nikah Defterleri (1916-1921) ve Giritteki Aile Adları* isimli kitaba bakılabilir.

[3] Tez kapsamında yapılan süreli yayın taramalarında Emin Vafi'nin mesleki kariyeri hakkında ipuçları edinilmiştir. Emin Vafi'nin şirketinin adı İskonto ve Ticaret Kolektif Şirketi'dir (İstanbul Belediyesi İlanları,1934). 1957'de Uzakdoğu'da bir ada ülkesi olan Formoza'da Büyükelçiliği görevine başlamıştır (Formoza Elçimiz,1957).

[4] Tez kapsamında Zeynep Kuban'ın Ayşe Derya ile yaptığı sözlü tarih çalışması Emin Vafi'nin hayatı hakkında başka bilgiler edinilmesini sağlamıştır. İlk evliliğini Hollandalı zengin bir hanımla, ikinci evliliğini Kleo Hanım'la yapmıştıt. Emin Vafi ilk evliliği dolayısıyla mal varlığına sahip olmuş ve birçok taşınmaz mülk almıştır.

Şekil 2.1 : Halit Femir (Vanlı,1954, s.142).

Şekil 2.2 : Kuruçeşme'deki Memduh Paşa Yalısı (Url-3).

Şekil 2.3 : Halit Femir eşi Güner Femir ve kızı Hülya ile birlikte. (Hülya Akdoğu Femir Arşivi).

Femir ailesiyle, dayısına ait olan Ortaköy'de Emin Vafi Korusunda Divanyolu Caddesi No: 105'te yaşamıştır (Zeynep Kuban'ın Şirin İris ile sözlü tarih çalışması, M.S.G.S.Ü. Personal Dairesi Arşivi 23.03.1944 tarihli belge). (Bkz Katalog ist.37.2) Femir, 1949 yılında Bursa'da Kükürtlü Kaplıcaları'nın sahibinin kızı Güner Hanım'la evlenmiştir (Femir H kişisel görüşme 30 Eylül 2019) Bu evlilikten kızları Hülya Femir dünyaya gelmiştir. Halit Femir, 5 yıl sonra, Bursa'dan İstanbul'a gitmekteyken Yalova Yolu üzerinde, bir trafik kazası sonucu hayatını kaybetmiştir (Vanlı, 1954).

2.2 Eğitimi

2.2.1 Galatasaray Lisesi'ndeki öğrencilik yılları

Halit Femir, İstanbul'un köklü eğitim kurumlarından Galatasaray Lisesi'nde 1923-1932 yılları arasında, 1107 numaralı öğrenci olarak eğitim görmüştür (Vanlı, 1954-Aru, 2002, s. 19, Ebüzziya- Kozikoğlu, 1986, s. 30). Galatasaray Lisesi'ne, o yıllarda, sınava girmeden direkt kayıt olunabiliyordu (Aru, 2002, s.19). Halit Femir lisede olduğu yıllarda okulda sosyal etkinlikler için kurulan Galatasaray Akademisi'nin müzik kolunda görev almıştır (Ebüzziya- Kozikoğlu, 1986, s.335).

Galatasaray Lisesi'nde Fransızca konuşan ülkelerden eğitimciler çalışmış ve Fransızca eğitimine önem verilmiştir (İren, 1989, s. 57-58). Eğitimde öğrencilerde sanatsal ve kültürel birikim oluşturan dersler ve etkinlikler yer almaktadır, ayrıca kurumdaki eğitmenler toplum içinde davranış kuralları öğretmişlerdir (İren, 1989, s. 58-59, Gezgin, 2003, s.76). Lisede hem Türk kültürü hem de evrensel pozitif bilim dersleri ve Batı kültürü öğretilmektedir; öğrenciler çok yönlü bireyler olarak yetişmektedir.[5] [6]

Femir'in okuduğu yıllarda da kurumda Tasarı Geometri dersi hocası olarak çalışan Ernest Mamboury önemli bir figürdür. Galatasaray Lisesi'nden önce o yıllarda Mektebi Sanayi olarak bilinen G.S.A.'nde görev yapan İsviçreli eğitimci Ernest Mamboury; Galatasaray Lisesi'nde 1923-1951 yılları arasında Tasarı Geometri, geometri, matematik, Fransızca derslerinin öğretmeni olarak çalışmıştır (Eyice, 1988, s. 550, Anonim, 2017, s. 13). Tasarı geometri dersinde görünüş kesit çizimi, ölçülendirme ve izdüşüm alma teknikleri üzerinde durmuş; iyonik kolon başlığı çizimi için teknik çizim yöntemlerini ve suluboya, perspektif tekniklerini öğretmiştir (Safa, 1995, s.80, Anonim, 2017, s. 13). Mamboury liseden sonra mühendislik ve mimarlık okumak isteyen öğrencilerle daha ayrıntılı dersler yapmış (Söylemezoğlu, 1995, s.117) ve dersinde başarılı olan öğrencilerine (Ahsen Yapanar, Ahmet Aru, Kemali Söylemezoğlu ve Halit Femir'e) Akademi'de mimarlık okumalarını tavsiye etmiş ve

Şekil 2.4 : Ernest Mamboury (Anonim, 2017, s.2)

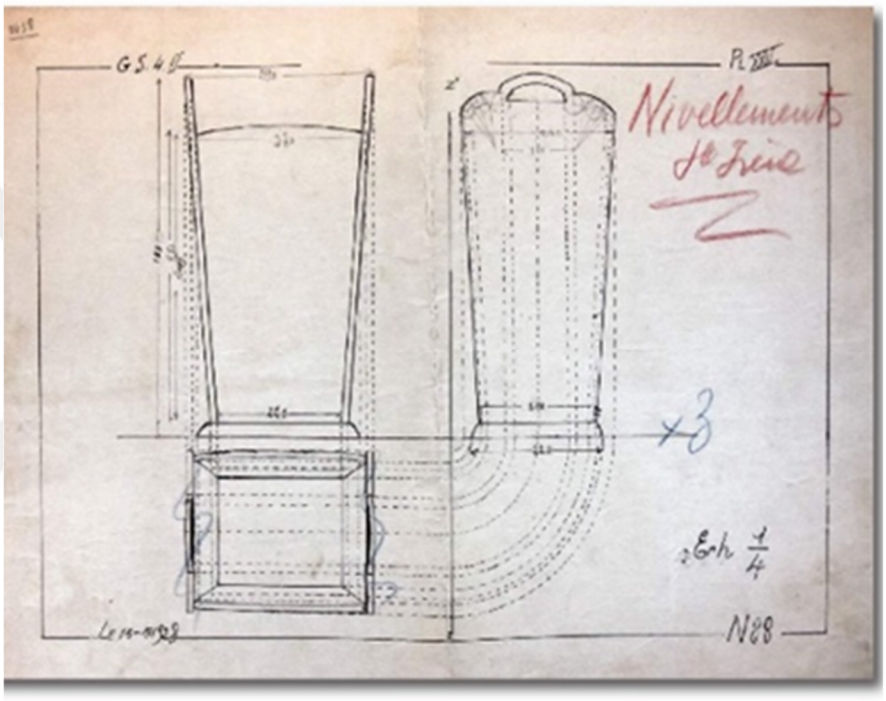

[5] Halit Femir'in okuduğu yıllarda Galatasaray Lisesi'nde okuyan Ziyad Ebüzziya ve Sahir Kozikoğlu (1986), yazdıkları *"1921- 1933 Galatasaray'ın Tarihçesi"* adlı kitapta o dönemde ders veren hocaların isimlerini ve verdikleri dersler hakkında bilgi vermişlerdir.

[6] Kitapta Halit F. isimli öğrencinin konser verdiği bilgisi de yer alır. (Ebüzziya- Kozikoğlu, 1986, s.337) Bu öğrenci soyadı kanunu öncesinde olduğundan Halit Fehmi (Halit Femir) olmalıdır (Url-2).

kariyerlerine yön verdiğini (Aru, 1995, s. 14, Aru, 2002, s.21) Kemal Ahmet Aru, anılarında şöyle anlatmıştır:

> Tasarı Geometri hocası, İsviçreli E. Mamboury'nın yaptığı ödevler benim çok ilgimi çekerdi…
>
> Bana hep iyi notlar verirdi. Demek o zaman ben bu dala karşı ilgi göstermişim. Malboury'nin her hafta verdiği çizim tasarılarını beğenmez, tekrar, tekrar yapar verirdim; beğenmediklerimi de bazı arkadaşlarım benden alırlardı…
>
> Birgün Mamboury bana; 'Sen liseden sonra Güzel Sanatlar Akademisi Y. Mimarlık Bölümü'ne devam et, başaracağını sanıyorum' demişti. Bana yaptığı tavsiyeyi, sınıf arkadaşım rahmetli Halit Femir'e de yapmıştı. (Aru, 2002, s.21)

Şekil 2.5 : Ernst Mambory'nin dersinden izdüşüm tekniği ile yapılmış öğrenci çizimleri (Anonim, 2017, s.13).

Ders, Halit Femir için de mimarlığın ve teknik resmin temellerini aldığı bir ders olmuştur. Rebii Gorbon, Mamboury'nin dersi sayesinde liseden mezun olduktan sonra tam mimari teknikle olmasa da yapı elemanlarını ifade etmeyi öğrendiğini belirtir (Şahinler, 1990, s.4). Ayrıca Mamboury'nin dersi, G.S.A.'nin giriş sınavında da öğrencilere yardımcı olmuştur; Utarit İzgi Galatasaray Lisesi'nde aldığı tasarı geometri derslerinde, izdüşüm ve teknik çizim kurallarının öğretilmiş olmasının Akademi giriş sınavında kendisine katkıda bulunduğundan söz etmektedir (Gezgin, 2003, s. 78).

Mamboury'nin sadece bir teknik resim ve tasarı geometri hocası değildir; aynı zamanda öğretmen olarak kazandığı maaşıyla kişisel araştırmaları için kullanmıştır (Edremit, 20, s.35). Ankara ve İstanbul illerinin rehber kitaplarını yazımı, rölöve, restitüsyon ve arkeolojik kazı ve haritalama çalışmaları yapan çok yönlü ve emtellektüel kişiliği de öğrencilerin iyi yetişmelerini sağlamış ve bilgi dağarcıklarını zenginleştirmiştir (Anonim, 2017, s. 2-6). Mamboury, Türkiye ve diğer ülkelerde Bizans sanatı ve mimarisi ağırlıklı olarak çalışmış; Bizans'tan kalan eserlerin belgeleme ve rölöve çalışmalarını gerçekleştirerek koruma alanına katkıda bulunmuştur (Edremit, 2019, s.193). Mamboury'nin rehber kitapları tarihi eserleri yapıldığı tarih, planları ve sanatsal özellikleri ile belgelendirmesi açısından Türkiye mimarlık ve sanat tarihi açısından önem taşıyan kaynaklardır (Eyice, 1995, s. 551). Kemali Söylemezoğlu rehber kitap yazarken rölöve çizimlerinde ona yardımcı olmuştur (Söylemezoğlu, 1995, s.117).

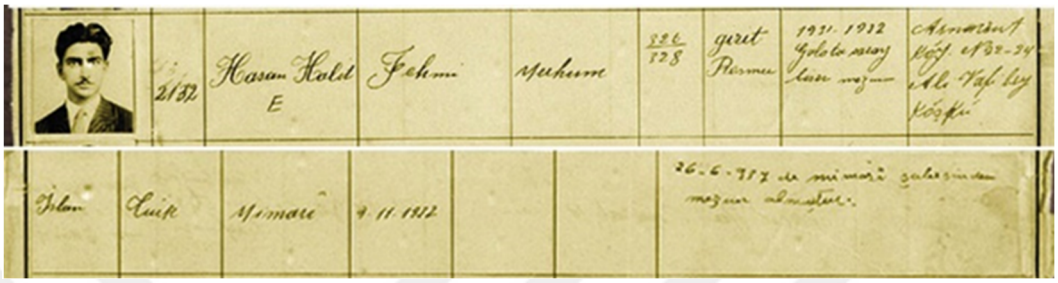
Bu dönemde Türkiye mimarlığının önemli isimleri Galatasaray Lisesi'nden yetişmiştir. Feridun Akozan, Rebii Gorbon, Kemal Ahmet Aru, Kemali Söylemezoğlu, Ahsen Yapanar, Mehmet Ali Handan, Orhan Safa, Şevki Vanlı, Utarit İzgi, Cihat Burak, Mahmut Bir, Turgut Cansever, Abdurrahman Hancı, Muammer Onat Galatasaray Lisesi'nden mezun olarak Güzel Sanatlar Akademisi mimarlık şubesinde eğitimlerine devam etmişlerdir (Url-4, Anonim, 1969, Aru, 2002, s.19). Aynı zamanda önemli bir Bizantolog olan Semavi Eyice de Ernest Mamboury'nin öğrencilerindendir (Edremit, 2019, s. 38).

Femir'in Galatasaray Lisesi'nde aldığı eğitim, Batı ve Türk sanatı, kültürü yönünden birikim kazanmasına katkıda bulunmuştur. Türkiye'de mimarlık ve sanat tarihi açısından önemli çalışmalar yapmış Mamboury'den mimari ifade yöntemlerinin başında olan teknik çizim ve tasarı geometri yöntemlerini öğrenmiştir. Lisede yabancı dili iyi seviyede öğrenmesi mesleki hayatı boyunca yabancı yayınları takip edebilmesine ve yurtdışı gezilerinde fayda sağlamış olmalıdır.

2.2.2 Güzel Sanatlar Akademisi'nde öğrencilik yılları

Halit Femir, 9.11.1932 tarihinde Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık Şubesi'nin 00518 numaralı öğrencisi olarak eğitimine başlamıştır. (Hülya Femir kişisel arşivi, Karakaya, 2006, s.57) Bu yıllarda bölüme kabul için yönetmeliğe göre lise mezunu olmak yeterlidir (Cezar, 1973, s. 23). Fakat Femir'den iki yıl önce G.S.A. Mimarlık

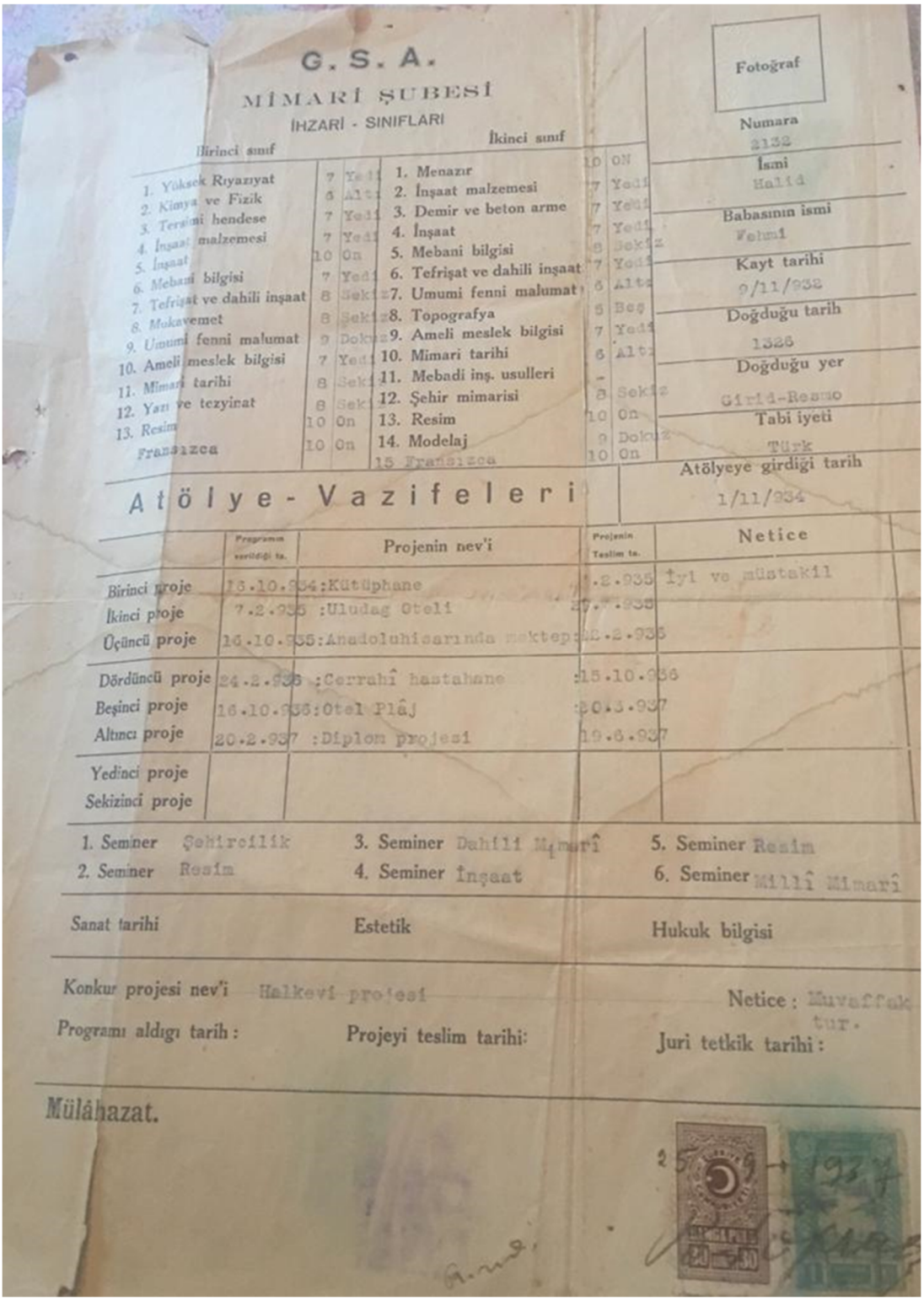
Şubesi'ne başlayan Kemali Söylemezoğlu, Ahsen Yapanar, Asım Mutlu görsel algıyı ölçen iki çizim sınavı ve mesleğe ilgi ve bilgiyi ölçen mülakattan oluşan üç aşamalı sınavla okula girmeye hak kazandıklarını belirtirmeleri (Şahinler, 1990, s.13,17-18) Femir'in de benzer sınavlara girdiğini düşündürmektedir. Giriş sınavı ile ilgili düzenlemeler henüz yönetmenliğe yansımasa da, Ernst Egli'nin 1930'da G.S.A.'nde göreve başlamasından sonra yapıldığı anlaşılmaktadır.

Şekil 2.6 : Halit Femir'in Güzel Sanatlar Akademisi'ndeki kayıt defterindeki bilgileri (M. S. G. S. Ü. Öğrenci İşleri Arşivi Başkanlığı Arşivi, Akademi Kayıt Defteri).

Halit Femir'in okuduğu yıllarda; Mimarlık Şubesi'nde Ernst Egli ve asistanları Sedad Hakkı Eldem, Arif Hikmet Holtay Atölye dersinin, Philip Ginther ve asistanı Nazımi Yaver Yenal Dahili Mimari Atölyesi'nin, Celal Esat Arseven ve asistanı Seyfettin Arkan Şehircilik dersinin, Saki Derin İmar Hukuku, Sırrı Bilen Meslek Bilgisi derslerinin hocalarıydı (Cezar, 1983, s. 69-71, Şahinler, 1990, s.14, Şumnu, 2017, Url-5 , Url-6). (Bkz Ek C3) Yapı dersinin hocası Sedad Hakkı Eldem ve Prof. Schneer'dir. Proje derslerini Egli ve onunla asistanları Arif Hikmet Holtay, Sedat Hakkı Eldem yürütmüşlerdir (Mutlu, 1995, s. 50, Safa, 1995, s. 83). Betonarme dersinden sorumlu olan Halil Değirmencioğlu, betonarme hesabı yaptırmadan konunun mimar için gerekli kısmını öğrettiğini öğrencileri anılarında belirtmişlerdir (Şahinler, 1990, s.14). Akademi Müdürü Burhan Toprak sanat tarihi dersinin hocasıydı (Mutlu, 1995, s.53). Ernst Egli'nin kurumdan ayrılışından sonra, kısa bir süre Hans Poelzig'in asistanı Erich Zimmerman ve onun ayrılışından sonra 17 Kasım 1936'da Bruno Taut, G.S.A. mimarlık bölümü şefi olarak göreve başlamış ve Tatbikat Bürosu'nun[7] başında

[7] Taut'a G.S.A.'nde bölüm şefliğinin yanısıra Milli Eğitim Bakanlığı için projeler hazırladığı Tatbikat Bürosu'nun başkanlığı görevi de verilmiştir (Sarıaslan, 2017, s.22-24). Tatbikat Bürosu'nda mimarlar, yabancı mühendisler ve Mimarlık Şubesi'nin üst sınıfındaki öğrenciler de çalışmıştır (Mutlu, 1995, s.51).

G. S. A.

MİMARİ ŞUBESİ

İHZARİ - SINIFLARI

Birinci sınıf

1. Yüksek Riyaziyat
2. Kimya ve Fizik
3. Tersimi hendese
4. İnşaat malzemesi
5. İnşaat
6. Mebani bilgisi
7. Tefrişat ve dahili inşaat
8. Mukavemet
9. Umumi fenni malumat
10. Ameli meslek bilgisi
11. Mimari tarihi
12. Yazı ve tezyinat
13. Resim
Fransızca

İkinci sınıf

1. Menazır
2. İnşaat malzemesi
3. Demir ve beton arme
4. İnşaat
5. Mebani bilgisi
6. Tefrişat ve dahili inşaat
7. Umumi fenni malumat
8. Topografya
9. Ameli meslek bilgisi
10. Mimari tarihi
11. Mebadi inş. usulleri
12. Şehir mimarisi
13. Resim
14. Modelaj
15. Fransızca

Fotoğraf

Numara 2132

İsmi Halid

Babasının ismi Vehmi

Kayt tarihi 9/11/932

Doğduğu tarih 1326

Doğduğu yer Giridi-Resmo

Tabi iyeti Türk

Atölyeye girdiği tarih 1/11/934

Atölye - Vazifeleri

	Programın verildiği ta.	Projenin nev'i	Projenin Teslim ta.	Netice
Birinci proje	13.10.934	Kütüphane	1.2.935	İyi ve müstakil
İkinci proje	7.2.935	Uludağ Oteli	27.7.935	
Üçüncü proje	16.10.935	Anadoluhisarında mektep	28.2.936	
Dördüncü proje	24.2.936	Cerrahî hastahane	15.10.936	
Beşinci proje	16.10.936	Otel Plâj	20.3.937	
Altıncı proje	20.2.937	Diplon projesi	19.6.937	
Yedinci proje				
Sekizinci proje				

1. Seminer Şehircilik
2. Seminer Resim
3. Seminer Dahili Mimarî
4. Seminer İnşaat
5. Seminer Resim
6. Seminer Millî Mimarî

Sanat tarihi — Estetik — Hukuk bilgisi

Konkur projesi nev'i Halkevi projesi — Netice: Muvaffak tur.

Programı aldığı tarih: — Projeyi teslim tarihi: — Juri tetkik tarihi:

Mülâhazat.

Şekil 2.7 : Halit Femir'in Güzel Sanatlar Akademisi'ndeki transkripti (Hülya Femir Akdoğu kişisel arşivi).

çalışmıştır (Demir, 2008a, s.52). Femir öğrenciyken Mimarlık Tarihi ve Atölye derslerinden sorumlu ve 1936 G.S.A. mezunu Hamit Kemali Söylemezoğlu, Şehircilik dersinden sorumlu Dr. Martin Wagner Akademi'de eğitimci olarak çalışmaya başlamışlardır (Mutlu, 1995, s. 51, Cezar, 1983, s. 69-71).

1931 yılında *Mimar* Dergisi'nde kaleme alınan "*Güzel Sanatlar Akademisi Mimari Şubesinde Talebe Nasıl Çalışıyor*" başlıklı yazıda Akademi'ye Avrupa'dan uzmanlar geldiği ve eğitim tarzında değişmeler olduğu dile getirilmiştir. Roma- Yunan ve Türk mimarlık tarihine ait bilgilerin verildiği, proje derslerinde mimari tarihindeki yapılara ait özellikleri yansıtan çalışmalar beklenmediği vurgulanmıştır. Yazıda bir öğrenciye ait modern mimari dilin yalın çizgisinde ve fonksiyonel plan çözümüne sahip konut projesinin çizimleri bulunmaktadır. Ayrıca mimarlık öğrencisinin hocasını taklit etmesine gerek olmadığı, eğitim sistemin usta-çırak ilişkisi içinde devam ettiği belirtilmiştir (Anonim, 1931). Buradan Güzel Sanatlar Akademisi'nde mimarlık eğitimindeki değişimlerin 1930'larda başladığı ve değişimin Avrupalı mimarlık hocaları ve Avrupa'ya giden hocaların deneyimleri ile şekillendiği anlaşılmaktadır.

Akademi'deki yabancı hocalar; genç Türkiye'nin eğitim kurumlarının modernleşmesi ve yabancı uzmanların istihdamı kapsamında kurumda çalışmaya başlamışlardır (Atalay Franck, 2015, s.16). Akademi'de 1930 yılında göreve başlayan Egli, (Cezar, 1973, s.30) 1927 yılında Maarif Vekaleti'nin Planlama Bölümü'nde baş mimarlık görevini de üstlenmiş, aynı zamanda Akademi'nin mimarlık eğitimini düzenlemekle görevlendirilmiştir (Egli, 2015, s. 18, Atalay Franck, 2015, s.33). Namık İsmail'in Akademi müdürlüğü yaptığı sırada gerçekleştirdiği reformlar, (Cezar, 1973, s.29) Akademi'nin mimarlık eğitiminde gerçekleşen rasyonelleşme sürecine ivme kazandırmıştır. Egli'nin reformu G.S.A.'nde çağın koşullarına yanıt verebilen, işlevsel ve estetik yapılar üretebilen mimar yetiştirecek eğitim sisteminin kurulmasını hedeflemektedir. Öğrencilere aşılamaya çalıştığı mimarlık, kendi mimari yaklaşımının da temeli olan işlevden forma ulaşma biçimindedir (Küreğibüyük, 2011, s.83). Egli, mimarlık eğitimini işlevsel ve rasyonel bir temele oturtmak üzere ders programlarını yenilemiş, giriş sınavını düzenlemiştir (Egli, 2015, s. 18, 44, Aysel- Hızlı, 2016, s.16-18). Öğrenci anılarından, bölüme öğrenci kabulü için sınava girip başarılı olma şartının 1930'ların başında düzenlendiği anlaşılmaktadır (Cezar, 1973, s. 27, Şahinler, 1990, s.13,17-18).

Ernst Egli; teknolojinin son imkanlarından faydalanma, işlevsel ve aynı zamanda yerle, kültürle ilişki kurma temelinde mimari anlayış geliştirmiştir (Atalay Franck, 2015, s. 36). Mimarisi, yerel mimari ve modern mimarinin sentezi olarak değerlendirilebilir. Eserlerini tasarlarken peyzaja ve toplumun kültürüne uyum sağlama, doğayla bütünleşme ilkelerini ön planda tutmuştur (Egli, 2015, s. 80, Atalay

Franck, 2015, s.53-58). Yerel yapı kültürünü daha iyi anlayabilmek için Güzel Sanatlar Akademisi'nde 1933 yılında Sedad Hakkı Eldem ile Milli Mimari Semineri'ni düzenlemiştir (Akcan, 2009, s. 223).

Femir'in öğrenciliğinde düzenlenen Milli Mimari Semineri, Türk sivil mimarisinin dökümantasyonu ve araştırılması amacını taşımaktadır. Eldem, çalışmanın ana amacını öğrenciyi Türk mimarlığına yakınlaştırmak olduğunu belirtmiştir. Seminer kapsamında İstanbul ve Anadolu'da geleneksel Türk konutunun araştırma ve rölöve çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Esra Akcan, *Çeviride Modern Olan* adlı kitabında, Milli Mimari Semineri kapsamındaki rölöve çalışmalarında bulunan öğrenciler arasında Halit Femir'in de bulunduğunu belirtmektedir (Akcan, 2009, s.222-223).

Şekil 2.8 : 1933-34 yılı Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık Şubesi öğrencileri (Fotoğrafta Halit Femir işaretlenmiştir.) (Söylemezoğlu, 1995, s.114).

Bruno Taut, 1936-1938 yılları arasında bölüm şefi olarak Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık Şubesi'nde çalışmıştır (Cezar, 1983, s.71). Taut, Almanya'da çok sayıda toplu konut projesi gerçekleştirmiştir (Demir, 2008a, s.51) ve 1937 yılında Akademi'de öğrencilerine konu olarak düşük maliyetli, birimleri dış mekanla ilişkili ve *Zeilenbau* (sıra ev) biçiminde "*Siedlung"* (konut yerleşimi) tasarımı konusunu vererek bu deneyimlerini aktarmıştır; proje kapsamında plan çözümleri yanısıra konutun maliyetinin de hesaplanması beklenmektedir (Akcan, 2009, s. 307-308). Birinci sınıflara ait projesinde öğrencisi olan Maruf Önal anılarında, hocası Taut'un; ölçü, ölçek, çevre ilişkisi ile ilgili açıklamalar yaptığını ifade etmiştir (Önal, 1995, s. 66). Taut, mimarinin esaslarını anlattığı *Mimari Bilgisi* ders kitabını yazmıştır; kitabında mimarinin temellerini teknik, işlev, konstrüksiyon, proporsiyon olarak belirlemiş (Demir, 2008a, s.58) teknik, işlev, konstrüksiyonun araç olduğunu asıl hedefin proporsiyon (orantı) olduğunu belirtmiştir (Taut, 1938, s.4-5). Taut, teknik olarak çözülmüş bir yapının estetik ifadesi olmadığında yapılan çalışmanın mimari

olarak belirtilemeyeceğini yazmış (Taut, 1938, s.125), mimarinin duygulara hitap etmesi, yere uyumlu olması kavramlarını içine alan proporsiyon kavramının önemini vurgulamıştır (Taut, 1938, s.281, s.59-60). Bruno Taut, yerel mimariyi kurmak, yapıyı işleve yönelik olarak tasarlayıp sanatsal ifade ile oluşturmak fikirleri üzerinde yoğunlaşmış, yapılarında malzemeyi tasarımın önemli bir ögesi olarak kullanmıştır (Boyacıoğlu, 2013, s.2, Tarakcıoğlu, 2017, s.113).

Akademi'de mimarlık eğitiminde, Egli'nin gerçekleştirdiği reform sonrası ilk iki yıl projeye hazırlık dersleri verilmektedir. Hazırlık devresi; Mesleki Resim, Malzeme, Umumi Fenni Malumat, mekan organizasyon ilkelerinin öğretildiği uygulamalı mesleki ders olan Mebani Bilgisi (Bina Bilgisi), taşıyıcı sistemle ilgili temel mimarlık derslerinin yanısıra yabancı dil, resim ve modelaj dersleri gibi kültür, sanat derslerini içermektedir (Cezar, 1973, s.27, Gezgin, 2003, s.48, Şahinler, 1990, s.13, Hülya Femir kişisel arşivi). İlk aşamadaki dersler, proje derslerinin önkoşulunu oluşturmaktadır. Not ortalaması minimum 2.5 olduğunda çoğu proje dersleri ve mesleki derslerden oluşan ikinci kısma geçilebilmektedir (Gezgin, 2003, s. 95, Cezar, 1973, s.27).

Bu yıllarda G.S.A. mimarlık eğitimindeki dersler mesleki teknik bilgi, sanat ve genel kültür içeriklidir. G.S.A.'nde eğitimine 3 yıl önce başlayan Orhan Safa'nın anılarında derslerin içeriklerine dair bilgiler yer almaktadır. Teknik Resim dersinde iyonik, dorik ve kompozit gibi stillere ait elemanların suluboya ile ifadesi üzerine çalışılmaktaydı.[8] Yapı Bilgisi dersinin ilk etabında Mahmut Şükrü Bey'in yapı elemanları ve taşıyıcı sistem üzerine Fransızlar'ın Construction Civil kitabı üzerinden dersi işlediğini anlatmıştır. Umumi Fenni Malumat dersinde; topoğrafya, teknik tesisat çözümü ve yol inşası için teknik bilgiler verilmiştir. Meslek Bilgisi dersinde metraj çalışmaları yapılırdı (Safa, 1995, s. 80- 82). Philipp Ginther'in hocası olduğu Dahili Mimari dersi kapsamında ince yapı ve mobilya yapım bilgisi öğretilirdi (Taha Toros Arşivi 583057 numaralı belge, Önal, 1995, s. 66, Safa, 1995, s.82). 1941 yılından sonra Femir'in, kurumda hoca olarak çalıştığı yıllarda İnce Yapı, Yapı derslerini bir süre üstlenmesi okuduğu yıllarda yapı dersinin hocası olan Sedad Hakkı Eldem'in asistanı olması ile ilişkilendirilebilir (M.S.G.S.Ü. Personel Dairesi Arşivi, 27.01.1944 tarihli belge, M.S.G.S.Ü. Personel Dairesi Arşivi, 05.01.1952 tarihli belge). Ayrıca dahili mimari

[8] Yeterli arşiv belgesi olmasa da teknik resim dersinin içeriğinin, Egli'den sonra değiştiği tahmin edilmektedir.

dersindeki kapsamlı uygulamalar, başarılı iç mekanlar gerçekleştirebilen mimar olarak yetişmesinde katkı sağlamıştır.

Herbiri bir dönem süren projeler, hocaların tashihi ve yardımlarıyla yürütülmüştür (Gezgin, 2003, s.23, 95). Birbirinin önkoşulu olan projeler birinciden sonuncuya kadar gitgide zorlaşır; birinciyi başarmadan ikinciye ikinciyi başarmadan da üçüncüye geçilemezdi. Bu yıllarda Ernst Egli proje başkanı olarak çalışmış; Sedad Hakkı ve Arif Hikmet Holtay'ın ona dönüşümlü olarak proje dersinde asistanlık yapmıştır (Mutlu, 1995, s.50, Söylemezoğlu, 1995, s. 122). Femir'den bir yıl önce G.S.A.'nde mimarlık şubesinde eğitimine başlamış Kemali Söylemezoğlu anılarında, Ernst Egli ve Arif Hikmet'in "*serbest ve modern*" çalıştırdığını, Sedad Hakkı Eldem'in eğitim yaklaşımında onlarla aynı ilkeleri benimsemediğini ve geleneksel sivil mimariden etkiler taşıyan projeler yaptırdığını söylemiştir (Şahinler,1990, s. 15, Söylemezoğlu, 1995, s. 122). Her yılın sonunda öğrenci projeleri arasında iyi olanlar seçilmiş; yaz boyunca Akademi binasının alt katında resim ve heykel, üst katında mimarlık çalışmaları sergilenmiştir (Mutlu, 1995, s.48- 51).

Bu dönemde, Akademi'de, akşamları *Cours du Soir* (akşam dersi)[9] adında canlı modelden karakalem çizim yapılan resim dersi düzenlenmiştir. Çalışmaya resim bölümü öğrencileri ile birlikte mimarlık öğrencileri de katılmaktaydı (Gezgin, 2003, s. 248). Ayrıca Modelaj derslerinde mimarlık öğrencileri resim ve heykel bölümünden öğrencilerle birlikte atölyede uygulamalar yapmaktaydı (Safa, 1995, s. 80). Mimarlık ve görsel sanatların diğer alanlarındaki öğrencilerin tek bir binayı kullanması ve ortak derslerinin olması öğrencilerin aralarında bilgi aktarımı ve etkileşimler olmasını sağlamıştır (Gezgin, 2003, s.164, s.80-81, Boysan, 1995, s.26).

Öğrenciler beş proje bitirdikten sonra, Milli Mimari Semineri, Şehircilik Semineri, Resim Semineri, Dahili Mimari Semineri, İnşaat Semineri'ne katılırlardı. Son proje olan konkur (yarışma) projesi (Mutlu, 1995, s.48), Milli Mimarlık Semineri'nden sonra yapılır, her öğrenci aynı konu üzerine 2-3 ay boyunca çalışır ve hocalardan tashih alınamazdı. Jüri tarafından başarılı görülen çalışmalar yapan öğrenciler, eskiz sınavına katılırdı (Şahinler, 1990, s.19, Mutlu, 1995, s. 48- 51, Gezgin, 2003, s. 23, Hülya Femir kişisel arşivi).

---

[9] Ercüman Tarcan anılarında, hocaların bir öğrenciyi okulda boş vakit geçirirken gördüklerinde öğrenciyi zorla Cours du Soir'a götürdüklerini ifade etmiştir (Gezgin, 2003, s.35).

Halit Femir'in transkriptinde öğrenciliği sırasında yaptığı projeler sırasıyla belirtilmiştir:

"Birinci Proje: Kütüphane (1934-1935) *(İyi ve müstakil olarak not düşülmüş)*

İkinci Proje: Uludağ Oteli (1935) Egli

Üçüncü Proje: Anadoluhisarında mektep (1935-1936) Egli

Dördüncü Proje: Cerrahi hastane (1936)

Beşinci Proje: Otel plaj (1936-1937)

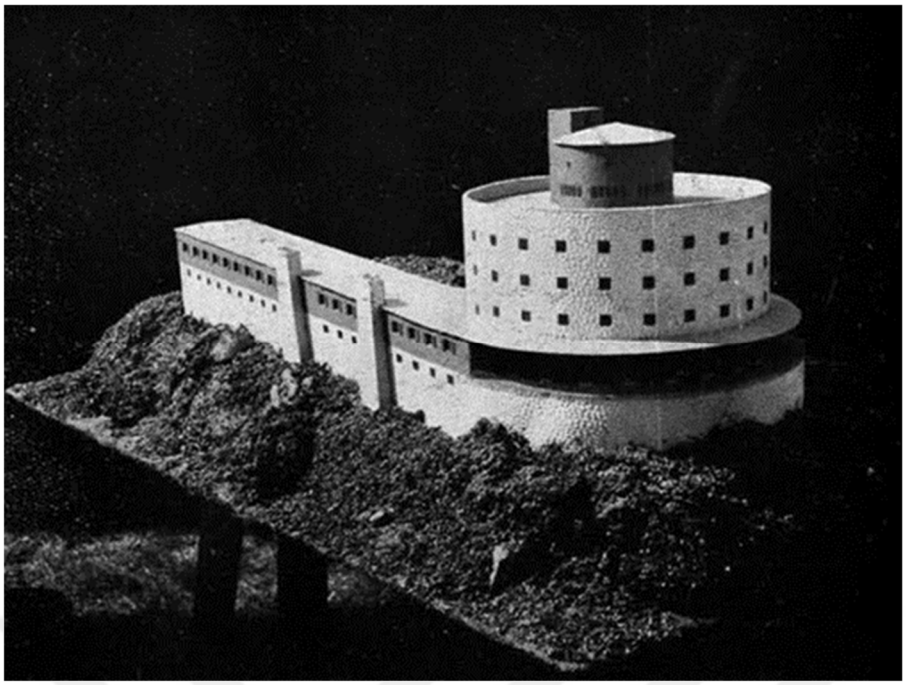
Altıncı Proje: Diploma Projesi (Halkevi projesi) (1937) " (Hülya Femir kişisel arşivi, Bkz Şekil 2.7)

Egli'nin bütün proje derslerini üstlenmiş olması Femir'in 1932-1936 yıllarında yaptığı bütün projeleri onunla tasarladığını düşündürse de literatürdeki veriler ışığında sadece iki projesini Egli ile tasarladığı kesin olarak bilinmektedir. Hocası Ernst Egli'yle yaptığı konusu Bursa Uludağ için otel tasarımı olan 2. projesine ait maketin fotoğrafı *Arkitekt* Dergisi'nde bulunmaktadır, kaynakta planları yer almamaktadır.[10] Maket, 1935 yılının Akademi Yıllık Talebe Sergisi'nde sergilenmiştir (Anonim, 1935a). Proje, sade kütlelerden oluşması ve teras çatı kullanımı ile modernist mimari dilin özelliklerine sahiptir. Silindir biçimli kütlede küçük kare açıklıklar eşit aralıklarda tekrarlanmıştır. Yatay ve dikey kütleler birlikte kullanılarak tasarımda denge sağlanmaya çalışılmıştır. Eğimli bir araziye yerleşen yapının yatay kütlesinin bir kısmı toprağa gömülüdür ve arazinin en yüksek yerine dikey silindirik kütle yerleşir. Projenin cephesinde, iki farklı malzeme kullanıldığı makette ifade edilmiştir.

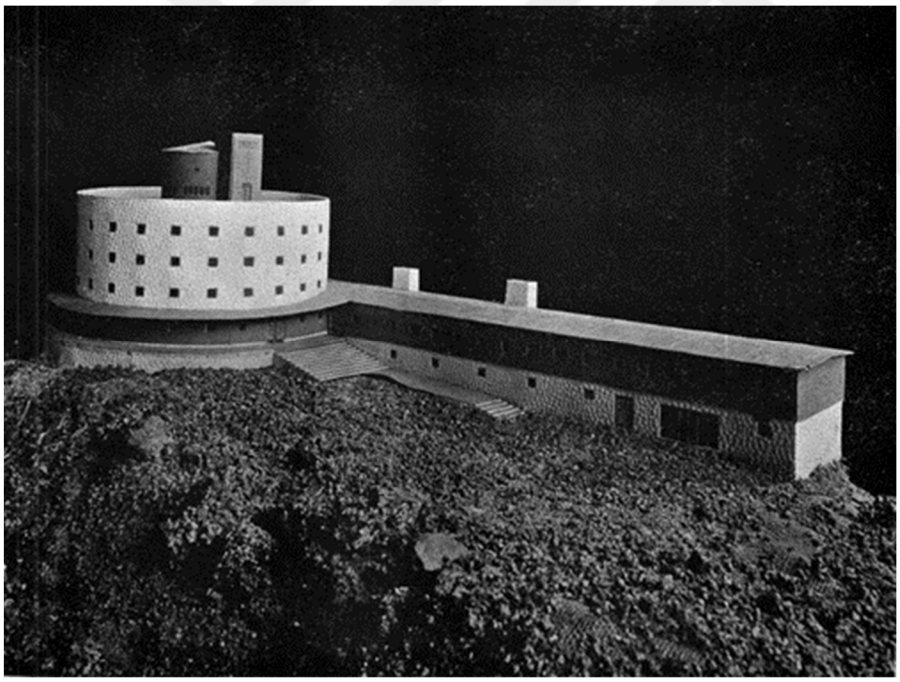
Projenin tasarımındaki modernist dil, Egli'nin gerçekleştirdiği reformun yansımasıdır. Egli'nin reformu öncesinde Akademi hocaları Kemalettin Bey, Mongeri, Vedat Tek cephe özelliklerinin ve zanaatın ön planda olduğu atölye dersleri vermişler, öğrenciler historist yapılar gerçekleştirmişlerdir (Aysel- Hızlı 2016).

Femir, Anadoluhisarı'nda ilkokul konulu 3. Projeyi de hocası Ernst Egli ile çalışmıştır; çizimleri bulunmayan proje, Feridun Akozan'ın, Halit Femir'in vefatından sonra onu

[10] Ataman Demir (2008a), *Güzel Sanatlar Akademisi'nde Yabancı Hocalar* adlı çalışmasında Egli'yi anlattığı kısımda bu bilgiye yer vermiştir.

Şekil 2.9 : Halit Femir'in Ernst Egli atölyesinde tasarladığı Bursa Uludağ Oteli (Anonim, 1935a).

Şekil 2.10 : Halit Femir'in Ernst Egli atölyesinde tasarladığı Bursa Uludağ Oteli (Anonim, 1935a).

anmak için yazdığı yazıda projeyi tarif etmiştir: "Talebeliğinden beri Halidi, daima, modern fikirler kahramanı olarak tanırız. Profesör Egli atölyesindeki 1934 senesi çalışmaları (*doğrusu 1935-1936*) arasında gördüğüm, Anadoluhisarı İlkmektebi projesi, binanın uçlarına doğru daralan koridorları ve geniş bol camları ile hâlâ gözümün önünden gitmez." (Akozan, 1954)

Femir'in öğrenci olduğu yıllarda G.S.A. Mimarlık Şubesi'nin en önemli özelliği mimarlık eğitiminde teori ve uygulama arasındaki bağın kurulmuş olmasıdır. Uygulamalı bir bilim olan mimarlık alanındaki eğitimde öğrenilenlerin kalıcı olması , mekanı, yapı malzemesini, inşa süreçlerini deneyimlemeyi gerektirir. Bu sebeple Akademi'de Mimarlık Şubesi'nde eğitim esnasında öğrencilerin kağıda çizdiklerinin reel karşılığını görmeleri, bilinçli tasarım yapmaları için saha gezilerine büyük önem verilmiştir. Saha gezileri öğrencinin yapı ve malzemeyle doğrudan etkileşimi sağladığı için önemsenmiştir. Halit Femir'le aynı yıllarda okuyan Asım Mutlu anılarında saha gezileri hakkında bilgi vermektedir:

"Mimarlık Tarihi hocamız Celal Esad Bey bize eski eserleri gezdirir, malzeme hocamız Mahmut Şükrü Bey çimento fabrikalarına götürür, ameli meslek hocamız Sırrı Bilen Bey bize yapmakta olduğu apartman şantiyelerini gösterirdi." (Mutlu, 1995, s.48- 51).

Teori ve pratik arasındaki bağı kuran diğer etken, eğitimcilerin aynı zamanda serbest mimar olarak çalışma yapmaları ve öğrencileri ile birlikte çalışarak deneyimlerini aktarmalarıdır. Son sınıf öğrencilerine, önce Ernst Egli'nin sonra Bruno Taut'un başında olduğu Tatbikat Bürosu'nda iş verilerek öğrenciler profesyonel yaşama hazırlanmaktadır, Öğrenciler, hocaların mimari pratikte yürüttükleri işlerinde ve yarışma projelerinde teknik ressam olarak destek vermişlerdir (Şahinler, 1990, s.42, 52). Femir, öğrenciliğinde ve sonrasında Tatbikat Bürosu'nda çalışmamıştır.

G.S.A.'nde sınıf arkadaşları olan Orhan Alsaç ve Kemal Ahmet Aru'nun anıları, Halit Femir'in Akademi'deki öğrencilik yıllarını yansıtır. Halit Femir'in Akademi'de okuduğu yıllarda sınıf arkadaşlarının isimleri Orhan Alsaç'ın anılarında belirtilmiştir:

> 12.6.74
>
> (...)Bugün Cavit Tamkan geldi büroya. İki saate yakın konuştuk. (...)
>
> (...) Bu arada Akademinin 1. sınıfındaki arkadaşların listesini yaptık. 15 isim çıkarabildik.. Onun aklında 1. sınıfta 28 kişi olduğumuz kalmış. Ama ben sanmıyorum. Bu kadar kişi unutulamaz. Üstelik Şeref ve İsmet gibi birinci sınıftan ayrılanları hatırladıktan sonra öteki 13 kişiyi hatırlamamak olmaz. 28 değil belki 18 idi. Neyse. Her rastladığım arkadaşa soracağım.
>
> Bir dahaki gelişinde hocaları da sorayım. Belki unuttuklarım var mı bakalım?
>
> (...)
>
> Akademinin 1. sınıfındaki arkadaşların Cavit'le yaptığımız listesi 12.6.74

Kemal Ahmet

Süleyman Kuranel

Cavit Tamkan

Orhan Alsaç

Halit Femir

Hakkı Uras

Adli Yener

İsmet Benaygat

Şeref

Vasil Vignas

Kosmos

Serkis

Tuğrul Kansu

Berç (Alsaç, 2003, s. 48)

1933 yılında G.S.A. öğrencileri Yunanistan'a seyahat düzenlemiştir, gezi fotoğraflarından Halit Femir'in de seyahate katıldığı anlaşılmaktadır (Aru,1995, s. 15-16). Ayrıca her cumartesi Akademi'de hocalarla caz ve tango müzikleri eşliğinde çay etkinliği düzenlenmekteydi (Gezgin, 2003, s.28).

Halit Femir'in G.S.A.'ndeki öğrencilik yılları Egli'nin kurumdaki mimarlık eğitimini düzenlediği yıllara denk gelmesi, Femir'in yeni modern mimarinin, işlevsel mimarinin temelleri olan işlevden forma ulaşma, yere uygun tasarlama ilkelerini ve modern mimari dili kavramasını sağlamış; sanat birikimi ve mesleki teknik bilgiyi bir arada edinmiş ve mimarinin şehir planlama, iç mekan gibi farklı ölçeklerinde tasarımlarını gerçekleştirebilecek birikim oluşturarak yetişmiştir.

2.2.2.1 Bruno Taut ve Halit Femir

Bruno Taut, 1936'nın Kasım ayında G. S. A. Mimarlık Bölümü şefi, Kültür Bakanlığı Mimari Bürosu şefi, proje hocası görevlerine başlamış ve öldüğü 24.12.1938 tarihine kadar G.S.A.'nde çalışmıştır (Cezar, 1973, s.33, Demir, 2008a, s.52, 54). Bu yıllarda Femir, G.S.A.'da öğrenciyken Taut ile tanışmıştır. Taut ve Femir arasındaki iletişim Femir'in dayısı Emin Vafi'ye ait korulukta konut projeleri gerçekleştirmeleri ve Taut'un *İstanbul Günlükleri*'ndeki notlardan anlaşılmaktadır (Taut , 1936).

Bruno Taut, Femir'in dayısı Emin Vafi ve kendisi için 1937- 1938 yıllarında Vafi Korusu'ndaki yamaçta villa projesi yapmıştır (Demir, 2008a, s.72, Hasol, 2017, s.59). Yapı, Japonya yıllarının ardından gerçekleştirdiği için villa Japon mimarisinden etkiler taşımaktadır (Demir, 2008a, s.72). Eğimli arazi üzerine yerleşen villanın bir tarafı toprakla hemzemin, bir tarafı ayaklar üzerinde yükseltilerek arazide konumlanır. Ön tarafında iki katlı kütlenin çatısı pagodaya benzer biçimde yapılmıştır (Aslanoğlu, 1982).

Şekil 2.11 : Vafi Korusu'nda Taut Evi (Url-7).

Halit Femir'in 1938 yılında *Arkitekt* Dergisi'nde yayınlanan fakat yapım yılı tam bilinmeyen[11] Ortaköy'de Vafi Korusu'nda gerçekleştiği villanın işvereninin Emin Vafi olduğu tahmin edilmektedir, Taut ve eşi, villayı kiralamışlar ve bir süre burada yaşamışlardır. (Bkz katalog ist.37.2) Bruno Taut'un Mimar Sinan Güzel Sanatlar Akademisi'ndeki personel arşivindeki dosyasında öldüğünde cenazesinin Emin Vafi Korusu'nun numarası olan Divan Yolu No. 105'ten kalktığı yazmaktadır (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Personel Dairesi Arşivi)

[11] Bruno Taut 1938'de öldüğüne göre villa 1938'den önceki tarihte yapıldığı bellidir. Villada 1937 Eylül'ünde Taut'un fotoğrafları olması Femir'in villayı mezuniyetinden önce yaptığını göstermektedir.

Şekil 2.12 : Solda aynı konutta eşi Erica Wittich, Eylül 1937, sağda villanın terasında Taut kızı ile birlikte (Unda Hörner, Die Architektenbrüder Bruno und Max Taut, Berlin 2020 Gebr. Mann Verlag).

2.2.3 Avrupa'daki stajları

Halit Femir, G.S.A.'nden mezun olduktan sonra, İzmir Belediyesi'nde Fen Heyeti'nde bir süre çalışmış; belediyede çalışırken (Fondation Le Corbusier arşivi, 17.12.1938 tarihli belge) 1938 ve 1939 yıllarında Avrupa'da tanınmış mimarlık ofislerinde staj yapmaya gitmiştir. Femir'in Avrupa stajlarını bireysel girişimle yada o yıllar çalıştığı İzmir Belediyesi veya hocaları aracılığıyla sağlamış olabilir,[12] [13] bu hususu belirginleştirecek kaynak bulunamamıştır.[14] Öncelikle 1938 yılında en uzun süre

---

[12] Orhan Şahinler, anılarında Femir'in yurtdışı stajları ile ilgili "Halit Femir ve M. Ali Handan ve diğerleri Genç Cumhuriyet'in uyguladığı, yabancı ülkelerde yetişme programının sağladığı olanağı kullanmışlar." demektedir (Gezgin, 2003, s.164). Fakat Şahinler'in bu saptaması Femir'in devletin sağladığı mali destekle gidip gitmediğine dair belgeye ulaşamadığı için şüpheli görünmektedir.

[13] Yeterli belge olmasa da Deutscher Werbund'un üyesi olan G.S.A.'nden hocası Bruno Taut, (Aslanoğlu, 2006) grubun üyesi olan Le Corbusier ile (Tarakcıoğlu, 2017) temasa geçerek Femir'in ofiste staj yapmasını sağlanmış olduğu tahmin edilebilir.

[14] Yeterli arşiv belgesi olmasa da İzmir Belediyesi'nin Le Corbusier ile şehrin imar planını hazırlaması için gerçekleştirdiği temaslar sayesinde Le Corbusier'nin ofisine staja gittiği düşünülebilir. İzmir Belediyesi'nin Le Corbusier ile temasları Behçet Uz döneminde 1937-1938 yıllarında başlamıştır, 1939 yılında İzmir Belediyesi ile sözleşme imzalamıştır (Akşam, 08.10.1948, Bilsel, 2009, Beyru, 1994). II. Dünya Savaşı dolayısıyla Le Corbusier 1948 yılında Reşat Leblebicioğlu döneminde İzmir İmar Planı için danışmanlık yapmak ve görüşlerini belirtmek üzere birkaç günlüğüne Türkiye'ye gelmiş ve Belediye Fen Heyeti ile birlikte kenti arazi gezisiyle analiz ettikten sonra imar planı üzerinde çalışmıştır (Beyru,1994 İzmir'in İmar Planı, Fransız mimarı Le Corbusier plânı inceliyor, 1948, İmar Planımız Hakkında Görüşler, 1948). Le Corbusier, İzmir için CIAM'ın Şehircilik Çerçevesi'ne uygun; kentin yeni gelişim alanları sirkülasyon alanlarını belirlediği 400.000 kişilik lineer endüstri kenti modeli önermiş (Bilsel, 2009) imar planı Nafia Vekaleti tarafından reddedilmiş ve gerçekleşmemiştir (İzmir'in

bulunduğu İsveç Stockholm'da Sven Markelius, Ivar Stal'ın[15] ofisinde ve Stockholm Şehir Planlama Ofisi'nde, sonra İsviçre'de Kondrad Hippenmeier[16]'ın ofisi ve Zürih Şehir Planlama Ofisi'nde, (Fondation Le Corbusier arşivi, 17.12.1938 tarihli belge) 1939 yılında Fransa'da Le Corbusier'nin ofisinde 3 ay gönüllü olarak çalışmıştır (Vanlı, 1954, Fondation Le Corbusier, 20.06.1939 tarihli belge, Fondation Le Corbusier arşivi, 18.01.1939 tarihli belge).

Stajları içinde ofisinde bulunduğu isimlerden Türkçe ve İngilizce literatürde bilgiye ulaşılamayan ve düzenli arşivi olmayan mimarlar ve çok kısa süren İsviçre stajları hakkında bilgiler verilmemiş; Femir'e mesleki olarak daha çok katkı sağladığı düşünülen Le Corbusier ve Sven Markelius'un stajları bundan sonraki bölümde anlatılmıştır.

2.2.3.1 Sven Markelius'un ofisindeki stajı

Femir'in İsveç'te Sven Markelius'un ofisinde yaptığı stajla ilgili kaynaklar yetersiz olduğu için Femir'in o dönem Türk mimarlarının ve sanatçılarının eğitim ve çalışma için gitttiği Fransa ve Almanya'ya gitmektense, neden İsveç'e gitmeyi tercih ettiği açık değildir. Nasıl sağlandığına da eldeki kaynaklar yanıt vermemektedir, fakat hocası Bruno Taut'un Ivar Tengbom'a vermesi için Halit Femir'e verdiği mektubun referans mektubu olduğu tahmin edilebilir.[17] Ivar Stal'ınve Sven Markelius'un Ivar Tengbom'un ofislerinde çalışmış olması bağlantıların Tengbom üzerinden kurulduğunu düşündürebilir (ArkDes Mimarlık Arşivi, Rudberg, 1989, s.18).

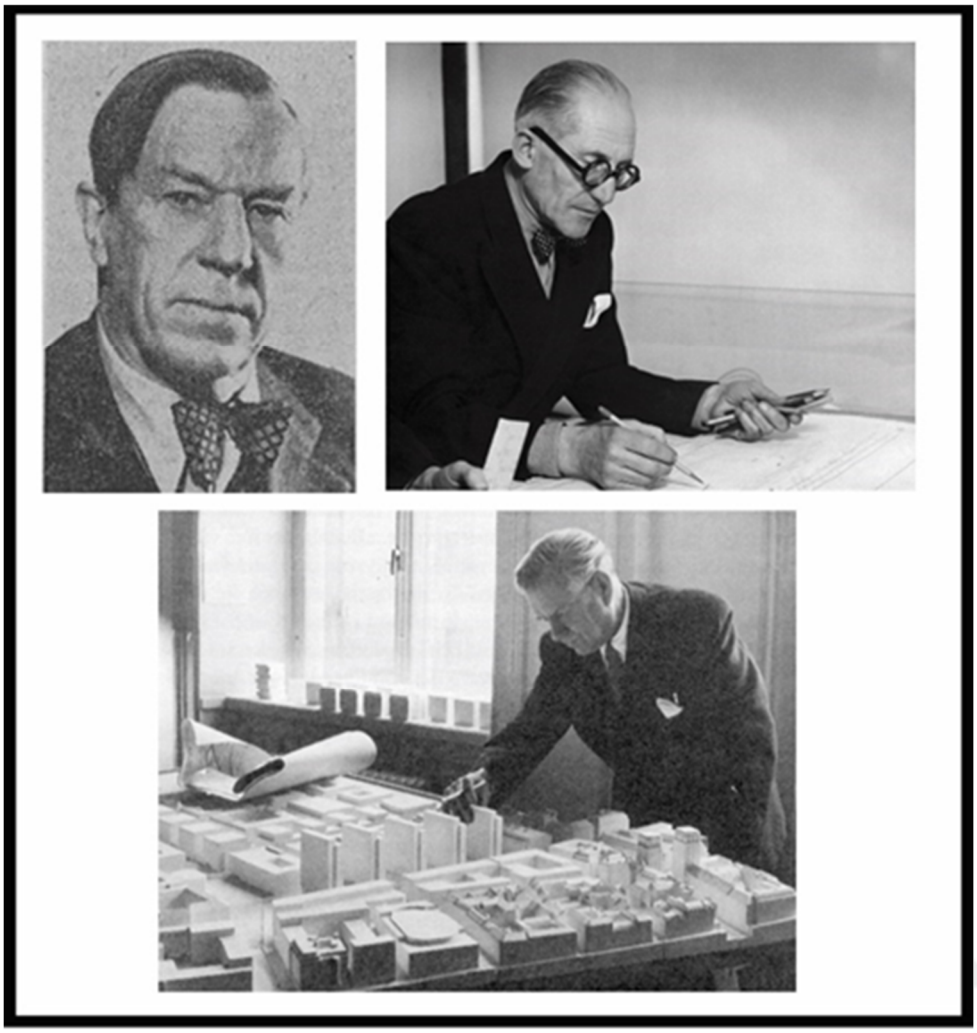
Femir'in 1938 yılında staj yaptığı yerlerden biri olan kadar Sven Markelius'un, Tegelbacken'de Centralpalatset'ın üst katındaki ofisi, tasarım ve sanata dair konuşmaların yapıldığı aktif bir mekandır. Ofise ünlü sanatçılar, belediyeden plancılar uğrar ve fikir alışverişi sağlanırdı (Rudberg, 1989, s. 73-74).

İmar Planı, Nafia Vekâleti İzmir Belediyesi'nin teklifini kabul etmedi, 1949). Bu ziyaretinde Le Corbusier iki kez Halit Femir ile görüşmüştür. Le Corbusier'ye İzmir'e geldiğinde onu karşılaması için görevlendirilen mimarlar arasında Halit Femir de vardır; (Beyru, 1994) Le Corbusier, bu ziyaretinin sonunda, İzmir'den İstanbul'a geçtiğinde, Halit Femir öğrencileri ile birlikte onu tekrar karşılamıştır (Ünsal, 1979).

[15] Mimar Ivar Stal, 1917-1918 Ivar Tengbom'un yanında, 1918-1920 Göteborg Şehir Planlama ofisi, 1931'den itibaren Stockholm Planlama Ofisi'nde çalışmıştır (ArkDes Mimarlık Arşivi).

[16] Hippenmeier, 1930'larda Zürih Şehir Planlama ofisinde çalışmış, bahçe şehir akımının savunucu olarak yazılarında şehirde endüstriyel alan ve zirai alanların birbirinden ayrılmadığı birbiri ile bağlandığı model önermiştir (Hildebrand, 2015).

[17] Taut'un günlüklerinde bahsi geçen mektup, İsveç'teki ArkDes Mimarlık Arşivleri ve The National Archieve Database'de bulunmamaktadıt. (Zeynep Kuban'dan alınan bilgi)

Şekil 2.13 : Femir'in ofislerinde staj yaptığı isimler: sol üstte Ivar Stal, sağ üstte Le Corbusier, altta Sven Markelius (Url-8, Url-9, Url-10).

Sven Markelius ve mimarlığı

İsveç'teki modern mimarinin önemli aktörlerden olan Sven Markelius'un (1989-1972) kariyeri konut ve şehir planlama odaklıdır ve bunun yanısıra farklı türlerde mimari projeler ve tasarımın diğer alanlarında da üretimleri olmuştur. Markelius, devlet kurumlarında çalışmış ve özellikle II. Dünya Savaşı sonrası Stockholm'un *satilatte city* modeliyle yenilenmesi çalışmaları kariyerinde büyük önem taşımaktadır (Rudberg, 1989, s. 20, 23, 145, 147-148, Creagh, 2011). [18]

1920'lerde Stockholm şehri, çok ciddi konut problemi yaşamıştır. Özel sektörün tekelindeki konut piyasası halkı, küçük alanlara sahip, hijyenik olmayan konutlarda

[18] Ayrıntılı bilgi için Eva Rudberg'in yazdığı 1989 tarihli *Sven Markelius, Architect* isimli monografik çalışmasına ve Lucy Creag'ın 2011 yılında yazdığı *From Acceptera to Vallingby: The Discourse Between Individuality and Community on Sweden (1931-1954)* isimli makaleye bakılabilir.

yaşamak zorunda bırakmıştır (Creagh, 2011). Bu sebeple, Markelius'un kariyeri, konut problemine çözüm bulacak fikirler ve toplu konut projeleri ekseninde gelişim göstermiştir. 1930'larda toplu konutlarında, Markelius konut tasarımların alandan tasarruf sağlamayı odağına almış, Stockholm'ün farklı bölgelerde dar gelirliler için tasarladığı toplu konutlarında mutfak ve banyo gibi birimleri, her bir daireye yerleştirmek yerine sadece ortak kullanılan mutfak ve banyolar tasarlamıştır (Rudberg,

Şekil 2.14 : Halit Femir'in İsveç'te ikamet ettiği yapı (Ekin İnan kişisel arşivi).

1989, s. 66-67). Markelius, 1935'ten itibaren orta gelir sahipleri için, mutfak, kreş, lokanta gibi ortak alanlar içeren *collective house* (kollektif ev) diye tanımlanan toplu konutlar tasarlamış; kadının iş gücüne katılması ve aile bireylerinin ev işleriyle vakit kaybetmemesini amaçlamıştır (Rudberg, 1989, s.77-79, 80). Kollektif evin tasarım fikirleri kökenini Sosyal Demokrat ideolojiden almıştır (Creagh, 2011).

Markelius'un mimarisinde modern mimari etkileri görülmesi, genel olarak İsveç mimarisindeki modernleşme gibi diğer ülkelerle etkileşimler ve iletişimler yoluyla olmuştur, (Sealow, 2015, Rudberg, 1989, s. 49) Markelius, iç mekan, mobilya ve

Şekil 2.15 : Collective house (Gearthy, 2016, s. 41).

Şekil 2.16 : Collective house ortak mutfak (Gearthy, 2016, s.48).

Şekil 2.17 : Collective house kreş (ArkDes Mimarlık Arşivi).

tekstil tasarım çalışmaları da gerçekleştirmiştir. İç mekan çalışmalarında ahşap veya metal tüp iskeletli ve hafif mobilyalar kullanmıştır. Duvar ve tavanda yaygınlıkla kontrplak kaplama tasarlamış ve mobilyaları kontrplaktan üretmiştir (Rudberg, 1989, s.52).

Femir, Markelius'un ofisinde 1938 yılında kadar çalıştığı için bu yıllardan sonra yapılan üretimleri hakkında doğrudan bilgi sahibi olamaz. 1930'larda ofiste; tekil konut, *collective house* tipi toplu konut, havaalanı, uçak hangarı projeleri tasarlanmış, ayrıca küçük bir dükkanın bar ve kafeye dönüşümü projesi, EPA için iki dükkan, Building Society için mevcut yapıda müdahale çalışması gerçekleştirmiştir (Rudberg, 1989, s.77-101). Mevcut yapıda gerçekleştirdiği EPA restoran kafe çalışmasında bir kenarı kısa bir kenarı uzun olan küçük alanın etkili kullanımı için rasyonel planlama gerçekleştirmiş, bar tezgahını planda kıvrım biçiminde görünen ve birbiriyle ortogonal olarak birleşen doğrusal hatlar ile tasarlamıştır (Rudberg, 1989, s.91). Restoran, kütüphane, toplantı salonları fonksiyonlarını içeren Building Society'yi mevcut yapının en üstteki iki katında yapılmıştır; iç mekandaki duvar ve tavan yüzeylerinde farklı türlerde ahşap kaplama kullanılmıştır, havalandırma tesisatını tavan kaplamasının altına kurmuştur. Sanatçı Bibi Lindström tarafından ana holün merdivenin bulunduğu duvara ahşap üzerine birliğin tarihi ile ilgili bir resim çalışması gerçekleştirilmiştir (Rudberg, 1989, s.98-99). Genel bir bakış ile Sven Markelius'un tekil konutlarını bahçe içinde ve zemin katı bahçe ile ilişkili biçimde tasarladığını, birinci katları terasla ilişkili, cepheleri geniş açıklıklı, yaşama ve yatak birimlerini de

farklı katlara ayırdığını söyleyebiliriz (Rudberg, 1989, s.53-54). Markelius, mekanlar arası ilişkileri belirgin, dış mekanı ile bağlantısı güçlü, özgür ve esnek plan şemalarına sahip tasarımlar yapmıştır.

2.2.3.2 Le Corbusier'nin ofisindeki stajı

Halit Femir'den önce Sedad Hakkı Eldem ve Burhan Arif Ongun da Le Corbusier'nin ofisinde bulunmuşlar ve anılarında ofisin atmosferini ve çalışanların profillerini yansıtmışlardır. Sedad Hakkı Eldem, 1928- 1929 yıllarında yani Halit Femir'den on yıl önce Paris'te Le Corbusier ve August Perret ofislerinde ve ayrıca ismini bilmediğimiz başka küçük bir ofiste çalışmıştır. Sedad Hakkı Eldem, Le Corbusier'nin ofisini şöyle betimler:

> Daha önce de değindiğim gibi Le Corbusier'in bürosu Rue de Sevres'de eski bir manastırdı. Büroda hakikaten neredeyse bir manastır havası vardı. Yakınlarına karşı son derece ciddi ve sert davranırdı. O zaman bir takım binalar üzerine çalışmalar yapılıyordu. Bir tanesi Garches'deki bir villa, Versay (Versaille) yolunda. Diğeri Savoy'du, o da çok meşhurdu. Bu projelerin 'mock-up' dedikleri bir nevi 1/1 modelini yaparlardı ki bu bir yenilikti. Eskiden Avrupa'da böyle bir şey yoktu (Özkan -Yenal, 2014, s. 49-50).

Sevres Caddesi üzerindeki eski manastırdan çevrilmiş ofis, Le Corbusier arşivinde bulunan Femir'in yazışmaları yaptığı adresle de aynıdır. Dolayısıyla ofis olarak aynı eski manastır yapısı, Halit Femir'in oraya gittiği dönemde de kullanılmaktadır.

Burhan Arif Ongun, Sedad Hakkı Eldem ile aynı yıllarda Akademi'den mezun olduktan sonra bir mimarlık yarışması neticesinde; Le Corbusier'nin ofisine çalışmaya gitmiştir (Tanyeli, 2007, s.67). Uğur Tanyeli'nin kaleme aldığı "*Mimarlığın Aktörleri"* adlı kitapta, Ongun Fransa anılarını ve ofisin panaromasını sunmuştur. Ongun'un anılarında ofiste stajyerlerin çoğunun farklı milletlerden olduğu, ofise önemli sanatçıların uğradığı ve sanat üzerine fikirlerin tartışıldığını ifade etmektedir. Yeğeni Pierre Jeanneret, Corbusier'ye yardımcı olmaktadır (Tanyeli, 2007, s. 67).

> Atelyemiz aynı zamanda milletlerarası bir ilim ve fikir akademisi gibi idi. Meşhur tabi (yayıncı) Albert Morance hiç eksik olmazdı. Orada ben, heykeltraş Lipchitz'i, Andre Gide'i, piyano virtiyözü Alfred Corteau'yu tanıdım. 'L'Esprit Nouveau'nun idare heyeti her hafta atelyemizde toplanırdı; hiç unutmam bunlardan birine ressam Matisse de katılmış, Le Corbusier'nin yaptığı kübik (doğrusu: pürist) tablolardan birini çok beğenmişti. Bizim hoca yeni estetik hakkında İsviçre aksanı ile nefis konferanslar verir, nükte ve hayat dolu teşbih ve mukayeseleri ile bizi bir hayli düşündürdü (Tanyeli, 2007, s.67-68).

Halit Femir'in stajı ile ilgili belgeler Fondation Le Corbusier (Le Corbusier Vakfı) arşivinde bulunmaktadır. 17.12.1938 tarihinde Le Corbusier'nin ofisine gönüllü stajyer olarak başvurmuştur. Stajının sebebinin Corbusier'nin eserlerini kavramak ve Türkiye'de benzer yaklaşımda eserler verebilmek olduğunu belirtmiştir. Mektubunda, Le Corbusier'ye duyduğu hayranlık ve saygıyı ifade etmektedir. Başvuru yazısı hem özgeçmiş ve niyet mektubu niteliklerini taşımaktadır. Femir, başvurusunda Akademi'deki hocalarından Avrupa'da tanınırlığı olan Bruno Taut, Martin Wagner'den ders aldığını belirtmekte, ayrıca İsveç'te, Sven Markelius'un ve Ivar Stal'ın ofisinde stajlar yaptığını ifade etmektedir (Fondation Le Corbusier arşivi, 17.12.1938 tarihli belge).

> Sayın Bay Le Corbusier,
>
> Ben, Türkiye'de İzmir şehri tarafından Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde şehircilik ve modern mimarlık pratiklerini çalışmak üzere görevlendirilen genç bir Türk mimarım. Güzel Sanatlar Akademisi'nden mezun olarak, şehircilik alanında Prof. Martin Wagner gibi bir hocam, mimarlık alanında Prof. Bruno Taut gibi bir hocam oldu, İsveç'te bir yıldan fazla bulundum ve bu süre zarfında Sven Markelius'un, I. Stal'ın ofislerinde ve Stockholm ilinin şehircilik bürosunda çalıştım. Sizin prensiplerinizin büyük bir destekleyicisi olarak en büyük arzum, mümkünse sizin tarafınızdan herhangi bir taahhüt olmaksızın ofisinizde birkaç ay çalışmaktır.
>
> Benim arzumu kabul edebilirseniz gerçekten müteşekkir olurum, böylece belki de sizin muhteşem fikirlerinizi Türkiye'de gelişimine katkıda bulunabilirim.
>
> Bay Le Corbusier, en içten selamlarımı kabul ediniz.
>
> Halit Femir (imza) (Fondation Le Corbusier arşivi, 17.12.1938 tarihli belge[19]).

Femir, 31 Aralık 1938 tarihinde Le Corbusier'den cevap alır. Le Corbusier, Femir'in gönüllü olarak çalışma talebini olumlu yanıtlamıştır. Ofisin tasarım yaklaşımını daha iyi anlayabilmesi ve oradan yararlanabilmesi için kalış süresinin azami olarak 6 ay olması gerektiğini belirtir (Fondation Le Corbusier arşivi, 31.12.1938 tarihli belge). Fakat mektup Femir'in eline geç ulaşır ve sonrasında İzmir Belediyesi'yle Femir arasında belli yazışmalar olduğu ve evrak beklediği için ofiste sadece 4 ay çalışabilmiştir (Fondation Le Corbusier arşivi, 20.06.1939 tarihli belge).

[19] Le Corbusier Vakfı'ndan alınan bütün Fransızca belgeler, yazar tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir.

Le corbusier ve ortakları Paris 31 Aralık 1938

Bay Halit Femir
Nybragatan 3
5 tr Sesam
Stockholm
İsveç

Sayın Beyefendi,

Benim atölyemde gönüllü çalışmak isteğinizi yazdığınız ayın 17'si tarihli mektubunuz olumlu karşılandı. Sizi işe almak benim için uygundur. Geleceğiniz tarihi bana öncesinde bildiriniz.
Bir şeyler öğrenebilmek istiyorsanız kalış sürenizin minimum 6 ay olması uygun olacaktır.

Saygılarımla, (Fondation Le Corbusier arşivi, 31.12.1938 tarihli belge)

Mektup, Femir'in eline 17 gün sonra geçmiş ve Femir, bu sırada İsviçre'den yanıt vermiştir. Corbusier'e yazdığı mektubuna cevap gelmeyince İsviçre'ye başka bir ofiste çalışmaya gitmiş olmalıdır. İsviçre'de Kondrad Hippermeier'in ofisinde ve Zürih Belediyesi'nde çalışmaktadır. Le Corbusier, Femir'e 15 Ocak 1939'da işe başlamasının uygun olduğunu iletir. Femir, bahsedilen gecikmeler dolayısıyla 16 Mart 1939'da çalışmaya başlayacaktır (Fondation Le Corbusier arşivi, 18.01.1939 tarihli belge).

Bay Le Corbusier
35, Serves Caddesi, Paris 6. Arrondisement

Mimar Halit Femir
Wilfried Caddesi 6
Zürih

18.01.1939

Sayın Bay Le Corbusier,

Stockholm'den gönderdiğim mektubuma verdiğiniz gönüllü olarak atölyenizde çalışmamı rica eden kabul cevabı için size sonsuz teşekkür ederim, (mektubunuz) bugüne kadar Zürih'te Bay Hippenmeyer'in ofisinde kentin şehircilik projeleri ile çalışan bendenize ulaşmadı.

İsveç'ten onu (mektubunuzu) almadan ayrıldığım için özür dilerim, onda (mektubunuzda) yazdığınız gibi Ocak ayının ilk haftasında çalışmaya başlayabilirim.

15 Ocak'ta Paris'te olabilmek için bağlı olduğum İzmir'den gerekli adımları attım, eğer o tarihte orada olamazsam gerekliliklerinin gecikmesinin (yarattığı) dezavantajlı durumdur. (durumdan ötürüdür.)

İstediğiniz gibi Paris'e gelmeden önce size geleceğim kesin tarihi söyleyeceğim.

Size, Bay Le Corbusier, öncesinden teşekkür ederim ve en içten selamlarımı kabul etmenizi rica ederim.

İmza Halit Femir (Fondation Le Corbusier arşivi, 18.01.1939 tarihli belge).

Bundan sonra Femir, İzmir'den gereken evrakları alır ve Le Corbusier'e yeni bir mektup yazarak geleceğini belirtir.

"Sayın Bay Le Corbusier,

35, Serves Caddesi,

Paris 6. Arrondisement

İzmir(Symrne)'den mimarlık ve şehircilik çalışmalarıma sizin ofisinizde devam edebileceğime dair kabul aldım, 15 Mart'ta atölyenizde olacağım.

Lütfen Bay Le Corbusier, saygılarımı kabul ediniz.

Halit Femir"

(Fondation Le Corbusier arşivi, 09.03.1939 tarihli belge)

Le Corbusier cevap olarak kabul mektubu yazmıştır:

"Bu belge İstanbul'dan *(üzeri çizilerek düzeltilmiş)* İzmir'den Mimar Halit Femir ofisimizde çalışmak üzere geldiğine ve benim onu gönüllü olarak çalışmasını kabul edişim üzerine hazırlanmıştır." (Fondation Le Corbusier arşivi, 18.03.1939 tarihli belge)

Halit Femir'in Le Corbusier'in arşivinden alınan arşiv belgelerinde ofisteki statüsü teknik ressam (*dessinateur fr.)* olarak belirtilmiştir. Ofiste tasarım yapmamış, teknik çizimlere katkıda bulunmuştur. Sertifikada belirtilen katkıda bulunduğu çalışmalar Le Corbusier tarafından Musée d'Art Contemporain de Paris (Çağdaş Sanatlar Müzesi) ve La Gauche Rive d'Anvers (Anvers'in batı kıyısı) olarak belirtilmiştir. (Fondation Le Corbusier arşivi, 20.06.1939 tarihli belge) Staj sonrası Le Corbusier, Femir'e ofiste çalıştığına dair sertifika vermiştir.

& P. Jeanneret

Paris 35. Sevres Sokağı
6. Arrondisement

Sertifika

Türk Mimar Bay Halit Femir'in bizim büromuzda 16 Mart'tan 20 Haziran 1939'a kadar çalıştığını, bilhassa Anvers'in Batı Kıyısı (La Rive Gauche d'Anvers) 'nın planı ve Çağdaş Sanatlar Müzesi olmak üzere birçok farklı iş üzerinde çalışmalar yürüttüğünü onaylarım.

Bu kısa süre zarfında Halit Femir, ofisimizde yararlı bilgiler öğrenmiştir.

Paris 20 Haziran 1939

(Fondation Le Corbusier Arşivi, 20.06.1939 tarihli belge).

Femir'in Le Corbusier'in ofisindeyken yardımcı olduğu çalışmalar; Çağdaş Sanatlar Müzesi ve Anvers'in batı kıyısının kentsel tasarımıdır. Paris Çağdaş Sanatlar Müzesi (Le Musée d'Art Contemporain de Paris), Le Corbusier'nin 1939 yılında tasarladığı Çağdaş Sanatlar Müzesi, ütopik olarak değerlendirilebilecek projesi klasik müze tasarımı yaklaşımına eleştiri getirmektedir. Corbusier, klasik müzenin dekoratif yaklaşımı ve klasifikasyon anlayışını çağa uygun görmemektedir. Müze, dondurulmuş bir mekan olmaktan çıkarılmalı ve yaşayan mekan haline dönüştürülmelidir. Bu sebeple sadece sergileme mekanları değil aynı zamanda eğitim ve araştırma işlevlerini de içeren pilotiler üzerinde yükseltilmiş, dikdörtgen prizmaların birbirine eklemlenmesi ile gitgide büyüyebilen müze modeli önermektedir (Storrie, 2007, s.150). Gerçekleştirilemeyen ütopik müze şeması, Corbusier'nin ilerleyen yıllarda tasarlayacağı bazı müzelerinin konseptini oluşturacaktır (Chin, 2016).

Şekil 2.18 : Le Corbusier'in Anvers'in Batı kıyısı tasarımının HAIR ekibi tarafından modellenmiş hali (Url-12).

La Rive Gauche d'Anvers, Le Corbusier'in 1933 yılında Belçika'nın Liege kenti için açılan yarışma için tasarladığı şehir planlama çalışmasıdır; projenin ilk etabında elenmiştir (Cemal, 1934, Dubois, 2015). Ekonomik kriz sebebiyle yarışma sonucunda çalışmaların hiçbiri uygulanamamıştır. Tasarım, Le Corbusier'in Ville Radieuse projesinin temellerine dayanmaktadır (Dubois, 2015). Bu yerleşim için bölgeleme *(zonning)* uygulamış (Levy, 1988) yaya ve araç trafiği ayırmış, çok katlı konut bloklarını pilotilerle yükseltmiş ve yerleşimde kamusal alan ve yeşil alanlar planlamış; konut alanlarını; manzara, yeşil alanları ve gün ışığı alabilecek biçimde düzenlenmiştir (Le Corbusier, 2013, s.155-157, Url-11).

Femir, 1937-1939 yılları arasında süren stajları boyunca, kent planlama ilkeleri, ofis kültürü çağdaş mimari ilkeler üzerine edinimleri olmuştur. Ofislerin çoğunun sanatla ilişkili olması dönemde Türkiye'deki mimari ofislerde yaygınlıkla görülen bir durum değildir. Femir'in staj yaptığı bütün ofislerin belediye ile ilişkili ve kent planlama yapılan ofisler olması, stajların İzmir Belediyesi'ne kent planlama alanında katkı sağladığını düşündürür.

3. HALİT FEMİR'İN PROFESYONEL YAŞAMI

3.1 Halit Femir'in Mimarlığı

Halit Femir mesleğinde 1937- 1954 yılları arasında etkinlik göstermiştir. Kariyerinin ilk yıllarında İzmir Belediyesi Fen Heyeti'nde mimar olarak çalışmış, bu süre zarfında stajlar yapmak üzere Fransa, İsveç ve İsviçre'ye gitmiştir. (Femir, 1940, Fondation Le Corbusier arşivi, 17.12.1938 tarihli belge, 18.01.1939 tarihli belge) İzmir'de bulunduğu süre boyunca yapılarının çoğunu, Cumhuriyet'in en önemli kültür ve eğitim alanı ve modern hayat ve mimarinin teşhir edildiği Kültürpark için tasarlamıştır. Fuarı gezmek için gelen turistlere kalabilecek yer sağlamak amacıyla inşa edilmesi düşünülen İzmir Şehir Oteli için tasarım yapmış; fakat proje gerçekleşmemiştir.

1943 yılında işvereni iş adamı akrabası Yüksek Mühendis Emin Vafi için tasarladığı Lido Yüzme Havuzu, Femir'in genç bir mimarken gerçekleştirdiği ilk -ve neredeyse tek- büyük ölçekte yapıdır. 1942'de arkadaşı Feridun Akozan'la ortaklık kurmuşlardır. Femir'in ölümüne kadar süren ortaklıkları sırasında, İstanbul yoğunlukta olmak üzere, Bursa, Balıkesir, Adana illerinde çoğu banka ve seyahat acentası iç mekan tasarımı, konut olan çeşitli işlevlerde yapılar gerçekleştirmişlerdir. (Çizelge 2.1)

Bu bölümde eserleri kendi içinde farklı başlıklarda gruplandırılarak incelenecek ve döneminde yapılan benzer yapılarla karşılaştırılacaktır. Tezin Ekler A kısmında yapılarının kronolojik sıra içinde listelenmiş olduğu katalog yer almaktadır.

3.1.1 Feridun Akozan

Feridun Akozan, 1914 yılında İstanbul'da doğmuştur. 1935 yılında Galatasaray Lisesi'nden mezun olmuştur; Femir'le arkadaşlıkları lisede başlamıştır (Gezgin, 2003, s.147). Akademi'nin Mimarlık Şubesi'nde 1935-1940 yılları arasında eğitim görmüştür. Akozan, her iki okulda da derslerden yüksek notlar almış, okulları üstün başarılı olarak tamamlamıştır (Anonim, 1969, Demir, 2008b).

Çizelge 2. 1. Halit Femir'in hayatı boyunca yaptığı mimari çalışmalar

Bina Adı	Yapım Yılı	Yer	Bina Tipi /Proje Tipi	Ortaklık
Çimento Pavyonu	1937	İzmir	Sergi Pavyonu	Kişisel çalışma
Ortaköy'de Villa	1937	İstanbul	Konut	Kişisel çalışma
İzmir Vilayet Pavyonu	1939	İzmir	Şehir müzesi	Kişisel çalışma
İzmir Atlı Spor Kulübü	1940	İzmir	Atçılık tesisi	Kişisel çalışma
İzmir Şehir Oteli	1937- 1940 (Gerçekleşmemiştir.)	İzmir	Otel	Kişisel çalışma
Akhan Restorasyon	1942	İstanbul	Restorasyon	Feridun Akozan'la
Lido	1943	İstanbul	Yüzme havuzu, otel, gazino	Kişisel çalışma
Mudanya Mütareke Anıtı	1944	Bursa	Anıt	Feridun Akozan'la
Konut	1945	İstanbul Göztepe	Yaz evi (2 adet)	Feridun Akozan'la
Apartman	1946	İstanbul Aksaray	Apartman	Feridun Akozan'la
Halkevleri Proje Yarışması	1946	İstanbul	Belirtilmemiş	Feridun Akozan,Nezahat Söğüter ve Maruf Önal
Sivas Kongresi Anıtı	1946 (Gerçekleşmemiştir.)	Sivas	Anıt	Bülent Ssrbes, Affan Kırımlı,Turgut Cansever, Heykeltraş Sadi Çalık projesi
Tahsin Güney Evi	1946	Adana	Konut	Feridun Akozan'la
Mudanya İmar Planı	1946	Bursa	Kentsel tasarım	Feridun Akozan'la
Elagöz Evi	1947	İstanbul	Konut	Kişisel çalışma
Nuri Güven Evi	1947	İstanbul	Konut	Feridun Akozan'la
Mehmet Aker Villası	1948	Bursa	Konut	Feridun Akozan'la
Cemil Kabakçı Apartmanı	1948	Balıkesir	Konut	Feridun Akozan'la
Bursa Hal ve Çarşı	1949	Bursa	Hal	Feridun Akozan'la
Şenesenevler Yapı Kooperatifi	1950	İstanbul	Toplu konut yerleşkesi	Feridun Akozan, Ahsen Yapanar
Selim Süter Evi	1950	Bursa	Konut	Feridun Akozan'la
İpekçilik Kolektif	1950	Bursa	Fabrika	Feridun Akozan'la
ANTAŞ Bekleme Salonu	1950	İstanbul	Mevcut Yapıda Tasarım/Seyahat Acentası	Feridun Akozan'la
Küçük Sahne	1951	İstanbul	Tarihi Yapıda Tasarım /Etkinlik salonu	Feridun Akozan'la
Yapı Kredi Bankası	1951	İstanbul	Tarihi Yapıda Tasarım /Ajans	Feridun Akozan'la
İş Bankası Şişli Ajansı	1952	İstanbul	Mevcut Yapıda Tasarım /Ajans	Feridun Akozan'la
İş Bankası Balat Ajansı	1952	İstanbul	Mevcut Yapıda Tasarım /Ajans	Feridun Akozan'la
İş Bankası Kazlıçeşme Ajansı	1952	İstanbul	Mevcut Yapıda Tasarım /Ajans	Feridun Akozan'la
İş Bankası Şehremini Ajansı	1952	İstanbul	Mevcut Yapıda Tasarım /Ajans	Feridun Akozan'la
İş Bankası Beyoğlu Şubesi	1953	İstanbul	Mevcut Yapıda Tasarım /Ajans	Feridun Akozan'la
SAS Ajansı	1953	İstanbul	Mevcut Yapıda Tasarım/Seyahat Acentası	Feridun Akozan'la
SAS Ajansı	1953	Ankara	Mevcut Yapıda Tasarım/Seyahat Acentası	Feridun Akozan'la
Komili Sabun Fabrikası	1954	İstanbul Silahtarağa	Endüstri Yapısı	Feridun Akozan'la
Türmesan Madeni Eşya	1954	İstanbul Eyüp	Endüstri Yapısı	Feridun Akozan'la
Tansever Frigorifik Tesisleri	1954	İstanbul	Depo	Feridun Akozan'la
Haliç Feneri	1954	İstanbul	Deniz feneri	Feridun Akozan'la

Akozan'ın tarihi yapı koruma ve yenileme ile olan ilgisi Akademi'de öğrencilik yaptığı yıllarda başlamaktadır. 1937 yılında Dolmabahçe Sarayı Muayede Salonu'nda düzenlenen Tarih Kurumu Sergisi hazırlıklarında, Prof. Martin Wagner ile birlikte çalışmıştır. Çalışmaya Yıldız Akademisi'nden ve Ankara Yapı Okulu'ndan hocalar ve ustalar gelmiştir (Akozan, 1989, Özkılıç, 2016, s.1). Ayrıca Akozan, aynı yıl Dolmabahçe Sarayı Veliath Dairesi'nin resim heykel müzesi olarak dönüştürülmesi çalışmasında bulunmuştur. Mekanda Prof. Wagner ile sağlamlığını yitirmiş olan bir döşemeyi kalas kiriş ve kolonlarla güçlendirmeye karar vermişlerdir (Akozan, 1989, Gezgin, 2003, s.22, Url-13).[20]

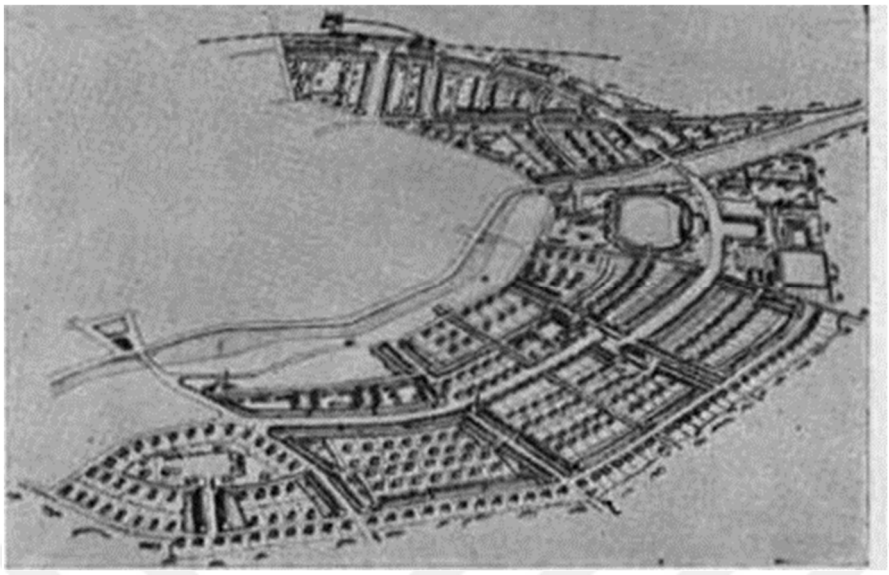
Çalışmaya katılan tek öğrenci olan Feridun Akozan, tarihi yapıda yenileme ve dönüşüm ile ilgili fikirlerin ortaya konduğu ve analizlerin yapıldığı bir ortamda bulunmasıyla kendini bu alanlarda geliştirmiştir. Akozan, çalışma ile ilgili şunları yazmıştır:

> Ben de, tek kişi olarak akademiden bir öğrenci, ne şekilde gittiğimi de bilmiyorum. Fransızca konuştuğumdan beni serginin mimarı Prof. Wagner'in yanına verdiler. Ben adeta onun asistanı gibi çalıştım, yanından hiç ayrılmıyordum. Prof. Wagner'in odası bugün Belkıs Hanımın bulunduğu odaydı. Orada bütün hazırlıklarımızı yapıyorduk. Çizimlerimizi de orada ve onun yanındaki odada yapıyorduk. İşte o sırada bir Resim ve Heykel Müzesi kurulması fikri çıktı (Akozan, 1989).

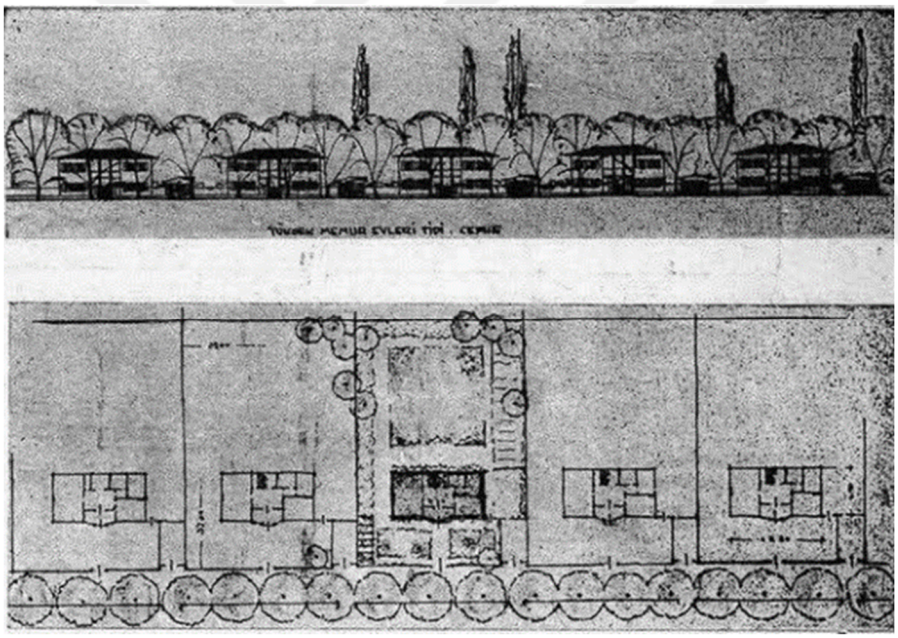
Feridun Akozan'a ait Bitirme Konkur Projesi 1940 yılında *Arkitekt* Dergisi'nde yayınlanmıştır. Yarışma konusu şehircilik hocası Seyfettin Arkan tarafından endüstrileşme ile nüfusu artan Konya Aksaray'da, bölge planlama çalışması olarak belirlenmiş ve öğrencilerden konut alanları, idari merkez ve rekreasyonal alanları tasarlamaları istenmiştir. Akozan, bahçe şehir biçiminde tasarladığı kentsel bölgede işçiler için bitişik nizamda, memurlar için bahçeli müstakil evler tasarlamış, kentin merkezine idari merkez ve spor alanlarını yerleştirerek peyzaj unsurları ile projeyi tamamlamıştır (Anonim, 1940).(Şekil 3.1, 3.2) Bu tarihte Seyfi Arkan'ın Adana'da sıraevler biçimindeki Ucuz Evler Mahallesi projesini gerçekleştirmesi verdiği proje konusunun kendi mesleki pratiği ile ilişkisini ortaya koymaktadır (Arkan, 1939).

Akademi'den 1940 yılında mezun olduktan sonra Büyük Millet Meclisi projesinde

[20] Feridun Akozan, anılarında Tarih Kurumu Sergisi hazırlıklarını ve Resim Heykel Müzesi açılışının yılını 1939 olarak hatırlamıştır (Akozan, 1989). Fakat hafızası onu yanıltmıştır.

Şekil 3.1 : Akozan'ın bitirme konkur projesi (Anonim , 1940, s. 55-68).

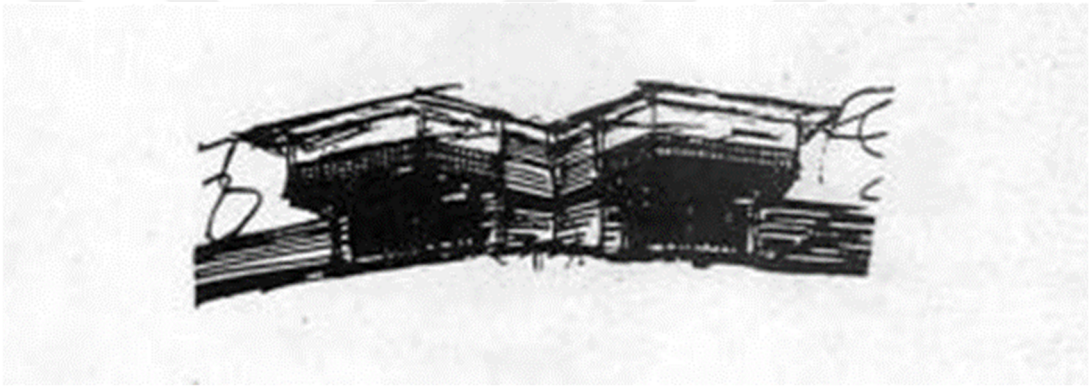

Şekil 3.2 : Akozan'ın bitirme konkur projesinde bahçeli evler (Anonim , 1940, s. 55-68).

çalışmıştır (Anonim, 1969, Demir, 2008b). II. Dünya Savaşı sebebiyle inşaatın sonlanması ile mezun olduğu okulunda (G.S.A.'da), 1941 yılında asistan olarak çalışmaya başlamıştır (Gezgin, 2003, s.21). Öncelikle Wilhelm Schütte'nin sonra da Sedad Hakkı Eldem'in asistanı olarak çalışmıştır. Sedad Hakkı Eldem ile asistanlığı Feridun Akozan'ın kariyerini büyük ölçüde etkilemiştir (Demir, 2008b). Eldem'le Topkapı Sarayı'nın restorasyonunu gerçekleştirmişler ve çalışmalarını kitap haline getirmişlerdir. Akozan, Milli Mimari Semineri sırasında, Eldem'in asistanı olarak

çalışmıştır. Akozan'ın asistanlık yaptığı diğer dersler, Tasarı Geometri, Perspektif ve İnşaat dersleridir (Gezgin, 2003, s.21). Akozan, 1943 yılında asistanlık dönemi bitmiş, Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık Şubesi'nde, Perspektif ve Proje dersleri vermeye (Anonim, 1969), 1945 yılında Atölye dersi vermeye başlamıştır (Gezgin, 2003, s.21).

Feridun Akozan 1941-42 arası Sedad Hakkı Eldem ve Mehmet Ali Handan ile Anıtkabir için[21], 1945'te Mehmet Ali Handan ile, Gezi Parkı'da İnönü Heykeli ve çevresi için açılan anıt kaidesi proje yarışmasına[22] tasarımlarıyla katılmıştır (Anonim, 1943a, Anonim, 1943c). Feridun Akozan, 1963'te Maltepe Dragos'ta kendisi için yazlık ev tasarlamıştır. Topoğrafyadaki eğim sebebiyle farklı kotlardaki setlere oturan konutun kütle kurgusu ve iç mekan dekorasyonu geleneksel sivil mimariden etkiler taşımaktadır (Anonim, 1969).

Şekil 3.3 : Dragos'taki villa (Anonim,1969, s.53).

1964'te Akademi'de, Rölöve Kürsü başkanlığına başlamış, ayrıca 1968'de Kadıköy'deki özel Mühendislik Mimarlık Okulu'nda proje hocalığı yapmıştır (Anonim, 1969). 1959-1970 yılları arasında Akademi'de Mimarlık Bölüm Başkanı, 1970- 1976 yılları arasında Akademi Başkanlığı görevinde bulunmuştur (Gezgin, 2003, s.21).

Akozan, Femir'in v efatından sonra 1960 yılına kadar Hüseyin Baban'la ortaklık

[21] Anıtkabir proje yarışması için tasarladıkları Türk mimarlık tarihinden etkiler taşıyan yapının çizimleri, 1943 yılında yayınlanan *Arkitekt* Dergisi'nin 135-136. sayısında *Anıtkabir Müsabakası Projeleri* başlıklı yazıda bulunmaktadır (Anonim, 1943a).

[22] Proje çizimleri için *Arkitekt* Dergisi'nin 1943 yılında yayınlanan 137-138 sayısında *Taksim 'İnönü' Âbidesi Kaide Müsabakası* başlıklı yazıya bakılabilir (Anonim, 1943c). Heykeli G.S.A. Heykel Şubesi hocalarından Rudolf Belling tarafından yapılan anıt, Demokrat Parti'nin iktidara gelmesi ile Gezi Parkı'nda yapılamamış, heykel uzun süre depolarda kalmıştır (Gezgin, 2003, s.105, Çağlayan, 2015, Sezer- Özyalçıner, 2010, Yayla, 2013). 1980'lerde heykel, şimdiki yerine Maçka Parkı'na İnönü'nün evinin önündeki parka yerleştirilmiştir (Sülün, 2012, Url-14).

Şekil 3.4 : Dragos'taki villa iç mekan (Anonim,1969, s.53).

kurmuş, sonra da hocası Sedad Hakkı Eldem ile 1979-1981 yılları arasında resmi ortaklık kurarak Topkapı Sarayı, rölöve ve restitüsyon çalışmaları yapmıştır Feridun Akozan ve Sedad Hakkı Eldem çalışma sonrası "*Topkapı Sarayı: Mimari Bir Araştırma*" adlı bir kitap çıkarmışlardır. Sarayın mekanları deskripsiyonları, saray tarihi hakkında bilgiler ve rölöve çizimlerini ve mekan fotoğrafları içerir. Feridun Akozan, fotoğrafları ve rölöve çalışmaları ile kitaba katkıda bulunmuştur. Sedad Hakkı Eldem birlikte çalıştıkları yıllara dair kitabın önsöz kısmında şunları yazmıştır:

> Seneler geçtikten sonra münasebetimiz başka bir veche aldı. Ben hoca olmuştum ve artık yalnız değil, öğrencilerimle, asistanlarımla gelmeye başlamıştım, varlığım daha ağırlaşmıştı. Öyle olduğu halde Tahsin bey eski havasını hiçbir zaman bozmadı, bizim için özel günler ve memurlar ayırdı ve böylece sarayın her tarafını röleve etmiş olduk. Bu arada Feridun Akozan asistanların arasında bu işin aşığı oldu. Kendisinin bana nazaran büyük bir üstünlüğü vardı. Aynı zamanda usta bir fotoğrafçı idi. Sayesinde, o zamana kadar hep krokilerle yetindiğimiz çalışmalarımız daha konkre bir veche aldı. Normal çalışmaların dışında resim çekiyordu. Böylece sarayın ve özellikle Haremin hemen her tarafına ait fotoğraflar çekti. Bunlar paha biçilemez bir varlıktır. Çünkü Haremin bozulmadan, yani son senelerdeki tamirlerden evelki halini gösterirler. (1937) Bu kitapta da bu resimlerden büyük ölçüde istifade edilmiştir. (Eldem- Akozan, 1982, s. 2)

1983 yılında Akademi'den emekli olmuş, bu tarihten sonra ders saat ücretli olarak aynı kurumda hocalığı sürdürmüştür (Anonim, 1969). Feridun Akozan, 12 Aralık 2007'de vefat etmiştir (Demir, 2008b).

3.1.2 Halit Femir'in Feridun Akozan'la ortaklığı

Feridun Akozan, Halit Femir'in okul arkadaşı, G.S.A.'de çalıştığı yıllarda iş arkadaşı ve profesyonel mimarlık kariyerinde ortağı olmuştur. Femir, 1941 senesinde Güzel Sanatlar Akademisi'nde çalışmaya başladığı yıllarda Feridun Akozan'lık ile ortaklık kurmuştur (Anonim, 1969, M.S.G.S.Ü. Personel Dairesi Arşivi tarihlenmemiş özlük dosyası). Ortaklıkları, 1942 yılında başlayıp Femir'in vefat ettiği 1954 senesine kadar 11 yıl sürmüştür. Bu sebeple Femir'in kariyeri açısından önemli bir aktör olmuştur.

Ortaklıkları Akademi'de ortak çalışma ortamını paylaşmaları ile ilişkilidir. O dönemdeki yönetmelikler hocaların mimari pratik içinde aktif olarak çalışmalarına izin verdiği için aynı yıllarda Akademi'de mimarlık şubesinde pek çok eğitimci, kendi aralarında ortaklıklar kurarak mimari projeler gerçekleştirmişlerdir (Gezgin, 2003, s. 285, Şahinler, 1990, s. 35, 51, Aysel N. kişisel görüşme 20 Ekim 2019). Öğrencileri Şeref Demirel 1951 öncesinde, öğrencileri Muhlis Türkmen 1950'lerin ortasında Halit Femir ve Feridun Akozan'a proje çalışmaları sırasında yardımcı olmuşlardır (Gezgin, 2003, s. 89, Birol, 2017, s.22).

Femir ve Akozan'ın ortaklığı, birlikte çalışma geleneği kurulmuş olan Güzel Sanatlar Akademisi bağlamında değerlendirilmelidir. Akademi'nin eğitimcilerinin çalışma ortamları, Ataman Demir'in anılarında özetlenmiştir:

> Asistanlık yanında, mimari proje yarışmalarına katılma en önemli mesleki faaliyetimizdi. Bunlara , hocamız veya asistan arkadaşlarımızdan oluşan ekipler halinde katılırdık. Projeler Akademi'deki odalarda çizilirdi. Girdiğimiz yarışmalarda bazen dereceler, mansiyonlar kazanır, bazen de hiçbir şey kazanamazdık. Yarışmaya girmiş olma, bir proje teslim etmek, bizim için en büyük zenginlikti. O zamanki mevzuat, öğretim elemanlarının, resmi görevlerinin yanında dışarıda iş yapmaları yani serbest meslek faaliyetinde bulunmalarına müsaitti. Bu hüküm asistanlar için de geçerli idi. Bu serbestiden yararlanarak, birkaç proje çizip uygulamasını yapmıştım. Bu işleri Akademi'deki odamızda yapardık. Hocalarımızın bir çoğunun dışarıda bürosu yoktu. Akademi, hem eğitim hem iş yapılan yerdi. Bu usul, yıllardır süregelen bir çalışma şekli, adeta bir gelenek idi (Gezgin, 2003, s. 285).

Muhlis Türkmen anılarında Akademi'de eğitim zamanları dışında, hocaların aralarındaki ortaklıklar kurarak çalıştığını ve yarışma projelerine ortak katıldıklarını ifade ederek, o dönemde ortak olarak çalışan gruplara örnekler vermiştir:

> 1948- 1956 Muhteşem Giray, Affan Kırımlı, Ekrem Bahtoğlu, Suha Toner ile; 1956-1958 Utarit İzgi, Hamdi Şensoy, İlhan Türegün ile, 1959-1966 Orhan Şahinler, Hamdi Şensoy ile; 1966-1972 Mete Ünal, Cengiz Eren ile 1967-1970 İnal Göral ile; 1978-1981 Orhan Çakmakçıoğlu, Aytaç Manço ile; 1981-1986 Fatih Gorbon ile; 1984-1995 Orhan Şahinler, Fehmi Kızıl; 1990-1995 Fatih Gorbon, Aydın Yüksel, Yardımcı Mimarlar; Rıdvan Kutlutan, Recai Aynan, Figen Kafesçioğlu, Derin Öncel yukarıda isimleri belirtilmiş meslektaşlarım ile ayrı zaman dilimleri içinde uyumlu ve verimli çalışmalarda bulunduk (Gezgin, 2003, s. 99).

Kaynaklarda Femir ve Akozan'ın ortakları hakkında bilgiler yetersiz olsa da, G.S.A.'ndeki eğitimcilerin birlikte çalışma geleneğini sürdürmüşler, dönemdeki çoğu mimar farklı projelerde farklı aktörlerle ortaklık kurarak proje çalışması yaparken 11 yıl boyunca ortaklıklarını devam ettirmişlerdir. Mimari yaklaşımları yakın olmasa da (N. Onat kişisel görüşme, 15 Ekim 2019) beraber çalışmayı aynı okuldan (Galatasaray Lisesi'nden) mezun oldukları için tercih ettikleri tahmin edilebilir. Aynı dönemde Galatasaray Lisesi'nden mezun diğer mimarların kurduğu ortaklıklara örnek olarak Utarit İzgi ve Mahmut Bir, Abdurrahman Hancı ve Turgut Canseveri'in kurduğu ortaklıklar, Kemal Ahmet Aru'nun belli dönemlerde Kemali Söylemezoğlu, Rebii Gorbon ile birlikte çalışmaları gösterilebilir (İzgi- Bir, 1961, Hancı- Cansever, 1952, Demirgüç s. 54, Erbaş, 2020, Şenyurt, 2017).

Ahsen Yapanar anılarında, 1940'larda Asım Mutlu ile ortaklık kurarak çalıştığını, aynı yıllar Feridun Akozan ve Halit Femir'in de ortaklık kurduğunu belirtmiştir. 1943-1944 yıllarında G.S.A. Müdürü Burhan Toprak, eğitimci mimarların okulda çalışmalarına karşı çıkmıştır ve Ahsen Yapanar okul dışında küçük bir ofis açmak durumunda kaldıklarını ve öğrencilerin ofisle beraber ilişkilerinin azaldığını ifade etmiştir (Şahinler, 1990, s .51).

Halit Femir'in Feridun Akozan'la, ortaklıkları süresince *Arkitekt* Dergisi'nde yayınlanan eserlerine ait fotoğrafların uygun açılardan, mekanı iyi anlatan, uygun kompozisyon ve ışık değerlerinde olduğu görülmekte, dergideki diğer yapı fotoğraflarından daha başarılı fotoğraflandığı anlaşılmaktadır. ANTAŞ Havacılık Yolcu Bekleme Salonu'nda iç mekanlar, mekan hakkında en çok bilgi veren iki farklı açıdan ve uygun yükseklikte fotoğraflanmış; Selim Süter Evi ve Mehmet Aker Villası cephenin tamamını gösteren ve cepheye ait gerekli detayları uygun perspektiflerde

yapının neresinde olduğunu iyi ifade eden iyi kompozisyonlar içinde sunan, doğru ışık ayarları ile fotoğraflanmıştır. Yetkin elden çıktığı belli olan çalışmaların; Eldem'in fotoğraflamada başarılı olduğunu ifade ettiği Feridun Akozan'ın tarafından gerçekleştirildiği tahmin edilebilir. Kentsel tasarımı perspektif çizimle gerçekleştirdiği bitirme projesi, iyi projeler arasında seçilerek *Arkitekt* Dergisi'nde yayınlanması; ayrıca G.S.A.'nde Perspektif dersinden sorumlu olması görsel algısının iyi olduğunu kanıtlamaktadır.

Halit Femir'in Akozan'la çalıştığı yıllarda yaptıkları bütün eserler, aşağıdaki tabloda kronolojik sıra ile verilmiştir. Yapılan tablo ışığında Femir'in Akozan'la kurduğu ortaklık sırasında üzerinde çalıştıkları yapı tipojileri konut ve mevcut yapı tasarım, endüstri yapısı olduğu görünmektedir. Belli dönemlerde belli yapı türü üzerinde yoğunlaşmış oldukları anlaşılır. Femir, ortaklıkları sırasında sadece iki eserde Akozan'la çalışmamış; bunlardan birini bireysel, birini başka kişilerle ortaklık kurarak tasarlamıştır.

Feridun Akozan'ın mimari kimliği, rölöve restorasyon ve tarihi yapı yenileme bağlamında gelişmiş, hocası Sedad Hakkı Eldem'le olan iletişiminin mesleki kariyerinde etkileri olmuştur. Akozan'ın tarihi yapı, yenileme, anıt tasarımı ve bahçeşehir projelerinde deneyimleri olması ve fotoğraf çekmedeki yetkinliği ortaklıkları boyunca yaptıkları çalışmalarda katkısı olduğunu düşündürür.

3.1.3 Halit Femir'in erken dönem çalışmaları

Halit Femir, Güzel Sanatlar Akademisi, Mimarlık Şubesi'nden 1937 yılında mezun olduktan sonra, İzmir Belediyesi Fen Heyeti'nde çalışmaya başlamıştır.[23] (Femir, 1940) Erken dönem çalışmalarının çoğunu Belediye'deki işi dolayısıyla, İzmir Fuarı'nın düzenlendiği Kültürpark'ta gerçekleştirmiştir. Fuar alanında 1937 yılında Çimento Pavyonu'nu, 1939 yılında İzmir Vilayet Pavyonu'nu ve Atlı Spor Binası'nı tasarlamıştır (Femir, 1937, Femir, 1939, Femir, 1940). Ayrıca İzmir Şehir Oteli için proje üretmişse de , proje hayata geçmemiştir (Serçe, 2018, s.355). Kariyerinin ilk

[23] Belediye arşivlerine ulaşmak için girişim yapılsa da kurum tarafından yardımcı olunmadığı için çalıştığı yıl aralığı tam olarak bilinmemektedir. 1937 yılında Çimento Pavyonu'nu tasarlaması, 1940 yılındaki İzmir Fuarı için Atlı Spor Binası tasarlaması 1937'den 1940 Ağustos'a kadar görevde olduğunu belirtmektedir (Femir, 1937, Femir, 1940). 1941 yılı sonunda asistanlığı biterek atölye hocası olarak göreve başlamıştır (M.S.G.S.Ü. Personel Dairesi Arşivi 45 numaralı dosya tarihlenmemiş hizmet dökümü). Bu veriler ışığında İzmir Belediyesi'nde çalıştığı yıllar, 1937- 1940 arası olarak, asistan olarak göreve başlaması 1940 sonu- 1941 başı olarak tahmin edilebilir.

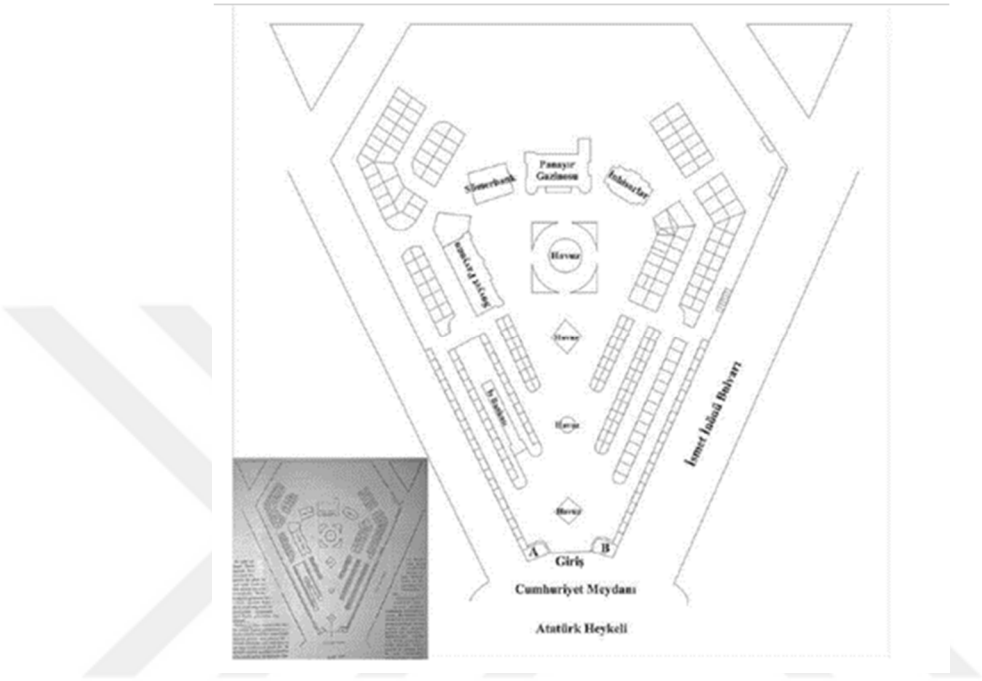
yıllarında İstanbul'da yaptığı tek proje, 1938 yılında *Arkitekt* Dergisi'nde yayınlanan ve 1938 öncesi yapıldığı bilinen Ortaköy'de Emin Vafi Korusu'nda tasarladığı villadır (Femir, 1938). İzmir Vilayet Pavyonu sadece iç mekan düzenlemesi oluşuyla diğer erken dönem çalışmalarından ayrılmaktadır. (Bu sebeple mimarın iç mekan tasarımlarının incelendiği diğer bölümde tekrar ele alınacaktır) Çimento Pavyonu ve konut projesi, iç mekan çalışmalarını da kapsamaktadır. İncelenen kaynaklar, Atlı Spor Binası'nda iç mekan düzenlemesi yapıp yapmadığına dair bilgi içermemektedir.

Halit Femir'in İzmir'de yaptığı çalışmalar, Cumhuriyet Dönemi'nin önemli kamusal alanlarından olan ve değişen sosyal yapının ve sosyalleşme biçimlerinin mekansal karşılığı, açık alanda halk için kültür merkezi olarak değerlendirilebilecek Kültürpark'ta iki pavyon yapısı, bir de mevcut pavyon içinde iç mekan çalışmasından oluşmaktadır. Kültürpark'ın İzmir'de inşa edilmesi, 1923 yılında şehirde düzenlenen, milli sanayi ve tarımsal üretimi arttırmayı amaçlayan İzmir İktisat Kongresi ile ilişkilidir (Güner, 2005, s.128, Pöğün, 2015, s.59). Kongre sonrası her yıl düzenli olarak organize edilen sergiler, yıllar içinde genişleyerek fuar statüsünü almış; Kültürpark 1934-1937 yılları arasında, fuarın artan mekan ihtiyaçlarını karşılamak üzere, İzmir Belediyesi tarafından inşa edilmiştir (Karpat, 2009, s.76,77, 110).

İzmir Fuarı zaman içerisinde, farklı mekanlarda organize edilmiştir. Fuardan önce düzenlenen ve fuarın başlangıcı olan 9 Eylül Sergileri için başka işlevlerde binalar kullanılmıştır (Karpat, 2009, s.84). Fuar için yeni bir alan inşa edilmek üzere, Alsancak'ta Gazi Heykeli'nin yanındaki, şimdi Efes Oteli'nin bulunduğu, o zamanlar yangın yeri olan arazi, 1935 yılında Belediye Başkanı Behçet Uz tarafından başlatılan imar faaliyetleri ile molozlardan temizlenmiş, "9 Eylül Panayırı"nın gerçekleşmesi için mekansal ihtiyaçları karşılayacak şekilde düzenlenmiştir (Serçe, 2018, s.265, Uz, 2011, s. 56). Gazi Heykeli'nden başlayarak ikiye ayrılan iki ışınsal yol arasında kalan, 30.000 m^2 büyüklüğünde panayır alanı yeşil alan olarak düzenlenmiş ve alana binalar ve pavyonlar yerleştirilmiştir (Uz , 2011, s.58-67, Karpat, 2009, s.104). Mesut Özok tarafından yerleşke[24] betonarme taşıyıcı sisteme sahip taraçalı gazino, ahşap pavyonlar, eğlence yerleri, havuz ve giriş kapısı tasarlanmıştır (Cengizkan, 2004). Yerleşke, Gökhan Karpat'ın tezinde 19.08.1935 tarihli *Ulus* Gazetesi'nden

[24] Tez kapsamında, genellikle *kampüs* anlamında kullanılagelen *yerleşke* kelimesi, farklı işlevdeki yapıları barındıran bütünselliği olan bir yapılar bütünlüğü olarak kullanılmış, kelimenin kapsamı genişletilmiştir.

alıntılayarak kullandığı aşağıdaki görselden anlaşıldığı üzere, ortasında havuzlar olan ve sınırlara paralel olarak ve aralıklı yerleştirilmiş binalar ve pavyonlardan oluşmaktadır. Şemadan fuar alanına giriş yapılan noktadan yapılarla sınırlanan ana aks boyunca havuzların inşa edildiği ve aksla kesişen dar yollarla pavyonlara ulaşıldığı görülmektedir (Karpat, 2009, s.104).

Şekil 3.5 : 9 Eylül Panayır alanı (Karpat, 2009, s.104 'dan Ulus, 19.08.1935).

Suat Yurdkoru, spor kafilesi ile yaptığı Moskova seyahatinde Park Kultury'yi gezmiş ve çok beğendiği parkın benzerinin İzmir'de inşa edilmesi meselesini gündeme getirmiştir (Sönmezsoy, 1978, s.51). Fuarın halk tarafından kolay olarak fark edilmesi için parkın yeri özel olarak seçilmiştir (Tansu, 1936). Yer seçimi için 1936 yılında Henri Prost danışmanlığında hazırlanan Rene- Raymond İzmir planı[25]'nda Cumhuriyet Meydanı'ndan tren istasyonuna kadar park olması kararlaştırılan yangın alanı temel alınmış ve parkın uygulanması için alan genişletilmiştir (Bilsel, 1996, Güner, 2005, s.128). Fuar alanı inşası için, 360.000 m^2 yangın alanı molozlardan temizlenmiştir (Serçe ve diğ., 2003, s. 175, 159).

Kültürpark'ta kurulan İzmir Fuarı, daha önceki fuar alanının mekan düzenleme ilkesinin devamı niteliğindedir; yapılar geniş yeşil alana sahip yerleşke içinde

[25] Henri Prost'un danışmanlığında çalışılan plan raporunda, 1. Kordon'un yanan kısımlarının imbat rüzgarlarını alacak biçimde park haline getirilmesi istenmiştir (Serçe, 2018, s.243).

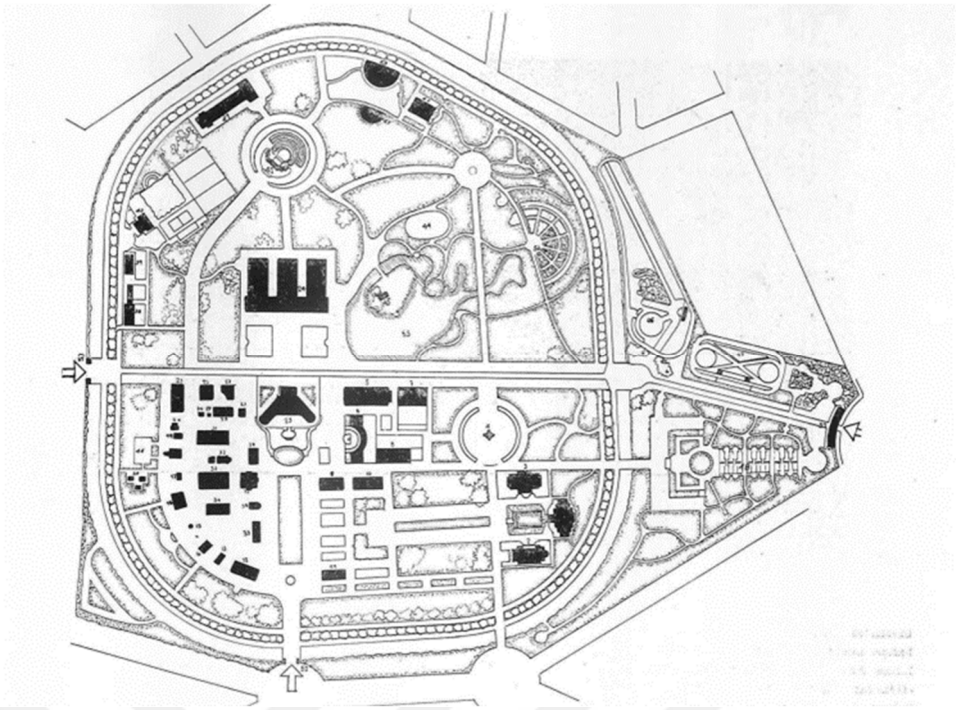
planlanmıştır. Kültürpark, dört yönde dört büyük giriş kapısı olacak şekilde tasarlanmış ve giriş kapılarının önüne meydanlar oluşturulmuştur (Sönmezsoy, 1978, s.51). 9 Eylül girişinin belirlediği geniş bir aks, doğuda organik planlanmış alan ve batıda gridal planlanmış alan olarak parkı ikiye ayırmaktadır: aksın kuzeydoğusunda organik planlanmış kısımda amfitiyatro, hayvanat bahçesi ve atış poligonunun yer almaktadır, parkın batısı sergi pavyonları için ayrılmıştır (Bozdoğan, 2015, s.163). Sergi pavyonları, ana aks ile kesişen ve V biçimli lokanta-gazino binası ile Lozan Kapısı'na giden aksın iki tarafına inşa edilmiştir (Bozdoğan, 2015, s.159). 1936 yılında, Belediye'nin Baş Mühendisi Muammer Tansu[26] (Beygu, 1992, s.301) tarafından kaleme alınmış yazıda, pavyonların fuar komitesi tarafından inşa edildiği, pavyon inşasında belli standartlar belirlendiği ve yerleşiminde iklimsel verilerin önemsendiği belirtilmektedir:

"Alenin sol tarafında fuar komitesinin inşa ettirdiği 200 paviyon bulunmaktadır. Paviyonlar 4 m. derinlikte ve 5 m. uzunlukta, 3,25 m. yüksekliktedir. Her dizide paviyonlar arka arkaya gelmekte ve muhtelif paviyon dizileri yekdiğerinden 10 ar metrelik yollarla ayrılmaktadır." (Tansu, 1936).

Kültürpark'ın konvansiyonel kent parkından ayrılan özelliği, çok yönlü, eğlence, dinlenme ve öğrenme işlevlerine yanıt veren mekanları ve eğitsel rolü yüksek kamusal alan olmasıdır. Parkta açılan müzeler, eğitici rol üstlenerek halkın kültür seviyesini arttırmayı amaçlamaktadır. 1938 yılında Ziraat Müzesi, (İzmir'in 5 Senelik İmar Programı Belediye Reisi Yapılacak İşleri Sıralıyor, 1938), 1937 yılında Sıhhat Müzesi'nin temeli atılmış (İzmir Sıhhat Müzesi, 1937), arkeoloji müzesi olarak kullanılan Avayukla Kilisesi'ndeki önemli eserler Kültürpark'ta Bruno Taut'un tasarladığı, 1939 yılında inşa edilen Maarif Vekaleti Kültür Pavyonu'na taşınarak, (Anonim, 1939) pavyon 1951 yılında Arkeoloji Müzesi'ne dönüştürülmüştür (Yenim, 1962).

İzmir Belediyesi, Kültürpark'ta imar faaliyetlerini kurumun içindeki Fen Heyeti ve kendisine bağlı kurumlarla gerçekleştirmiştir. Parkın yerleşim planı İzmir Belediyesi

[26] Muammer Tansu, 1938 yılında tamamlanan Paraşüt Kulesi'nin inşası sırasında kontrolünü yapmıştır (Tümay, Algrandi, 1938).

Şekil 3.6 : Kültürpark haritası (Femir, 1939, s.199).

Fen Heyeti tarfından hazırlanmıştır (Tansu, 1936); ayrıca 1937 yılında Mühendis Muammer Tansu tarafından yazılan yazıda: "Binanın projesi Sıhhiye Vekâleti mimarlarından Fuat Saylam tarafından hazırlanmış ve betonarme muvakkat hesaplariyle inşaatın kontrolü İzmir Belediye Fen Heyeti tarafından yapılmıştır." (Tansu, 1937) ifadesi Fen Heyeti'nin yapıların statik hesap ve kontrollerini yapma rolünün olduğunu ortaya koymaktadır. Halit Femir'in Belediye Fen Heyeti'ndeki görev aldığı ve parktaki yapılardan üçünün tasarımını üstlendiği bilinmektedir (Femir, 1940).

Behçet Uz tarafından Kültürpark'ın inşa edilebilmesi amacıyla 1936 yılında Fuar Komitesi kurulmuştur; Belediye Başkanı Behçet Uz'un başkanlığındaki komitede hesap işleri sorumlusu Reşat Leblebicioğlu, Fen işlerinden Cahit Çeçen, teşhir ve ekonomik işler sorumlusu Rahmi Zallak, propaganda işleri sorumlusu Suad Yurtkoru, Mehmet Ali Eten ve hükümet komiseri Ali Emrullah vardı (Sönmezsoy, 1978, s.53). Fuar komitesinin Fen Heyeti'nde mimarlar çalışmıştır. İzmir Belediyesi Fen Heyeti, Fuar Komitesi'ne inşa işleri için gelir sağlamıştır (Tansu, 1937). Park alanında inşaatların bir kısmında ve kontrol işlerinde, yapılarla ilgili teknik meselelerde Fuar

Komitesi'nin Fen Heyeti görev almıştır[27] (Tansu, 1938). Komite'nin park alanında inşa edilen projeleri kontrol etme sorumluluğu vardır; 1938 yılında dekoratöre ait statiği yanlış hesaplanmış yapıya Fuar Komitesi Fen Heyeti tarafından onay verilmemiştir (Tansu, 1938). Fuar komitesi park içinde, sadece 1936 yılında 200 pavyonun yapımında görev almıştır (Tansu, 1936). Fuar Komitesi Fen Heyeti'nden mimarlar 1939 yılında Sergi Salonu ve ana giriş kapısını tasarlamışlardır (Bozdoğan, 2015, s.163). Komite, 1938 yılında inşa ettiği pavyonların dış mimarisinde bazı temel özellikler belirlemiş ve pavyonların kendi içinde uyumlu olmasını sağlamıştır (Tansu, 1938).

Fuar'la ilişkili bir başka kurum, -Belediye bünyesi dışında yapılanan- İktisat Vekaleti'ne bağlı Fuar İdaresi'dir. Erkan Serçe, belediye riyaset raporları ve belediye meclis tutunaklarını inceleyerek, Fuar İdaresi'nin 1940 yılında İzmir Belediyesi'ne bağlandığını ve kurumun İzmir Fuarı, Kültürpark ve Turizm Müdüriyeti ismini aldığını belirtmektedir (Serçe, 2018, s.355).

Pavyonlar ve park içi yapıların işverenleri; devlet kurumları, yabancı ülkeler, belediye ve özel kurumlardır; Kültürpark'ın pavyon yapılarının mimarisi ve sergi tasarımları kurumları temsil etmiştir. Kültürpark'ta devlet kurumların -Kızılay, Devlet Demiryolları vb.- pavyonları yer almaktadır. Ticaret Odaları, yerli ve yabancı özel firmalar pavyonlar inşa ettirmişlerdir (Tansu, 1936). Vilayet Pavyonları, vilayetlerde üretilen yerli mallarının teşhir yapıldığı pavyonlardır, bazılarında satış stantları da bulunur (Pöğün Zander, 2015, s. 207). Vilayet Pavyonları aynı zamanda kenti tanıtan etkinlikler de yapılmıştır.[28] Kurumlara ve vilayetlere ait pavyonların inşası Fuar Komitesi tarafından değil, kuruluşların kendileri tarafından yaptırılmıştır (Tansu, 1936). Fuara pavyonlarla katılım gösteren ülkeler yıldan yıla değişiklik göstermiştir. Teknik ve alan bilgisi gerektiren pavyon, yapı inşasında ilgili kurumlardan danışmanlık alınmıştır. Örneğin; Atlı Spor Kulübü gibi spor tesislerinin yapımında Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün danışmanlığında yapılmıştır (Akşam, 16.04.1940).

Kültürpark'ta 1936 yılında düzenlenen ilk fuarda pavyonlar zamanın darlığı ve

---

[27] Muammer Tansu, 1938 yılında *Arkitekt* Dergisi'nde Kültürpark hakkında yazdığı yazıda Fuar Komitesi Fen Heyeti'nin fuarın aydınlatması işlerinden sorumlu olduğu ifade etmiştir (Tansu, 1938).
[28] Örneğin 1938 yılında Manisa Vilayet Pavyonu'nda kentin tarihi ve turistik mekanları tanıtan bilgilerin yer aldığı broşür basılmış ve kenti tanıtan etkinlikler düzenlenmiştir (Ege Derneği, 2013).

ekonomik sebeplerle ahşap malzemeden ve kiremit çatılı olarak inşa edilmiştir (Tansu, 1936). İlerleyen yıllarda pavyonlar başka malzemelerden üretilmiştir. Pavyonların tasarımında genel olarak sade geometriler, soyut kompozisyonlarla kurulmuş modernist mimari dil hakimdir. Sibel Bozdoğan, Fuar Pavyonları'nın modernist üslupta tasarlandığını ve sadece 1938 yılında tasarlanan Evkaf Pavyonu'nun istisnai olarak Türk mimarisini teşhir etmek için Türk mimarisinden doğrudan alıntılarla tasarlandığını ifade etmektedir (Bozdoğan, 2015, s.161,163). Yüksel Pöğün, *The Reflections Of Modernization in Turkey On The Architectural Artifacts Of Izmir Culturepark Between 1930-1950* başlıklı Yüksek Lisans tezinde, fuar alanında az sayıdaki tarihi referansları olan yapıların çoğunun Avrupa ülkelerini temsil eden pavyonlar olduğunu belirlemiştir (Pöğün, 2000, s.91, 94). Yaşar Aksoy ve Neşe Yurtkoru Özgünel'in birlikte hazırladığı *70 Yıllık Sevda İzmir Fuarı* adlı kitapta, Belediye'nin 1934 yılına ait ilk fuar toplantısında, Suat Yurtkoru'nun Behçet Uz'a verdiği orijinal arşiv kaydını kitabında olduğu şekilde alıntılamıştır. Belgede, pavyonların yeni veya eski mimaride yapılmaları ve yapıldıkları stilin tabelada belirtilmesi şartı konulduğu ifade edilmiştir (Yurdkoru- Özgünel, 2000). Bu uygulamanın gerçekleşip gerçekleşmediği kaynaklarda belirtilmemiştir.

Şekil 3.7 : Sümerbank Pavyonu (150. Yıl Sergisi).

Şekil 3.8 : Vilayet pavyonlarından Manisa Pavyonu (150. Yıl Sergisi).

edilmiştir. 1939 yılında İş Bankası ve Sümerbank, kendi üretim faaliyetleri ile ilgili sergi düzenlemek amacıyla kalıcı pavyon olarak Sergi Sarayı'nı inşa ettirmişlerdir (Femir, 1939). Gazinonun arkasında inşa edilen Sergi Sarayı, yatay etkide ve girişinde dikey elemanların tekrar edildiği yatay geniş açıklığa sahip yapıdır. Yapı girişin olduğu ana kütle ve ona dik olarak konumlandırılmış üç eş büyüklükte sergi kütlelerini içermektedir. Fuarın ana merkezinde yer alan, sade yüzeyleri olan yatay eğrisel kütlelerin kolonat sırası üstüne yerleştirilmesi ile yapılmış olan Sümerbank Pavyonu da kalıcı sergi pavyonlarındandır (Bozdoğan, 2015, s.158).

1937 yılında Kültürpark'ta İzmir Ticaret, Yunanistan, İngiltere, Şark Halı, Bursa, Turyağ Pavyonları tasarlanmıştır. (Tansu, 1937) Pavyonları tasarlayan mimarlar kaynaklarda belirtilmemiştir. İzmir Ticaret Pavyonu, düz, eğrisel hatlara sahip kütlelerin bir araya getirilmesi ile simetrik olarak yapılmıştır; giriş cephesi merkezine yapının girişini belirleyen İzmir Ticaret Pavyonu yazan kule yerleştirilmiştir. Köşeleri eğrisel olarak pahlanmış iki yan kütlede ince bant pencereler açılmıştır. Şark Halı Pavyonu, iki cephesi kolon sıraları ile çevrili, saçağının üstü silmeli ve iki yanında dikey kütleler bulunan, Art-Deco detaylara sahip, iki tarafında basamak bulunan platforma yerleştirilmiş yapıdır.

Yunanistan Pavyonu, ön cephesinde geniş aralıklı tasarlanmış üç kolonla taşınan düz

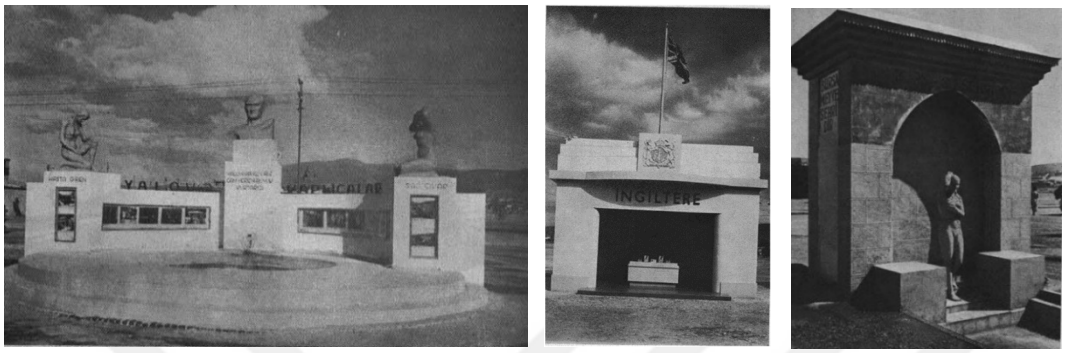
Şekil 3.9 : Şark Halı Pavyonu (Tansu, 1937, s.327)

bir yüzey ve cephenin sağ tarafında açılı olarak yerleştirilmiş prizmatik kuleden oluşmaktadır. Cephenin sol tarafından yükselen düz yüzey hem çatı hem yan cephe olan birbiriyle dik kesişen iki yüzey olarak tasarlanmış ve kütlede biraz taşma yapmaktadır. Klasik cephe düzenini oluşturan ögeler dekoratif ögelerinden arındırılarak soyut düzlemde, oranlar ve mimari ifade değiştirilerek ve birbirinde net biçimde ayrılan kütleler kullanılarak, modern ve rasyonel yaklaşımla yeniden yorumlanmıştır. *Cumhuriyet Gazetesi*, pavyonu genel görünümü, boyutları, içindeki sergi hakkındaki bilgilerle tanıtmaktadır:

> Komşu ve dost Yunan paviyonunun üstünde, büyük bir Yunan bayrağı dalgalanıyor. Cephesi tamamen açık, 10 metro uzunluğunda, 3 metro(metre) genişlığinde küçük bir paviyon. Duvar boyunca fasıla ile birkaç vitrin göze çarpıyor. Duvarlar, fotoğraflarla örtülü. Yunan paviyonu da daha ziyade Yunanistanı turistik bakımdan tanıtmağa İngiltere ve Yunanistan paviyonları çalışıyor. Bütün Yunanistanın plâjlan, eğlence yerleri, tarihî eserleri, Olimpler, Apollonialar, Lutrakiler ve sair maruf güzel yerler, çerçeveli agradismanlar içinde duvarları kaplıyor.. (İzmir Fuarından Mektublar Dost Ecnebi Paviyonları,1937)

İngiltere Pavyonu, önünde geniş bir açıklık olan, sade kübik kütlenin üstüne kademelendirilmiş yatay kütleler ve ortasına arma içeren kütle yerleştirilerek tasarlanmıştır. 04.09.1937 tarihli *Cumhuriyet* Gazetesi'nde İngiltere Pavyonu'nun tasarımının sade oluşu geç yapılmasına bağlanmaktadır:

İngiliz pavıyonu da, sadece bir dostluğun tezahürü halinde ve geç hazırlandığı belli olan küçücük, sade paviyondur. Maamafih, gelecek yıllara doğru atılmış bir münasebet ve temas adımı olduğu için, bütün sadeliğile beraber, bizce kıymetli olmak iktıza eder. O, sadece bir dostluğu teyid etmek, kendi varlığını ve bu meyanda hazırlamak istediği müstakbel Londra fuarını hatırlatmak için kurulmuştur. (İzmir Fuarından Mektublar Dost Ecnebi Paviyonları,1937)

Şekil 3.10 : Bursa Pavyonu, İngiltere Pavyonu, Yalova Kaplıcaları (Tansu, 1937, s.326, 328)

Bursa Pavyonu, içine girilen bir yapı değil, heykel olarak gerçekleştirilmiştir. Türk çeşmesinden yola çıkılarak sade ve rasyonel olarak yorumlanmış; kütlenin önüne kentteki hamamları sembolize etmek için yıkanan bir kadın heykeli yerleştirilmiştir. Yalova Pavyonu da benzer biçimde heykel olarak tasarlanmıştır. Yükseltilmiş dairesel platform üzerine, ziyaretçiyi kucaklayan ve iç yüzeyinde grafik ve fotoğraflar bulunan eğrisel kaide tasarlanmıştır. Kaide üzerine Atatürk büstü ve yıkanan kadın heykelleri yerleştirilmiştir.

1937 yılında Halit Femir tarafından Anadolu Çimentoları'nın Kartal'da Belçikalı ortaklıklarla açtığı Yunus Çimento Fabrikası için tasarlanan Çimento Pavyonu'nda, (izm.37.1) (Cantürk- Özgünel, 2018) düz ve eğrisel hatlara sahip yapılan elemanlar biraraya getirilmiştir. Yapıda ön cephenin sağ tarafında duvar olarak yükselen ve eğrisel hatla saçak olan düzlem yer alır. Eğrisel formlar ve betonarmede plastik bir araya gelişler (cephede yüzeyden çıkma yapan küçük kütle gibi) ancak betonun farklı formlu özel kalıplara yerleştirilmesi ile üretilebilir. Kütlede logonun altında betonarme çerçeveyi bir araya getiren elemanların kuruluşunu gösteren kütle yer almaktadır. Pavyonun üzerine dairesel formlu bir levha üzerine firmanın logosu yerleştirilmiştir.

1937 senesinde çoğu ülke ve illeri tanıtan ve mimarlık tarihindeki yapıların yeniden modern dilde yorumlanması ile üretilen pavyonların arasında Femir, modern mimari yaklaşımda özgür ve kalıplaşmamış yeni formlar üreterek mimari kimliğini ortaya

Şekil 3.11 : Çimento Pavyonu (Tansu, 1937, s.326)

koymuştur. Çimento Pavyonu düz yüzeyler ve detaylardan arındırmış ifadelerle, tasarım dili olarak İngiltere Pavyonu ve Yunanistan Pavyonu tasarımına yakındır.

1939 yılında Halit Femir tarafından tasarlanan İzmir Vilayet Pavyonu, Behçet Uz'un isteği üzerine düzenlenmiş *Dünkü İzmir, Bugünkü İzmir, Yarınki İzmir* daimi sergisi için yapılmış kent müzesidir. (Bkz. EkB1, izm.39.1) Müzede, İzmir ilinin tarihi, kültürel, etnografik değerleri ile ilgili belgeler ve Atatürk'ün sözlerinden oluşan grafikler sergilenmektedir (Femir, 1939). Mevcut yapı içinde iç mekan çalışması olduğu için iç mekan çalışmalarını anlatan bölümde daha ayrıntılı olarak ele alınacaktır. (Bkz Halit Femir'in İç Mekan Çalışmaları)

Şekil 3.12 : Solda İzmir Vilayet Pavyonu olarak düzenlenen yapı (Femir, 1939, s.208) sağda pavyonu tanıtan gazete haberi (Fuarda İzmir Pavyonu, 1939)

Femir'in 1939 yılında gerçekleştirdiği Atlı Spor Binası, Kültürpark'ta spor tesisleri programının bir parçası olarak yapılmıştır. Fuar alanında, 1937'de paraşüt kulesi (Karpat, 136, Tümay- Algrandi- Tansu, 1938) 1938'de atış poligonu, (Tansu,1938) 1940'da tenis kortu ve kulübü ve açılmıştır; 1940 sonrasında ise yüzme havuzu açılarak spor alandaki çeşitlilik çoğaltılmıştır (İzmir Fuarına Hazırlık, 1940). 26.04.1937 tarihli *Cumhuriyet* Gazetesi'nde fuarda futbol, tenis, at yarışı etkinlikleri düzenleneceği belirtilmektedir (İzmir Sergisine Hazırlık, 1937).

Daha önce Kültürpark'ın dışındaki Vasıf Çınar Bulvarı üzerinde olan Atlı Spor Kulübü teknik donanımlarını ve imkanlarını arttırmak için Kültürpark'a taşınmış ve kulüp için Halit Femir tarafından tasarlanan yapı inşa edilmiştir. Bina, parkta, 9 Eylül Girişi'nin soluna, oyun alanlarının yanına Kültürpark'ta yapılan yeni at pistinin yakınında konumlandırılmıştır (Karayaman, 2018, s.574). Atlı Spor Binası için at ahırı inşa edilmiş ve at manej yeri ve orman içinde 2.5 km gezinti yolu düzenlenmiştir (Fuarda Çalışmalar Arttı, 1939). Ziyaretçiler tesisteki atları kiralayabilmiş ve pistte manej yapabilmişlerdir (Koşu Yeri Daha Eğlenceli Bir Vaziyette Olacaktır, 1938).

Şekil 3.13 : Atlı Spor Binası (Femir, 1940, s.149)

Cumhuriyet Gazetesi'ndeki Orhan Rahmi tarafından kaleme alınan yazıda, Kültürpark'ta Atlı Spor Binası'nın açılması ile ilgili olarak Belediye Reisi'nin söyledikleri iletilmiştir:

> Atlıspor kulübünün atlarını da görelim.. Biliyorsunuz ki sporu da tamamen buraya alacağız. Atlıspor kulübü, Vasıf Çınar bulvarında, çok küçük bir saha içinde idi. Menaj (manej) yapmak

> imkansızdı. Nihayet bu kulübe de yer tesis ettik. Menaj (manej) yerinden başka, her altı sporcu, iki buçuk kilometre uzunluğunda bir orman içinde atla gezinmek imkanını bulmuştur. Kulübe, burada bir bina da inşa edilecektir. (İzmir Mektupları: İzmir Fuarı Egeliler her sene tekemmül eden bu eserle övünüyorlar, 1939)

Kültürpark'ta inşa edilen yapı iki katlı, sundurma çatılı iki ayrı kütleli olarak tasarlanmıştır; zemin katın planı tam bir dikdörtgen değildir, kenarları açılı olarak tasarlanmıştır ve sporcuların kullanımı için hizmet birimleri tamamen bu katta bulunmaktadır, birinci katta ise kantin, ofis, salon ve teras yer almaktadır. Yapının kütlesi birinci katı oluşturan kütlenin zemin kattaki kütleye ortagonal olarak yerleştirilmesi ve üstteki hacmin ayaklar üzerinde taşınması ile kurgulanmıştır. İki kat birbirine çift kollu merdivenle bağlanmıştır; ayrıca zeminden terasa çıkan merdiven de tasarlanmıştır.

Yapının cephesi işlevine uygun olarak birinci katı geniş açıklıklı, zemin katı küçük açıklıklıdır. Yapı kütlesinde öne çıkan çift kollu merdiveni oluşturan kütlenin ön ve arka cephesi şeffaflaştırılmış, sahanlığın olduğu duvar taş yığmadır. Atlı Spor Binası'nda cephelerde farklı malzemeler kullanılarak doku çeşitliliği sağlanmıştır. Yapının *Arkitekt* Dergisi'nde yayınlanan cephe ve plan çizimlerinden binanın merdiven kütlesinin sahanlığa bitişik duvarı dışında sağ yan cephede taşıyıcı duvar ve kolonun yığma taş duvar olarak yapıldığı anlaşılmaktadır.

İzmir Fuarı, çok sayıda yerli ve yabancı turisti kente çekmiştir. Gelen kişilerin konaklayabileceği tesislerin olmaması turistlerin zorluk yaşamalarına sebep olmuştur.[29] Belediye Başkanı Behçet Uz, 1937 yılında fuara gelenlerin konaklamaları için bir otel yapılmasının gerektiğini ifade etmiştir (Şehir Otel ve Gazinosu,1938, Serçe, 2018, s.354). Kordonboyu'nda belirlenen köşe parselde, Şehir Oteli için ilk kez Arif Hikmet Holtay tarafından modern bir otel projesi yapılmış, proje teknik yetersizliklerinden dolayı gerçekleştirilememiştir. Şehir Oteli için ikinci proje Halit Femir tarafından tasarlanmıştır. Halit Femir'in 1937-40 yılları arasında tasarladığı 150 odalı ve 5 katlı otel binası, sıcak su tesisatına sahip banyolu odalardan oluşmaktadır. Ayrıca otel programına ihtiyaçları karşılamak üzere dans ve oyun yerleri, geniş salonlar, gazino, kıraathane, postahane, telefon merkezi, berber, tuhafiye ve bakkal

[29]İzmir'deki otel sıkıntısı 1950'lerde devam etti. *Vatan* Gazetesi'nde "*23'üncü İzmir Fuarı Dün Açıldı"* başlıklı yazıda fuara gelenler için kalacak yer sıkıntısının devam ettiği ve Belediye'nin İzmirli'lerin evlerini pansiyon olarak açmalarını teşfik etmek için vergi indirimleri yapacağı belirtilmiştir (23'üncü İzmir Fuarı Dün Açıldı, 1954).

donanımlar dahil edilmiştir. Otelin beşinci katında deniz kıyısına bakan kısımda teras gazinosu tasarlanmış, otel çevresi düzenlenmiştir; otelin aynı zamanda şehrin sosyalleşme mekanı olarak hizmet etmesi düşünülmüştür. Proje, Belediye'nin Nafia Vekaleti tarafından beğenilmeyerek reddedilmiş ve gerçekleştirilmemiştir [30](Serçe, 2018, s. 355).

Halit Femir'in erken dönem çalışmalarının çoğu İzmir Belediyesi Fen Heyeti'ndeki görevi ile bağlantılı olarak o yıllarda İzmir'in önemli imar faaliyeti olan Kültürpark odağında gerçekleşmiştir. Kariyerinin erken dönemlerinde çağdaş fikirli ve idealist İzmir Belediye Başkanı Behçet Uz'un idaresinde, Belediye Fen Heyeti'nde çalışması ve bununla ilişkili olarak mimaride yeni denemeler yapabilmeye imkan sağlayan Kültürpark'ta küçük, basit plan çözümleri olan ve farklı işlevli eserler gerçekleştirebilmesi, Çimento Pavyonu gibi özel üretimler yapması bakımından genç mimar için iyi bir şans olmuştur.

3.1.4 Lido Yüzme Havuzu/ Gazinosu/ Oteli

Halit Femir, Lido Yüzme Havuzu'nu 1943 yılında Emin Vafi'ye ait Ortaköy Kuruçeşme arasında bulunan Vafi Korusu'nda deniz kıyısındaki arazide tasarlamıştır. Yapı, ölçeği, işlevlerinin çoğulluğu, sosyal yaşantıdaki önemi sebebiyle mimarın eserleri içinde en çok tanınan ve bilinenidir. Femir'in henüz genç bir mimarken Lido'yu gerçekleştirebilmesinin arka planında, yapının işvereni olan Femir'in dayısı, Emin Vafi'nin önemli katkısı olmuştur.

Şekil 3.14 : Lido'nun bulunduğu yer (Yandeks haritalardan alınarak işaretlenmiştir.).

[30] Şu an Orduevi olarak kullanılan Şehir Oteli avan projesi Ferruh Orel'e, daha sonraki etapları Kemali Söylemezoğlu ve Rıza Aşkan'a aittir (Aşkan, 2011, s.178).

Şekil 3.15 : Lido'nun Ortaköy sahilindeki konumu (Url-15) (Yazar tarafından işaretlenmiştir.).

Projenin gerçekleşmesinde sermaye ve arsa sağlayan, ayrıca şantiyeyi yöneten Emin Vafi[31], Lido'nun bulunduğu araziyi Abdülhamit'in kızı Naime Sultan'dan satın almıştır (Url-16, Ortaköyde Yüzme Havuzu Dün Açıldı, 1943). Lido'nun yapıldığı ve yanındaki parsellerde 20.yy başlarında 19. yy'ın sonlarına tarihlenen Naime Sultan'ın gelin olarak gittiği Çiftesaraylar olarak bilinen Zekiye Sultan Sahilsarayları[32] bulunmaktaydı, Osmanlı hanedanın sürgününden sonra saraylardan biri yanmış biri 1924'de yıkılmıştır (Atalan, 2015, Url-17).

1927'de çizilen Pervitich haritasında[33] Lido'nun bulunduğu arazinin güneyinde, yalılardan bazılarının tütün deposuna dönüştürüldüğü ve çevrede konutlar ve azınlıklara ait okullar yer aldığı görülmektedir (Pervitich haritası). 1936 yılında Henri Prost'un hazırladığı Nazım İmar Planı'nda bölgede kurulan depo ve sanayi tesislerinin yıkılması kararı verilerek, bölgede yeni yapı yapılmasına izin verilmiş; 1943 yılında çıkan ayrı bir kararda kömür depolarının durabileceği belirtilmiştir. Özlem Atalan, 1948 yılına ait kadastro planlarını inceleyerek Lido'nun bulunduğu parselin yakınlarında kişilere ve belediyeye ait depolar bulunduğunu ifade etmiştir (Atalan, 2015).

İnşaatı 1941 yılında başlayan Lido Yüzme Havuzu'nun 1943 yılında açık gazino, 1944 yılında otel ve kapalı gazino kısmı tamamlanmıştır (Femir, 1944). Yapının iç mekanındaki duvar resimlerini Bedri Rahmi Eyüboğlu yapmıştır. Tesis, 22.05.1943

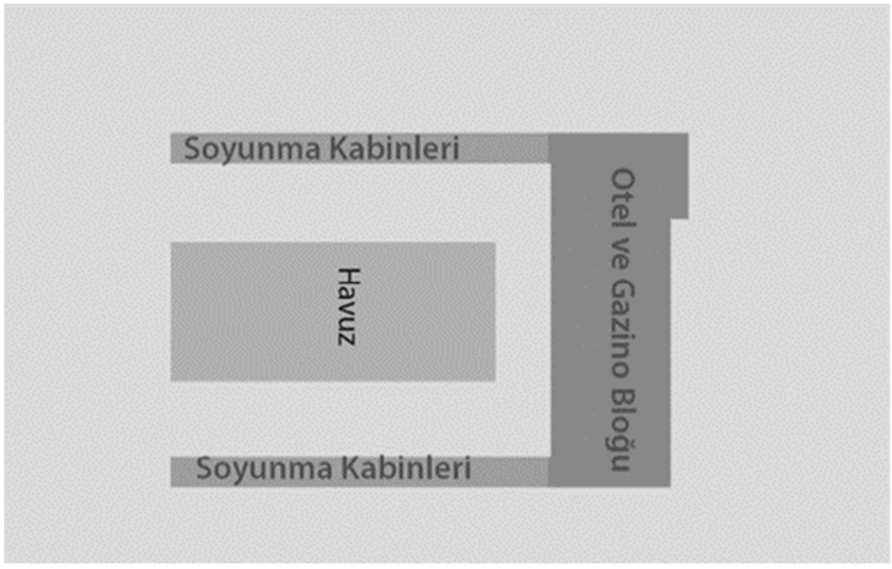
---

[31] Emin Vafi hakkında ayrıntılı bilgi için bu tezde Ailesi başlığına bakınız.
[32] Naime Sultan Yalısı ise kaynaklarda Fehime Sultan Yalısı olarak geçen daha Boğaziçi Köprüsü'nün güneyinde bulunan yalıdır. Yapı 2002 yılında yangın geçirmiştir (Url-18).
[33] 1950'lerde Suat Nirven'in çizdiği İstanbul Haritaları'nda bölgeye ait çizimler yoktur.

tarihinde kullanıma açılmış, bu tarihte yapının açılışı için düzenlenen törende İstanbul Belediye Başkanı Lütfi Kırdar da bulunmuştur (Ortaköyde Yüzme Havuzu Dün Açıldı ,1943). Kompleksin açılışına dair 23.05.1943 tarihli *Vakit* Gazetesi'ndeki haberde "*İstanbul için bir kazanç*" olduğu belirtilen Lido Yüzme Havuzu'nun açılış amacı gençlere yüzme sporunu öğretmek olarak belirtilmiştir:

> Ortaköyde vücude getirilen "Lido yüzme havuzu"nun açılma merasimi dün saat on altıda Vali ve belediye reisi Dr. Lütfi Kırdar tarafından birçok davetlilerin huzurunda açılmıştır.
>
> Açılma merasiminden sonra Galatasaray yüzücüleri arasında tertip edilen yüzme teşvik müsabakaları yapılmış, muntazam ve muvafakkiyetli olmuştur.
>
> 'Lido yüzme havuzu' gençlere yüzme öğretme gayesiyle açılmış, ayni zamanda gazino ve oteli de olan bir müessesedir. (Ortaköyde Yüzme Havuzu Dün Açıldı, 1943)

Yüzme işlevi odağında tasarlanan, gazino ve otel işlevlerini de kapsayan Lido; arazinin eğiminden ve manzaradan en iyi yararlanacak biçimde organize edilmiştir. Yapı, deniz kıyısında eğimli bir araziye kademeli şekilde yerleşir. Duvarlarla tanımlanmış parselin güneydoğusunda otel, gazino ve hizmet birimlerini içeren ana blok bulunur, kütle uzun tarafı denize bakacak şekilde konumlandırılmıştır. Arazinin güneydoğusuna deniz kıyısı tarafına havuz ana bloğa dik şekilde yerleştirilmiştir. Soyunma kabinleri sırasından oluşan ince uzun kütleler, havuzun kuzeydoğu ve güneybatı tarafında bulunur.

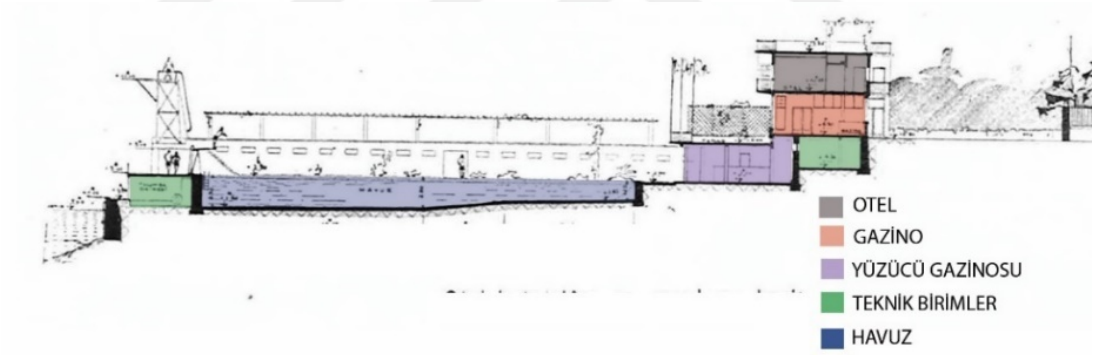

Şekil 3.16 : Lido'nun genel yerleşimi (Yazar tarafından yapılmıştır.).

Lido'da üç ayrı işlev, ayrı katlarda çözülmüş ve işlevlere ait sirkülasyonlar birbirinden bağımsız çalışacak biçimde planlanmış, ana bloğun işlev birimlerinin girişleri de

ayrılmıştır. Ana bloğun kuzeybatı taraftaki giriş cephesinin batı tarafında otel, doğu tarafında gazino ve yüzme havuzu girişleri bulunur. Havuzun girişi, betonarme kolonlarla taşınan, yapının dışında yer alan merdivenin altında yer alır. Zemin katı havuz, yüzücüler için mekanlar ve tesisat birimleri için ayrılmıştır. Ana bloğun birinci katında otel resepsiyonu ve esas gazino, ikinci katında otel odaları bulunmaktadır. Ana bloğun çatısı kullanılabilen teras çatı olarak tasarlanmıştır. Yapıya ait farklı katlarda bulunan farklı işlevdeki birimler, dikey sirkülasyon elemanları ile birbirine bağlanmıştır.

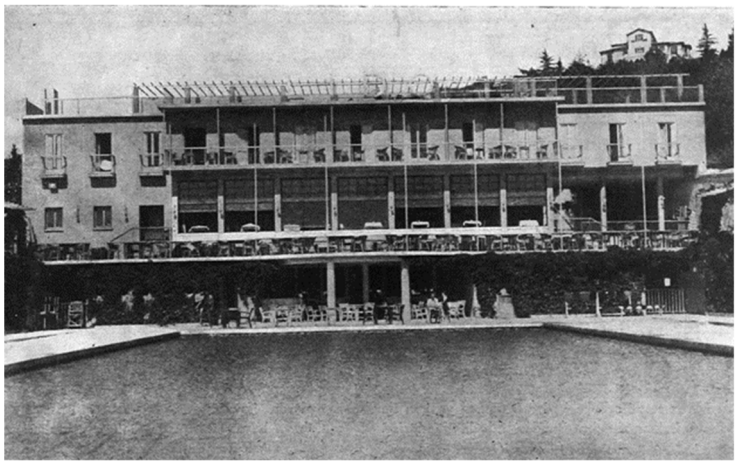
Lido'da manzara yönü mekan organizasyonunu belirleyen temel etkendir: Denize bakan tarafa yapının zemin katında yüzücülere ayrılmış gazino ve birinci katında esas gazino, ikinci katta otel odaları yerleştirilmiştir. Deniz görmeyen kuzeybatı tarafa zemin katta toprağa gömülü biçimde hizmetli yatak odaları, mutfak, tesisat odası gibi servis birimleri, birinci ve ikinci katta sirkülasyon alanları ve ikincil mekanlar yerleştirilmiştir. Yüzücü gazinosu ve zemin kattaki servis birimleri birbirinden ana bloğun uzun kenarına paralel olarak uzanan koridor ve duvarlarla ayrılmıştır. Mekan

Şekil 3.17 : Yapının kesiti (Yazar tarafından renklendirilmiştir.) (Femir, 1944, s.245).

organizasyonun temel ilkesi birbiri ile ilişkili birimler yanyana çözülmesi, ayrıca dikey sirkülasyon elemanları ve hizmet birimleri bir arada gruplanarak organize edilmesi ve birbiriyle işlevsel olarak ilişkili farklı kotlarda bulunan birimlerin dikey sirkülasyon elemanları ile bağlanmasıdır . (Bkz Katalog ist.43.1)

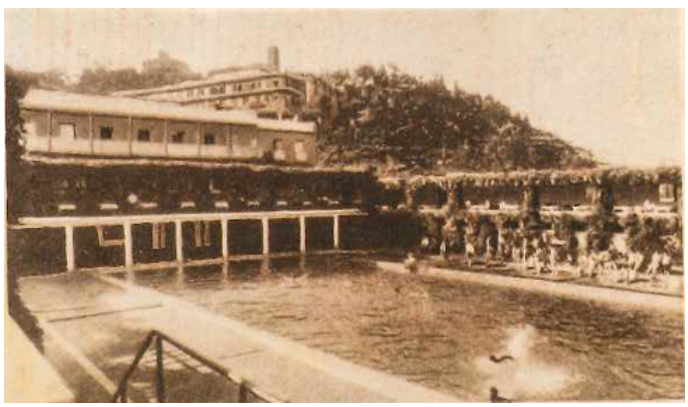
Lido'nun cephe tasarımı mekandaki işlevlerin ihtiyaçlarına göre yapılmıştır. Lido'da otel ve gazinonun bulunduğu ana bloğun denize bakan, güneydoğu tarafındaki cephesi, zemin katta yüzücü gazinosunda önü tamamen açıktır, gazinonun bulunduğu

Şekil 3.18 : Yapının cephesi. (Femir, 1944, s.245).

birinci katta cephe geniş açıklıklı ve geçirgen olarak tasarlanmış; aynı seviyede cephe boyunca uzanan ve merkezinde eğrisel bir hatla denize yönelen, ve havuzun iki yanındaki soyunma kabinlerinin teras çatılarıyla bütünleşen geniş gazino terası eklenmiştir. İkinci katta hepsi güneydoğuya yani deniz yönüne bakacak şekilde ince uzun bir koridor boyunca organize edilmiş; merkezindeki otel odaların terasa çıkmak için kullanılan cam kapıları, yan taraftakilerin ince uzun Fransız balkonlu pencereleri vardır. Otel odalarına ait pencerelerde, otel ve gazino terasında ince korkuluklar tasarlanmıştır. Zemin kattaki hizmet birimleri ve ikincil birimlerin cephelerinde küçük açıklıklar bulunur. (Bkz Katalog ist.43.1)

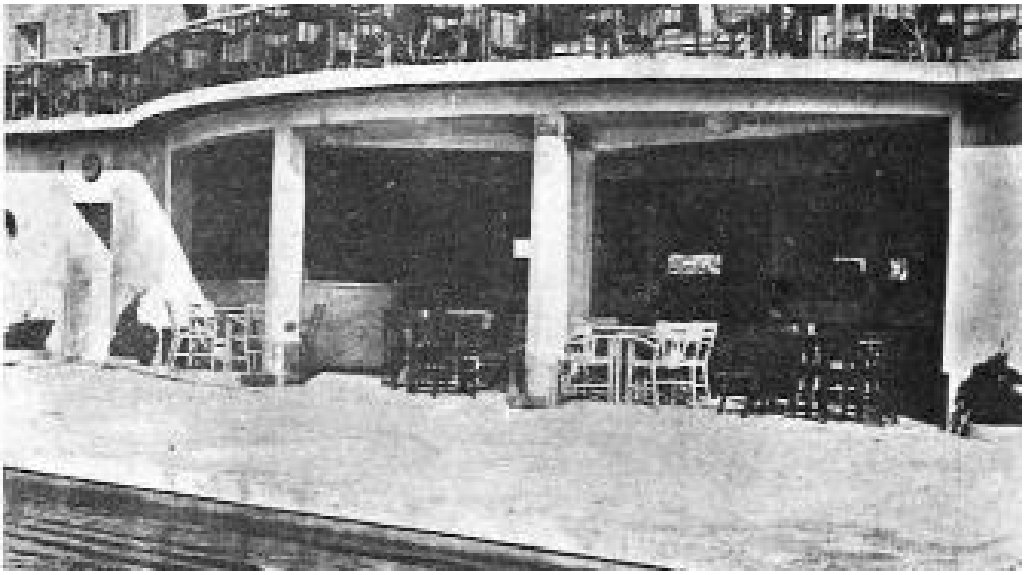
Tesiste deniz seviyesinden yüksekteki zemin katta çocuk ve yetişkinler için yapılmış iki ayrı havuz bulunmaktadır. Havuzun kuzeydoğu ve güneybatısında kum havuzları, kuzeydoğusunda çocuk havuzu, güneydoğusunda deniz kıyısında uluslararası ölçülere göre düzenlenmiş atlama kuleleri yer almaktadır. (Bkz Katalog ist.43.1) Havuzun çevresinde 8 büyük, 52 adet kişiye tahsis edilen, 8 adet kişiye tahsis edilmeyen soyunma kabini yer almaktadır (Ortaköyde Yüzme Havuzu Dün Açıldı, 1943).

Şekil 3.19 : Lido Yüzme Havuzu (Ögel- Gülru- Alışık, 2018, s.331).

Lido'da dönemin teknolojik imkanlarından faydalanılması, hijyen, sağlık temalarını vurgulaması bakımından zamanın ruhunu yansıtan yapıdır. Kapalı gazino, otel odaları zemin katta girişin batısında, toprağa gömülü ve denize bakmayan kuzeybatı tarafta bulunan tesisat merkeziyle kaloriferli sistemle ısıtılmaktadır (Lido, 1947a, Lido, 1947b). Havuzun hijyenini sağlamak için elektrik motoruyla çalışan sistem kurulmuştur. Lido'nun iç mekanlarında yalıtım amacıyla dönemi için çağdaş malzeme kaplamaları kullanılmıştır (Femir, 1944). (Bkz Katalog ist.43.1)

Lido; sahip olduğu imkanları, mimari özellikleri, teknik donanımları, manzarası, iyi servisi ile reklamlarda ve İstanbul turistik rehberlerinde tanıtılmıştır. 1950 yılında yayınlanan *İstanbul Turistik Rehberi*'nde, plaj gazinoları başlığı altında listeye dahil edilmiştir. Rehber, Lido'nun Boğaz'ın kıyısında hoş bir dinlenme ve eğlence yeri olduğunu belirtir (Ziyaoğlu -Lokmaoğlu, 1950). Benzer şekilde, Taha Toros arşivinde bulunan, 1961 tarihli bir İngilizce yayında İstanbul'un turistik mekanları, *Places to Visit* (Gezilecek Yerler) başlığıyla İstanbul'un diğer sayfiye yerleri Tarabya, Yeniköy, Salacak, Küçüksu, Beyazpark ile birlikte *Bosphorus* (Boğaz) altbaşlığında Lido'nun ismi de yer almaktadır (Taha Toros Arşivi, numarasız belge). Ayrıca bir gün içerisinde Lido'da yapılabileceklerin listesi (yüzme, taraçada yemek yeme, akşam etkinliklerine katılma) verilerek modern tesis olduğu söylemiyle dönemin süreli yayınlarında tanıtılmıştır (Örneğin Şekil 3.23).

Şekil 3.20 : Lido'nun zemin katında yüzücülere ait gazino (Femir, 1944, s.249).

Şekil 3.21 : Gazinoya ait iç mekan fotoğrafı (Ögel- Gülru- Alışık, 2018, s. 331).

Şekil 3.22 : Düğün ilanı (Zeynep Şenkal (Oray) Emin Şenkal Evlendiler, 1969, s.7).

Lido, yapıda gerçekleşen etkinlikler sebebiyle İstanbul'un sosyal hayatında büyük önemi olan bir yapı olmuştur. Gazete taramalarından yola çıkılarak 1943-1970 yılları arasında tesisteki havuzda, çok sayıda yüzme ve sutopu yarışları yapıldığı tespit edilmiştir (Dünkü Yüzme Müsabakaları, 1950, Misafir İngiliz Denizciler, 1945, İngiliz Denizcilerle Yüzme Müsabakası, 1947, Her ilkokula Bir Yüzme Havuzu,1959).[34] 1943 yılında, Lido'nun kuruluş amaçlarından olan gençlere yüzme sporunu öğretmeye yönelik olarak İstanbul Yüzme İhtisas Kulübü, Lido'da açılmış, kulüp 1946'ya kadar, Lido'da faaliyetlerini sürdürmüştür (Hasol, 2002). Ayrıca Lido'nun gazinosu müzikli davet, gösteri, düğün ve mezun toplantıları gibi özel davetlere ev sahipliği yapmıştır.

[34] 15.08.1959 tarihinde düzenlenen Lido'dan başlayan ve boğazın karşı kıyısında sonlanan boğazı geçme yarışına ait haber yer almaktadır.

Şekil 3.23 : Süreli yayınlardaki reklamları yapının çok işlevliliğine de atıfta bulunurdu. (Lido'da Bütün Gün, 1955, s.7).

Giriş için özel üyelik gereken mekan Lido Havuzu, Gazinosu ve Oteli halka açık bir plaj tesisinden çok özel kulüp statüsündedir. Mekan, politika, sanat dünyasından ünlü kişilerin uğrak yeri olmuştur, yapıda pek çok ünlü simanın anıları vardır (Taha Toros Arşivi TT50101 numaralı belge). Gökhan Akçura, *İstanbul Plajları'nda Yaşam* başlıklı yazısında Adalet Cimcoz'un *Fitne Fucur* adlı dergide Lido Gazinosu ile ilgili anlatımını alıntılamıştır:

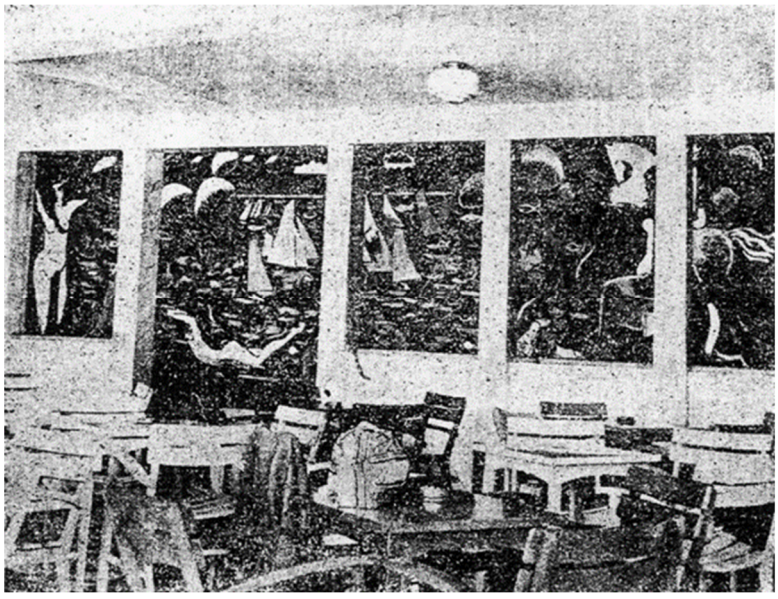
> İstanbul cayır cayır yanıyor sıcaktan. Deniz şehri olmasına rağmen bir nebze deniz suyunda serinleyebilmek için kesenin ağzını açmak lazım. Şehirde kalanlara en yakın yer Lido yüzme havuzudur. İnsan ne de olsa boğaz suyudur diyor ama vekalin iflas da ediyor… Coşup bir de kahve içmeye kalktın mı yandığın gündür. Fakat erken saatinde Lido cam gibi havuzu ile insanın içine nasıl bir ferahlık veriyor sorma. Hem Lido'nun güzel bir hususiyeti var. Bağrında sadece gençliği yaşatıyor (Akçura, 2018, s.123,125).

Lido'nun sosyal açıdan öneminin yanısıra iç mekan tasarımında resim sanatının kullanılması ile de dönemdeki diğer yapılardan ayrılmaktadır: Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun ilk duvar resimlerini bu yapıda gerçekleştirmiştir. Duvar resimleri, yapı içinde yeri tam bilinemeyen, bazı referanslar ışığında yerleri tahmin edilen beş adet deniz temalı kompozisyondan oluşmaktadır. Eserlerden kadınlar ve bir yırtıcı hayvandan oluşanı mermer banko referans alındığında yüzücü gazinosunda bankonun

arkasında yapıldığı anlaşılmaktadır. (Şekil 3.24) Paraşütler, kadınlar ve yelkenlilerden oluşan çalışma yüzücü gazinosunda arka duvarda olduğu tahmin edilebilir. (Şekil 3.25) Yapıda resim kullanılması, resmin galeride olduğundan farklı görsel algıda sunulması ve resim sanatının kamulaşması anlamına gelmektedir (Eyüboğlu, 1995, s. 236, Eyüboğlu, 1995, s.268, 269).

Bedri Rahmi Eyüboğlu on beş- yirmi gün içinde tamamlanan çalışmalar sırasında, ilk kez duvar resmi yaptığı, yeni teknikle çalıştığı için zorluklar yaşamıştır. Eyüboğlu, resimler için akıcılığı kullandığı boyalardan farklı olan tutkallı boya karışımıyla çalışmıştır. Ayrıca, resimleri mevcut yapısal elemanlara göre yerleştirmek ve geri çekilerek mekan içindeki algısını kontrol etmek durumunda kalmıştır (Eyüboğlu, 1995, s.235). Eyüboğlu, Lido Yüzme Havuzu'nda gerçekleştiği çalışmanın üretimi ile ilgili olarak yaşadıklarını ifade etmiştir:

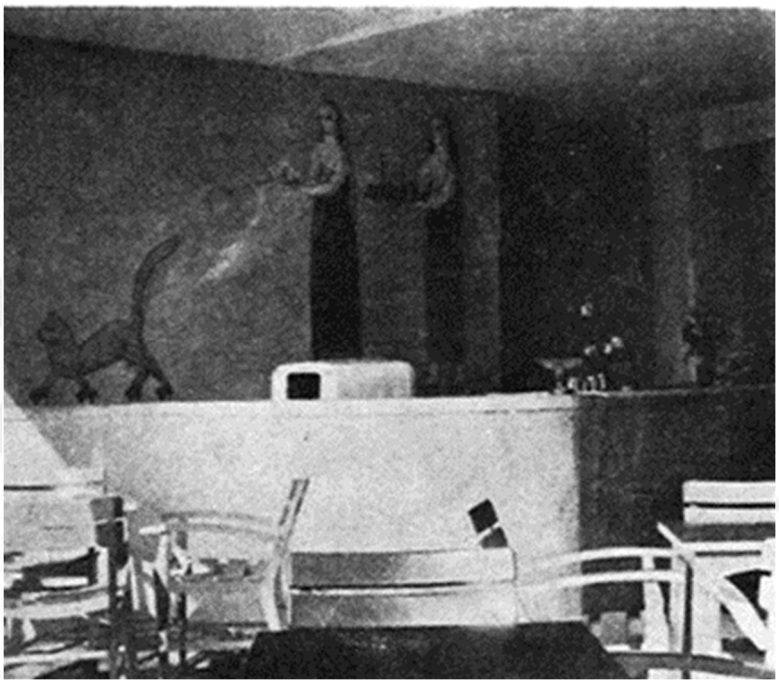
> Bu panolara çalışırken beni en çok üzen ilk yaptığım pano oldu. Yepyeni bir malzeme ile karşılaşıyordum. Beton üzerine tutkallı boya ile çalışmak lazımdı. Bu yetişmiyormuş gibi büyük panonun önünde dört tane sütun vardı. Geriye çekilip bakıldığı zaman bu sütunlar resmin yapısında yer alıyorlardı. Tam on gün boyunca bu sütunlarla köşe kapmaca oynadık. Özen ile çalıştığım işlediğim bir motif çok defa bu sütunların arkasında kalıyordu. İşin sonunda bu sütunları benimsedim (Eyüboğlu, 1995, s. 235).

Şekil 3.24 : Bedri Rahmi'ye ait duvar resimleri (Ömer Faruk Şerifoğlu kişisel arşivinden).

Bedri Rahmi Eyüboğlu, Halit Femir'in yapıda resim uygulaması yapmasını sağlayan açık görüşlü ve yenilikçi fikirlerini Le Corbusier'nin ofisinde yaptığı stajla ilişkili

olarak değerlendirmektedir[35] (Eyüboğlu, 1995, s.236). Le Corbusier'nin kendisi de ressam olması ve yapılarında resmi kullanması[36] Bedri Rahmi'nin saptamasının tutarlı olduğunu göstermektedir. Sven Markelius da yapı içinde resim sanatını kullanan projeler gerçekleştirmiştir. Uno Ahren ile 1930 yılında tasarladıkları Student Union'nın yemek salonunun duvarında G. Carlsund imzalı resim çalışması yapılması planlanmış, enstitünün reddetmesiyle gerçekleşmemiştir (Rudberg, 1989, s.60,61). İki ofis de sanatçıların ara ara uğradığı ve sanatla ilişkili sohbetlerin yapıldığı ofislerdir (Tanyeli, 2007, s.67-68, Rudberg, 1989, s.74).

Şekil 3.25 : Bedri Rahmi Eyüboğlu'na ait duvar resmi (Femir, 1944, s. 248).

Femir'in Lido'nun iç mekanların için duvar resmi uygulaması yapması, Akademi'de serbest el çizim dersi *(Cours du Soir),* Modelaj dersinde veya G.S.A.'nde farklı bölümlerden öğrencilerle etkileşimlerle edindiği sanatsal birikim sonucunda olabilir. G.S.A.'nden hocası Bruno Taut da *Mimari Bilgisi* adlı kitabında mimarlık tarihinde resim ve heykelin bir arada kullanımını gözlemleyerek modern mimarlık için de

[35] "Bana bu işi veren arkadaşa gelince, o nasılsa resmin tadına varmış, Paris'te Lökorbuziye ile çalışmış. Resim merakını bu üstad aşılamış. Birçok yapılarda resmin oynadığı mühim rolü görmüş." (Eyüboğlu, 1995, s.237).

[36] Örneğin, 1929'da Le Corbusier, Eileen Gray'in evinin duvarlarına resimler yapmıştır (Erkol, 2009, s. 20).

benzer birlikteliklerin kurulması gerektiğini belirtmiştir (Taut, 1938, s. 350-251,s.346-347).

Lido tesisi, Geç Osmanlı Dönemi'nde Beyaz Ruslar tarafından İstanbul'da başlatılan (Toprak, 2018, s. 32, Akçura, 2018, s. 98) ve Cumhuriyet Dönemi'nde İstanbul'da yaygınlaşan kent içi sayfiye kültürünün bir başka birleşenidir (Gürel, 2018, s. 156). Lido Yüzme Havuzu'nun ve aynı dönemlerde kurulan plaj tesislerinin mekan programlarını ve işlevleri deniz kültürü ve onunla ilişkili toplumsal dönüşümler belirlemiştir. Geç Osmanlı Dönemi'nde kadın ve erkekler için ayrı olan deniz hamamlarında[37] halk, kapalı mekanda denize girmiştir (Toprak, 2018, s. 11). Toplumsal yapıdaki değişimlerle birlikte kadın ve erkeğin bir arada deniz kıyısında güneş ve denizden faydalanabileceği içselleştirilmiş, bu süreçte Atatürk'ün teşvikleri de önemli rol oynamıştır. Atatürk, Florya'da halkla birlikte denize girebilmek için kendine bir köşk yaptırmıştır (Gürel, 2018, s. 156). Cumhuriyet'in ilk plajları Adalar'da, sonra Kadıköy, Fenerbahçe, Moda, Erenköy, Yeşilköy ve Bakırköy plajları açılmıştır (Url-19). Plajlarda yüzme ve güneşlenme eylemleri yanında eğlence ve yeme içme eylemlerinin bir arada olduğu deniz kültürü yerleşmeye başlamış (Toprak, 2018, s. 44) ve mekansal ihtiyaçları doğmuştur.

Cumhuriyet Dönemi'nin önemli plaj tesisleri Florya, Ataköy , Suadiye, Salacak, Moda, Caddebostan, Suadiye'de yapılmıştır. Bu tez bağlamında Lido ile karşılaştırılacak yapıların seçimi için ölçek bakımından benzer olan ve hakkında bilgi ve çizim bulunabilen plaj gazinosu yapıları ele alınmıştır.

Lido ile karşılaştırmak üzere 1938- 1940 arasında Rükneddin Güney tarafından Florya Plajı'nda deniz kıyısında tasarlanan Florya Gazinosu; Sedad Hakkı Eldem'in Orhan Çakmakçıoğlu ile birlikte 1955 ve 1959 yılları arasında, Florya plajında tasarladıkları birimlerden oluşan büyük ölçekli plaj yerleşimi projesindeki A ve B moteli gazinosu; 1958 yılında Türkiye Emlak Bankası A. O. işverenliğinde; Ertuğrul Menteşe'nin başkanlığında; Eyüp Kömürcüoğlu, Nejat Erem, Ergün Ersöz, Tuğrul Akçura, Hamdi Şensoy, Muhteşem Giray, Şevket Koç'un birlikte tasarladıkları Ataköy Plaj Tesisleri Gazinosu seçilmiş ve incelenmiştir (Anonim, 1958, Tanju, 2009, s. 170, 179, Özkul, 2016, s. 46).

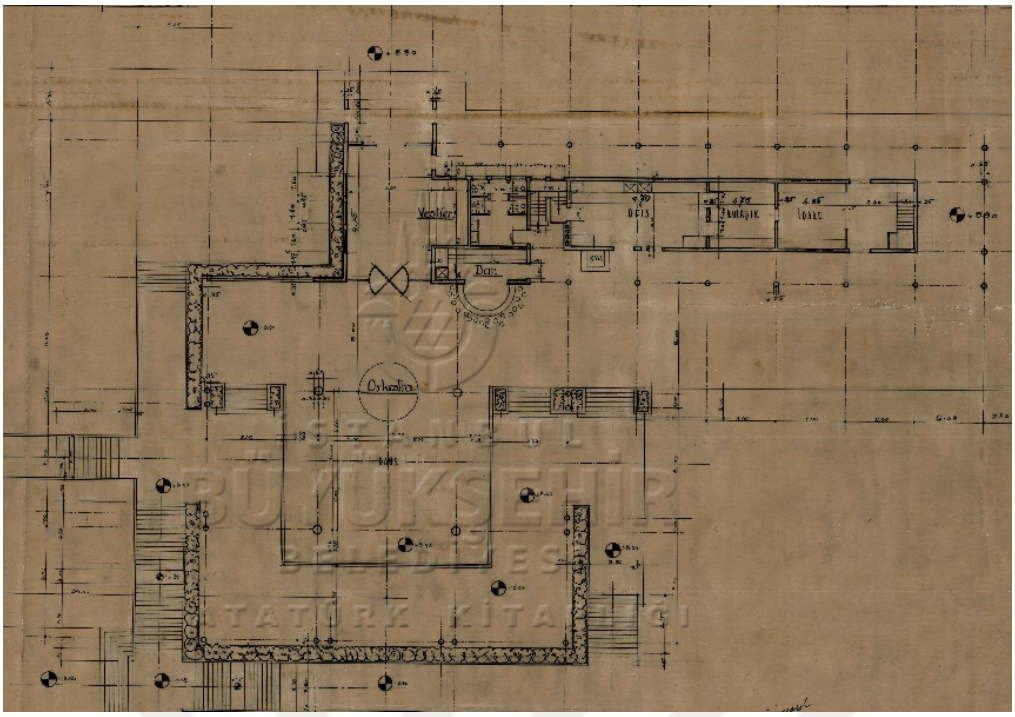
[37] Burçak Evren, İstanbul'da ilk deniz hamamlarının 18. yy sonlarında ortaya çıktığını söyler (Url-20).

Lido'nun onunla aynı dönem yapılan diğer plaj tesislerinden en önemli farkı, havuzlu tesis olarak tasarlanması, ayrıca gazino ve otel işlevlerinin tek yapıda çözülmesidir. Açıldığı yıllarda, İstanbul'da Boğaz sularında yüzüldüğü için deniz kıyısına bir havuz olarak inşa edilmesi eleştiri almıştır. *Arkitekt* Dergisi, yapıyı tanıtan yazıda havuzun denize göre akıntısız ve durgun su bulundurması; içindeki suyun daha çabuk ısınması ve deniz suyuna göre 6-7 derece daha sıcak olması, bu sayede yıl içerisinde kullanılabilme süresinin 2 ay daha uzun olması avantajlarına sahip olduğu için tercih edildiği ve batılı ülkelerde benzer şekilde deniz kıyısında havuz tesisleri bulunduğunu ifade etmiştir (Femir, 1944).

Dönemde yapılan çoğu plaj tesisi, geniş bir arazi üzerindeki birimlerden oluşmaktayken Lido; dönemin plaj tesislerinden farklı olarak daha küçük ölçekli ve özel üyelikle, belirli kişiler tarafından kullanılabilen bir kulüp tesisidir. Lido, plan organizasyonu benzer işlevli mekanların bir arada organize edilmesi, manzara tarafına yemek yeme birimleri manzara görmeyen tarafa hizmet birimlerinin yerleştirilmesi, programında dans pisti içermesi bakımından döneminde yapılan diğer tesislerle benzerlikler göstermektedir. (Şekil 3.26, 3.31) Florya Gazinosu, yüzücüler için olan mekanların zemin kata, gazinonun birinci kata yerleştirilmesi ve topoğrafyaya kademeli biçimde oturması özellikleri ile Lido Yüzme Havuzu ile ortaklıklar taşımaktadır.

Lido ile karşılaştırılan yapıların bulunduğu konumun etrafı boş olduğu ve büyük ölçekli projelerin parçası oldukları için servis hacimlerinin olduğu kısımlar haricinde denize bakan cepheleri, tamamen açık veya şeffaf olarak yapılabilirken, Lido'nun otel işlevini içermesi bütün yönlerden geniş açıklıklara sahip olmasını kısıtlamaktadır. Lido'da gazinonun olduğu birinci kat ve yüzücü gazinosu güneydoğu cephesinde ve kısmen kuzeybatı cephesinde geniş açıklıklarla tasarlanmıştır; yapının zemin katında iki yanda servis hacimleri bulunan kuzeybatı, güneybatı ve kuzeydoğu cephesi toprak altında kalmaktadır ve cepheleri kapalıdır.

Florya Gazinosu'nun plaja doğru eğrisel çıkma yapan kütlesi ve metal korkuluklarının biçimi ile transatlantik estetiğinden atıflar taşımaktadır (Özkul, 2016, s.46). Aynı mimari tasarım dili, birkaç yıl sonra Halit Femir tarafından Lido Yüzme Havuzu'nun gazino terasında denize doğru çıkma yapan eğrisel kütle, silindirik kolonlar ve zemin katta kullanılan yuvarlak pencereler ile tekrarlanmıştır.

Şekil 3.26 : Florya Gazinosu planı (Atatürk Kitaplığı Arşivi).

Şekil 3.27 : Florya Gazinosu (Url-21).

Sedad Hakkı Eldem ve Orhan Çakmakçıoğlu'nun birlikte tasarladığı çok sayıda otel ve konaklama tesisi içeren ve büyük ölçekli bir yerleşimin parçası olarak yapılmış A ve B motelindeki gazinolar yemeğin hazırlanmasından servisine kadar bütün işlevleri kapsayan mutfağı, Lido'nun mutfağından daha özelleşmiş ve gelişmiştir. Ayrıca, yapılar Lido'dan daha geç dönemde yapıldıkları için daha ileri yapı teknikleri kullanılmış, prefabrike elemanlarla üretilmiştir (Eldem- Çakmakçıoğlu, 1961).

Süreyya İlmen'in girişimiyle 1939- 1946 yılında yapılan gazino, konaklama tesisleri

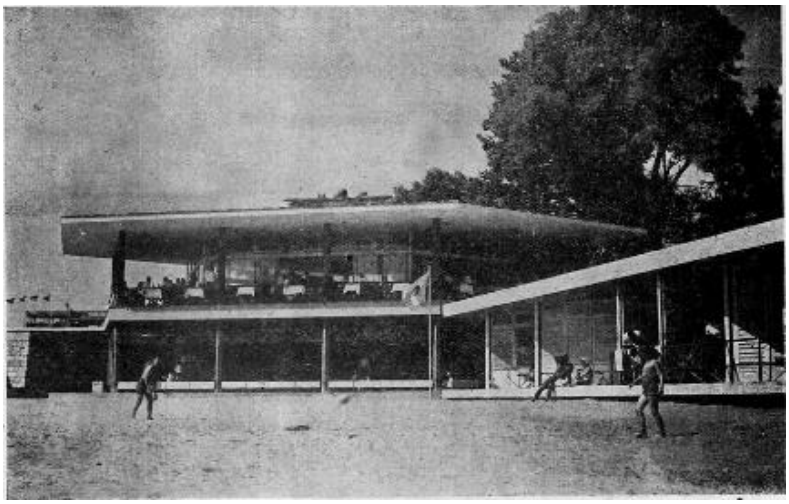
bulunan Süreyya Plaj Tesisleri'nin[38] bu tez bağlamındaki önemi soyunma kabinlerinin tren yoluna bakan tarafında mayolu kızlar figürlerinden oluşan rölyef çalışmasıdır; (Gülru ve diğ., 2018, s.422,423) Çalışma, Lido Yüzme Havuzu'ndaki Bedri Rahmi Eyüboğlu imzalı duvar resimlerine benzer biçimde yapının resimlerle ile dekore edilmesine örnektir.

Lido, mekan organizasyonu işlev temelli olarak düzenlenen, işlevler katlara bölünerek organize edilmiş ve rasyonel sirkülasyon şeması oluşturulmuş önemli plajı olan çok işlevli bir tesistir. Gökhan Akçura'nın yazısında Türkiye'nin ilk modern yüzme havuzu olarak nitelendirdiği havuz yüzme sporu açısından da önemli bir yapıdır; Yüzme İhtisas Kulübü burada kurulmuştur (Akçura, 2018, s.123). Havuzlu bir tesis olduğu için yıl içinde daha uzun süre boyunca kullanılabildiği için yüzme dersi, yarışları ve gösterileri ile Türkiye'de yüzme sporunun yerleşmesine ve gelişmesine

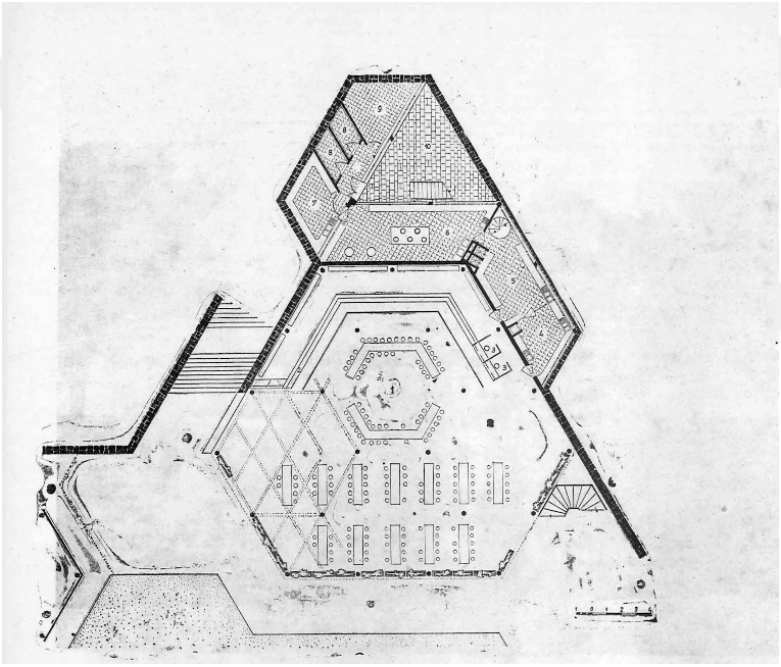

Şekil 3.28 : Süreyya Plajı soyunma kabini arkasında mayolu kızlar figürü (Url-22).

[38] Plaj tesislerine ait çizimler, kaynaklarda bulunamamıştır. "*Ne Sihirdir Ne Keramet"* adlı 1951 yılında çekilen filmde tesise ait mekanlar görülebilir.

Şekil 3.29 : Ataköy Plaj Tesisleri gazinosu (Anonim, 1958, s.101).

Şekil 3.30 : Ataköy Plaj Tesisleri gazino planları (Anonim, 1958, s.404).

hizmet etmiştir. Lido'nun, yüzme sporu ve sosyal hayat üzerinde önemli etkileri olmuştur. Lido'da düzenlenen akşam eğlenceleri ve gösteriler, genç Cumhuriyet'in sosyalleşme pratiklerini yansıtmıştır.

3.1.5 Konut çalışmaları

Mimarın kariyeri boyunca gerçekleştirdiği eserler, yapı işlevlerine göre ayrılarak incelendiğinde, mimarın üretimlerinin konut yoğunluklu olduğu ve konut çalışmalarının çoğunu 1945-50 arasında, Feridun Akozan ile olan ortaklığı sırasında gerçekleştirdiği görülmektedir. *Arkitekt* Dergisi'nde Feridun Akozan hakkında bilgi veren yazı, Halit Femir'in konut çalışmalarının tam dökümünü vermektedir, listeye

1942 yılında kurulan ortaklıkları öncesi 1937 yılında Femir'in Ortaköy'de yaptığı konut ve 1947 yılında Femir'in bireysel olarak tasarladığı Elagöz Evi eklenmiştir:

- Villa- Ortaköy, İstanbul (1937)
- İki yaz evi- Göztepe, İstanbul (1945)
- Apartman- Aksaray, İstanbul (1946)
- Tahsin Güven Evi- Adana (1947)
- Nuri Güven Evi- Fenerbahçe, İstanbul (1947)
- E. Elagöz Evi - Ortaköy İstanbul (1947)
- Şenesenevler Mahallesi -Bostancı, İstanbul (1947)
- Mehmet Aker Evi -Bursa (1948)
- Cemil Kabakçı Apartmanı -Balıkesir (1948)
- Selim Süter Evi- Bursa (1950) (Anonim, 1969, Femir, 1947, Femir, 1938)

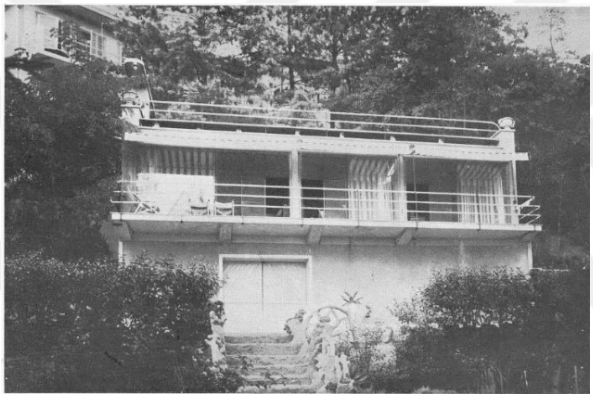
Femir'in konut çalışmaları; tekil konut yoğunluklu olmak üzere apartman, tekil konut ve bahçeli ev yerleşimi biçimindeki farklı tipolojilerde üretimlerden oluşmaktadır. 1937 yılında Ortaköy'de Emin Vafi Korusu'nda bir villa, 1945 yılında Göztepe'de iki yaz evi, 1947 yılında Tahsin Güven Evi, Elagöz Evi, Nuri Güven Evi'ni, 1948 yılında Bursa'da Mehmet Aker Villası'nı ve 1950'de Selim Süter Evi'ni tasarlamıştır. Ortaköy'deki villa, Selim Süter Evi, Mehmet Aker Villası, Elagöz Evi sahip oldukları donanımlar, mimarileri ve kent içindeki konumları sebebiyle lüks konut kategorisinde değerlendirilebilir. Lüks konutları içinde Selim Süter Evi ve Mehmet Aker Villası geniş ve çok sayıda mekan içerirken, Ortaköy'deki villa minimal alanlara sahip, görece az sayıda birimden oluşmaktadır.

Femir, konut yerleşimi biçiminde tek projesi olan Şenesenevler Yapı Kooperatifi'ni ortağı Feridun Akozan ve Akademi'den iş arkadaşı Ahsen Yapanar ile birlikte tasarlamışlardır. Yapı kooperatifini oluşturan evler; konut mekanlarının büyüklükleri, sayıları ve konutun az sayıda teknik donatıya sahip olması sebebiyle lüks konut kategorisinde değerlendirilemez.

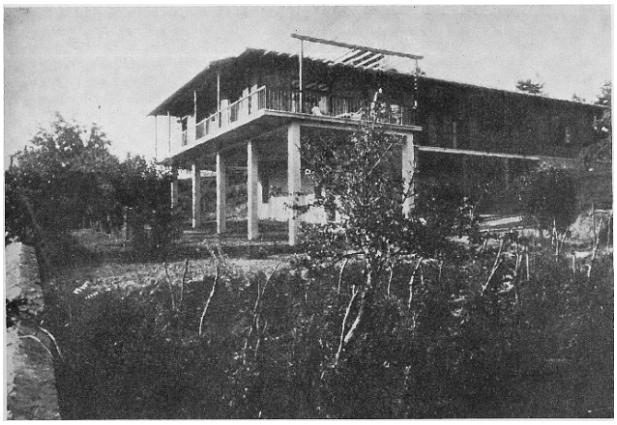
Femir, kariyeri boyunca apartman tipolojisinde iki proje tasarlamıştır: bunlardan birini 1946 yılında Aksaray'da ve diğerini de 1948 yılında Balıkesir'de gerçekleştirmiştir. Balıkesir'de tasarladığı apartman, tüccar Cemil Kabakçı'ya aittir (Vefat, 1966, Gökten, 2017, s.163). (Bkz. Ek B3, Katalog bks.47.2)

Halit Femir'in konutlarının çoğu İstanbul'un farklı semtlerinde; diğerlerini Bursa, Adana ve Balıkesir'dedir.[39] İstanbul'daki konutlarının ikisini Ortaköy'de Vafi Korusu'nda, diğerlerini Suadiye, Göztepe, Bostancı, Feneryolu ve Aksaray semtlerinde gerçekleştirmiştir.

Halit Femir, 1937 yılında Emin Vafi Korusu'nda eğimli bir arazide iki katlı, teras çatılı küçük ve lüks bir konut tasarlamıştır. Konutun zemin katı yaşama ve yatak odalarını içermektedir; çatısı kullanılabilen teras çatı olarak tasarlanmıştır. Konutun zemin katı arazinin eğimi sebebiyle arka cephede konutun girişinin de olduğu kısımken, ön cephede arazi kotundan yüksektedir, zemin katın altında yer alan garaj birimi arazinin alt kotuyla hemzemindir. Konutun zemin katta bulunan esas birimleri geniş açıklıklarla deniz tarafına yönelir ve terasla bağlantılıdır.

Şekil 3.31 : Femir'in Ortaköy'de tasarladığı villa (Femir, 1938, s.14).

Şekil 3.32 : Elagöz Evi (Femir, 1947, s.153).[40]

[39] Halit Femir'in; Bursa'da iki tekil konut, Balıkesir'de bir apartman ve Adana'da bir tekil konut çalışması vardır.

[40] Dergide konutun fotoğraflarının Othmar Pferschy tarafından çekildiği yayınlanan fotoğrafın altında belirtilmiştir (Femir,1947). Pferschy, 1926 yılları arasında Türkiye'ye gelmiş ve Weinberg'in

E. Elagöz Evi; Vafi Korusu'nda, Lido Yüzme Havuzu'nun kuzeydoğusundaki arazide bodrum ve zemin kat olmak üzere iki katlı ve kırma çatı ile örtülü olarak Güzel Sanatlar Akademisi eski mimarlık hocalarından Giulio Mongeri'nin kızı Elena Elagöz için[41] tasarlanmıştır (Femir, 1947, Çinici, 2015 s.16, Acı Kaybımız, 1989, Ayini Ruhani, 1951). Arazinin eğimli oluşu ve manzaraya bakması, tasarımı yönlendirmiştir. Mimar, yapının esas kütlesini ve terası ayaklarla taşıtmıştır. Yaşama ve yatma birimlerini içeren iki ayrı kütlenin ortagonal birleşiminden oluşan yapının, bodrum katın plan çizimi kaynakta bulunamamıştır. Konut planı, bütün birincil mekanları güneydoğu ve güneybatıda manzara tarafında, sirkülasyon ve ıslak hacimler kuzeydoğu ve kuzeybatı tarafta ve ışık alacak şekilde kurgulanmıştır. Konutun L planlı olması ve arazide konumlanış biçimi yaşama birimlerinin Boğaz manzarasına ve Marmara denizine, yatak odalarının Boğaz manzarasına bakabilmeleri sağlanmıştır. Zemin katta, üstü çatı ve pergola ile örtülü dar teraslar güney taraflardaki cepheleri çevrelemektedir. İki katın dış duvarları ayrı malzeme ile yapılarak cephede malzeme farkı yapılmıştır: Yapının bodrum kat duvarları derzli taş örgü duvar olarak, zemin kat duvarları tuğladan inşa edilerek üzeri sıvanmıştır (Femir, 1947). (Bkz. Ekler katalog ist.47.1)

Femir'in Bursa'da 1950 senesi içinde tasarladığı Mehmet Aker Villası ve Selim Süter Evi[42], birbirine yakın konumda, Çekirge semtinde ve Bursa ilinin ana kentsel akslarından Çekirge Caddesi üzerindedir (Okumuş- Okumuş, 2015).[43] Cumhuriyet Dönemi'nin önemli sosyalleşme mekanlarından Çelik Palas'ın burada konumlanmasının yanısıra 1950 yılında Altıparmak Yolu'nun açılması sonucu modern konutların inşa edildiği bölge olarak gelişmiştir (Kaprol, 2002, s.174, Okumuş- Okumuş, 2015).

---

stüdyosunda çalışmıştır; 1935 yılında Dahiliye Vekaleti Matbuat Umum Müdürlüğü'nde fotoğrafçı olarak çalışmaya başlamış ve Türkiye'nin cumhuryet sonrası yenilenen yüzünü, gelişmeleri ve güzelliklerini dünyaya tanıtmak, üzere ve *La Turquie Kemaliste* dergisi için Ankara'da ve Anadolu'da fotoğraflar çekmiştir (Batuman, 2008, Batuman, 2015).

[41] Mongeri, 1941 yılında İtalya'ya dönmüştür; kızı İstanbul'da kalmış; Ortaköy'deki Elagöz Evi'nde ikamet etmiştir. Mongeri, kızını görmek için 1951 yılında Türkiye'ye gelmiş ve Elagöz Evi'de kalmıştır. Mongeri bu süre zarfında katarakt ameliyatı geçirmiş ve eve misafirler gelmiştir. Gelen misafirler arasında Sedad Hakkı Eldem, Eduardo de Nari de vardır (Çinici, 2015).

[42] Konutlar için *Arkitekt* Dergisi'ndeki isimlendirmeler korunmuştur. Kaynakta ikisi de yakın lokasyonda olan Mehmet Aker'e ait konut *'villa'*, Selim Süter'e ait konut *'ev'* olarak isimlendirilmiştir.

[43] Henri Prost'un Bursa planında bölge, termal ve kaplıca kaynaklarına sahip olmasından dolayı kaplıca ve turizm bölgesi olarak belirlenmiştir (Kaptanoğlu, 2008, s. 79).

Şekil 3.33 : Selim Süter Evi (Femir- Akozan, 1950d, s.45).

Çekirge Caddesi, eğim boyunca ilerler; yolun bir tarafı tepe, diğer tarafı ovadır. Ova tarafına bakıldığında Bursa şehrinin panoramik manzarası görülmektedir. Ovaya bakan yüksek bir arazide, Çelik Palas Oteli'nin yanında, süt ve süt ürünleri firması SAYAS'ın sahibi Selim Süter (Bkz Ek B4, Süt Üretimi İçin Devlet Desteği Gerekli, 1981) ve ailesi için, o dönem için lüks bir konut tasarlamıştır. Geniş mekanlardan oluşan, iki katlı, kırma çatılı olarak yapılan konut Selim Süter Evi olarak bilinir. Eğimli araziye setler halinde yerleşen konut, bahçesiyle birlikte tasarlanmış ve bahçe ile ilişkili birimler içermektedir (Femir- Akozan, 1950d).

Şekil 3.34 : Mehmet Aker Villası (Akozan- Femir, 1950e, s.214).

Mehmet Aker Villası, 1948 yılında Çekirge Caddesi'nin kuzeyindeki alt kottaki düz arazide, Orman Mektebi yakınlarında, (Akozan- Femir, 1950e) İpekçilik Kollektif Dokuma Şirketi ortaklarından Mehmet Aker ve ailesi için tasarlanmıştır (Sütmen A. kişisel görüşme 20 Mart 2020). İpekçilik Kollektif Dokuma Şirketi Fabrikası'nın

tasarımı da Halit Femir ve ortağı Feridun Akozan'a aittir. Konut iki katlı ve kırma çatılıdır, ayrı bir kütle olarak garajı vardır. Ovaya bakan cephede çatıyı taşıyan silindirik kolonlar yerleştirilerek cephede teraslar, kütlesel hareketler yapılmıştır. Konut duvarlarının çoğu üzeri sıvalı tuğla duvar olarak üretilmiştir, bazı duvarlar yığma taş olarak yapılmıştır. (Ayrıntılı bilgi için Bkz Ekler Katalog bks.48.3)

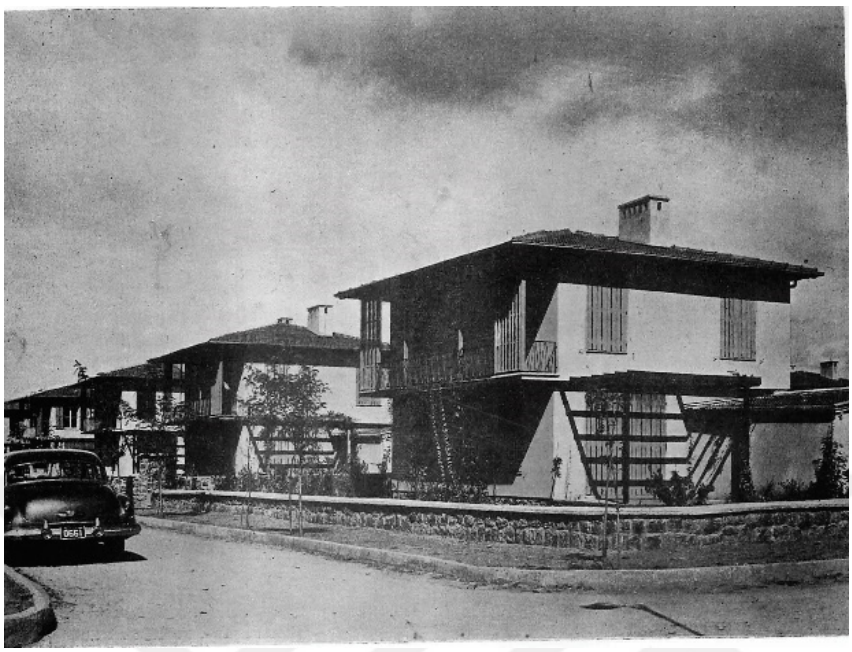

Şekil 3.35 : Cemil Kabakçı Apartmanı (Gökten, 2017, s. 162).

Halit Femir, 1948 yılında Feridun Akozan'la birlikte Balıkesir'de Cemil Kabakçı Apartmanı'nı tasarlamıştır. Apartman, Altıeylül Mahallesi'nde kent merkezine yürüme mesafesinde, İzmir'e giden yol üzerinde konumlanmaktadır. Her katında iki daire bulunan bodrum dahil 4 kat olarak tasarlanan apartmana, sonradan bir kat daha eklenmiştir (Gökten, 2017, s.163). Yapı geniş açıklara sahip ince uzun blok şeklinde tasarlanmıştır; cephesinde kütleden çok az taşan büyük çıkma, pencere üstlerinde gölge oluşturması için güneş kırıcı yatay şeritler, gömme balkonlarda geniş basık kemer biçiminde açıklıklar tasarlanmıştır.

Şenesenevler Yapı Kooperatifi; İstanbul Bostancı'da bahçeli evler biçiminde 1947 yılında tasarlanmış ve 1950 yılında tamamlanmıştır. (Femir- Akozan- Yapanar, 1952, Atatürk Kitaplığı Arşivi, Şenesenevler Konut Kooperatifi Vaziyet Planı) Yerleşkede her biri kendine ait bahçeye sahip olan 5 farklı plan tipinde 55 konut ve modern yaşamın sosyalleşme pratikleri göz önünde bulundurularak konut sakinlerinin yararlanabileceği kulüp odası ve dükkanlar inşa edilmiştir (Femir- Akozan-Yapanar, 1952). Projenin tasarımında, sakinler arası iletişimi artırmak ve doğayla etkileşimi

sağlamak ön planda tutulmuştur (Özorhon, 2016). (Ayrıntılı bilgi için bkz Ekler katalog ist.50.1)

Şekil 3.36 : Şenesenevler Yapı Kooperatifi (Femir- Akozan- Yapanar, 1952, s.171).

3.1.5.1 Yer- iklim

Halit Femir; konut tasarımlarını bulundukları bağlamla ilişkili olarak düşünmüş; yerin coğrafi, topoğrafik, iklim özelliklerine uyumlu rasyonel yaklaşım geliştirmiştir. Bağlama uygun tasarım ilkesi, sadece Femir tarafından değil, aynı yıllar tasarım yapan çoğu mimar tarafından da benimsenmiştir. G.S.A' nde Mimarlık Şubesi Şefi olarak çalışan Ernst Egli, mimaride bölgesel etkenlerin tasarımın çıkış noktası olduğu ilkesini benimsemiş ve öğrencilerini bu yaklaşımla yetiştirmiştir. Egli'nin *Türk Yurdu* Dergisi'nde yazdığı *Mimari Muhit* başlıklı yazısında, yapının çevresinden ayrı düşünülemeyeceğini vurgulamış ve yapıyı ışığı, güneşi, havası, rüzgarı, bulunduğu yerdeki su, bitkiler, iklim ve gece gündüz olarak bütün halinde gördüğünü ifade etmiştir. (Atalay Franck, 2015, s.41-42) Bruno Taut da benzer şekilde, *Mimari Bilgisi* kitabında mimarinin iklime uygun olarak yapılması gerektiğini vurgulamış, iklimi yazılarında geniş anlamda kullandığı ve uyumluluk olarak düşünülebilecek proporsiyon (oran) kavramı içinde ele almaktadır (Taut, 1938, s. 46, 54, 62-63).

Femir'in konutlarını bölgenin yapım geleneği, kültürü bağlamında değil sadece yerin rasyonel verilerinden yola çıkarak tasarlamıştır. Sadece Selim Süter Evi'nde yerel malzeme olan Bilecik taşını kullanması farklı yaklaşım gösteren yapısıdır.

Konutlarında iklimsel kontrol sağlayan uygulamalar yapmasının yanı sıra konutların bulunduğu yerdeki manzara tasarımı belirlemiştir. Ortaköy'deki villa, Elagöz Evi'nde deniz; Selim Süter Evi, Mehmet Aker Villası ova manzarası, ana birimlerin ve ana birimlerle ilişkili terası ve daha geçirgen olan esas cephenin yönünü belirlemiştir.

Şekil 3.37 : C1 tipi konutta Şenesenevler Yapı Kooperatifi'ndeki konutlarda kullanılan çift katmanlı pencere (Ekin İnan kişisel arşivi).

Femir; konut çalışmalarında fazla gün ışığı almayı ve ısınmayı engellemek için teraslarda pergola, pencerelerde panjurlar kullanmıştır. Şenesenevler Yapı Kooperatifi'nde, F1 ve F2 tipi konutlarda birinci katta terasa ahşaptan güneş kırıcılar tasarlamıştır. Konut çalışmalarının çoğunda genelde soğuk iklimlerde kullanılan ısı yalıtım amaçlı çift cidarlı, katmanlar arasında yaklaşık 1 m'lik boşluk olan pencereler kullanmıştır. Pencereler kış aylarında gündüz, kanatları kapalı şekilde gün ışığı ile içinde hava ısınır, akşam pencerenin ev tarafındaki kanadı açılarak konutun içine ısınmış hava girer ve konut içindeki ısının artmasına yardımcı olur (Sevimli H. E. kişisel görüşme, 12 Kasım 2019). Ayrıca ısı yalıtımı amaçlı Şenesenevler Yapı Kooperatifi evlerinde ve Mehmet Aker Villası'nda kuzey tarafa bakan cephelerin bir kısmını yığma taş duvar yapmış, Selim Süter Evi'nde iç duvarda kaloriferin olduğu hizayı dış duvarda ahşap kaplamalı tasarlamış, Elagöz Evi'nde arasında hava boşluğu olan çift katmanlı duvar uygulaması yapmıştır (Femir- Akozan, 1950d, Femir, 1947, Femir- Akozan- Yapanar, 1952, Femir- Akozan, 1950e). Bu uygulamalar Femir'in iklimsel tedbir amaçlı yaptığı uygulamalar olsa da soğuk iklimdeki uygulamaları doğrudan alıntılayarak yere uyarlamamıştır.

Ortaköy'deki villada yapının doğanın içinde bulunması sebebiyle çevresel koşullar için özel tedbirler alınması gerekli olmuştur. Villaya haşerat girmemesi için

pencerelere monte edilebilen köşe profil ve çelik telden özel üretilmiş yapı elemanı tasarlamış; haşeratları uzak tutan malzeme olan mantar karoları zemin kaplamasında kullanmıştır (Femir, 1938).

Ortaköy'de aynı koru içinde engebeli arazide tasarladığı Elagöz Evi'nde, mimar, yapıyı oluşturan ve asıl mekanları barındıran esas kütleyi üst kota, işlevi bilinmeyen bodrum kat kütlesini ise alt kota kısmen toprak altında kalacak biçimde yerleştirmiş ve üstte kalan bir kısmı ve terası ayaklarla taşıtmıştır.

3.1.5.2 Plan organizasyonu-mekan organizasyonu

Halit Femir, konut çalışmalarının çoğunda yaşama birimlerini zemin kata, yatma birimlerini birinci kata konumlandırmış, orta hollü plan çözümü kullanmış ve birbiri ile ilişkili mekanları yanyana organize etmiştir. Selim Süter Evi, Mehmet Aker Villası ve Şenesenevler Yapı Kooperatifi'nde F1 ve F2 konutlarında sirkülasyonu sağlayan hol; konutu ana birimler için daha fazla alan, ikincil birimler için daha az alana sahip iki kısma bölmektedir. Selim Süter Evi'nin birinci katı, Mehmet Aker Villası'nda ve Şenesenevler Yapı Kooperatifi'nde F1 ve F2 tipi konutların zemin ve birinci katında hol, oturma işlevini de kapsayacak biçimde genişletilmiş ve sofa halini almıştır; Şenesenevler Yapı Kooperatifi'nde C1 ve C2 konut tipinde oturma salonu sirkülasyon alanı olarak da kullanılması bakımından sofa ile işlevsel yakınlığa sahiptir. Konutlarının bazılarında sirkülasyon alanına geleneksel Türk evinde de görülen sofaya benzer şekilde oturma fonksiyonu da verilmiştir.

Femir, konut içi hayatın bahçeye akmasını ve aktif bahçe kullanımını amaçlayarak konut mekanları bahçeye yöneltmiş ve bahçe ile ilişkili tasarlamıştır. Konutun bahçe ile ilişkisini arttırarak gün ışığı ve temiz hava alabilmesi için cephelerde geniş açıklıklar kütlede çıkmalar tasarlanmış ve birinci katlara teraslar yerleştirmiştir.

Konut çalışmaları birden fazla yaşama birimi içerir ve yaşama birimlerini bazı konut çalışmalarında birbiri ile ilişkili olarak, bazen bütünleşik tek mekan halinde tasarlamıştır. Yaşama birimlerini konutun esas cephesi tarafında konumlandırmış ve bahçe ile ilişkili olarak tasarlamıştır. Mehmet Aker Villası ve Selim Süter Evi'nde konutun yaşama birimleri bahçeye yönelen çıkmalara sahiptir. Mutfak tuvalet, hizmetçi odası gibi hizmet birimlerini kendi içinde kümeleyerek bir duvar boyunca

devam ettirmiş ve katlarda aynı hizalara gelecek biçimde yerleştirmiş; böylece konut tesisatının tek yönde az maliyetli ve kolay çözümlenmesini sağlamıştır.

Konut çalışmalarının çoğunda diğer yatak odalarından daha küçük olarak tasarlanmış hizmetçi odasını diğer servis birimleri ile ilişkili olarak konumlandırmıştır. Şenesenevler Yapı Kooperatifi Mahallesi'ndeki C1 C2 konut tipinde mutfak ile ilişkili olarak tasarlanmış ve isimlendirilmemiş küçük yatak odasının hizmetçi olduğu tahmin edilebilir. Dışarı ile ilişkili servis girişi olan mutfak birimlerinin yanında ayrı bir mekan olarak yemek servisi veya bulaşık yıkama işlevli ofis de bulunur.

İki katlı yapılarında yatak odalarının bulunduğu birinci kata ayrıca oturma işlevli sofalar düşünmüştür. Mehmet Aker Villası'nda sandık odası ve soyunma odası birimleri, Selim Süter Evi'nde çalışma odası ile ilişkili büyük iki kişilik yatak odası tasarlamıştır.

3.1.5.3 Cephe özellikleri

Halit Femir'in konutlarının cepheleri; taş, ahşap ve sıvalı tuğla yüzeylerin bir arada kullanılması ile oluşan renk ve doku farklılıkları ile tasarlandığı Elagöz Evi'nin tanıtıldığı yazıda "Binanın umumî karakterinde taş, ahşap ve sıva hoş bir şekilde mezcedilmiştir." (Femir, 1947) ifadesiyle belirtilmiştir. Femir konutlarının çoğunda yığma tuğla duvar ile taşınan betonarme döşemeli [44] sistem kullanmıştır. Konut dış duvarlarını sıvalı tuğla duvarlar ve taş yığma duvarlar olarak tasarlanmıştır; taş duvarlar yapıların teknik çizimlerinde diğer duvarlardan kalın çizilerek belirtilmiştir. Ayrıca cephenin bazı kısımlarında ahşapla kaplı yüzeyler ve ahşaptan yapılmış pergola, panjur gibi elemanlar tasarlamış, çoğunlukla doğal renginde bırakılmıştır.

Taş duvarı şöminenin bulunduğu duvar ve kuzey taraftaki duvarlarda kullanmıştır. Selim Süter Evi ve Mehmet Aker Villası'nda şeffaflatılmış yüzeyli çıkmaların ve taş kapalı yüzeylerin bir arada kullanımı ve cephede bahçeye açılan kapılar tasarlama cephe tasarımının esas fikridir. Şenesenevler Mahallesi konutlarında kuzey tarafa bakan, küçük açıklıklı taş duvarlar boyunca mutfak, planda isimlendirilmemiş ve Özorhon tarafından ısıtma tesisatı ve depo olarak yorumlanan birimler yerleştirilmiştir. (Femir- Akozan-Yapanar, 1952, Özorhon, 2016). Şenesenevler Yapı

[44] Mehmet Aker Villası ve Ortaköy'deki villada tuğla duvarla taşınan betonarme döşemeler kullanılmıştır. Kaynaklar Selim Süter Evi, Şenesenevler Konut Kooperatifi, Elagöz Evi, Cemil Kabakçı Apartmanı'nın taşıyıcı sistemi hakkında bilgi vermemektedir.

Şekil 3.38 : Mehmet Aker Villası'nda pencere altındaki ahşap kaplama (Ayşe Sütmen kişisel arşivi).

Mahallesi evleri, Elagöz Evi, Mehmet Aker Villası'nda yığma moloz duvar uygulaması yapılmışken Selim Süter Evi'nde istinat duvarları ve subasman seviyesinde Bilecik taşı ile[45] kesme taş duvar kesik sıralı yatay derzli örgü tekniği ile[46] yapılmıştır; cephede ise blok haline getirilmiş ve bütün yüzeyleri işlenmiş Bilecik taşı kullanılmıştır. Cephede kullanılan taş duvarlar, dış görünüşte ve iç mekanda vurguludur.

Konutun manzara tarafındaki esas cephesini daha geniş açıklıklı ve teraslı olarak tasarlamıştır. Konut cephelerinde birimlerin işlevine göre pencere boyutu belirlenmiştir. Örneğin, Mehmet Aker Evi'nde birinci katta yatak odaları için ince uzun Fransız balkonu, sandık odası için aynı genişlikte daha kısa pencere yapılmıştır. Femir, ıslak hacimler için genellikle aralıklı küçük kare açıklıklar sırası tercih etmiştir.

Şenesenevler Yapı Kooperatifi, C1 ve C2 tipindeki konutlarda ön cephe farklı boyutlarda şeffaf yüzeylerden oluşmakta, planda oturma odasının bulunduğu yer cepheye zemine kadar inen geniş bir açıklık olarak yansımıştır, cam kapılar açıldığında oturma hacmi fiziksel olarak tamamen bahçe ile bütünleşmektedir.

Femir'in konut cepheleri toplu olarak incelendiğinde cephe tasarımında belli yaklaşım izlediği görülmektedir. Manzara tarafına bakan cepheyi konutun esas cephesi olarak

[45] Bilecik taşı 2 mm'den büyük çakıl taşlarının doğal bağlayıcı malzeme ile birleşmesi ile oluşan köşeli kayaçlardır. Rezervleri Bilecik'in kuzeyinde yer alır (Taşlıgil- Şahin, 2016).
[46] Kesik sıralı yatay derzli örgü tekniğinde taş duvar örgüsünde derz hizaları tek yatay hattı izlemez; taş yüzeyleri düzeltilmeden uygulanır (Tosun, 2005, s. 12).

Şekil 3.39 : Şenesenevler Yapı Kooperatifi'nde F1 tipinde kuzeye bakan cepheler (Ekin İnan kişisel arşiv).

Şekil 3.40 : Şenesenevler Yapı Kooperatifi'nde F1 tipinde ıslak hacim penceresi (Ekin İnan kişisel arşiv).

belirleyerek bu cephede geniş açıklıklar tasarlamıştır. Konut cephelerini şeffaf ve kapalı yüzeyleri bir arada kullanarak tasarlamıştır. İnce ve uzun cephe boyunca sürekli teras, Elagöz Evi, Şenesenevler Yapı Kooperatifi konutları F1 ve F2 tipi, Ortaköy'deki villada ortak olarak görülmektedir. Cephe tasarımlarında farklı konutlarında kullandığı, yaşama birimlerinde çift katmanlı pencere ve ıslak hacimlerde ait küçük aralıklı açıklıklar kullanması Femir'in konut mimarisinin laytmotifi haline gelmiştir.

3.1.5.4 Konut iç mekanı tasarımları

Femir, tasarladığı konutların neredeyse hepsinin iç mekan tasarımlarını da gerçekleştirmiştir. Dergide, Femir'in konut iç mekanlarından sadece 1950 yılında tasarladığı Selim Süter Evi'ne ait fotoğraflar bulunmaktadır. Ortaköy'deki villanın iç mekan tasarımı metin içinde ayrıntılı olarak ifade edilmiş; görsel sağlanmamıştır. Mehmet Aker Villası'nın ve Elagöz Evi'nin iç mekanı ile ilgili sadece kaplama malzemelerinin bilgisi yer almaktadır. Görselin olmadığı örneklerde planlar incelenerek iç mekanların tasarımı hakkında bilgi edinilmiştir.

Mimarın, Ortaköy'de Emin Vafi Korusu içinde manzaralı arazi için konut yapması iç mekan tasarım konseptini belirlemesi ve tasarımda iç mekan atmosferi kurulması bakımından öne çıkan bir konut iç mekan çalışmasıdır. Yapıyı tanıtan yazıda mekansal algıyı değiştirmenin amaçlandığı vurgulanmaktadır: "Villanın etrafı park ve büyük ağaçlarla çevrili olduğundan içerde oturanların bu suretle daima tabiatla temas eder hissini beslemeleri temin edilmek istenilmiştir." (Femir, 1938) Salonda akvaryum ve şöminenin yer alması, (Femir, 1938) konutun iç mekan tasarımında yüzey kaplaması malzemelerinin kahverengi, mavi ve yeşil renkleri seçilmesi konut mekanlarının doğanın parçası olarak algılanmasını sağlamaya yöneliktir. İç mekan atmosferine konutun içinde bulunduğu yeşil alan ve manzaranın geniş sürmeli cam yüzeylerle içeriden izlenmesi de katkıda bulunmaktadır.

Kaplama

Halit Femir'in konutlarında genelde ana mekanların zeminleri parke ile döşenmiş, ıslak hacimlerin zeminleri seramik ve fayans karolarla kaplanmıştır; sadece Ortaköy'deki villada, Femir'in diğer konut çalışmalarından farklı olarak, oturma salonu ve ıslak hacimler haricinde kalan mekanların (hol, yatak, çalışma, hizmetçi odaları) zeminleri açık ve koyu kahverengi mantar karolarla[47] [48] döşenmiştir. Yaşama birimi zemini, özel üretilmiş parkelerle kaplıdır. Hol duvarları kontrplak ile kaplanmış, üzerine gri ve siyah lake boya uygulanmıştır. Yatak odası duvarları açık kahverengi,

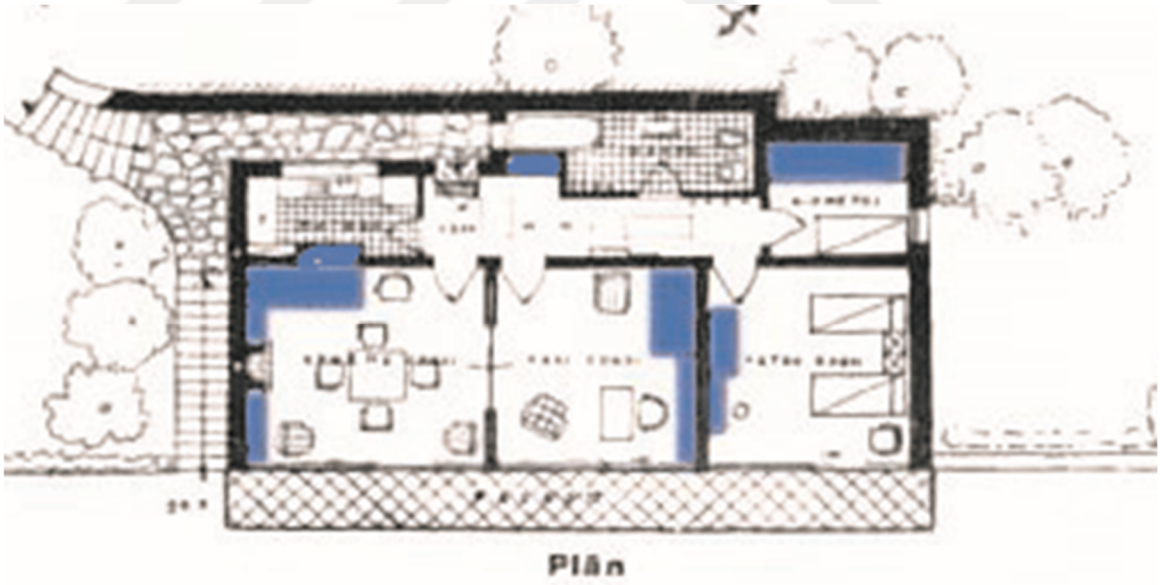
[47] Mantar karo, şişe mantarından artan parçaların işlemden geçirilip sıkıştılması ile üretilir. Mantarın cinsi doğru seçilirse ve uygun şekilde preslenirse ile ses, ısı yalıtımı sağlayan kaplama malzemesi elde edilir. Mantar kaplama, esnek olduğu için kırılma ve deformasyonu az malzemedir. Ayrıca içindeki süberin özü sebebiyle haşeratları yapıdan uzak tutar (Url-23).

[48] *Arkitekt* Dergisi'nde yer alan reklamlarda CORTİÇAS marka mantardan yapılmış ısı yalıtım malzemesi ve EXPANKO marka mantar parke malzemesini tanıtan reklamlar bulunmaktadır (Anonim, 1949, Anonim, 1950).

yemek ve çalışma odaları duvarları ise koyu yeşil çuha ile kaplıdır (Femir, 1938). Konut çalışmalarının çoğunda ana birimlerde zemin kaplaması olarak ahşap parke tercih etmiş, ıslak hacimlerde seramik ve fayans kullanmıştır. Konut çalışmaları içinde Mehmet Aker Villası'nda tavanda hasır ve ahşap kaplama kullanması konut iç mekan çalışmaları içinde ayrılmaktadır (Femir- Akozan, 1950e).

Mobilya

Ortaköy'deki villanın iç tasarımda kullanılan mobilyalarla ilgili *Arkitekt* Dergisi'nde "Möble odalara göre sabit düşünülmüştür." ifadesi geçmektedir (Femir, 1938). İfade, yapıya ait plan çizimleri ile birlikte okunduğunda dolap, duvara dayalı kanepe ve şöminenin iki yanında gömülü olan akvaryumun sabit tefriş elemanı olarak tasarlandığı değerlendirilmesi yapılır; sandalye ve masalar ise hareketli tefriş elemanı olarak düşünülmüş olmalıdır (Femir, 1938). Mehmet Aker Villası'nın iç mekanı hakkında yeterli bilgi olmasa da, yapının plan çizimlerinden yola çıkılarak -Femir'in diğer iç mekan çalışmalarında da kullandığı- amorf biçimli yüzeye sahip sehpa net biçimde okunmaktadır. Yemek yeme mekanında duvara sabitlenmiş, ince uzun amorf biçimli mobilya görülmektedir. (Bkz katalog brs.48.2)

Şekil 3.41 : Ortaköy'deki villada sabit mobilyalar (Yazar tarafından renklendirilmiştir.) (Femir, 1938, s.15)

Selim Süter Villası'nın salonunda çeşitli tipte mobilyalardan oluşan oturma grupları işlevsel birimler tanımlayacak şekilde organize edilmiştir. Aynı tipte olan mobilyalar kendi içinde gruplandırılarak sohbet alanları oluşturulmuştur. Desen ve renkleri farklı kaplanmış eğrisel hatta sahip kanepe, sırt dayama fontu yüksek olan kolçaklı oturma elemanları, kullanılmış; ayaklı dolap, merdivene dayalı sabit oturma elemanı, amorf biçimli sehpa, kare sehpa salona yerleştirilmiştir. Yatak odalarında gömme olarak dolaplar ve lavabolar tasarlanmıştır (Akozan- Femir, 1950d). Salonda G.S.A. Dahili

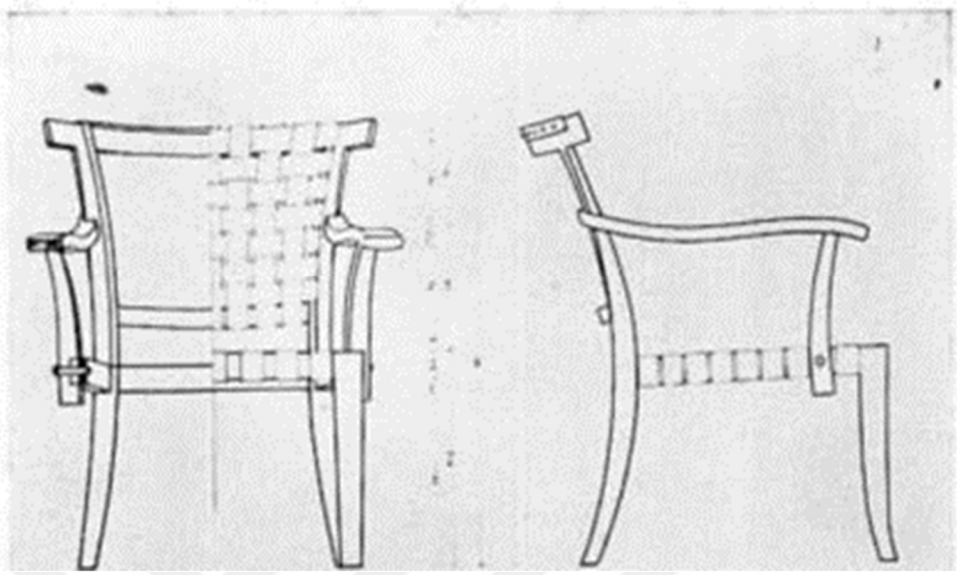

Şekil 3.42 : Selim Süter Evi salon iç mekan (Femir- Akozan, 1950d, s.48)

Şekil 3.43 : Selim Süter Evi salon iç mekan (Femir- Akozan, 1950d, s.50)

Mimari hocası Philip Ginther'in atölyesinde öğrettiği iskelet arası örgü ile kapatılıp üstüne oturma minderleri yerleştirilen koltuk tipini kullanmıştır.

Şekil 3.44 : Ginther'in atölyesindeki mobilya tasarımı (Anonim, 1934, s. 281)

Kumaş

Halit Femir, konut içi mekanlarında, modern, sade ve süsten arınmış bir tasarım dili seçmiş; duvar ve mobilya yüzeylerinin kumaş kaplamaları, zemin desenli halılar ile dekore etmiştir. Ortaköy'deki villada iç mekanda duvarlar çuha ile kaplanmıştır (Femir, 1938). Selim Süter Evi'nin salonunda fotoğraflardan anlaşıldığı üzere, dikdörtgen biçimli geleneksel halı ve eğrisel hatlara sahip oturma grubunun yerleştiği yerde dairesel, koyu ve açık tonlarda ve üzerinde figürler bulunan halılar mimarlar tarafında imal ettirilerek[49] iç mekan tasarımında kullanılmıştır; (Femir- Akozan, 1950d) mobilyalar desenli ve renkli kumaşlarla kaplıdır.

Renk ve Doku

Halit Femir , konut iç mekanı tasarımlarında yüzey kaplamalarında doğadan renkler ve doğal malzemeye ait dokular kullanmıştır. *Arkitekt* Dergisi'nde Mehmet Aker Villası ile ilgili yazıda doğal kaplamaların kullanıcıda sıcak bir etki yarattığı belirtilmiştir: "Dahilde tekmil döşeme kaplamaları parke olarak inşa edilmiş olup,

[49] *Arkitekt* Dergisi'nde halı ve mobilyaların mimarlar tarafından kararlaştırılarak üreticiye yaptırıldığı bilgisi konutu anlatan yazıda geçmektedir (Femir- Akozan, 1950d).

tavanlarda ahşap ve hasır gibi malzeme kullanılarak iç mimarînin sıcak bir tesirde kalmasına itina olunmuştur."(Akozan- Femir, 1950e) Ortaköy'deki villada bütün konutun iç mekanında doğadan renkler hakimdir; döşeme ve kaplamaların renkleri kahverengi, gri, mavi ve yeşil olarak seçilmiştir. Selim Süter Evi'ne ait fotoğraflarda yüzeyleri düzeltilmiş taşlarla örülü duvar, iç mekanda kaplamasız ve sıvasız kullanıldığı ve vurgulandığı görülmektedir; duvarın açık yüzeyi koyu renk mobilya ile kontrast oluşturmaktadır. Konutun ana salonunun duvarında floral desenli duvar kağıdı[50] kullanılmıştır. Konutta bütün odaların zeminleri parke ile döşelidir ve merdiven meşe ahşabından üretilmiş; mekanda doğal dokular ve doğada bulunan renkler kullanılmıştır. Banyonun zemini mavi seramik, duvarları mavi renk fayanslarla kaplanmıştır (Akozan- Femir, 1950d).

Aydınlatma

Kaynaklar, Halit Femir'in konut tasarımlarında iç mekana ait aydınlatma tasarımları hakkında yeterli bilgi ve görsel sağlamamaktadır. Mimar, Ortaköy'deki villada, konvansiyonel aydınlatma elemanlarının yanında, neon tüp lambaları kullanmış ve geceleri konut içi mekanda gündüz aydınlığı sağlanması hedeflemiştir. Bunun için neon lambalara ait transformatörler banyonun tavanında aralığa yerleştirilmiştir. (Femir, 1938) Selim Süter Evi'nin fotoğraflarından salonda dekoratif sarkıt aydınlatma elemanları ve ayaklı abajur kullanıldığı saptanmıştır (Femir- Akozan, 1950d).

3.1.5.5 Aynı dönemde yapılan diğer projelerlerle karşılaştırma

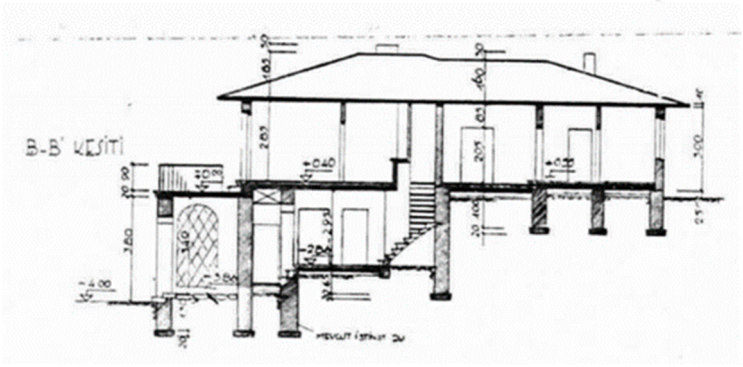
Halit Femir'in konut çalışmalarının ortak özellikleri belirlenmiştir. 1948- 60 arasında *Arkitekt* Dergisi'nde yayınlanan tekil konutlar belli kriterler bağlamında incelenerek Femir'in çalışmalarıyla ortak ve farklılaşan özellikleri saptanmıştır.

Araziye uyum

İncelenen konutların hepsinin kesitleri, topoğrafya yerleşimi hakkında bilgi olmaması sebebiyle dönemin genel yaklaşımı çıkarılamamaktadır. Eyüp Kömürcüoğlu, tarafından tasarlanan Boyacıköy'de villa projesinde, arazi seviyelerini konutun kat

[50] Duvar kağıdı kullanıcılar tarafından yapılmış olabilir.

seviyelerine denkleştirilmesi ve toprak altında kalacak hacimleri az tutması yönünden Femir'in Ortaköy'deki villa projesi ile benzerlik göstermektedir.

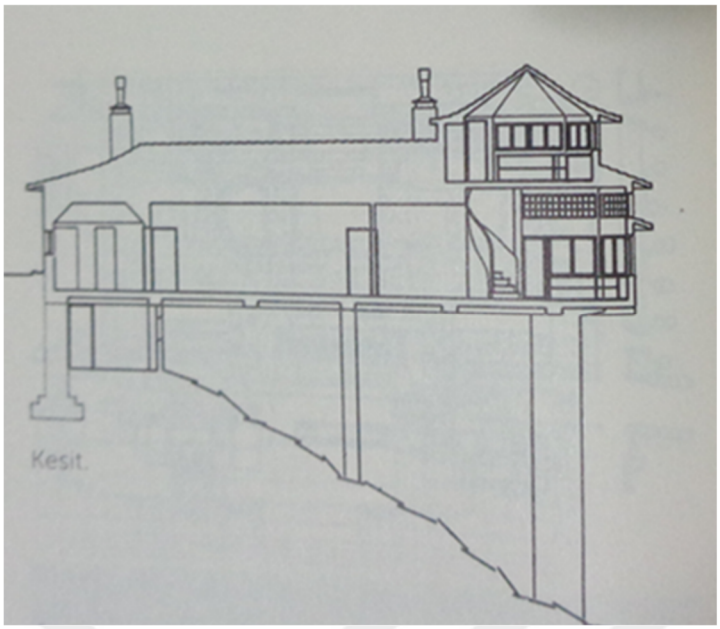
Şekil 3.45 : Eyüp Kömürcüoğlu tarafından Boyacıköy'de tasarlanan villanın kesiti (Kömürcüoğlu, 1948, s.190)

1960 yılında Utarit İzgi tarafından tasarlanan Nedim Karakurt Villası, Elagöz Evi'ne üst kot ve alt kota hemzemin olan iki düzey içermesi ve üstteki kütleyi ayaklar üstünde taşıtılması bakımından benzese de, aynı tutumla alt kottaki mağara ve eski bahçeye ait kalıntıların korunmasına yönelik hassasiyet de içermesi bakımından farklılaşmaktadır. Elagöz Evi'nde olduğu gibi kütlenin veya yapı kütlesinin bir kısmının ayaklar üzerinde taşındığı ve ayakların cephede vurgulandığı diğer çalışmalar 1938 yılında Bruno Taut tarafından aynı koruda tasarlanan konut ve Büyükada'da Sedad Hakkı Eldem tarafından 1936-37 yıllarında tasarlanan Fethi Okyar Evi'dir (Eldem, 1938, Hasol, 2017, s.80, 106).

Yusuf Atakan'ın Büyükada'da eğimli arazide tasarladığı villa projesi, mekanları farklı seviyelere yerleştirilmesi; mekanlar arası geçişi holdeki basamaklarla sağlanması (Atakan, 1948) ile araziye uyum bakımından Femir'in çalışmalarından farklı yaklaşım sergilemektedir.

Şekil 3.46 : Fethi Okyar Evi (Eldem, 1938, s.134)

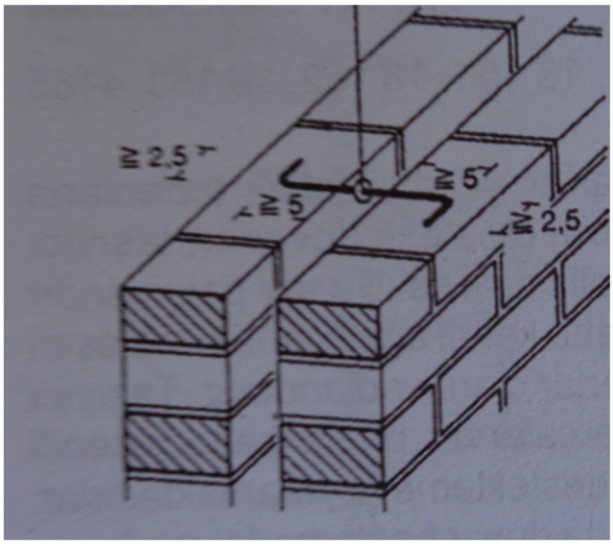
Şekil 3.47 : Bruno Taut Evi'nin kesiti (Hasol, 2010, s.70)

İklimsel tedbirler- manzaraya yönelim

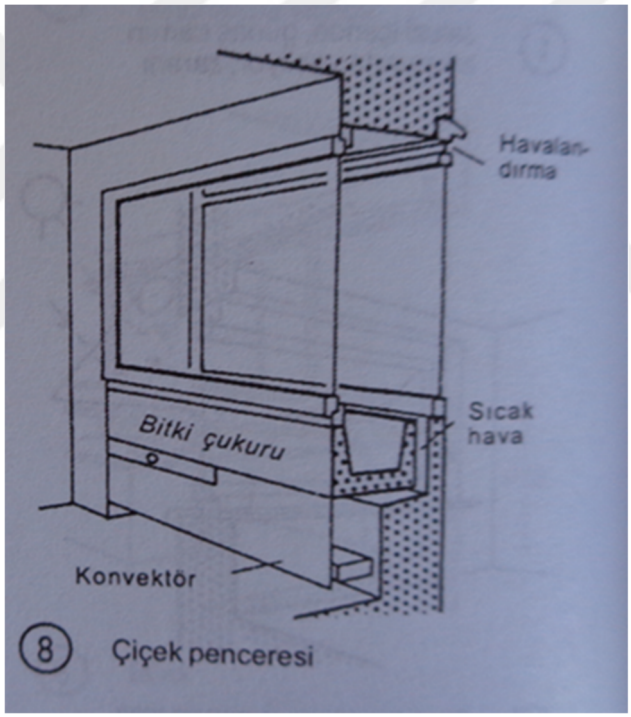
Halit Femir'in konutlarının fazla gün ışığı alıp ısınmaması için yaptığı panjurlar, terasları örten pergolalar[51], geniş çatı saçakları, terasları aynı zamanda bir alt kata gölge sağlayacak şekilde kullanması dönemin ortak tutumlarını yansıtmaktadır. Fakat, Cemil Kabakçı Apartmanı'ndaki güneş kırıcı olarak tasarladığı şerit gölgelikler, Femir ve Akozan'ın mimarlığına özgü tasarım detayları olarak dönemin uygulamalarından farklılaşmaktadır.

Bunun yanında Halit Femir'in Elagöz Evi'nde kullandığı çift katmanlı duvar ve konutlarının tümünde kullandığı çift cidarlı pencere uygulamaları dönemde çok kullanılmayan uygulamalar olarak öne çıkmaktadır. Dergide yapılan taramada sadece Aladdin Özaktaş ve Sami Arsev'in 1943 yılında tasarladığı Eskişehir'deki Yenice Hamamı duvarlarında da çift katmanlı duvar uygulaması yapıldığı görülmüştür (Özaktaş- Arsev, 1943). Dönemin önemli mimari yayını *Architecture d'Aujourdhui*'de 1931 yılında çift katmanlı duvar uygulamasının Rusya'da Pasternak ve Gaurévitich tarafından tasarlanan bir öğrenci yurdunda yapıldığının anlatılmıştır (Anonim, 1931b). İncelenen çalışmaların teknik çizimlerine bakılarak sadece 1952 yılında Nizamettin Doğu tarafından tasarlanan Tuncay Evi'nde ve Kadri Eroğan tarafından tasarlanan

[51] *Arkitekt* Dergisi'nde yapılan incelemede, 23 konut projesinin 6 tanesinde konutun fazla güneş ışığı alıp ısınmaması için pencereleri panjurlu olarak tasarlandığı belirlenmiştir.

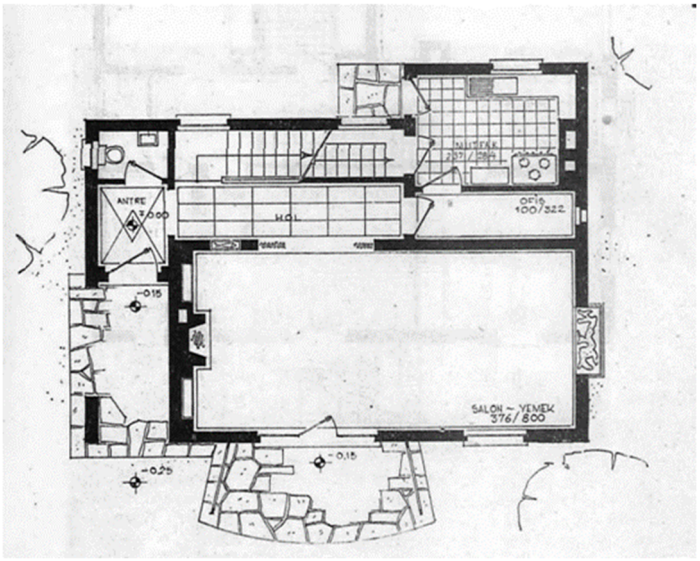

Şekil 3.48 : *Yapı Tasarımı* kitabında çift katmanlı duvar uygulaması (Neufert, 1998, s.74)

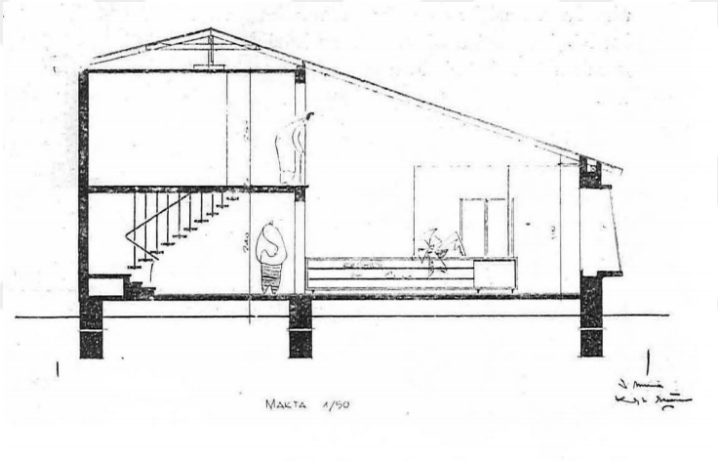

Şekil 3.49 : *Yapı Tasarımı* kitabında çift cidarlı pencere uygulaması (Neufert, 1998, s.178)

Mithat Güldü Evi'nde konutlarda çift cidarlı pencere kullanıldığı anlaşılmaktadır. (Doğu, 1952b, Eroğan, 1954) Çok yaygın olmayan uygulamanın Neufert'in yazdığı *Yapı Tasarımı* kitabında bulunması ve, çift katmanlı pencere uygulamasının Neufert'te tanıtılması uygulamalar hakkında yurtdışı yayınları takip ederek bilgi sahibi olduğunu düşündürür (Neufert, 1998, s.74, 178).

Şekil 3.50 : Nizamettin Doğu tarafından tasarlanan Tuncay Evi (Doğu, 1952b, s.225)

Şekil 3.51 : Kadri Eroğan imzalı Mithat Güldü Evi (Eroğan, 1954, s.59)

Plan özellikleri

Arkitekt Dergisi'nde incelenen örneklerden[52] yarısı merkezi hollü olarak çözülmüştür; dönemde yaygın olarak kullanılan mekan organizasyon şeması, Femir tarafından da benimsenmiştir. Konut projelerinde sofa ve hol isimlendirmeleri birbirine çok yakın özellikte mekanları tanımlamış; iki terim kullanım ve işlevsel olarak aynı anlamda kullanılagelmiş; milli söylemi olmayan modern sivil mimarinin de geleneksel mimariden etkiler taşıdığını gözler önüne sermektedir. Modern tasarlanan yapılarda geleneksel ögelerin bulunması, dönem mimarisinde çelişki ve dualizme işaret etmektedir. Geleneksel söylemi olanlar ve modern söylemdekiler birbirinden çok da

[52] 1948- 60 arası *Arkitekt* Dergisi'nde yayınlanan tekil konutlar

ayrılamamış; özellikleri adeta birbiri içinde erimiştir. Aslında bu durum mimarlık tarihindeki stilleri bıçakla ayırır gibi yapılan klasifikasyonun yapaylığını da belirtmektedir.

1955'lere kadar Yusuf Atakan tarafından tasarlanan ve birimlerin farklı kotlara yerleştiği holde basamaklarla birimlere geçilen villa haricinde bütün konutlarda merkezi hollü plan şeması ile çözülmüş; 1955'ten sonra yeni plan şeması denemeleri yapılmaya başlanmıştır.[53] Örneğin 1956 yılında, Emin Necip Uzman imzalı Sadıkoğlu Villası'nda, salon hala sofa olarak davranmaya devam etse de girişin sağında yarı açık mekanlar olması, birinci katta salonun galeri boşluğu çeperindeki ana koridordan ve ana koridora bağlı ikincil koridorlardan mekanlara dağılım sağlanması sofalı anlayıştan çıkılmaya başlandığını göstermektedir (Uzman, 1956).

Cephe özellikleri

Halit Femir'in konutlarının çoğunda cephe tasarımında farklı malzemeleri bir arada kullanımı tez kapsamında incelenen döneme ait konut projelerinde[54] yaygın uygulama olmadığı belirlenmiştir. İki malzemenin bir arada kullanımı görülmediği gibi cephelerde sadece ahşap ve taş kullanımı da çok az örnekte vardır: Yusuf Atakan, 1948'de Büyükada'da yaptığı konutta yapının bulunduğu yerin yazın sıcak ve nemli olması sebebiyle fazla ısınmayı engellemek için cepheyi ahşap kaplamalı olarak tasarlamıştır. Bunun dışında Abdurrahman Hancı ve Turgut Cansever tarafından yapılan Rıfat Yalman Evi'nde ahşap kaplama uygulaması görülmektedir (Atakan, 1948, Hancı- Cansever, 1952, Mamalı, 2018).

İncelenen projeler arasında sadece Eyüp Kömürcüoğlu tarafında gerçekleştirilen Boyacıköy'de villa ve Ekrem Yenel tarafından 1957 yılında Bebek'te tasarlanan villada cephede taş ve sıvalı tuğla yüzeylerin beraber kullanımı görülür (Kömürcüoğlu, 1948, Yenel, 1957). Femir'in konutlarında dış duvarlarda taş duvar kullanım biçimi Elagöz Evi'nde Boyacıköy'deki villa ile aynıdır. İki ayrı kat, iki ayrı malzeme ile yapılmıştır.

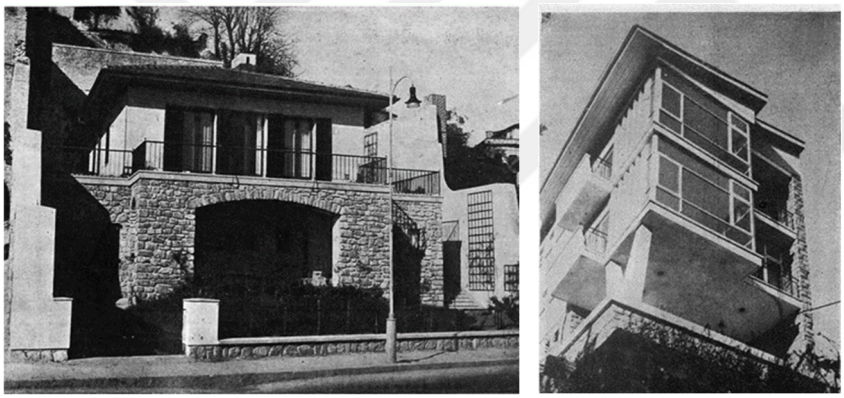
Femir'in konut cephesinde ıslak hacimler için kullandığı küçük kare açıklıkların dönemin diğer çalışmalarında da görülmesi bunun Femir'e özgü olmadığını ortaya

[53] *Arkitekt* Dergisi 1948- 60 arasında yayınlanan tekil konut projeleri ile yargıya varılmıştır.
[54] 1948- 60 arası *Arkitekt* Dergisi'nde yayınlanan tekil konutlar

Şekil 3.52 : Rıfat Yalman Evi (Hancı- Cansever, 1952, s.108)

koymaktadır. Abdurrahman Hancı ve Turgut Cansever'in Rıfat Yalman konutunda ve Abidin Mortaş'ın 1952 yılında tasarladığı İkramiye Evleri'nde benzer açıklıklar ıslak hacimlerde kullanmıştır (Hancı- Cansever, 1952, Mortaş, 1952).

Şekil 3.53 : Solda Boyacıköy'de Villa (Kömürcüoğlu, 1948, s.190) Sağda Bebek'te Villa (Yenel , 1957, s.110).

Konut iç mekan çalışmaları

Halit Femir konut iç mekanlarının çoğunun zeminini, aynı yıllarda konut iç mekanlarda yaygın kullanılan parke döşemeli olarak tasarlamıştır.[55] 1956 yılında Emin Necip Uzman tarafından tasarlanan Sadıkoğlu Villası döşemelerinde, döneminden farklı olarak zemin kaplaması için Marley tabakaları kullanılmıştır (Uzman, 1956). Halit Femir'in Ortaköy'de tasarladığı villada yaşama birimi ve ıslak hacimler dışında

[55] 1940- 60 arası taranan *Arkitekt* Dergisi'nde konut içi mekanların hepsinde döşemede kullanılan malzeme belirtilmemiştir. Belirtilen projelerde parke kullanımı ve dökme seramik uygulaması yaygın görülmektedir. Nizamettin Doğu, 1952- 1953 yıllarında gerçekleştirdiği üç konut projesinde, ana yaşam birimlerini (Doğu, 1953, Doğu, 1952a, Doğu ,1952b) Ispatan Aratan 1951 yılında tasarladığı İlbay Apartmanı'nda salon zeminini parke ile kaplamıştır (Aratan, 1951).

4zemin kaplama malzemesi olarak kullandığı mantar karolar (Femir, 1938) döneminde tasarlanan konutlarda yaygın olarak kullanılmadığı belirlenmiştir.

Şekil 3.54 : Mantar parke reklamı (Anonim, 1949)

Arkitekt Dergisi'nde ve *Architecture d'Aujourdhui* Dergisi'nde yayınlanan reklamlara bakılarak; mantar levhaların çatıda ve tavanda ses ve ısı yalıtımı için kullanılan (Anonim , 1951, Matras-Togay, 1958) ve ayrıca Ortaköy'deki villada kullanılan türde zemin parkesi olarak kullanılan çeşitleri de olduğu anlaşılmaktadır (Anonim, 1949, Anonim, 1931) 1949 yılında Abidin Mortaş tarafından yapılan Büyük Sinema'nın ahşap kaplama kullanılan balkon ve partner zemininin ; mantar kaplama ile değiştirmesi planlandığı ifade edilmektedir (Mortaş, 1949). 1934 yılında Arif Hikmet (Holtay) tarafından doğanın içinde ve deniz kıyısında tasarlanan, gerçekleşmeyen bir ev projesinde mekan zeminlerinin ıslak hacimler haricinde mantar karolar ile kaplanması planlanmıştır (Arif Hikmet, 1934). Femir'in ofisinde bir süre staj yaptığı Markelius, 1930'da malzemeyi kendisi için tasarladığı konutta ısı yalıtımı amaçlı olarak mantar malzeme kullanmıştır (Rudberg, 1989, s. 59).

Femir'in tasarladığı Mehmet Aker Villası'nda konut tavanlarında kaplama malzemesi olarak ahşap ve hasır malzeme kullanılması, yapılan inceleme ışığında -kaynağın bilgi verdiği ölçüde- dönemin yaygın uygulaması değildir (Femir- Akozan, 1950e). Tavana kaplama uygulanan tek konut örneği incelenen çalışmalar arasında Sedad Hakkı Eldem'in dergide 1946 yılında yayınlanan, Boğaziçi'nde tasarladığı villa projesidir: Konutun iç mekanında geleneksel konutun tavan bezemelerini anımsatan örüntülü ve dokulu kaplama malzemesi uygulanması yapılmıştır (Eldem, 1946).

Ayrıca Halit Femir'in 1938 yılında Ortaköy'deki villada duvarlarda ahşap, çuha

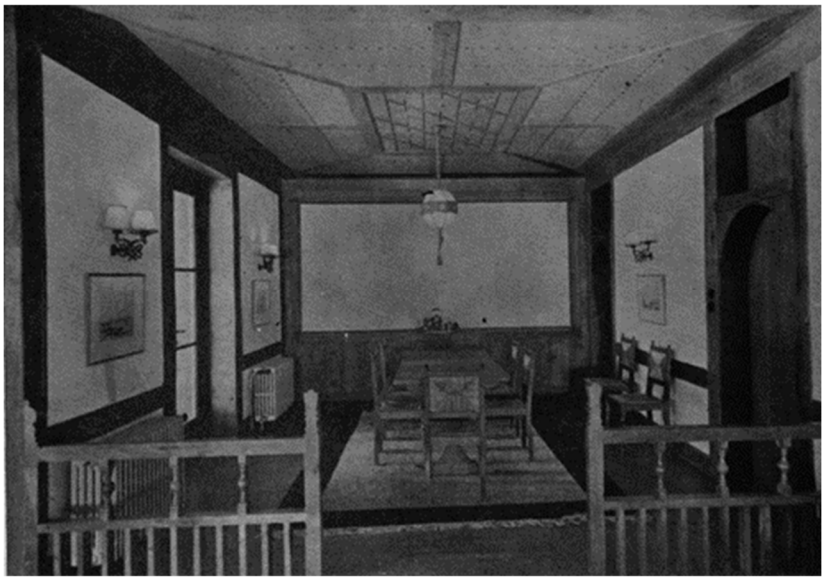

Şekil 3.55 : Architecture d'Aujourdhui'de Mantar Döşeme Reklamı (Anonim, 1931a, s.12)

kaplama uygulaması -kaynağın bilgi verdiği ölçüde- dönemin yaygın uygulaması olmadığı belirlenmiştir. Çuha, dergide tanıtılan birkaç yurtdışı projesinde döşeme tabakası altına astar olarak kullanılmıştır (Eldem, 1939, Tietmann- Bilen, 1935).

Mobilya

Femir, Ortaköy'de gerçekleştirdiği villanın iç mekanında sabit tefriş elemanlarını dolap, oturma elemanı ve akvaryumu- hareketli mobilyalarla birlikte kullanması, 1930'larda Sedad Hakkı Eldem ve Seyfi Arkan'ın tasarladıkları iç mekanlar ile benzer tutumdadır (Eldem, 1931, Turan, 2009, s. 167-172). Gülname Turan, *Türkiye'de Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Zanaat ve Endüstri Ürünlerinde Tasarım* başlıklı doktora tezinde 1930'ların süreli yayınlarını tarayarak sabit oturma elemanının dönemin birçok yayınında tanıtıldığını belirtmiştir (Turan, 2009, s. 171).

Şekil 3.56 : Boğaziçi'nde bir yalı yaşama odası birimi (Eldem, 1946, s. 101)

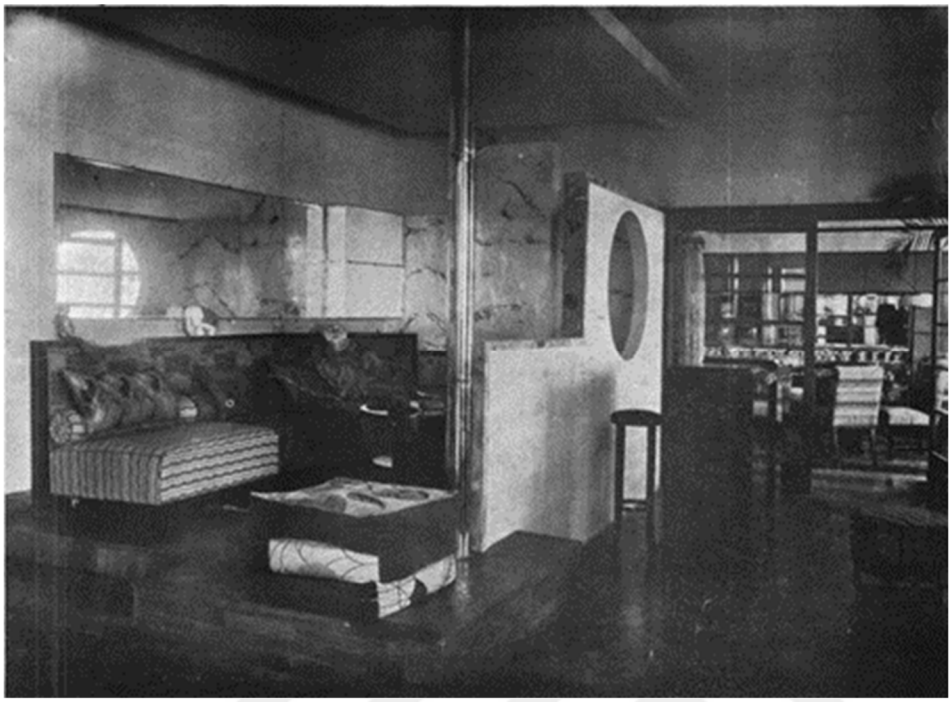
Sedad Hakkı Eldem konutlarında geleneksel Türk mimarisini modern bakış açısıyla, işlevsel ilkelerle uyarlamış ve Türk evindeki çoğu sabit olan mobilyayı modernize etmiştir. Halit Femir'in -kaynaklarda bilgi bulunan iç mekan çalışmalarına bakılarak- hocası Sedad Hakkı Eldem'in kullandığı çizgide mobilya kullanmadığı anlaşılmaktadır.

Emin Necip Uzman'ın 1946 yılında Büyükada'da tasarladığı villayı tanıtan *Arkitekt* Dergisi'ndeki yazıda, geleneksel ögeler taşımadığı rüstik, özgür stilde olduğunu belirttiği iç mekanında; gerçekte, strüktürleri bezemeli, dekorasyon değeri yüksek klasik mobilyalar kullandığı görülmektedir (Uzman, 1946). Le Corbusier'nin ofisinde çalışmış olan Abdurrahman Hancı ve Femir'in öğrencilerinden Turgut Cansever'in Rıfat Yalman Evi'nin iç mekan çalışmasında Femir'in Selim Süter Evi'ndeki iç mekan tasarımında kullandığı mobilyaların benzerlerini kullandıkları görülmektedir (Hancı-Cansever, 1952).

İncelenen konut içi mekanlarında[56] sanatçılar tarafından üretilen desen ve yüzeyler bulunan örnekler de vardır. Örneğin, Rıfat Yalman Evi'nin portmanto ve güneşlik perde desenleri Bedri Rahmi tarafından tasarlanmıştır (Hancı- Cansever, 1952). Haluk Şaman Villası şömine seramikleri, Füreyya Koral tarafından üretilmiştir (İzgi, 1959).

Femir, konut iç mekan çalışmalarında genel olarak doğal malzeme ve dokular kullanmayı tercih etmiştir. Dekoratif yüzeyler ve mobilyalar kullanmak yerine mekan

[56] 1948- 1960 arası *Arkitekt* Dergisi'ndeki taramada.

Şekil 3.57 : Üçler Apartmanı (Erkan (Arkan), 1935)

Şekil 3.58 : Sigara odası (Fümuar) (Eldem, 1931, s. 233-234)

Şekil 3.59 : Rıfat Yalman Evi iç mekan (Url-24)

tasarımında sade yüzeyler ve mobilyalar kullanmış; malzeme ve mobilya ile iç mekanda doku ve renk farklılıkları oluşturmuştur.

Ortaköy'deki villada kullanıcının konut içinde doğanın içindeymiş gibi algılamasını sağlamak için, iç mekanda şömine, akvaryum ögeleri ve doğadan renkler kullanılmış; konut iç mekanında mekan atmosferi yaratılmıştır. Kaynakta Mehmet Aker Villası'nda kullanılan kaplamaların sıcak etki yarattığı ifadesi, (Femir- Akozan, 1950e) Femir'in ve dönemin iç mekan tasarımında mekan algısı ve psikolojik etki düşünüldüğünü belirtmesi açısından önemlidir.

Mimar, iç mekan tasarımında 20. yy mimarisinin yeni fikirlerinden olan mekanın algısı ve mekanın psikolojik etkisini göz önünde bulunduran çalışmalar yapmıştır. (Pol, 2006) Femir'in hocası Bruno Taut yazılarında, yapının psikolojik ve fiziksel etkilerinin önemini vurgulayarak toplu konutlarında renk farkları ile tekdüzeliği kırmayı ve kullanıcıda psikolojik etki yaratmayı amaçlarken (Taut, 1938, s. 97, Url-25, Url-26) Sven Markelius da 1950'lerde mekan algısını değiştirmek üzere tasarımlarında çeşitli malzemeler kullanmıştır. (Rudberg, 1989, s.94-95) Ortaköy'deki villada doğanın içindeymiş hissini yaratan atmosferik iç mekan kurması, Mehmet Aker Villası'nda mekanın samimi algılamasını sağlamak için tavanda kaplama uygulaması Femir'in de çalışmalarında aynı yaklaşımı izlediğini ortaya koymaktadır.

3.1.5.6 Şenesenevler Yapı Kooperatifi ve konut kooperatifleri

Türkiye'de II. Dünya Savaşı sonrası, Marshal yardımları ile makineli tarıma geçilmesi ve köyde işgücüne gerek kalmaması ile köylerden kentlere göçler başlamış, kent nüfuslarının hızla katlanmış ve (Çoban, 2012) konut sorununu ortaya çıkmıştır. Hızlı toplumsal gelişmelere ayak uydurabilecek altyapı, imar ve yasal çerçeve henüz kurulmadığı için süreç sonuçları ve çözümleri açısından Avrupa'dakinden farklı ilerlemiştir (Cengizkan, 2002, s. 158). Konut sorunu ve çözümü mimari ve siyasi platformda geniş yer tutmuş; dönemin süreli yayınlarında konut sorununa çözüm olarak ucuz ev temininin yolu ve mesken buhranından çıkışı sağlama yöntemi olarak kooperatifleşme olguları vurgulanmıştır (Doğusan Alexander, 2013, s.130-131, Yiğiter, 1947, Mortaş, 1948).

Konut kooperatiflerinde, malzemenin toptan satın alınması, düşük faizli banka kredilerinden yararlanılması[57] (Doğusan Alexander, 2013,s. 111) ve minimal ölçülerde konutlar üretilmesi ekonomik konut üretimini sağlamaktadır. Ayrıca konut kooperatiflerinin teşviki için arsa temini, malzeme nakliyatı gibi yasal düzenlemeler yapılmıştır (Doğusan Alexander, 2013, s.130-131).

Şenesenevler Yapı Kooperatifi, 5300 Türk lirası sermaye ile Ziraat Bankası çalışanları tarafından üyelere ucuz ve sağlıklı konut üretebilmek için kurulmuştur (Genel Kurul Toplantısı,1946, Doğusan Alexander, 2013, s.170). Kurucu üyelerinin çoğu bankada üst düzey yönetici olan (Ankara Sanayi Ticaret Odası'ndan, 1946), ortaklarının kurum çalışanı olması şartı aranmayan kooperatif; kar, zarar, bilanço hesaplamaları ve ortak taleplerinin iletilmesi için toplantılarını Ankara'da T.C. Ziraat Bankası Merkez Müdürlüğü'nde gerçekleştirmiştir (Genel Kurul Toplantısı, 1947, Genel Kurul toplantısı Ankara'da istanbul Şenesen Evler Yapı Kooperatifinden, 1948, Doğusan Alexander, 2013, s.140). Bahçeli ev yerleşimi biçiminde 90 dönümlük arazide İstanbul Bostancı'da Sıtmapınarı Mevki'nde tasarlanan yerleşkenin 1/1000 ölçeğindeki planı;

10.07.1947 tarihinde belediye tarafından onaylanmıştır (Femir- Akozan- Yapanar,

[57] 1926 yılında kurulan Emlak ve Eytam Bankası, özel şirket statüsündeki konut kooperatiflerine konut kredisi vermek ve düşük gelir seviyesindekilere konut sahibi yapabilmek üzere kurulsa da gerçekte, faizlerin yüksek oluşu sebebiyle bankanın sağladığı konut kredilerinden sadece üst ve orta sınıf , tarım işçileri faydalanabilmiştir (Buğra, 2002, Doğusan Alexander, 2013, s.30, Doğusan Alexander, 2017). Köyden gelen gelir seviyeleri düşük kesim, gecekondular yaparak konutlarını kendileri temin etmek durumunda kalmıştır (Akay -Akbulut, 2020).

1952, Atatürk Kitaplığı Arşivi).

Şenesenevler Yapı Kooperatifi, banka çalışanları tarafından kurulmasıyla, dönemin diğer yapı kooperatiflerinden ayrılır. Benzer şekilde 1936 yılında, Sümerbank çalışanları tarafından Güven Yapı Kooperatifi[58] (Özaloğlu, 2006, s. 88) 1942 yılında İş Bankası çalışanları tarafından Ankara İş Bankası Memurlar Yapı Kooperatifi[59], (Sarıoğlu, 2001, s. 94) Merkez Bankası çalışanları tarafından 1950'lerde Merbank Yapı Kooperatifi kurulmuştur (Sayar, 1952). 1951 yılında Etibank çalışanları tarafından Etiler Konut Kooperatifi kurulmuş, kooperatif üyeleri için Kemal Ahmet Aru tarafından 191 lüks evden oluşan yerleşke olarak tasarlanmıştır (Doğusan Alexander, 2017) . Neşe Doğusan Alexander doktora tezinde, konut kooperatiflerinde, kurucu üyelerin üyeleri seçtiğini ve projelerin bu sebeple belli özellikte sosyal çevre oluşturduğunu belirtmiştir (Doğusan Alexander, 2013, s.106). Kurumdan kişilere ait kooperatifler, kuruma üyelik şartı gerektirmese de, ister istemez kurumla ilişkili kişilerden oluşan bir bölge oluşturmaktadır. Ayrıca, kooperatif kuran kişilerin devlet kurumlarından geldiği ve arazi satışı ve kredi veren kurumlar oluşunun adil olmayan konut temin mekanizması yaratmıştır (Doğusan Alexander, 2013, s. 137). [60]

Şenesenevler Yapı Kooperatifi projesinde 22 konut plan tipi tasarlanmış, kooperatif ortakları tarafından 5 tanesi seçilerek uygulanmıştır. Konut sakinlerinin yararlanabileceği kulüp odası ve dükkanların bulunduğu bir yerleşim merkezi oluşturulmuştur (Femir- Akozan-Yapanar, 1952). Konut mahallesi, sakinlerin arası iletişimi artıracak ve doğayla etkileşimi sağlayacak şekilde tasarlanmıştır (Özorhon, 2016) (Bkz katalog ist.50.1).

Şenesenevler Yapı Kooperatifi yerleşkesinde konutlar birbirinden düşük kotlu duvarlar ile ayrılmış, kendi bahçeleri olan müstakil konutlar olarak tasarlanması ile aynı yıllarda, bahçe içinde tasarlanan 1-2 veya 3 katlı konutlardan oluşan *Siedlung* ve

---

[58] Geniş mekanlara sahip Güven Yapı kooperatifinin 300 konutluk yerleşkesi yüksek maliyetli olarak inşa edilmiştir (Doğasan Alexander 2013, s.173).
[59] Yerleşke 54 konut içeren biçimde inşa edilmiştir (Sarıoğlu, 2001).
[60] Dönemde kullanımda olan kooperatif yasası konut kooperatifi kuracak kişilerin konut yapacakları şehirde evlerinin olmaması gerektiği ifadesi Etiler Konut Kooperatifi'nde Ankara'da konutları olan yüksek memurların İstanbul'da ikinci lüks evlerini yapabilmeleri için uygun fakat adil olmayan durum doğurmuştur (Doğusan Alexander, 2017). Proje ile ilgili arşiv belgeleri olmasa da, üst düzey Ziraat Bankası banka çalışanları tarafından kurulan Şenesenevler Yapı Kooperatifi'nde kooperatifin kurucu üyelerinin profili ve kooperatifi Ankara'da kurup İstanbul'da inşa etmeleri sebebiyle benzer durumun olduğu düşünülmektedir.

ikiz ev biçiminde konutlar içeren yerleşkelerden ayrılmaktadır. Abidin Mortaş'ın Ankara Tasarruf Evleri, Turgut Cansever'in Merbank Konut Kooperatifi ise Şenesenevler Mahallesi'ne benzer şekilde bahçe içinde ayrık konutlar olarak tasarlanmıştır; buna karşılık dönemin diğer örneklerde karma uygulamalar ve sıraev tipi yerleşimler görülmektedir. (Mortaş, 1948, Doğusan Alexander, 2017, s. 145) Konutların ayrık biçimde planlaması daha maliyetli olsa ve (Sayar, 1952)[61] aynı alanda daha az sayıda kişiye konut sağlansa da, konut sahiplerinin kendine ait bahçeleri olması ve daha çok ışık alan, bahçe ile bağlantılı mekanlar olması sağlanmıştır. Şenesenevler Mahallesi'nde C1 ve C2 tipinde iki yönden ışık alabilen yaşama odaları oluşturulmuştur. Yerleşim sakinlerinin bahçe içinde sebze ve meyve yetiştirilen seralar yaptırdığı bilinmektedir (Bozok D. kişisel görüşme 25 Aralık 2019).

Şenesenevler Yapı Kooperatifi'nde, aynı yıllarda yapılan konut kooperatiflerinde olduğu gibi, yapı kooperatifi mahallesi sakinlerinin ihtiyaçlarını karşılamak üzere yerleşim merkezi tasarlanmıştır. Şenesenevler Mahallesi'nde okul, garajlar, kulüp odası, dükkanlar, karakol, çeşmeden oluşan sosyal merkez (Atatürk Kitaplığı Arşivi) sadece yerleşim sakinlerinin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik yapılmışken Kemal Ahmet Aru ve Rebii Gorbon tarafından tasarlanan Levent Mahallesi'nde yerleşimin güneybatısında sinema, dükkanlar, hamam, çarşı, dispanser, zemin katı dükkan olan sıraevler ve meydanın bulunduğu merkez (Aru- Gorbon, 1952), sadece yerleşim sakinlerine değil tüm kente hitap etmesi istenmiştir (Gurbetoğlu, ve diğ., 2013). Bu fark, yerleşimin kent bağlamındaki konumu ile bağlantılıdır. Henri Prost'un planı sonucu, 1930'larda Kadıköy'den Bostancı'ya yeni yollar açılmış ve sayfiye yerlerinin daimi konut alanı olması için planlama yapılmışsa da (Tekeli, 2013), Bostancı; 1950'lerde henüz sayfiye semti özelliğini sürdürmekte, bahçe içinde villalardan ve az sayıda konut kooperatifinden oluşan seyrek yerleşim bulunmakta ve kent merkeziyle bütünleşmemiş ve uzaktadır.[62] (Menteşe, 1955, Url-19, İstanbul Ansiklopedisi, 1962, Arslan, 1974, s.106) Levent ise yeni gelişen semt olmasına karşın kentin endüstri tesislerinin kümelendiği bir bölge olması (Arslan, 1974), kentsel nüfusun ve yapılanmanın daha yoğun olduğu Avrupa yakasında (Görgülü, 2016) Barbaros

[61] *Arkitekt* Dergisi'nde Zeki Sayar tarafından kaleme alınan ve Merbank Mahallesi'ni tanıtan yazıda, bitişik evlerin konut kooperatiflerinin yapılış amacına uygun şekilde daha ucuz konut üretileceği belirtilmiştir (Sayar, 1952).

[62] Anadolu Yakası'nın kentle bütünleşmesi 1970'lerin başında Boğaz köprüsünün inşasından sonradır (Görgülü, 2016).

Bulvarı ile Beşiktaş'a bağlanan konumu sebebiyle farklı bir yapı göstermektedir (Gül, 2012, s. 191-192).

Şenesenevler Yapı Kooperatifi, o dönemde İstanbul'da her yerde su ve kanalizasyon sistemi olmaması sebebiyle, mahalleye temiz su temini için su kulesi, kirli su giderleri için de foseptik çukuru oluşturulmuş; ileride yapılacak kanalizasyon sistemine bağlanması ön görülmüştür. Elektrik tesisatı yer altından geçecek şekilde düzenlenmiş; (Femir- Akozan- Yapanar, 1952) yol yapım masrafları üyeler tarafından karşılanmıştır (Akşam, 07.11.1950). İncelenen çalışmalarda da benzer teknik donatılar görülse de diğer konut yerleşimlerde olan havagazı tesisatının Şenesenevler Yapı Kooperatifi'nde yapılmadığı görülmektedir. Özorhon, konutun hizmet hacimlerinde isimlendirilmemiş mekanın kömür deposu olduğunu belirlemiştir (Özorhon, 2016). Konut sakinlerinden Deniz Bozok, konutu ilk sahiplerinden satın alan aile büyüklerinin konuta taşındığında, kalorifer sisteminin bulunmadığını belirtmiştir. (Bozok D. kişisel görüşme 25 Aralık 2019, Ayrıntılı bilgi için Bkz Ek B5) Bu durumun sebebi, konut yapım maaliyetini düşürülmek amaçlı olabileceği gibi konutların ikinci ev veya yazlık ev olarak kullanıldığı da düşünülebilir.

Şenesenevler Yapı Kooperatifi'nde konutların plan şeması, (Ekler katalog ist.50.1) aynı tipolojideki projelerde yaygın olarak kullanılan merkezi hollü veya sofalı plan şemalarıyla tasarlanmıştır: Levent Mahallesi'nin Tip 8 hariç ve Merbank Mahallesi konutlarında çok sayıda küçük hol kullanılması, Saraçoğlu Mahallesi, konutlarında mekanlara dağılım merkezi koridor vasıtasıyla yapılması dönemde farklı plan şemaları uygulandığını göstermektedir. Dönemdeki diğer kooperatif çalışmaları gibi Şenesenevler Mahallesi, oda sayıları farklı olan tip konutlar olarak tasarlanarak farklı büyüklükte ailelerin ihtiyacını karşılanmıştır.[63] (Sayar, 1952) Şenesenevler Yapı Kooperatifi 5 farklı plan tipini içermesi bakımından döneminde yapılanlara göre daha az seçme imkanı sunsa da[64] tasarım aşamasında mimarlar tarafından çizilen çok sayıda

[63] Merbank sitesini tanıtan yazıda küçük ve 3 odalı evlerin mekan içi ısıtmanın daha kolay oluşu, daha düşük ücretle alınabildiğine, daha büyük ve geniş konutların daha pahalı olduğuna değinilmiştir (Sayar, 1952).

[64]Örneğin, Merbank Konut Kooperatifi evleri Şenesenevler Mahallesi evlerine göre fazla sayıda odalı olarak -3, 4, 5 ve 7 odalı- tasarlanmış ayrıca aynı sayıda konut tiplerinden 3 , 4 ve 5 katlı olanlar tek katlı ve çatı katlı olarak çözülmüş; boyut ve kat sayısı bakımından farklılaşan iki ayrı tipte üretilmiştir (Sayar, 1952).

konut arasından kooperatif üyeleri tarafından seçim yapılması, üyelerin tam ihtiyacı olan konutların üretimini sağlamıştır. Şenesenevler Yapı Kooperatifi'nde F2 tipi F1 konut tipinin mekanlarının büyütülmesi ile oluşturulmuş ve aynı büyüklükte farklı bütçede ailelere hitap etmiştir.

Şenesenevler Yapı Kooperatifi evlerinin cephelerinde sıvalı tuğla duvarlar, yığma taş duvarlar birlikte kullanılmış; pencereleri panjurlu, ön cepheleri teraslı olarak tasarlanmıştır. Tasarım dili ve cephede kullanılan pergola, panjurlar cephe tasarımıyla kurduğu banliyö evi estetiği Levent Mahallesi, Merbank Mahallesi, Etiler Konut Kooperatifi ile benzerlik gösterse de hizmet birimlerinin yer aldığı arka cephelerin masif, geçirgenliği az taş örgü duvar olarak yapılması, F1 ve F2 tipi konutlarda terasın önündeki güneş kırıcılar, konutlara diğer konut mahallelerinden ayıran karakteristik özellik vermektedir. Şenesenevler Mahallesi'nden daha büyük ve lüks olarak tasarlanan Etiler Konut Kooperatifi evleri, cepheden çıkma yapan taş yüzeyler kullanılması bakımından Şenesenevler Yapı Kooperatifi evleri ile benzerlik içindedir.

Şekil 3.60 : Etiler Konut Kooperatifi B tipinde taş cepheler üstte Kemal Ahmet Aru'nun perspektif çizimi altta fotoğraf (Doğusan Alexander, 2017, s. 359).

Saraçoğlu Mahallesi, milli söylemle tasarlanmış olduğu için teraslarındaki ahşap kafesler, cephe karakteri ve cumba, payanda elemanları kullanımı ile dönemin konut kooperatifi yapıları ile belirgin olarak başka tavır içinde olsa da (Akcan, 2009, s. 362-363) milli söylemi olmayan ve modern mimariyi yansıtan Ankara Tasarruf Evleri ve Merbank Konut Kooperatifi evlerinde, üst katının teras olarak kullanıldığı zemin katlarında cumba benzeri çıkma tasarlanmıştır.

Konut kooperatiflerinin tasarımında, kooperatif üyelerinin rolü olması dönemde sık rastlanan bir durumdur fakat, Şenesenevler Yapı Kooperatifi'nde farklı olarak üyelerin

çizilen tip evler arasından seçim yapması, tasarım sürecinde daha aktif belirleyici olmalarını sağlamış; ihtiyaçlarına uygun konutlar üretilmiştir.

1937 yılında Bruno Taut, G.S.A.'nde öğrencilerin Ankara İnhisarlar Müdürlüğü memurları için *Siedlung* etütleri üretmelerini istediği konkur projesini yürütmüştür. Halit Femir'in Feridun Akozan ve Ahsen Yapanar'ın dersi alıp almadığı bilinmemektedir; *Arkitekt* Dergisi'nde yayınlandığı için projeyi incelemiş olmalıdırlar. (Anonim, 1937) Akozan'ın G.S.A. bitirme konkurunda bahçeliev biçiminde yerleşim planladığı bilinmektedir. Konkur projesinde yerleşimin sıraevler ve tekil evler olarak karma yapıda olmasıyla Şenesenevler Mahallesi'nden farklılaşsa da konutların konumlanmasında coğrafi yönlere dikkat edilmesi, yerleşimin geniş yeşil alanlar içermesi ve bahçe ile bağlantılı birimler düşünülmesi, mekanların azami ölçülerde çözülmesi ve konutların merkezi hollü olarak tasarlanması bakımından benzerlikler taşımaktadır. (Anonim, 1940) Konkur projesinde ve Taut'un dersinde öğrenciler proje için maaliyet hesapları, teknik donatı masrafları sorunları gibi gerçek hayattaki diğer boyutları ile de uğraşmakla sorumlu tutulmuşlardır. (Anonim, 1937, Anonim, 1940) Akademi'deki hocaların *siedlung* hakkında bilgiler öğretmeleri pratikteki uygulamalarda faydalı olmuştur.

Şenesenevler Yapı Kooperatifi, farklı boyutlarda ailelerin kullanımına yönelik farklı plan tipi üretilmesi, merkezi hollü plan çözümü, konut içi alanların azami ölçülerde yapılması ile ucuz ve sağlıklı konut üretimi amaçlaması döneminde yapılan çalışmalarla benzerlik içindedir. Şenesenevler Yapı Kooperatifi'nde merkezi hol kullanımı konutların kolay ısınabilmesini (Cengizkan, 2002, s.165) [65] , sirkülasyona ayrılan alanın küçülmesi, konutun aktif mekanın büyümesini sağlamıştır. Konut kooperatifleri imar için gerekli alt yapısı olmayan yerlerde gerekli altyapıyı sağlamışlar; kentleşmeye planlı çözümler getirmişlerdir. Ayrıca sosyal merkez oluşturulması ile kentsel mekan kalitesi artmıştır. Şenesenevler Yapı Kooperatifi, daha maliyetli olsa da kendilerine ait bahçesi olan ve bahçenin aktif kullanıldığı ayrık ve müstakil konutlardan oluşan biçimde tasarlanması, maliyetten çok mekan kalitesi yüksek evler üretilmesinin ön planda tutulduğunu ortaya koymaktadır.

[65] Ali Cengizkan, orta hollü, karnı yarık biçimli plan şemasının o dönemde ısınma sistemlerinin odun ve kömür sobası ile yapılması sebebiyle ısıtmada kolaylık sağladığını belirtmiştir (Cengizkan, 2002, s.165).

3.1.6 Ticari yapılar için iç mekan çalışmaları

Halit Femir'in mimari üretiminde iç mekan çalışmaları büyük yer tutmaktadır. Femir'in iç mekan çalışmaları, mevcut yapı içinde ve kendi tasarımı olan yapıların içinde olmak üzere iki farklı gruba ayrılabilir. Kaynaklarda kendi tasarımı yapılardan konut iç mekanı hakkında bilgiler yer almaktadır. Konut iç mekanları bu tezde Halit Femir'in Konut Çalışmaları başlığında anlatılmıştır.

Mevcut yapı içinde tasarladığı çalışmalar, banka ve seyahat acentalarıdır; SAS Ankara ve İstanbul Büroları, ANTAŞ Yolcu Bekleme Salonları ofis olarak düzenlenmiş mekanlarda, diğer banka yapılarını farklı lokasyonlardaki mevcut yapıların zemin katında gerçekleştirmiştir. Femir, küçük ofis yapıları arasında sadece İş Bankası Balat Ajansı, mevcut yapının mekanında düzenleme yapmayıp yeni yapı olarak tasarlanmıştır. Küçük Sahne, Yapı Kredi Bankası Galatasaray Ajansı, İş Bankası Beyoğlu Şubesi projeleri ve İş Bankası Ajans yapıları mevcut yapıların yenileme ve iç mekanlarını düzenleme çalışmaları, yapı işlevini yeniden belirleyici nitelik taşımaktadır. Bu başlıkta anlatılanlar yapılardaki yapısal müdahalelere odaklanmamaktadır; sadece iç mekan çalışmalarını içermektedir.

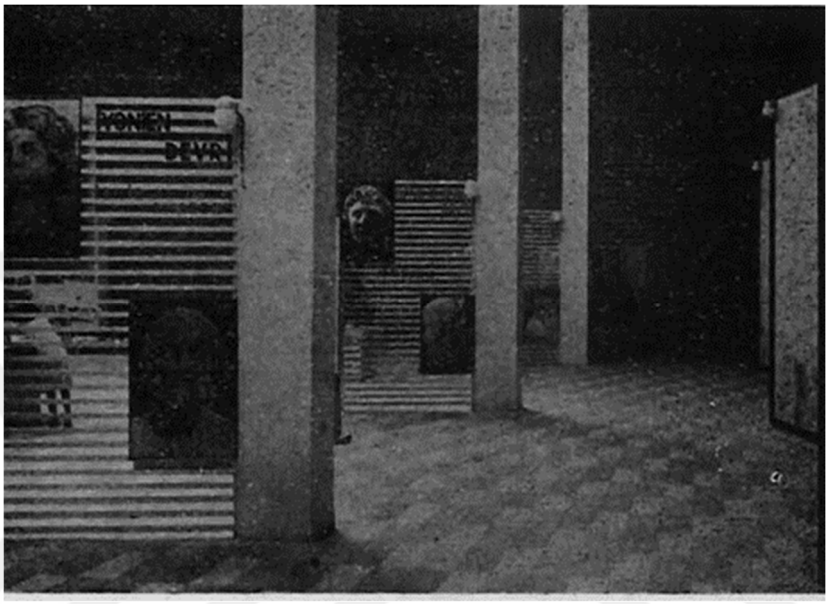
İç mekan çalışmaları, kolay üretilip kolay değiştirilebildiği için geçicidir. Bu durum iç mekan tarihi ile ilgili yapılan çalışmalarda zorluk oluşturmaktadır. (Cordon Ö kişisel görüşme) Femir'in iç mekan tasarımlarından hiçbiri günümüze ulaşmadığı için çalışmalar yerinde gözlemlenememektedir; bu sebeple çalışmaları analiz etmek için iç mekan fotoğrafları ve plan çizimlerine bakılmıştır. Femir'in iç mekan çalışmaları, malzeme kaplamaları, mobilya, döşemelik kumaş ve ışık tasarımı, renk ve doku başlıklarında incelenerek aynı dönem yapılan çalışmalarla karşılaştırılmıştır.[66]

3.1.6.1 Sergi pavyonu iç mekanı tasarımı

Halit Femir, 1939 yılında İzmir Belediyesi'nin tertiplediği kent tarihi ve kültürünü tanıtan "*Dünkü İzmir Bugünkü İzmir Yarınki İzmir"* isimli sergiye mekan sağlamak

[66] Karşılaştırma başlıkları Graema Brooker ve Sally Stone'un yazdığı *'İç Mekan Tasarımı Nedir?'* kitabında belirlediği iç mekan kuran ögelerden yola çıkılarak belirlenmiştir. Kitapta iç mekan kuran ögeler; yüzey dokusu, bezeme, mobilya, döşemelik kumaş ve ışık olarak belirlenmiştir (Brooker- Stone, 2010, s. 11). Çalışma bağlamında incelenen iç mekanlar modern iç mekanlar olduğu için inceleme kapsamında bezeme başlığı kaldırılmış ve yüzeyler başlığı daha tanımlı olarak kaplama malzemelerini ifade edecek biçimde daraltılmış, kaynaktaki malzemenin yönlendirmesiyle renk ve doku maddesi eklenmiştir.

üzere, daha önce Ticaret Odaları Pavyonu olarak kullanılan mevcut sergi pavyonunu yenilenmiş ve düzenlenmiştir.[67] (Femir, 1939) *Arkitekt* Dergisi'nde yapı ile ilgili yayınlanan yazıda, pavyonun iç mekan tasarımındaki başarısının serginin daha iyi anlaşılmasında katkıda bulunduğu belirtilmiştir. İzmir Vilayet Pavyonu'nda elemanların teşhir biçimi ve ifade tarzı Batılı ülkelerdeki teşhir tekniklerine uygun olarak düzenlendiği ifade edilmektedir (Femir, 1939).

Şekil 3.61 : İzmir Vilayet Pavyonu (Femir, 1939, s.209).

Halit Femir, düzlemsel ve prizmatik teşhir panoları, ayaklı cam dolapları mekan içinde organize ederek sergiye yönelik mekan kurmuş ve serginin gezi aksını tanımlamıştır. *Arkitekt* Dergisi'nde yayınlanan yapıyı tanıtan, yazarı bilinmeyen yazıda; panolarının mekan içindeki oranlarının mekan boyutuna uygun olduğu belirtilmektedir. (Femir, 1939) Kullanılan sergi panolarının bazıları yatay ve aralıklı olarak yerleştirilen çubukların birleştirilmesi ile yapılmış yarı şeffaf panolardır. Bölücü yüzeylerde Atatürk'e ait özlü sözler, İzmir Fuarı'nın tarihsel gelişimine, İzmir'in tarihi katmanlarına ve geçmiş (arkeolojik) dönemlerine ait fotoğraflar sergilenmektedir. (Femir, 1939, Bkz Ek B2) Mekan içerisinde girişin sağ tarafındaki duvarda görüşü kolaylaşması için açılı olarak konulmuş haritalar bulunmaktadır. Haritalarla ilişkili döneme ait bilgiler hemen yanındaki panoda verilmiştir. (Femir, 1939) (Bkz katalog izm.39.1) Sergi mekanı içindeki obje ve afişler tasniflenmiştir.

[67] Kaynaklarda geçmese de İzmir Kültürpark'taki diğer mimarların çalışmaları incelenerek Çimento Pavyonu'nun ve Atlı Spor Kulübü'nün de iç mekanını yapmış olduğu tahmin edilmektedir.

Fotoğraflardan anlaşıldığı kadarıyla sergideki elemanların aydınlatması yüzeylerin köşesine konulmuş küre biçimli apliklerle yapılmaktadır; kaynak diğer aydınlatma elemanları hakkında bilgi vermemektedir. Mekan içerisinde genel olarak açık renkler kullanılmış; (Femir, 1939) ayaklı cam dolaplar koyu renktedir. Yarı şeffaf sergi panoları mekan derinliğinin algılanmasına katkıda bulunur.

3.1.6.2 Banka- acenta iç mekan tasarımı

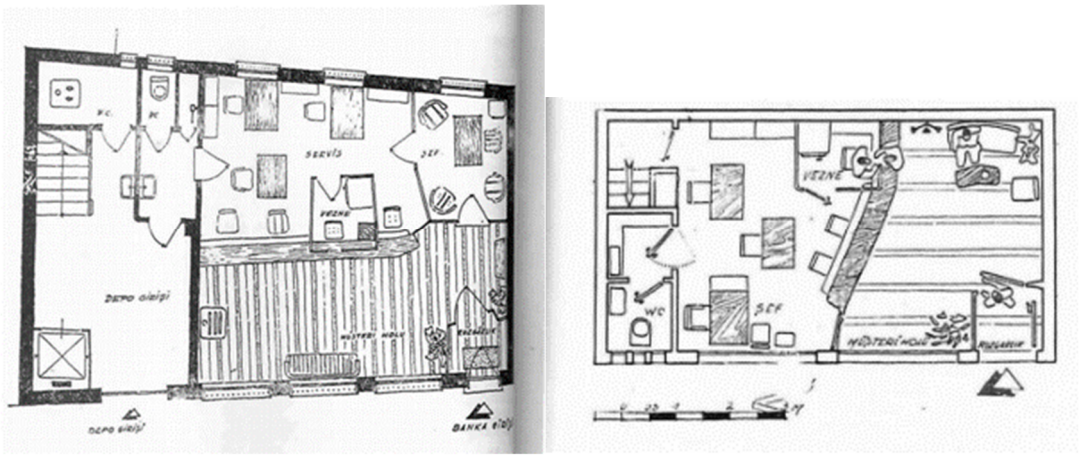
Halit Femir; İş Bankası için Kazlıçeşme, Şehremini, Şişli ve Balat Ajansları[68]'nı, Beyoğlu Şubesi'ni, Yapı Kredi için Galatasaray Ajansı'nı tasarlamıştır. Acenta yapısı olarak SAS[69] [70] Ankara, SAS İstanbul Büroları'nın ve ANTAŞ firması için Yolcu Bekleme Salonunun iç mekan düzenlemesini yapmıştır. (Bkz katalog ist.51.1, ist.52.1, ist.52.2, ist.52.3, ist.52.4, ist.53.1, ank.53.2, ist.53.3)

Mekan organizasyonu

Halit Femir İş Bankası ve Yapı Kredi ajans yapılarında projeler için belli plan şeması uygulamak yerine esasları, programı ve mekan ilişkileri aynı yaklaşımı izleyen yeni tasarımlar gerçekleştirmiştir. Femir'in banka yapılarının programlarını çalışanların ofisi, müşteri holü, servis hacimleri olarak belirlenmiş; bunun yanında mekan alanı yeterli olduğu yapılarında kiralık kasalar, pasif işlemler, arşiv ve tesisat odası da programa dahil edilmiştir. Balat İş Bankası Ajansı'nda, diğer banka tasarımlarından farklı olarak birinci katta çalışanlara ait lojman yapı programına dahil edilmiştir. Banka işlemlerinin yapıldığı alanda açılı veya eğrisel biçimli olarak kullandığı banko, biçimi ve yerleşimi ile yapının mekan organizasyonunu belirleyen en önemli unsurudur. Banko , birbirinin negatifi olan müşteri holü ve çalışan holünün mekan yeterliliklerini sağlayacak şekilde, işlevsel ve ergonomik alanlar oluşturarak çalışan ofisi ve müşteri holünü ikiye bölmüştür. Banko üzerinde cam bölücülerle ayrılmış vezne tasarlamıştır. Banko arkasındaki ön ofis ve arka ofis arasında bölücü

[68] İş Bankası 1955 yılına kadar Şubeler ve Ajanslar olarak yapılanmıştır. Ajansların iş hacmi şubelerden daha küçüktür (Kocabaşoğlu, 2001, s. 319).
[69] SAS (Scandinavian Airlines System), ABA İsveç Havayolları, DDL Danimarka Havayolları, DNL Norveç Havayollar'nın birleşmesiyle kurulan havayolları şirketidir (S.A.S.,1948).
[70] 1954 yılında basılan American Avitation World Directory adlı kitapta SAS Havayolları Türkiye müdürü Einar Christgau'nun (Küçük Haberler, 1949) Yapı Kredi Han'da bürosu olduğu yazmaktadır. (Url-27) Femir, 1948 yılında aynı binada ANTAŞ için yapı gerçekleştirmesi kaynak bilgileri yetersiz olsa da SAS bürosunu yapma işini almasının bu yapı ile ilişkisi olduğu düşündürmektedir.

kullanmamış, şef odasını bazı projelerde camekan bölücülerle ve bazılarında bölücü düzlem kullanmadan mekan içindeki merdiven, vezne gibi elemanlarla ayırmıştır.

Şekil 3.62 : İş Bankası Kazlıçeşme Ajansı planı (Femir- Akozan, 1953, s.28) İş Bankası Şehremini Ajansı planı (Femir- Akozan, 1953, s. 31)

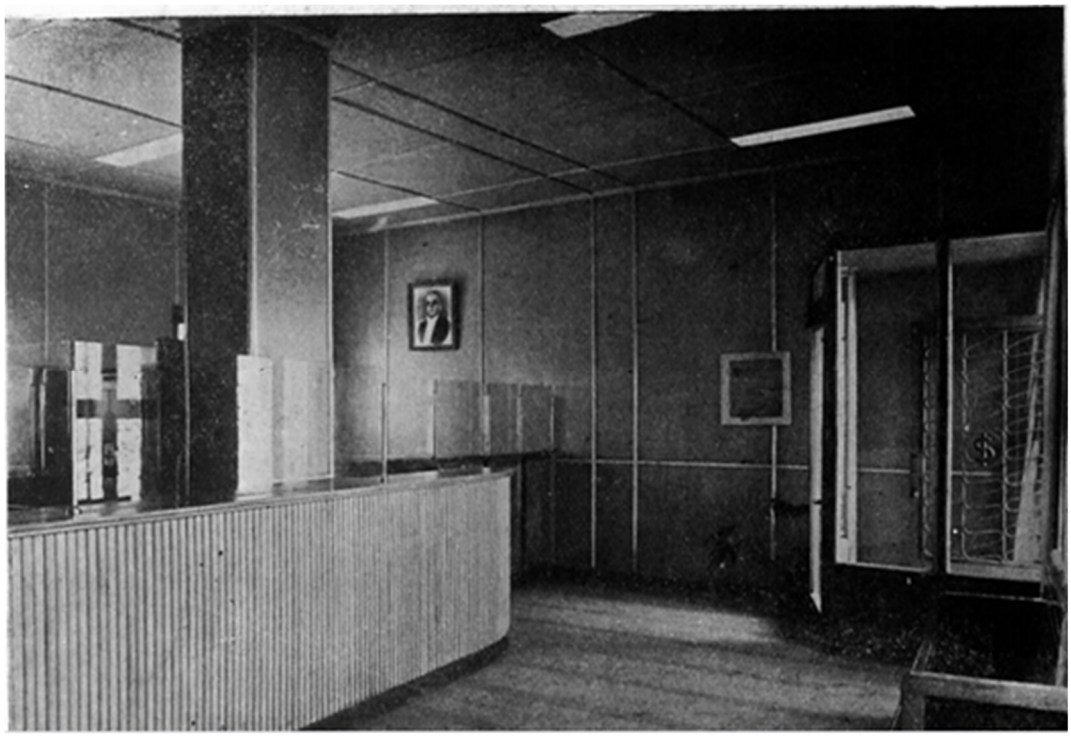
Aydınlatma

Ofis yapılarında çalışanların konforlu olarak çalışabilmeleri için yeterli ışık miktarını sağlamak önem taşımaktadır. Bu sebeple, Femir, ofis yapılarında doğal ve yapay aydınlatmaya önem vermiştir. İş Bankası Beyoğlu Şubesi, Yapı Kredi Galatasaray Ajansı, İş Bankası Balat Ajansı cephede geniş cam açıklıklar kullanmıştır. SAS İstanbul Bürosu ve ANTAŞ Yolcu Salonu'nda cephe tasarımı yapmamıştır. Çalışma mekanlarını ayırmak için gölge oluşturmamak ve mekanın aydınlık olmasını sağlamak üzere şeffaf bölücüler kullanmıştır. İş Bankası Şişli, Şehremini ajansları mevcut yapıların zemin katında tasarlanması, mekansal kısıtlamalar doğurmuş; doğal ışıktan yararlanabilmek için cephede geniş açıklıklar yapılamamıştır. Acenta ve banka tasarımlarında, mekanlarda yeterli ışık sağlamak için genellikle floresan lambalar, bunun yanı sıra aplikler, endirekt ışık veren özel tasarım lambalar ve sarkıt aydınlatma elemanları kullanmıştır. İş Bankası Ajans yapılarında aydınlatma, asma tavan prensibi ile kaplama altına gömülü olarak gerçekleştirilmiştir (Femir- Akozan, 1953). Yapı Kredi Ajansı'nda merdiven basamakları altına yerleştirilen floresanlar özgün aydınlatma tasarımı olarak çalışmaları içinde ayrı konumdadır (Femir- Akozan, 1951a).

Teknik

Halit Femir, gerçekleştirdiği banka yapılarında döneminin teknolojik imkanlarından

yararlanarak teknik donanımlar sağlamıştır; mekanların işlevselliğini arttırmıştır: İş Bankası Beyoğlu Şubesi, Yapı Kredi Galatasaray Ajansı'nda katlar arasında evrakları

Şekil 3.63 : Kazlıçeşme İş Bankası Ajansı iç mekanda gömme lamba kullanımı (Femir- Akozan, 1953, s.29)

taşımak için montşarj sistemi kurulmuştur. İş Bankası Beyoğlu Şubesi'nde bulunan otomatize edilmiş iletişim ve acil durumla ilgili donanımlar *Arkitekt* Dergisi'nde belirtilmiştir: "Bankada her türlü otomatik ihbar, telefon ve düofon tesisatı bulunmaktadır. Otomatik yangın ihbar tesisatı ile söndürme su tesisatı da ayrıca mevcuttur." (Femir- Akozan, 1953) Yapı Kredi Ajansı'nın tesisat katı olarak düzenlenen bodrum katında kaloriferin yanı sıra mekana kışın sıcak hava sağlayan, yazın havalandırma yapan sistem kurulduğu ifade edilmektedir. (Femir- Akozan, 1951a) Femir, banka ve acenta yapılarında haberleşme, evrak taşıma, bagaj tartma, mekanın fiziksel özelliklerini düzenleme işlevlerine sahip donanımlar gerçekleştirmiştir.[71]

Kaplama

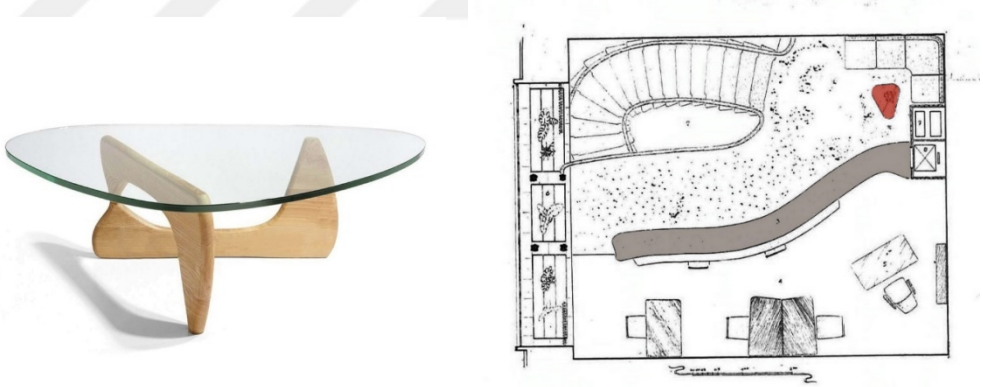
Halit Femir, banka ajansı tasarımlarında duvar, tavan ve bankoyu ahşap lambri ve ahşap görünümlü lambri ile kaplı olarak tasarlamıştır. SAS İstanbul ve ANTAŞ Yolcu

[71] Bazı projelerdeki donanımlar hakkında bilgi yer almamaktadır. Donanımlar işleve göre farklı olarak kurulmuştur.

Bekleme Salonu'nun duvar ve tavanlarında kaplama yapmamıştır. Zemin kaplaması olarak kullandığı malzemeler sadece İş Bankası Beyoğlu Şubesi ve Yapı Kredi Galatasaray Ajansı'nda bilinmektedir, projelerin müşteri holünde zemini iki ayrı tonda mermer parçalardan desen oluşturarak kaplanmış; ayrıca İş Bankası Beyoğlu Şubesi'nde çalışanlar kısmı mermer görünümlü yapay malzeme ile Yapı Kredi Ajansı asma kat zemini linolyum ile kaplanmıştır (Femir- Akozan, 1953, Femir- Akozan, 1951a).

Mobilya

Halit Femir'in banka ve acenta yapılarında iç mekanda en önemli mobilya sabit olarak yerleştirilen, plan organizasyonu ve mekanın boyutlarına ve şekline göre biçimlenmiş bankodur. Bankonun formu ve mekan içinde yerleşimi işlevsel alanlar oluşturur ve mekan ihtiyacının olduğu yerde birbirinin negatifi olan iki alanda bir tarafı genişletirken bankonun karşısındaki 'öbür' mekanı daraltır: (Bkz katalog ist.51.2, ist.52.1, ist.52.2, ist.52.3, ist.52.4) Müşteri holünün giriş kısmında geniş alan oluşturacak kısmın karşına çalışanların olduğu ofiste şefe ait oda yer almış; müşteri holü için az mekan gerektiren ve oturma elemanı yerleştirilmiş kısmın karşına ofis kısmı için geniş alan gerektiren kısım yerleştirilmiştir.

Şekil 3.64 : Solda Isomi Noguchi imzalı sehpa (Url-28) Sağda Yapı Kredi Bankası asma katında Noguchi tasarımı sehpa (Femir- Akozan, 1951b, s.51) (Yazar tarafından kırmızı olarak renklendirilmiştir.)

Özellikle Yapı Kredi Ajansı'nda tasarladığı eğrisel banko tasarımı, diğer tasarımlarından biçimsel olarak ayrılmaktadır. Yapıya ait planlar incelendiğinde Femir ve Akozan zemin kat ve asma kat için merdivenin mekandaki yerine bağlı olarak bankonun formunu tasarladıkları görülmektedir. SAS İstanbul büroları L biçiminde müşteri holü sağlayacak biçimde, İş Bankası Beyoğlu Şubesi'nde ince uzun mekanda özelleşmiş alanlar oluşturan planda ortagonal hatlarla kıvrım yapan banko

kullanılmıştır (Femir- Akozan, 1953). Yapı Kredi Ajansı'na ait fotoğraflarda bankonun çalışanlar kısmında oturma yüksekliğine uygun masaların yer aldığı görülmektedir (Femir- Akozan, 1951b).

Femir'in ajans ve acenta iç mekanlarında benzer mobilyaların kullanıldığı görülmektedir. SAS İstanbul bürosunda müşteri holünün çevresinde banko önü açık kalacak şekilde sabit oturma elemanları yerleştirilmiştir. Diğer acenta ve banka yapılarında sabit ve hareketli tefriş elemanları kullanılmıştır. ANTAŞ Yolcu Bekleme Salonu işlevi gereği daha rahat ve konforlu ev tipi mobilyalar içermektedir. Femir'in iç mekan projelerinde kullandığı bazı mobilyalar, tasarımları ile öne çıkmaktadır. Yapı Kredi Galatasaray ajansında müşteri holünde kullandığı 1947 yılında Isamu Noguchi tarafından tasarlanan amorf biçimli, şeffaf yüzeyli sehpalar kullanılmıştır. (Pile, Gura, 2000, s.393) Şeffaf yüzeyli sehpa, farklı yüzeylere yerleştirilmiş ve kesişim yerleri pahlanarak inceltilmiş strüktürle taşınmıştır.

İş Bankası Beyoğlu Şubesi'nde çalışanlara ait metal mobilyalar yurtdışından ithal edilerek kullanılmıştır (Femir- Akozan, 1953). Mekan fotoğraflarında çekmeceli masalar, tekerlekli ofis sandalyeleri ve dosya dolapları görülmektedir (Femir- Akozan, 1953).

Şekil 3.65 : ANTAŞ Havacılık ve Turizm Ortaklığı Uçak Yolcu Bekleme Salonu iç mekanı (Femir, 1950a)

Doku ve renk

Halit Femir, banka ve acenta iç mimari projelerinde kaplama yüzeyleri ve mobilyaları çeşitli renklerde kullanmıştır. Örneğin; İş Bankası Beyoğlu Şubesi'nde müdür odasında duvarlar koyu renklerde, mobilyalar açık renklerde tasarlanmıştır. Ayrıca, ANTAŞ Yolcu Bekleme Salonu'nda, duvar ve tavanlar açık renkte bırakılmış, mobilyanın ahşap kısımları ve döşemelik kumaşlarda farklı renk ve dokular kullanılmıştır. Bar tezgahı yanındaki tabureler, değişik renklerde deri ile kaplanmıştır (Femir- Akozan, 1950a). Bunun yanında, mimar, bazı iç mekanlarında döşemede ton farkları ile desenler oluşturmuştur.

3.1.6.3 Dönemin iç mekan çalışmaları bağlamında Halit Femir'in iç mekanları

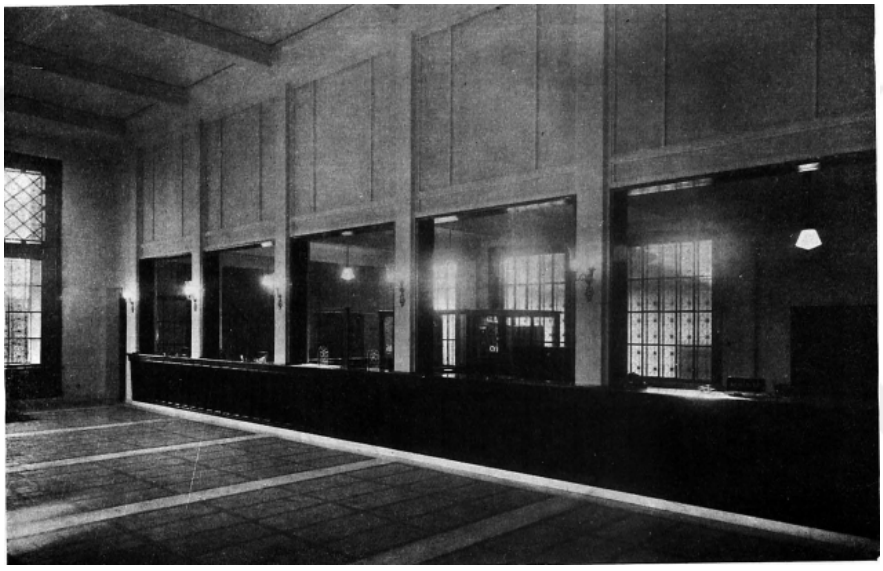
Aynı dönem yapılan sergi pavyonlarıyla karşılaştırma

Halit Femir'in 1939 yılında gerçekleştirdiği İzmir Vilayet Pavyonu, sergi mekanı için gerçekleştirdiği tek iç mekan çalışmasıdır. Kültürpark'taki pavyonlarda; ülke, vilayet veya ticari kurumu teşhir ve temsil etmek amacıyla; iç mekanda afiş, sergi dolapları, masalar ve grafikler düzenlenmiştir. 1939 yılında yayınlanan *Arkitekt* Dergisi'nde, sergi mekanı tasarımında mesajı kısa ve net biçimde ileten tasarım dili kurmanın önemli olduğunu belirtmektedir. Pavyon içi tasarımları; kullanılan renkler, aydınlatma tasarımı, seçilen teşhir elemanlarının tasarımı ve afişlerin anlatım dili ile farklılaşmış ve pavyon iç mekanları birbirinden ayrı kimlik kazanmışlardır. İçerik, işlev bulunduğu bağlam bakımından İzmir Vilayet Pavyonu'na benzeyen tek yapı Kültürpark'ta 1951 yılında kurulan Arkeoloji Müzesi (Yenim, 1962) olsa da literatürde iç mekan tasarımı hakkında yeterli bilgi ve fotoğraf bulunamadığı için karşılaştırma yapılamamıştır.

Aynı dönem yapılan banka yapıları ile karşılaştırma

Femir'in banka yapılarına ait iç mekanların genel özelliği; bankonun mekan organizasyon ögesi olarak her banka yapısı için ayrı form alması; duvar, tavan ve bankonun ahşap ve ahşap görünümlü malzeme ile kaplanması; aydınlatmada floresan lambalar, tavana gömülü lambalar kullanımıdır. Ayrıca prestij iç mekanı olarak tasarladığı kentin işlek aksında bulunan -İstiklal Caddesi üzerinde Yapı Kredi Galatasaray Ajansı ve İş Bankası Beyoğlu Şubesi'nde- endirekt ışık veren aplikler kullanmıştır.

Bankalar iç mekan tasarımı ile kurumu temsil ettikleri için bankaların iç mekan çalışmalarında özellikle müşterinin gözü önündeki kısımlarda malzeme ve mobilya seçimine önem verilir. Femir, dönemindeki tasarımlarla benzer tutumda müşteri holü için daha zengin ve gösterişli malzeme, çalışanlar kısmında daha ucuz malzeme kullanmıştır. İş Bankası Beyoğlu Şubesi'nde müşteri holünde doğal mermer parçaları desen oluşturacak şekilde tasarlanmış, çalışan kısmında yapay mermer döşeme kaplaması kullanılmıştır (Femir- Akozan, 1953). Yapı Kredi Galatasaray Ajansı'nda ise zemin katta mermer kaplama asma kat zemininde linolyum kaplanma uygulanmıştır (Femir- Akozan, 1951a).

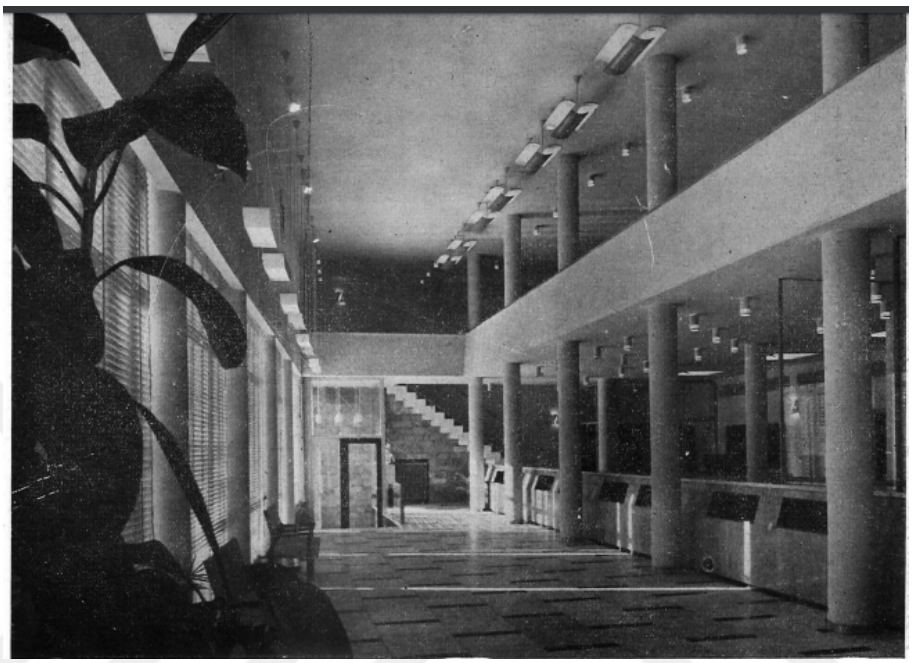

Şekil 3.66 : Emin Onat'ın tasarladığı Bursa Yapı Kredi Bankası'nın iç mekanı (Onat, 1949, s.98)

Femir'in İş Bankası Beyoğlu Şubesi'ndekine benzer şekilde Emin Onat, 1949 yılında gerçekleştirdiği Yapı Kredi Bankası Bursa Şubesi, Muhteşem Giray ve Muhlis Türkmen'in İş Bankası Pangaltı Şubesi'nde de müşteri holünde pahalı ve gösterişli malzeme ile desenler oluşturulmuştur (Onat, 1949, Giray- Türkmen, 1956). İş Bankası Pangaltı Şubesi'nde Femir'in banka şubesi tasarımında olduğu gibi çalışan kısmı daha az maliyetli malzeme ile kaplıdır (Giray- Türkmen, 1956).

Femir, İş Bankası Beyoğlu Şubesi'nde, Yapı Kredi Galatasaray Ajansı'nda, tavan ve duvarları ahşap malzeme ile; İş Bankası için tasarladığı ajans yapılarında tavan, duvarlar ve bankoyu ahşap görünümlü malzeme ile kaplamıştır. Aynı dönemde üretilen banka yapılarının çok azında, sadece Muhlis Türkmen tarafından 1955 yılında tasarlanan İş Bankası Galatasaray Şubesi'nde ve Kadri Eroğan tarafından tasarlanan

Akbank Kurtuluş Ajansı'nda aynı tip kaplama görülse de Femir'in mekanlarından farklı olarak bazı yüzeyler kaplanmadan bırakılmıştır (Türkmen, 1955, Eroğan, 1954). Femir'in iç mekan çalışmaları ahşap ve yapay ahşap kaplama malzemenin kullanılması ve malzemenin kullanılış şekli -banko, duvarlar ve tavanın kaplanması- ile dönemin uygulamalarından ayrılmaktadır.

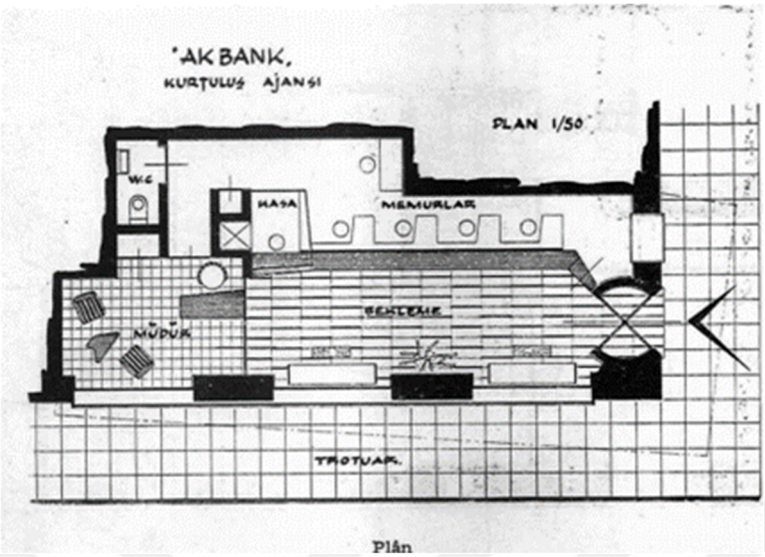

Şekil 3.67 : İş Bankası Pangaltı Şubesi (Türkmen, Giray, 1956, s. 53).

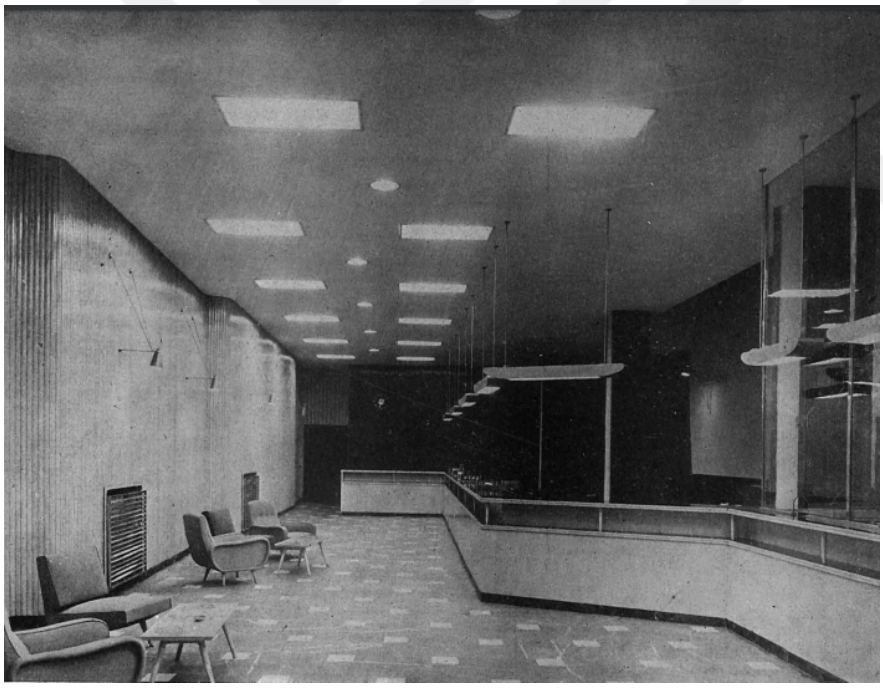
Emin Onat'ın Bursa Yapı Kredi Şubesi ve Arif Hikmet Holtay'ın 1949 yılında tasarladığı Mersin İş Bankası Şubesi daha büyük mekanlara sahip oldukları için banko, betonarme kolonlar arasına lineer hat boyunca yerleştirilmiş ve üst kısmı örtülüdür. Femir'in SAS İstanbul, İş Bankası Beyoğlu Şubesi çalışmaları, aynı dönemde yapılanBursa Yapı Kredi Şubesi ve Mersin İş Bankası Şubesi'nden daha küçük alana sahip olduğu için işlevsel mekanlar oluşturan biçimde bankoya form verdiği görülmektedir. (Bkz katalog ist.53.1, ist.53.3) Böylece küçük alanda mekanın etkili kullanımı sağlanmıştır.

İş Bankası Şişli, Şehremini, Kazlıçeşme ve Balat yapılarını ve Yapı Kredi Galatasaray Ajansı çalışmalarında, banko gereken kısma yer sağlayacak biçimde planda eğik veya eğrisel hatlarla iki işlev alanını fonksiyonel olarak ayıracak şekilde özel olarak tasarlanmıştır. Femir ve Akozan'la 1950'lerin ortsında birlikte çalışan öğrencileri Muhlis Türkmen (Gezgin, 2003, s. 89) tarafından tasarlanan İş Bankası Galatasaray Şubesi'nde Femir'in SAS İstanbul ve Beyoğlu İş Bankası Şubesi'ndekine benzer dar

alanda tasarım yaptığı , çalışmalardaki bankolara benzer şekilde, müşteri holünde yeterli alan oluşturmak için mekanın daha dar olduğu kısma dar, daha geniş olduğu

Şekil 3.68 : Akbank Kurtuluş Ajansı (Eroğan, 1954, s.61)

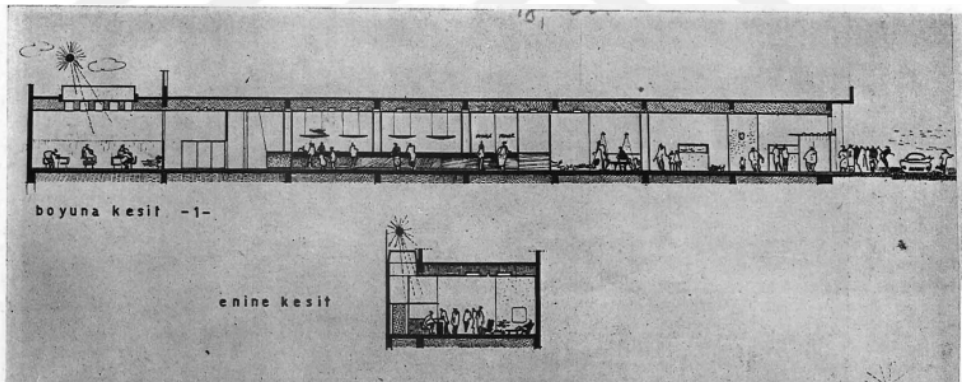

Şekil 3.69 : İş Bankası Galatasaray Şubesi (Türkmen, 1955, s. 13)

kısma geniş çalışma alanı sağlayacak biçimde planda kırıklı hatlar oluşturan banko tasarlanmıştır. (Bkz Şekil 3.62,3.64) Buradan Femir'in banka iç mekanlarının ortak özelliği olan bankoya form verilme yaklaşımını öğrencilerine aktardıklarını göstermektedir. Kadri Eroğan'ın Akbank Kurtuluş Ajansı'nda küçük alanda lineer banko kullanımı mekanda yetersiz alanlar oluşturarak bölmesi, Femir'in küçük

mekanlarda değişik formlu bankolar ile etkin kullanılan alanlar oluşturduğu anlaşılmaktadır. (Bkz Ek A katalog ist.51.2, ist.52.1, ist.52.2, ist52.3, ist. 52.3, ist.52.4)

İncelenen çalışmalarda, banka yapıları genel olarak yeterli miktarda ışık alacak şekilde planlanmış ve banka şubelerinde farklı yapay aydınlatma tasarımları uygulanmıştır. Femir müşteri holünde, duvara ankstre endirekt ışık veren aydınlatma elemanları, çalışanlar kısmında regüler olarak yerleştirilmiş kare biçimli floresan lambalar kullanmış; cephede cam tuğlalı geniş açıklıklar tasarlayarak mekanın yeterince ışık almasını önemsemiştir. Endirekt aydınlatma elemanlarının mekan içinde kullanımı gölgeleri yumuşatmış tavan kaplamasına parlaklık vermiştir (Femir- Akozan, 1953). Femir'in yapı içinde kullandığı endirekt ve tavana gömülü aydınlatmalar döneminde çok yaygın olarak kullanılmadığı tespit edilmiştir. İncelenen örneklerde sadece Muhlis Türkmen'in tasarladığı İş Bankası Galatasaray Şubesi'nde tavana gömülü aydınlatma elemanının sarkıt elemanlarla birlikte kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca, dönemin diğer çalışmalarından farklı tutum izleyerek mekanların bazıları üstten ışık alacak biçimde düzenlenmiştir. (Şekil 3.70) (Türkmen, 1955)

Şekil 3.70 : İş Bankası Galatasaray Şubesi (Türkmen, 1955, s.13)

Femir ticari iç mekanlarında; çeşitli renk ve dokuda ögeler kullanması, ahşap ve yapay ahşap malzeme ile mekanın tavan duvar, banko gibi yüzeylerini kaplaması, modern mobilya kullanımı, dönemin teknik imkanlarından faydalanması ve küçük alanlarda optimal çözümler kuran rasyonel planlama yapması ortak tasarım ilkeleri olarak belirginleşmektedir.

3.1.7 Mevcut yapı içinde tasarımlar: Küçük Sahne

1951 yılında tasarlanan Küçük Sahne, Femir ve Akozan'ın Atlas Pasajı'nın birinci katında mekan düzenlenmesi çalışmasıdır (Femir- Akozan, 1951a, Anonim, 1969).

Atlas Pasajı olarak dönüştürülmeden önce Köçeyan Ailesi'nin[72] [73] [74] 1870 yangını sonrasında, dökme demir ve taş taşıyıcılarla karkas olarak inşa edilmiş olan konağıdır (Bohle- Dimog, 2016, s.117). Çelik Gülersoy, Küçük Sahne'nin olduğu mekanın Sultan Abdülaziz'in garsoniyer olarak kullandığı bir mekan olabileceğini belirtmektedir. Küçük Sahne'nin olduğu kısım ise 'garsoniyer'in misafir bekleme salonudur (Taha Toros Arşivi TT500836 numaralı belge). Abdülaziz'in salonu özenli ve görkemli bir dekorasyona sahiptir: Duvarları özel bir yöntemle kartonpiyerle kaplanmış, alçılı kabartmalarla bezenmiştir; tavanı Barteux imzasını taşıyan resimlerle dekore edilmiştir (Taha Toros Arşivi TT500836 numaralı belge). Köçeyan Ailesi, konağı, Taksim Vosgeperan Ermeni Kilisesi'ne bağışlamış ve yapı 1930'larda İzmirli Borovalı Ailesi[75] tarafından satın alınmıştır (Hızlan, 2011). İzmir'de tütün tüccarlığı yapan Aziz ve Ahmet Borovalı[76], konağı pasaj ve konut işlevli olarak restore ettirmişlerdir (Hızlan, 2011).

Türk tiyatro tarihi için önemli bir atılım olan Küçük Sahne'nin yapımına Yapı Kredi Bankası'nda kültür işleri ile görevli Vedat Nedim Tor, Kazım Taşkent karar vermiştir. Küçük Sahne, Atlas Pasajı'nın sahibi Borovalı Ailesi ve Yapı Kredi Bankası'nın işverenliğinde 1951 yılında yapılmıştır. Salonun ana kullanım şekli çocuk sineması olarak belirlenmiştir (Ek B7).Bunun yanı sıra salonda yapılması planlanan etkinlikler, *Küçük Sahne* Dergisi'nde "Genç Sanatkarları Tanıtmak", "İzahlı Müzik Saatleri", "Konferans Saatleri", "Varyete Saatleri" olarak belirtilmiştir (Küçük Sahne Dergisi, 1951). Aynı yıllarda Muhsin Ertuğrul, Şehir Tiyatrosu ile anlaşmazlığa düşmüş ve kendi tiyatro ekibini Küçük Sahne'de kurmuştur (Pekman, 2011, s. 174). Küçük Sahne'nin Türk tiyatro tarihi açısından taşıdığı önemi anlamak için Yavuz Pekman'ın kaleme aldığı *Geleceğe Perde Açan Gelenek: Geçmişten Günümüze İstanbul*

---

[72] Köçeyan ailesi ile ilgili bilgi için Ermenice olarak basılmış Yeprem Boğosyan tarafından kaleme alınmış *Köçeyan Ailesi* isimli eser vardır. Çalışma, Türkiye'deki kütüphanelerde bulunmamaktadır. Kevork Pamukciyan tarafından kaleme alınan *Ekrem Rıza Koçu'dan Hatıralar* başlıklı yazıda aile hakkında bazı ipuçlarını vermektedir (Url-29).

[73] Cumhuriyet Gazetesi'nde yapılan taramada 1948 yılında birkaç kere yayınlanmış, aileye ait satılık arsa ilanı ve 1946 yılında Bay Gazaros Köçeyan'ın vefatına dair haber yer almaktadır. Cenaze töreni Beyoğlu Sakızağacı Sürp Asdvazagin Ermoni Katolik Kilise'sinde yapılmıştır (Bay Gazaros Köçeyan,1946, Şişli'de Satılık Arsa, 1948, Şişli'de Satılık Arsa, 1948, Şişli'de Satılık Arsa,1948).

[74] Agop Köçeyan, sarraf olarak çalışmıştır; Kadıköy'de Bahariye Caddesi'nde varlıklı kesime hitap eden Köçeoğlu Hamamı'nı yaptırmıştır (Kütükcü, 2016).

[75] 22.07.1954 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nde Borovalı ailesinin Kavala eşrafından olduğu belirtilmiştir, büyük ihtimalle mübadele ile İzmir'e taşınmışlardır (Vefat,.1954).

[76] İstanbul Defterdarlığı'nın vergi işlemleri ile ilgili verdiği ilanda Ahmet ve Aziz Borovalı'ya ait adres Halep Kol. İst. 209/4 olarak belirtilmiştir (İstanbul Defterdarlığı'ndan, 1982).

Tiyatroları: II: Beyoğlu, Şişli, Beşiktaş ve Çevresi ve sahneyi kullanan tiyatro topluluklarının 1951 Nisan'ından itibaren çıkardığı *Küçük Sahne Dergisi ve* Gülşen Kadıoğlu tarafından hazırlanan *Küçük Sahne, 1951-1994* kaynaklarına bakılabilir. Ayrıca Yapı Kredi Bankası, Küçük Sahne'yi zaman zaman banka toplantıları için kullanmıştır (İlan, 1959).

Halit Femir ve ortağı Feridun Akozan, tarihi binanın mevcut mimari özelliklerinden yola çıkarak işleve yönelik düzenlemeler yapmışlardır. Mekanı yapının şeref merdivenlerini koruyarak salona hizmet edecek şekilde düzenlemişlerdir. *Arkitekt* Dergisi'nde Küçük Sahne ile ilgili yazıda, yapıda yapılan müdahaleler anlatılmıştır: "281 kişi alan bu küçük salonun yapılabilmesi için, eski binanın kalın bir beden duvarı ile iki bölme duvarının kaldırılması icabetmiştir. Bu zor mesele çelikten ve elektrik kaynağı ile terkip olunmuş mürekkep kiriş ve direklerle hâl olunmuştur. Ayrıca görüşün tashihi gayesile, döşemeye de imkân dahilinde meyil verilmiştir." (Femir-Akozan, 1951a) Yapının içine yerleştirilen kolon ve kirişlerden oluşan çelik çerçeve fotoğraflarda görülmektedir. (Şekil 3.71) Bölücü ve taşıyıcı duvarları kaldırarak etkinlik salonu için plan şeması kurmuşlardır.

Plan şeması, dikey sirkülasyon elemanlarıyla fuayeye ulaşılması, fuayeden salon ve teknik birimlere bağlanılması temelinde kurulmuştur. Sahne ve kulis yapının ön cephesi tarafına yerleştirilmiş, kulisler salon ve sahne ile, sahne arkası birimler de sahne ile ilişkili olarak tasarlanmıştır. (Katalog ist.51.1) Femir ve Akozan iç mekan çalışmasını kaplama, mobilya yerleşimi ve aydınlatma tasarımı ile gerçekleştirmişlerdir.

Küçük Sahne' de (Ayrıntılı bilgi için Bkz katalog ist.51.1) salon kısmında, tavanın en üst katmanında lineks, onun altında çeloteks ve ondüle levhalar kullanılarak kaplama uygulanmıştır. Salonda duvarların alt kısmı maon lambri ile kaplanıp cilalanmış, duvarların üst kısmında duralit üstü kaplama yapılmıştır (Femir- Akozan, 1951a).

Küçük Sahne'nin duvarları duralit[77] ve tavanında lineks (prese saman), çeloteks kullanılması mekan içindeki fazla sesin emilimini sağlayarak mekan akustiğinin istenilen hale gelmesine katkıda bulunur. Malzemenin aynı amaçlı kullanımına örnek

[77] Ahşap ve ahşap esaslı malzemelerle yapılan kaplamalar mekan içerisindeki sesleri emer ve uygun biçimde yayılmasını sağlar (Muslu, 2013).

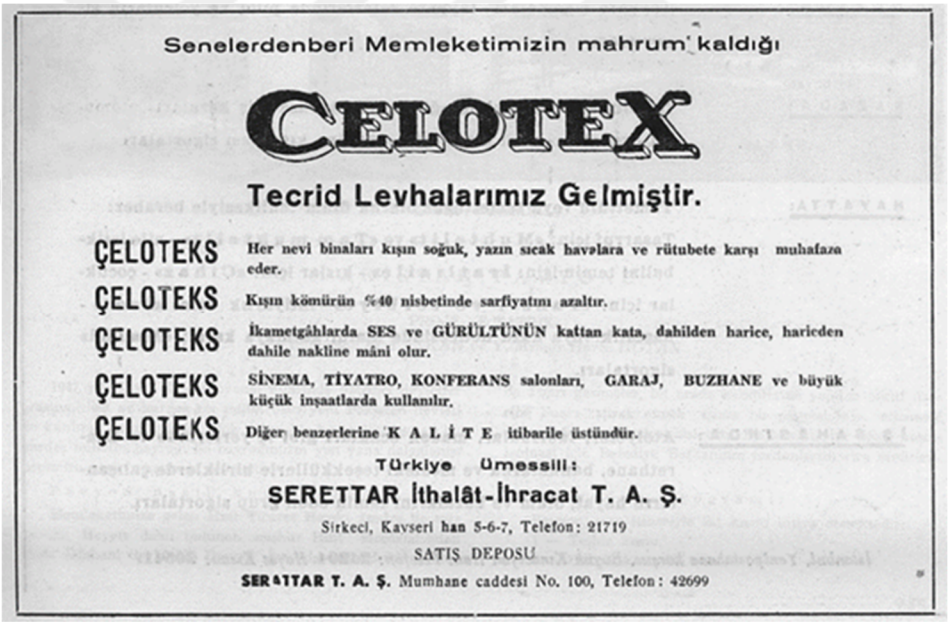
Şekil 3.71 : Küçük Sahne'de ekledikleri çelik çerçeve (Yapı Kredi Bankası Arşivi) (Yazar tarafından renklendirilmiştir.).

olarak 1935'te Hans Poelzig tarafından tasarlanan fakat gerçekleşmeyen İstanbul Tiyatro ve Konservatuarı projesinin salon duvarlarında kaplama yapılması (Anonim, 1935a) ve Abidin Mortaş tarafından tasarlanan Büyük Sinema'nın tavan ve duvarlarında dekoratif özelikte ve kabartmalı çeloteks kullanımı gösterilebilir. (Anonim, 1949a) Çeloteks, dönemde etkinlik salonlarında uygun akustik sağlamak için kullanıldığı gibi ses yalıtımı istenilen başka projelerde de sıklıkla kullanılmıştır (Senelerden Beri Memleketimizin Mahrum Kaldığı Çeloteks, 1947, Anonim, 1944b, Anonim, 1933). Örneğin, 1943'te Halit Femir Lido Yüzme Havuzu'nun otel kısmında ses yalıtımı için tavanda çeloteks kullanmıştır (Femir, 1944, Anonim, 1944b, Anonim, 1933). Dönemde çeloteks ithalatçı Serretar, Luka Keçecioğlu, Vahram Elagözyan'ın firmaları aracılığında Türkiye pazarında satılmıştır (Anonim, 1939, Anonim, 1938, Anonim, 1947).

Salonda sırt dayama fontları içbükey olan koltuklar sabit ve katlanabilir olarak tasarlanmış, koltukların oturulan yüzeyleri sekiz farklı renkte deriyle kaplanmıştır; görüşü sağlamak için hizaları şaşırtmalı olarak yerleştirilmiştir (Femir- Akozan, 1951a). Fuayede yiyecek satış için yapılmış büfe kısmında eğrisel hatta sahip lambri veya benzeri malzeme ile kaplı bar tezgahı ve arkasında duvara gömülü dolap tasarlanmıştır.

Şekil 3.72 : Küçük Sahne etkinlik salonu (Femir- Akozan, 1951a, s.53)

Şekil 3.73 : Çeloteks Reklamı (Anonim, 1947, s.202)

Fuayede duvarlar ve tavan kaplamasız bırakılmıştır; iç mekan fotoğraflarından zeminde ve bankoda kaplama uygulaması yapıldığı görülmektedir.[78] Büfenin karşısında Doğan Kardeş kitapları için satış ve tanıtım standı düzenlenmiş, (Femir-Akozan, 1951a) Standın ön kısmına vitrinli lineer banko açılı olarak yerleştirilmiş; arka kısmına üstü raf olan kapaklı yüksek dolaplar konulmuştur. Standın yanında koyu

[78] Kaplama malzemeleri kaynakta belirtilmemiştir.

renk mermerden yapılmış şömine, şöminenin karşısında Rönesans üslubunda dekoratif çeşme ögesi bulunmaktadır (Pekman, 2012, s. 176, Vanlı, 1954). Fuayede koltuklar ve ayaklı küllükler kullanılmıştır. Salon ve fuayeyi ayıran duvarda kalın bölücülerle ile tanımlanmış, geniş açıklığı ve bankosu olan vestiyer mekanı bulunmaktadır.

Şekil 3.74 : Küçük Sahne fuayesinde vestiyer alanı (Url-29).

Salonda oluşturulan yoğun kontrast ve vurgulara karşılık fuayede daha açık tonlar hakimdir; kullanılan ögeler koyu renklidir. Fuayede Bedri Rahmi imzalı, hayvan figürleri içeren duvar resmi bulunmaktadır (Url-29).

Küçük Sahne'de aydınlatma endirekt floresanlar ve renkli aplikler ile yapılmıştır (Femir- Akozan, 1951a). Fuayede yarım küre biçiminde üçlü sarkıt, endirekt olarak ışık veren aydınlatma elemanları ; salonda duvara takılı avizeler kullanılmıştır.

Salonu 1980 yılında Banker Kastelli'den kiralayarak kullanan Ferhan Şensoy tarafından yapı restorasyon edilmiştir (Saban, 2018). 2009 yılında ise Küçük Sahne'nin yeni sahibi Devlet Tiyatrosu, mekanı restore etmiş; yapı, mekanın özgün özelliklerini kaybetmesine sebep olan bir dönüşüm geçirmiştir. Plan şemasında ve bazı kapı doğramalarında değişiklikler yapılmıştır. Salonun oyuncular ve seyirciler tarafından ortak olarak kullanılan ve salondan ulaşılan tuvaletlerin yetersiz olduğu görülerek alt kata seyirci tuvaletleri tasarlamıştır. Kulis ve depoların orjinal hali bozulmuş ve yeniden yapılmıştır (Nedim Saban ile görüşme) (Bkz Ek B6).

Atlas Pasajı, günümüzde 2018 yılından beri Kültür Bakanlığı tarafından restore

edilmektedir; Küçük Sahne kullanıma kapatılmıştır. Bu restorasyon kapsamında pasajın, bir sinema müzesine dönüştürülmesi planlanmaktadır (Url-30).

Şekil 3.75 : Küçük Sahne'nin fuayesinde büfe, Bedri Rahmi'ye ait duvar resmi ve şömine (Femir- Akozan, 1951a, s.54).

Ercüman Tarcan, 1955 yılında İpek Sineması'nı yenileyerek Şehir Tiyatroları'na bağlı bir salon olarak düzenlediği çalışmasında salona tiyatro etkinliklerinde kullanmak üzere sahne eklediği, görüşü ayarlamak için oturma düzenini basamaklandırdığı ve akustik tavan düzeni gerçekleştirdiği çalışması (Gezgin, 2003, s.48, Şehir Tiyatroları yarın akşam açılıyor, 1955); Küçük Sahne'nin düzenlenmesinde yapılan etapları içermesi bakımından benzerlik taşımaktadır. Aynı zamanda Küçük Sahne'nin çok amaçlı olarak düzenlenmesi sebebiyle hem tiyatro, konser gibi sahne gerektiren etkinlikler hem sinema gösterimlerinin gerçekleşmesine imkan sağlaması bakımından konvansiyonel sinema salonundan farklı düzenlemeleri içerdiğini göstermektedir.

Halit Femir, mevcut yapıda tasarladığı ve kültürel mekan türündeki tek yapısı olan Küçük Sahne'de etkinlik mekanının bütün gerekliliklerini yerine getirecek müdahale çalışmaları yaparak modern bir oda sahnesi gerçekleştirmiştir.

3.1.8 Endüstri ve ticaret yapıları

Halit Femir ve Feridun Akozan ticaret yapısı olarak 1949 yılında Bursa Hal ve Çarşı

yapısını[79], endüstri yapısı olarak, İpekçilik Kollektif Dokuma Fabrikası (1950), Komili Sabun Fabrikası, (1954), Türmesan Metal Fabrikası (1954), Tansever Frigrofik Tesisleri[80](1954)'ni tasarlamışlardır. (Bkz Katalog ist.54.1, ist.54.2) Bunların içinde sadece, Halit Femir'in, 1949 yılında Bursa'da, ortağı Feridun Akozan'la birlikte, kentin ticaret merkezi için, tarihi doku içinde gerçekleştirdiği Bursa Hal ve Çarşı yapısı ve 1950'de Altıparmak Mevki'nde inşa edilen İpekçilik Kolektif Dokuma Şirketi Fabrikası projeleri hakkında ve sadece *Arkitekt* Dergisi ve sözlü tarih çalışmaları yoluyla bilgi bulunabilmiştir. İpekçilik Kollektif Dokuma Şirketi hakkında bilgiler için şirketin kurucu ortaklarından Cemil Öney'in torunu Ayşe Sütmen, ipek üretimi hakkında bilgiler için ipek ustası Kasım Uzunöz, Bursa Hal ve Çarşısı hakkında bilgiler için hal esnafı İbrahim Soylu ve Selahattin Çarıkoğlu, Bursa Sanayi Ticaret Odası ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

3.1.8.1 İpekçilik Kollektif Şirketi Dokuma Fabrikası

İpekçilik Kollektif Dokuma Şirketi Fabrikası; Bursa'da Altıparmak'ta, Stadyum'un karşısında Merinos Dokuma Fabrikası'nın güneyinde, Mehmet Aker, Tahir Sütmen ve Cemal Öney'in ortak girişimi olan firma için 1950 yılında inşa edilmiştir[81] (Femir-Akozan, 1950, Url-31, Sütmen A. 20 Mart 2020). Stadyum Caddesi güneyde Çekirge Caddesi ve Altıparmak Caddesi ile birleşmekte ve kentin tarihi ticaret merkezine bağlanmaktadır. Bölge, Erken Cumhuriyet Dönemi'nde kentin yeni sanayi ve konut bölgesi halinde gelişmiştir (Kaprol, 2002). Cumhuriyet Dönemi'nde Bursa'da kurulan İpek-iş Fabrikası kentin aynı bölgesinde 1925 yılında açılmıştır. [82]

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde, kentin Osmanlı'dan devralınan dokumacılık mirası potansiyelinin değerlendirilmesini amaçlanarak Bursa'da yerli tekstil sanayinin geliştirilmesi için girişimler yapılmıştır (Elbas, 2015, s.9). Devlet tarafından açılan işletmelerden Sümerbank Merinos Dokuma Fabrikası'nın, 1938 yılında hizmete

[79] Yapı hakkındaki yazı, 1950 yılında yayınlanmış olsa da yapının giriş kapısındaki tabelada Sanayi Ticaret Odası 1949 ifadesi geçmesi ve 1949 yılına ait gazete haberinde ismi geçmesi yapının 1949 tarihinde yapıldığını ortaya koymaktadır.

[80] Tez kapsamında Femir'in 1954 yılında yaptığı endüstri yapıları hakkında bilgi bulunmamıştır.

[81] Fabrikanın eski yeri Çıngıllı Sakaldöken'de yer almaktaydı. (Ayşe Sütmen ile kişisel görüşme)

[82] Timur Kaprol, İpek-iş ve Merinos Fabrikalarının arşiv kayıtlarını inceleyerek İpek-iş'in 1925, Merinos Fabrikası'nın ise 1938 yılında kurulduğunu belirtmektedir (Kaprol, 2002).

girmesi, kentin üretim kapasitesi ve imarı açısından önem taşır. Merinos Dokuma Fabrikası; işçi lojmanları, elektrik santrali, sinema, yüzme havuzu, hastaneden oluşan

Merinos fabrikası

Büyük bir mahalleyi andıran Merinos fabrikasının şehirle irtibatı bir asfalt yolla temin edildi

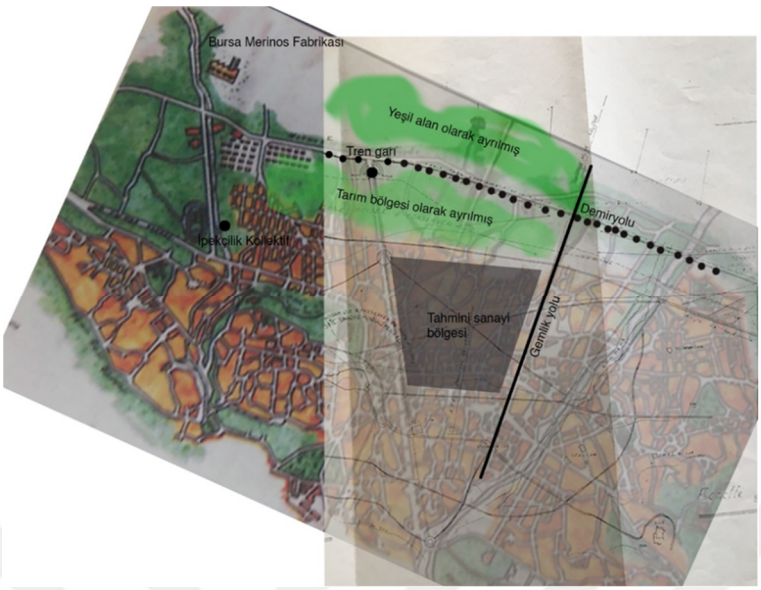
Üstte: Merinos fabrikasının son günlerde aldığı şekil, altta: Fabrikanın henüz yapılmakta olan diğer kısımları

Bursa (Hususî) — Şehrimizde yapıl - makta olan Merinos fabrikasının inşaatı çok ilerlemiştir. 937 mayısında ikmal e- dilecek ve işlemeğe başlıyacak olan fabrikanın süratle bitirilmesi için yüz- lerce amele çalıştırılmaktadır. Asıl fab- rika ile yün yıkama ve memurin daire- leri bugünlerde bitmek üzere bulunu - yor. Avrupadan getirtilen makineler Mudanyaya gelmiştir. Makinelerin Bur- saya naklile birlikte montaj işine de başlanacaktır. Montaj için Avrupadan mütehassıs mühendisler geleceklerdir. Büyük bir mahalleyi andıran Merinos fabrikasının şehirle irtibat yolu Vilâ- yetçe asfaltı olarak yeniden yaptırıl - mıştır. Bu asfalt yol, Çekirge asfalt yo- lundan daha geniştir. Elektrik, İpekiş ve Merinos fabrikalarile Belediyenin mezbahasını bir araya toplamış olan bu mıntakada ayrıca bir otobüs servisi de açılmıştır. İleride burası Bursanın fab - rikalar mıntakası halini alacaktır. De - bağhaneler şehir dışına çıkarıldıkları gibi yavaş yavaş diğer yeni fabrikaların da bu sahada yaptırılacakları anlaşılı - yor.

Şekil 3.76 : Merinos Fabrikası'nın inşası (Merinos Fabrikası, 1936, s.6).

yerleşim biçiminde fabrika tesisi olarak modern ve yalın tasarım diliyle Altıparmak'ta inşa edilmiştir (Akçadoğan, 2014, s. 38 Merinos Fabrikası Bursanın yanında bir şehir halinde yükseliyor, 1937). Fabrika'nın yer seçiminde, tren istasyonu ve diğer fabrikaların -elektrik fabrikası ve İpek iş fabrikasının- bu bölgede olması etkili olmuş; buharla işleyeceği için su temini sağlanması önemli konu olarak belirginleşmiştir (Merinos Fabrikası- Bursa'da İnşaat Sür'atla İlerliyor, 1936). Dönemin süreli yayınlarında bölgenin sanayi alanı olarak gelişeceğine yönelik tahminler yer almaktadır (Merinos Fabrikası, 1936) . Yerleşkede bulunan kreş, lokal, spor alanları, kentin sosyo-kültürel gelişiminde etkili olmuştur. (Elbas, 2015, s. 10) Çalışanlar, kent içi ulaşımını yaya olarak sağlandığı için fabrikaya yakın konumda konut bölgesi

oluşmuş (Kaprol, 2002); köyden kente göçlerle konut bölgesi genişlemiştir (Akçadoğan, 2014, s. 40).

Şekil 3.77 : Prost'un plan ve krokisinin üst üste konulaması İpekçilik Kollektif ve Prost'un plan raporunda önerdiği sanayi bölgesinin tahmini yerinin konumları (Batkan, 1996, Kaptanoğlu, 2008).

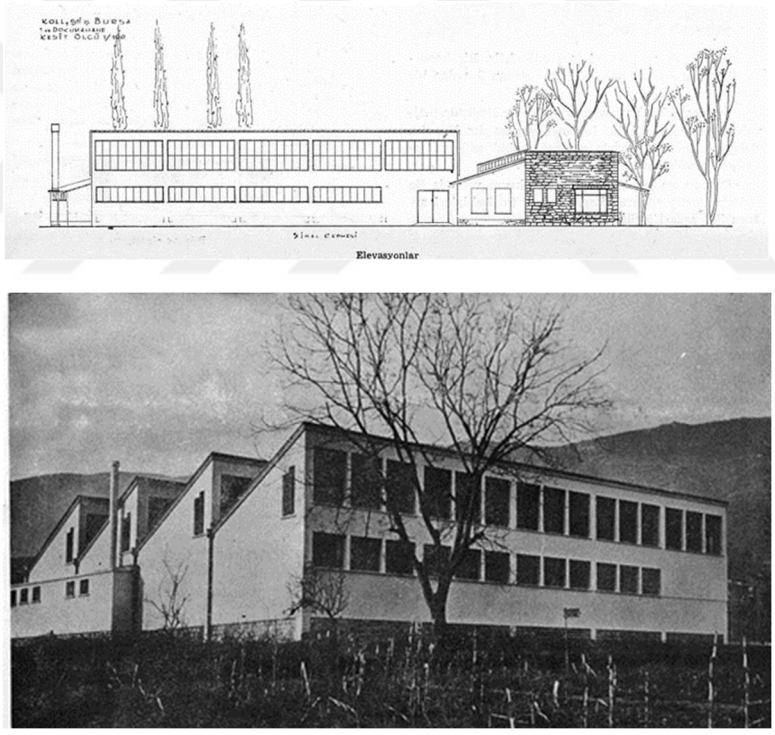
Henri Prost, 1940 yılında, kentin ulaşımını düzenlemek için gerçekleştirdiği imar planında, kent içinde başka bir bölgeyi, planladığı demiryolunun güneyinde Gemlik Yolu'nun üzerindeki bölgenin endüstri bölgesi olmasına karar vermiştir (Türkoğlu, 2011, Batkan, 1996). Ayrıca plan raporunda kentin var olan yerleşim yeri ve diğer kentlerle birleştiği ana arter arasına çevreyi kirleten hiçbir sanayi kuruluşu kurulmaması gerektiğini belirtmiştir (Prost, 1940 çev. Durak 2005).

Ham ipeğin işlenerek ipekli dokuma haline getirilmesi için yapılan İpekçilik Kollektif Dokuma Fabrikası'nın, 1.513 m^2'lik toplam taban alanına oturması planlanmış; *Arkitekt* Dergisi'nde yayınlandığı 1950 yılında, fabrikanın 967 m^2'lik taban alanına sahip bükümhane ve dokumahane birimlerini içeren ana kütlesi yapılmıştır; işçi ve çalışan ihtiyaçlarına ait birimler ve ham ipeğin işlenmesine ait diğer aşamaları gerçekleştiği birimleri içeren 546 m^2'lik yer kaplayan kısmı inşa edilmemiştir. Üretim alanlarının kapasitesi arttırmak üzere yapı, kuzey tarafa doğru yeni modüller eklenerek büyütülebilecek şekilde arsaya yerleştirilmiştir.

Betonarme strüktürle taşınan yapının kolonları 7.60- 6.00 m mesafede aks aralıklarına yerleştirilmiştir, duvarları tuğladan yapılmıştır (Femir- Akozan, 1950b). Üretimin yapıldığı, dokuma, büküm tezgahlarının yer aldığı ana kütle

yüksek ve şed çatılı, yan birimleri içeren kütleler ise daha alçak yapılmış; beşik, sundurma ve teras çatılı olarak tasarlanmıştır. İpeğin büküm ve dokuma için hazırlandığı kütle, beşik çatıdan biraz yüksek sundurma çatılı olarak tasarlanmış kütlede çatı eğimlerine paralel, eğik olarak lineer açıklıklar yerleştirilmesi, ofis biriminin düz çatılı ayrı bir kütle olarak ana kütleye eklenmesi planlanmıştır (Femir, Akozan, 1950b).

Yalın olarak tasarlanan fabrika yapısında kullanılan testere formlu çatının kuzey tarafındaki yüzeyinde modülün tekrar etmesiyle oluşturulmuş yatay açıklıklar bulunmaktadır. Yapı çiziminde şed çatının dik düzleminde daha geniş beş yatay pencere olarak tasarlanmışken inşasında 15 ayrı daha dar pencere yapılmıştır. Subasman seviyesinde ve ofise ait kütlede taş malzeme kullanılması planlanmıştır. (Bkz. Katalog brs.50.3)

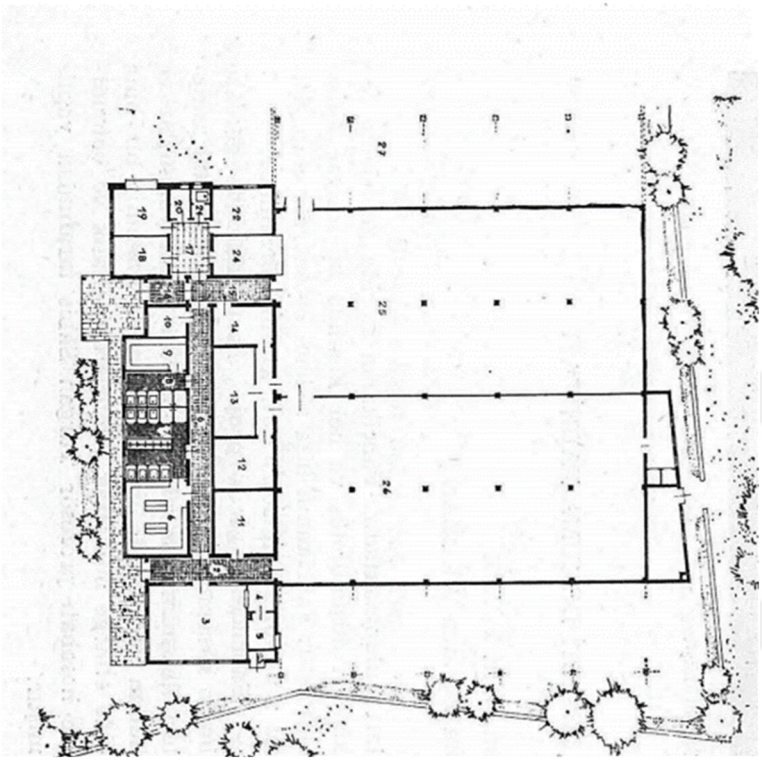

Şekil 3.78 : İpekçilik Kollektif Dokuma Fabrikası ve üstte cephesi (Femir, Akozan, 1950b, s. 95 s.93).

Fabrika yapısı idari personel, işçi ve imalata yönelik mal giriş ve çıkışı için dört ayrı girişe sahiptir. (Şekil 3.79) İmalat birimleri şed çatılı ana kütle ve daha küçük olan sundurma çatılı ikincil kütle içine yerleştirilmiş ve ofis için ayrı bir kütle tasarlanmıştır. Doğuda yol tarafına bakan kısımda parsele uyumlu biçimde eğik bir

hatla bitirilmiş kütle ve yanında fabrikanın silindirik bacası yer almaktadır (Femir-Akozan, 1950b).

Ana kütlenin batısındaki inşa edilmemiş ikincil kütlede, idari ofisler, çalışanlara ait ıslak hacimler, üretime a it yan birimler ve çalışanlar için kantin bulunmaktadır;

Şekil 3.79 : Fabrikanın Planı (Femir, Akozan, 1950b, s.95).

birbiriyle ilişkili mekanlar bir arada toplanmış ve sirkülasyon alanının belirlediği kontür içine yerleştirilmişlerdir. (Bkz. Katalog brs.50.3) Fabrikaya ait çizimlerde imalatla ilgili birimler incelendiğinde kozadan iplik çekimi yapan birimin bulunmadığı ve yapıda sadece ham ipeğin işlendiği ve dokuma haline getirildiği anlaşılmaktadır. İmalat; ham ipeğin fabrikaya gelmesi, kasarlanması (hamipeğin kaynatılarak "serisin"den ayırılması), kurutulması, bükümhanede tezgahlarda bükülerek dokuma için hazırlanması ve dokumahanede tezgahlarda dokunması etapları ile yapılmaktadır (Uzunöz K.kişisel görüşme 13 Mart 2019). Ana kütlenin batı duvarına dayalı üretim etaplarına uygun biçimde sıralanmış imalatla ilgili birimler, ve birimlerin birbirlerine sıkı bir biçimde bağlanmasını ve bir noktada buluşmasını sağlayan sirkülasyon şeması kurgulanarak üretimin etkili biçimde gerçekleşmesi sağlanmış; mekan düzenlemesinde fonksiyonel temelli yaklaşım izlenmiştir.

İKDŞF döneminde yaygın olan biçimde, sadece üretime ait yapı içermektedir. Fabrika, 1950'lerdeki özel sektöre ve girişimlere imkan sağlayan ekonomik bağlam içinde

(Avcıoğlu, 1996, s.520, 525) özel sektör girişimi olarak kurulmuştur. Özel sektörün 1950'lerde üretimde etkili olması, 1930'larda devlet elinde yapılan sanayi tesislerinin genel formu olan sosyal imkanları ve konutları barındıran fabrika yerleşimleri inşasından da vazgeçilmesi anlamına gelmiştir (Bozdoğan, 2010, s.29). Aynı yıllar, devlet tarafından kurulan çok az sayıda dokuma fabrikasında yerleşim biçiminde fabrika tesisi modeli sürdürülmüştür (Arıtan - Sayar, 2009).

Endüstriyel yapılar işlev ve kullanım şekli ön planda olduğu için mimarın tasarım yaklaşımı hakkında çok az done içerirler. Femir ve Akozan küçük üretim yapısında, var olan tekstil fabrikası tipleri üzerinden sade bir form kurmuşlardır. Sibel Bozdoğan, yapıyı,1930'larda devlet yatırımıyla Sovyet mimarlar tarafından yapılan şed çatılı tekstil fabrikaları modelinin 1950'lerde farklı bir ekonomik düzen[83] içinde yeniden kullanılması olarak yorumlamaktadır (Bozdoğan, 2010, s.30). İpekçilik Kollektif Şirketi Dokuma Fabrikası, üretimin gerekliliklerini yerine getirmek üzere tezgahlar için geniş alan içeren mekanın yeterli ışık almasını sağlayan şed çatı ile örtülü olarak yapılmıştır.

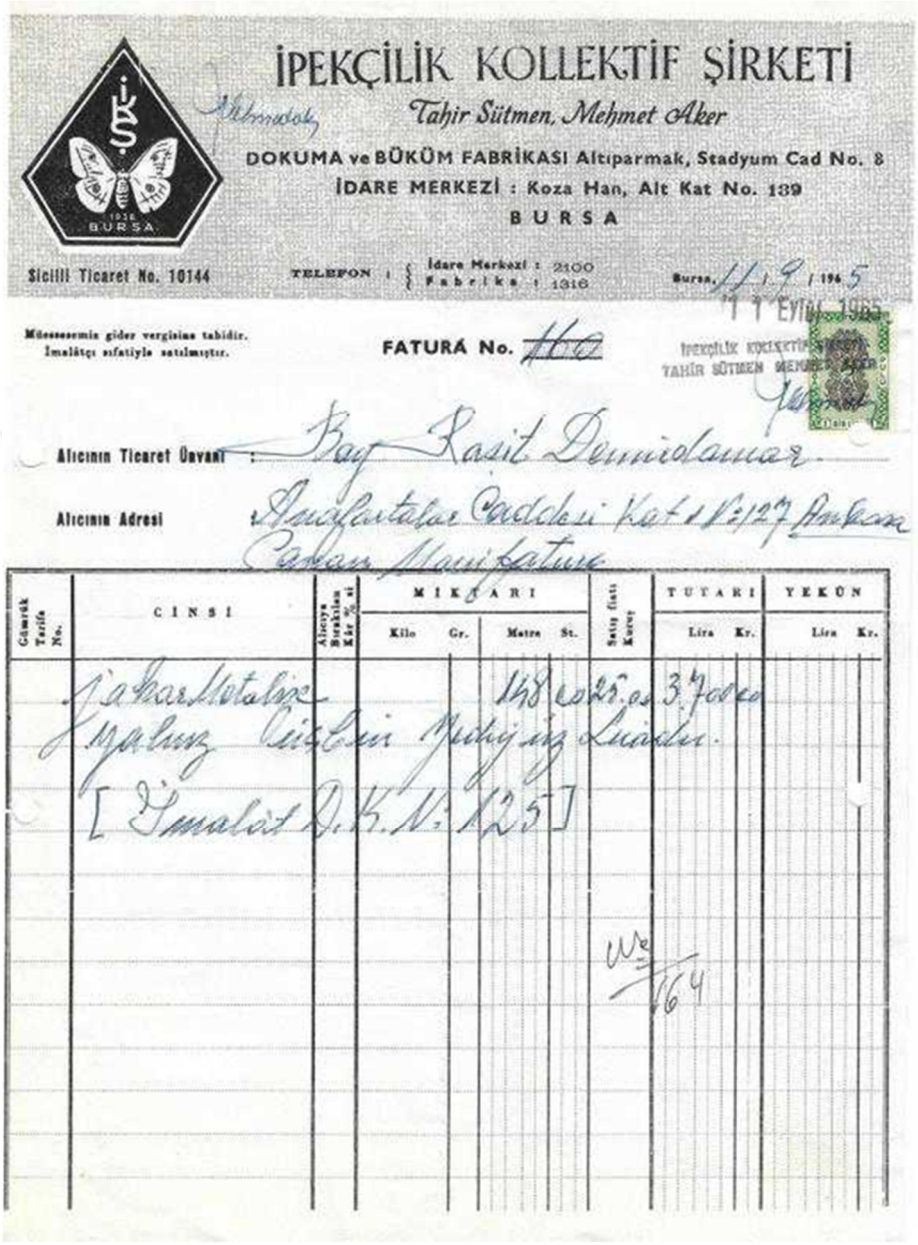
Yapının sahip olduğu mimari özellikler dolayısıyla Şevki Vanlı, Femir'in" fabrikanın mimari bir eleman olabileceği mevzuunda memleketimize güzel bir misal kazandırdı." değerlendirmesini yapmıştır (Vanlı, 1954). Ofis birimlerinin taş yüzeyli cepheler olarak tasarlanması, doğuda yol tarafında parsele göre biçimlendirilmiş küçük kütle, ikincil beşik çatılı kütleden ayrılan ve daha yüksek seviyede sundurma çatılı üretime ait birimleri içeren kütlede çatı eğimine paralel lineer pencere, şed çatı modüllerinin batı ve doğusunda biri daha uzun ve biri daha kısa dar pencereler kullanımı mimarın yaklaşımını gösteren detaylardır.

Firmanın ismi, Bursa'nın yerel gazetesi *Hakimiyet Milletindir*'in 1950 -1951 ciltlerinde ve *Bursa Ekspres* 1954-1955 ciltlerinde, 1974 tarihli *Bursa İl Yıllığı*'nda geçmemesi küçük bir tesis olması ile ilişkili olmalıdır. 1957 yılına ait İpek Böcekçiliği Kongresi[84]'nde kongreye yardımı olan kurumlar arasında İpekçilik Kollektif

[83] İkinci Dünya Savaşı Sonrası Türkiye'de siyasi iktidarda kapitalist sermaye sahiplerinin etkin olmasıyla ekonomik düzen çok partili hayatla birlikte dış yardımlarla özel sektörün teşvik edildiği bir yapıya bürünmüştür (Avcıoğlu, 1996, s.520, 525).

[84] Kongrede geleneksel ipeğin satışında azalma olduğu, geleneksel ipeğin piyasadaki yerini alması durumuna karşı neler yapılabileceği tartışılmıştır. İpekçilik tekniklerinin geliştirilmesi ve bazı ekonomik stratejilerin izlenmesi kararlaştırılmıştır (Anonim, 1957, s. 136).

Şirketi'nin de ismi bulunmaktadır (Anonim, 1957, s. 78). Fabrika, 1974 veya 1975 yılında kapanmıştır. (Sütmen A. kişisel görüşme 20 Mart 2020). Yapının yıkılma tarihi ise bilinmemektedir.

İPEKÇİLİK KOLLEKTİF ŞİRKETİ
Tahir Sütmen, Mehmet Aker
DOKUMA ve BÜKÜM FABRİKASI Altıparmak, Stadyum Cad No. 8
İDARE MERKEZİ : Koza Han, Alt Kat No. 139
BURSA
Sicilli Ticaret No. 10144
TELEFON : İdare Merkezi : 2100 Fabrika : 1316
Bursa, 1/9/1965
Müessesemiz gider vergisine tabidir. İmalâtçı sıfatiyle satılmıştır.
FATURA No. 100
Alıcının Ticaret Ünvanı : Bay Kasit Demirdamar
Alıcının Adresi : Anafartalar Caddesi Kat 1 No:127 Ankara
Peşin Mamafatura
Gümrük Tarife No. | CİNSİ | Alıcıya Bırakılan Kâr % si | MİKTARI Kilo Gr. | Metre St. | Satış fiatı Kuruş | TUTARI Lira Kr. | YEKÜN Lira Kr.
Jakar Metalize
Yalnız Sekiz Yüz Liradır.
[İmalat D.K.K. 125]
800 164

Şekil 3.80 : İpekçilik Kollektif Dokuma Fabrikası'na ait fatura (Url-31).

3.1.8.2 Aynı yıllarda yapılan endüstri yapıları ile karşılaştırma

İpekçilik Kollektif Dokuma Fabrikası (İKDŞF) ile, üretilen ürüne göre seçilen imalat yapısı örnekleri üzerinden karşılaştırma yapılmıştır. İKDŞF, yaklaşık olarak 1.500 m^{2}'lik imalat alanına sahip ve tek yapı olarak çözülmüş, küçük ölçekli tesistir. Aynı yıllarda Adana'da üretimin farklı etaplarına ait birimleri ayrı binalar halinde içeren çok sayıda pamuklu dokuma fabrikası yerleşimi açılmıştır; örneğin 1953 yılında açılan

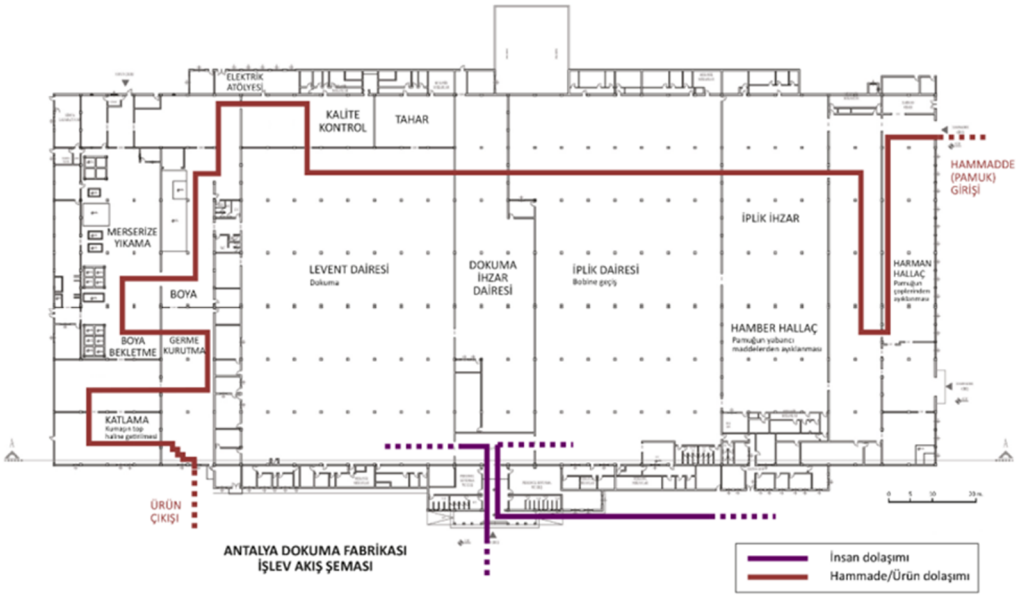
Özbucak Tekstil 44.300 metrekare, 1951 yılında açılan Bossal Tekstil 13.000 metrekare üretim alanına sahip olarak tasarlanmıştır (Tülücü, 2007, s.147- 151). 1950'de Kayseri'de kurulan Orta Anadolulu Fabrikası, 190.000 metrekarelik alana oturmaktadır (Eldek, 2008).[85]

İpekçilik Kollektif Şirketi Dokuma Fabrikası ile ölçek olarak yakın olmasa da literatürde planı kolaylıkla bulunabildiği ve işlevsel açıdan örtüştüğü için Antalya Pamuklu Dokuma Sanayi Fabrikası ile karşılaştırılacaktır. Sümerbank tarafından 1955 yılında açılan, ipliği ham halden dokunmuş kumaş haline getirilmesi aşamalarının yapıldığı,[86] (Akış, 2018, s. 87) üretim alanı İKDŞF'nın yaklaşık 13 katı olan, toplam 208 dönümlük alana yerleşen Antalya Dokuma Fabrikası, İKDŞF'dan farklı olarak lojmanlar, sosyal donanımları ve düzenlenmiş peyzaj alanlarını içeren yerleşim biçiminde tasarlanmıştır. Fabrikanın ana imalat yapısı yerleşimdeki lojman ve teknik alanları bölmekteyken; (Karabağ, 2020) İKDŞF'nın imalat alanının gelişimi için alan bırakılacak şekilde parselin köşesine yerleştirilmiştir. İki üretim tesisi de tekstil üretimlerine yönelik olduğu ve imalat işlemleri ışık gerektirdiği için şed çatılı modüller olarak planlanmış; kuzey taraftan çatı pencereleri açılmıştır. Ana üretim alanının farklı işlevlere bölünmesi, üretim alanının kenarı boyunca üretime hizmet eden birimlerden oluşan alçak kütlelerin yerleştirilmesi ve farklı işlevde girişlerin belirlenmesi bakımından iki yapının mekan organizasyon fikirleri temelde aynıdır. İKDŞF'nın kuzey ve doğuda iki ürün girişi bulunmakta; batıda işçi ve idari personel için iki ayrı giriş bulunmaktadır. Buradan yapının plan şemasının genel plan şemalarının uyarlaması olduğu anlaşılmaktadır. İKDŞF'nın yalın cephe tasarımına karşın, Antalya Pamuklu Dokuma Fabrikası cephe özellikleri üretim alanının girişinde kolonatlı saçak ve bacaların servis birimlerinin bulunduğu bloklar boyunca prizmatik kütleler olarak yükselmesi ve cephede vurgulanması, çatının kontörünün kütlede vurgulanması bakımından farklılık göstermektedir.

Şed çatı, ipek, dokuma ve iplik fabrikalarında sıklıkla kullanılmıştır. 1930'larda 1. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın kapsamında Sümerbank'a çok sayıda işletme açma sorumluluğu verilmiş; bu kapsamda banka; yerleşke biçiminde olan Kayseri, Nazilli,

[85] İmalat tesislerinin ölçüleri, İpekçilik Kollektif Dokuma Fabrikasının alanının 10, 40 ve 100 katı alanı işaret etmektedir.
[86] Mimarı kaynaklarda bulunamamıştır.

Bursa dokuma fabrikaları açılmıştır. Ayrıca Sümerbank 1950'lerde 2. Beş Yıllık Kalkınma Planı kapsamında da tekstil fabrikaları açmıştır (Sayar- Arıtan, 2009).

Şekil 3.81 : Antalya Pamuklu Dokuma Fabrikası plan ve üretim akışı (Karabağ, 2020, s. 8).

Şekil 3.82 : Antalya Pamuklu Dokuma Fabrikası'nda önde idari bina ve arkada üretim binası (Akış, 2018, s.92).

Şekil 3.83 : Kayseri Sümerbank Bez Fabrikası (Asiliskender, 2002, s. 67).

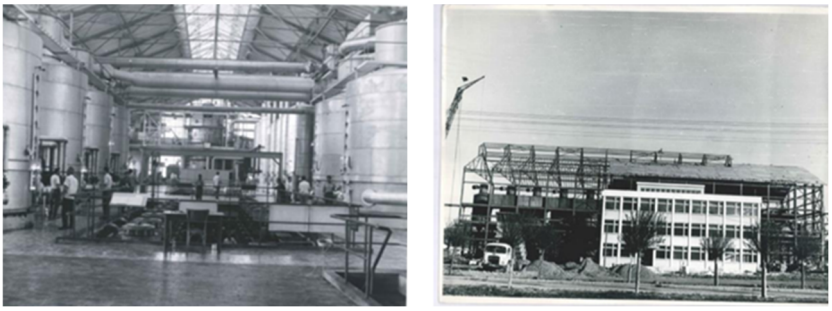

Şekil 3.84 : Bursa Merinos Fabrikası (Küçüközdemir Aydın, 2016, s. 16).

Fabrikalarda İKŞDF'ndan 10 kat 100 kat büyük olan ana üretim alanları şed çatı ile örtülü olarak tasarlanmıştır. [87] Ayrıca, 1969 yılında Cavit Nazilli tarafından tasarlanan, 2.500 metrekare üretim alanına sahip SİM Mobilya Fabrikası ışık alması için şed çatılı olarak tasarlanmıştır (Tuna Ultav ve diğ.,2013, s. 128).

1962'de Nezar Tansu tarafından yerleşke olarak tasarlanmış Ankara Şeker Fabrikası'nın (Öztürk,2019, s.64) üretimle ilişkili mekanları beşik çatılı oluşu ve cephesinde küçük pencereler içermesi ile, İKŞDF'nın üretim alanınından farklı tasarlanmıştır. Şeker üretiminde pancarların nakliyatı için su basıncı kullanılmasının yanında, şekerin hammaddesi olan pancarın işlemlerden geçtiği difüzyon ve arıtma kuleleri (Öztürk, 2019, s.47-48) daha yüksek mekan ihtiyacı doğurmuştur. Bu sebeple 1930'larda tasarlanan şeker fabrikası modellerine benzer şekilde (Durukan Kopuz, 2017) Ankara Şeker Fabrikası birden çok katlı, taşıyıcıları çelik yapıdan, duvarları tuğla örgü tekniği ile yapılmış, ışık gereksinimi daha az olduğu için tekstil fabrikalarına göre daha küçük açıklıklı ve çatı pencereli olarak tasarlanmıştır (Öztürk, 2019, s.72). 1930'larda fabrika yapıları Alman, Rus, Çek mimarlar tarafından yapılmışken, (Durukan Kopuz, 2017) 1950-60'larda yapılan Ankara Şeker Fabrikası ve İKDŞF Türkiyeli mimarlar tarafından yapılmıştır; Ankara Şeker Fabrikası'nın çelik yapısı yerli üretimdir (Öztürk, 2019, s.160).

[87] Dokuma ve iplik fabrikalarında şed çatının fabrikalarda kullanımı Geç Osmanlı sanayi yapılarında da görülmektedir. Örneğin 1907'de kurulan Adana'daki Milli Mensucat Fabrikası, 19.yy. sonlarında Bursa'da kurulan İpeker Fabrikası da şed çatılı olarak tasarlanmıştır (Gönenbaba, 2012, s.2).

Şekil 3.85 : Ankara Şeker Fabrikası inşası ve arıtma bölümünün iç mekanı (Ankara Şeker Fabrikası Arşivi'nden Öztürk, 2019, s.72).

3.1.8.3 Bursa Hal ve Çarşı

Bursa Vilayeti, Sanayi Ticaret Odası, Bursa'nın tarihi ticaret merkezinde pazar yerlerinin düzenlenmesi için hal yapılması işini 1949 yılında Halit Femir ve Feridun Akozan'a vermiştir (Femir- Akozan,1950g).

Dönemin yayınlarında 'Yeni Hal' olarak da geçen Bursa Hali ve Çarşı yapıları, kentin tarihi ticaret merkezinde, Tuz Pazarı Caddesi ve Çömlekçiler Caddesi'nin kesiştiği köşede, Fidan Hanı'nın doğusunda, ipek kozası satışı için Osmanlı Dönemi'nde kurulan Koza Han'ın kuzeydoğusunda konumlanmaktadır. Proje kapsamında yapının batısına Fidan Han'ın doğusunda zemin katında dükkanlar ve ıslak hacimler, birinci katında ofis birimleri içeren iki ayrı kırma çatı ile örtülü ayrı bir çarşı yapılmıştır (Femir- Akozan,1950g). Kaynaklarda çarşı yapısının plan çizimlerini bulunamamıştır.

14. yy'da Osmanlı Dönemi'nde kalenin doğusunda oluşmaya başlayan Bursa'nın tarihi ticaret merkezinde, 15. yy'da hanların inşası ile ticari akslar belirginleşmiştir (Keleş Eriçok, 2014). Bölge, Cumhuriyet Dönemi'nde, yapının yapıldığı yıllarda aynı önemini korumuş, arazi gezileri sonucunda günümüzde de dükkanlar, hanlar, iş hanları ve açık pazar yerleri ile kentin ticari merkezi rolünü sürdürdüğü gözlemlenmiştir.

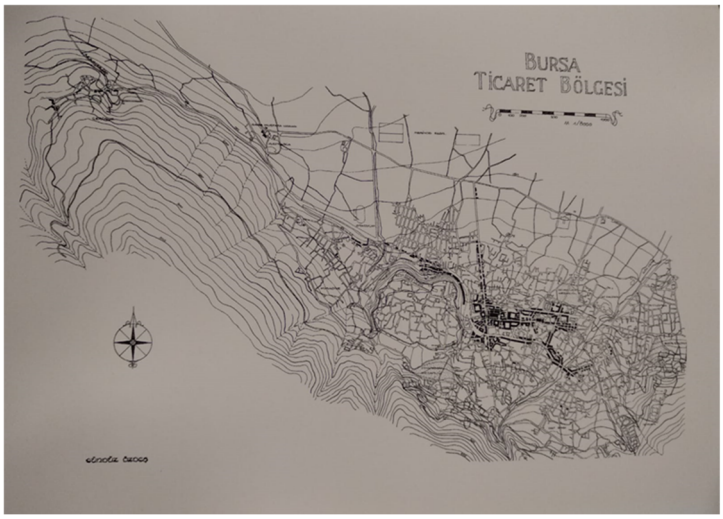

KİRALIK BUZHANE

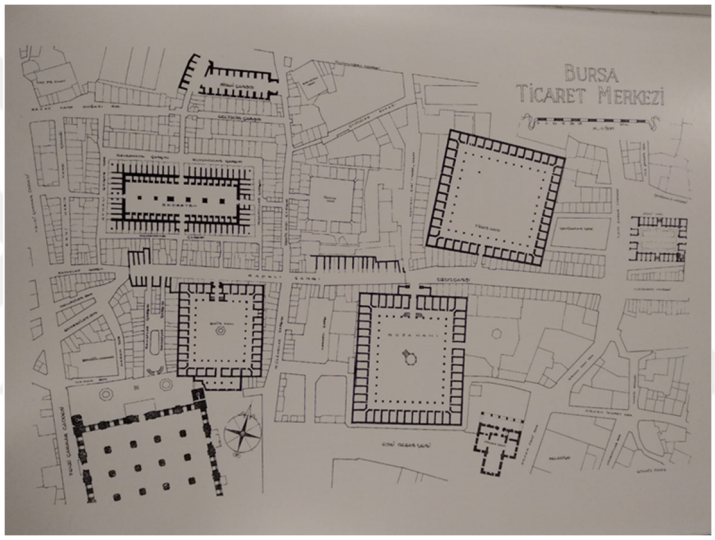
Bursa Ticaret ve Sanayi Odası Başkanlığından:

Pazar yerinde yeni yaptırılan hal binasındaki buzhaneler kiraya verilecektir. İsteklilerin Bursa Ticaret ve Sanayi Odası Başkanlığına müracaatleri. (2533)

Şekil 3.86 : Bursa Hali'ndeki kiralık buzhanelerin ilanı (Kiralık Buzhane, 1949, s.5).

Şekil 3.87 : Bursa Ticaret Bölgesi (Özdeş, 1998, s. 13).

Şekil 3.88 : Bursa Hali'nin ticaret merkezindeki konumu ve çevresindeki hanlar (Özdeş, 1998, s.14).

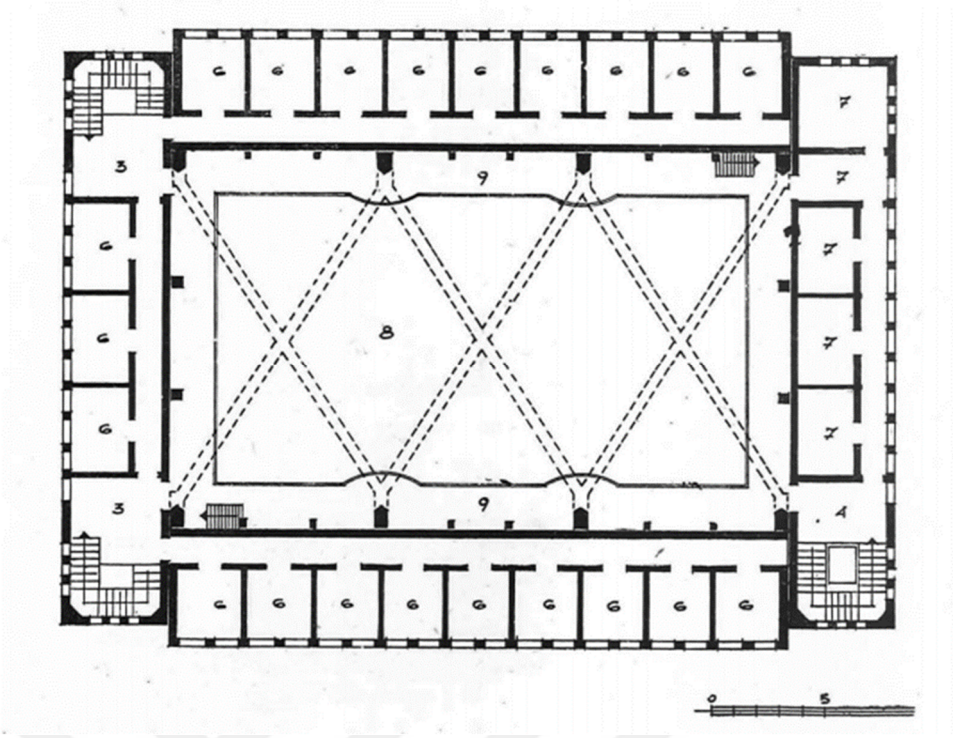
Şekil 3.89 : Bursa Hanlar Bölgesi ve Bursa Hali yapısının konumu (Bursa Büyükşehir Belediyesi Arşivi'nden alıntılayan Gedik, 2015, s.63) (Yazar tarafından işaretlenmiştir.).

Şekil 3.90 : Bursa Hali'nin pazar yerinden görünümü (Ekin İnan kişisel arşivinden).

Bursa Hali, bodrum, zemin ve birinci kat olmak üzere 3 katlı olarak yapılmıştır; yapı üç adet betonarme çapraz tonoz ile örtülü satış holü ve kütlenin çeperine eklenen dükkanlar, ofisler ve depoların bulunduğu sundurma çatılı, daha alçak kütleden oluşmaktadır. Ek kütlenin çatısı tonozların üzerine oturduğu duvara saplanmaktadır. Yapı; ürün satış, ürün depolama ve büro işlevlerini gerçekleştiren mekanların ayrı katlara yerleştirilmesi ile organize edilmiştir: Depo işlevleri, ıslak hacimler bodrum katta; ürün satış fonksiyonları zemin katta yer alır; bürolar ve soğutucu servisleri birinci kata yerleştirilmiştir. Zemin katta yapının dört cephesinden cephelerin tam ortasında giriş kapıları yer almaktadır; mekanın merkezinde tonozlarla örtülü kısımda ana satış holü, satış holünün çevresindeki kütlelerde dükkan dizileri vardır. (Bkz katalog brs.49.1)

Yapının kuzeydoğusu hariç üç köşesinde düşey sirkülasyon elemanları yer almaktadır. Köşelerdeki merdivenlerden güneydoğu taraftaki merdiven alanında, birinci katta ve bodrumdaki soğutucu depolarına giden servis merdivenleri bulundurmaktadır, batı taraftaki merdiven alanları esnafların kullanımı için tasarlanmış, sadece birinci kata çıkan merdivenler bulunmaktadır. Zemin kata ait plan şeması birinci katta küçük farklarla yinelenmiştir. Planı kaynakta bulunmayan bodrum katta dükkanlara ait depo birimleri, ıslak hacimler ve soğuk hava depoları bulunmaktadır (Femir- Akozan, 1950g). Her bir dükkanın bodrum katta aynı hizada ve büyüklükte deposu vardır (İbrahim Soylu ile konuşma). Birinci katta, sadece ana kütlenin etrafındaki ek kütle

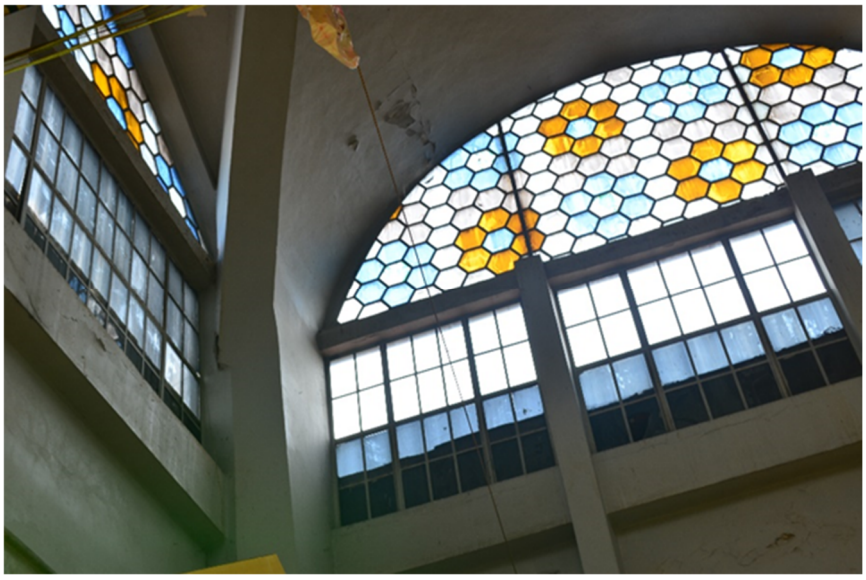

Şekil 3.91 : Bursa Hali'nin birinci kat planı (Femir- Akozan, 1950g, s.148).

kullanılmaktadır; tonozların altındaki kısım, galeri boşluğu olarak düzenlenmiş ve bu kısımda sadece ek kütlede bulunan büro ve soğuk hava depolarına dağılımı sağlayan sirkülasyon alanı galeri boşluğunu çevrelemektedir. Yapının ana kütlesi, betonarme strüktürle kurulmuş kaburgalı çapraz tonozlarla örtülüdür. Yapıyı çevreleyen yan birimlerde, betonarme döşemeler yığma tuğla duvarlarla taşınmaktadır (Femir-Akozan, 1950g).

Şekil 3.92 : Yapının betonarme kirişlerle taşınan tonozları (Ekin İnan kişisel arşivi).

Şekil 3.93 : Tonoz altındaki pencereler (Ekin İnan kişisel arşivi).

Cephede çapraz tonozlar geniş açıklıklara sahiptir; zemin katta cephenin merkezinde basık kemerli giriş kapıları, dükkanların geniş vitrinleri vardır. Birinci katta büroların ince uzun pencereleri, dikey sirkülasyon alanlarının daha dar ve aynı uzunlukta pencereleri bulunmaktadır. Cephede çapraz tonozun açıklığında iki yatay kiriş yerleştirilmiş; yarım daire biçiminde ve dikdörtgen açıklık oluşmuştur. Tonoz açıklığı petek çerçevelidir, bazı cam yüzeyler renklendirilmiştir. Açıklıktaki kirişin ağırlığını aktaran iki kolon dikdörtgen açıklığı üç ayrı eş büyüklükte dikdörtgen pencereye bölmüştür. (Bkz katalog brs.49.2)

Arkitekt Dergisi'nde yapıyı tanıtan, yazarı bilinmeyen yazıda, yapının cephe ve kütlesel tasarımında, yapının konumu ile ilişkili olarak tarihi referanslar alındığı ve şehirdeki kubbeli tonozlu yapılara benzeyen formları yeni mimari dil ile yorumladıkları ifade edilmiştir (Femir- Akozan, 1950g). Şevki Vanlı, yapının modern ve yere uygun olduğu, tarihi dokuya uyum sağladığı değerlendirmesini yapmıştır (Vanlı, 1954). Bursa Tarihi Hanlar Bölgesi'nin avlulu ve kubbeli han yapıları, kubbeli bedesten ve camilerden oluşan kentsel dokusu içinde; yapının çevresindeki formları doğrudan referans almasa da tasarım fikirlerini belirlemiştir. Türk bedesteni plan şeması üzerinden çağdaş ihtiyaçlara cevap oluşturacak biçimde düzenlenmiş ve çevresindeki tarihi yapıların birimli ve eğrisel üst örtüleri Roma- Bizans mimarisinde bulunan kaburgalı çapraz tonozlarla yeniden yorumlanarak yeni yapım yöntemleri ile üretilmiştir.

Gökhan ve Gürkan Okumuş'un 2016'da yapı hakkında Docomomo araştırmaları

Şekil 3.94 : Bursa Hali ona uymayan ekleriyle (Ekin İnan kişisel arşivi)

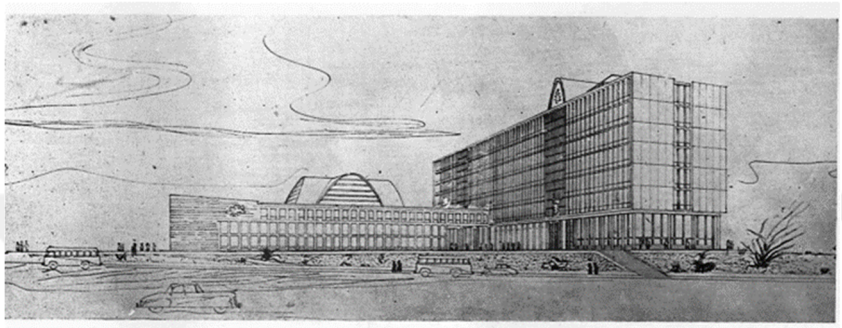
kapsamında yaptığı poster sunumunda, binanın metruk ve kullanılmaz durumda olduğu belirtilmiştir. (Okumuş- Okumuş, 2016) Tezin yazıldığı 2019-2020 yıllarında, yapılan arazi gezilerinde, Bursa Hali'nin, ticari işlevli olarak kullanımını devam ettirdiği tespit edilmiştir. Günümüzde çarşıda; zeytin, peynir, pirinç, yumurta, pastırma benzeri gıda ürünlerinin yanında kumaş, düğme, iplik, dikiş ve nakış malzemelerinin perakende satışı yapılmaktadır. Binanın ticari işlevi bulunduğu kentsel bağlamla ve alışveriş yapılan akslarla da bütünleşmektedir; yapı çevresiyle işlevsel süreklilik içindedir. Halin etrafı basit ve gelişigüzel tentelerle ve tezgahlarla örtülü oluşu yapının mimari kimliğine zarar vermektedir. Dergideki tanıtım yazısında yapıya ait fotoğrafta bu durumun ilk yapıldığı zamanda da aynı olduğu görülmektedir.

1999 depreminde, yapının tonozlu üst örtüsü yer yer zarar görmüş, çatlaklar oluşmuş ve su sızdırmaktadır. Su sızıntısını engellemek için çarşı esnafı tarafından çatının altına büyük kalın kumaşlar gerilmiştir. (Çarıkoğlu S. kişisel görüşme 19 Ekim 2019) Sanayi Ticaret Odası tarafından yapının restorasyonu işi Kalkınma Mühendislik'e verilmiştir. (Sanayi Ticaret Odası çalışanı kişisel görüşme 5 Şubat 2020)

Aynı dönemde yapılan hal yapıları ile karşılaştırma

Femir ve Akozan hal yapısının gerektirdiği geniş açıklık geçme sorununu betonarme yapım teknikleri ile Roma- Bizans mimarisinde bulunan şekilde çapraz tonozlarla çözümleyerek dikey taşıyıcılarla bölünmeyen alışveriş mekanı elde etmişlerdir. Femir ve Akozan'ın geliştirdiği üst örtü modeli, 20. yy mimarlığında Sedad Hakkı Eldem ve

SOM tarafından 1952'de tasarlanan Hilton Oteli'nde ve 1953'de Nevzat Erol tarafından tasarlanan İstanbul Büyükşehir Belediyesi binasında uygulanmıştır. İki blok kütleden oluşan İstanbul Büyükşehir Belediyesi yapısında benzer çapraz tonoz çatının bir kısmını kaplamaktadır. Çapraz örtünün bulunduğu kısım, hal yapısında olduğu gibi geniş açıklıkla geçilmesi gereken işlevle eşleşmektedir: belediye binasında merasim salonunu, Hilton Otel'de balo salonunu örtmektedir. (Anonim , 1953a, Eldem S. Skimore, Merrill - Owings. 1952)

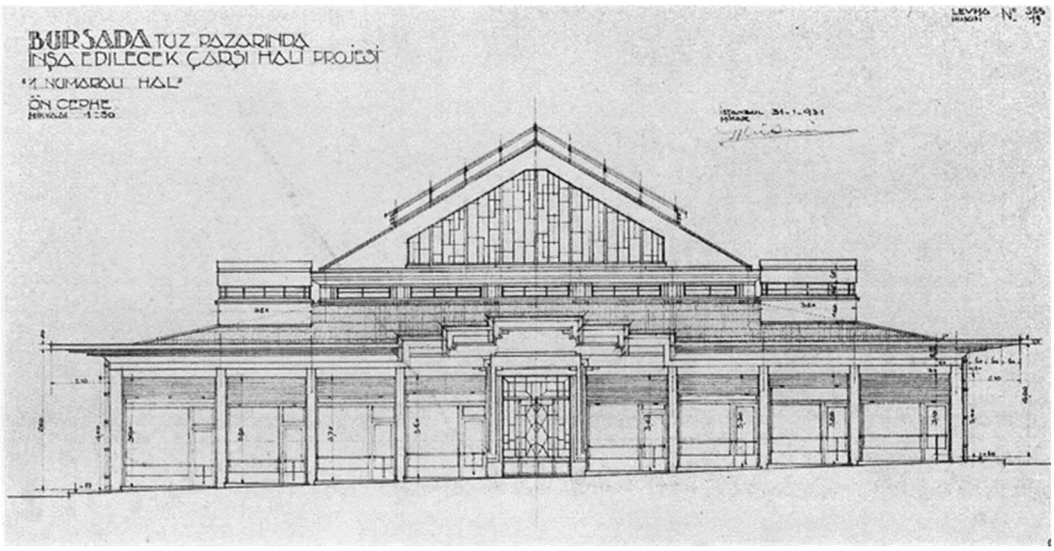

Şekil 3.95 : Nevzat Erol'un tasarladığı İstanbul Büyükşehir Belediyesi (Anonim , 1953a).

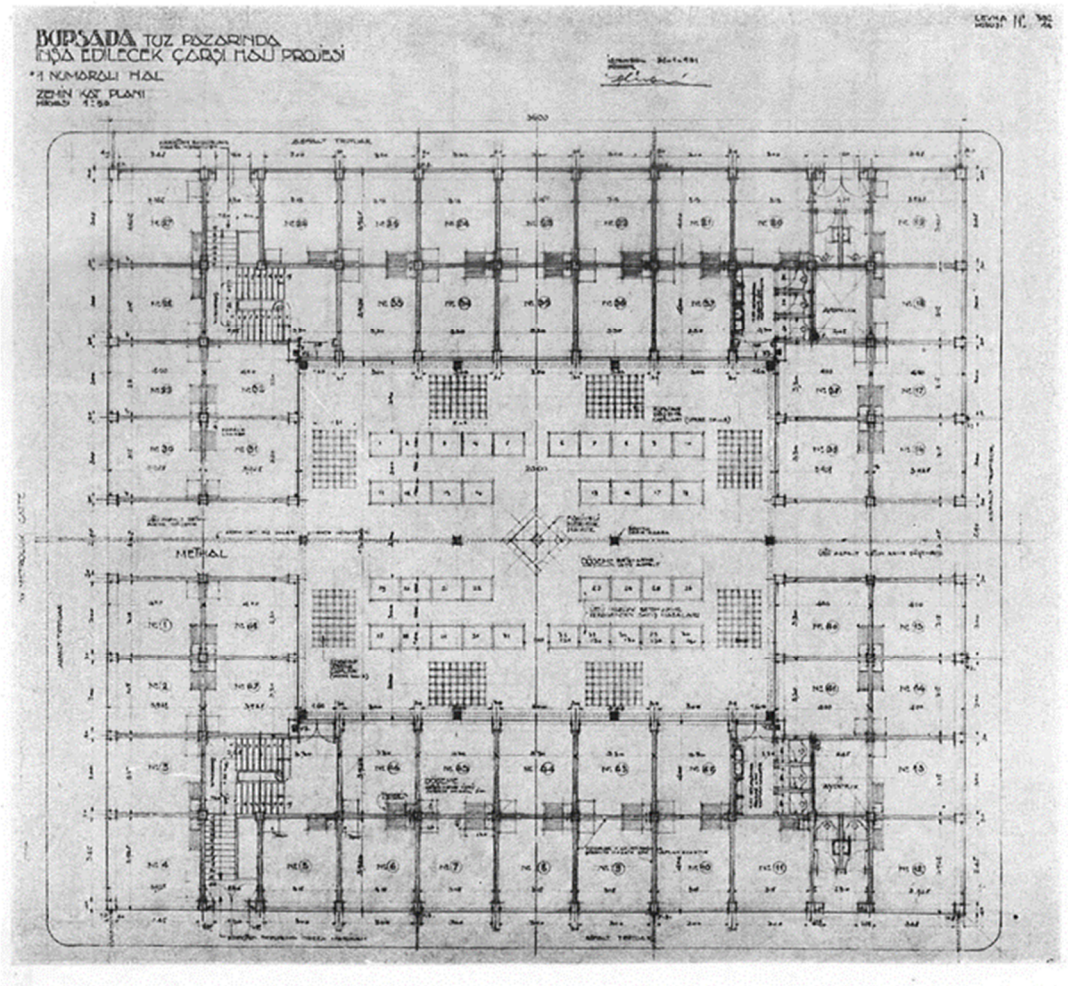

Şekil 3.96 : Hilton Oteli balo salonu (Url-32).

1930'larda Bursa Tuzpazarı hali için proje yarışması düzenlenmiş ve yarışmada H. Hüsnü tarafından tasarlanan proje, birinci seçilmiş, ancak uygulanmamıştır. Buradan Bursa Tuzpazarı'nda 1930'lardan beri aynı mekansal ihtiyacın olduğu anlaşılmaktadır. Ana holü beşik çatılı, dört tarafındaki birimleri sundurma çatı ile örtülü ve geniş

Şekil 3.97 : Bursa Tuz Pazarı için 1930'larda H. Hüsnü tarafından tasarlanan halin cephe çizimi (H. Hüsnü, 1932, s.41).

Şekil 3.98 : Bursa Tuz Pazarı için 1930'larda H. Hüsnü tarafından tasarlanan halin plan çizimi (H. Hüsnü, 1932, s.42).

saçaklı yapının betonarme strüktürle yapılması planlanmış, programı ve plan şemasındaki ana fikir, satış holünün bulunduğu daha yüksek çatılı ana kütle ve etrafında dükkan sıraları içeren daha alçak tasarlanmış ikincil kütlenin bulunması bakımından Femir ve Akozan imzalı Bursa Hali ile benzerlikler taşımaktadır. Yapının ana holünde gerçekleşen Bursa Hali'nden farklı olarak taşıyıcı kolonlar bulunmaktadır, Bursa Hali'nde satış holü ortasında kolonların bulunmaması üst örtü strüktürünün tasarımı ile sağlanmıştır (H. Hüsnü, 1932). H. Hüsnü tarafından tasarlanan halin ek kütlesinde dıştaki dükkan sıralarına gölge sağlayan saçak eklemiş, fakat Halit Femir ve Feridun Akozan yapının çevresinde sıra dükkanlara saçak tasarlamamışlar, bunun sonucunda esnaf, yapıyı çeviren pazar yerlerine gölge sağlamak için tenteler yapmak durumunda kalmıştır. H. Hüsnü, Halit Femir ve Feridun Akozan'ın tasarımından farklı olarak ana holü çevreleyen yapının içinden ve dışından ulaşılan iki ayrı dükkan sırasını sırtsırta planlamıştır.

Bursa Hal ve Çarşı yapısıyla aynı yıllarda 1935'te gerçekleşen ve mimarı bilinmeyen Eminönü Merkez Hali (Birol, 2013), 1938'de gerçekleşen mimarı bilinmeyen Eskişehir Hali (Url-32) ve 1953 yılında Orhan Ersan tarafından tasarlanmış Balıkesir Sebze ve Kasap Hali (Birol, 2007) projeleri gerçekleşmiştir. Planları kaynaklarda

Şekil 3.99 : Eskişehir Hali (Url-33).

Şekil 3.100 : Balıkesir Sebze ve Kasap Hali (Birol, 2003, s.3).

bulunamayan yapıların[88] fotoğrafları incelenerek çıkarımlar yapılabilmektedir. Yapıların tümünün ana kütle ve yanına eklenen birimler olarak kurulsa da diğerlerinin ana kütlesinin beşik çatılı olması, Femir ve Akozan tarafından tasarlanan yapının üst örtü tasarımı bakımından daha yenilikçi olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte Balıkesir Hali'nin üst örtüsü konvansiyonel olsa da çatıyı taşıyan kiriş kolon birleşimleri eğrisel hatlı olarak yapılmış ve yapı Bursa Hali'ndeki strüktüre benzer şekilde yenilikçi yapısal özellikler barındırmaktadır. Ayrıca yapıların tümünde geniş holleri aydınlatacak geniş açıklıklar tasarlanmıştır. Üç ayrı hol yapısının birleşimiyle oluşturulmuş büyük ölçekli Eminönü Merkez Holü'nde B holün üstünün cam çatılı olarak tasarlandığı Pervitich haritasında belirtilmiştir (Pervitich Haritası, Eminönü 79-77 paftalar).

[88] Eminönü Merkez Hali, Pervitich haritasında bulunan planına göre, halin merkezi hol etrafında yanyana konulmuş dükkan ve büro sıralarından oluşan ve birbiri ile bağlantılı ve işlevleri özelleşmiş üç kütleden oluşmaktadır. Tümüyle betonarme olarak üretilmiş, depo yazıhane, postahane işlevlerini de barındırmaktadır. Pervitich Haritası'nda A kütlesi olarak isimlendirilen yapının alt katı dükkan üst katı büro oluşu (Pervitich Eminönü, 77-79 paftalar) ile Bursa Hali'ne benzemektedir.

Şekil 3.101 : Eminönü Hali (Pervitich, Eminönü, 77-79 paftalar)

Şekil 3.102 : Eminönü Hali (Url-34)

Bursa Hal ve Çarşı yapısı, bulunduğu bağlamın özelliklerinin iyi analiz edilmesi ile çağdaş üslupta yapılmış modern hal ve çarşı yapısıdır. Merkezi holünde taşıyıcıların bulumaması, ana hole değişik büyüklükteki dükkanların yerleştirilmesi için esnek mekan sağlamaktadır. Halin etrafında dönemin pek çok çarşı ve hal yapısında bulunan

arkatlı veya üst örtülü alanın bulunmaması, yapının mimarisine uymayan tenteler eklenmesini zorunlu hale getirmiştir.

3.1.9 Halit Femir'in diğer çalışmaları

Halit Femir, mimarlık pratiğinde yaptığı üretimlerin dışında; Mimarlar Birliği çalışmalarında bulunmuş, az sayıda yarışmanın jüri üyesi olmuş ve bir proje yarşmasına katılmıştır. Femir, 1944-1946 arasında iki anıt ve bir kentsel mekan tasarımı gerçekleştirmiştir. Bu çalışmalar Femir'in kariyerinin çok az kısmını oluştururlar. Türk Yüksek Mimarlar Birliği (şimdiki ismiyle Mimarlar Derneği'nin) yönetim kurulunda bulunması kariyerinin başka bir boyutunu oluşturmaktadır. (Anonim, 1946) Ayrıca 1948 yılında G.S.A.'ndeki yangın sonrası yapının yenilenmesi için önerilen projelerin kararlaştırıldığı ve fikirlerin paylaşıldığı onarım komisyonunda bulunmuştur[89] (Aysel, 2013). Halit Femir'in mimarlık hakkında yazıları Zürih'te basılan *Ginsberger Verlage Zurich Arkitekt* Dergisi'nde[90] ve *Arkitekt* Dergisi'nde yayınlanmıştır. Alfred Roth'un *Architecture Moderne* (Modern Mimarlık fr.) adlı eserinin yazımına yardımcı olmuştur (MSGSÜ Personel Dairesi Arşivi, tarihlendirilmemiş hizmet dökümü).

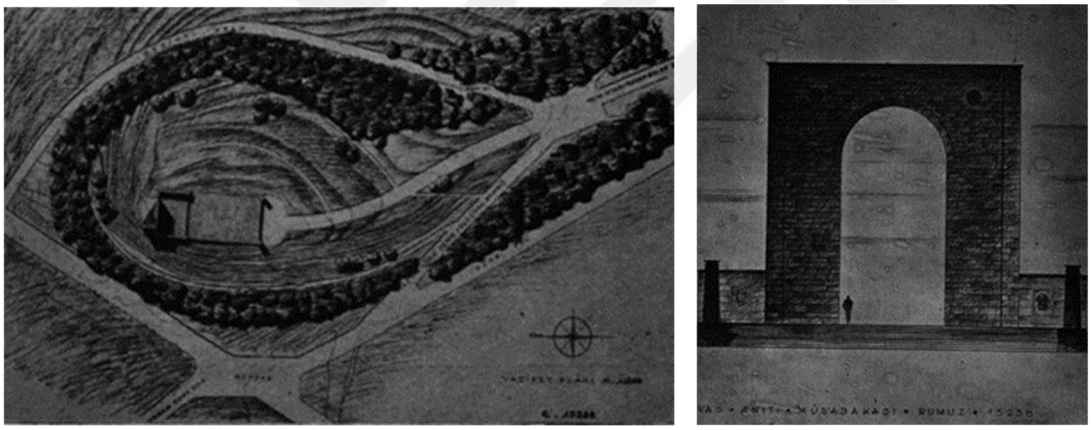
Halit Femir ve Feridun Akozan 1946 yılında, Mudanya İmar Planı çalışmasını gerçekleştirmişler; (Bkz katalog brs.46. 2) plan kapsamında, ilçenin mevcut yapı stoğunu inceleyerek, gelir seviyesi yüksek Bursalılara ait yazlık konutların çoğunlukta olduğunu ve endüstri yapılarının az olduğunu saptamışlar; ilçenin gelecekte tatil beldesi olarak gelişeceğini öngörmüşlerdir. İmar planında, kamusal meydanların, yeni konut alanlarının, yayalaştırılmış aksın belirlenmesi ve yolların motorlu araç trafiğine uyumlu olarak düzenlemesi çalışmalarını yapmışlardır. İlçenin ana merkezi olarak iskele yakınına bürolar, otellerle çevrili bir meydan, Mudanya Mütarekesi'ni anmak üzere Mütareke Binası yakınında anıtlı Hükümet Meydanı düzenlemişlerdir. Tasarımın önemli kararları, iyi durumdaki tarihi konutların korunması, sahil yolunun İskele Meydanı'ndan Hükümet Meydanı'na kadar yayalaştırılması, Hükümet Meydanı'ndan Arnavutköy'e kadar yalı ve plajlar için yer ayrılmasıdır. Araç yolları

[89] Komisyondaki diğer isimler Sedad Hakkı Eldem, Arif Hikmet Holtay, Asım Mutlu ve Feridun Akozan'dır. Sedad Hakkı ve M. Ali Handan'ın birlikte çalışarak getirdikleri proje önerisi kabul edilerek uygulanmıştır (Aysel, 2013).
[90] Dergi araştırmada bulunamamıştır.

kesişimlerine küçük bulvarlar ve anıtlar yerleştirmişlerdir. Mudanya'nın yüksek alanı Tepecik'te Zafer Anıtı tasarlamayı planlamışlardır (Femir-Akozan, 1950f).

1946 yılında Halit Femir; Bülent Serbes, Affan Kırımlı, Turgut Cansever, Şadi Çalık ile birlikte çalışarak Sivas Belediyesi'nin açtığı Sivas Kongresi anıtı yarışması için proje üretmişlerdir. Anıt için yarışma heyeti tarafından Sivas'ta eski kalenin olduğu, tepelik arazi seçilmiştir (Anonim, 1946). Femir ve ekibinin tasarladığı simetrik anıtta, yükseltilmiş platformun bir ucunda basamaklar bir ucunda anıtın ana kütlesi bulunur. Anıta yaklaşımda girişi belirlemek için basamakların iki yanına antik kolon benzeri dikey elemanlar yerleştirilmiştir. Ana kütle, ön ve arka cephesinde Roma- Bizans kemeri olan yarı açık mekandan oluşur; ana kütlenin girişinin iki yanında kütleden daha alçak duvarlar tasarlamışlar, Çalık, alçak duvarların iç tarafına rölyef çalışmaları yapmıştır.

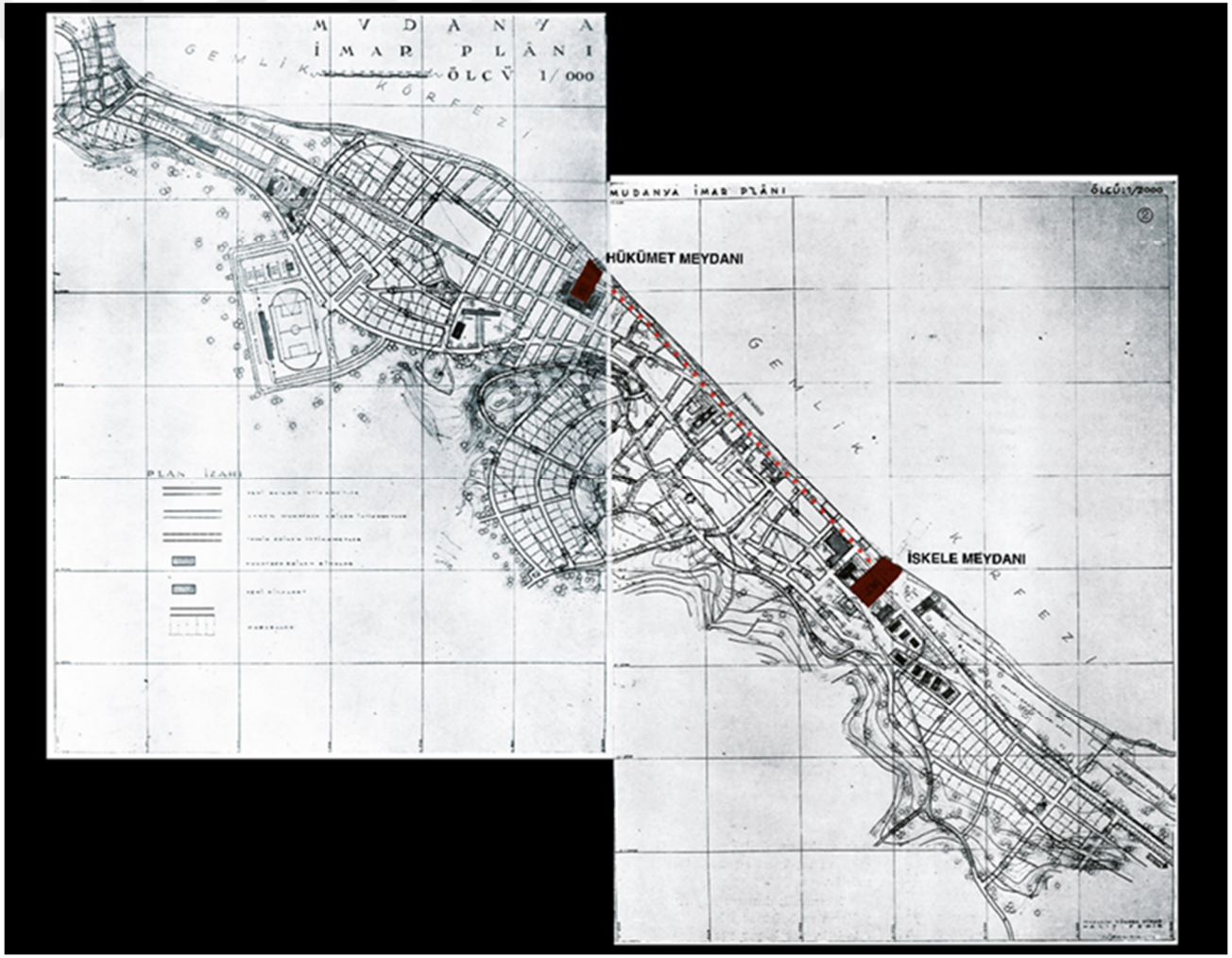
Halit Femir ve ekibinin çalışması yarışmada ikinci olmuştur (Anonim, 1946). (Bknz katalog siv.46.1) Femir'in bu projeyi tasarlarken birlikte çalıştığı arkadaşları, Güzel

Şekil 3.103 : Sivas Kongresi Anıtı –Femir ve ekibi (Arkitekt, 1946, s.159)

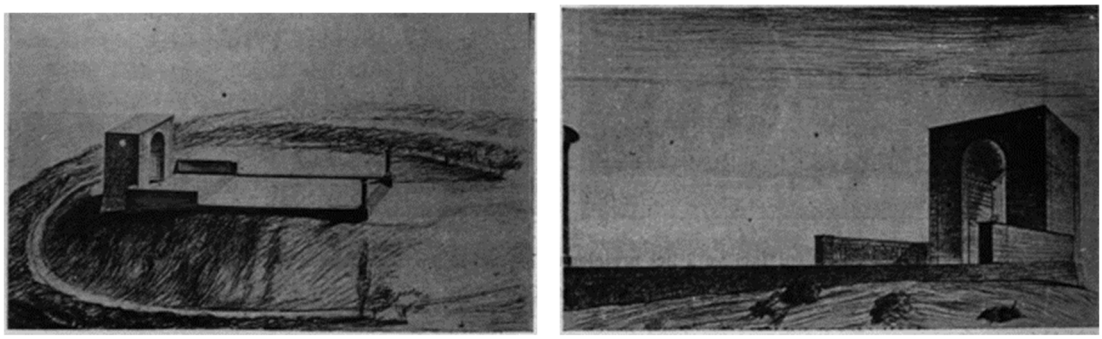
Sanatlar Akademisi çevresinden kişilerdir. Turgut Cansever ve Affan Kırımlı anıtın tasarlandığı yılda (1946'da), Bülent Serbes 1945'te Akademi'nin Mimarlık Şubesi'nden mezun olmuştur (Karakaya, 2006, s. 64,66). Femir, projenin tasarımı sırasında kurumda Atölye hocası olarak çalıştığı düşünülürse, ekipteki genç mimarların öğrencileri olduğu tahmin edilebilir. Şadi Çalık, 1946'da Akademi'nin Heykel Bölümü'nde öğrencidir (Bugay, 1980).

Femir'in kendi mimari yaklaşımının dışına çıkarak Milli Mimari etkide tasarım gerçekleştirmesi jüriden kabul almak amacıyla olduğu tahmin edilebilir. Bonatz'ın günlüklerinde Kemali Söylemezoğlu'nun 1946 yılında Sivas'tan döndüğüne ait not,

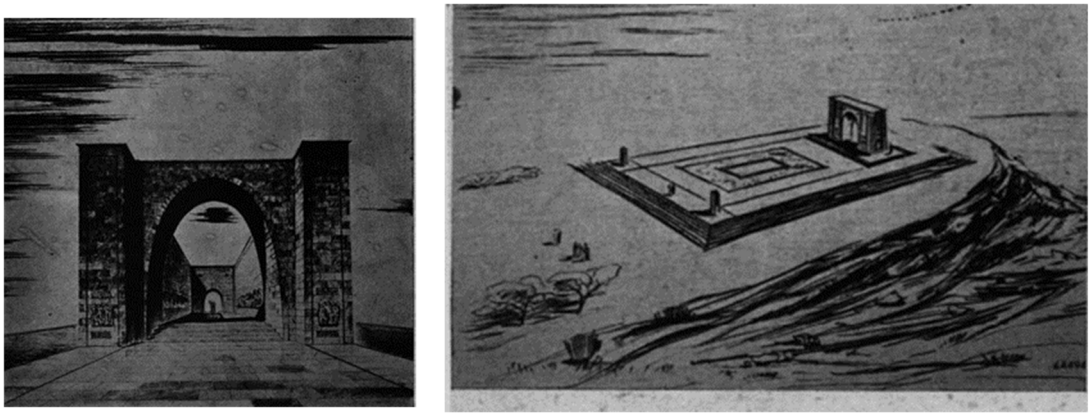
Şekil 3.104 : Mudanya İmar Planı (Femir-Akozan, 1950f, s.70) (Aks ve meydanlar işaretlenmiştir.)

yarışma jürisindeki isimlerden birinin milli mimarinin savunucularından Kemali Söylemezoğlu olduğunu düşündürür (Zeynep Kuban'ın Aslı Can ile yazışması).

Şekil 3.105 : Sivas Kongresi Anıtı –Femir ve ekibi (Anonim, 1946,s. 159)

Yarışmada birinci olan Vahdet Dobra'ya ait tasarımda (Anonim, 1946) anıtın oturduğu platform kütlenin genişliği ile kısıtlanmış ve basamaklar kütlenin girişindedir. Ana kütlede, giriş cephesinde geniş Sasani kemerine benzeyen, arka cephede nispeten daha dar ve alçak kemerler tasarlanmıştır. Ana kütleden iki yanda dışarı taşma yapan duvarların üzerinde ve iç duvarlarda Şadi Çalık'a ait rölyef çalışmaları bulunmaktadır. Yarışmada üçüncü olan projenin tasarımı Fethi Argun, Mustafa Pahlivan'a, rölyefleri Şadi Çalık'a aittir. (Anonim, 1946) Dört tarafı basamaklı bir platform üzerine tasarlanan anıtın girişini belirlemek için iki kolon, platformun ortasına havuz yerleştirilmiştir. Yarışma sonucunda çalışmaların hiçbiri uygulanmamıştır (Çalık, 2004).

Şekil 3.106 : Sivas Kongresi Anıtı – Sağda Vahdet Dobra, Şadi Çalık (Arkitekt, 1946: 158) Solda Fethi Argun, Mustafa Pahlivan, Heykeltraş Şadi Çalık projesi (Anonim, 1946, s. 160).

Femir, az sayıda anıt ve kentsel tasarım çalışmaları yapmasının yanı sıra; Mimarlar Birliği'nde Yönetim Kurulu'nda görev alması, yarışmalarda jüri üyelikleri yapması,

mimari dergilere yazılar yazması mimari kariyerinin diğer boyutlarını oluşturmaktadır. Mimarlar Birliği, Cumhuriyet'in kuruluşundan dört yıl sonra yeni rejimin ilerleme, gelişme fikirleri doğrultusunda, 1927 yılında kurulmuştur. Mimarlar Birliği, mimarlık mesleğinin Türkiye'de kurumsallaşması ve mesleki hakların korunması bağlamında önemli rol üstlenmiştir. (Url-35) Başında Zeki Sayar'ın bulunduğu birliğin 1945 - 46 yılına ait toplantısında, Yönetim Kurulu'nda askerlik görevini yapmak için ayrılanlar yerine oylama ile Halit Femir ve Vasfi Egeli Yönetim Kurulu'na alınmıştır (Anonim, 1946). Yazıda geçen gündem maddelerinden henüz Mimarlar Birliği'nin örgütlenme aşamasında olduğu, yapılacak etkinlikleri ayarladığı, faaliyetlerini sürdürecek mekan aradığı anlaşılmaktadır. Birliğin yurtiçinde o dönem faal olan üç mimarlık okulundan mezun olanlara eş unvan verilerek meslek camiasinda eşit haklara sahip olmaları ve yabancı mimarlara verilen büyük işlere karşı tepkisini dile getirmektedir (Arkitekt, 1946).

1946 yılında Halit Femir; Feridun Akozan, Nezahat Söğüder ve Maruf Önal ile birlikte Halkevlerinin 14. Yılı için açılan mimari proje yarışmasında, 26 proje içinde birinci olmuşlardır. Proje çizimleri kaynaklarda bulunamamıştır (Anonim, 1946). [91]

Halit Femir, mimari proje yarışmalarında jüri üyesi olarak bulunmuştur. 1953 yılında düzenlenen Malatya İmar Planı yarışmasının jürisinde Başkan olarak Yüksek Mühendis Celal Ulusan, Başkan Yardımcısı olarak Halit Femir bulunmuştur. Jürideki diğer üyeler Orhan Alsaç, Mithat Yenen, Zahit Mutlusoy, Recai Akçay, Celal Uzer'dir. Proje yarışması kentin ulaşımını çözmek, yeni gelişim alanlarını belirlemek, kentte endüstri ve ticareti geliştirmek amacını taşımaktadır. Yarışmada Bülent Berksan, Melahat Topaloğlu, M.Ali Topaloğlu'nun projesi, kent içi ve kentin yakın kentlerle ulaşım şemasının iyi çözmesi, yeni gelişim alanlarını kentin karakterine uygun biçimde bahçeli konut bölgesi olarak tasarlaması, yeşil alanları birbiriyle ve ticaret ve endüstri bölgesini demiryolu ve ana yollar ile, mevcut ve yeni konut bölgelerini birbirine bağlantısının kurulması sebebiyle birinci seçilmiştir (Anonim, 1953).

1953 yılında Halit Femir, Kültürpark'ta tasarlanması planlanan İzmir Spor ve Sergi

---

[91] *Ayın Tarihi*'nde yarışma ile ilgili olarak bilgi verilmektedir: "Mimari müsabakamıza 26 proje gönderilmiştir. Birinciliği yüksek mimar Halit Femir, Feridun Akozan, Nezahat Söğüder ve Maruf Önal'ın birlikte hazırladıkları proje kazanmıştır. İkinciliği yüksek mimar Nejat Gökbelen, üçüncülüğü de yüksek mimar Asım Mutlu ve İzzet Baysal almıştır." (Anonim, 1946)

Sarayı'nın yarışmasında jüri üyesi olmuştur. MSGSÜ Personel Arşivi'nde mimara ait dosyada yarışma jürisine katılmak için izin belgesi valilik makamına hazırlanmış ve Akademi Müdürü Nijad Sirel tarafından imzalamıştır (MSGSÜ Personel Dairesi Arşivi, 16.07. 1953 tarihli belge). Yarışma başvuruları için, 14.08.1953 tarihli *Cumhuriyet* Gazetesi'nde ve aynı yıl 259-260 sayılı *Arkitekt* Dergisi'nde ilan yayınlanmıştır (Anonim, 1953b, Proje Müsabakası,1953).

Yarışma sonucunda Rıza Aşkan'a ait proje birinci seçilerek uygulanmıştır (Aşkan, 2011, s.289). Plan şeması oldukça rasyonel çözülmüş olan yapının cephesinde kolonatlar üzerinde taşınan kütle vardır ve mekanlar geniş açıklıklı ve geçirgen olarak tasarlanmıştır. Celal Atik Spor Salonu olarak bilinen yapı, günümüzde yapılan eklerle kimliğini kaybetmiş olsa da yerinde ve kullanımdadır (Mimarlar Odası İzmir Şubesi, 2019a, s.21).

14 Ağustos 1953

Proje Müsabakası

İzmir Belediye Başkanlığından:

A — Belediyemizce Kültürpark dahilinde yaptırılacak Spor ve Sergi sarayı projesi tanzim işi Türk vatandaşı, yüksek mimar, yüksek mühendis mimar ve mühendisler arasında müsabakaya konulmuştur.

B — Jüri tarafından seçilecek olan projelere aşağıdaki mükâfatlar net olarak ödenecektir.

1 —	Birinci mükâfat	7000 TL.
2 —	İkinci mükâfat	4000 »
3 —	Üçüncü mükâfat	3000 »
4 —	Mansiyon	1500 »
5 —	Mansiyon	1500 »
6 —	Mansiyon	1500 »
7 —	Mansiyon	1500 »

C — Bu müsabakaya aid şartnameler ile sair alâkalı evrak Kültürpark, Fuar ve Turizm Md. den bedelsiz olarak temin olunur.

D — Müsabakaya iştirak için tanzim edilecek projeler en geç 30/10/953 salı günü saat 17 ye kadar İzmir Fuar Müdürlüğüne makbuz mukabilinde teslim edilecektir.

Posta ile gönderilenler aynı tarihli makbuzlarını ayrıca tahhüdlü mektub ile Kültürpark Fuar ve Turizm Müdürlüğüne göndereceklerdir.

E — Jüri aşağıdaki zatlardan müteşekkildir:

1 — İzmir Belediyesi Başkanı Rauf Onursal.
2 — İzmir Belediyesi Temsilcisi Daimî Encümeni azası C. Özkan.
3 — Fuar Md. temsilcisi Y. mimar Ferruh Orel.
4 — Güzel Sanatlar Akademisi temsilcisi Y. mimar Halid F
5 — Teknik Üniversite temsilcisi Ord. Prof. Emin Onat.
6 — İzmir Türk Yüksek Mimarlar temsilcisi Y. mimar Necmeddin Emre.
7 — İzmir Türk Yüksek Mühendisler Birliğinden Y. mühendis Muammer Tansu ve Y. mimar Reha Erkızan.

Raportör: Yedek üyeler:

1 — Belediye Meclisi İkinci Başkanı Enver Dündar Başar.
2 — İzmir Belediyesinden Y. mimar Hasan Mutafoğlu,
3 — Teknik Üniversiteden Y. mimar Leman Tomsu,
4 — Mimarlar Birliğinden Y. mimar Muzaffer Seven.

(12643)

Şekil 3.107 : Yarışma ilanı (Proje Müsabakası, 1953, s.7).

Şekil 3.108 : Spor ve Sergi Sarayı şimdiki hali (Aşkan, 2011, s.289).

Arkitekt Dergisi'nde Halit Femir'in yazdığı kesin olan tek yazı, 1939 tarihli İzmir Fuarı'nı tanıtan yazıdır. Yazıda Kültürpark'taki yapıları, 9 Eylül kapısından açık hava tiyatrosuna kadar gezinti aksı içinde anlatmıştır. Anlatımında modern stilde yapılan Eti Bank ve Türk mimarisinden unsurların birleşiminden oluşan Evkaf Pavyonu'nun yan yana oluşunu iki mimariyi karşılaştırmayı sağladığını belirtmiştir. Fuarın mimari üretime katkısını vurgulamış, Orta Avrupa fuarları ile karşılaştırılabilecek bir seviyede olduğunu ifade etmiştir (Femir, 1939).

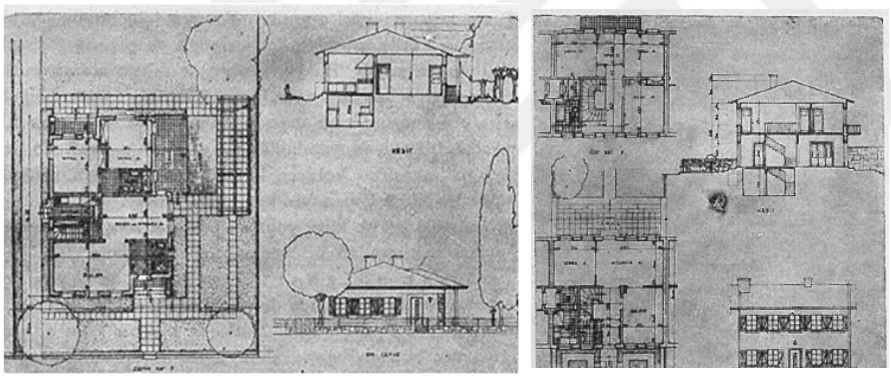
3.1.9.1 Aynı dönemde yapılan çalışmalar ile karşılaştırmalar

Planlama çalışmaları

Mudanya İmar Planı'yla yakın tarihlerde gerçekleşen ve *Arkitekt* Dergisi'nde yayınlanan diğer imar planları Kemal Ahmet Aru tarafından 1948'de tasarlanan Söke, Mukadder Çizer tarafından 1951'de tasarlanan Gerze, Lütfi Topçubaşı tarafından 1950'de tasarlanan Mudurnu, Reşat Akıncılar tarafından 1947 yılında tasarlanan Çarşamba ve Feyyaz Tüzüner tarafından 1950'de tasarlanan Araç kasabalarının imar planlarıdır. Feridun Akozan ve Halit Femir Mudanya Mütareke Binası'nın karşısında, kentin ana ulaşım aksı ile ilişkili Hükümet Meydanı planlamaları (Femir-Akozan, 1950f) tez kapsamında incelenen planlama örneklerinde de ortak olarak görülmektedir. Mudanya İmar Planı'nda kamusal binalarla çevrili Hükümet Meydanı ve ulaşımla ilişkili İskele Meydanı dışında, ara yollarda açılan küçük bulvarlara da anıtlar yerleştirilmesi, diğer imar planlarına göre anıtsal özellikleri daha baskın olduğunu ortaya koymaktadır. Söke İmar Planı'nda da Hükümet Meydanı'na anıt

yerleştirilmiştir; (Aru, 1948) incelenen diğer planlamalardan farklı olarak Mudurnu'nun planlanmasında ilçenin tarihi surları yenilenerek anıt olarak düzenlenmiştir (Topçubaşı, 1947).

Çalışmaların hepsi ortak olarak, yerleşimlerin ana yollarının düzenlenmesi, ilçe içindeki sirkülasyonların geliştirilmesi ve işlev alanlarının sirkülasyonla ilişkili olarak yerleştirilmesi pratiklerini içermektedir. Mudanya İmar Planı'nda yolların genişletilmesi istenmiş; (Femir-Akozan, 1950f) gerçekleştirilememiştir. Aynı dönemde yapılan çalışmaların bazılarında yeni yolların yapılması ve onarılması, dönemiyle benzer yaklaşımı izlediğini fakat planlamanın maddi kısıtlamaları olduğunu göstermektedir. Mudanya İmar Planı'nda diğer çalışmalardan farklı olarak ilçenin ana akslarından biri yayalaştırılmıştır. Bunun sebebi, kasabanın tatil beldesi olarak gelişmesi öngörüsü ile ilişkili olmalıdır. Ticari ve konaklama işlevli yapıları İskele Meydanı çevresinde düzenlenmesi (Femir-Akozan, 1950f) bakımından Söke'nin planlaması ile benzerlik taşımaktadır (Aru, 1948).

Şekil 3.109 : Çarşamba İmar Planı için ev tipleri (Akıncılar, 1947, s. 277)

Mudanya İmar Planı'nda diğer planlardakine benzer şekilde ilçe nüfusunun artacağı göz önünde bulundurularak yeni konut alanlarını belirlenmiştir; fakat diğerlerinden farklı olarak konut tipi için proje üretilmemiştir. Mudanya ilçesinin sayfiye yeri olarak gelişeceği düşünülmüş; bu sebeple diğer planlarda yer alan eğitim, ticaret, sağlık fonksiyonlarında yapıların yerleri belirlenmemiştir.

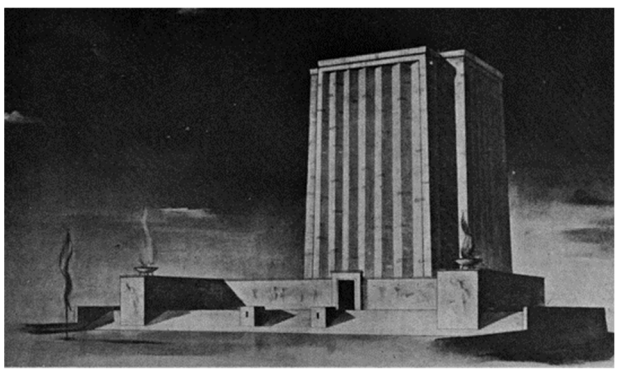
Mudanya İmar Planı'nda tarihi konutların bulunduğu bölgenin korunması döneminde yapılan planlama çalışmalarından farklı tutumda olduğunu ortaya koyması bakımından önemlidir. (Femir-Akozan, 1950f). İncelenen çalışmalarda yerel konut tipleri ve yapım yöntemleri araştırılmış ve anıtsal özellikteki binalar onarılmışsa da

plan açıklama raporları -Kemal Ahmet Aru'nun planı dışında- sivil mimarinin korunmasına yönelik vurgu içermezler. (Aru ,1948) Mudurnu için yapılan planda eski konut alanlarının bir kısmı yıkılmıştır. (Topçubaşı, 1947) Çarşamba İmar Planı, ilçede korunmaya değer yapı olmaması, planlamanın mevcut yapılardan bağımsız olarak yapılabilmesi ile farklı uygulamadır. (Akıncılar, 1947)

Mudanya İmar Planı Cumhuriyet Dönemi'ndeki taşra kent planlaması modellerinden; sahil boyunca yayalaştırılmış aks, kentin tarihi konut bölgesinin korunması, araç yollarının kesişiminde küçük anıtlı meydanlar yapılması, kentin yüksek konumuna anıt tasarlanması planlamanın dönemindeki ayrılmaktadır. Kentteki anıtsal unsurlar, konu hakkında yeterli belge olmasa da Feridun Akozan'ın Henri Prost'la İstanbul Belediyesi'nde birlikte çalışması ve anıtların vurgusunu arttıran kentsel çalışmalarını (Bilsel, 2011) incelemesinden edindiği birikimlerin yansıması olabileceği gibi, Mudanya'nın Türkiye tarihinde Kurtuluş Savaşı ve milli bağımsızlıktaki önemiyle veya belediyenin talepleri ile de ilişkilendirilebilir. Planlamanın Femir'in ofislerinde staj yaptığı Sven Markelius ve Le Corbusier'nin de üyesi olduğu CIAM'ın 1933 yılında imzaladığı Atina Sözleşmesi'ndeki kent planlama kriterlerine yayalaştırılmış kent aksı, araç trafiğinin rahatlatılması, insanların dinlenebileceği alanlara yer verilmesi, tarihi dokunun korunması (Le Corbusier, 1969) bağlamında ortaklıklar taşıması, yaptığı stajların etkisi olabileceği gibi Fransızca bilmesi sebebiyle Le Corbusier'nin dergisi olan *L'Esprit Nouveau* dergisinde okuduğu tahmin edilebilir.

Anıt tasarımları

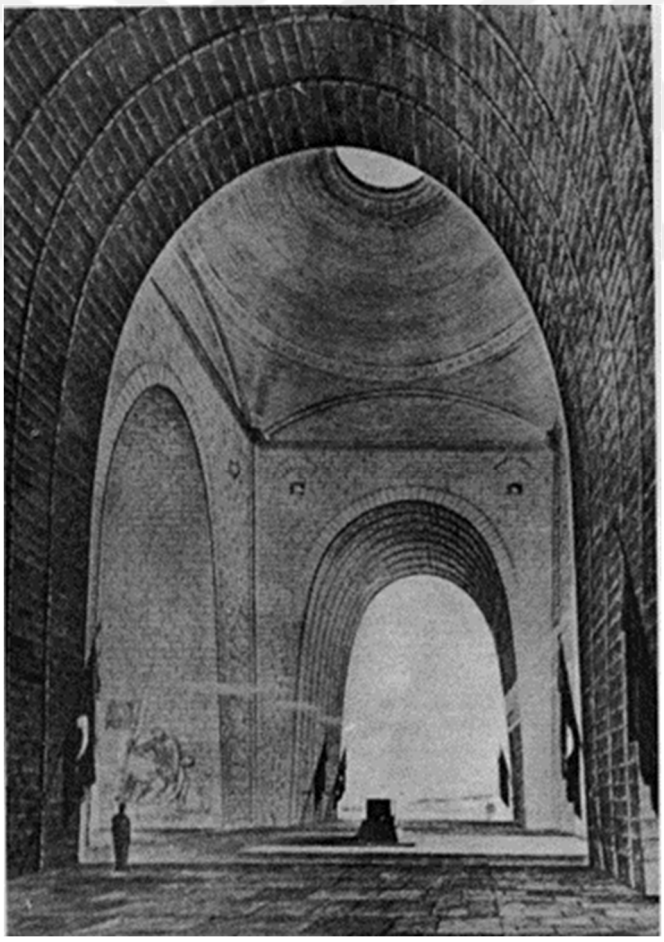
Sivas Kongresi Anıtı Yarışması'na yakın tarihte, 1944 yılında, Çanakkale Zaferi için Çanakkale Anıtı ve Meçhul Asker isimli bir anıt yarışması düzenlenmiştir. (Anonim, 1944) Katılan projelerin büyük bir kısmı Sivas Kongresi Anıtı projelerine benzer biçimde tarihi atıflar içerir; bir kısmında daha soyut tasarım dili kurulmuştur. Halit

Şekil 3.110 : Leyla Turgut – Asım Mutlu imzalı Çanakkale Anıtı (Anonim, 1944a, s. 60)

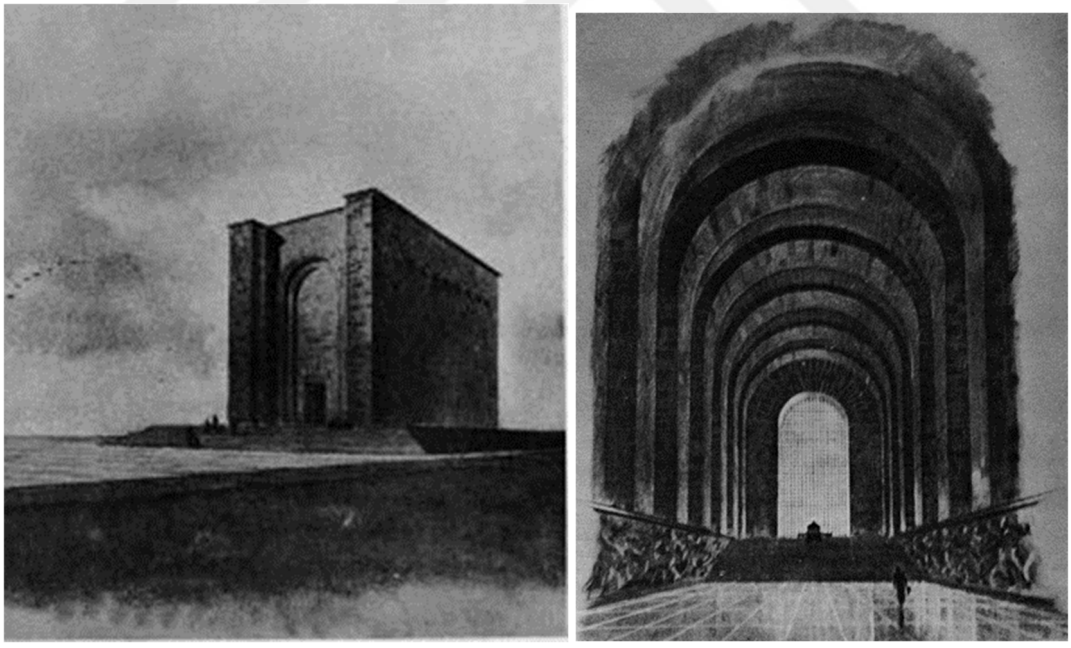

Şekil 3.111 : Çanakkale Zaferi ve Meçhul Asker Anıtı Yarışması'nda birinci olan Feridun Kip imzalı proje (Anonim, 1944a, s.52)

Şekil 3.112 : Sedad Hakkı, Remzi Ediz, Saim Oktay, Demirtaş Kırçıl imzalı Çanakkale Anıtı (Anonim, 1944a, s.58)

Femir ve genç arkadaşları tarafından tasarlanan Sivas Kongresi Anıtı , Feridun Kip'e ait yarışmada birinci olan Çanakkale Anıtı'na tasarım dili bakımından yakındır. Halit Femir ve ekibi benzer biçimde, tasarımda tarihi atıflar içeren sade bir dilde yüzeyleritaş olan anıt tasarlamışlardır.[92] Çanakkale Anıtı, Sivas Kongresi Anıtı'na göre daha yükseğe yerleştirilmiştir; anıta daha çok basamakla ulaşılır. Jüri raporunda Çanakkale Anıtı'nın etrafında başka kütleler kullanılmaması ile kütlenin vurgulandığı belirtilmiştir (Anonim, 1944a). Sivas Kongresi Anıtı'nda ana kütlenin yanında duvarlar olması sebebiyle ve ölçek olarak küçük olması[93] sebebiyle aynı kütlesel vurgu bulunmamaktadır. Çanakkale Anıtı'nda Türk geleneksel mimarisinden basık kemer alıntılanmışken, Sivas Kongresi Anıtı'nda, Roma- Bizans kemeri kullanılmıştır. Femir ve ekibinin projesiyle Çanakkale Anıtı'nda ikinci olan Kadri Duna, F. Metegil, S. Ceyhan , N. Acem, M. Önal tarafından tasarlanan yapı kemer tipi bakımından benzerlik taşımaktadır. Anıt ön tarafında kapalı Roma Bizans kemeri iç mekanında mekan boyunca tekrar eden kemerler sırası yerleştirdiği tasarlanan anıt, Femir ve ekibinin tasarladığı anıt yapısından daha kapalı kütle karakteri taşımaktadır (Anonim, 1944a).

Şekil 3.113 : Kadri Duna, F. Metegil, S. Ceyhan , N. Acem, M. Önal (Anonim, 1944a, s.54).

[92] Kaplama veya strüktür kurucu malzeme olması ile ilgili bilgi yer almamaktadır.
[93] Sivas Kongresi Anıtı için yaklaşık 7 insan boyu uzunluğunda, Çanakkale Anıtı'nda yaklaşık 15 insan boyunda kemer tasarlanmıştır.

Feridun Akozan 1943 yılında Mehmet Ali Handan ile tasarladığı İnönü Anıtı Proje Yarışması'na (Anonim, 1943c) Sedad Hakkı Eldem ile Anıtkabir proje yarışmasına katılmıştır. (Anonim, 1943a) Aynı yıllarda yapılan anıt çalışmaları ile karşılaştırıldığında Femir'in anıt tasarımının dönemiyle aynı biçimde tarihi atıflar içerdiğini, anıtın yapılış amacının Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet ile ilişkili kavramlar ve olaylar üzerine olduğu görülmektedir.

Halit Femir, kariyeri boyunca sadece 3 proje yarışmasına katılmış, bunun yanında kentsel planlama, mimari yazın çalışmaları, jüri üyelikleri ve Mimarlar Birliği'nin yönetim kurulunda bulunması mimari kimliğinin diğer boyutlarını oluşturmaktadır.

3.2 Halit Femir'in Eğitimci Kimliği

Halit Femir, 1939 senesinde Avrupa'daki stajlarını bitirmiş (Fondation Le Corbusier, 20.06.1939 tarihli belge) ve 1941 yılına kadar Güzel Sanatlar Akademisi, Mimarlık Şubesi'nde, Yapı dersinin uygulamalı kısmından sorumlu olan Sedad Hakkı Eldem'in asistanı olarak çalışmıştır. Onunla birlikte Mimarlık Şubesi'nde Sedad Hakkı ve Arif Hikmet Holtay'dan sonra gelen eğitimciler olan Mehmet Ali Handan, Feridun Akozan, Ahsen Yapanar, Asım Mutlu ile çalışmıştır[94] (M. S. G. S. Ü. Personel Arşivi: tarihlendirilmemiş hizmet dökümü belgesi, Gezgin, 2003, s.80, Gezgin, 2003, s. 154). Femir, 1941 senesine kadar, (asistanlığı boyunca) diğer asistanlar gibi mimarlık bölümünün alt sınıflarındaki öğrencilere proje dersi vermiştir. (Gezgin, 2003, s.25) Bu projelerde kapsam olarak daha küçük, plan şemaları ve çizimleri karmaşık olmayan konular verilerek öğrencilere çizim tekniği, kompozisyon ve plan çözüm bilgileri öğretilir (Anonim, 1945). Femir, asistan olarak çalıştığı dönemde Mimarlık Şubesi'nde onunla birlikte çalışan isimleri Feridun Akozan anılarında aktarmaktadır:

> Sedad Bey, Arif Bey, Holzmeister, W. Schutte. Sonra dört genç daha vardı. Asım Bey, Halit Femir, ben, Mehmet Ali Handan, biz üç ya da dört genç yeni başlayan gençlere mimari proje verirdik. Mimari proje 3'te başlardı. Sonra yavaş yavaş büyük, tam proje vermeye başladık. (Gezgin, 2003, s.25).

Wilhelm Schütte, Halit Femir'in kendi asistanı olmasını istemiş ve eşine 16.01.1942'de yazdığı bir mektupta kendisine istediği asistanı (Taut'un oturduğu hoş

[94] Asistan olarak çalışmaya başladığı sene Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Personel Dairesi Arşiv belgelerinde belirtilmemiştir.

evi yapan ve İsveç'e mimar arkadaşlarınn ofisine çalışmaya gitmiş olan kişiyi) vermediklerini yazmıştır (Thomas Flierl'den alınan bilgi).

Femir'in çalıştığı yıllarda Mimarlık Bölümü Şefi olarak Taut'un ölümünden sonra göreve başlayan 1939 Robert Vorhoelzer çalışmaktaydı; (GSA Tanıtım Kitapçığı, 1940) 1948-1952 arasında Arif Hikmet Holtay ve 1953-1957 yılları arasında Sırrı Bilen yapmıştır (Cezar, 1983,s. 70). Femir'in çalıştığı 1941- 1954 arasında kurumda onunla birlikte çalışan ve Mimarlık Şubesi'nde ana dersleri veren hocalar; Sedad Hakkı Eldem, Arif Hikmet Holtay, Clemens Holzmeister, Wilhelm Schütte, Hamit Kemali Söylemezoğlu'dur. Bunun yanısıra diğer derslerin hocaları Saki Derin (Mebani hukuk) , Hüsnü Hamit Sayman (Tasarı Geometri ve Matematik), Seyfettin Arkan (Şehircilik)'dır (Cezar, 1983,s. 68-73) (Bkz Ek C8).

Şekil 3.114 : Soldan sağa Feridun Akozan, Halit Femir ve Mehmet Ali Handan G.S.A.'nde ofislerinde (Özel,2011, s. 91).

Halit Femir, 23.12.1941 tarihinde Güzel Sanatlar Akademisi'nde asistanlık görevini bitirmiş; hoca olarak Akademi'de çalışmaya devam etmiştir. Halit Femir, Atölye yani bugünkü adıyla Mimari Tasarım Projesi derslerini vermiştir (Cezar, 1983, s.72). Femir'in üniversitenin Personel Arşivi'ndeki dosyasında 23.12.1941 tarihinden 25.11. 1951 yılına kadar kurumda Mimari Atölye Öğretmeni olarak çalıştmış, geçici bir görevlendirme sonrası 24.01.1952'de yılında uzmanlık kadrosuna geçmiştir (M. S. G. S. Ü. Personel Arşivi, tarihlenmemiş hizmet dökümü).

Femir, Güzel Sanatlar Akademisi'nin Mimarlık Bölümü'nde 1941-1954 yılları boyunca daimi olarak Atölye derslerinde hocadır. Özlük dosyasındaki kayıtlarında verdiği derslerin isimleri yıllar bazında geçmektedir. Listeden çıkan sonuçların dökümü aşağıdadır:

Güzel Sanatlar Akademisi atölye öğretmeni	23.12.1941-15.11.1946
Perspektif öğretmeni	15.11.1946-31.12.1946
Atölye öğretmeni	31.12.1946-25.11.1951
İnce Yapı öğretmeni	25.11.1951-30.10.1952 [95]
Uzmanlık	25.01.1952-16.06.1953

(Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Personel Dairesi Arşivi, 45 numaralı dosyada tarihlendirilmemiş belge)

Daha yakın tarihte kızı Hülya Akdoğu Femir'in kurumdan talep etmesi üzerine istenilen hizmet dökümü belgesinde 07.12.1949'dan 16.06.1954'e (vefat tarihi) kadar Güzel Sanatlar Akademisi'de Mimar Ressamlık kadrosunda bulunduğu yazmaktadır. (M.S.G.S.Ü. Personel Dairesi Arşivi, 17.05.2011 tarihli belge) Bu tarihler arasında Teknik Resim derslerinden sorumlu olmuştur. Bunun yanı sıra Atölye dersinin yanında 1944 yılında verdiği kesin olarak bilinen Yapı dersini devamlı olarak veya geçici olarak verip vermediği arşiv kayıtlarında kesin olarak anlaşılamamaktadır (M.S.G.S.Ü. Personel Dairesi Arşivi, 27.01.1944 tarihli belge).

Femir; Perspektif, İnce Yapı derslerinin sorumlusu olan hocalar askere gittiği için, dersleri ek görev olarak kısa süreliğine ve geçici olarak yürütmüştür (M.S.G.S.Ü. Personel Dairesi Arşivi, 24.11.1945 tarihli belge, M.S.G.S.Ü. Personel Dairesi Arşivi, tarihlendirilmemiş belge Hizmet Dökümü, M.S.G.S.Ü. Personel Dairesi Arşivi, 18.05.1946 tarihli belge, M.S.G.S.Ü. Personel Dairesi Arşivi, 05.01.1952 tarihli belge).

Proje derslerinde öğrencilerine işlevsel ve rasyonel projeler yaptırmıştır. Femir'in öğrenci projelerinin kendi mesleki deneyimi ile ilişkili yapı tipleri (gazino, fabrika) ve kendi çalıştığı bağlamlarla ilişkili (Bursa, Beyoğlu) projelerden oluşması mesleki

[95] Tarihlenmemiş hizmet döküm belgesinde 25.01.1952 olarak İnce Yapı ek görevi bitiş tarihi diğer arşiv belgeleri ışığında, 30.10.1952 olarak düzeltilmiştir. (M.S.G.S.Ü. Personel Dairesi Arşivi, 05.01. 1953 ve 06.01.1953 tarihli belge)

deneyimini öğrencilerine aktardığını gösterir niteliktedir. Femir'in proje dersinde öğrencisi Muammer Onat, modern bir proje tasarlamıştır. Projeye ait çizimler bulunmamasa da Onat'ın anılarında proje tasvir edilmektedir:

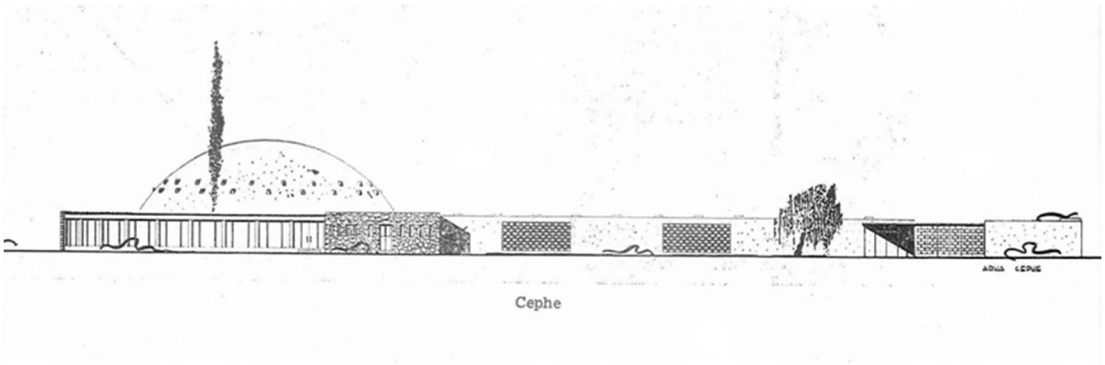
> Bursa Hava Alanında Terminal Binası Projesi bu küçük odada biçimlendi. Biçimlenmem, mesleğe ilk adımımı atmam işte bu küçük odada olmuştur. İkinci projem idi ve çok severek yaptım. Hala saklıyorum. Bir büyük hol ve bir de kule. Yani iki elemanlı bir proje. Bu davranışı, acaba hocası Egli'den öğrendiklerinden mi kaynaklanıyordu?... Belki Halit Bey böyle bir konuyu bu kadar basitleştirmiş, netleştirmişti. Bir kule yapmak ne demektir? Bunu o zaman öğrenci olanlar bilirler. Holün büyük açıklığını bir defada geçtik. Bunun korkulmayacak bir şey olduğunu anladım. Kendime güvenim geldi.Halbuki o zamana kadar hep küçük açıklıklarla oynamıştık. Ne de olsa biz öğrenci idik. Bir de düz çatı yaptık üzerine. O da pek sevimli karşılanmazdı. Halbuki Halit Bey'in öğrenciliğinde, Hocası Egli benzer davranışda idi. Meyilli çatıya az yer verilirdi. Teraslar (teras çatılar) hakimdi. (Özel, 2011, s. 87)

Onat anlatımında, Femir'in onunla aynı dönemde proje dersi veren hocalarla karşılaştırıldığında; (1949'da) modern mimari yaklaşımını izleyen az sayıda hocadan biri olduğunu ifade etmektedir.[96] Onat, onun dersinde fonksiyonel, sade mimari dilde terminal binası tasarlanmıştır. Terminal, yatay ve dikey iki sade kütle ile yapılmıştır. Femir'in Atölye dersini alan 1946 mezunlarından Necla Koyutürk, Hamdi Şensoy'un anılarından anlaşıldığı üzere, Femir'in dersinde sahilde gazino projesi tasarlamıştır (Karakaya, 2006, s.71, Gezgin, 2003, s. 146-147). Öğrencinin bahsi geçen projeyi yapması yaklaşık olarak 1940'larda gerçekleşmiştir.

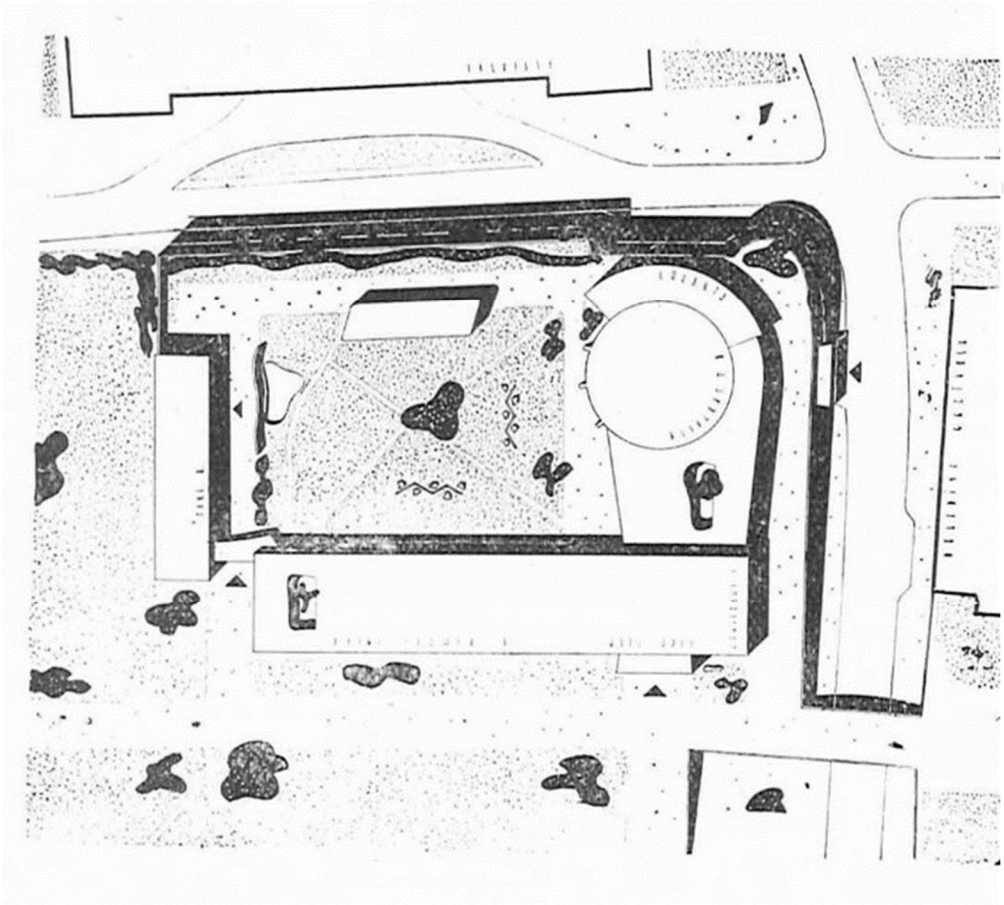
1953 senesinde Femir'in öğrencilerinden Yaşar Dalbaşar, Taksim'de Sanat Müzesi projesi tasarlamıştır (Anonim, 1953c). Akademi'nin yılsonu sergisinde yer alan çalışmada; idari birimler, geçici, sürekli iki sergi salonu ve kütüphane işlevleri ayrı kütleler olarak yeşil meydan çevresinde organize edilmiştir. Birimler üst örtü ile birbirine bağlanmıştır. Yarım küre biçimindeki kısım geçici sergi salonu olarak düşünülmüştür; ona hizmet eden birimler çevresinde sıralanmıştır. Fuaye ve müze holü olarak kullanılan yarı açık mekan kolonatlarla taşınan üst örtüye sahiptir. Farklı kütlelerin cephelerinde farklı malzemeler kullanıldığı anlaşılmaktadır. Projenin en önemli özelliği bahçenin aktif olarak kullanımı ve açık, kapalı ve yarı açık mekanlar arasında serbest dolaşımı sağlayan plan organizasyonudur.

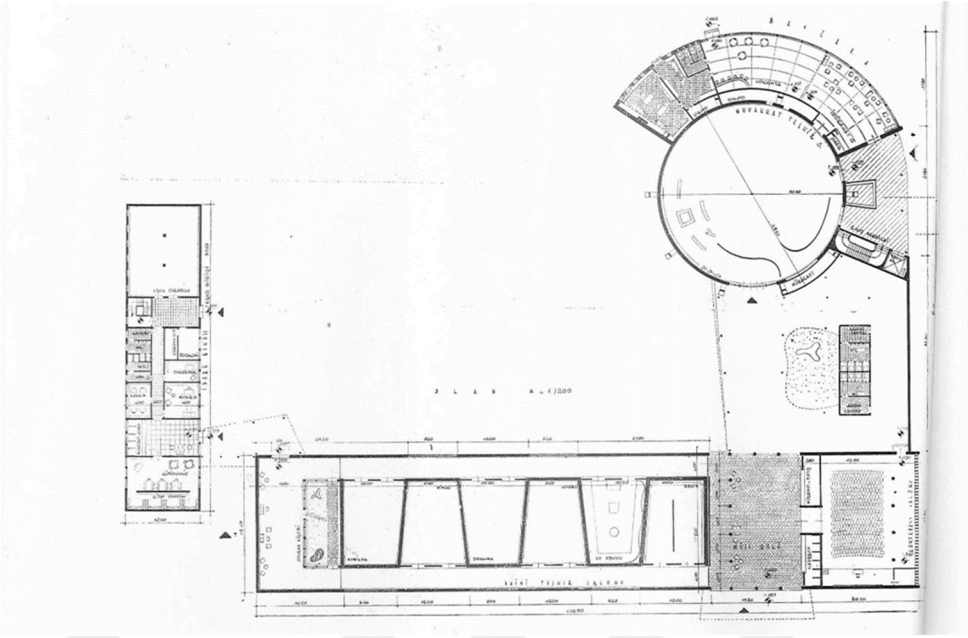
[96] Hamdi Şensoy'un anılarından: "Hatta bir gün vapurda rastladım. 'Hoca ben diploma yapıyorum.' dedim. Biraz da böyle yapıyorum, şöyle yapıyorum deyince, modern yaptığımı anladı. Dedi ki 'Bak, sana modern yap diyemem. Bakarsın benden 10 alırsın, başkasından 2 alırsın.'" (Gezgin, 2003, s.128)

Şekil 3.115 : Yaşar Dalbaşar'a ait projenin vaziyet planı altta Yaşar Dalbaşar'a ait projenin görünüşü (Anonim, 1953c, s.137).

Şekil 3.116 : Yaşar Dalbaşar'a ait projenin vaziyet planı altta Yaşar Dalbaşar'a ait projenin görünüşü (Anonim, 1953c, s.137).

Şekil 3.117 : Yaşar Dalbaşar'a ait proje vaziyet planı (Anonim, 1953c, s. 138)

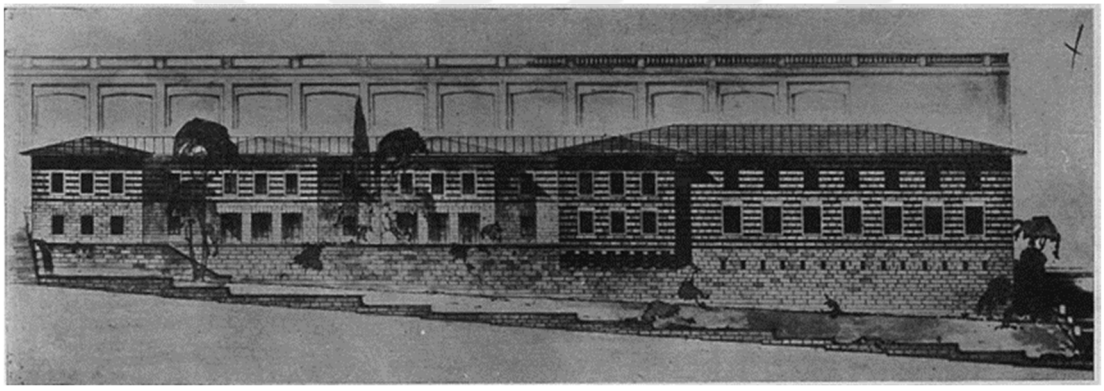
Şekil 3.118 : G.S.A. hocaları bir arada (İlk sırada sağdan ikinci Halit Femir) (Özel, 2011, s. 81).

G.S.A.'nde Halit Femir'in çalıştığı 1941- 1954 yılları, Almanya'da yükselişe geçen totaliter rejim ve Alman hocaların etkisiyle okulda Milli Mimari çalışmaların yaygın olarak yapıldığı, historist anıtsal ve simetrik cepheler gerçekleştirildiği yıllardır. (Küreğibüyük, 2010, s.91) Gündüz Gökçe anılarında, Halit Femir'le yaklaşık olarak aynı kuşakta kurumda eğitici olarak çalışan Feridun Akozan, Ahsen Yapanar'ların kuşağının gelişime açık olmayan ve tutucu yaklaşımda olduklarını belirtmiştir (Gezgin, 2003, s. 225). 1943 yılında G.S.A. Mimarlık Şubesi Konkur Projesi'nin kent için gereken kamusal binaların tasarlaması olarak verilen proje konusunda öğrencilerin seçtiği arazinin bulunduğu iklim koşullarına ve yerel mimari karakterine uygun yapılar

tasarlamaları beklenmiş, projede Türk mimarisinin modern yaklaşımla araştırıldığı ifade edilmiştir (Anonim, 1943b). Bu yıllarda yapılan konkur projeleri incelendiğinde taş cepheler ve yerel mimariden ögelerin kullanıldığı anıtsal mimarinin yaygın olduğu görülür (Anonim, 1943b- Anonim, 1945). Femir'in bu bağlamda, 1930'ların sade mimari dilinde projeler üretme çizgisinden ödün vermediği anlaşılmaktadır. Avangard üretimler yapmak isteyen öğrencilerin, onun Atölye dersini seçtikleri öğrenci anılarından anlaşılmaktadır (Anonim, 1954).

Arkadaşı ve ortağı Feridun Akozan, Femir'in proje derslerinin farkını dile getirmiştir:

> 1941 de tedris heyetinde yer alan Halit, 1943 de atölye hocası oldu. Halit, atölyesinde aynı azim ve cesaretle, yeni cereyanlar üzerinde talebeleri ile birlikte ölümüne kadar çalıştı. Şunu da kaydetmek isterim ki Y. Mimarlık bölümü o tarihlerde atölye projeleri olarak, henüz, sert Alman mimarîsi taslakları ve baklava taksimatlı pencereleri olan halkevleri projeleri meydana getirmekte idi (Akozan, 1954).

Şekil 3.119 : Bülent Serbes'e ait Bitirme Konkur Projesi (Anonim, 1945, s. 245).

Atölye dersleri yöntem olarak da diğer hocalarınkinden ayrılmaktadır. Muammer Onat'ın anılarından; Femir'in öğrencilerinin tasarımda bağımsız kararlar verebilmelerine ve kendi yaklaşımlarını ortaya koymalarına fırsat tanıdığı anlaşılmaktadır. Femir, Atölye dersinde tasarım süreci boyunca fikirlerini dayatmamakta; tasarım probleminin çözümünü öğrenciye bırakmaktadır (Bkz Ekler B9). Böylece öğrenci tasarımda yaptıklarının bilincinde olarak tasarlamanın zihinsel sürecini kavramaktadır. Sınıfta fazla disiplin kurmamakta; öğrencilerine değer verdiğini onlara hissettirmektedir (Özel, 2011, s. 87). Öğrencisi Muammer Onat, Halit Femir'in eğitim yaklaşımından yola çıkarak kendi eğitim metodolojisini kurmuştur (Kozan, 2011).

Femir, proje derslerinde öğrencileri ile iletişimi onun hocalığının özgün bir yönünü

oluşturmaktadır. Öğrencileri ile samimi ve içten bir iletişime girmiştir. Bu iletişim sonucunda öğrencilerin derse olan ilgileri ve sevgileri artmıştır. Kurduğu iletişim sınıfta öğrencilerin birbirleri arasındaki iletişime de yansımış; öğrenciler birbirine destek olmuşlardır. Öğrencisi Onat'ın anılarında Femir'in öğrenciye yaklaşımı hakkında ipuçları bulmak mümkündür:

> Halit Bey kısa zamanda çok sevilmişti. Sevilmişti diyorum. Çünkü bu sevgi ile gidiliyordu atölyesine. Çok çalışkan öğrenciler namlı hocalara gidiyordu, diyebilirim. Bizim gibi orta halliler onu tercih ediyorduk. Belki bu nedenle, Halit Femir'den proje alanlar, adeta ezilmemek için, ilginç bir şekilde gruplandılar ve bu gruplaşmanın adını koydular. "Halit Femir Atölyesinden Yetişenler Derneği." Bu bir anlamda birbirinden destek alma, kafa tutma hareketi idi. Başlarken'de sözünü ettiğim dernek budur. İşte 45 yıl sonra yazılan hikaye de bunun hikayesidir. (Özel, 2011, s.84)

Güzel Sanatlar Akademisi, 01.04.1948 tarihinde bir yangın geçirmiş, yangınla binanın çoğu yeri kullanılamaz duruma gelmiş; arşiv belgelerinin bir kısmı yok olmuştur (Sayar, 1948). Akademi Mimarlık Şubesi, önce Cihangir'e çıkılan yokuşta bir Fransız okuluna sonra da Yıldız'daki Sağır ve Dilsizler Okulu[97][98]'na taşınmak durumunda kalmıştır (Cezar, 1983, s.107, Cezar, 1973, s.17). Okul, Yıldız Teknik Üniversitesi yakınlarında, bakımsız ve yıpranmış bir binadır (Gezgin, 2003,s.126). Yangın ve geçici olarak zorunlu taşınma, Halit Femir'in kurumda çalıştığı yıllara denk gelmiş ve Akademi'nin hocalarına kontrplakla ayrılmış küçük ofis-atölyeler tahsis edilmiştir. Muammer Onat, Femir'le tanışmasını anılarında anlatmaktadır:

"Yangından sonra Yıldız'a geçtik. Sağır ve Dilsizler okulu bize verildi. Biz oradan mezun olduk. Öğretmenlerin küçücük odaları vardı. Kontrplak ile bölünmüş. İşte o sırada, o küçücük odalardan birinde, birdenbire bir büyük insan (*Halit Femir*) ile karşılaştım." (Özel, 2011, s. 83)

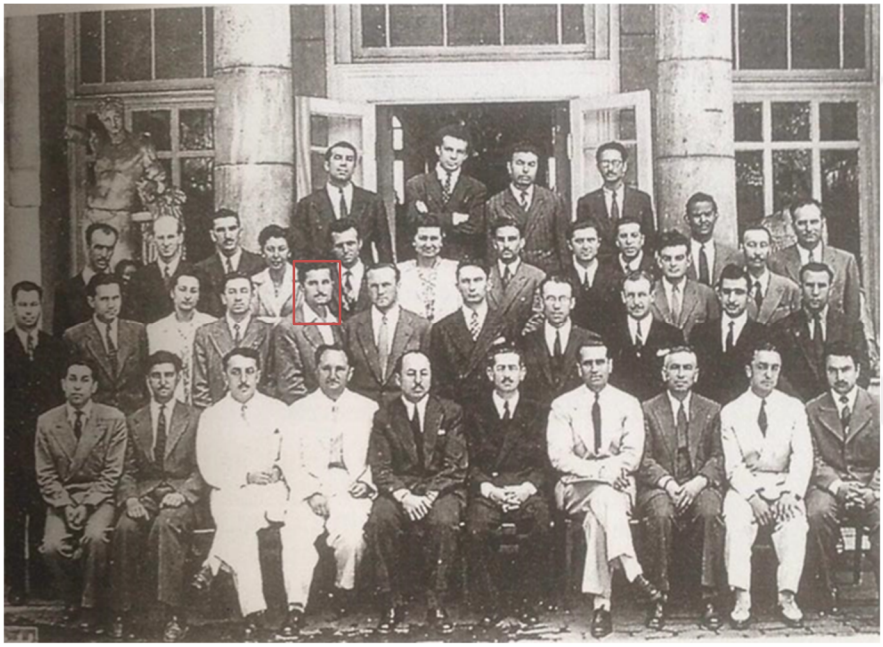
Hamdi Şensoy'un anılarında Halit Femir'in eğitimci kimliği yansıtılmıştır:

> Benim hatırladığım kadarıyla çok disiplinli bir eğitimdi. Herkesin birbirine karşı saygısı vardı. Saygı derken korkuyla karışık bir saygı tabii. Korkuyorduk, ürküyorduk hocalardan. Halit Bey vardı, Halit Femir. Ondan bir proje yapmıştım. Çok candan bir hocaydı. Dışarıda eğitim görmüş. Hatta Le Corbusier ile çalıştığı söylenirdi. Sağır- Dilsizler okulunda okurken böyle

[97] 23 Nisan 1953'e kadar Akademi Yüksek Mimarlık Şubesi Yıldız Sağır ve Dilsizler Okulu'nda eğitim faaliyetini sürdürmüştür (Cezar, 1973, s.16).
[98] Hamdi Şensoy anılarında Yıldız'daki Sağır ve Dilsizler Okulu'nun yıpranmış bir yapı olduğunu ifade etmektedir (Gezgin, 2003, s. 126).

'box'lar vardı. Hocalara yer olarak ayrılmış. Gelip o hücreler içinde tashih yapıyorlardı. Hoca aranırdı, üstünü başını yoklardı. Ne aradığını biz anlar ve hemen sigara çıkartır verirdik. 'Çok teşekkür ederim.' derdi. Bir de çakmağı çıkartır yakardı. Çok candan bir kişiydi. Biz onunla hocalara karşı sevgiyi biraz daha öğrendik. O farklı bir hocaydı. Arkadaş gibiydi. (Gezgin, 2003, s.127)

Halit Femir'in *Arkitekt* Dergisi'nde 1945 yılında yayınlanan Konkur Projeleri sergisini anlatan yazıda bir ve ikinci sınıflara proje dersi verdiği ifade edilmektedir. (Anonim, 1945) 1947'de üçüncü yıldaki öğrencilere proje dersi vermiştir. (M.S.G.S.Ü. Personel Dairesi Arşivi, 03.03.1948 tarihli belge) Femir, 17.10.1947 tarihinde, üst sınıflara proje dersi verebilmek ve terfi edebilmek talebini belirten bir dilekçeyi

Şekil 3.120 : 1945 yılında G.S.A. hocaları (Eldem, 1995, s. 47) (Halit Femir orjinal fotoğrafta işaretlenmiştir).

MEB'e göndermiştir. Bunun üzerine okul müdürlüğüne yapılan yazışma sonucu MEB'e Güzel Sanatlar Akademisi müdürü tarafından bir yazı kaleme alınmıştır:

"Bu ders senesi başında bölüm şefliğinin daveti üzerine yapılan atelye öğretmenliği toplantısında kendisine daha yukarı sınıfların verilmesi mütabık kılındığı halde müdürlüğümüzce 4 ve 5 inci sınıf öğrencilerinin öğretmen Sedad Hakkı Eldem, Arif Hikmet Holtay ve M. Ali Handan'ın 3'üncü sınıf öğrencilerinin de diğer öğretmenlerden proje almaları hususunda yapılan ilan üzerine kendi vaziyetinde bir arkadaşımızın keyfi bir kararımızla daha ileri geçirilmesi suretiyle hakkına ve öğrenciler karşısında mevki ve şerefine tecavüz edildiğinden" şikayet etmektedir.

(…)

4 ve 5'inci sınıf projelerini tashih ile vaziyetlendirilecek arkadaşı seçmek için üçüncü sınıfta

> atelye öğretmenliği yapmakta bulunanların kıdemleri liyakatlerinin ve geçen yıllardaki çalışma ve muvaffakiyetleri üzerinde esaslı incelemeler yapılmış, kanuni vazife ve selahiyetimiz çerçevesinde hareket edilmiştir.
>
> Bu tatkik mevzuları arasında Halit Femir'in geçen yıllara ait mesaisi incelenmiş, diğer arkadaşlarına nisbetle kendisine daha az öğrencinin başvurduğu tesbit edilmiştir.
>
> (…)
>
> G.S.A. Müdürü İmza Burhan Toprak (M.S.G.S.Ü. Personel Dairesi Arşivi, 03.03.1948 tarihli belge)

Femir'in terfi isteği, onun Atölye dersine az sayıda öğrencinin gelmek istemesi sebebiyle kabul edilmez. Belgenin devamında 4 ve 5'inci yıl öğrencilerinin projeleri vermek üzere terfi edilen kişilerin hepsinin Femir öğrenciyken hoca olduğu ifade edilmektedir. (M.S.G.S.Ü. Personel Dairesi Arşivi, 03.03.1948 tarihli belge) Dilekçenin sonucunda, 21.11.1949 tarihinde maaş arttırımı kabul edildiğini belirten bir belge hazırlanır. Fakat, üst sınıflara proje verme hususu hakkında bir açıklama yapılmaz:

> Milli Eğitim Bakanlığına,
>
> Akademi Yüksek Mimar Bölümü Atelye öğretmenlerinden Halit Femir 1.1.1947 tarihinden beri 40 lira asli maaş ile çalışmaktadır. (…) Halit Femir, devamlı, hüsünü niyet sahibi, çalışkan bir arkadaştır. Arkadaşlarıyla ve öğrencileriyle olan münasebeti normaldir.
>
> Her ne kadar proje tedrisatında öğrencilerin fazla temin eyledikleri, rağbet ve tehalük gösterdikleri bir öğretmen değilse de ileride münasebeti arttıkça bölüme müfit olacağı, umulmaktadır. Bu itibarla bir derece terfi edilerek teşfik edilmesi muafik olacaktır.
>
> Gereğinin yapılması emir ve müsadelerini saygılarımla rica ederim.
>
> G. S. A. Müdürü Zeki İzer (M.S.G.S.Ü. Personel Dairesi Arşivi, 21.11.1949 tarihli belge)

Halit Femir, mesleki incelemeler yapmak için okulun kapalı olduğu yaz aylarını Avrupa ve Amerika'da geçirmiştir. Geziler için aldığı izinler, personel dosyasında yer almaktadır. 1946 yılında Amerika'ya 2-3 aylık süreyle gitmiştir. (M.S.G.S.Ü. Personel Dairesi Arşivi, 27.03.1946 tarihli belge). Personel arşivinde seyahatle ilgili verilen Burhan Toprak imzalı Milli Eğitim Bakanlığı'na yazılan izin belgesi, gezinin amacını ve önemini ortaya koyar:

"Amerika'ya 2-3 aylık bir tetkik ve tetebbüs seyahati yapmak isteyen atelye öğretmeni Yüksek Mimar Halit Femir'in dilekçesi bağlıdır.

Halit Femir'in kendisi kadar müessesemiz için faydalı olan seyahati yaz tatili sırasında

yapmasına müsaade buyrulmasını en derin saygılarımla rica ederim.”

(M.S.G.S.Ü. Personel Dairesi Arşivi, 27.03.1946 tarihli belge).

Ayrıca Femir, 1950 Ağustos ve Eylül ayında İsviçre, İtalya ve Fransa’ya seyahat etmiştir (M.S.G.S.Ü. Personel Dairesi Arşivi, 26.06.1950 tarihli belge). 20.06.1951-08.05.1951 tarihleri arasında, İtalya ve Fransa’ya gitmiştir (M.S.G.S.Ü. Personel Dairesi Arşivi, 24.05.1951 tarihli belge). 10.08.1953’te 20 günlük İtalya seyahati yapmıştır (M.S.G.S.Ü. Personel Dairesi Arşivi, 14.09.1953 tarihli belge).

Personel Arşivi’de bulunan evraklarda, Femir’in evinin adresi, Divanyolu Caddesi No. 105,[99] Emin Vafi Köşkü Ortaköy İstanbul olarak geçmektedir; (M.S.G.S.Ü. Personel Dairesi Arşivi, 23.03.1944 tarihli belge). Ayşe Derya ile yapılan sözlü tarih çalışmasından Femir’in 1937-1938’de Ortaköy’de tasarladığı dayısı Emin Vafi’ye ait ev olduğu bilinmektedir (Zeynep Kuban’ın Ayşe Derya ile sözlü tarih çalışması).

Halit Femir’in 16.09.1954 tarihinde, trafik kazası sonucu hayatını kaybetmesi (M.S.G.S.Ü. Personel Dairesi Arşivi, 17.05.2011 tarihli belge) Akademi’de iş arkadaşları ve öğrencileri arasında üzüntü yaratmıştır. 18.09.1954 tarihinde Halit Femir’in anısına, bir anma töreni düzenlenmiştir (M.S.G.S.Ü. Personel Dairesi Arşivi, tarihlendirilmemiş belge).

Halit Femir, eğitimci çalıştığı süre ani ölümüyle kısa, bu sebeple eğitimci kimliği hakkındaki bilgiler kısıtlı olsa da M.S.G.S.Ü. Personel Dairesi Arşivi belgeleri ışığında, sorumlu olduğu temel derslerin atölye ve teknik resim dersi olduğu anlaşılmaktadır. İnce Yapı ve Perspektif derslerini geçici de olsa vermesi, bu alanlarda yetkin olduğunu ortaya koymaktadır. Terfi isteğinde bulunması Femir’in kişisel taleplerini açıkça iletme cesaretini gösteren tutumunu yansıtmakta, isteğin reddi kurumda geri plana atıldığını göstermektedir. Öğrencilerine yaklaşımında içten davranışları ile öğrencilerin derse olan ilgi ve sevgisini arttırmayı başarması ve modern üslupta tasarımlar yapmalarını teşfik etmesi, öğrencilere tasarımlarını yaparken kendi dillerini ve tasarım yaklaşımlarını oluşturmalarına, kendilerini geliştirmelerini sağlayan yönlendirmelerde bulunması eğitimci kimliğinin en önemli özellikleri olarak belirginleşmektedir. Ayrıca imkan bulduğu zamanlarda Avrupa seyahatleri yaparak mesleki bilgi dağarcığını genişletme çabasında olmuştur.

---

[99] Bu adres korunun genel adresidir (Zeynep Kuban’ın Şirin İris ile sözlü tarih çalışması).

4. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Mimar Halit Femir, 44 yıllık kısa süren hayatına, çoğu yenilikçi özellikler taşıyan 34 proje ve 3 proje yarışması sığdırmış, 1941-1954 arası mezun olduğu G.S.A.'nde eğitimci olarak çalışarak mimarlık eğitimine katkıda bulunmuştur. Halit Femir'in, o yıllarda G.S.A. Mimarlık Şubesi'ne çok sayıda öğrenci yetiştirmiş Galatasaray Lisesi'nden mezun olması, onun kuşağında yabancı liselerden eğitim gören diğer mimarlar gibi yabancı dili iyi seviyede öğrenmesine, genel kültürünün artmasına katkı sağlamasının yanında mimarlık mesleğini seçmesinde etkili olmuştur.

G.S.A.'ndeki öğrencilik yıllarında (1932- 1937), hocaları Bruno Taut ve Ernst Egli, mimari eğitimindeki önemli aktörler olarak belirginleşmektedir. Hocalarından öğrendiği modern mimarinin esasları olan işlev odaklı, yapının tasarlanacağı bağlamın iklimine, doğal özelliklerine uyum sağlama ve teknik imkanları kullanma ilkelerini eserlerinde uygulamıştır. Bruno Taut'tan mimari üretimde estetik değerlerin ve sanatsal dokunuşun olması gerektiğini, malzemeyi tasarımın önemli ögesi olarak kullanma yaklaşımını edinmiştir. Akademi'de aldığı eğitim, mimariye sanat ve teknik gereklilikleri bir arada düşünmesi çok farklı fonksiyonlarda yapılar yapabilmesi için gereken perspektifi kazandırmıştır. Femir, hocalarının tasarım ilkelerini benimsemişse de, Bauhaus ve Viyana kübizmi stilinden farklılaşan, bir tasarım dili kurmuş ve eğitimci olduğu yıllarda öğrencilerine edindiği mimari yaklaşımları ve tasarım dilini aktarmıştır.

Halit Femir, Sedad Hakkı Eldem'in asistanı olarak çalışmış; ancak mimarisinde Sedad Hakkı Eldem'in Türk evi ve milli etkide modernizm fikrinin etkilerini yansıtan özellikler görülmemektedir, modern mimari ilkelerden yola çıkarak kendine ait yaklaşım geliştirmiştir. Kariyeri boyunca, sadece Sivas Kongresi Anıtı için kendi mimari çizgisi dışına çıkarak Milli Mimari akımında bir anıt tasarlaması jüriden kabul almak amacını taşıdığını düşündürebilir.

Femir, kentsel tarihi bölge ve tarihi yapıda projeler gerçekleştirirken tarihselci bir dil kurmak yerine bağlamdan tasarımına yön veren veriler alma tavrını sürdürmüştür. 1949 yılında Bursa Hali'nde kentin tarihi hanlar bölgesinde bulunan tarihi ticari

yapıların üst örtü ve plan şemalarını analiz edip doğrudan tarihsel referansı olmayan fakat tarihi kentsel dokuyla bütünleşen bir yapı gerçekleştirmiş; Akademi'deki hocalarından öğrendiği yere uyumlu tasarım yapma ilkesini strüktürel çözüm bağlamında ele alarak bu yaklaşımı bir adım öteye taşımıştır. Pier Luigi Nervi'nin tarihi yapı analizleme ve güncel olana uyarlama fikirlerine paralel bir tavırla Türkiye mimarisine öncü bir yapı kazandırmıştır. Benzer üst örtü modelinin Nevzat Erol'un Belediye Binası ve Sedad Hakkı'nın projesinde çalıştığı Hilton Oteli'nde kullanılması yapının 1950'lerin Türkiye mimarisini etkilediğini gösterir niteliktedir.

Femir'in Atlas Pasajı'nın zemin katındaki dükkanı dönüştürerek tasarladığı Yapı Kredi Ajansı'nın cephesinde, mevcut tarihi yapıdan referanslar alması ve yeni tasarımda yansıtması döneminin tarihi yapıda yapılan ek çalışmalarında uygulanan genel eğilimine parallellik gösterir. Yeni ek, mevcut tarihi dokudan malzeme ve üslup bakımından net bir şekilde ayrılırken tarihi cephe özgün kimliği üzerinde değişiklik gerçekleştirmemiştir.

Femir'in mimari formasyonun oluşumunda 1938- 1939 yılları arasında modern mimarinin önemli isimlerinin ofislerinde gerçekleştirdiği Avrupa stajlarının rolü olmuştur. Le Corbusier, Sven Markelius, Ivar Stal, Kondrad Hippenmeier'in ofislerinde; modern mimari, şehircilik ve iç mekan uygulamalarını gözlemlemiş; stajlarında çalıştığı isimlerin üsluplarını takip etmek yerine genel tasarım yaklaşımlarını proje ve yapılarında uygulamıştır. Ofislerin farklı işlevlerde yapılardan oluşan portfolyoları, Femir'in kariyeri boyunca farklı işlevdeki yapılar gerçekleştirmesi için iyi birikim oluşturmuştur. Mudanya İmar Planı'nda, ilçe içi sirkülasyonları düzenlemesi; Şenesenevler Yapı Kooperatifi'nde, konutları konut birimlerinin yeşil alan ve gün ışığı görecek şekilde konumlandırması ve konut yerleşimini kendine yetebilen sosyal merkezler içeren *neighbourging units (komşuluk birimleri)* biçiminde örgütlemesi stajlar boyunca öğrendiği kentsel tasarım ilkelerini uyguladığını göstermektedir.

Le Corbusier'nin tasarım dilinin Femir'in erken dönem eserlerinden Lido, Ortaköy'deki villa, Atlı Spor Yapısı'nda etkili olduğu yadsınamaz; fakat, Femir, kariyerinin diğer evrelerinde Le Corbusier'nin stilini taklit etmek yerine yapıyı betonarme ile taşıtıp yapıyı belli biçimde sınırlamayarak işlev odağında özgür plan çözümleri kurma yaklaşımını izlemiş ve Selim Süter Evi, Mehmet Aker Villası'nda

uygulamıştır, güneşe yönelim yaklaşımını ana birimlerini güneye konumlandırdığı Şenesenevler Yapı Kooperatifi konut tasarımlarında uygulamıştır.

Femir, Sven Markelius'un konut tasarımında bahçe içinde ve zemin katı bahçe ile ilişkili biçimde, birinci katları terasla ilişkili, cepheleri geniş açıklıklı, yaşama ve yatak birimlerini katlar bazında örgütleme ilkelerini benimseyerek Selim Süter Evi, Mehmet Aker Villası ve Şenesenevler Yapı Kooperatifi evlerinde uygulamıştır. Ayrıca Sven Markelius'un 1936 yılında tasarladığı EPA bar ve kafede, planda kıvrımlı hat oluşturan bar masasını kullanması, dar alanda etkili plan çözümlerine ulaşmak için tefriş elemanlarını özel olarak tasarlama fikrini kavramasında etkili olduğu ve mevcut yapıda tasarladığı banka yapılarında banko tasarımlarını benzer yaklaşımla ve alanı verimli kullanmak için form verek tasarladığı değerlendirmesi yapılabilir. Femir, G.S.A.'nde hoca olarak çalıştığı 1941- 1954 arasında, birçok batılı ülkeye seyahat ederek mesleki gelişimi için dünyadaki mimari gelişmeleri takip etmeyi sürdürmüştür.

Halit Femir, İzmir Belediyesi'nde çalıştığı süre boyunca, Cumhuriyet'in önemli kamusal alanı olan Kültürpark'ın özel yapılanması içinde tasarladığı projelerde malzeme ve biçim üzerinde yeni denemeler yapmış, belli kalıplara bağlı olmayan özgür üretimler gerçekleştirmiş ve dönemine göre çağdaş normlarda projeler yapmıştır, gerçekleştirdiği çalışmalar, mimarisinin başlangıç noktası oluşturmuştur.

1940 sonu- 1941 başı belediyedeki görevinden ayrılarak G.S.A.'nde göreve başlaması, mimarın kariyerinde serbest mimar ve eğitimci olarak çalıştığı yeni bir evrenin başlangıcına işaret etmektedir. Femir'in, 1943 yılında henüz kariyerinin başlarında tasarladığı, 20. yy. Türkiye mimarlığının önemli bir yapısı olan, Lido Yüzme Havuzu, dönemde açılan diğer plaj tesislerinden farklı olarak, denizin kıyısında havuz ve konaklama işlevini içeren çok amaçlı tekil yapı olarak gerçekleşmiştir. Farklı işlevlerine ait mekanların akılcı bir zeminde organizasyonu ve işlev alanlarına ait sirkülasyonların rasyonel kurulması tasarımın başat unsurlarını oluşturmaktadır.

Halit Femir, G.S.A.'nde mimarlık eğitiminin parçası olan ve mobilya üretimi hakkında bilgilerin verildiği Dahili Mimari dersindeki edinimleri ve muhakkak kendi çabaları ile çok sayıda konut ve küçük ofis mekanı için iç mekan çalışması yapmıştır. Konut çalışmalarında ve mevcut yapılarda tasarladığı banka, acenta yapılarında; işlevsellik ve kullanışlılığı ön planda tutması, süslemeler yerine iyi kalitede doğal malzemelerin mekan yüzeylerinde kullanımı, sade ve dekoratif olmayan mobilya tercih etmesi,

yüzeyler ve mobilyalar ile renk ve doku farkları oluşturması ile iç mekan tasarımlarında belli bir yaklaşımı sürdürmüştür. Femir, malzeme ve imalathanelerin kısıtlı olduğu dönemde yaratıcı iç mekanları kendi tasarımları ile gerçekleştirmiştir. 1947 yılında Isomi Noguchi tarafından tasarlanan sehpayı yapıldığı yıldan 3 yıl sonra, 1951 yılında, Yapı Kredi Galatasaray Ajansı'nda kullanması iç mekan tasarımlarında yeni gelişmeleri takip ettiğini ve tasarımlarında uyguladığını ortaya koymaktadır.

Femir, ticari iç mekanlarında kendine has bir tasarım dili kurmuştur. Banka iç mekanlarında, ahşap ve yapay ahşap malzeme ile kaplama yapması, bankonun formunu her proje için ayrı tasarlaması banka yapılarında belli tasarım çizgisini devam ettirdiğini göstermektedir. Femir'in çok sayıda ticari iç mekan çalışmaları içinde malzemenin kullanılış şekli ve aydınlatma tasarımı bakımından sanatsal ve estetik değeri en yüksek olanlar, Küçük Sahne, Yapı Kredi Galatasaray Ajansı, İş Bankası Beyoğlu Şubesi'dir, bu yapılar aynı zamanda kentsel sirkülasyonun en fazla olduğu ve gelir düzeyi yüksek kesimin yoğunluklu olarak kullandığı semtlerde bulunması tasarımın kullanıcı profiline göre belirlendiğini ortaya koymaktadır. Yapı Kredi Galatasaray Ajansı, iç mekanda seçtiği modern mobilyalar ve mekan için özel tasarlanan banko ve merdiven gibi detaylarıyla dönemi için önemli bir tasarımdı.

Şevki Vanlı'nın, Halit Femir'in ölümünden sonra 1954 yılında *Arkitekt*'in 273-274 sayısında yazdığı yazı, mimarın üretimlerinin niteliğini ortaya koyan önemli bir belge niteliği taşır. Vanlı, Femir'in birimler arası ilişkileri doğru yapılmış, fonksiyonel olarak doğru ilişkilerle mekanların bir araya getirildiği, farklı işlevlerin birbirinden kesin olarak ayrıldığı plan çözümlerini; iç mekan tasarımlarındaki seçimlerini, detaylardaki titizliği ve mimari yetkinliğini *"muasır belli başlı mimarlarla boy ölçüşebilecek "* nitelikte değerlendirmiş, kendine has, dingin bir tasarım dili kurduğunu vurgulamıştır. Femir'in mimari yaklaşımı yazıda "*Kültürlü, şuurlu bir fonksionalizmi, rasyonel bir tatbikatla vermesini bilmiş ve hiçbir mimari cereyanın tesiri altında kalmadan, bütün muasır ilerlemeleri takip ettiğini her zaman göstermiştir. Eserlerini en ufak köşelerine kadar bir kuyumcu titizliğiyle incelemiş ve yapı elemanlarını yerli yerinde kullanmıştır. Taşın sıcaklığını, ahşabın iç hafifliğini, camın şeffaflığını mimari bir değer olarak belirtmeyi gayet iyi bilmiş; betonarmenin iç imkânlarını ihtiyaç nisbetinde kullanmıştır."* diyerek özetlenmiştir.

Halit Femir'in mimari üretiminde genel olarak üslupsal bütünlük olmaması onun yapılan işin taşıdığı niteliklere göre karar verdiği ve hazır çözümleri dayatmamasından

kaynaklanır. Kariyerinin erken döneminde, Kültürpark'ta tarihsel referanslar alarak mevcut kalıplar üzerine yorum getirmek yerine özgür kalıplaşmamış formlar oluşturması bunu göstermektedir. Benzer şekilde dönemde Türkiye'de ve Dünya'da etkili olan Milli Mimarlık akımının dışında kalarak, kendi mimari yaklaşımını geliştirdiği gibi öğrencileriyle de milli etkiden uzak modern mimari dilde tasarımlar çalışmıştır.

Halit Femir, Türkiye mimarisinde tasarım açısından yenilikçi ve öncü çalışmalar gerçekleştirmiştir, ayrıca bir özelliği de yapılarında mekan kalitesini ve fiziksel koşulları arttırmak için dönemin teknolojik gelişmelerini takip etmesi ve teknolojik sistemlerinden ve donatılarından yararlanmasıdır. Yapılarında havalandırma, ısıtma, sıcak su tesisatları planlamış ve tesisatlar için mekanlar düzenlemiştir. Bazı banka yapılarında evrakları katlar arasında taşımak üzere montşarj sistemi, İş Bankası Beyoğlu Şubesi'nde -acil ve normal durumlarda- iletişim sağlayan donanım, yangın söndürme için özel teknik sistem, Lido'daki havuzda suyun temizlenmesini ve devridaimini sağlayan mekanik sistem kurmuştur. Ortaköy'deki villada yapının yeteri ışık alabilmesi için özel aydınlatma sistemi ve konutlarında havlu kurutma, sıcak su, aspiratör gibi teknik donanımlar sağlamıştır.

Halit Femir, mimari pratiğinde yeni yapı teknolojileri, malzemeler ve uygulamaları gerçekleştirmesi açısından da yenilikçi mimardır. Türkiye'de çok kullanılmayan ve izolasyon amaçlı uygulanan arasında hava boşluğu olan çift katmanlı duvar, veya çift katmanlı pencere uygulamalarını, mantar karo gibi Türkiye mimarisinde çok yaygın kullanılmayan yapı malzemelerini muhtemelen stajlarında veya Türkiye'de her zaman ulaşılan; Neufert'in *Yapı Tasarımı* kitabında veya Fransızca bilmesinden ötürü içeriğini de takip ettiği *Architecture d'Aujourdhui* dergilerinde görmüş olmalıdır.

Daha önce Türkiye'de apartman girişlerinde veya Markiz Pastanesi gibi sanatsal ticari mekanların iç hacimlerinde az sayıda örnekte resim uygulamaları olsa da Femir'in sanatçı arkadaşı Bedri Rahmi Eyüboğlu ile Lido ve Küçük Sahne'de işbirliği yapması önemli bir adımdır. Egli mimaride fonksiyonun yerine getirilmesine daha çok önem vermişken; Femir, hocası Taut'tan sanatsal etki ve mekan algısının önemsenmesi gerektiğini öğrenmiştir. Ofisinde çalıştığı Sven Markelius da benzer fikirlerden yola çıkarak çalışmalar yapmıştır. Femir'in eserleri hakkında *Arkitekt* Dergisi'nde yazılan makalelerde mekanın psikolojik etkisi ve algısı üzerinde durulması, eğitiminde ve stajlarında bu konuda öğrendiği yaklaşımı uyguladığını ortaya koymaktadır.

Femir'in mimari etkinliğini sürdürdüğü yıllarda, büyük projeler devlet kurumları aracılığıyla finanse edilmiştir. Bu yıllarda mimarlık çevresinde büyük kamusal projelerin önemli bir bölümü yabancı mimarlara verilmesi tepki ile karşılanmıştır. Femir, varlıklı sosyal çevreye sahip olması ile bu zorluğu bir nebze aşabilmiştir. Dayısı Emin Vafi vasıtasıyla Ortaköy'deki koruda, iki konut ve önemli sosyalleşme mekanı olan Lido'yu tasarlamıştır. Konutlardan biri Elagöz ailesinin evi olsa da, aile, Emin Vafi ve mimar arasındaki ilişkilerin nasıl işlediği tam bilinmemektedir. 1938 yılında *Arkitekt*'te yayınlanan yapının 1937 yılında kullanımda olması, Femir'in konutu öğrencilik yıllarında tasarladığını gösterir. Lido, mimarın daha geniş çevrelerce tanınmasını sağlayan önemli bir yapıdır. Mezun olduktan sonra kısa bir süre, İzmir Belediyesi'nde çalışan Femir, İstanbul'da Atlas Pasajı'ndaki Küçük Sahne'yi mübadele ile Kavala'dan İzmirli aile için yapması kişisel bağlarla proje yapım işlerini yüklendiğini gösteren başka bir örnektir. Femir ve Akozan, Bursa'da geniş bir müşteri kitlesine proje üretmiştir. Femir'in eşinin Bursa'nın varlıklı ailelerinin birinden olması, birçok projeye kapıyı açmış olmalıdır; Bursa'da ve ilin çevresindeki Mudanya, Balıkesir'de yaptığı tasarımları eşinin çevresinden kişiler için gerçekleştirdiği düşünülebilir.

Femir'in mimari kariyerinde G.S.A.'nde edindiği sosyal çevrenin önemli rolü olmuştur. Çalışma arkadaşlarının çoğunun Akademi'den iş arkadaşı ve yeni mezun öğrenciler olmasının yanı sıra; bazı eserlerinde Akademi çevresinden tanıdığı sanatçılar Bedri Rahmi Eyüboğlu ve Şadi Çalık ile birlikte çalışmıştır. Ancak genel olarak Femir, döneminde G.S.A.'nin diğer mimarlık eğitimcilerinin yaygınlıkla uyguladığı çok aktörlü ortaklıklar kurmak, projeleri başka ortaklarla tasarlamak yerine bütün çalışmaları tek bir ortakla Feridun Akozan ile gerçekleştirmiştir. Ortaklıkları sırasında işbölümünü nasıl yaptıkları bilgisine ulaşılamasa da iki mimarın güçlü ve zayıf yönlerini dengeleyerek birbirlerini tamamladıkları tahmin edilebilir.

Halit Femir G.S.A.'nde Atölye dersi hocası olarak çalıştığı 1941-1954 yıllarında öğrencilerinin tasarımlarına çok fazla müdahale etmeden kendi stillerini ve mimari çözümlerini bulmalarını istemiş, işlevsellik ve rasyonellik ilkelerini ön planda tutmuştur. Mimarın çok çeşitli işlevde yapılar tasarlaması ve kendi mesleki pratiği ile ilişkili olan kültür merkezi, gazino, fabrika, Bursa'da terminal projesi konularını vermesi öğrencilerine kendi deneyimlerini aktarabilmesini sağlamıştır. Öğrencilerle kurduğu samimi iletişim ve onlara değer verdiğini hissettirmesi de eğitimci kimliğinin

önemli özelliğidir. Muammer Onat'ın Halit Femir'in eğitimci kimliğini kendine yakın bulmuş ve onun eğitim yaklaşımını devam ettirerek öğrenciyi çok yönlendirmeden, sınırlandırmadan, yeteneklerinin ve kapasitesinin farkında olmasını sağlamak temelinde biçimlenen yeni eğitim metodu oluşturması, Femir'in kurumdaki eğitim üzerinde etkili bir iz bıraktığını ortaya koymaktadır.

Halit Femir'in erken ölümü, mesleki olarak hem pratikte hem eğitimde daha fazla katkı gösterebilmesine engel olmuşsa da eserleri ve yaklaşımı Türk mimarisine ve mimarlık eğitimine izler bırakmıştır.

KAYNAKLAR

150 Yılın Sergisi, Atlas Pavyonu, Kültürpark

Adıyeke, A. N. & Adıyeke, N. (2011). *Girit Nikah Defterleri (1916-1921) ve Giritteki* Aile Adları, İstanbul : Lozan Mübadilleri Vakfı.

Akay, Z. & Akbulut, R. (2020). *Halk İçin Tasarlamak: Seyfi Arkan'ın 1950'lerdeki "Ucuz Konut" Planlama Çalışmaları,* http://zaferakay.blogspot.com/2020/03/rfat-akbulut-zafer-akay-seyfi-arkan.html

Akcan, E. (2009). *Çeviride Modern Olan Şehir ve Konutta Türk- Alman İlişkileri*, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları:.

Akçadoğan, M. (2014). *Bursa Merinos İplik ve Dokuma Fabrikası'nın yeniden işlevlendirilmesinin uygulama ve kullanımına yönelik değerlendirilmesi,* (Yüksek Lisans tezi), Gebze Teknik Üniversitesi, Kocaeli.

Akçura, G. (2009). *Türkiye Sergicilik ve Fuarcılık Tarihi, İstanbul,* TÜYAP Tarih Vakfı:.

Akçura, H. (2018). *İstanbul'un Plajlarında Yaşam*,İstanbul'da Deniz Sefası, İstanbul Pera Müzesi :, 86-129.

Akdoğu Femir, H. (2019). Kişisel Görüşme, 30 Eylül 2019.

Akıncılar, R. (1947). Şehircilik: Çarşamba İmar Planı, *Arkitekt,* 191-192, 274-279.

Akış, C. (2018). *Endüstri yapılarının dönüşümü üzerine değerlendirmeler Antalya Pamuklu Dokuma Fabrikası* (Yüksek Lisans tezi). Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Akozan, F. (1954). H. Femir'i Kaybettik, *Arkitekt*, 273-274, 141.

Akozan, F. (1989). Resim Heykel Müzesi Kuruluş Anıları, *Mimar Sinan Üniversitesi Resim Heykel Müzesi, 3*, 9.

Akozan, F. & Baban, H. (1960). İstanbul'da Mügros – Türk'ün Dört Satış Mağazası, *Arkitekt*, 300, 101-106.

Akozan F. -Femir H. & Yapanar A. (1952). İstanbul Şenesen Evler Yapı Kooperatifi Mahallesi, *Arkitekt*, 253-254, 167-173.

Akozan, F. & Baban, H. (1957). İtalyan Hava Yolları, *Arkitekt*, 287, 56-57.

Aksoy, Y. & Yurtkoru Özgünel N. *(2001). 70 Yıllık Sevda İzmir Fuarı, İzmir Yayıncılık İzmir Büyükşehir Belediyesi: İzmir.* https://docplayer.biz.tr/109016466-70-yillik-sevda-yzmyr-fuari.html

Albayrak, İ. (1983). *Dünden Bugüne Türk Hava Yolları: 1933-1983*, İstanbul ,Cem Ofset:.

Alpagut, L. (2010). Modernleşme Projesinin Temsilinde Önemli bir Yapıt: İsviçreli Ernst Egli ve Ankara Siyasal Bilgiler Okulu, *Alternatif Politika, 2*,2, 126-150.

Alpagut, L. (2018). Üretken Bir Mimar Ve Ankara'da Modern Bir Bina: Bruno Taut Ve Atatürk Lisesi, *Sanat Tarihi Dergisi, 27*, 135-161.

Alsaç, Ü. (2003). *Bir Türk Mimarının Anıları Yaşamı Etkinlikleri*, İstanbul, YEM Yayınları.

Altan Ergut, E. & İmamoğlu B. (2010). *Cumhuriyet'in Mekanları Zamanları İnsanları*, Ankara ,Dipnot Yayınları..

Anonim. (1931). Güzel Sanatlar Akademisi'nde Talebe Nasıl Çalışıyor? , *Mimar*, 1, 25-26.

Anonim. (1931a). Liko, *Architecture d'Aujourdhui***,** 5, 12.

Anonim. (1931b). L'Architecture Moderne et Le Probleme d'Habitation en U.R.S.S., *Architecture d'Aujourdhui*, 8, 11-16.

Anonim. (1933). Ecnebî Memleketlerde Mimarî, *Mimar*, 28, 125-126.

Anonim. (1934). Muallim Ginter Atelyesi Koltuk Detayları, *Mimar*, 45-46, 281.

Anonim. (1935a). Güzel San'atlar Akademisi Yıllık Talebe Sergisi, *Arkitekt*, 55-56, 207-213.

Anonim. (1935a). İstanbul Tiyatro ve Konservatuarına Ait Uluslararası Proje Müsabakası, *Mimar*, 49, 1-32.

Anonim. (1935b). Reklamlar, *Arkitekt*, 50, 71-84.

Anonim. (1937). Tip ve Sıra Evler, *Arkitekt*, 80, 211-218.

Anonim. (1938). Reklamlar, *Arkitekt*, 87, 98-108.

Anonim. (1939). Reklamlar, 105-106, *Arkitekt*, 242-254.

Anonim (1940). Güzel San'atlar Akademisi Yüksek Mimarî Şubesi Diploma projeleri, *Arkitekt,* 111-112, 55-68.

Anonim. (1943a). Anıtkabir Müsabakası Projeleri, *Arkitekt*, 135-136, 59-66.

Anonim. (1943b). G.S.A. Yüksek Mimarlık Şubesi Diploma Müsabakası, *Arkitekt,* 139-140, 151-164.

Anonim. (1943c). Taksim "İnönü" âbidesi Kaide Müsabakası, *Arkitekt,* 137-138, 103-105.

Anonim. (1944a). Çanakkale Zaferi ve Meçhul Asker Anıtı Müsabakası, *Arkitekt,* 147-148, 52-65-74

Anonim. (1944b). Doğu Bölgelerinde Yapılacak Memur Evleri İnşaatı Hakkında Rapor, *Arkitekt*, 155-156, 278-283.

Anonim. (1944b). Reklamlar, *Arkitekt*, 334, 52-53,58.

Anonim. (1944c). Reklamlar, 145-146, *Arkitekt* 7-10,51-56.

Anonim. (1945). G. S. A. Yüksek Mimarlık Şubesi Diploma Müsabakası, *Arkitekt* ,167-168, 241-251.

Anonim. (1945). G. S. Akademisi Y. Mimari Şubesi 1944-1945 Yılı Diploma Projeleri, *Arkitekt,* 167-168, 241-251.

Anonim. (1946). C.H.P. Genel Sekreteri Nafi Atuf Kansu'nun Halkevleri ve Halkodalarının 14üncü Yıl Nutku, *Ayın Tarihi (Ayın politik ve ekonomik olayları)*. *147*,11.

Anonim. (1946). T. Y. Mimarlar Birliği İst. 1945-46 Yıllık Toplantısı, *Arkitekt*, 169-170, 41-43.

Anonim. (1947). Reklamlar, *Arkitekt,* 189-190, 202.

Anonim. (1949a). Reklamlar, *Arkitekt,* 207-208, 40-47,98-114.

Anonim. (1949b). Reklamlar, *Arkitekt,* 209-210, 9.

Anonim. (1950). Reklamlar, *Arkitekt*, 227-228, 191.

Anonim. (1951). "Küçük Sahne", *Küçük Sahne*, 1, 3-4.

Anonim. (1951). Reklamlar, *Arkitekt*, 233-234-235-236, 90.

Anonim. (1953). Malatya İmar Planı Müsabakası, *Mimarlık*, 6, 12-31.

Anonim. (1953a). İstanbul Belediye Binası Proje Müsabakası, *Arkitekt*, 259-260, 71-88.

Anonim. (1953b). Reklamlar, *Arkitekt*, 259-260, 120.

Anonim. (1953c). Taksim Sanat Müzesi Projesi, *Arkitekt*, 261-262, 137-138.

Anonim. (1954). Hocam Halit Femir, *Arkitekt,* 273-274, 143.

Anonim. (1957). *Bursa İpek Böcekçiliği Kongresi (23-25 Mart),*Bursa T. S. Kooperatifleri Birliği Neşriyatı.

Anonim. (1957). Türkiye İş Bankası A. Ş. Kadıköy Şube ve Lojman Binası, *Arkitekt*, 287, 51-55.

Anonim. (1958). Ataköy Plaj Tesisleri, *Arkitekt*, 292, 99-106.

Anonim. (1960). Caddebostanda Muammer Arıtan Villası, *Arkitekt*, 298, 16-21.

Anonim. (1960). Türk Ticaret Bankası ve İşhanı Binası, *Arkitekt*, 298, 10-12,14.

Anonim. (1965) İstanbul Opera Binası, *Mimarlık*, 1, 10-14.

Anonim. (1969). Feridun Akozan, *Arkitekt*, 334, 52-53,58.

Anonim. (2017). Ernest Mamboury, Galatasaray lisesi'nde sıra dışı bir öğretmen Sergi Broşürü, Institute Français d'Etudes Anatoliennes **Url** http://archivis.ifea-istanbul.net/files/original/1919/mamboury_catalogue-ilovepdf-compressed.pdf

Aratan, I. (1951). İlbay Apartmanı, *Arkitekt*, 229-230, 13-14 .

Arıtan, Ö. (2008). Modernleşme ve Cumhuriyetin Kamusal Mekân Modelleri*, Mimarlık Dergisi,342 erişim*

http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=353&RecID=1822

Arif Hikmet (1934). Bir Ev Projesi, *Mimari*, 38, 41-42.

Arkan, S. (1935). Kira Evi, *Mimar*, 53, 129-140

Arkan, S. (1939). Adana'da Ucuz Evler Mahallesi, *Arkitekt*, 97-98, 33-36

Arslan, R. (1974). İstanbul Kentleşme Sürecinde Yapısal Değişme Etkileri, *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 12. Kitap, Ayrı Basım: İstanbul.

Aru, K. A. (2002). *Bir Üniversite Hocasının Yaşamının 80 Yılı*, YEM Yayınları: İstanbul.

Aru, K. A. (1995). *Yapı'dan Seçmeler 7, Anılarda Mimarlık,* İstanbul, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları:, 9-23.

Aru, K. A. (1948). "Söke" İmar Plânı ve Raporu, *Arkitekt*, 201-202-203-204, 203-211,213

Aru K. A. & Gorbon R. (1952). *Levend Mahallesi*, *Arkitekt,* 253-254 , 174-181.

Asiliskender. B. (2002). *Cumhuriyet'in ilk yıllarında mimaride 'modern' kimlik arayışı: Sümerbank Kayseri Bez Fabrikası örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Aslanoğlu. İ. (1982). *Bruno Taut 1880-1938: Türkiye'de Mimar ve Öğretmen 1936-1938*, Berlin Güzel Sanatlar Akademisi Alman Kültür Merkezi Türk Alman Kültür İşleri Kurulu Stuttgard Dış İşleri Enstitüsü. http://katalogtarama.cekulvakfi.org.tr/resimler/3/4/17407/ab00000334.pdf

Aslanoğlu. İ. (2006). Bruno Taut: Meister Des Farbigen Bauensbruno Taut In Berlin, Anlässlch Seines 125. Geburtstages *METU Journal of Faculty of Architecture*, 1, 95-98.

Aşkan, A. A. (2011). *1922-1960 yılları arasında, İzmir'deki mimarlık ve kentsel planlama bağlamında Rıza Aşkan* (Yüksek Lisans tezi), Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Atakan, Y. (1948). Büyüada'da Bir Villa, *Arkitekt,* 7-8 , 149-152.

Atalan, Ö. (2015). Ortaköy Kuruçeşme Sahilinde Yapılaşma 20 yy. Başları, *Turkish Studies, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic ,10*, 10.

Atalay Franck, O. (2015). P*olitika ve Mimarlık Ernst Egli ve Türkiye'de Modernliğin Arayışı (1927-1940)*, İstanbul, TMMOB Mimarlar Odası.

Avcıoğlu, D. (1996). *Türkiye'nin Düzeni Dün- Bugün- Yarın*, İstanbul : Tekin Yayınevi.

Aysel, N. (2013). Bir Mimarlık Öyküsü: Akademi Binasının Yenilenme Süreci, 1949-1953 Geçmişe Yönelik Bir Okuma Denemesi: Notlar, Düşünceler, *Mimarlık Dergisi*, 47, 16-21.

Aysel, N. (2019) Kişisel Görüşme, 20 Ekim 2019.

Aysel, N. & Hızlı, N. (2016). Ernst Egli'nin Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık Eğitimi Reformu Çalışmaları, *Mimarlık*, 289, 16-21.

Batkan, Ö. (1996). *Bursa Kent, Tarihsel Gelişimi ve Planlama Süreci*, Bursa Büyükşehir Belediyesi , Nazım Büro Başkanlığı : Bursa.

Batuman, B. (2008). Photography At Arms: "Early Republican Ankara" From Nationbuilding To Politics Of Nostalgia, *METU Journal of Architecture 25*-2, 99-117.

Batuman, B. (2015). Gazes in Dispute: Visual Representations Of The Built Environment in Ankara Postcards, *The Journal of Architecture 20*-1, 21-46.

Bayhan, İ. (1957). Kadıköy'de Bir Villa, *Arkitekt*, 288, 102-103.

Baysal, H. (1953). Pegasus Evi, *Arkitekt*, 261-262, 121-128.

Beygu,, Ş. (1992). Üç İzmir, Yapı Kredi Yayınları: İstanbul.

Beyru, R. (1994) Planlamada 1935-1950 Dönemi Le Corbusier İzmir'den Geçmişti, Ege Mimarlık, 3 , 17-23.

Bigat, E. & Bilgesü, İ. (1958). Mühendis Arif Saltuk Villası, *Arkitekt*, 291, 55-60.

Bilsel, C. (1996). Ideology and Urbanism During the Early Republican Period: Two Master Plans for İzmir and Scenarios of Modernization, *METU Journal of Architecture*, *16*, 1-2, 13-30.

Bilsel, C. (2009) İzmir'de Cumhuriyet Dönemi Planlaması(1923-1965): 20. Yüzyıl Kentsel Mirası, *Ege Mimarlık*, *4*-71 , 12-17.

Bilsel, C. (2011). İmparatorluk'tan Cumhuriyet'e İstanbul'u Modernleştirme Projesi ve Prost Planı, *BETONART Dergisi*, 29, 43-48.

Bir, M.- İzgi, U. & Günsoy, O. (1960). Fener Yolunda Y. Mimar Nedim Karakurt Villası, *Arkitekt*, 299, 55-57.

Birol, E. (2013), *Cumhuriyet Döneminde "İstanbul Hali*", (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.

Birol, G. (2007). 1950'lerden Günümüze Gelen Bir Alıveriş Kompleksi: Balıkesir Kasap ve Sebze Hali, *Megaron Balıkesir*, Mimarlar Odası Balıkesir Şubesi Dergisi, Ocak 2007, s. 30-33

Birol Özerk, G. (2017). Yüksek Mimar Şeref Demirel ve Balıkesir'e Katkıları, Docomomo, Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları XIII, Balıkesir, 22-34.

Bohle, H. & Dimog, J. (2016) *İstanbul Mimarlık Rehberi*, İstanbul Literatür Yayınları .

Bonaltz, P. (1946), Saraçoğlu Mahallesi, *Arkitekt*, 171-172, 56-86.

Boyacıoğlu, E. (2013). *Bruno Taut* https://www.academia.edu/29585692/BRUNO_TAUT_.docx

Boysan, A. (1995). *Yapı'dan Seçmeler 7, Anılarda Mimarlık*, : İstanbul, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları24-31.

Bozdoğan, S. (2010). *Industrial architecture and nation-building in Turkey: A historical overview* (17-40), Workplaces: The Transformation of Places of Production Industrialization and the Built Environment in the Islamic World, İstanbul, Bilgi University Press.

Bozdoğan,S. (2015*). Modernizm ve Ulusun İnşası Erken Cumhuriyet Türkiyesi'nde Mimari Kültür*, İstanbul, Metis Yayınları.

Bozok, D. (2020). Kişisel Görüşme, 25 Aralık 2019.

Brooker G. & Stone S. (2010). İç Mekan Tasarımı Nedir? YEM Yayın: İstanbul.

Bugay, S. (1980). Ölümünün 1. Yılında Sadi Çalık Anıldı, *Arkitekt*, 380, 127.

Buğra, A. (2002). The Immoral Economy of Housing in Turkey*, International Journal of Urban an Regional Research,* 22, 2, 303-317.

Can, A. (2020) Zeynep Kuban'ın Aslı Can ile yazışması, 10 Haziran 2020.

Cantürk, E. & Özgüven, Y. (2018). Erken Cumhuriyet Türkiyesi'nde Çimento Sanayi: Arkitekt Dergisi Üzerinden Bir Değerlendirme, *International Journal of History, 10*, 6, 13-31.

Cemal, N. (1934). Anver Şehri Tevsii Projesi*, Mimar*, 38, 55-58.

Cengizkan, A. (2002). *Modernin Saati,* Mimarlar Derneği, İstanbul, Boyut Yayın Grubu.

Cengizkan, M. (2004). İzmir Kentinin "İmar" Edilmesinde Geride Duran Bir İsim: Mimar Mesut Özok, *Mimarlık,* 319. http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=39&RecID=797

Cezar, M. (1973). *Devlet Güzel Sanatlar Akademisi 1883-1973 90. Yıl*, Devlet Güzel Sanatlar Akademisi: İstanbul.

Cezar, M. (1983). *Güzel Sanatlar Eğitiminde 100 Yıl*, Mimar Sinan Üniversitesi Yayını: İstanbul.

Chin, I. (2016). *Le Corbusier's Musée a Croissance Illimité: A Limitless Diagram for Museology*, Le Corbusier 50 Anos Despues, http://hdl.handle.net/10251/86913

Corbusier, L. (1969). *Atina Anlaşması*, İmar ve İskan Bakanlığı Sosyal Araştırma Dergisi: Ankara.

Corbusier, L. (2013) *Œuvre complète Volume 2: 1929-1934*, Fondation Le Corbusier: Bale.

Cordon, Ö. (2019). Kişisel Görüşme, 11 Aralık 2019.

Creagh, L. (2011). From Acceptera to Vallingby: The Discourse Between Individuality and Community on Sweden (1931-1954). T*he European Welfare State Project: Ideals, Politics, Cities and Building, 20*,5, 2, 5 - 124

Çağlayan, F. (2015). Cezalandırılan Anıt, B+ Dergisi, 26. http://besiktasgorselsanatlar.com/eser/atli-inonu-aniti-1461675202

Çalık, S. (2005). Şadi Çalık, İstanbul, İş Bankası Kültür Yayınları.

Çarıkoğlu S. (2019). Kişisel Görüşme, 19 Ekim 2019.

Çetin B. (2010). Türkiye'de Geleneksel Kır Konut Yapısının 20. Yüzyıldaki Değişimine Yeşilova (Burdur) Örneği, *Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi, 16*, 1, 29-39.

Çiftçi, C. (2013). 1837-1908 Sürecinde Bursa'da Koza Üreticiliği Ve İpekli Dokumacılık Sektörü, U.Ü. *Fen-Edebiyat Fakültesi sosyal Bilimler Dergisi 14*, 24,

Çinici, D. (2015), Başkentin İnşasında Etkin Bir Mimar: Guilio Mongeri ve Yaşam Öyküsü, *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 3,1, 13-41.

Çinici, D. (2015), *Türkiye Cumhuriyeti Mimarlığının Modernleşme Sürecinde Mimar Giulio Mongeri: Bursa Çelik Palas Oteli ve Kaplıcası*, (Yüksek Lisans tezi), Hacettepe Üniversitesi: Ankara.

Çizer, M. (1951). Gerze Kasabası Kesin İmar Plânı İzah Raporu, *Arkitekt*, 231-232, 69-74.

Çoban, A. N. (2012). Cumhuriyetin İlanından Günümüze Konut Politikası, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* , 67, 3, 75-108.

Demir, A. (2008a). *Güzel Sanatlar Akademisi'ndeki Yabancı Hocalar*, İstanbul, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.

Demir, A. (2008b). Feridun Hoca'yı Kaybettik, *Mimarlara Mektup*, 107-108 İstanbul Büyükşehir Mimarlar Odası: İstanbul.

Demirgüç, U. (2006). *Mimarlıkta Eleştirel Bölgeselcilik ve Turgut Cansever*, (Yüksek Lisans tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Derya, A. (2020). Zeynep Kuban'ın Ayşe Derya ile sözlü tarih çalışması, 14 Haziran.

Doğu, N. (1952a). Bn Pertev Nizam Evi, *Arkitekt*, 253-254, 226- 227.

Doğu, N. (1952b). Bn Tuncay Evi, *Arkitekt,* 253-254, 225.

Doğu, N. (1953). Ulusan Apartmanı, *Arkitekt*, 259-260, 89-90.

Doğusan Alexander, G. N. (2013). *Bir Modernleşme Pratiği Olarak Kooperatifçilik Ve Bahçeli Konut Yerleşimleri* (Doktora tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Doğusan Alexander, G. N. (2017). Caught between Aspiration and Actuality:The Etiler Housing Cooperative and the Production of Housing in Turkey, *Journal of Architectural Historians, 76*, 3, 349-366.

Dubois, M. (2015). Le Corbusier et la Belgique /Son Heritage, Le Corbusier 50 Years Later, https://www.researchgate.net/publication/314943819_Le_Corbusier_et_la_Belgique_Son_Heritage

Durukan Kopuz, A. (2017).Spatial Evaluation of Sugar Factories in Early Republican Period Turkey *İTU A/Z*, 14,3, 127-141.

Ebüzziya Z. & Kozikoğlu S. (1986). *1921-1933 Galatasaray Tarihçesi - 1933 Mezunları ve 50 Yılları,* Galatasaray Eğitim Vakfı: İstanbul.

Edremit Z. Z. (2019).*Ernest Mamboury ve İstanbul Kent Kimliğine Katkıları (Yüksek Lisans Tezi)* Kadir Has Üniversitesi, İstanbul.

Ege Derneği (2013). Manisa Kültür ve Turizmi Paydaş Analizi ve Strateji Önerileri Projesi, Yediveren Matbacılık: İzmir.

Egli, E. (2015). *Atatürk'ün Mimarının Anıları Genç Türkiye İnşa Edilirken,* Türkiye İş Bankası Yayınları: İstanbul.

Elbas, A. (2015). *Merinos Kitabı*, Bursa Büyükşehir Belediyesi, Bursa https://issuu.com/bursa/docs/merinos_kitabi

Eldek, H. (2008).*Orta Anadolulu Mensucat Fabrikası, Docomomo Modernizmde Yerel Açılımlar, Kayseri.*

Eldem, S. (1939). Amerika'da Otel Odalar ve Tefriş Hususiyetleri, *Arkitekt*, 103-104, 183-187.

Eldem, S. (1946). Boğaziçi'nde Bir Villa, *Arkitekt*, 173-174, 99-103.

Eldem, S. H. (1931). Evlerimizin İçi, *Mimar*, 7, 99-103, 233-236.

Eldem, S. H. (1947). Boğaziçi'nde Bir Villa, *Arkitekt*, 173-174, 99-103

Eldem, S. H. & Akozan, F. (1982). Topkapı Sarayı Mimari Bir Araştırma, Kültür ve Turizm Bakanlığı: İstanbul.

Eldem, S. H. & Çakmakoğlu, O. (1961). Florya ve Kilyos Tesisleri, *Arkitekt*, 304, 105-113.

Eldem S. -Skimore, Merrill & Owings. (1952). Turistik Otel, *Arkitekt*, 243-244, 243-244.

Erbaş, A. E. (2012). Örnek bir Prestij Konut Alan› olarak Levent Mahallesi, *Tasarım+Kuram Dergisi, 12, 5-7*.

Erbaş, O. (2020). 1923-1960 Yılları Arasında İzmit'te İnşa Edilen Yapılar ve Kentin Gelişimine Katkıları, Uluslararası Gazi Akça Koca ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu Bildirileri.

Eroğan, K. (1954). Akbank Kurtuluş Ajansı, *Arkitekt*, 269-270-271-272, 60-61.

Eroğan, K. (1954). Bay Mithat Güldü Evi, *Arkitekt,* 269-270-271-272, 57-59.

Erol, İ. (2015), *Utarit İzgi ve Türkiye'de Modern Mimarlık*, (Yüksek Lisans tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Eyice, S. (1988). Ernest Mamboury (1878-1953), İslam Ansiklopedisi, *https://islamansiklopedisi.org.tr/mamboury-ernest*

Eyüboğlu, B. R. (1995). *Resim Yaparken*, Bilgi Yayınevi: İstanbul

Femir, H. (1953). SAS Büroları, *Arkitekt*, 261-262, 129-131

Femir, H. & Akozan, F. (1950g). Bursa Hal ve Çarşı Binaları *Arkitekt,* 223-224-225-226, 147-152.

Femir, H. (1937). 1937 İzmir Fuarında Çimento Paviyonu, *Arkitekt*, 82-83, 275.

Femir, H. (1938). Ortaköy'de Bir Villa, *Arkitekt,* 85, 14-15.

Femir, H. (1939). 1939 İzmir Beynelmilel Fuarı, *Arkitekt*, 105-106, 198-207.

Femir, H. (1939). İzmir Vilayet Pavyonu: Dünkü İzmir, Bugünkü İzmir, Yarınki İzmir, *Arkitekti*, 105-106, 208-211.

Femir, H. (1940). Atlı Spor Binası, *Arkitekt*, 115-116, 148-149.

Femir, H. (1944). Lido Yüzme Havuzu, *Arkitekt*, 155-156, 244-249.

Femir, H. (1947). Ortaköy'de Elagöz Evi, *Arkitekt,* 187-188, 153-156.

Femir, H. Akozan, F. (1946). "Sivas Kongresi" Anıdı Proje Müsabakası, *Arkitekt*, 175-176, 158-160.

Femir, H. Akozan, F. (1950a). ANTAŞ Yolcu Bekleme Salonu, *Arkitekt*, 221-222, 98-99.

Femir, H. Akozan, F. (1950b). İpekçilik Kollektif, *Arkitekt*, 221-222, 3, 93-95.

Femir, H. Akozan, F. (1950c). Mudanya İmar Planı, *Arkitekt*, 219-220, 68-70.

Femir, H. Akozan, F. (1950d). Selim Süter Evi, *Arkitekt*, 219-220, 45-50.

Femir, H. Akozan, F. (1950e). Bay Mehmet Aker Villası, *Arkitekt*, 227-228, 214-217

Femir, H. Akozan, F. (1951a). Küçük Sahne, *Arkitekt*, 231-231, 52-54.

Femir, H. Akozan, F. (1951b). Yapı ve Kredi Bankasının Beyoğlu'nda Yeni Şubesi, *Arkitekt*, 231-232, 49-51,65

Femir, H. Akozan, F. (1953). Türkiye İşbankası Küçük Ajans Binaları, *Arkitekt*, 269-270-271-272, 26-31.

Femir, H. Akozan, F. (1954). Türkiye İş Bankası Beyoğlu Şubesinin Yeni Binası, *Arkitekt*, 255-256-257-258, 51-56.

Femir, H., Akozan F.(1950f). Mudanya İmar Planı, *Arkitekt*, 219-220, 68-70.

Flierl, T. (2020). Zeynep Kuban'ın Thomas Flierl ile kişisel görüşmesi, 12 Mayıs 2020.

Fondation Le Corbusier Arşivi, 20.07.1939 tarihli belge

Fondation Le Corbusier Arşivi: 09.03.1939 tarihli belge

Fondation Le Corbusier Arşivi: 18.03.1939 tarihli belge

Fondation Le Corbusier Arşivi: 20.06.1939 tarihli belge

Fondation Le Corbusier Arşivi: 09.03.1939 tarihli belge

Fondation Le Corbusier Arşivi: 17.12.1938 tarihli belge

Fondation Le Corbusier Arşivi: 18.01.1939 tarihli belge

Fondation Le Corbusier Arşivi: 20.07.1939 tarihli belge

Fondation Le Corbusier Arşivi: 31.12.1938 tarihli belge

Gearthy, G. V. (2016). Architectures Of Collectivity: Swedish Cooperative Housing In Stockholm, 1935-1945. Bachelor of Arts in Art History, University of Chicago: Chicago.

Gedik, G. S. (2015). *Tarihi Çevrelerin Sürdürülebilir Yeniden Canlandırılmasında Kullanıcı Görüşlerinin Değerlendirilmesi: Bursa, Hanlar Bölgesi Örneği* (Yüksek Lisans tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Gezgin, A. Ö. (2003). Akademi'ye Tanıklık 2 Güzel Sanatlar Akademisi'ne Bakışlar… Bağlam Yayıncılık: İstanbul.

Giray, M. & Tayfun, Y. (1968). Ataköy Plaj Motelleri ve Mantar Kabinleri, Arkitekt Dergisi, 313, 149-154.

Gorbon, R. (1953). Feneryolunda Bir Sayfiye Evi, *Arkitekt,* 255-256-257-258, 23-25.

Gökten, A. (2017). Kabakçı Apartmanı Balıkesir, Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları XIII: Balıkesir.

Gönenbaba, B. (2012).Adana Milli Mensucat Fabrikası, Türkiye Mimarlığında Modernizmi Yerel Açılımları Poster Sunuşları VIII: Kocaeli.

Görgülü, T. (2016). Apartman Tipolojisinde Geçmişten Bugüne; Kira Apartmanından "Rezidans'a" Geçiş, TÜBA-KED, 14, 165-178.

Gurbetoğlu, A. -Sevin B. & Özdemir A. (2013). Zamanın Gölgesinde Aru'nun Kenti, Megaron Dergisi,8, 3, 131-136.

Gül, M. (2012).Modern İstanbul'un Doğuşu Bir Kentin Dönüşümü ve Modernizasyonu,Sel Yayıncılık: İstanbul.

Gülru, T.- Ögel Z. & Alışık E. (2018). Boğaz ve Karadeniz, İstanbul'da Deniz Sefası, 302-337, Pera Müzesi : İstanbul.

Güner, E. (2005). İzmir Mimarlık Rehberi, Mimarlar Odası İzmir Şubesi: İstanbul.

Gürel, M. (2018). *İstanbul Kıyılarında Toplumsal Dönüşümün Mimari İzleri* ,İstanbul'da Deniz Sefası, Pera Müzesi : İstanbul, 130-175.

Güzel Sanatlar Akademisi Tanıtım Kitapçığı (1940). Güzel Sanatlar Akademisi Neşriyatı: İstanbul.

Hancı, A. & Cansever, T. (1952). Rıfat Yalman Evi, *Arkitekt*, 249-250-251-252, 107-109.

Handan, M. A. (1950). Çifte Evler ve Apartman, *Arkitekt*, 223-224-225-226, 142-146.

Hasol, D. (2002) Yüzme Sporu, Sutopu ve İYİK, Cumhuriyet, 18 Temmuz 2002, s:18.

Hasol, D. (2017). 20. Yüzyıl Türkiye Mimarlığı, YEM Yayın: İstanbul.

Hızlan, D. (2011). Emek yıkımı sorununa iki okurun açıklaması, *https://www.hurriyet.com.tr/emek-yikimi-sorununa-iki-okurun-aciklamasi-19541811*

Hikmet, A. (1934). Bir Ev Projesi, *Arkitekt*, 38, 41-42.

Hildebrand, S. (2015). Urban Switzerland Urbanistic concepts for Switzerland from 1930 to today, https://www.academia.edu/26622023/Urban_Switzerland_Urbanistic_concepts_for_Switzerland_from_1930_to_today

Holtay, A. H. (1949) Mersin İş Bankası Binası, *Arkitekt Dergisi*, 211-212-213-214, 150-153.

Holtay, A. H. (1949) Samsun İş Bankası Binası, *Arkitekt*, 209-210, 100-102,112.

Hotan, H. (1952). İzmir Memurlar Kooperatifi Evleri, *Arkitekt*, 253-254, 228-231.

Hörner, U. (2020). Die Architektenbrüder Bruno und Max Taut, Gebr. Mann Verlag: Berlin.

Hüsnü, H. (1932). Hal Projesi, *Mimar*, 14, 41-42.

Ispatan, A. (1951). İlbay Apartmanı, *Arkitekt*, 229-230, 13-14.

İnönü İ. & Demirel A. (2001). *Defterler (1884-1973),* Yapı Kredi Yayınları: İstanbul.

İren, N. (1989). *1922-1934 Galatasaray Tarihçesi, 1934 Mezunları ve 50 Yılları,* Galatasaray Eğitim Vakfı: İstanbul.

İris, Ş. (2020). Zeynep Kuban'ın sözlü tarih çalışması, 5 Temmuz 2020.

İzgi, U. (1935). Halûk Şaman Villâsı, *Arkitekt*, 296, 94-98.

İzgi U. & Bir M. (1961). *Çiftehavuzlarda Bir Villa*, *Arkitekt,* 303, 56-57.

İzmir Mimarlar Odası (2019a). Kültürpark Yapı Envanteri, http://www.izmimod.org.tr/v2/uploads/files/KulturparkYapiRaporu2019.pdf

İzmir Mimarlar Odası (2019b). Le Corbusier İzmir'de, https://v3.arkitera.com/k255-le-corbusier-izmirde.html

Kaprol, T. (2002). Cumhuriyet Sonrası 1930- 1950 Yılları Arasında Bursa'da Mimari Gelişim, Uludağ Mimarlık Fakültesi Dergisi, 7-1, 171-184.

Kaptanoğlu, R. (2008), Bursa'nın Kentsel Gelişmesi ve Şehir Haritaları, Bursa Şehrinin Gelişmesi ve Planlama Kültürü, Bursa Osmangazi Belediyesi Yayınları: Bursa.

Karabağ, K. (2020) Bir Endüstri Mirası Olarak Antalya Dokuma Fabrikası, *Online Journal of Art & Design.*

Karakaya, E. (2006). *Türk Mimarlığı'nda Sanayi-i Nefise Mektebi / Güzel Sanatlar Akademisi'nin Yeri ve Restorasyon Alanına Katkıları (1883-1960*) (Yüksek Lisans tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Karakoç, N. Y. (2015). *TAL Tiyatro Araştırma Laboratuarı Ve Beklan Algan Vizyonu* (Yüksek Lisans tezi). Haliç Üniversitesi, Tiyatro Anasanat Dalı, Tiyatro Programı, İstanbul.

Karayaman, M. (2018). İzmir Radyosunun Kuruluşu ve İlk Yıllardaki Faaliyetleri, Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, 18, 37, 563-588.

Karpat, G. (2009). *İzmir Kültürpark ve Fuar Alanının Tarihsel Gelişim Sürecinin Araştırılması Geleceğe Yönelik Tasarım Planının Oluşturulması* (Yüksek Lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Keleş Eriçok, A. (2014). Bursa Tarihi Ticaret Merkezinin 16. Yüzyıldan Günümüze Ticari Fonksiyonlarının Değişimi, *Planlama Dergisi*, 24, 3,173-181.

Kocabaşoğlu, U. (2001). *Türkiye İş Bankası Tarihi*, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı: İstanbul.

Koçak, M. H. (2014). *O Hep Sendikacıydı Ziya Hepbir'in Yaşam Öyküsü*, Sosyal Tarih Yayınları: İstanbul.

Koçu, R. E. (1960). İstanbul Ansiklopedisi, Bostancı, 6. Cilt: İstanbul.

Kortan, E. (2006). Kaybolan İstanbul'um, Bir Mimarın Anıları (1947-1957), Boyut Yayın Grubu: İstanbul

Kozan, A. (2011). Muammer Hoca, Tasarım+ Kuram Dergisi, Özel Sayı 2, 108-109.

Kömürcüoğlu, E. (1948). Boyacıköyde Bir Villa, *Arkitekt*, 201-202-203-204, 189-191.

Küçükerman, Ö. (1998). Osmanlı İmparatorluğu'ndan Türkiye'ye "Mobilya" Tasarımının Değişimi (Taha Toros Arşivi 583057 numaralı belge)

Küçüközdemir Aydın, A. (2016). *Cumhuriyet Dönemi İşçi Yerleşkeleri Ve Lojman Alanlarının Kente Olan Etkileri: Zonguldak Örneği,* (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Küreğibüyük, Z. İ. (2011). Cumhuriyet Dönemi Mimarlığında Arif Hikmet Holtay (Yüksek Lisans tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Kütükcü, T. (2016). *Kadıköy'ün Kitabı*, Ötüken Neşriyat: İstanbul.

Levy, A. (1988). *Le Corbusier et la Question de l'Innovation Architecturale et Urbaine*, Les Annales de la Recherche Urbaine, Plans et Projets, 37, 55-67.

Loganes, E. (2014). *Comparative housing taxonomy. The typological evolution of "Gemeinnütziger Wohnungsbau" in Zurich*, (Yüksek Lisans Tezi), ETH, Zürih.

M. S. G. S. Ü. Personel Dairesi Arşivi: 05.01.1953 tarihli belge

M. S. G. S. Ü. Personel Dairesi Arşivi: 06.01.1953 tarihli belge

M. S. G. S. Ü. Personel Dairesi Arşivi: 21.11.1949 tarihli belge

M. S. G. S. Ü. Personel Dairesi Arşivi: 03.03.1948 tarihli belge

M. S. G. S. Ü. Personel Dairesi Arşivi: 05.01.1952 tarihli belge

M. S. G. S. Ü. Personel Dairesi Arşivi: 16.07. 1953 tarihli belge

M. S. G. S. Ü. Personel Dairesi Arşivi: 17.05.2011 tarihli belge

M. S. G. S. Ü. Personel Dairesi Arşivi: 17.11.2011 tarihli belge

M. S. G. S. Ü. Personel Dairesi Arşivi: 17.11.2011 tarihli belge

M. S. G. S. Ü. Personel Dairesi Arşivi: 23.03.1944 tarihli belge

M. S. G. S. Ü. Personel Dairesi Arşivi: 24.05.1951 tarihli belge

M. S. G. S. Ü. Personel Dairesi Arşivi: 24.11.1945 tarihli belge

M. S. G. S. Ü. Personel Dairesi Arşivi: tarihlendirilmemiş hizmet dökümü belgesi

M. S. G. S. Ü. Personel Dairesi Arşivi: tarihlendirilmemiş belge (Ölümünden sonra G.S.A'ndeki tören hakkında)

M. S. G. S. Ü. Personel Dairesi Arşivi:18.05.1946 tarihli belge

M. S. G. S. Ü. Personel Dairesi Arşivi:26.06.1950 tarihli belge

M. S. G. S. Ü. Personel Dairesi Arşivi:27.01.1944 tarihli belge

M. S. G. S. Ü. Personel Dairesi Arşivi:27.03.1946 tarihli belge

M. S. G. S. Ü. Öğrenci İşleri Dairesi Arşivi: Akademi Kayıt Defteri

M. S. G. S. Ü. Personel Dairesi Arşivi: 23.03.1944 tarihli belge

M. S. G. S. Ü. Personel Dairesi Arşivi: 14.09.1953 tarihli belge

Mamalı, T. A. (2018). Rıfat Yalman Evi, Docomomo Türkiye Ulusal Çalışma Formu, Yapı Tanıtım Formu, https://www.academia.edu/37574547/R%C4%B1fat_Yalman_Evi.

Matras, J. J. & Togay, H. (1958). Tatbiki Akustik, *Arkitekt,* 290, 34-42.

Menteşe, E. (1952). İstanbul'un İmarı, *Arkitekt*, 279, 27-38.

Mortaş, A. (1948). Ankara Tasarruf Evleri, *Arkitekt*, 193-194, 10-15.

Mortaş, A. (1949). Büyük Sinema, *Arkitekt*, 205-206, 205-206.

Mortaş, A. (1952). İş Bankası Piyango Evleri, *Arkitekt,* 253-254, 182-184.

Muslu, M. S. (2013). *Ahşap Esaslı Duvar Kaplama Malzemelerinin Ses Geçiş Kayıplarının Belirlenmesi* (Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi, Ankara.

Mutlu, A. (1995). Yapı'dan Seçmeler 7, Anılarda Mimarlık, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları: İstanbul, 48-61.

Nervi, P. L. (1962). Yapı ve Mimarlık Arasındaki Münasebetler Üzerine, *Arkitekt*, 308, 121-124.

Nervi, P. L. (1967). Mimarlıkta Strüktürün Yeri, *Arkitekt*, 328, 182-183.

Neufert,, E. (1998). Yapı Tasarımı, Kahraman Ofset: İstanbul.

Oğuzhan N. (2013). *Tiyatro Salonlarında Sahne Aydınlatması ile Salon ve Sahne Biçiminin İlişkisi* (Yüksek Lisans tezi), Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Okumuş, G. (2016).Bursa Hal ve Çarşı, Docomomo_Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları XII: Samsun.

Okumuş G. & Okumuş G. (2015). Bay Selim Süter Evi, *Türk Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları, XI Poster Sunuşları Bildiri Özetleri Kitabı*, Docomomo, Abant İzzet Baysal Mühendislik Mimarlık Fakültesi: Bolu.

Onat, E. (1941). Göztepe'de Bir Villa, *Arkitekt,* 127-128, 145-150.

Onat, E. (1949). Yapı Kredi Bankası Bursa Şubesi, *Arkitekt,* 209-210, 97-99.

Onat, N. (2019). Kişisel Görüşme, 15 Ekim 2019.

Ögel, Z. -Tanman & G. Alışık, E. (2018). *Süreyya Plajı* ,İstanbul'da Deniz Sefası, Pera Müzesi : İstanbul, 416-431.

Önal, M. (1995). Yapı'dan Seçmeler 7, Anılarda Mimarlık, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları: İstanbul, 62-77.

Özaktaş, A. & Arsev, S. (1951). Yenice Hamamı, *Arkitekt,* 133-134, 22-26.

Özaloğlu, S.(2006). *Transformation Of Ankara Between 1935-1950 In Relation With Everyday Life And Lived Spatiality*, (Doktora tezi), Orta Doğu Teknik Üniversitesi: Ankara.

Özdeş, G. (1998). Türk Çarşıları, İTÜ Doçentlik Çalışması, Ankara Tepe Yayınları: Ankara.

Özel, M. K. (2011). Hocalar Hocalarını Anlatıyor. Tasarım+ Kuram Dergisi, 20 Özel Sayı:2 (7), 79- 93.

Özkaban, F. (2007). Korumada Güncel Bir Teknolojik Sorun: Betonarmenin Mirası, Mimarlık Dergisi, 338, http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=288&RecID=1653.

Özkan, S. & Yenal, E. (2014). Sedad Hakkı Eldem ile Söyleşiler, Literatür Yayıncılık: İstanbul.

Özkılıç, M. (2016). 1937 *İkinci Türk Tarih Kongresi Sergisinde Arkeoloji, Sanat ve Mimarlık Tarihinin Temsili,* (Yüksek Lisans tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Özkul, C. (2009). *Cumhuriyet Dönemi İstanbul Mimarlığında Rüknettin Güney* (Yüksek Lisans tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Özorhon, G. (2016). A Study on Analysis of Housing Settlement: In The Case of Senesenevler, open house international*, 41,1 ,59-66*

Öztuna, Y. (2005). Devletler ve Hanedanlar, Cilt II, *Naime Sultan*, Kültür ve Turizm Bakanlığı: Ankara.

Öztürk, M. (2019). *Principles For Conservation Of An Industrial Heritage Place: Ankara Sugar Factory Campus In Etimesgut* (Yüksek Lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Pekman, Y. (2011). Geçmişten Günümüze İstanbul Tiyatroları II. Cilt, Beyoğlu, Şişli, Beşiktaş Çevresi, Yapı Kredi Yayınları: İstanbul.

Pile J. & Gura J. (2000). A History of Interior Design, Laurence King Publishing: Londra.

Pol, E. (2006). Blueprints for a History of Environmental Psychology (I): From First Birth to American Transition, Medio Ambiente y Comportamiento Humano, 7,2,95-113.

Pöğün, Y. (2000). *The Reflection of Modernism on The Architectural Artifacts of Izmir Culturepark Between 1930-1950*, (Yüksek Lisans tezi).İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Pöğün Zander, Y. (2015). *İzmir Fuar Pavyonları (1936-1940), Yılmaz A., Kılıç K., Pasin B., İzmir Kültürpark'ın Anım(sa)madıkları*, İletişim Yayınları: İstanbul.

Prost, H. (1940). Çev. Durak M. (2005). Bursa Planı, *Bursa'da Yaşam Dergisi*, Kasım Sayısı 20-36.

Rudberg, E. (1989). *Sven Markelius, architect*, Architektur Förlag: Stockholm.

Saban, N. (2018). Küçük Sahnenin Tarihçesi, *https://www.academia.edu/36763857/K%C3%BC%C3%A7%C3%BCk_Sahnenin_Tarih%C3%A7esi*

Saban, N. (2019). Kişisel Görüşme, 10 Temmuz 2019.

Saban, N. (2019). Kişisel Görüşme, 3 Ağustos 2019.

Safa, O. (1995). Yapı'dan Seçmeler 7, Anılarda Mimarlık, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları: İstanbul, 78-99.

Sanayi Ticaret Odası'ndan çalışan. (2020). Kişisel Görüşme, 5 Şubat 2020.

Sarıaslan, U. (2017). Aramızdan Ayrılışının 80. Yılında Bruno Taut Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Mimarı, Ankara Üniversitesi Basmevi: Ankara.

Sarıoğlu, M. (2001). Cumhuriyetin İlk Yıllarında Ankara'da Konut Sorunu ve Konut Kooperatifleri, Üçüncü Sektör Kooperatifçilik, 133, 6-21

Sayar, Y. & Arıtan, Ö. (2009). *İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi ve Dönüşüm Süreçleri, Ege Mimarlık Dergisi,3-7, 20-25.*

Sayar, Z. (1937). Çimento Fiyatları Münasebeti ile, *Arkitekt*, 77-78, 172.

Sayar, Z. (1940). Demir Ağ Kira Evi, *Arkitekt*, 109-110, 1-5.

Sayar, Z. (1948). Güzel Sanatlar Akademisinin Yanışı Münasebetiyle, *Arkitekt*, 195-196, 53-54,58.

Sayar, Z. (1952). Merbank Mahallesi, *Arkitekt*, 253-254, 215-224.

Sealow, A. M. (2015). From Continent to the North- German Influence on Modern Architecture on Modern Architecture in Sweden, Konsthistorik Tidsskrift 85, 1, 44-62.

Sedad, H. E. (1939). Amerika'da Otel Odaları ve Tefriş Hususiyetleri, *Arkitekt*, 103-104, 183-187.

Sedad Hakkı (1931). Boğaziçinde Bir Yalı, *Mimar*, 3, 82-84.

Sedad Hakkı (1931). Ev Projesi, *Mimar*, 8, 264-267.

Sedad Hakkı (1931). Mobilya, *Mimar*, 8, 273-274.

Sepetcioğlu, T. E. (2010). Türkiye'de Ana Dili Türkçe Olmayan Göçmen Topluluklara Yaklaşımlara Dair Bir Örnek: Girit Göçmenleri. *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi*, 20 (9), 77 - 108

Serçe, E. (2018). 150. Yılında İzmir Belediyesi Tarihi, II. Cilt, APİKAM: İzmir.

Serçe, E. Yılmaz F. Yetkin S. Yörüt Z. (2003). Küllerinden Doğan Şehir, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını : İzmir.

Sevimli, H. E. (2019). Kişisel Görüşme, 14 Kasım 2019.

Sezer S, Özyalçıner A. (2010). Öykülerle İstanbul Anıtları II Saraydan Limana II. Cilt, Evrensel Basım Yayın: İstanbul. https://books.google.com.tr/books?id=r000BwAAQBAJ&pg=PT3&dq=%C3%B6yk%C3%BClerle+istanbul+an%C4%B1tlar%C4%B1+sezer&hl=tr&sa=X&ved=0ahUKEwiU59mT7PLoAhUl_SoKHbedCMAQ6AEILjAB#v=onepage&q=%C3%B6yk%C3%BClerle%20istanbul%20an%C4%B1tlar%C4%B1%20sezer&f=false

Sönmezsoy, U. (1978). Atatürk Ormanı ve Kurtuluş Zafer Abidesi, İzmir Tarihinde Sergi Fuarlar ve Kültürpark, İzmir Atatürk Ormanı Koruma Kurtarma Derneği: İzmir.

Söylemezoğlu, K. (1995). Yapı'dan Seçmeler 7, Anılarda Mimarlık, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları: İstanbul,114- 143.

Storrie, C. (2007). *The Delirous Museum: A Journey From Louvre to Las Vegas*. I.B. Tauris: Londra- New York.

Sülün, E. N. (2012). Belling Ve Türkiye'de Heykel Eğitimi, Artist Modern Dergisi, Aralık-Ocak. https://www.academia.edu/22894220/_T%C3%9CRK_HEYKEL_SANATI_DOSYASI_5_BELL%C4%B0NG_VE_T%C3%9CRK%C4%B0YE_DE_HEYKEL_E%C4%9E%C4%B0T%C4%B0M%C4%B0_Artist_modern_Aral%C4%B1k-Ocak_2012

Sütmen, A. (2020). Kişisel Görüşme, 20 Mart 2019.

Şahinler, O. (1990). Güzel Sanatlar Akademisi'nden Anılar ve Görüşler, Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayını: İstanbul

Şumnu, U. (2017). Modern Mimarlığın 'İç'selleştirilmesi: Sadun Ersin ve Önder Küçükerman'ın Öğrencilik Projeleri, Mimarlık Dergisi, 395, http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=409&RecID=4184

Taha Toros Arşivi: Muhsin Ertuğrul ve Türk Tiyatrosu, TT580577 numaralı belge

Taha Toros Arşivi: TT500836 numaralı belge

Taha Toros Arşivi: Çupi İ., Kuruçeşme, TT50101 numaralı belge

Taha Toros Arşivi: Numaralandırılmamış belge (İstanbul'un turistik yerlerinin listesidir.) http://earsiv.sehir.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11498/46206/001506288006.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Tanju, B. (2009). *Sedad Hakkı Eldem II: Retrospektif*, Osmanlı Bankası Arşive ve Araştırma Merkezi Yayınları: İstanbul.

Tansu, M. (1936). 1936 İzmir Fuarı, *Arkitekt*, 70-71, 283-284.

Tansu, M. (1937). 1937 İzmir Fuarı, *Arkitekt*, 84, 325-329.

Tansu, M. (1938). 1938 İzmir Fuarı, *Arkitekt*, 93, 243-252.

Tanyeli, U. (2007). *Mimarlığın Aktörleri*, Garanti Galeri: İstanbul.

Tarakcıoğlu, M. S. (2017). *Bruno Taut Monografisi*, (Yüksek Lisans tezi), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi: İstanbul.

Taşlıgil, N. & Şahin, G. (2016). Yapı Malzemesi Olarak Kullanılan Türkiye Doğal Taşlarının İktisadi Coğrafya Odağında Analizi, Marmara Coğrafya Dergisi, 33, 607-640

Taut, B. (1936) İstanbul Journal elyazması, Berlin Akademie der Künste, Zeynep Kuban'dan çeviri ve aktarma (Yayınlanmamış.)

Taut, B. (1938). Mimar Bilgisi, Güzel Sanatlar Akademisi: İstanbul.

Tekeli, İ. (2013). İstanbul Planlamasının ve Gelişmesinin Öyküsü, https://www.academia.edu/30440029/%C4%B0stanbulun_Planlamas%C4%B1n%C4%B1n_ve_Geli%C5%9Fmesinin_%C3%96yk%C3%BCs%C3%BC.

Tietmann, H. (1935). Rudolf Konser Binası, *Arkitekt*, 59-60, 343-348.

Topçubaşı, L. (1950). Mudurnu Kesin İmar Plânına Ait İzah Notu**,** *Arkitekt,* 221-222, 115-120.

Toprak, Z. (2018). *Deniz Hamamından Plaja Bir Nostalji Öyküsü*,İstanbul'da Deniz Sefası, Pera Müzesi : İstanbul, 8-85.

Tosun, N. (2005) Taş Duvar Örgü ve İstinat Duvarları, https://www.academia.edu/39674492/Ta%C5%9F_Yap%C4%B1lar_and_Ta%C5%9F_%C4%90stinat_Duvarlar

Tuna Ultav Z.- Keogh T.-Hasırcı D.- Borvalı S. & Atmaca H., (2013). *İzmir SİM Mobilya Fabrikası, Docomomo Modernizmde Yerel Açılımlar: Antalya.*

Turan, G. (2009) Türkiye'de Erken Cumhuriyet Dönemi Zanaat ve Endüstri Üretiminde Tasarım (Doktora tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Turgut, H. (1992). *Demirel'in Dünyası Bürokrasiden Siyasete*, ABC Ajansı Yayınları: İstanbul.

Tülücü, T. A. (2007). *Adana Kenti Tarihi Endüstri Yapılarının Yapısal Analizi Ve Korunmaları İçin Yöntem Araştırması* (Doktora tezi), Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Tümay B.- Algrandi & Tansu M. (1938). Paraşüt Kulesi, *Arkitekt*, 86, 40-42.

Tümer, G. (2009). Kültürpark'ın Yapı Envanteri Mevcut Durum ve Öneriler, *http://www.izmimod.org.tr/v2/uploads/files/KulturparkYapiRaporu2019.pdf*

Türkmen, M. (1955). Türkiye İş Bankası Galatasaray Şubesi, *Arkitekt*, 279, 12-16.

Türkmen, M. & Giray, M. (1956). Türkiye İş Bankası T. A. Ş. Pangaltı Şube Binası, *Arkitekt,* 284, 52-56.

Türkoğlu, H. (2011).Cumhuriyet Dönemi'nde Bursa'nın Kentsel Gelişimi ve Planlaması, 153-170, Uludağ Üniversitesi Kamu Yönetimi ve Mimarlık Bölümü, Prof. Rana Akşid Aslanoğlu Anısına Cumhuriyet Dönemi'nde Bursa Sempozyumu, Uludağ Üniversitesi Kent Tarihi ve Araştırma Merkezi (KETAM): Bursa.

Tüzüner, F. (1950). Araç Kasabası 1/2000 Ölçekli İmar Plânı Hakkında İzah Notu, 221-222, 121-123.

UNESCO (2012). *Kemal Ahmet Aru ve Levent Başarılmış bir "Cumhuriyet Projesi" sergi kataloğu.*

Uz, B. (2009). *Atatürk'ün İzmir'i bir Kentin Yeniden Doğuşu*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları: İstanbul.

Uzman, E. N. (1958). Yeni Melek Sineması, *Arkitekt*, 293,143-147.

Uzman, N. E. (1946). Büyükada'da Bir Ev, *Arkitekt,* 175-176, 151-155.

Uzman, N. E. (1948). Ankara'da Bir Ev, *Arkitekt,* 197-198, 99-101.

Uzman, N. E. (1956). Sadıkoğlu Villası, *Arkitekt*, 285, 99-104.

Uzunöz, K. (2020). Kişisel Görüşme, 13 Mart 2019.

Ünsal, B. (1954). İlk Şehirci Mimarımız Burhan Arif Ongun ile Bir Söyleşi, *Arkitekt*, 374, 62-64.

Ünsal, E. (2009). *Girit'in Türk Hakimiyetinden Çıkışı* (Yüksek Lisans tezi). Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

Vanlı, Ş. (1954). Kayıplarımız: Halit Femir. *Arkitekt, 273-274,* 142-143.

Yayla, A. (2013). Gezi Üzerine Analizler, *Liberal Düşünce Dergisi*, 71, 171-180.

Yenal, E. & Özkan, S. (2014).*Sedad Eldem ile Söyleşiler*, Literatür Yayıncılık: İstanbul.

Yenel, E. (1957) Bebekte Bir Villa, *Arkitekt Dergisi*, 288, 109-110.

Yenim, M. (1962).*Kültürpark Arkeoloji Müzesi ve Antik Şehirler*, Endüstri Matbaacılık: İzmir.

Yıldız, P. (2007). Sinema Salonlarının İç Mekan Düzenlemesi Ve Günümüzdeki Kullanımı, New World Sciences Academy, 2, 3, 195-207

Yiğiter, M. *(1947) Mesken Buhranını Önleyici Tedbirler ve Kooperatif Evler, Karınca Dergisi, 128.*

Zeybekoğlu, S. (2000). *Erken Cumhuriyet Dönemi Sanayi Merkezlerin Mekansal Analizi. Nazilli, Kayseri, Bursa ve Eskişehir Örnekleri* (Yüksek Lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Ziyaoğlu, R. & Lokmaoğlu H. (1950). *Turistik İstanbul Rehberi*, Halk Basımevi: İstanbul.

İnternet Kaynakları

Url-1 <*https://www.geni.com/search?search_type=people&names=halit+femir*>, erişim tarihi 09.09.2019

Url-3 <*https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.2525.pdf*>, erişim tarihi 09.09.2019.

Url-3 <*https://www.degisti.com/index.php/archives/18601*>, erişim tarihi 29.06.2012.

Url-4 <*http://gsmezunlari.com/eski_listeler.asp?Bolum=1*>, erişim tarihi 14.06.2020

Url-5 <*https://tr.wikipedia.org/wiki/Nazimi_Yaver_Yenal* >, erişim tarihi 14.06.2020

Url-6 <*http://www.alcim.com.tr/Yazi/Index/82-milli-mimarligin-izinde-cagdas-bir-mimar-sedad->*, erişim tarihi 29.06.2012.

Url-7 <*http://www.piramithaber.com/kultur-sanat/bogazin-rengi-taut-evi-ve-carpici-hikayesi-h45000.html* >, erişim tarihi 29.06.2012.

Url-8 <*https://sv.wikipedia.org/wiki/Ivar_St%C3%A5l* >, erişim tarihi 14.06.2020.

Url-9 <*https://en.wikipedia.org/wiki/Sven_Markelius*>, erişim tarihi 14.06.2020.

Url-10 <*https://www.wannart.com/le-corbusierin-sinir-tanimayan-konut-projesi-villa-savoye* >, erişim tarihi 09.09.2019

Url-11 <*https://vimeo.com/145853543* >, erişim tarihi 18.04.2020.

Url-12<*https://www.dbnl.org/tekst/_vla016199101_01/_vla016199101_01_0067 .php* >, erişim tarihi 08.05.2020.

Url-13 <*https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44029/msgsu-istanbul-resim-heykel-muzesi.html* >, erişim tarihi 08.05.2020.

Url-14 <*https://www.e-skop.com/skopbulten/rudolf-belling-istanbuldayken%E2%80%A6/3355*>, erişim tarihi 18.04.2020.

Url-15 <*http://www.mimdap.org/?p=197290*>, erişim tarihi 18.04.2020

Url-16 <*https://www.haberturk.com/gundem/haber/1345868-reinanin-abdulhamidin-kizi-naime-sultandan-lidoya-uzanan-hazin-oykusu* >, erişim tarihi 29.06.2012.

Url-17 <*http://www.ekrembugraekinci.com/makale.asp?id=785>,* erişim tarihi 29.06.2012.

Url-18 <*https://ipfs.io/ipns/tr.wikipedia-on-ipfs.org/wiki/Naime_Sultan_Yal%C4%B1s%C4%B1.html* >, erişim tarihi 18.04.2020.

Url-19 <*https://www.pressreader.com/turkey/arredamento-mimarlik/20191101/283596697092316*>, erişim tarihi 02.04.2020.

Url-20 <*http://docs.neu.edu.tr/library/nadir_eserler_el_yazmalari/Ansiklopedi/T%C http://docs.neu.edu.tr/library/nadir_eserler_el_yazmalari/Ansiklopedi /T%C3%9CRKLER%20ANS%C4%B0KLOPED%C4%B0S%C4%B0/ T15/1433-Bur%C3%A7ak%20Evren_15.%20cilt.pdf 3%9CRKLER%20ANS%C4%B0KLOPED%C4%B0S%C4%B0/T15/1 433-Bur%C3%A7ak%20Evren_15.%20cilt.pdf* >, erişim tarihi 02.04.2020.

Url-21 <*https://twitter.com/hayalleme/status/979243262987898880/photo/1* >, erişim tarihi 15.10.2019.

Url-22 <*http://aykiriakademi.com/ayrkiri-akademi-yasam/aykiri-akademi-yasam-kent-kulturu/eski-istanbul-plajlarinin-oykuleri* >, erişim tarihi 05.04.2020.

Url-23 <*http://www.sahinyerkaplamalari.org/mantar-parke.html* >erişim tarihi 08.04.2020.

Url-24 <*https://adalarpostasi.wordpress.com/2016/08/13/2803/*>, erişim tarihi 29.06.2012.

Url-25 <*http://mimdap.org/2007/10/utopya-intha-etmek-berlindeki-sosyal-konutlar-dunya-mirasy-adayy/*> erişim tarihi 21.03.2020.

Url-26 <*https://www.wikizero.com/de/Onkel_Toms_H%C3%BCtte_(Berlin)* > erişim tarihi 21.03.2020.

Url-27 <*https://books.google.com.tr/books?id=1vrkaNj28kYC&q=%22yap%C4%B1+kredi+han%22&dq=%22yap%C4%B1+kredi+han%22&hl=tr&sa=X&ved=0ahUKEwjq3vuo3PHoAhWw16YKHe0EDVsQ6AEITjAF* >, erişim tarihi 29.06.2012.

Url-28 <*https://www.luizz.com.tr/tr/home/70-76-noguchi-insp-sehpa.html*> erişim tarihi 30.12.2019.

Url-29 <*http://earsiv.sehir.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11498/15093/001582344010.pdf?sequence=1*>, erişim tarihi 21.03.2020.

Url-29 <*https://twitter.com/Seda_Ozen/status/1223496216115392513*> erişim tarihi 20.12.2019.

Url-30 <*https://fasikul.altyazi.net/2019/08/29/atlas-sinemasinda-restorasyon/*> erişim tarihi 21.03.2020.

Url-31 <*https://www.kitantik.com/product/FATURA-IPEKCILIK-KOLLEKTIF-SIRKETI-DOKUMA-FABRIKASI-BURSA-1965-PULLU_0z8kgltjowe20651gb1*>, erişim tarihi 21.03.2020

Url-32 <*https://artsandculture.google.com/exhibit/fgJCO4KztQ6YLA?hl=tr*> erişim tarihi 21.03.2020.

Url-33 <*http://www.eskisehirkulturenvanteri.gov.tr/anitdetay.aspx?ID=232*> erişim tarihi 21.03.2020.

Url-34 <*https://www.facebook.com/EskiZamanlardaIstanbulunEnGuzelFotograflari/photos/emin%C3%B6n%C3%BC-meyve-sebze-hali-1970ler/1041592815924378/*>, erişim tarihi 29.06.2012.

Url-35 <*http://www.md1927.org.tr/tarihce*> erişim tarihi 21.03.2020.

Gazete Kaynakları

23'üncü İzmir Fuarı Dün Açıldı. (1954 21 Eylül) *Vatan.* s.7

Acı Kaybımız. (1989 24 Ağustos). *Cumhuriyet*. s.12

Ankara Defterdarlığından. (1946 19 Aralık). Ulus. s.4.

Ankara Sanayi Ticaret Odası'ndan. (1946 15 Aralık). Ulus. s.5.

Avrupalı Olmuşuz. (1959 15 Kasım) *Cumhuriyet*. s.5.

Ayini Ruhani. (1951 4 Aralık). *Cumhuriyet*. s.3

Bay Gazaros Köçeyan. (1946 08 Haziran). *Cumhuriyet*. s.3.

Bu akşam Lido'da fevkalade numaralar. (1955 27 Mart). *Cumhuriyet.* s:8.

Çiçek Balosu. (1949 17 Haziran). *Cumhuriyet*. s.4

Dış İşlerinde Yeni Tayinler. (1957 25 Temmuz) *Cumhuriyet.* s.3.

Dışişleri Bakanlığında Yeni Tayinler. (1960 7 Ocak) Cumhuriyet. s.1.

Dünkü Yüzme Müsabakaları. (1950 3 Temmuz). *Cumhuriyet.* s.4.

Formoza Elçimiz. (1957 22 Ağustos). *Cumhuriyet.* s.2

Fuarda Çalışmalar Arttı. (1939 9 Haziran). *Ulus.* s.6

Fuarda İzmir Pavyonu. (1939 7 Mayıs) *Cumhuriyet*. s.3.

Genel Kurul Toplantısı (1947 26 Şubat). *Ulus.* s.5.

Genel Kurul toplantısı Ankara'da istanbul Şenesen Evler Yapı Kooperatifinden. (1948 31 Ocak). *Ulus.* s.8.

Gümüşpala'nın cenazesi Salı günü kalkıyor. (1964 6 Haziran) Cumhuriyet. s.1,7.

Gümüşpala'nın Son Dakikaları. (1964 07 Haziran). *Cumhuriyet.* s.1.

Hariciyede Tayinler. (1960 10 Mart) *Cumhuriyet.* s.1.

Hasol D. "Yüzme Sporu ve İYİK", (2002 18 Temmuz) *Cumhuriyet*.

Her ilkokula Bir Yüzme Havuzu. (1959 15 Ağustos). *Cumhuriyet.* s.6.

İlan. (1959 16 Mart). *Cumhuriyet.* s.4.

İmar Planımız Hakkında Görüşler. (1948 11 Kasım) *Yeni Asır.* s.2.

İngiliz Denizcilerle Yüzme Müsabakası. (1947 6 Temmuz). *Cumhuriyet*. s.3.

İstanbul Altıncı Noterliğinden. (1938 28 Nisan). *Cumhuriyet.* s.8

İstanbul Belediyesi İlanları. (1934 30 Nisan). *Cumhuriyet.* s.7.

İstanbul Defterdarlığı. (1943 11 Şubat) *Akşam.* s.7

İstanbul Defterdarlığı'ndan. (1982 29 Kasım) *Cumhuriyet.* s.6

İzmir Fuarına Hazırlık. (1940 28 Ocak). Cumhuriyet. s.5

İzmir Fuarından Mektublar Dost Ecnebi Paviyonları. Cumhuriyet, (1937 4 Eylül). s.3

İzmir Mektupları: İzmir Fuarı Egeliler her sene tekemmül eden bu eserle övünüyorlar. (1939 31 Mayıs) *Cumhuriyet.* s.5

İzmir Sergisine Hazırlık. (1937 26 Nisan). Cumhuriyet. s.2

İzmir Sıhhat Müzesi. (1937 12 Haziran). *Cumhuriyet.* s.4

İzmir'de Fuar Hazırlığı, Bu sene iştirak edecek ecnebi devletler geçen yıllardan fazla olacak. (1940 16 Nisan). *Akşam*. s.5

İzmir'in 5 Senelik İmar Programı Belediye Reisi Yapılacak İşleri Sıralıyor. (1938 23 Mart) *Cumhuriyet.* s.7

İzmir'in 5 Senelik İmar Programı, Belediye Reis , Belediye Reis Yapılacak İşleri Anlatıyor. (1938 23 Temmuz). *Cumhuriyet.* s.7

İzmir'in İmar Planı, Fransız mimarı Le Corbusier plânı inceliyor. (1948 8 Ekim), *Akşam.* s.2.

İzmir'in İmar Planı, Nafia Vekâleti İzmir Belediyesi'nin teklifini kabul etmedi. (1949 8 Mart). *Akşam.* s.2.

İzmir'in İmar Planı. (1948 8 Ekim) *Cumhuriyet.* s.3.

Kiralık Buzhane. (1949 4 Mart) *Cumhuriyet*. s.5

Koşu Yeri Daha Eğlenceli Bir Vaziyette Olacaktır. (1938 11 Mart) *Yeni Asır.* s.2.

Küçük Haberler. (1949 28 Ağustos). *Cumhuriyet.* s.2

Küçük Sahne. (25 Aralık 1955) *Cumhuriyet.* s.7.

Küçük Sahne'de Çocuk Sineması. (1955 25 Aralık). Cumhuriyet. s.7

Lido Restoran Gazino. (1958 7 Ağustos) *Cumhuriyet.* s:6.

Lido. (1947 09 Ekim). *Cumhuriyet.* s:5.

Lido. (1947 25 Ekim). *Cumhuriyet.* s.6.

Lido'da Bütün Gün. (1955 10 Temmuz) Cumhuriyet. s.7.

Merinos Fabrikası Bursanın yanında bir şehir halinde yükseliyor. (1937 24 Mart) *Cumhuriyet*, s.6

Merinos Fabrikası- Bursa'da İnşaat Sür'atla İlerliyor. (1936 22 Ocak) *Cumhuriyet.* s:2.

Merinos Fabrikası. (1936 30 Kasım) Cumhuriyet, s.6

Mevlit. (1969 27 Nisan). *Cumhuriyet*. s.3

Misafir Amerikalılarla Müsabaka. (1949 27 Temmuz). *Cumhuriyet*. s.2.

Misafir İngiliz Denizciler. (1945 17 Eylül). *Cumhuriyet*. s.1.

Müstesna Bir Gala. (1943 5 Eylül) *Cumhuriyet*. s.4.

Ortaköy'de Büyük Bir Köşk Yandı. (1940 1 Şubat) *Cumhuriyet.* s.1,6.

Ortaköyde Yüzme Havuzu Dün Açıldı. (1943 25 Mayıs) *Vakit.* s.2.

Proje Müsabakası. (1953 14 Ağustos) *Cumhuriyet.* s.7

S.A.S. (1948 10 Mayıs). *Cumhuriyet.* s.5.

Satılık Ev Eşyası. (1956 20 Mayıs) *Cumhuriyet*. s.4.

Şehir Otel ve Gazinosu. (1938 8 Şubat). *Yeni Asır.* s.2.

Şehir Tiyatroları yarın akşam açılıyor. (1955 30 Eylül). *Cumhuriyet.* s.1-5.

Senelerden Beri Memleketimizin Mahrum Kaldığı Çeloteks. (15 Ocak 1947 Cumhuriyet. s.5

Şenesen ev Kooperatifi'nin Belediyeye Bir Müracatı. (1950 7 Kasım). *Akşam.*, s.3

Şişli'de Satılık Arsa. (1948 21 Eylül) *Cumhuriyet.* s.5.

Şişli'de Satılık Arsa. (1948 24 Eylül). *Cumhuriyet.* s.6.

Şişli'de Satılık Arsa. (1948 26 Eylül) *Cumhuriyet.* s.5

Süt Üretimi İçin Devlet Desteği Gerekli. (1981 28 Kasım). *Cumhuriyet*. s.5

Türkiye İş Bankası Beyoğlu Şubesi. (1953 7 Ekim). *Cumhuriyet.* s.3

Uludağ ve Altın Sülün Avrupa Tipi Peynirleri. (1940 28 Ekim). *Cumhuriyet.* s.1

Uz B. (1939) **İzmir Fuarına hazırlık Bu seneki fuarda bir de İzmir paviyonu bulunacak.** (1939 13 Mayıs). *Ulus*. s. 9.

Vefat. (1954 22 Temmuz). *Cumhuriyet.* s.7

Vefat. (1966 20 Ocak). *Cumhuriyet*. s.2

Vefat. (1968 5 Mayıs) *Cumhuriyet.* s.2

Yapı Kredi Bankası Galatasaray Ajansı Dün Açıldı. (1951 27 Mart). *Cumhuriyet*. s.3.

Yapı Kredi Bankası. (1948 1 Ekim). *Cumhuriyet*. s.3

Yeni Büyükelçilerin Yerleri Belli Oldu. (1966 21 Ekim) Cumhuriyet. s.1.

Yeni Karamürsel Mağazası. (1960 29 Mart). *Cumhuriyet.* s.5.

YKM'den Basın Toplantısı. (1994 16 Haziran). *Cumhuriyet.* s:5.

Zeynep Şenkal (Oray) Emin Şenkal Evlendiler. (1969 2 Eylül). *Cumhuriyet.* s.7.

Haritalar

Nirven Haritaları

Goad Haritaları

Pervitich Haritaları

Arşivler

ArkDes Dijital Mimarlık Arşivi

SALT Dijital Arşivi

Ömer Faruk Şerifoğlu kişisel arşivi

İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Arşivi

EKLER

EK A: Yapılarının kataloğu

EK B: Ek Bilgiler- Anılar

EK C: Grafikler

EK A:
Halit Femir'in yapılarının kataloğu

Bu katalogda Halit Femir'e atfedilen eserler yapım yılına göre kronolojik olarak sıralanmıştır. Yapılara verilen numaralar şu şekilde oluşturulmuştur: Yapıların bulunduğu şehrin baş harflerinden sonra, yapım yılının son iki hanesi ve ardından aynı yıl içinde yapılan binanın sayısı gelmektedir. Feridun Akozan'la yaptığı eserler ifade edilmiştir. Katalogda yapılara ait bilgiler, fotoğraflar, çizimler, yapılardan günümüze kalanların güncel fotoğrafları yer alır. Hakkında hiç bilgi bulunamayan yapılar da kataloğa dahil edilmiştir. Yapıyla ilgili bilgilerin ve fotoğrafların referansları da kaynak olarak belirtilmiştir. Güncel bilgiler kataloğun hazırlandığı 2020 yılına aittir.

Çimento Pavyonu (izm.37.1)

Yer: İzmir

Adres: Mimar Sinan, Şair Eşref Blv. No.50, Kültürpark

Yapım Yılı: 1937

İşveren: Yunus Çimento Fabrikası

Proje tipi: Sergi pavyonu

Genel bilgi: Tek katlı olarak tasarlanmış küçük bir pavyondur.

Program: Çimento ürünlerini teşhir etmek için sergi alanı

Mekan organizasyonu: Bilinmemektedir.

Cephe özellikleri: Dikey ve eğrisel betonarme kütlelerle tasarlanmıştır.

İç Mekan: Bilinmemektedir.

Yapısal Sistem: Bilinmemektedir.

Teknik Detaylar: Yapı, özel formlu kalıplara konulmuş betonarme kütlelerden oluşmaktadır.

Günümüzdeki durumu: Yapı yıkılmıştır.

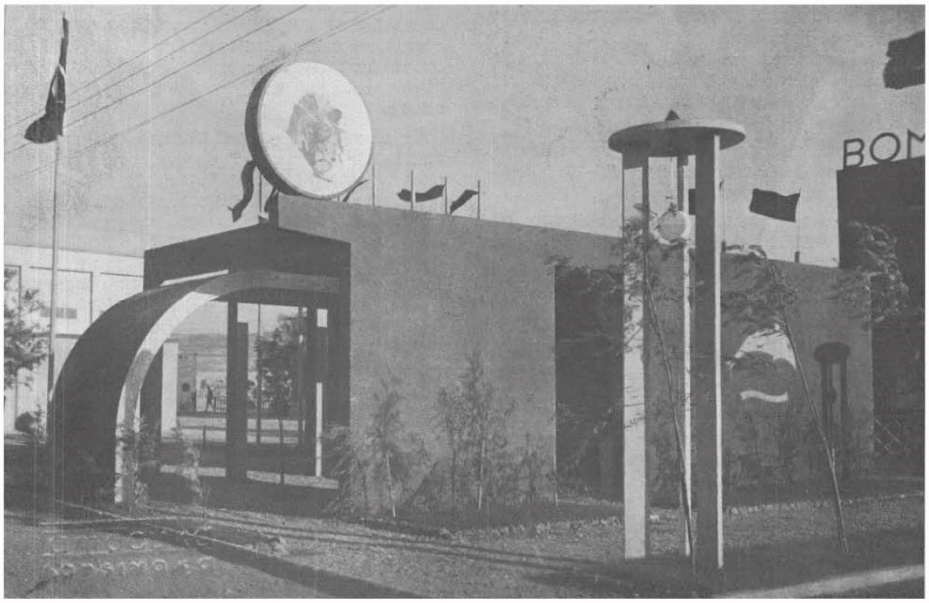
Kaynak:

Femir H. (1937). İzmir Fuarında Çimento Pavi-yonu, Arkitekt, 82-83, 275.

Cantürk E. Özgüven Y. (2018). Erken Cumhuri-yet Türkiyesi'nde Çimento Sanayi: Arkitekt Der-gisi Üzerinden Bir Değerlendirme, International Journal of History, 10, 6, 13-31.

Çimento Pavyonu (Femir, 1937, s.275)

Çimento Pavyonu (Femir, 1937, s.275)

Ortaköy'de Bir Villa (ist.37.2)

Yer: İstanbul / Ortaköy

Adres: Emin Vafi Korusu, Divanyolu Caddesi No. 105

Yapım Yılı: 1937/1938

İşveren: Emin Vafi

Proje tipi: Konut- iç mekan

Genel bilgi: İki katlı teras çatılı villa, sade tekil kütleden oluşur. Güneydoğu tarafta cephe boyunca uzanan teras, yapı kütlesinden çıkma yapar. Villaya giriş güneybatı taraftaki cepheden zemin kattan yapılır. Yapının terası arazinin üst kotuna, yapının garajı da arazinin alt kotuyla aynı seviyede tasarlanmıştır.

Program: Yaşama odası, çalışma odası, yatak odası, hizmetçi odası, mutfak, banyo, garaj.

Mekan organizasyonu: Konutta merkez hollü plan çözümü yapılmıştır; ana mekanlar yaşama odası, çalışma odası ve yatak odası manzara tarafında birbiriyle ve terasla bağlantılı, ikincil mekanlar olan mutfak, banyo ve hizmetli odası kütlenin toprağa gömülü olduğu tarafa yerleştirilmiştir. Hol çatıya yapılan cam tuğla yüzey sayesinde çatıdan ışık almaktadır. Yazı odası ve yaşama odası arasındaki kapı ile iki mekanın birinden diğerine geçiş yapılabilir. Yaşama odasının güneybatı cephesinde şömine bulunmaktadır. Bütün mekanların bağlı olduğu ve giriş holü olarak özelleşmiş alana sahip olmayan holün kuzeybatısında banyo ve banyonun doğusunda koridorun ucunda kuzeydoğu taraftaki küçük pencereden ışık alan hizmetçi odası yer almaktadır. Hizmetçi odasının güneydoğusunda esas ve büyük yatak odası bulunmaktadır. İnce uzun mekan olan banyoda küvet nişe gömülü olarak tasarlanmış; girişin yanında holde oluşan boşluğa sabit dolap yerleştirilmiştir. Banyonun tavanındaki boşluk, sandık saklama yeri olarak kullanılabilmektedir. Geniş penceresi olan mutfak, oturma odasının kuzeybatısında yer alır; iki mekanı bölen duvar dolap yerleştirilecek şekilde tasarlanmıştır. Garaj zeminin altındaki kattadır; yapının çatısı arazinin üst kotuyla hemzemin ve teras çatıdır.

Cephe özellikleri: Güneydoğu taraftaki cephede zemin katta boydan boya sürülebilir pencere ve cephe boyunca ince uzun teras, zeminin alt katında yüzeyin geri çekilmesi ile oluşturulmuş garaj kapısı yer alır. Teras korkulukları üç yatay ve daha ince dikey elemanlarla sade bir dilde tasarlanmıştır. Terasta perde takmak için yapıldığı düşünülen L biçimli elemanlar vardır. Giriş cephesinde geride kalan kütlede bulunan banyonun yuvarlak penceresi, kuzeydoğudaki cephede hizmetçi odasının küçük penceresi bulunmaktadır.

Pencere doğramaları demirden yapılmış, cephe açık yeşil boya ile boyanmıştır.

İç Mekan: Mekanlarda sabit ve hareketli mobilya bir arada kullanılmıştır. Oturma odasında, şöminenin iki yanına akvaryumlar yerleştirilmiştir. Yatak odasında duvar kaplaması olarak renkli çuhalar, hol duvarlarında siyah ve gri lake boya ile boyalı ahşap tabaka halinde lambri kaplama kul-

lanılmıştır. Zemin ıslak hacimler haricinde mekan döşemeleri, mantar karolar ile; yemek odası özel üretilmiş parkelerle kaplıdır. Banyonun duvarları ve tavanında yeşil karo fayans, zemininde koyu kahverengi karo seramikle kaplama uygulaması yapılmıştır. Salonda konvansiyonel aydınlatma elemanlarına ek olarak neon aydınlatmalar kullanılmıştır.

Yapısal Sistem: Betonarme döşeme, yığma tuğla duvar.

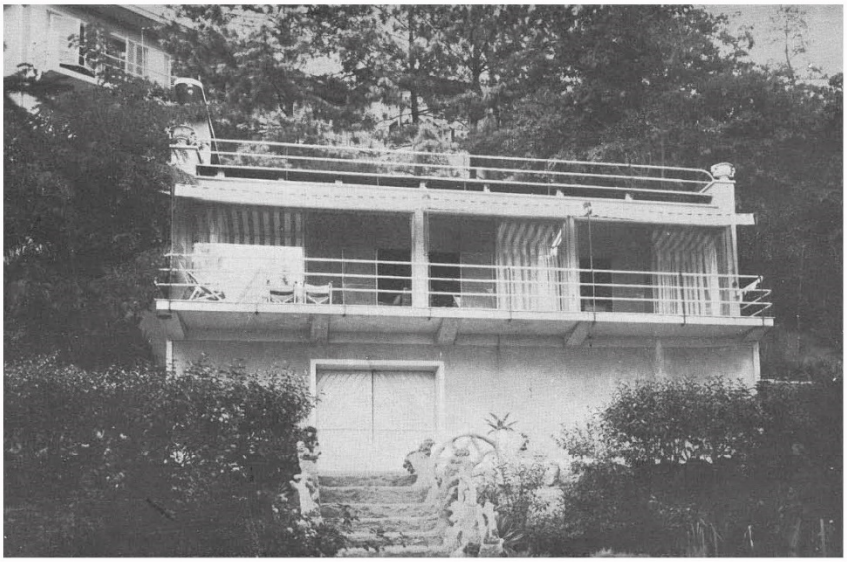
Teknik Detaylar: Konuta haşerat girişini engellemek için köşe profil ve çelik telden oluşan yapı elemanı özel olarak dizayn edilmiş ve üretilmiştir. Banyo tavanına neon aydınlatmaya ait tesisat yerleştirilmiştir. Evin ısıtma ve sıcak su temini yapıdan 50 m uzaklıkta, korudaki birkaç konutun ortak olarak kullandığı tesisat merkezinden yapılmaktadır. Banyoda kalorifer ve havlu kurutma makinesi donanımları yer alır. Çatı terası asfalt üzerine 20 cm kalınlığında toprak tabakası örtülerek yapılmış, çatıda holün ışık alabilmesi için cam tuğlalı açıklık tasarlanmıştır.

Günümüzdeki durumu: Yapı incelenememiştir, ancak kat eklenmiş halde yerinde durduğu sözlü bilgisi alınmıştır.

Kaynak:

Femir H. (1938). Ortaköy'de Bir Villa, Arkitekt, 85, 14-15.

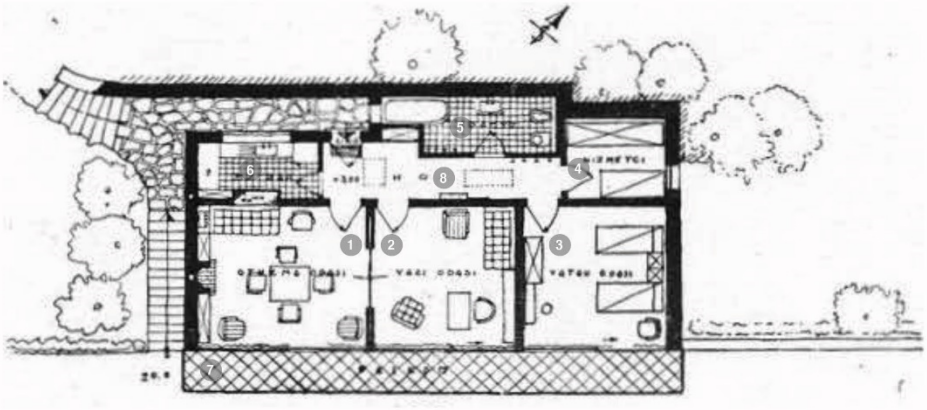
Zeynep Kuban'ın Şirin İris'le sözlü tarih çalışması

Ortaköy'de Villa (Femir, 1938, s.14)

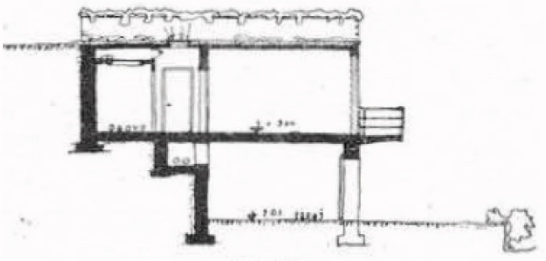

Ortaköy'de Villa (Femir, 1938, s.15)

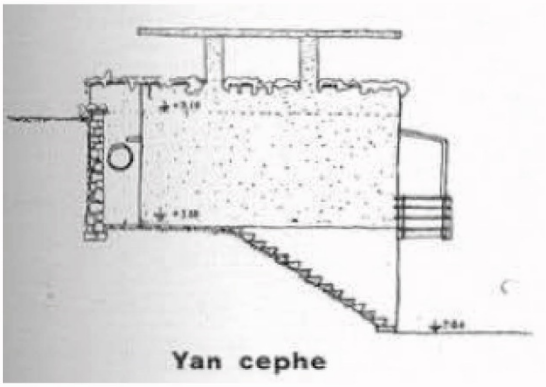

Villanın planı (Femir, 1938, s.15)

1 - Oturma odası
2 - Yaz odası
3 - Yatak odası
4 - Hizmetçi odası
5 - Banyo
6 - Mutfak
7 - Teras
8 - Hol

Villanın kesiti (Femir, 1938, s.15)

Villanın cephesi (Femir, 1938, s.15)

İzmir Vilayet Pavyonu (izm.39.1)

Yer: İzmir

Adres: Mimar Sinan, Şair Eşref Blv. No.50, Kültürpark

Yapım Yılı: 1939

İşveren: İzmir Belediyesi

Proje tipi: Müze-Yenileme

Genel bilgi: Kültürpark'ta Sümerbank Pavyonu'nun doğusunda, Ticaret Odaları Pavyonu olarak kullanılan yapının İzmir Vilayet Pavyonu olarak düzenlenmesi projesidir.

Program: İzmir iline ait tarihi dönemler ve İzmir Fuarı'nın gelişimini gösteren bir sergi için mekan düzenlemesi.

Mekan organizasyonu: Mevcut yapının sergi ve giriş için iki ayrı kısmı vardır. Halit Femir mevcut yapının kolonatlı girişinden ayrıca sergi mekanına geçiş noktasında eğrisel bölücüler yerleştirerek sergi için ayrı giriş alanı tanımlamıştır. Tek bir mekan olan sergi alanında sergilenen objeler gezinti yolu tarifler.

Cephe özellikleri: Mevcut yapının cephesine serginin isminin yazılı olduğu levha yerleştirilmiştir.

İç Mekan: Giriş holündeki vitrinlerde İzmir'i tanıtan kitaplar ve sergiyi tanıtan broşürler yer almaktadır. Görseller ve objeleri sergilemek için ayaklı metal cam dolaplar, sergi masaları ve köşelerinde aydınlatma elemanı bulunan mekan büyüklüğü ile orantılı olarak tasarlanmış panolar kullanılmış; açık renklerin yoğunlukta olduğu iç mekan tasarlanmıştır. Birbiri ile ilişkili görsel ve haritalar bir arada sergilenmiştir; duvar tarafındaki bazı panolar kolay görülebilmesi için açılı olarak dizayn edilmiştir.

Yapısal Sistem: Bilinmemektedir.

Teknik Detaylar: Bilinmemektedir.

Günümüzdeki durumu: Yapı bulunmamaktadır.

Kaynak:

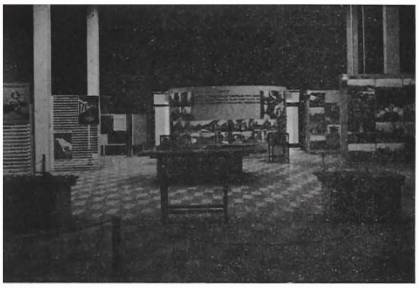
Femir H. (1939) İzmir Vilayet Pavyonu, Arkitekt, 105-106, 208-211.

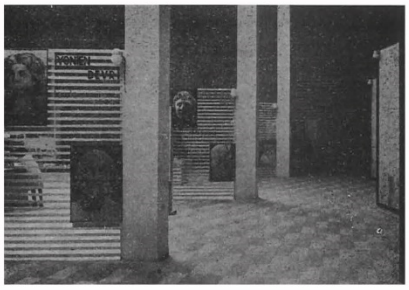
İzmir Vilayet Pavyonu (Femir, 1939, s.209)

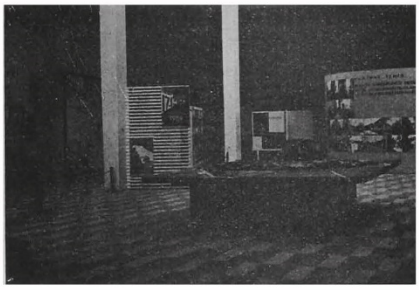
İzmir Vilayet Pavyonu (Femir, 1939, s. 208)

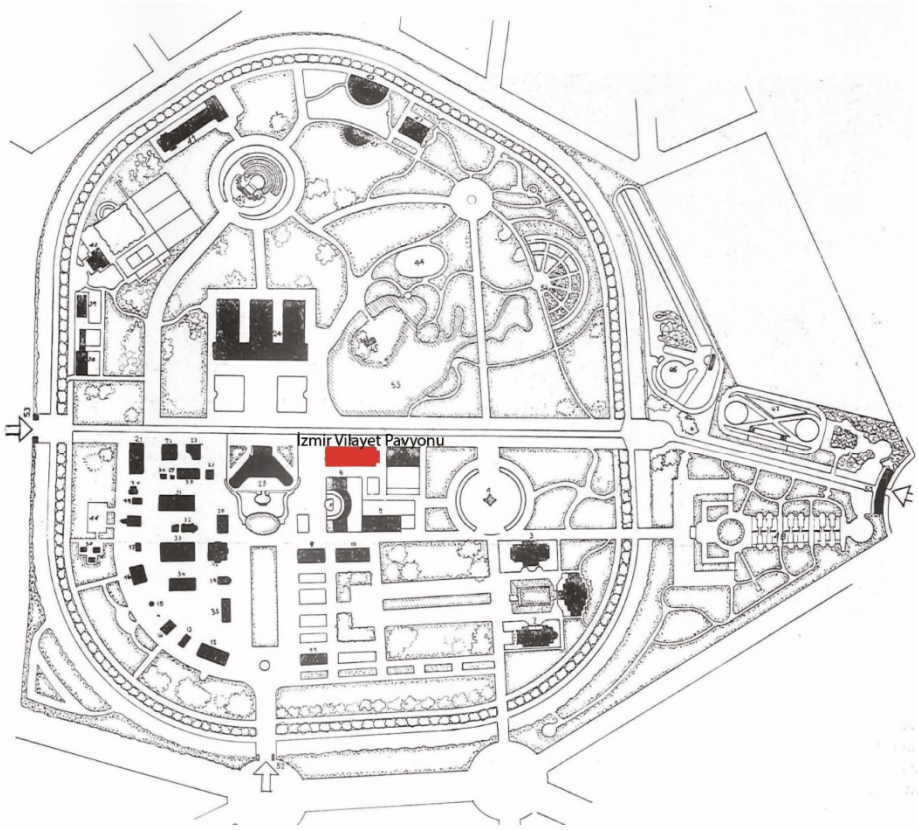
İzmir Vilayet Pavyonu (Femir, 1939, s. 209)

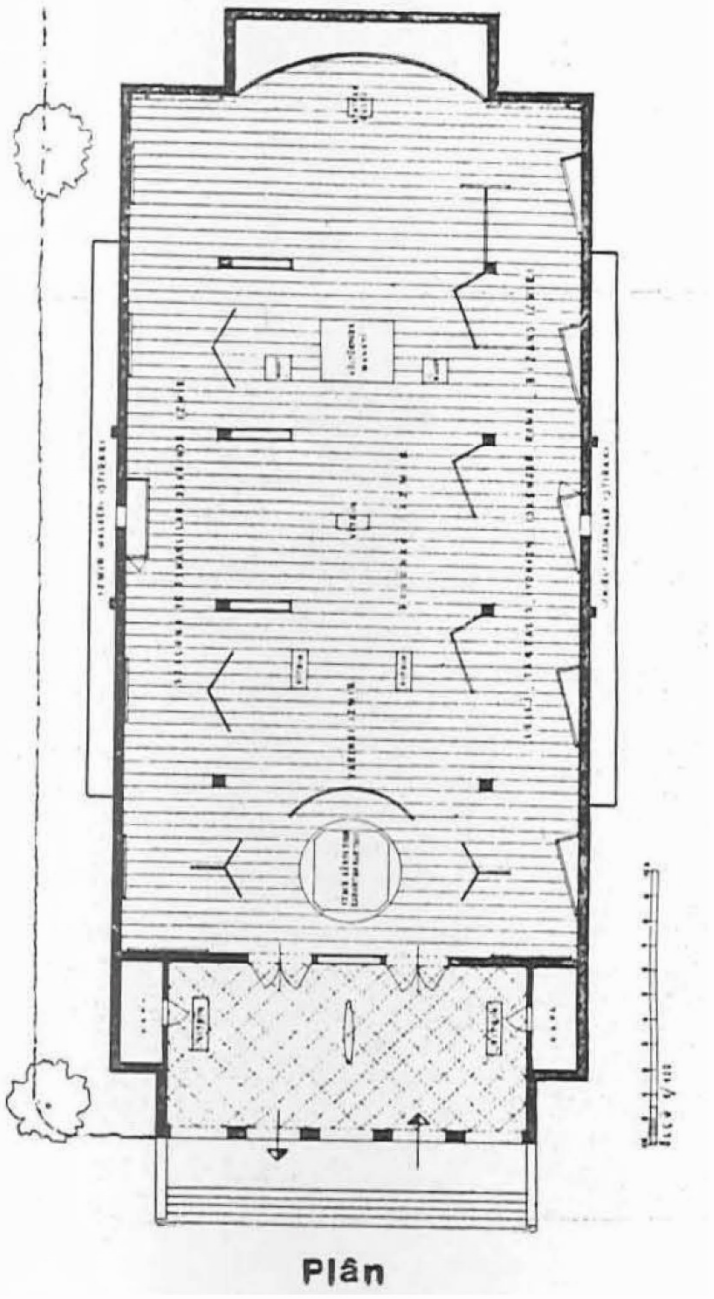
İzmir Vilayet Pavyonu (Femir, 1939, s. 209)

İzmir Vilayet Pavyonu (Femir, 1939, s. 209)

İzmir Vilayet Pavyonu'nun Kültürpark'ta konumu (Femir, 1939, s.199) (Yazar tarafından renklendirilmiştir.)

İzmir Vilayet Pavyonu planı (Femir, 1939, s.208)

Atlı Spor Binası (izm.39.2)

Yer: İzmir

Adres: Mimar Sinan, Şair Eşref Blv. No.50, Kültürpark

Yapım Yılı: 1939

İşveren: İzmir Belediyesi

Proje tipi: Spor tesisi

Genel bilgi: Kültürpark'taki mevcut hipodrom yakınına sporcu ihtiyaçlarını karşılamak üzere tasarlanmıştır. Daha sonra yapının yakınına at ahırı da inşa edilmiştir. Sundurma çatılı, iki katlı olarak tasarlanan Atlı Spor Binası'na giriş, zemin kattan ve terasa ulaşan merdivenleri çıkarak birinci kattan yapılır. Kütle, iki katı oluşturan iki ayrı hacmin birbirine dik olarak yerleştirilmesi, üstteki birinci kata ait hacmin ayaklar ve yığma taş duvarlar ile taşınması ile kurulmuştur. Merdiveni oluşturan kütle sol yan cephede, ofis, ön cephede ana kütleden çıkma yaparak vurgulanmıştır.

Program: At manej yeri, at ahırı, gezinti yolu, seyir terası, yönetim bürosu, binicilerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere soyunma odaları, duş kabinleri, vestiyer, büfe.

Mekan organizasyonu: Zemin katta giriş holünden merdivene, vestiyere ve giyinme odalarına ve ıslak hacimlere bağlı dar bir koridora ulaşılır. Birinci katta yapının en büyük alanlı mekanı olarak tasarlanan salon, yönetim bürosu ve büfenin barıyla ilişkili isimlendirilmemiş birim, merdivenin ulaştığı noktada merkezi bir hol çevresinde organize edilmiştir. Yapının esas birimi olan salon, birinci katta ana cephe ve sağ yan cephe boyunca uzanan, L biçimli dar bir teras ile bağlantılı olarak tasarlanmıştır.

Cephe özellikleri: Cepheler taş duvarlar dışında ahşap kaplamalı olarak yapılmıştır. Ön cephede salon kısmında zemine kadar olan yatay geniş açıklık; yönetim bürosunda şerit pencereler, merdivene ait dikey tel örgülü açıklıklar tasarlanmıştır. Terasta aralıkları doğrama sıralarına göre ayarlanmış bayrak direkleri düşünülmüş, fakat yapılmamıştır. Merdivene ait dikey açıklık arka cephede de yer almaktadır. Yapının cephelerinin çoğu kısmı ahşap ile kaplanmış, sol yan cephede merdiven sahanlığının bulunduğu duvar, sağ yan cephede taşıyıcı duvar ve bir kolon yığma taş tekniğiyle yapılmıştır. Zemin katta sağ yanda giriş kapısı ve birinci katta salondan terasa çıkışı sağlayan cam kapı bulunur, sağda hizmet birimlerine ait eş büyüklükte küçük pencereler yüksek seviyede tasarlanmıştır. Sol yan cephede merdiven sahanlığına bitişik olan duvar taş yığma olarak yapılmış, ahşap yüzeylerde hizmet birimlerine küçük pencereler vardır.

İç Mekan: Bilinmemektedir.

Yapısal Sistem: Bilinmemektedir.

Teknik Detaylar: Atlı Spor Binası, Kültürpark'ta at yarışları için uygun olarak hazırlanan pistin yanına tasarlanmış, 215 m lik manej yolu düzenlemiştir. 1951 yılında yapının radyo binasına dönüşmesi için mekansal bazı değişiklikler yapılmış ve binaya sinyal yayıcı anten eklenmiştir.

Günümüzdeki durumu: Yapı yıkılmıştır.

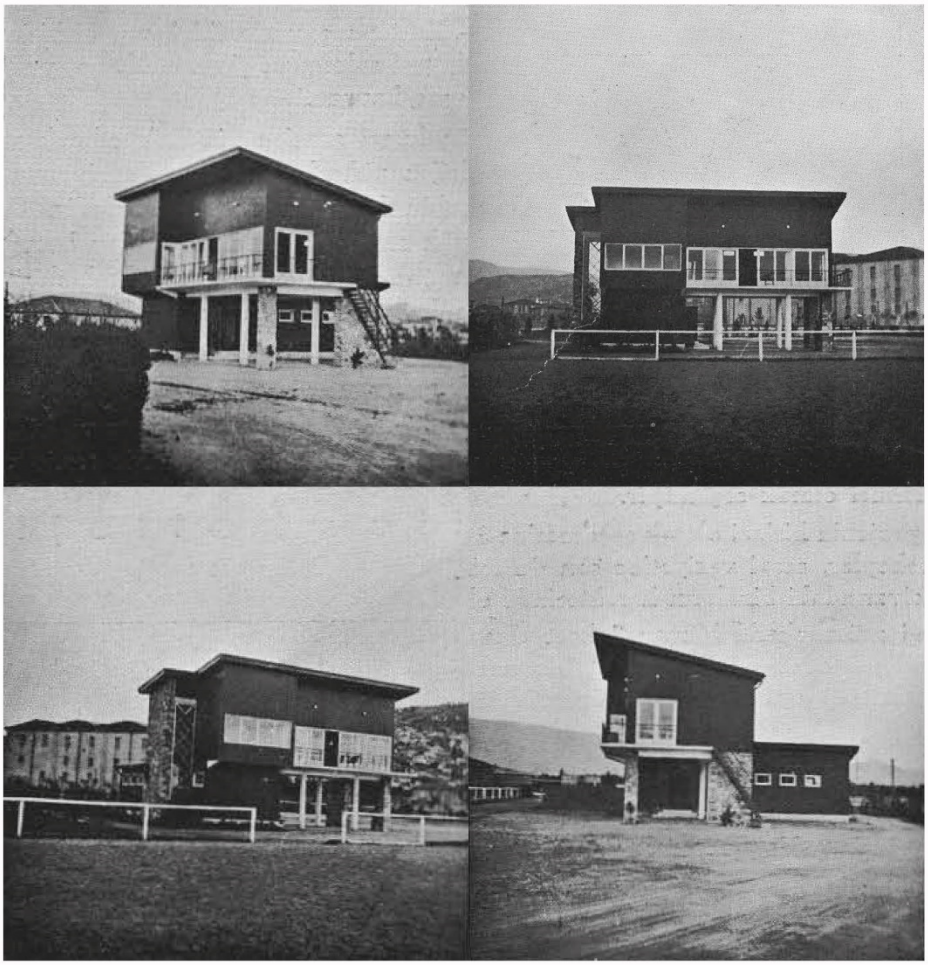
Kaynak:

Femir H. (1940). Atlı Spor Binası, Arkitekt , 115-116, 148-149.

Karayaman M. (2018). İzmir Radyosunun Kuruluşu ve İlk Yıllarındaki Faaliyetleri, Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi Journal Of Modern Turkish History Studies,18,37, 563-588.

Karpat G. (2009). İzmir Kültürpark Ve Fuar Alanının Tarihsel Gelişim Sürecinin Araştırılması Ve Geleceğe Yönelik Tasarım Programının Oluşturulması, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2009.

"İzmir'de Atlı Spor Kulübü" Akşam, 8 Temmuz 1940, s:7.

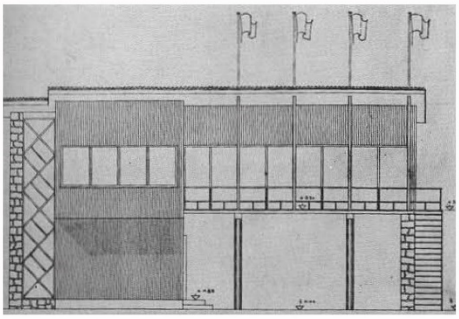
İzmir Atlı Spor Kulübü
(Femir, 1940, s.115)

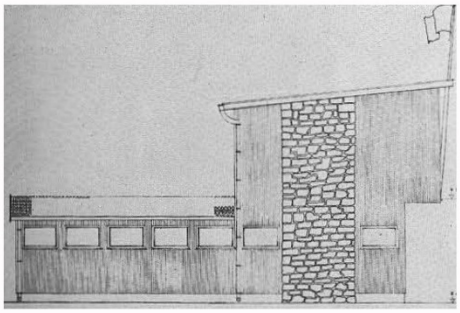
İzmir Atlı Spor Kulübü
(Femir, 1940, s. 115)

İzmir Atlı Spor Kulübü
(Femir, 1940, s.115)

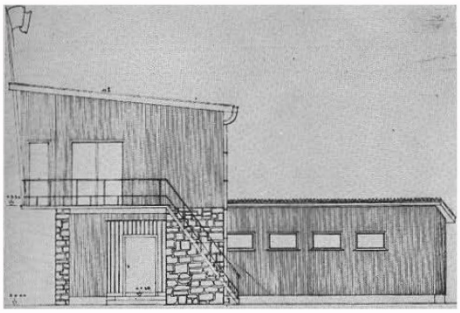
İzmir Atlı Spor Binası
(Femir, 1940, s.115)

19.İzmir Atlı Spor Binası
ön cephe (Femir, 1940, s.115)

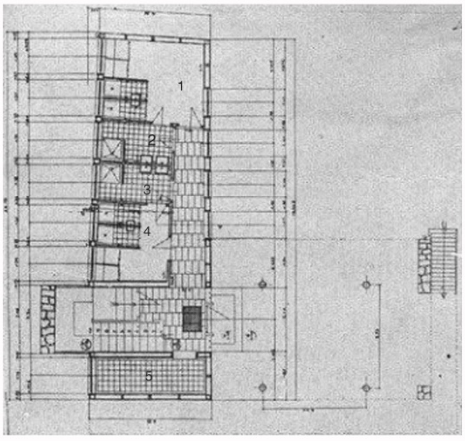

İzmir Atlı Spor Binası
arka cephe (Femir, 1940, s.115)

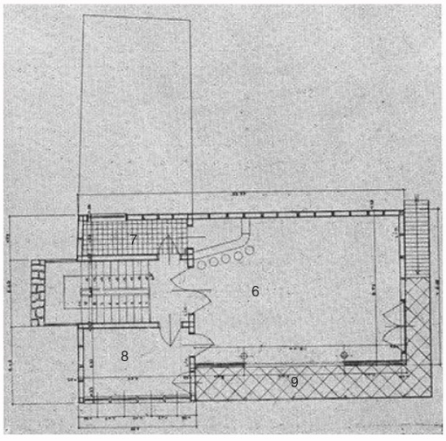
İzmir Atlı Spor Binası
sağ yan cephe (Femir, 1940, s.115)

İzmir Atlı Spor Binası planlar (Femir, 1940, s.115)

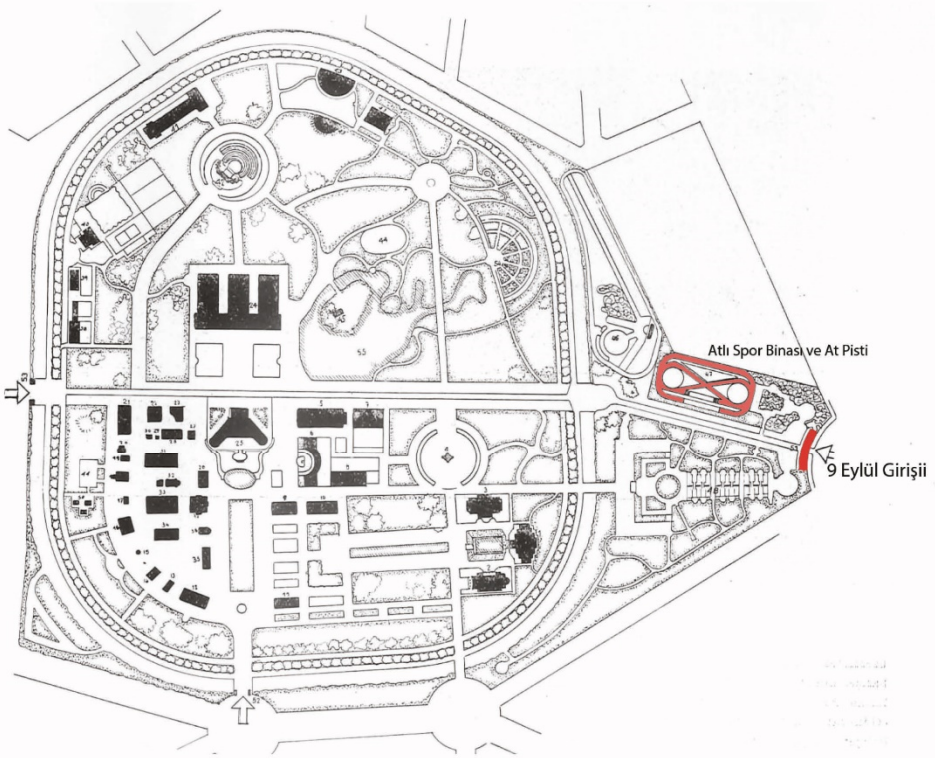
Zemin kat

1 - Soyunma odası
2 - Tuvalet-duş
3 - Tuvalet-duş
4 - Soyunma odası
5 - Vestiyer

Birinci kat plan

6 - Salon
8 - Tuvalet-duş
9 - Teras

İzmir Atlı Spor Binası konumu(Femir, 1940, s.115) (Yazar tarafından renklendirilmiştir.)

Sahife 7

İzmirde Atlıspor klübü

İzmir Atlı Spor Binası (Akşam, 08.07.1940)

İzmir Şehir Oteli (izm.37-40)

Yer: İzmir / Kordonboyu

Adres: Kültür, Cumhuriyet Blv No:163, Konak

Yapım Yılı: 1937- 1940 arasında tasarlanmış, fakat proje gerçekleştirilmemiştir.

İşveren: İzmir Belediyesi

Proje tipi: Otel

Genel bilgi: İzmir Fuarı, için gelen yerli ve yabancı turistin konaklama problemini çözmek için Belediye tarafından otel yapma işi gündeme getirilmiştir. Otel projesi üç kez farklı mimarlara çalıştırılmış, en sonunda Ferruh Orel'e ait proje gerçekleştirilmiş ve projenin sonraki etaplarında Kemali Söylemezoğlu ve Rıza Aşkan etkin olmuştur.

Program: 150 otel odası, dans ve oyun yerleri, geniş salonlar, gazino, kıraathane, postane, telefon merkezi, berber, tuhafiye ve bakkal, teras gazinosu.

Mekan organizasyonu: Bilinmemektedir.

Cephe özellikleri: Bilinmemektedir.

İç Mekan: Bilinmemektedir.

Yapısal Sistem: Bilinmemektedir.

Teknik Detaylar: Odaların sıcak su tesisatı olan banyoları vardır.

Günümüzdeki durumu: Proje inşa edilmemiştir.

Kaynak:

Aşkan A. A. (2011). 1922-1960 yılları arasında, İzmir'deki mimarlık ve kentsel planlama bağlamında Rıza Aşkan (Yüksek Lisans Tezi), Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Serçe E. (2018). 150. Yılında İzmir Belediyesi Tarihi, II. Cilt, APİKAM: İzmir.

Akhan Restorasyonu (ist.42.1) *Feridun Akozan'la*

Yer: İstanbul

Adres: Bilinmemektedir.

Yapım Yılı: 1942

İşveren: Bilinmemektedir.

Proje tipi: Restorasyon

Genel bilgi: Bilinmemektedir.

Program: Bilinmemektedir.

Mekan organizasyonu: Bilinmemektedir.

İç Mekan: Bilinmemektedir.

Cephe özellikleri: Bilinmemektedir.

Yapısal Sistem: Bilinmemektedir.

Teknik Detaylar: Bilinmemektedir.

Günümüzdeki durumu: Bilinmemektedir.

Kaynak:

Anonim (1969). Feridun Akozan, Arkitekt, 334, 52-53, 58.

Lido Yüzme Havuzu (ist.43.1)

Yer: Ortaköy / İstanbul

Adres: Ortaköy Mah. Muallim Naci Cad. No:44

Yapım Yılı: 1943 / 1944

İşveren: Emin Vafi

Proje tipi: Spor tesisi / Rekreasyon

Genel bilgi: Kuruçeşme ile Ortaköy arasındaki sahilde Osmanlı Dönemi'nde sahilsaraylar inşa edilmiştir. Lido'nun bulunduğu arazi ve yanındaki boş arazide 19. yy'da yapılmış Zekiye Sultan Sahilsarayları bulunmaktaydı, Cumhuriyet'in ilanından sonra Osmanlı Hanedanlığı'nın yurtdışına gitmesi sonrasında yapılardan biri yıkılmış, diğeri yanmıştır. Naime Sultan kendisine ait koruyu Emin Vafi'ye satmış; bundan sonra koru, Emin Vafi Korusu olarak bilinir olmuştur.

Vafi Korusu'nun sahil kısmında, eğimli bir arazide tasarlanan çok işlevli kompleks; kuzeybatıda otel ve gazino birimlerinin bulunduğu üç katlı ana blok, güneydoğuda havuz, havuzun kuzeydoğu ve güneybatısında soyunma kabinlerini içeren ince ve uzun ikincil bloklardan oluşmaktadır. Ana bloğun ve soyunma kabinlerinin üstü kullanılabilen teras çatı olarak düşünülmüş, makale dergide yayınlandığında ana bloğun üstündeki gece gazinosu tamamlanmamıştır. Duvarlarla çevrili yapı kompleksinin üç farklı fonksiyon için farklı girişleri caddenin bulunduğu kuzeybatıda yer almaktadır.

Lido, 2000'lerde Reina Gece Kulübü'ne dönüştürülmüş; havuz doldurulmadan üstü kapatılarak dans pisti olarak düzenlenmiştir.

Program: Yetişkin ve çocuklar için iki ayrı yüzme havuzu, açık ve kapalı gazino, otel, otel resepsiyonu, ofis, yüzücü gazinosu, satış mağazası, ıslak hacimler, soyunma odaları, masaj odaları, tesisat merkezi, hizmetli odaları, mutfak.

Mekan organizasyonu: Zemin kat tamamen yüzücülere ve servis birimlerine, birinci kat açık ve kapalı gazinoya, ikinci kat otel odalarına ayrılmıştır. Deniz seviyesinden üst kotta olan zemin katta güneydoğuda havuz, doğu ve batısında soyunma kabinleri bulunur.

Ana blok, doğu ve batı ucu açık ve uzun kenara paralel olarak uzanan sirkülasyon alanı ile iki temel işlev için ikiye ayrılmıştır: Denize bakan güneydoğu kısmı yüzücüler için birimler, kuzeybatı tarafta daha üst kotta ve toprağa gömülü olarak tasarlanan servis birimleri bulunur; böylece yüzücülerin servis birimlerini görmesi engellenmiştir.

Ana bloğun zemin katında güneydoğu tarafta yüzücülerin kullandığı birimler bir arada çözülmüştür. Ana bloğun ortasında, birinci kattaki terasın altında kalan, önü açık olarak ve bloğun ayaklarla taşındığı, kısımda yüzücü gazinosu tasarlanmıştır. Gazinonun doğusunda ve batısında yüzücülerin ihtiyaçlarını karşılayan ortak soyunma kabinleri ve gardıroplar, gazinoya ait yemek servis birimi, satış mağazası, kulüp odası ve masaj odaları yer alır. Bu birimlerden en batıdaki ortak soyunma kabinleri ve gardırop odası küçük hol etrafında organize edilmiştir. Holün kuzey ve güneyinde soyunma kabinleri, holün batı kısmında gardırop bulunur. Ortak soyunma kabinleri kişiye tahsis edilmez, kıyafet değişimi için kullanıldıktan sonra yüzücüler emanetlerini gardıroplara bırakırlar.

Zemin katta ana bloğun doğusunda havuza giden girişte bilet kontrol için küçük ofis bulunmaktadır. Havuza ayak havuzundan geçmeden girmeyi engellemek için parseli çevreleyen duvar ve havuzun uzun kenarına paralel soyunma kabinlerini içeren blokların arasında sirkülasyon hattı belirlenmiş; bu hat ve yüzücü gazinosu haricinde kalan diğer birimlerden havuza bağlanılmaması sağlanmıştır. Duvar ve soyunma kabinlerinin arasından geçildiğinde kabinlerin merkezindeki ayak havuzunun bulunduğu açıklıktan havuza ulaşılır. Aynı zamanda bu sirkülasyon hattı üzerinden birbirine bitişik olarak tasarlanmış soyunma kabinlerine ulaşılır. Doğu ve batıda kabinler, merkezdeki açıklık ve uzun sirkülasyon alanı güneydoğu kuzeybatı ekseninde birbirinin simetriği olarak tasarlanmıştır.

Zemin katta iki ucu açık koridorun kuzeybatısında konumlanan kütle, doğudan batıya, gazinolara ait mutfak ve tuvalet, hizmetli odaları ve ısıtma tesisatına ayrılmış oda, yüzücü gazinosu ile aynı kotta olan yüzücülere ait ıslak hacimlerden oluşmaktadır. Yüzücüler için tuvalet biriminde kadın ve erkekler için iki ayrı birime el yıkama için kullanılan geniş holden ulaşılır. Tuvaletlerin kuzeybatısındaki mutfağın doğusunda gazinoya ait tuvaletler bulunur; gazinoya merdivenle bağlanan birim bir hol etrafında erkekler için bir kabin, kadınlar için bir kabin ve depo düzenlenmiştir. Mutfağın kuzeybatı tarafı toprak altında kalır ve kuzeybatıdaki kuranglez pencereleri ile aydınlatılır. Büyük alan kaplayan mutfak birinci kattaki yemek servis birimine merdivenle bağlantılıdır.

Hizmetli odaları ve tesisat birimlerine giriş, doğuda havuz girişi için ayrılan yerdedir ve mekana basamaklarla girilir. Girişin yakınında tesisat odaları yer almaktadır. Hizmetçi odaları tesisat birimlerinden ayrılmıştır ve iki ayrı birimin sirkülasyon alanları birbirine bağlıdır. Havuzun güneydoğusunda zemini deniz seviyesinde, teknik birimler için ayrıldığı düşünülen ayrı bir birim yer almaktadır.

Ana bloğun birinci katında merdivenler ve servis birimleri mekanın kuzeydoğu ve güneybatısında bir arada çözülmüştür. Güneybatıda otele ait resepsiyon, otel odalarına çıkılan merdiven ve gazinodan lavabolara inilen merdiven birbirinden bölücülerle ayrılmış, iki merdiven holü arasındaki duvara kapı açılarak birbirine bağlanmıştır. Kuzeydoğuda gazino girişi ve yapının dışından gazinoya giden merdiven tasarlanmıştır. Birinci katın esas birimi olan gazino, denize bakan güneydoğu tarafta daha düşük kotta tasarlanmış 500 kişilik açık gazino ve kuzeybatı tarafta 100 kişilik kapalı gazino olarak ikiye ayrılmaktadır. Birinci kattaki kapalı gazino zemin kattaki mutfak, tesisat birimleri ve hizmetçi odaları ile aynı hizadadır. Gazino terası, havuzun doğu ve batısında ince uzun bloklar olarak tasarlanmış soyunma kabinlerinin üstündeki teras çatılarla bütünleşmektedir; gazino terası yüzme müsabakalarının izlenebileceği tribünler olarak kullanılmaya uygundur.

Ana bloğun ikinci katında banyolu iki kişilik ve banyosuz, lavabolu tek kişilik otel odaları, deniz manzarasına bakan biçimde güneydoğu duvarı boyunca bir koridor boyunca sıralanmış ve bloğun kuzeybatısındaki uzun koridordan mekanlara ulaşılmaktadır. Merkezdeki kütleden çıkma yapan kısımda bulunan yedi oda için bölünmüş olan dar terasa açılır. Koridorun iki ucunda ortak kullanılan ıslak hacimler ve depo ve dikey sirkülasyon elemanları yer alır.

Cephe özellikleri: Ana blokta otelin olduğu kısımda ince uzun pencereler kullanılmış, terastan faydalanan merkezdeki 7 odaya terasa açılan cam kapılar, diğer odalar için Fransız balkonu tasarlanmıştır. Birinci katta açık gazino için ana bloğun güneydoğusunda cephesi boyunca uzanan ve ortasında eğrisel bir hat bulunan teras tasarlanmıştır. Yüzücü gazinosu kısmında birinci katta taşıyıcı kolonlar arasında geniş açıklıklar, zemin katta önü açık gazinonun doğu ve batısındaki kapalı yüzeylerde yuvarlak pencereler tasarlanmıştır.

Birinci kattaki gazinonun geniş açıklıkları eş büyüklükte ve eş aralıklı olarak düzenlenmiştir. Havuzun iki yanındaki soyunma kabinlerinde ince dikdörtgen açıklıklar eşit aralıklı olarak tasarlanmıştır. Kabinlerin kapıları havuza bakmayan taraflardadır; havuza bakan tarafta ise pencereler yer alır. Ana blok ve havuzun doğu ve batısındaki soyunma kabinlerinin teras çatısı pergola ile örtülmüştür.

İç Mekan: Zemin katta yüzücülere ait gazino zeminde kaplama malzemesi olarak karo mozaik, diğer birimlerin zeminde dökülmüş çimento karolar kullanılmıştır. Yüzücü gazinosunda mermer bar masası tasarlanmış ve barın bulunduğu duvarda ve servis birimlerine ait koridorda Bedri Rahmi Eyüboğlu imzalı deniz temalı resimler bulunmaktadır. Yüzücü gazinosunda bar tezgahının arkasındaki resimde yiyecek taşıyan kadınlar ve kedi figürleri bulunur, servis koridoru tarafındaki duvar resminde paraşütler kadınlar, yelkenliler vardır. Diğer resimlerden biri; vapurlar, tekneler; diğeri kanoda kürek çeken adamlar ve bulutlardan oluşmaktadır.

Gazinonun zemininde parke, duvarlarında meşe ağacından üretilmiş ahşap lambri, tavanında hasır kaplama, gazino terasında mermerden yapılmış mozaik döşeme uygulanmıştır. Gazino katında sabit ve hareketli oturma elemanları, dikdörtgen masalar, endirekt ve direkt aydınlatma elemanları, renkli ışık veren gömme lambalar, ayrıca da mekanda sarkıt ve dekoratif aydınlatma elemanları kullanılmıştır. İki ayrı tonda olan tavandaki hasır paneller belli aralıklarla tekrar etmektedir; dörtlü grubun ortasına yarım küre biçiminde renkli ışık veren gömülü aydınlatma elemanları yerleştirilmiştir. Kapalı gazinoya ait fotoğraflarda denize bakan tarafta çiçek desenli perdeler ve masaların yakınlarında saksı çiçekleri kullanıldığı görülmektedir.

Otele çıkan mermer merdivenin ince eğrisel hatlı korkuluğu vardır. Otel odalarının her birinin duvarı farklı renk ile boyanmış, farklı mobilyalarla dekore edilmiş, odalarda elbise dolapları sabit tefriş elemanı olarak yerleştirilmiştir.

Yapısal Sistem: Betonarme

Teknik Detaylar: 800 m3 su alan havuz olimpik standartlara uygun olarak boyutlandırılmış, 33.33 m uzunluğunda, 15 m genişliğinde, denize doğru derinliği artan havuzun en derin kısmı 2.5 m'dir. 1, 2, 5, 10 m yüksekliğindeki atlama yerleri ve atlama kulesi havuz yeterli derinliği sağlamadığı için denizin üstünde yerleştirilmiştir. Havuzun hijyeni için deniz suyunu geceleri motorlarla havuza boşaltan ve devridaim yaparak havuz suyunu temizleyen ve ertesi güne hazırlayan biri saatte 250 ton diğeri 30 ton su pompalayan denizin 2 m altında motopomplu sistem, geceleri havuz suyunu tamamen denize boşaltmak deniz bağlı vanalı sistem, sürekli su sirkülasyonu sağlayan tulumbalı sistem kurulmuştur. Havuzun suyu sistemler sayesinde günde iki kez tamamen boşaltılıp yenilenmektedir. Havuz çevresinde ayak dezenfekte havuzu ve duşlar yapılmıştır.

Kapalı gazinoda duvar ve tavanda kaplama uygulanmıştır. Ses yalıtımı için ses emici özellikte hasır paneller tavanla arasında hava boşluğu bırakılarak monte edilmiştir. Otel odaları ses yalıtımı amaçlı arasında 30 cm hava boşluğu olan duvarla bölünmüş, tavanları çeloteks ile kaplanmış ve üstü sıvalıdır. Otelin koridorunda tavana tesisat boşluğu yerleştirilmiştir.

Günümüzdeki durumu: Yapı kapalı ve kısmen yıkılmış ve kullanılamaz haldedir. (2020)

Kaynak:

Femir H. (1944). "Lido" Yüzme Havuzu 155-156, 244-249

Atalan Ö. (2015). Ortaköy Kuruçeşme Sahilinde Yapılaşma 20 yy. Başları, Turkish Studies, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic,10, 10

Zeynep Kuban kişisel arşivi

Ömer Faruk Şerifoğlu kişisel arşivi

Salt Dijital arşivi

Url-1 https://www.medyafaresi.com/haber/reina-nin-enkazi-kalkti-suada-enkazi-duruyor/829501

Url-2 http://nostalji.anilarim.net/forum/index.php?showtopic=18462

Url-3 https://www.facebook.com/Aziz.Istanbul/photos/a.10150855946692008/10151564734507008/?type=3&theater

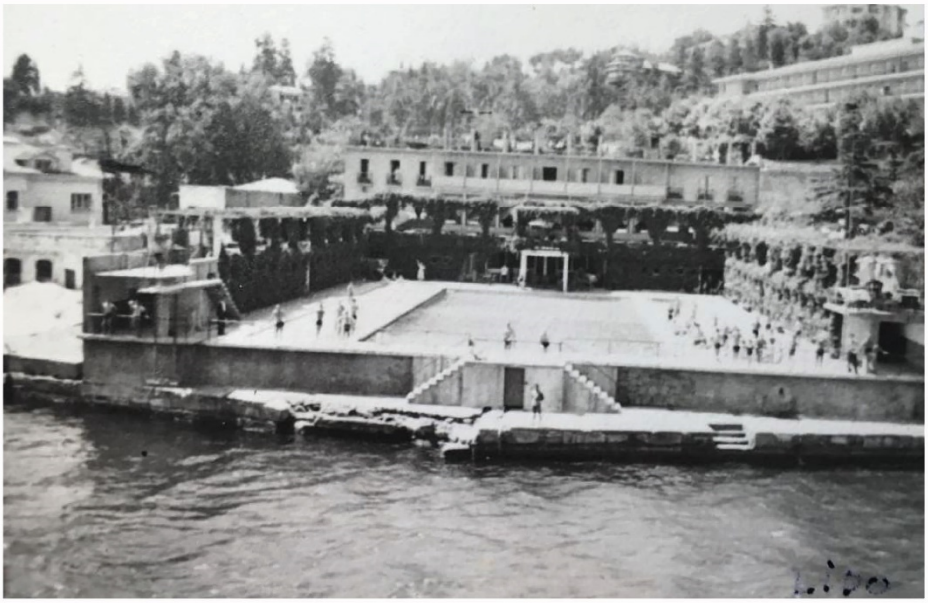
Url-4 https://twitter.com/hayalleme/status/1121304080545087488

Url-5 https://twitter.com/eskidenist66/status/753325353528164352

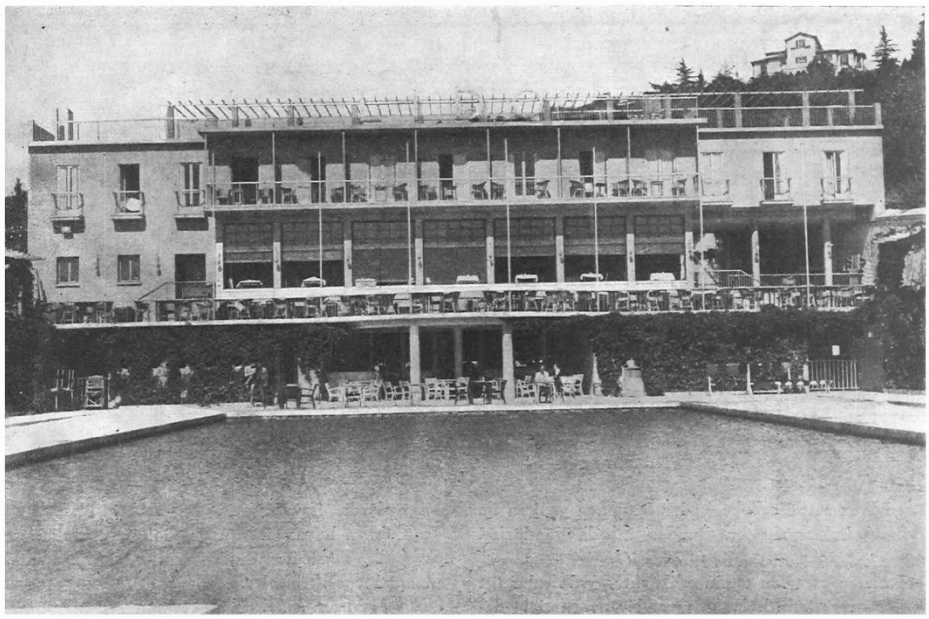
Url- 6 https://www.modamuzayede.com/urun/803088/fotograf-lot-istanbu

Url- 7 https://www.milliyet.com.tr/yazarlar/ali-riza-karduz/reina-nin-hikayesi-2374841

Lido Yüzme Havuzu (Zeynep Kuban kişisel arşivi)

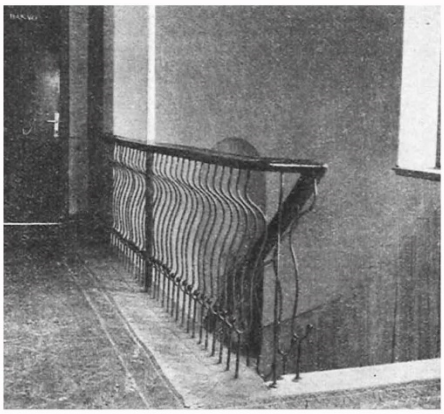

Lido Yüzme Havuzu havuz cephesi (Femir, 1944, s.155)

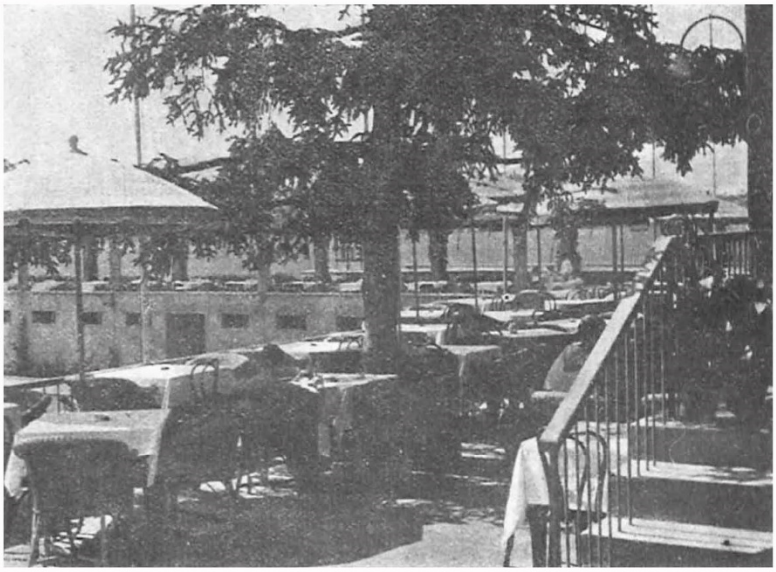

Lido Yüzme Havuzu esas gazinoya çıkan merdiven ve ana blokta giriş aralığı (Femir, 1944, s.244)

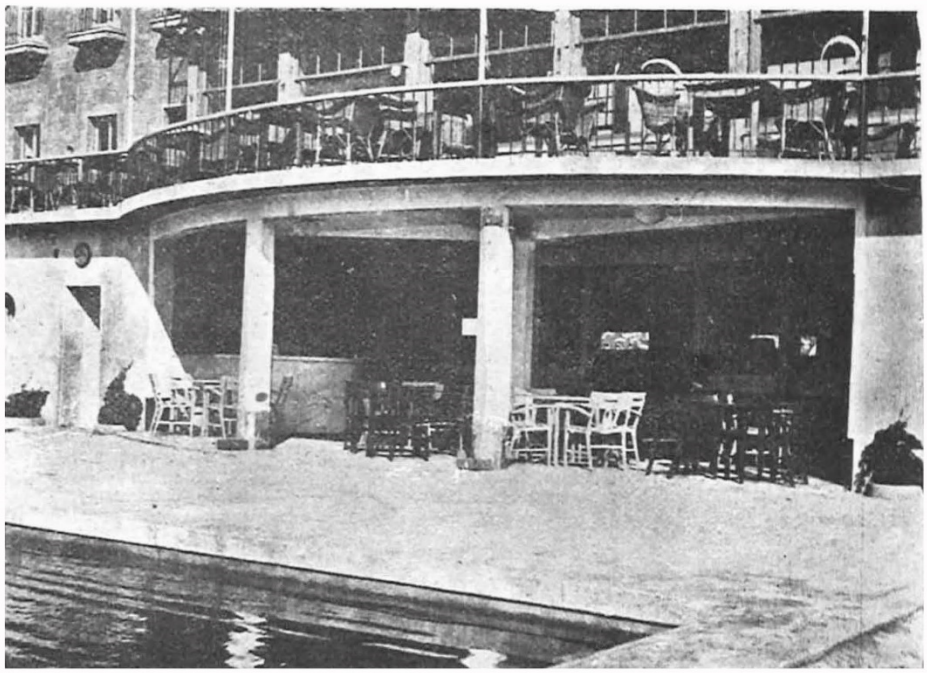

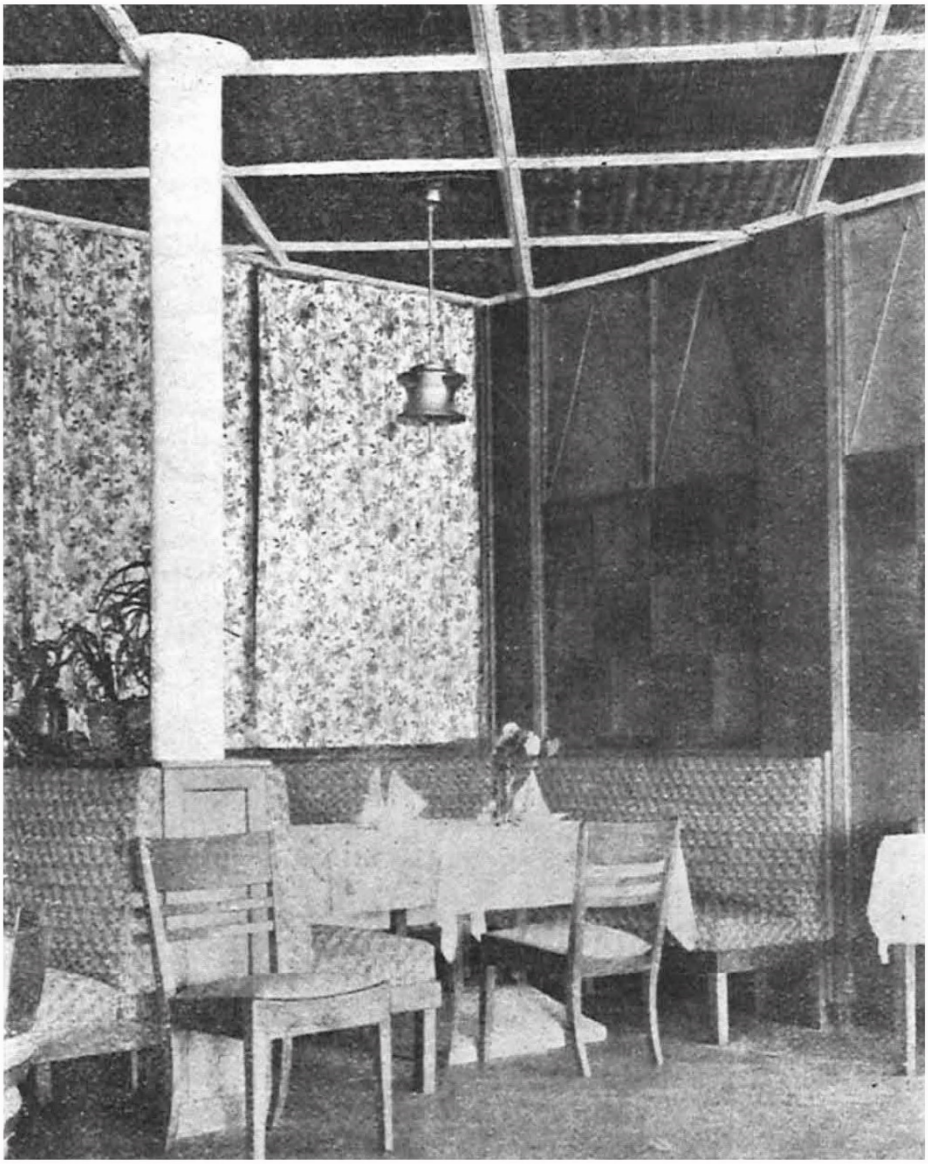
Lido Yüzme Havuzu otel kısmında merdiven (Femir, 1944, s.247))

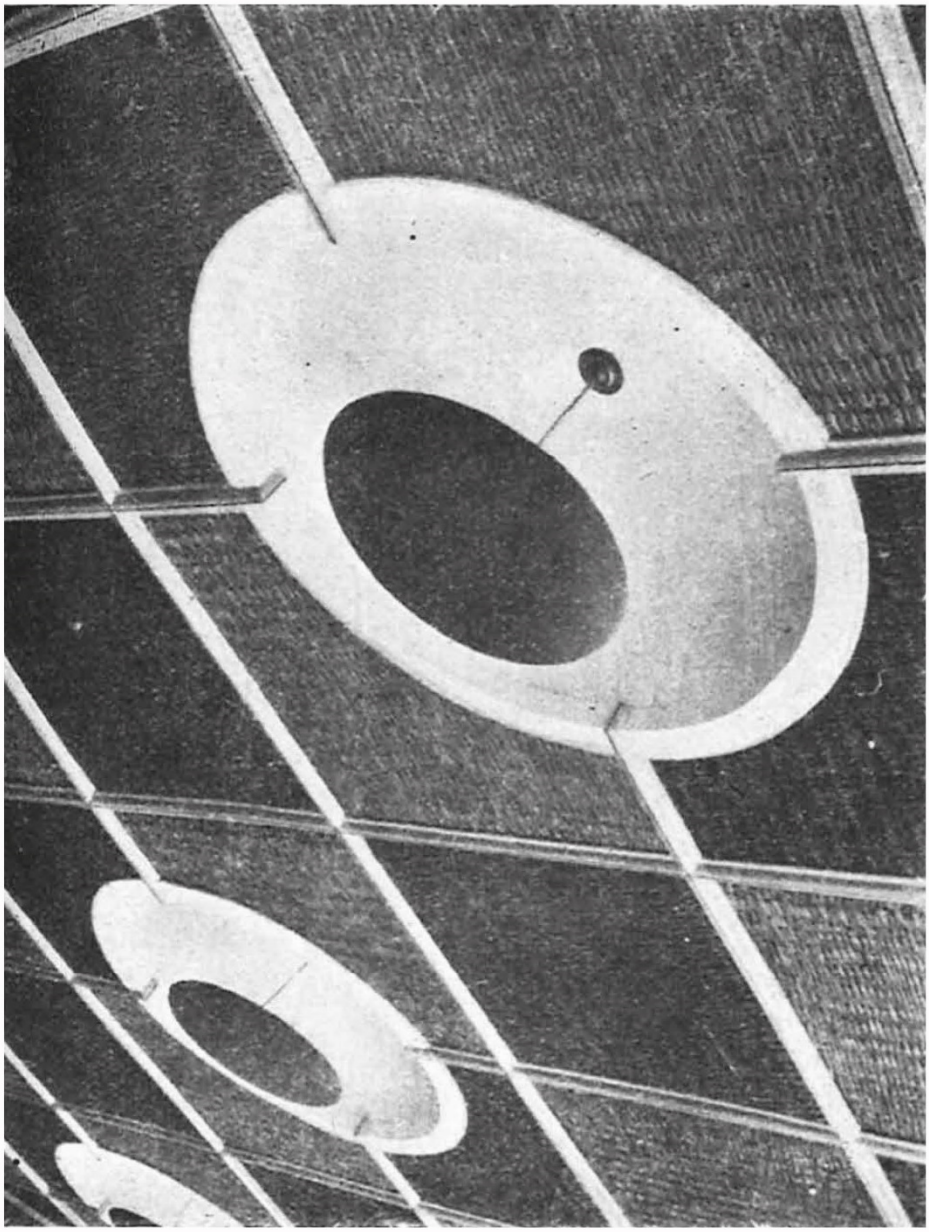
Lido Yüzme Havuzu birinci katta açık gazino (Femir, 1944, s.249)

Lido Yüzme Havuzu zemin katta yüzücü gazinosu (Femir, 1944, s. 249)

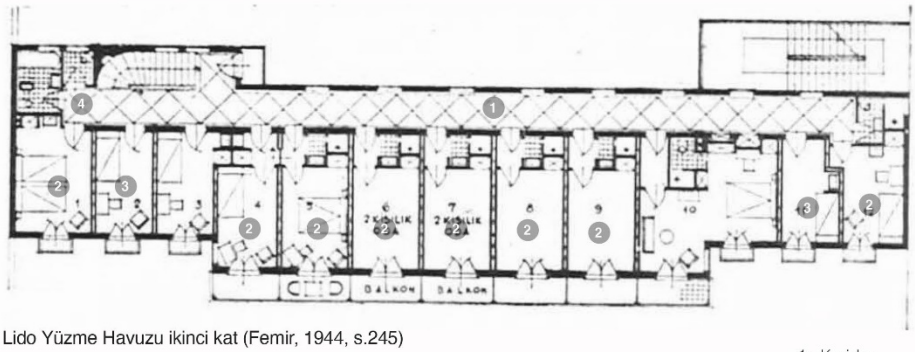

Lido Yüzme Havuzu gazinodan görünüm (Femir, 1944, s.248)

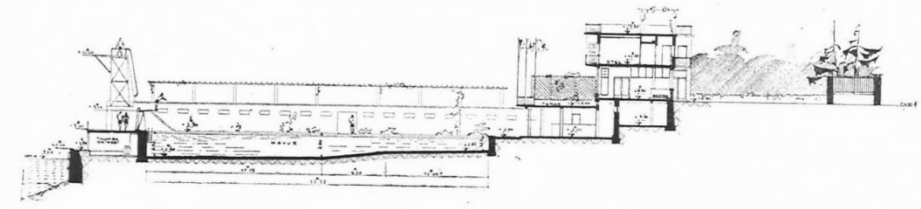
Lido Yüzme Havuzu esas gazinonun tavanı (Femir, 1944, s. 247)

Lido Yüzme Havuzu ikinci kat (Femir, 1944, s.245)

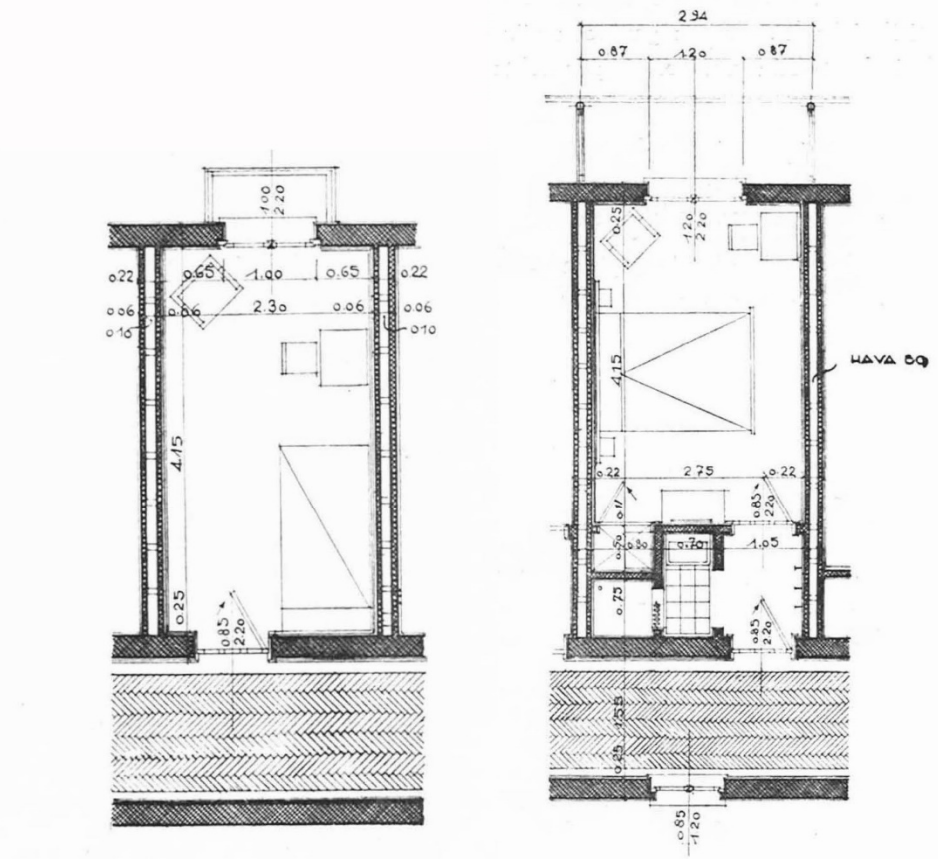
1 - Koridor
2 - İki kişilik oda
3 - Tek kişilik oda
4 - Islak hacimler

Lido Yüzme Havuzu kesit (Femir, 1944, s.245)

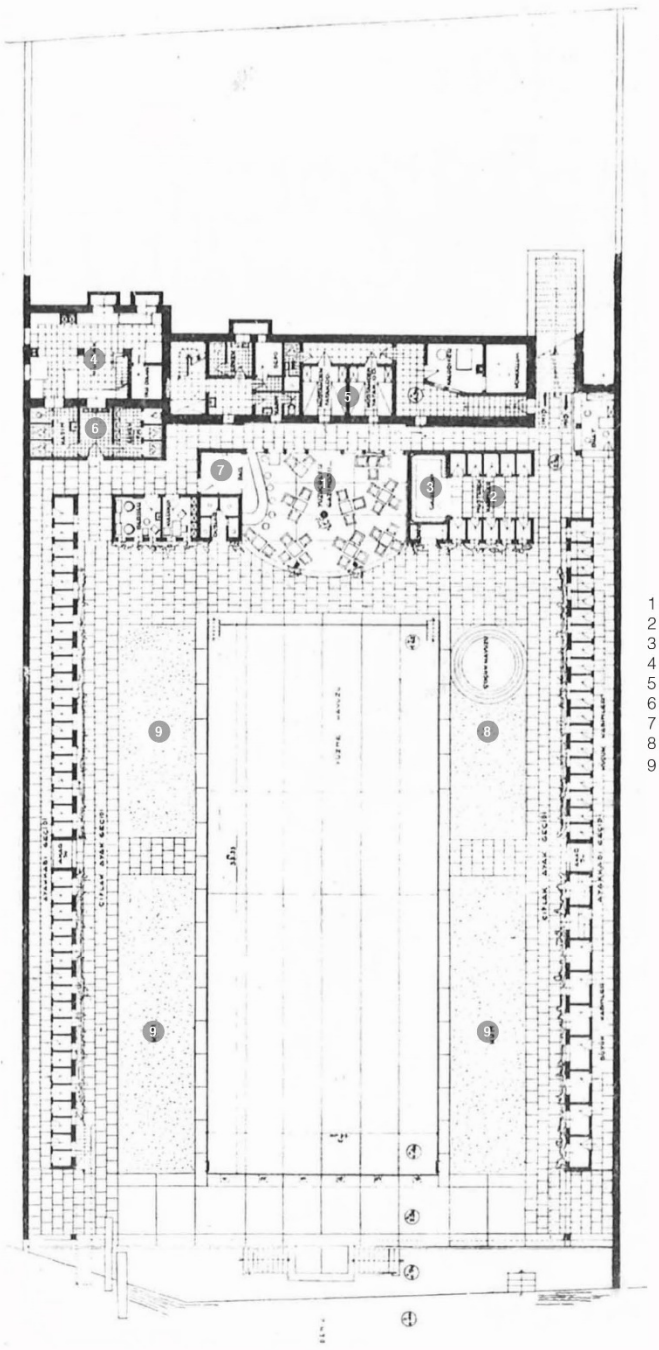
Otel katı planı ve uzunlama kesit

Otel odaları ve çift katmanlı duvar uygulaması (Femir, 1944, s. 247)

Tavan, merdiven detayı ve tek yataklı bir oda

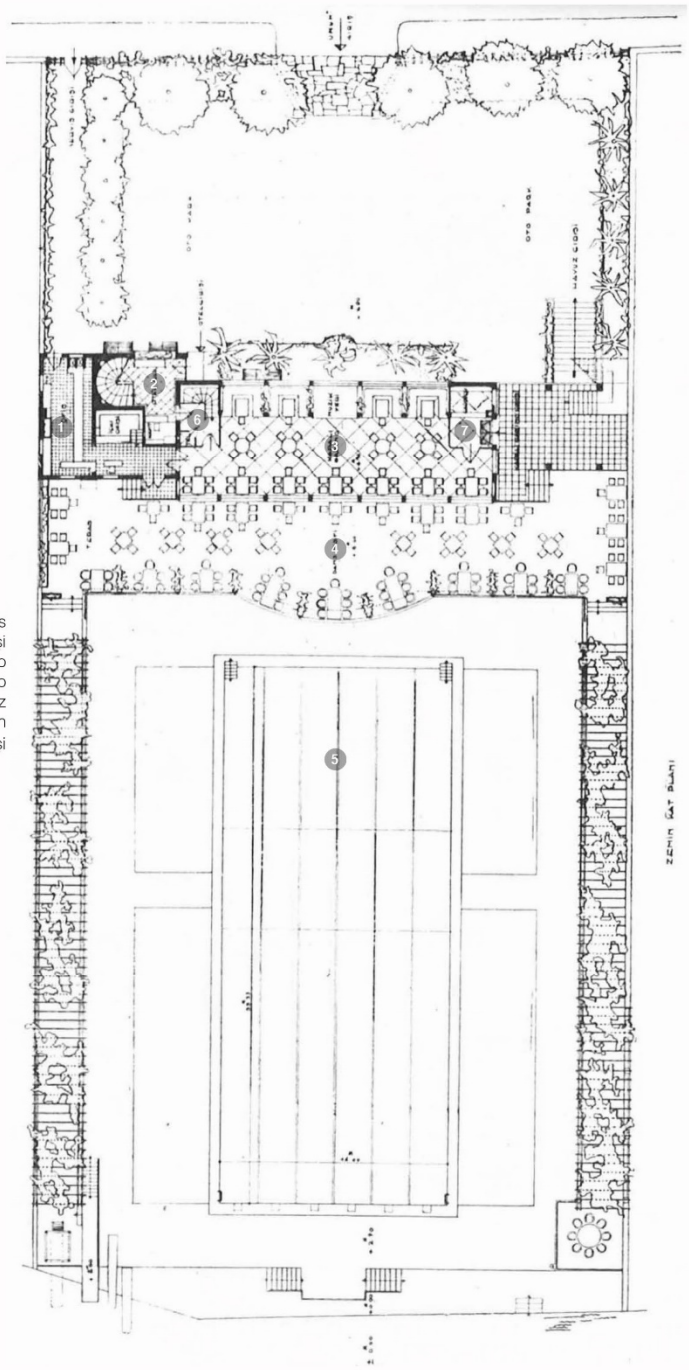
Gazinodan detaylar ve çift yataklı oda

Lido Yüzme Havuzu
zemin kat
(Femir, 1944, s. 244)

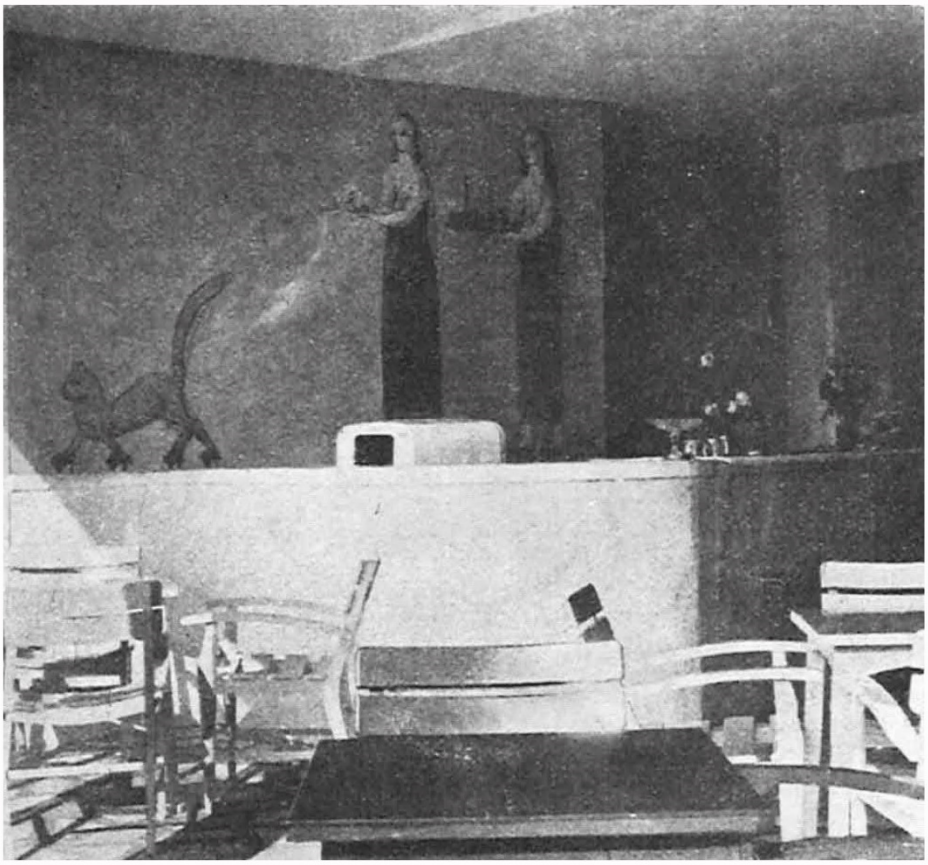
1 - Yüzücü gazinosu
2 - Soyunma kabinleri
3 - Gardrop
4 - Mutfak
5 - Hizmetli odaları
6 - Lavabolar
7 - Bar
8 - Çocuk Havuzu
9 - Kum

Lido Yüzme Havuzu
birinci kat
(Femir, 1944, s.244)

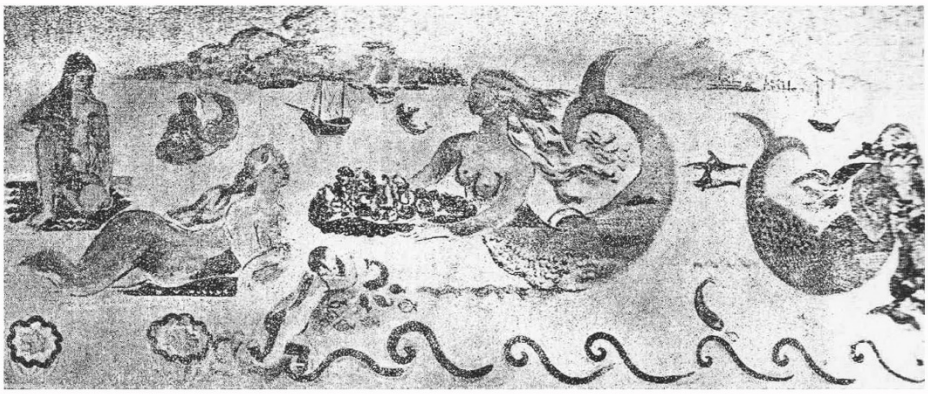

1 - Ofis
2 - Otel girişi
3 - Kapalı gazino
4 - Açık gazino
5 - Havuz
6 - Merdiven
7 - Gazino girişi

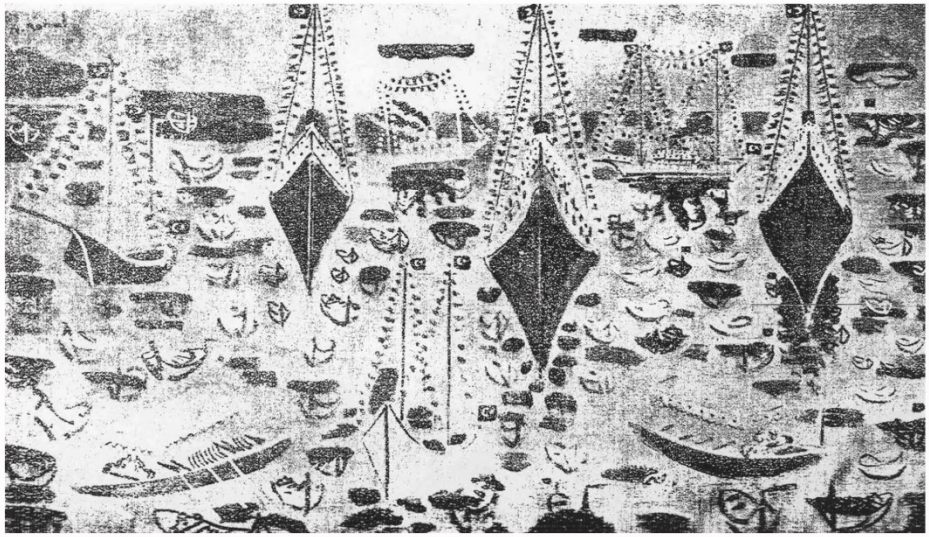
Lido Yüzme Havuzu zemin katta yüzücü gazinosu ve Bedri Rahmi'ye ait duvar resmi (Femir, 1944, s.248)

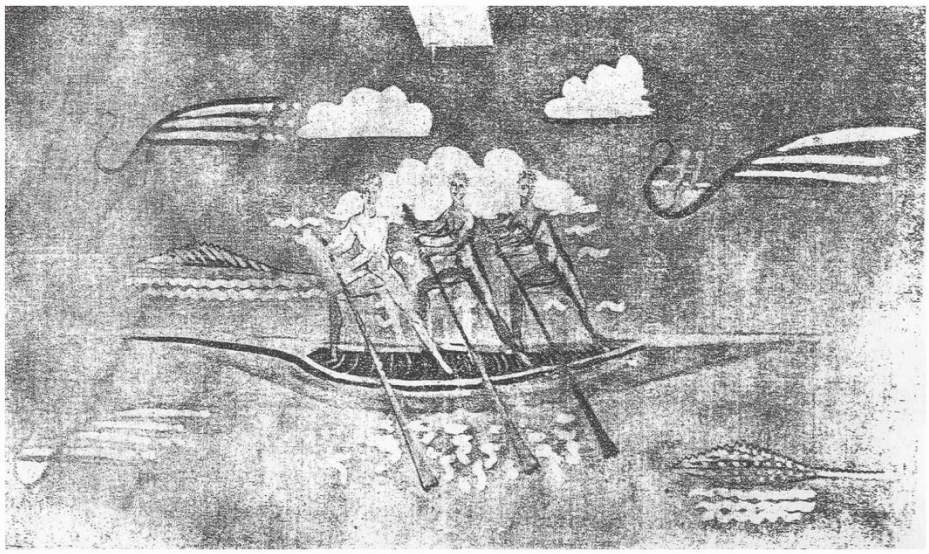

Lido'daki Bedri Rahmi Eyüboğlu İmzalı duvar resimleri (Ömer Faruk Şerifoğlu kişisel arşivinden)

Lido'daki Bedri Rahmi Eyüboğlu İmzalı duvar resimleri (Ömer Faruk Şerifoğlu kişisel arşivinden)

2017'de Lido'nun bulunduğu arazi (Terör saldırısı sonrası Reina olarak kullanılan bina yıkılmıştır.) (Url-1)

1970'lerde Lido Yüzme Havuzu (Url-2)

Yaklaşık olarak 1960'larda Lido (Url-4)

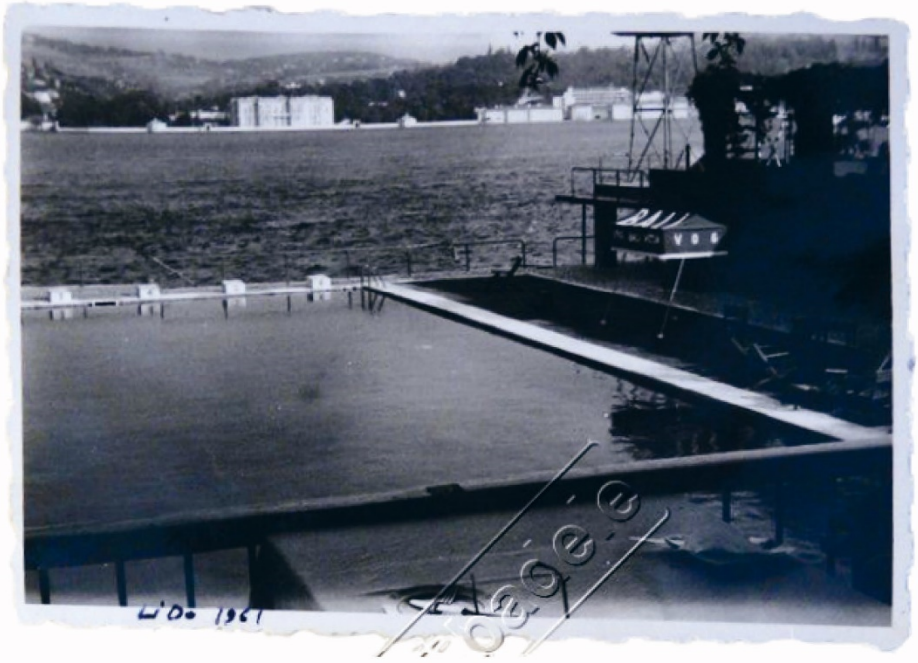

1950'lerde Lido'nun girişi (Url-5)

Hatice Gonnet Bağana'nın Lidodaki fotoğrafları
(Salt Dijital Arşivi)

Lido'daki havuz üstte, gazino terası (Url-6)

Lido'da etkinlik haberleri (Cumhuriyet, 27.03.1955)

Lido'da etkinlik haberleri (Cumhuriyet, 05.09.1943) Swing Caz

Mudanya Mütarekesi Anıtı Kaidesi (brs.44.1) *Feridun Akozan'la*

Yer: Mudanya

Adres: Bilinmemektedir.

Yapım Yılı: 1944

İşveren: -

Proje tipi: Anıt

Genel bilgi: Düzenlenen anıt kaidesi yarışması için tasarlanmıştır.

Program: Mudanya Mütarekesi anısına bir anıt için kaide tasarımı

Mekan organizasyonu: Bilinmemektedir.

İç Mekan: -

Cephe özellikleri: Bilinmemektedir.

Yapısal Sistem: Bilinmemektedir.

Teknik Detaylar: Bilinmemektedir.

Günümüzdeki durumu: Bilinmemektedir.

Kaynak:

Anonim. (1969). Feridun Akozan, Arkitekt, 334, 52-53, 58.

Bir Konut (ist.45.1) *Feridun Akozan'la*

Yer: İstanbul Göztepe

Adres: Bilinmemektedir.

Yapım Yılı: 1945

İşveren: Bilinmemektedir.

Proje tipi: Konut

Genel bilgi: Bilinmemektedir.

Program: Bilinmemektedir.

Mekan organizasyonu: Bilinmemektedir.

İç Mekan: Bilinmemektedir.

Cephe özellikleri: Bilinmemektedir.

Yapısal Sistem: Bilinmemektedir.

Teknik Detaylar: Bilinmemektedir.

Günümüzdeki durumu: Bilinmemektedir.

Kaynak:

Anonim. (1969). Feridun Akozan, Arkitekt, 334, 52-53, 58.

Bir Konut (ist.45.2) *Feridun Akozan'la*

Yer: İstanbul/ Göztepe

Adres: Bilinmemektedir.

Yapım Yılı: 1945

İşveren: Bilinmemektedir.

Proje tipi: Konut

Genel bilgi: Bilinmemektedir.

Program: Bilinmemektedir.

Mekan organizasyonu: Bilinmemektedir.

İç Mekan: Bilinmemektedir.

Cephe özellikleri: Bilinmemektedir.

Yapısal Sistem: Bilinmemektedir.

Teknik Detaylar: Bilinmemektedir.

Günümüzdeki durumu: Bilinmemektedir.

Kaynak:

Anonim. (1969). Feridun Akozan, Arkitekt, 334, 52-53, 58.

Bir Apartman (ist.46.1) *Feridun Akozan'la*

Yer: İstanbul/ Aksaray

Adres: Bilinmemektedir.

Yapım Yılı: 1946

İşveren: Bilinmemektedir.

Proje tipi: Konut

Genel bilgi: Bilinmemektedir.

Program: Bilinmemektedir.

Mekan organizasyonu: Bilinmemektedir.

İç Mekan: Bilinmemektedir.

Cephe özellikleri: Bilinmemektedir.

Yapısal Sistem: Bilinmemektedir.

Teknik Detaylar: Bilinmemektedir.

Günümüzdeki durumu: Bilinmemektedir.

Kaynak:

Anonim. (1969). Feridun Akozan, Arkitekt, 334, 52-53, 58.

Yer: Bilinmemektedir.

Adres: Bilinmemektedir.

Yapım Yılı: 1946

İşveren: Bilinmemektedir.

Proje tipi: Konut

Genel bilgi: Bilinmemektedir.

Program: Bilinmemektedir.

Mekan organizasyonu: Bilinmemektedir.

İç Mekan: Bilinmemektedir.

Cephe özellikleri: Bilinmemektedir.

Yapısal Sistem: Bilinmemektedir.

Teknik Detaylar: Bilinmemektedir.

Günümüzdeki durumu: Bilinmemektedir.

Kaynak:

Anonim. (1969). Feridun Akozan, Arkitekt, 334, 52-53, 58

Ayın Tarihi (Ayın politik ve ekonomik olayları) (1946). C.H.P. Genel Sekreteri Nafi Atuf Kansu'nun Halkevleri ve Halkodalarının 14'üncü Yıl Nutku, 147,11.

Sivas Kongresi Anıtı (siv.46.1) *Turgut Cansever ve Affan Kırımlı, Bülent Serbes, Şadi Çalık ile birlikte*

Yer: Sivas

Adres: Bilinmemektedir.

Yapım Yılı: 1946

İşveren: Sivas Belediyesi

Proje tipi: Anıt

Genel bilgi: Anıt, ana kütle, merdivenlerle çıkılan bir platform ve platformda girişi belirleyen iki sütun kullanılarak simetrik olarak tasarlanmıştır. Anıtın çevresi peyzaj düzenlemesi yapılmış ve çevre yollar ve anıta giden aks üzerinde meydan düzenlenmiştir.

Program: Sivas Kongresi anısına bir anıt
Mekan organizasyonu: Basamaklarla çıkılan zeminden yükseltilmiş platforma yerleştirilen iki sütun anıtın girişini belirlemektedir. Ana kütle kemerli yarı kapalı bir mekandır. İki yanında alçak duvarlar mekanın girişinde iki yanda yer alır.

İç Mekan: -

Cephe özellikleri: Anıtın cepheleri taş yüzeyler vardır; ana kütlesinde Roma- Bizans kemeri olan yarı açık mekandır. Cephede Şadi Çalık imzalı rölyef kullanılmıştır.

Yapısal Sistem: Bilinmemektedir.

Teknik Detaylar: Bilinmemektedir.

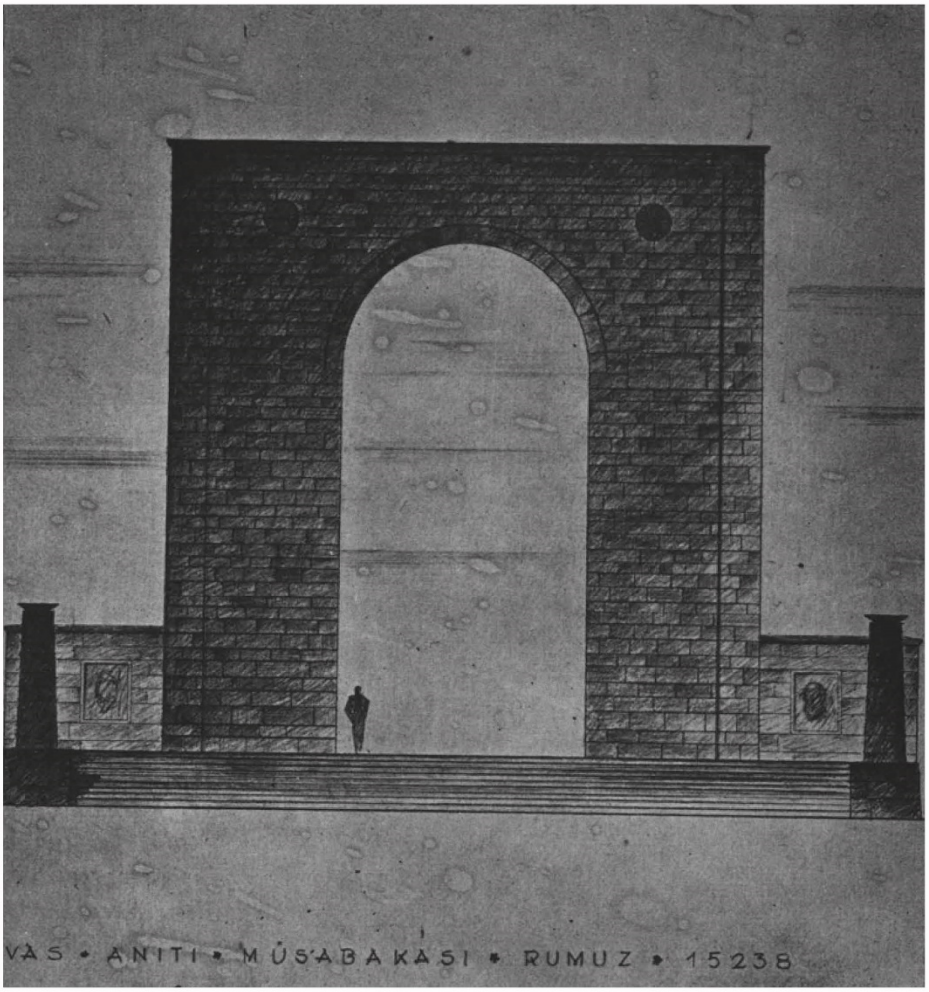
Günümüzdeki durumu: Proje uygulanmamıştır.

Kaynak:

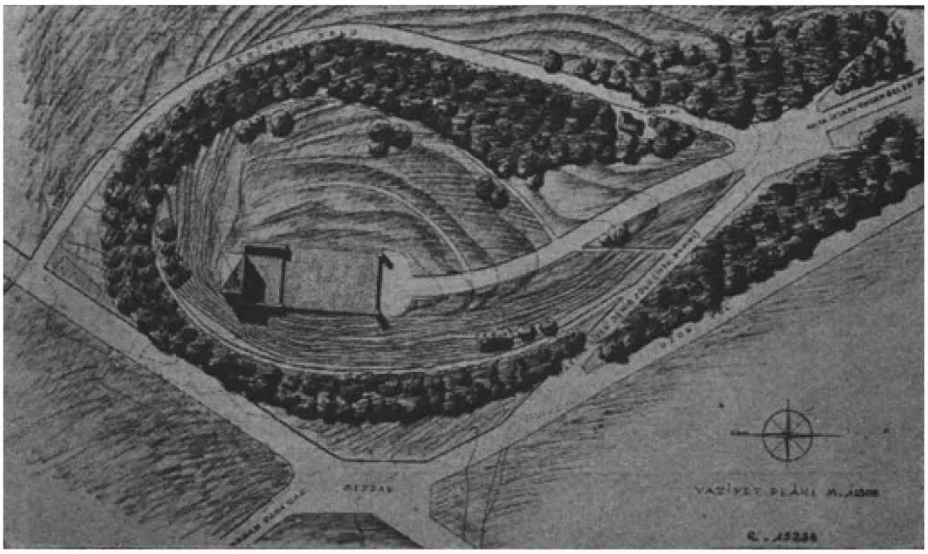
Anonim (1946). "Sivas Kongresi" Anıdı Proje Müsabakası, Arkitekt, 175-176, 158-160

Çalık S. (2005). Şadi Çalık, İş Bankası Kültür Yayınları: İstanbul.

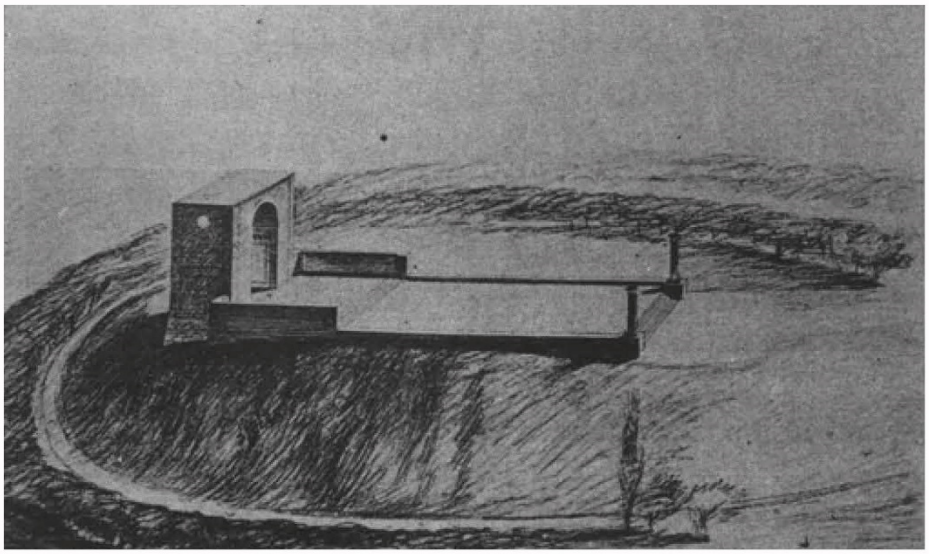
Sivas Kongresi Anıtı (Arkitekt, 1946, s.176)

Sivas Kongresi çevre ilişkisi (Arkitekt, 1946, s. 176)

Sivas Kongresi Anıtı (Arkitekt, 1946, s.176)

Tahsin Güney Evi (adn.46.4) *Feridun Akozan'la*

Yer: Adana

Adres: Bilinmemektedir.

Yapım Yılı: 1946

İşveren: Bilinmemektedir.

Proje tipi: Konut

Genel bilgi: Bilinmemektedir.

Program: Bilinmemektedir.

Mekan organizasyonu: Bilinmemektedir.

İç Mekan: Bilinmemektedir.

Cephe özellikleri: Bilinmemektedir.

Yapısal Sistem: Bilinmemektedir.

Teknik Detaylar: Bilinmemektedir.

Günümüzdeki durumu: Bilinmemektedir.

Kaynak:

Anonim. (1969). Feridun Akozan, Arkitekt, 334, 52-53, 58.

Mudanya İmar Planı (brs.46.2) *Feridun Akozan'la*

Yer: Mudanya

Yapım Yılı: 1946

Proje tipi: İmar planı

İşveren: Mudanya Belediyesi

Proje tipi: Kentsel tasarım

Genel bilgi: İmar planında kentsel gelişim alanları, meydanlar belirlenmiş, ilçe içi ulaşımı iyileştirmek üzere düzenlemeler yapılmıştır.

Ana Merkez: İskelenin karşısına kentin ana merkezi konumlandırılmış; meydan turistik otel ve bürolar inşa edilmiştir. Mütareke Binası karşısına hükümet meydanı yapılacaktır.

İşlevler: Oteli olan plaj bölgesi, spor alanları, çarşı, plajlar, yeni konut alanları.

Yeni gelişim alanları: Bilinmemektedir.

Yeşil Alanlar: -

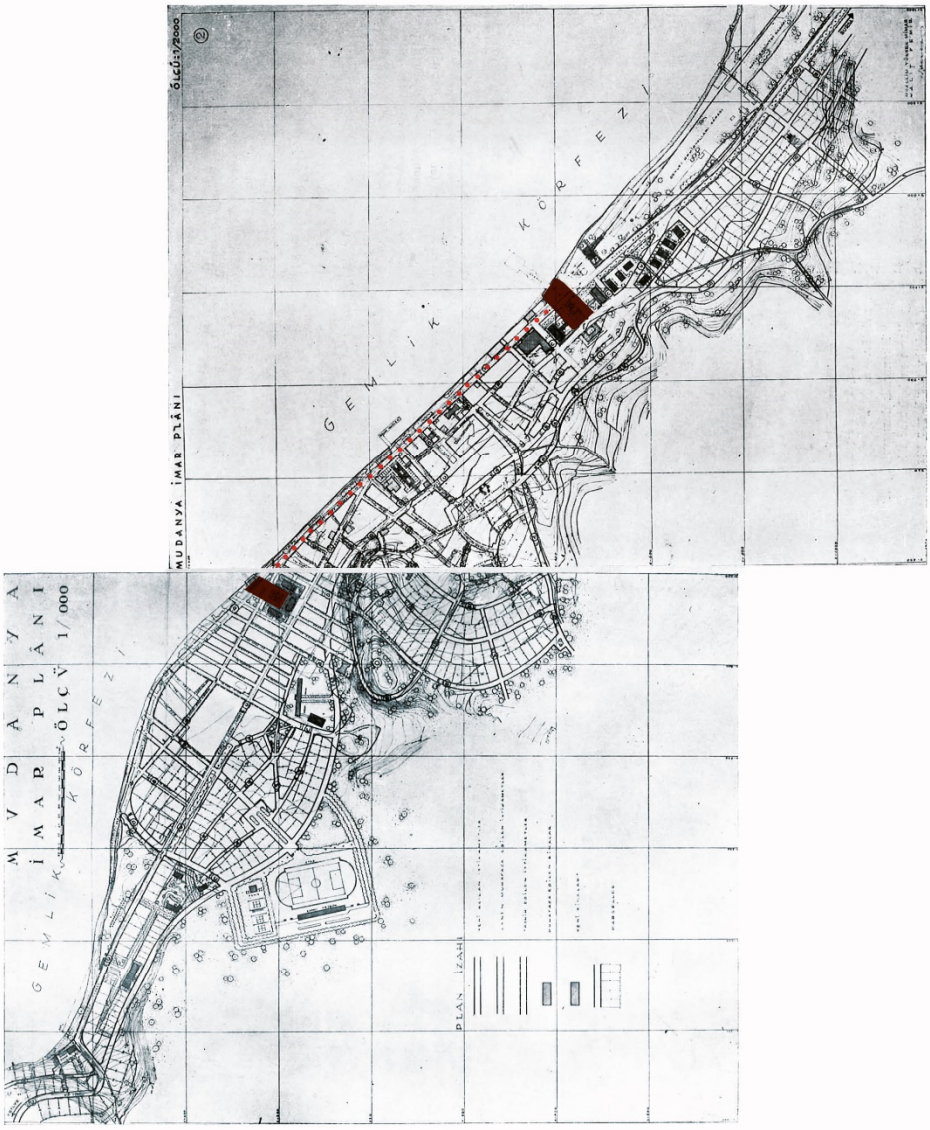
Yollar: Yollar olduğu şekilde korunarak anıtlı küçük meydanlar tasarlanmıştır. İskele Meydanı'ndan hükümet meydanına kadar yollar yayalaştırılmıştır.

Tarihi Doku: Tarihi özellikleri yansıtan evlerin korunmasına karar verilmiştir.

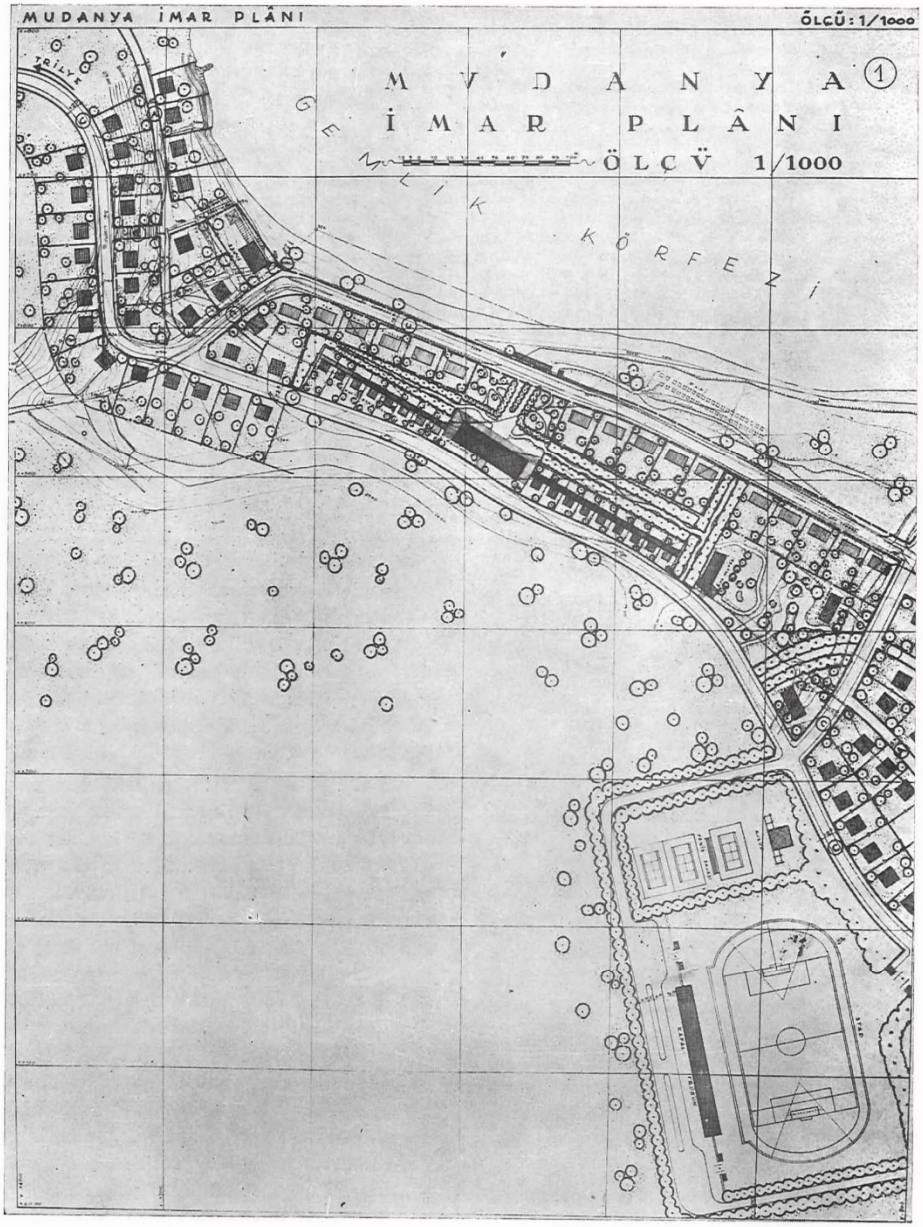
Mekan organizasyonu: Sahil yolunun yayalaştırılması, anıtlı meydanların oluşumu, tarihi konut alanlarının korunması, kamusal ve rekreasyonel alanların inşası kararları ile kentsel mekan organize edilmiştir. İlçenin yüksek alanına Zafer Anıtı düşünülmüştür.

Kaynak:

Femir A. Akozan F. (1950). Mudanya İmar Planı, Arkitekt, 219-220, 68-70.

Mudanya İmar Planı (Femir- Akozan, 1950, s.68) (Birleştirilmiş ve renklendirilmiştir.)

Mudanya İmar Planı (Femir- Akozan, 1950, s.69,70)

Elagöz Evi (ist.47.1)

Yer: Ortaköy / İstanbul

Adres: Muallim Naci Bey Cad.

Yapım Yılı: 1947

İşveren: Elena Elagöz (Giulio Mongeri'nin kızı)

Proje tipi: Konut

Genel bilgi: Konut, uzun kolunda yatak odaları kısa kolunda yaşama birimleri olan L planlı olarak tasarlanmış ve iki katlıdır. Arazinin üst kotuna oturan ve konutun esas birimlerini içeren ana kütlenin bir kısmı yerleştiği arazinin eğiminden dolayı betonarme kolonlarla taşınmaktadır.

Program: Salon (Yemek yeme, kütüphane ve oturma olarak üç birimden oluşmaktadır.), yatak odaları, mutfak, lavabo, banyo, servis.

Mekan organizasyonu: Bodrum kattaki mekanlar hakkında bilgi verilmemektedir. Konutun zemin katı L biçiminde kurulmuştur. Konut içi sirkülasyon giriş holü ile yapılır; giriş holü bodruma inen merdivenin bulunduğu duvarlarla tanımlı servis girişi, tuvalet, giriş terası, salon ve diğer koldaki holden ayrılmış yatak odalarına bağlanan ince uzun koridorla ilişkili olarak tasarlanmıştır. Zemin katta manzaranın olmadığı tarafa sirkülasyon alanları ve ıslak hacimler yerleştirilmiş, bütün ana mekanlar koridor boyunca sıralanarak mekanlarının tümünün manzara görmesi sağlanmıştır. İki kütlede de sirkülasyon alanlarının bitiminde ıslak hacimler bulunmaktadır. Yatma birimlerine ait uzun koridor kuzeybatı cephesindeki pencereler ile gün ışığı almaktadır. Güneybatı kısımdaki kolda hepsi terasa bağlantılı olan yaşama birimleri, kuzeyden güneye eş büyüklükte kütüphane, oturma ve yemek salonu olarak sıralanmıştır. Kütüphane birimi şömineli ve kuzeybatı tarafında şeffaf yüzeyli çıkmaya sahiptir; yemek odası mutfak ile, mutfak servis merdivenin bulunduğu holle bağlantılı olarak tasarlanmıştır. Yemek odasının olduğu kısımda daha geniş tasarlanan teras, zemin kat kütlesinin güneydoğu ve güneybatı cephesini çevrelemektedir, çatı saçağı ve pergola ile örtülüdür. Yatak kısmında dar koridor boyunca sıralanmış eş büyüklükte 3 tek kişilik yatak odası ve tek kişilik yatak odalarının doğusunda 1 çift kişilik yatak odası ve koridorun en doğusunda banyo vardır, yapının güneydoğu tarafında yatak odaları ilişkili ortak tasarlanmış dar gömme balkon bulunmaktadır.

Cephe özellikleri: Güneydoğu cephede zemin katta en doğudan iki kişilik yatak odası ve yaşama birimine ait geniş pencere yatak odalarının ortak olarak kullandığı gömme dar teras, tek kişilik yatak odalarının ve mutfağın küçük pencereleri vardır. Gömme terasın doğu ve batısında mutfak ve yatak odasına ait pencere tasarlanmıştır. L planlı teras, güneydoğu cephede yemek biriminin bulunduğu hizadan başlayarak güneybatıda tüm cepheyi çevrelemektedir. Yemek yeme biriminin güneydoğusunda yer alan kısmı daha geniştir

ve ahşap pergola ile örtülüdür. Teras korkulukları yatay bir çıta ile birleştirilmiş geniş açıklıklı ahşap çubuklardan yapılmıştır. Bodrum katın doğu ucu toprak altında, batı ucu araziyle aynı seviyededir. Zemin katta bodrum kat kütlesi daha içerde kalmakta, zemin katı ve terası taşıyan betonarme kolonlar cephede vurgulanmıştır.

Güneybatı cephesinde yaşama birimlerine ait ortadaki birimin penceresi daha geniş olmak üzere geniş açıklıklar tasarlanmıştır. Cepheyi çevreleyen terasta çatı strüktürünü taşıyan beş dikme eş aralıklı olarak korkuluk hizasında yerleştirilmiştir. Kuzeybatıdaki cephede kütlenin çıkma yaptığı kısmın batısında kütüphane birimine ait çift cidarlı pencere ve doğusunda ıslak hacim için küçük kare pencereler tasarlanmıştır. Konutun giriş kısmına ait kütlenin altında cephede bodrum katın taş yığma duvarları görünmektedir. Yaşama biriminin oluşturduğu çıkmanın doğusunda yatak birimlerine ait koridorun ışık almasını sağlayan panjurlu pencereleri ve en doğuda ıslak hacimlere ait küçük kare açıklıklar bulunur.

Kuzeydoğuda öndeki kütlenin çoğu kapalı olarak yapılmış cephesinin kuzeyinde ıslak hacimlere ait küçük pencereler, gerideki kütlede giriş kapısı ve giriş terasına ait pencere bulunmaktadır.

İç Mekan: Hol zeminde mermer, salonların zemininde meşe parke kaplama yatak odaları zemininde ahşap kaplama uygulaması yapılmıştır. Salon birimleri çerçeve olarak kullanılan duvarlarla işlevsel olarak üç kısma ayrılmış, en kuzeyde bulunan biriminin kuzeybatı taraftaki cephesinde şömine tasarlanmıştır.

Yapısal Sistem: Betonarme

Teknik Detaylar: Dış duvarlarda ısı yalıtımı sağlayabilmek için iki katmanlı duvar üretilmiştir.

Yapı; kalorifer, temiz ve kirli su donatılarına sahiptir.

Günümüzdeki durumu: Yapı yerinde değildir.

Kaynak:

Femir H. (1947). Ortaköy'de E. Elagöz Evi, Arkitekt, 187-188, 153-156

Çinici D. (2015). Türkiye Cumhuriyeti Mimarlığının Modernleşme Sürecinde Mimar Giulio

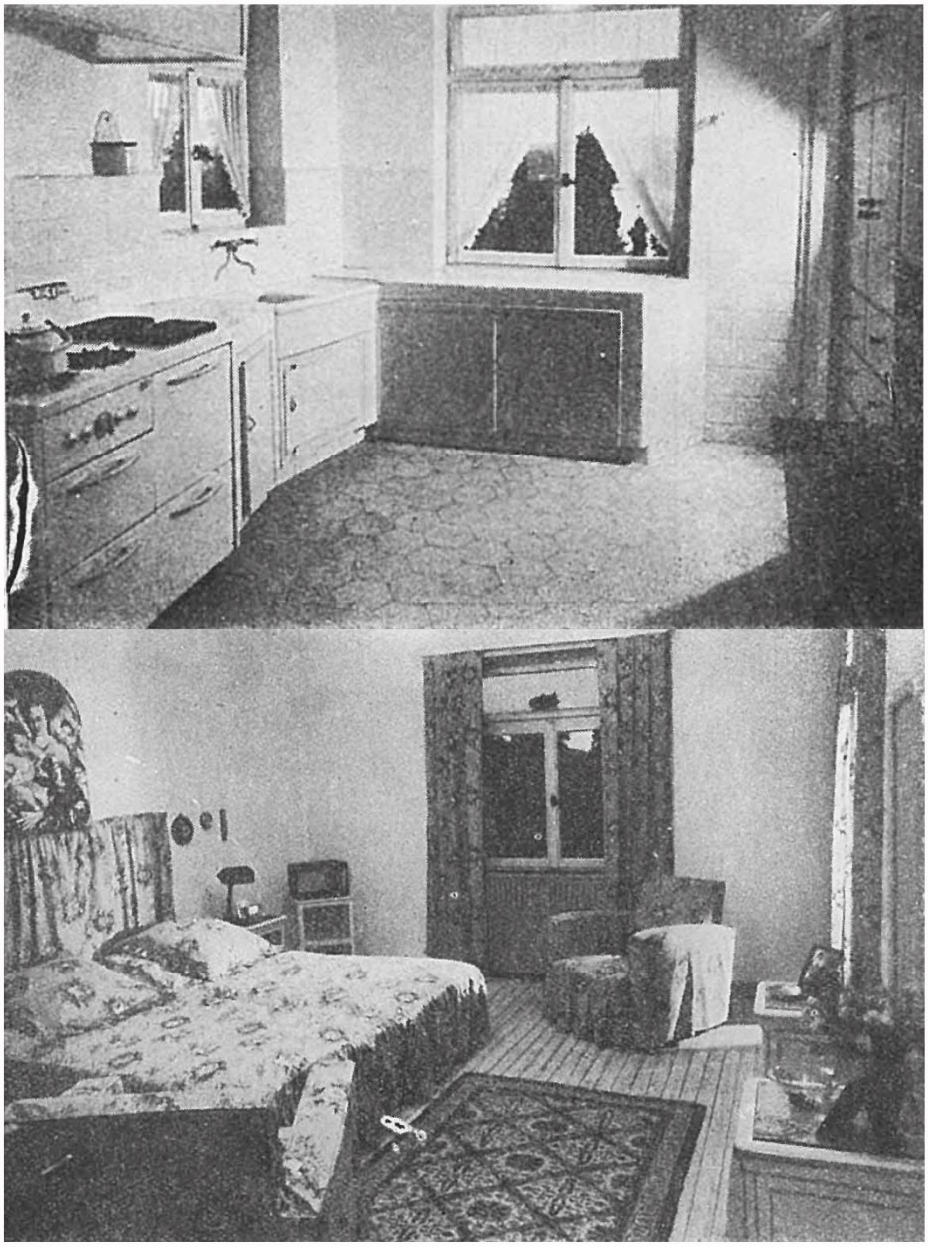
Mongeri: Bursa Çelik Palas Oteli Ve Kaplıcası, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi.

Çinici D. (2015). Başkentin İnşasında Etkin Bir Mimar: Giulio Mongeri ve Yaşam Öyküsü, Ankara Araştırmaları Dergisi, 3,1, 13-41.

Elagöz Evi planı (Femir, 1947, s.187)

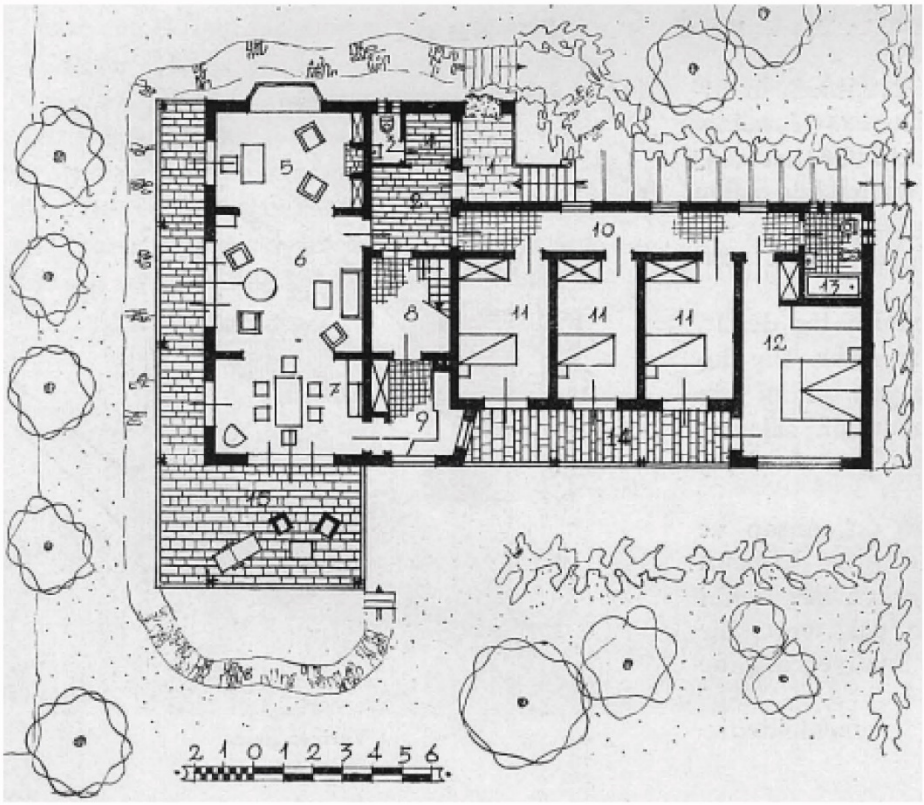
Salonda alt mekanları ayıran geniş açıklıklı duvar (Femir, 1947, s.188)

Evin mutfağı (Femir, 1947, s.188)

Evin yatakodası (Femir, 2947, s.188)

Elagöz Evi planı (Femir, 1947, s.187)

1 - Giriş terası
2 - Giriş holü
3 - W. CL.
4 - Vestiyer
5 - Salon (kütüphane)
6 - Salon (oturma)
7 - Salon (yemek)
8 - Servis girişi
9 - Mutfak
10 - Yatak kısmı koridoru
11 - Yatak odaları (çocuk)
12 - Yatak odası
13 - Banyo
14 - Yatak odaları terası
15 - Salon terası

Nuri Güven Evi (ist.47.1) *Feridun Akozan'la*

Yer: İstanbul/ Fenerbahçe

Adres: Bilinmemektedir.

Yapım Yılı: 1947

İşveren: Bilinmemektedir.

Proje tipi: Konut

Genel bilgi: Bilinmemektedir.

Program: Bilinmemektedir.

Mekan organizasyonu: Bilinmemektedir.

İç Mekan: Bilinmemektedir.

Cephe özellikleri: Bilinmemektedir.

Yapısal Sistem: Bilinmemektedir.

Teknik Detaylar: Bilinmemektedir.

Günümüzdeki durumu: Bilinmemektedir.

Kaynak:

Anonim. (1969). Feridun Akozan, Arkitekt, 334, 52-53, 58

ANTAŞ Havacılık Bekleme Salonu (ist.49.1)

Yer: İstanbul Beyoğlu

Adres: İstiklal Cad. No: 306 (Eski kapı numarası) Yapı Kredi Han

Yapım Yılı: 1949

İşveren: ANTAŞ şirketi

Proje tipi: İç mekan

Genel bilgi: Halit Femir ve Feridun Akozan, ANTAŞ firması için seyahat acentasının dış yolcularına bekleme salonu olarak Yapı Kredi Hanı'nın birinci katında, köşede iki taraftan cephe alan mekanını iç mekan düzenlemesini gerçekleştirmişlerdir.

Program: Bekleme salonu, kadınlara ait bekleme salonu, büfe.

Mekan organizasyonu: Mekan içinde farklı tipte mobilya kullanarak farklı oturma grupları oluşturulmuştur. Salonun içinde duvarlarla ayrılmış kadınlara ayrılmış özel bir salon vardır. Duvarlarda dolap ve duvara dayalı oturma elemanları sabit tefriş elemanlarıdır. Bayanlara ait dinlenme salonunu ayıran duvara köşede bar tabureleri ve amerikan bardan oluşan büfe düzenlenmiştir.

Cephe özellikleri: -

İç Mekan: ANTAŞ Yolcu Bekleme Salonu'nda mobilyaların tümünün iskeleti ve yüzeyleri dişbudak ağacından yapılmış ahşap malzemeden yapılmış; üzerleri şeffaf cila ile boyanmış; farklı desen ve renkte kumaşlarla kaplanmıştır. Büyük salonda kullanılan mobilyalar; bar tezgahı, farklı renk derilerle kaplı bar tabureleri, reklamların konulduğu ayaklı pano, koltuk, berjer, kanepeler, çalışma masası; küçük salonda aynalı makyaj masası, şezlong, kanepe ve berjer oturma grupları ve işlev alanlarını belirleyecek biçimde yerleştirilmiştir. Mobilyaların çoğu hareketli tefriş elemanı olarak kullanılmıştır. Bar tezgahı, dolaplar ve hanın iç tarafındaki duvara dayalı lineer dokuz kişilik oturma alanları belirlenmiş kanepe, girişin olduğu duvarda duvara gömülü dolap sabit tefriş elemanlarıdır. Amorf biçimli yüzeyleri olan sehpalar, geleneksel desenli halılar kullanılmıştır. Dekoratif olarak tasarlanmış sarkıt aydınlatma elemanları kullanılmıştır.

Yapısal Sistem: Bilinmiyor.

Teknik Detaylar: Bilinmiyor.

Günümüzdeki durumu: Yerinde değildir.

Kaynak:

Femir H. Akozan F. (1950). ANTAŞ Havacılık ve Turizm Anonim Ortaklığı Uçak Yolcu Bekleme Salonları, Arkitekt Dergisi, 221-222, 98-99

Albayrak İ. (1983) Dünden Bugüne Türk Hava Yolları: 1933-1983, Cem Ofset: İstanbul.

"Dış Memleket Tayyere Yolcularına ANTAŞ Havacılık ve Turizm A.O.", Cumhuriyet, 16 Şubat 1949, s: 3

"Poznan Beynelminel Fuarı" Cumhuriyet, 11 Nisan 1949, s: 2.
Nirven Haritaları

ANTAŞ Havacılık Yolcu bekleme salonu (Femir -Akozan , 1950, s.98)

ANTAŞ Havacılık Yolcu bekleme salonu (Femir -Akozan ,1950, s.99)

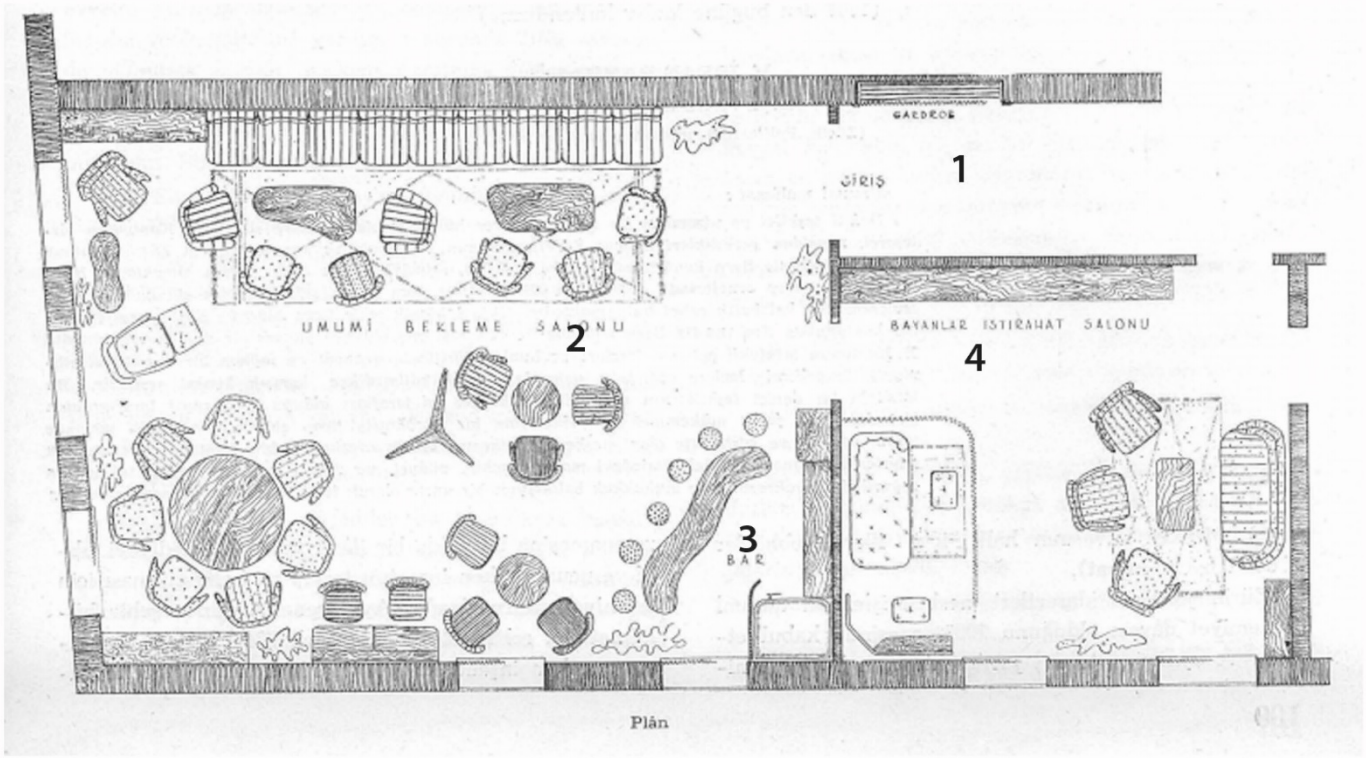
ANTAŞ Havacılık Yolcu bekleme salonu açılış haberi
(Cumhuriyet, 16.02.1949)

ANTAŞ Havacılık Yolcu bekleme salonu satış haberi
(Cumhuriyet, 11.04.1949)

ANTAŞ Havacılık Yolcu bekleme salonu (Femir H. Akozan F., 1950)

1 - Giriş
2 - Bekleme salonu
3 - Bar
4 - Bayanlara ait bekleme salonu

ANTAŞ, Nirven haritalarında, Yapı Kredi Han

Yer: Bursa

Adres: Çekirge Caddesi

Yapım Yılı: 1948

İşveren: Mehmet Aker

Proje tipi: Konut

Genel bilgi: Yapı iki katlı, kırma çatılı olarak tasarlanmıştır. Kuzeydoğu taraftaki cephesinde kütle içeri çekilmiş, çatı ve terasları taşıyan silindirik kolonlar yerleştirilmiştir. Ayrıca kuzeydoğu cephede esas birimler bahçeye yönelen çıkmalara sahiptir. Cadde tarafı olan güneybatı tarafta girişi belirlemek için batıda kapının olduğu kısımda kütle geri çekilerek niş oluşturulmuş ve köşesine taşıyıcı kolon tasarlanmıştır.

Program: Zemin katta üç salon (yemek odası, misafir odası ve gündüz odası), hizmet mekanları (mutfak, ofis, tuvalet), hizmetli odası, sofa vardır. Birinci katta iki ebeveyn yatak odası, iki çocuk yatak odası, sandık odası, soyunma odası ve tuvalet, banyo yer almaktadır. Yapının dışında ayrı bir kütle olan araba garajı kırma çatılıdır ve yığma taş tekniğiyle yapılmıştır.

Mekan organizasyonu: Güneydoğu tarafta öndeki kütlede, girişe basamaklı bir sahanlıktan ulaşılır, giriş holü merkezi holden ayrılmıştır. Girişin batısında garaj ve konut arası pergola ile örtülüdür. Zemin kat ve birinci katta kuzeyinde tek kollu merdivenin bulunduğu sofa benzeri dağılım alanından bütün mekanlara ulaşılabilmektedir. Sofada tek kollu merdiven iki duvar arasında kalmaktadır, merdivenin doğusunda ve batısında yemek odasının girişleri bulunmaktadır. Zemin katta birincil mekanlar; salon ve yemek odası bütün olarak tasarlanmış; kuzey taraftaki manzara doğrultusuna bakmaktadır ve bahçeye yönelen çıkmaları vardır. Ana mekanların önünde bahçede havuz ve döşeme kaplaması yapılarak peyzaj düzenlenmiştir. Salonun kuzeybatı cephesindeki taş duvarda şömine tasarlanmıştır. Zemin kattaki yemek birimi mutfak ve yaşama odasının ortasında bulunmaktadır; salon, mutfak ile bağlantılıdır. Mutfak ve ofis bahçe ile bağlantılı olarak ve yan yana tasarlanmıştır. Kuzeyden güneye sırasıyla yemek servis mekanı, mutfak, lavabo ve tuvalet, konutun güneydoğu tarafındaki cephe boyunca birbirine bitişik ve bitişik birimler birbiriyle bağlantılı olarak tasarlanmıştır. Lavabo ve WC birimleri birbirinden ayrıdır. Merkezi holde merdivenin doğu kısmında, mutfak duvarında iki yanında duvarlarla ayrılmış nişe yerleştirilmiş el yıkama lavabosu yer almaktadır. Girişin doğusundaki küçük salon sofadan geniş çerçeve biçiminde duvarla ayrılmıştır.

Birinci katta merkezdeki sirkülasyon alanı daha kapalı ve tanımlı hale getirilmiştir. Zemin katın plan şeması yinelenerek hizmet birimleri yan yana zemin kattaki hizaya konulmuş; kuzeyden güneye bitişiğindeki birimle bağlantılı giyinme odası, banyo, lavabo ve tuvalet yerleştirilmiştir. Kuzeydoğuda soyunma odası ve sofadan da ayrı bir girişi olan çocuk odası ile bağlantısı olan esas çift kişilik yatak odası yer almaktadır. Güneybatıda küçük sandık odası, küçük çift kişilik yatak odası, tek kişilik yatak odası bulunur. Yatak odaları ve sandık odasında bölücü duvarlara sabit elbise dolapları yerleştirilmiştir. Yatak odaları arasındaki duvarlar birbirine bitişik iki birimde dolap için nişler oluşturmaktadır.

Cephe Özellikleri: Kuzeydoğu cephesinde teras ve çatıyı taşıyan dört silindirik kolon vardır. Kuzeydoğuda zemin katta cephenin en doğusunda mutfakla ilişkili yemek servis biriminin bulunduğu çatıya kadar devam eden taş yığma duvar, diğer kısımlar sıvalı tuğla duvardır; bu yüzeyden biraz çıkma yapan yaşama ve yemek yeme birimlerine ait kısımda, doğuda yemek yeme birimine ait üç tarafı şeffaflaştırılmış çıkma, yapının kuzey taraftaki köşesinde batı duvarı yığma taş duvar olan iki yüzeyinde geniş açıklıklar bulunan diğer çıkma bulunur. Doğudaki taş yığma duvarda yemek servis biriminin bahçeye bağlanan kapısı bu-

lunmaktadır. Sıvalı tuğla duvar üzerindeki iki çıkmanın ortasında dar ve uzun ayrı bir pencere yer almaktadır. Doğudaki çıkmanın bütün yüzeyinde açıklıkların alt ve üstünde; batıdaki büyük çıkmanın ön cephesinde açıklığın alt ve üstünde ahşap kaplama vardır. Zemin katta ve birinci katta aynı hizada öndeki sıvalı tuğla duvardan yapılmış kütlenin doğu tarafında taş duvara bakan yüzeyinde açıklık tasarlanmıştır.

Birinci katta, esas yatak odası ve çocuk odasına ait pencereler zemin kattaki pencerelerle aynı hizada, çift kişilik yatak odasının penceresi zemin katta onunla aynı hizadaki çıkmanın penceresinden daha dar olarak tasarlanmıştır. Çocuk odası penceresi zemin katta iki çıkma arasındaki pencere ile aynı boyuttadır. Teras korkuluğu teras döşemesinin önünde, sık aralıklı ve düz ahşap çıtalarla yapılmıştır.

Kuzeybatı taraftaki cephenin en güney kısmında giriş kapısı, kütlenin geri çekildiği yığma taş duvarlarla ve köşesinde kolonla tanımlı bir alanda yer alır. Girişin doğusunda bulunan garaj ve konut arasında ahşap pergola bulunur, zemin katta pergola ile örtülü alanın hizasında girişin kuzey batısındaki kısımda, küçük kare açıklıkları cepheyi kaplamaktadır. Yüzeyin kuzeyinde konutun kabul salonuna ait, kuzeybatı duvarı yığma taş tekniğiyle yapılmış çıkma bulunur. Zemin katta çıkmanın hizasında, birinci katta teras vardır. Terasın kuzeybatı ucunda beşik çatılı, yığma taş tekniği ile yapılmış şömine bacası yer almaktadır. Birinci kattaki birimlere ait eş genişlikte pencereler ve kapıdan oluşan beş açıklık sıralanmıştır. En güneydeki üç pencerenin kuzeyinde sofadan terasa ulaşan camlı kapı tasarlanmıştır.

Giriş kapısının bulunduğu ve caddeye bakan güneybatı cephesinde, en batıda giriş kapısı yer almaktadır. Girişin doğusunda küçük oturma salonuna ait geniş pencere, hizmetli odasında aynı yükseklikte daha dar pencere, birinci katta zemin kattaki açıklıklarla aynı hizada pencereler tasarlanmıştır. Sandık odasına ait batıdaki pencere daha kısa, yatak odalarının pencereleri uzun ve Fransız balkonlu olarak yapılmıştır. Zemin katta girişin batısında pergola ile örtülü alanın en gerisinde kalan kütlede yaşama alanına ait geniş pencere bulunmaktadır.

Güneydoğu cephesinde zemin katta hizmetçi odasının penceresi uzun pencere mutfak ve servis birimleri için kısa pencere, ıslak hacim için yüksek kotta aralıklı küçük açıklıklar tasarlanmıştır ve iki kısa pencere arasına mutfak penceresi tasarlanmış; zemin kattaki pencerelerin aynısı birinci katta aynı hizada yinelenmiştir.

Garajın kapısı basık kemerli olarak yapılmış, garajın doğusunda pergolayı taşıyan taş yığma kolon inşa edilmiştir. Teras, çatı mertekleri, pergolanın strüktürünü oluşturan parçalar için ahşaptan üretilerek doğal renkleri korunmuştur.

İç Mekan: Döşeme kaplamaları parkedir, tavanda ahşap kaplama ve hasır kaplama kullanılmıştır. İki katı birbirine bağlayan meşeden yapılmış ahşap merdiven vardır. İç mekanda amorf biçimli sehpa kullanılmıştır. Sofada tek kollu merdivenin duvarına bitişik sabit lineer oturma elemanı yerleştirilmiştir.

Yapısal Sistem: Betonarme döşeme, tuğla ve taş duvarlar, kuzeydoğudaki cephede silindirik kolonlar kullanılmıştır.

Teknik Detaylar: Geniş saçak kullanarak yaz aylarında fazla ısınmanın önüne geçilmiştir. Bodrum kat ısıtma, çamaşır yıkama ve kurutma ekipmanları ve depolara ayrılmıştır.

Günümüzdeki durumu: Konut, 1970'lerde yıkılmıştır. Yerine apartman yapılmıştır.

Kaynak:

Femir H. Akozan F. (1950). Mehmet Aker Villası, Arkitekt, 227-228, 214-217.

Ayşe Sütmen ile kişisel görüşme

Mehmet Aker Villası (Femir -Akozan, 1950, s.214)

Mehmet Aker Villası (Ayşe Sütmen kişisel arşivi)

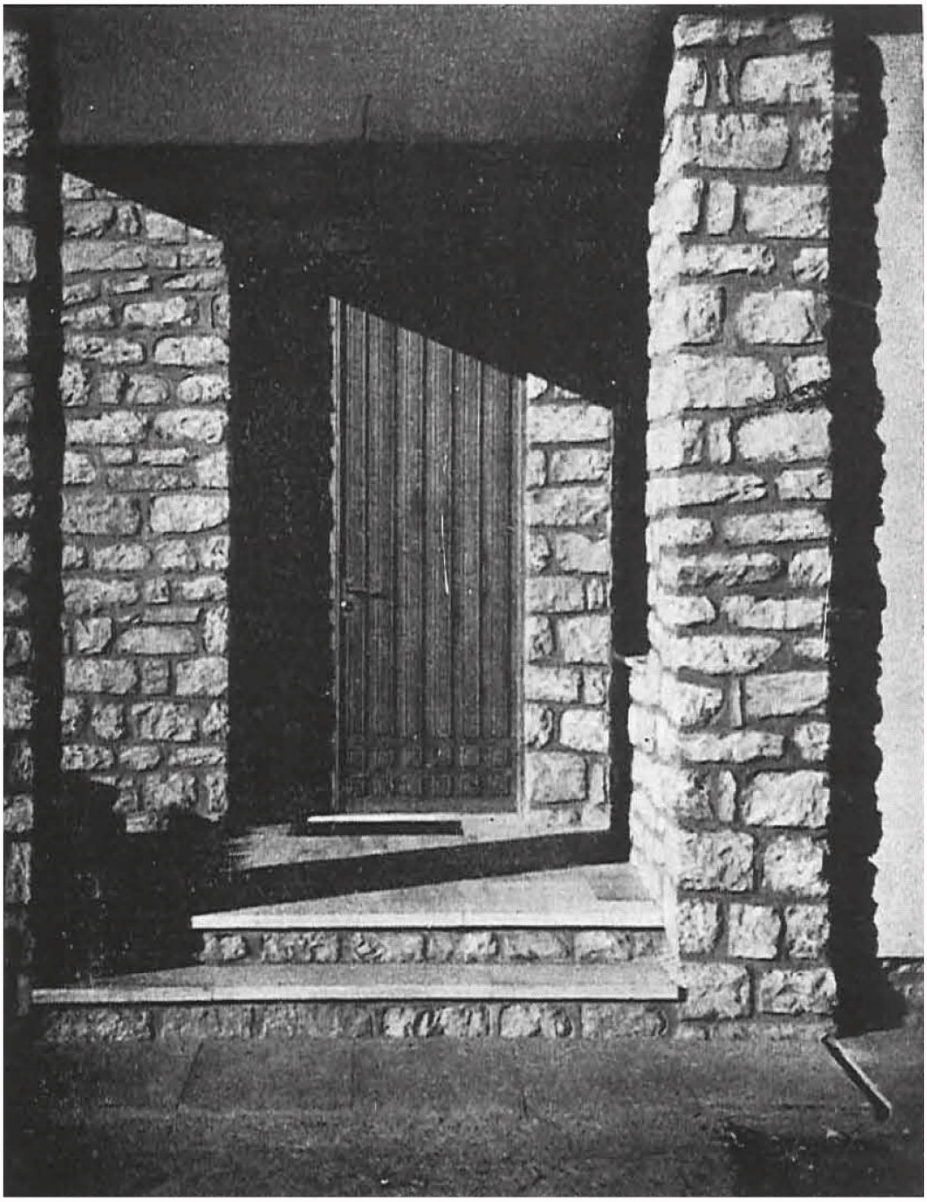

Mehmet Aker Villası (Femir Akozan , 1950, s.216)

Mehmet Aker Villası (Femir Akozan , 1950, s.217)

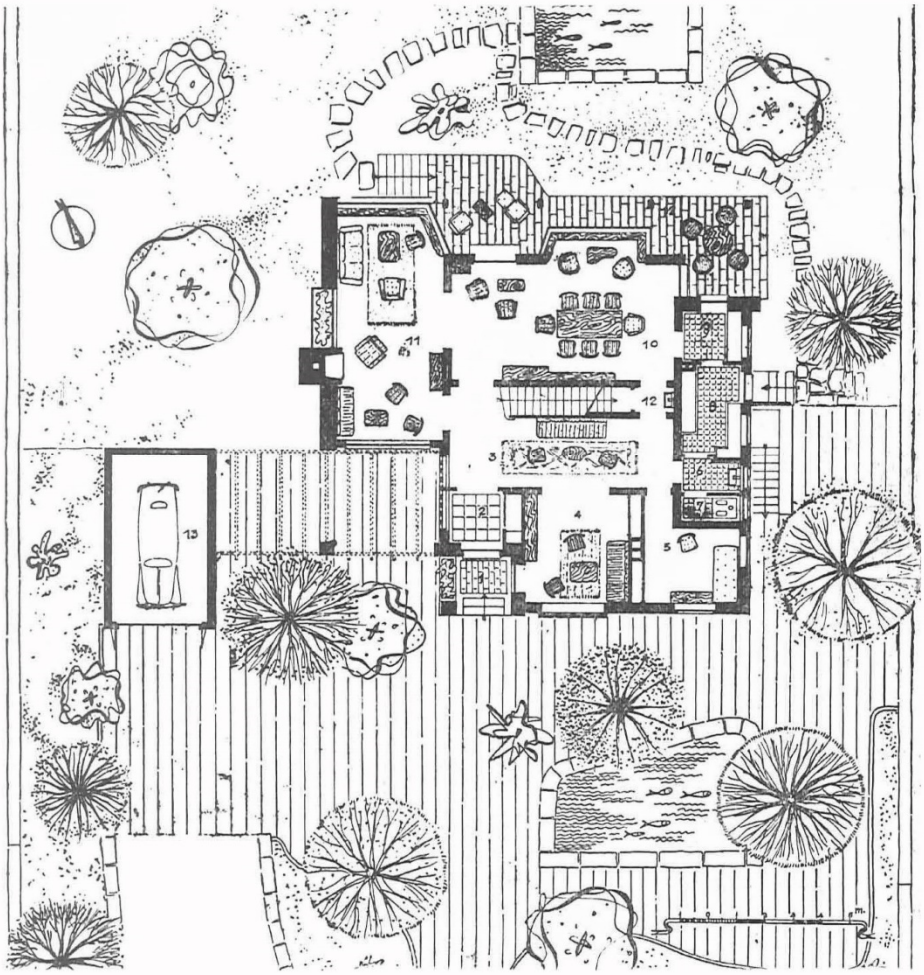

Mehmet Aker Villası (Femir- Akozan , 1950, s.216)

Mehmet Aker Villası (Femir Akozan , 1950, s.217)

Mehmet Aker Villası zemin kat plan (Femir- Akozan , 1950, s.215)

Cephe ve kat plânı

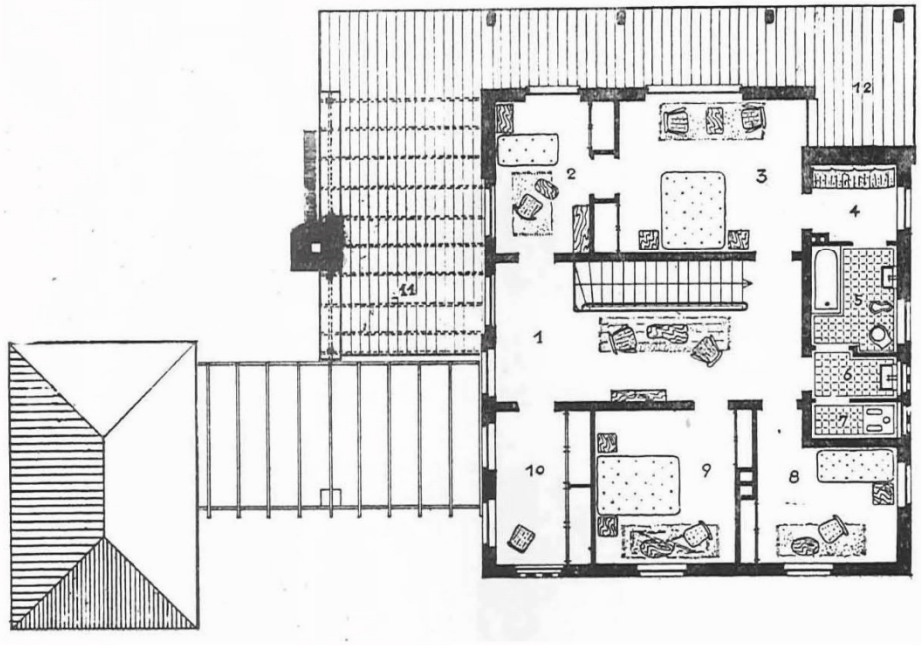
1 - Giriş terası
2 - Rüzgârlık, gardrop
3 - Giriş holü
4 - Gündüz odası
5 - Hizmetçi odası
6 - Lavabo
7 - W.C.
8 - Mutfak
9 - Ofis
10 - Yemek salonu
11 - Kabul salonu
12 - Teras
13 - Garaj.

Bir kat plânı yan cephe ve antre

Birinci kat izahı:

1 - Birinci kat hol.
2 - Çocuk yatak odası
3 - Büyükler yatak odası
4 - Soyunma odası
5 - Banyo
6 - Lavabo
7 - W.C.
8 - Yatak odası
9 - Yatak odası
10 - Sandık odası
11 - Pergolalı Teras
12 - Saçak örtülü teras

Mehmet Aker Villası birinci kat plan (Femir Akozan , 1950, s.216)

Cemil Kabakçı Apartmanı (blk.48.3) *Feridun Akozan'la*

Yer: Balıkesir

Adres: Çiğdem Sok., No:17 Altı Eylül Mah., Altıeylül, Balıkesir

Yapım Yılı: 1947

İşveren: Cemil Kabakçı

Program: Bilinmemektedir.

Proje tipi: Apartman

Mekan organizasyonu: Bilinmemektedir.

Cephe özellikleri: Geniş açıklıklı olarak tasarlanan yapının pencere üstlerinde güneş kırıcılar vardır.

İç Mekan: Bilinmemektedir.

Yapısal Sistem: Bilinmemektedir.

Teknik Detaylar: Bilinmemektedir.

Günümüzdeki durumu: Yapı yerinde ve kullanımdadır.

Kaynak:

Gökten A. (2017). Kabakçı Apartmanı Balıkesir, Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları XIII: Balıkesir.

Anonim (1969). Feridun Akozan, Arkitekt, 334, 52-53,58.

Cemil Kabakçı Apartmanı

Yer: Bursa / Tuz Pazarı

Adres: Tuzpazarı Mah. No:10

Yapım Yılı: 1949

İşveren: Bursa Belediyesi ve Bursa Sanayi ve Ticaret Odası

Proje tipi: Ticari mekan / depo.

Genel bilgi: Hal yapısı, üç çapraz tonozla örtülü ana kütle ve dört tarafında bulunan sundurma çatılı yan kütlelerden oluşan üç katlı yapıdır. Bodrum kat depo ve ıslak hacimlere, zemin kat alışveriş işlevlerine, birinci katta bürolar ve soğuk hava depolarına ayrılmıştır. Ayrıca caddenin karşısında, yapının doğusunda zemin katta dükkanlar, birinci katta bürolar ve bodrumunda kalorifer dairesi, kömürlük bulunan çarşı yapısı tasarlanmış; fakat yapıya ait çizimler kaynaklarda bulunamamıştır. Hal yapısına dört cephenin merkezindeki kapılardan giriş yapılmaktadır.

Program: Çapraz tonozlarla örtülü geniş bir pazar alanının yanı sıra dükkanlar, bürolar, tuvalet, dükkanlara ait depolar, ortak depo, soğuk hava depoları, ıslak hacimleri içermektedir.

Mekan organizasyonu: Yapının zemin kat planı ana satış holünün çevresine, yapının dışından ulaşılan ve satış holüyle ilişkili olmayan dükkanlar; yapının köşelerine merdiven alanları yerleştirilerek kurgulanmıştır. Bazı nüanslarla plan şeması kuzey güney, doğu batı ekseninde simetriktir. Yapıya giriş cephelerin merkezindeki kapılarla yapılır; giriş alanları iki yanındaki dükkanla tanımlıdır; girişlerden doğu ve batıda daha büyük, kuzey ve güneyde küçük ikincil girişler arazi eğimi sebebiyle basamaklıdır. Kuzeydeki girişten beş basamak çıkılarak, güneydeki girişten beş basamak inilerek ana satış holüne ulaşılır. Girişlerin iki yanında dükkan dizileri ve yapının kuzeydoğusu hariç bütün köşelerinde merdiven kuleleri yer almaktadır. Yapının dışından ulaşılan ve yapıdan ayrı kapıları ve geniş vitrinleri olan, eş büyüklükte sekizer, küçük dükkan kuzey ve güney tarafta; ikişer büyük dükkan doğu ve batı tarafta ana satış holünü çevrelemektedir. Yapının kuzeydoğu köşesinde merdiven kulesi yerine iki birimden oluşan dışarı ve ana satış holü ile ilişkili hal müdürlüğü mekanı bulunmaktadır.

Yapının merdivenleri duvarlarla tanımlı mekanlarda ve U biçimli çıkış hattına sahip biçimde tasarlanmıştır. Doğudaki merdiven kulesinden hem bodrum hem birinci kat ilişkisi sağlanırken batıdaki merdiven kuleleri sadece birinci kat ile bağlantılıdır. Satış holünün kuzeydoğusu ve güneybatı kısmında birinci katta galeri boşluğunu çevreleyen sirkülasyon alanına çıkan tek kollu, ikincil merdivenler tasarlanmıştır.

Yapının güneydoğu tarafındaki merdiven, mal giriş ve çıkışlarına ayrıldığından hem soğuk hava depolarına hem de bodrum kata bağlantı sağlamaktadır; diğer merdivenler esnafların kullanımına ayrıldığı için sadece birinci katta büroların bulunduğu kısma ulaşmaktadır.

Birinci katta zemin kata ait plan şeması ana hatlarıyla yinelenmiş, satış holü tamamen galeri boşluğuna çevrilmiş ve galeri boşluğu etrafına sirkülasyon alanı eklenerek, birimlerin işlevleri değiştirilerek düzenlenmiştir.

Birinci kattaki sirkülasyon alanından koridorlarla burada bulunan ofis ve soğuk hava depoları birimlerine ulaşılır. Birinci katta ikincil koridorlar, galeri boşluğunu çevreleyen esas koridor ve mer-

divenin çıktığı holleri birbirine bağlayan dört farklı nokta tasarlanmış ve işlevsel sirkülasyon şeması kurulmuştur. Yapının doğusundaki birim tamamen soğuk hava depoları, yapının çevresindeki diğer kısımlar ise bürolar için ayrılmış ve iki ayrı işlevdeki kısmın ikincil koridorları birbiriyle doğrudan ilişkili olmayacak şekilde planlanmıştır. Dükkanlar üç taraftaki cepheler boyunca doğal ışık alırken, soğuk hava depoları ise bağlı oldukları ikincil sirkülasyon alanı doğal ışık alacak şekilde tasarlanmıştır.

Yapının kaynaklarda planı bulunmayan bodrum katında her dükkana ait, dükkan boyutu kadar, depolar, genel depo, soğuk hava depoları ve umumi tuvalet vardır.

Cephe özellikleri: Yapının birbirinin aynı olan kuzey ve güney cephelerinde zemin katta çıkma yapan kütlede dükkanlara ait kapılı sekiz geniş açıklık, cephenin merkezinde basık kemerli kapı vardır. Birinci katta tonozla örtülü ana kütleyi çevreleyen ikincil kütlede çıkma yapan kısımda ofis birimlerine ait 18 küçük pencere, cephenin sağında ve solunda dikey sirkülasyon elemanlarına ait üç dar ve uzun pencereler bulunmaktadır. Daha yüksek olan ana kütlenin üst örtüsünde üç tonoz açıklığı ve her açıklığın altında üç adet geniş pencere bulunmaktadır.

Batı cephesinde giriş katta merkezde basık kemerli giriş kapısı, kapının solunda dükkana ait vitrin ve merdiven alanına ait dar ve uzun açıklıklar bulunmaktadır. Cephenin sağ tarafında soldaki cephe düzeninin merkeze göre simetriği uygulanmıştır. Birinci katta solda ve sağda sirkülasyon alanına ait 3 dar, 1 merdiven holünü aydınlatan pencere, ortada 9 eş büyüklükte uzun pencere tasarlanmıştır. Cephede çapraz tonoz açıklığı kolonlarla üçe bölünmüş, altına üç geniş pencere yapılmıştır. Doğu cephesinde de batı cephesine ait düzen yinelenmişse de, doğu cephede zemin katta en kuzeyde hal müdürlüğü bulunmakta, en güneyde merdiven alanı yer almaktadır.

İç mekan: Zemin katta dükkanlarla çevrili olan ana holde satıcılar gereken mekan büyüklüğünü ayarlayarak tezgahlarını ve dükkanlarını yerleştirebilirler. İç mekan aydınlatması büyük ölçüde çapraz tonoz açıklıklarından sağlanmakta, ayrıca mekanda yapay aydınlatma da kullanılmıştır. Giriş alanlarında basık silindir biçiminde noktasal aydınlatma elemanlarıyla tasarlanmış ve hala orijinal haliyle bulunmaktadır.

Yapısal Sistem: Ana kütle betonarme sistem ile taşınmaktadır. Ana satış holünün üst örtüsü betonarme plaklar ve strüktürle yapılmıştır Yapının çevresine eklenen kütle, tuğla yığma duvarlarla ve betonarme döşemelerle inşa edilmiştir.

Teknik Detaylar: -

Günümüzdeki durumu: Yapı yerinde ve kullanılır durumdadır.

Kaynak:

Femir H., Akozan F. (1950). Bursa Hal ve Çarşı Binaları, Arkitekt, 223-226, 147- 152

Okumuş G.. (2016).Bursa Hal ve Çarşı, Docomomo_ Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları XII: Samsun.

Url-1 http://muradiye16.blogspot.com/2012/05/kubbeli-han.html

Bursa Hal ve Çarşı (Femir - Akozan ,1950, s.151)

Bursa Hal ve Çarşı (Ekin İnan kişisel arşivi)

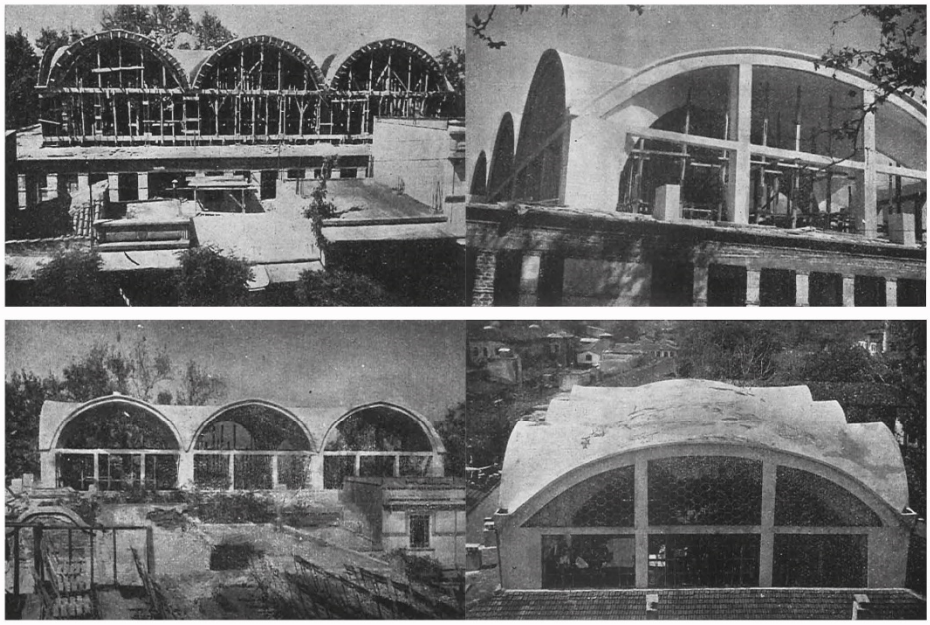
Yapının şimdiki iç mekanı (Url-1)

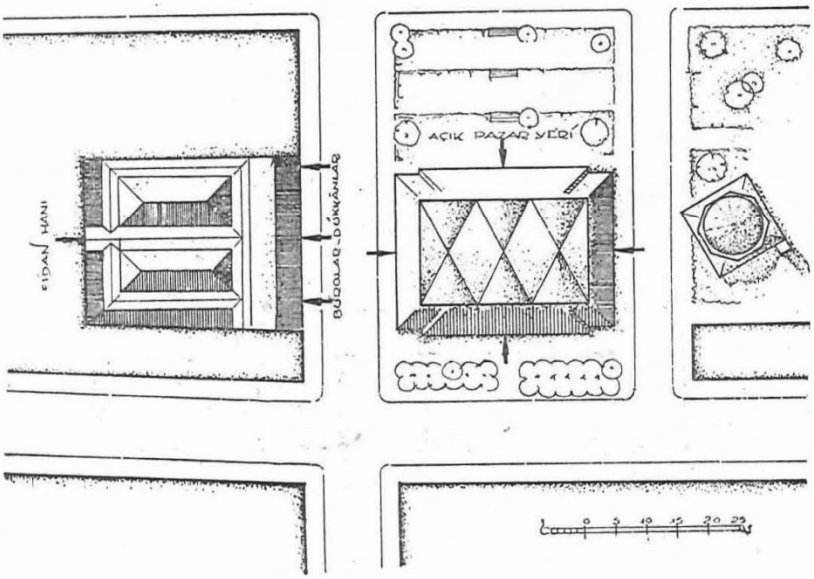

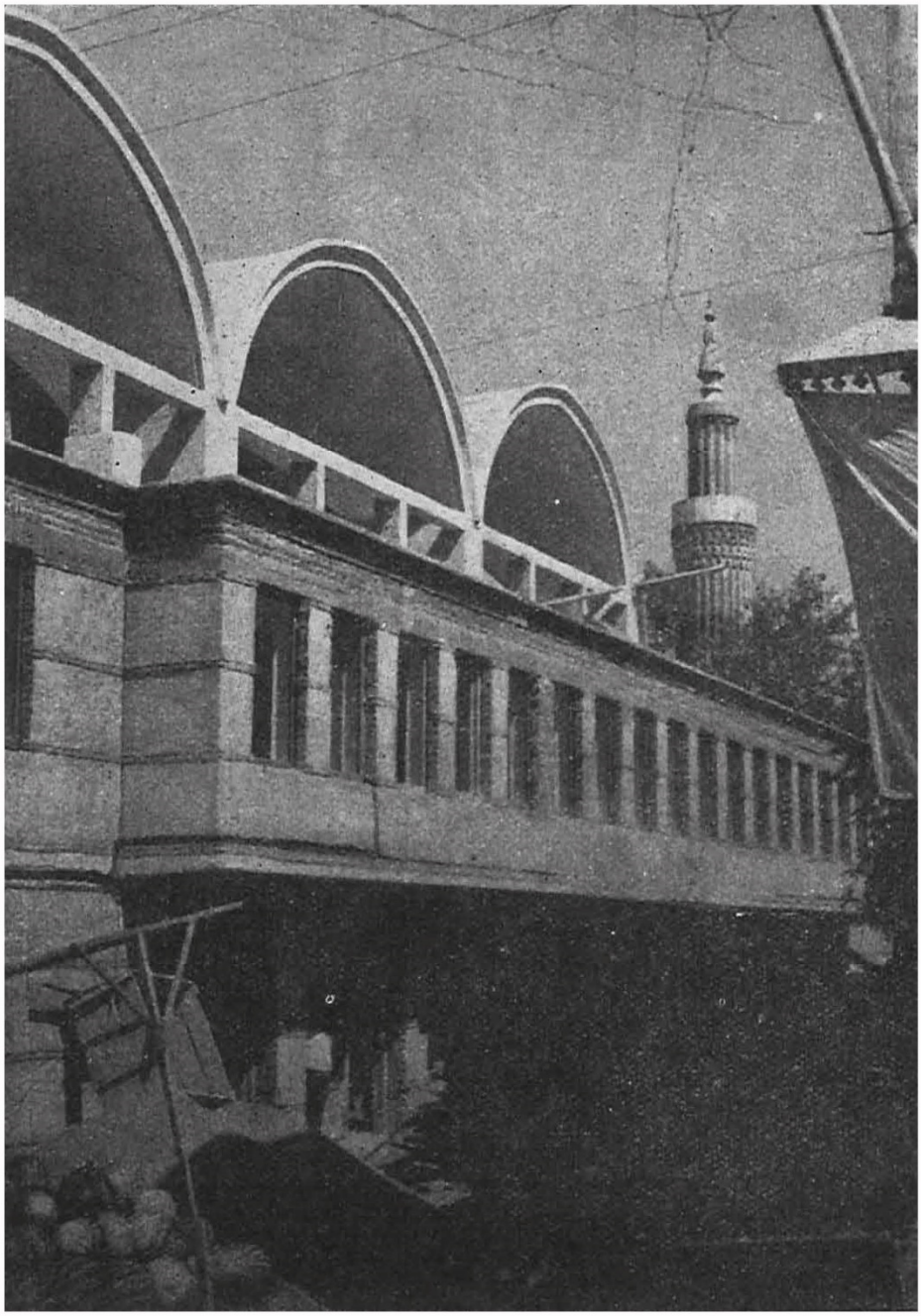
Bursa Hal ve Çarşı inşaata ait fotoğraflar (Femir -Akozan, 1950)

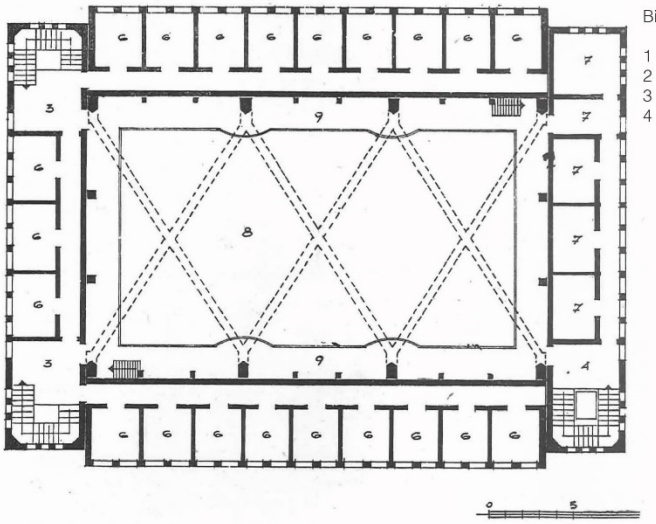
Bursa Hal ve Çarşı inşaata ait fotoğraflar (Femir –Akozan, 1950, s.152)

Bursa Hal ve Çarşı (Femir -Akozan, 1950, s.147))

Bursa Hal ve Çarşı inşaata ait fotoğraflar (Femir -Akozan, 1950)

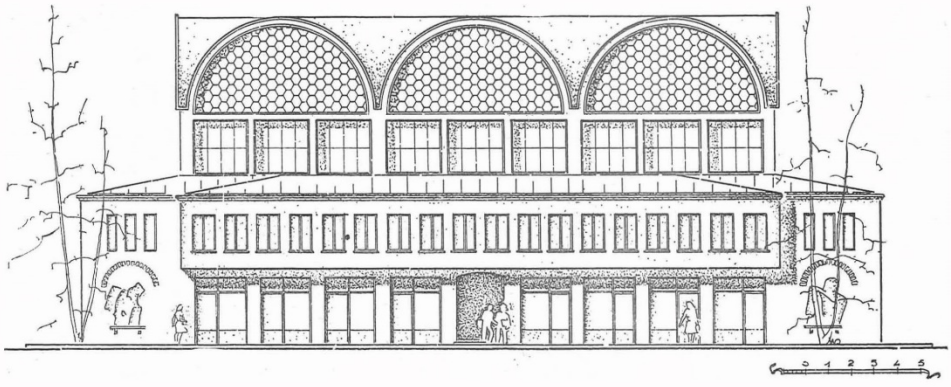

Birinci kat plân izahı:

1 - Bürolar
2 - Birinci kat frigorifikleri
3 - Örtülü satış salonu boşluğu
4 - Örtülü satış salonu boşluğu balkonu

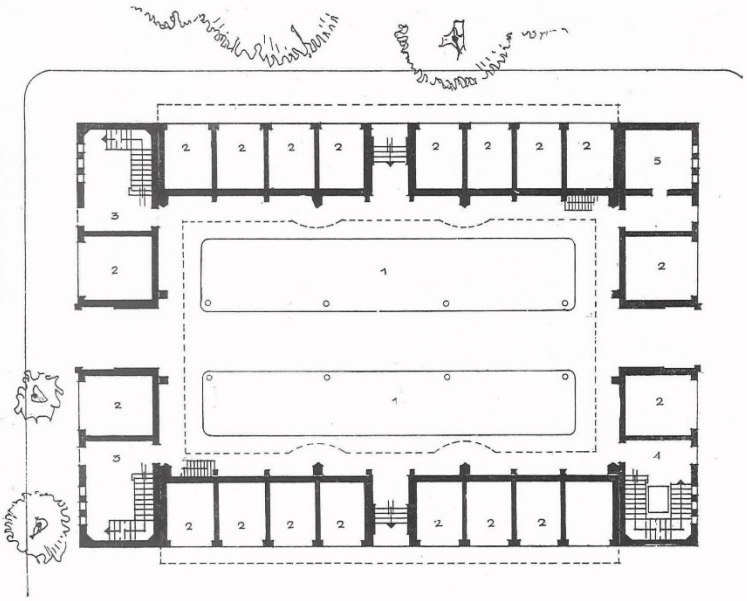
Bursa Hal ve Çarşı birinci kat plan (Femir- Akozan 1950, s.148)

Bursa Hal ve Çarşı cephe (Femir –Akozan, 1950, s.150)

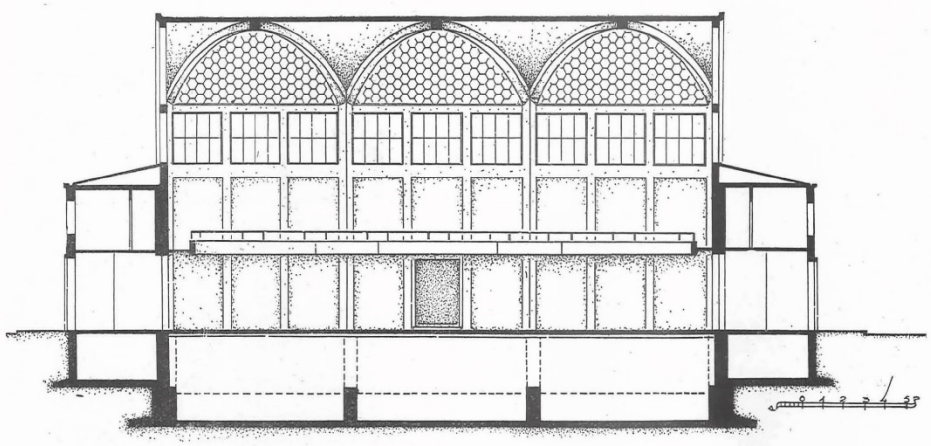
Zemin kat plânı:

1 - Örtülü satış salonu
2 - Dükkânlar
3 - Bodrum umumî W.C. iniş ve büro katına çıkış merdivenleri
4 - Frigorifiklere iniş ve çıkış merdiveni
5 - Hâl müdürlüğü

Bursa Hal ve Çarşı zemin kat plan (Femir- Akozan , 1950, s.149)

Bursa Hal ve Çarşı kesit (Femir –Akozan, 1950, s.150)

Halin cephe elevasyonu ve kesiti

Bursa Hal ve Çarşı (Ekin İnan kişisel arşivi)

Bursa Hal ve Çarşı terastaki eğrisel hatlı kısım (Ekin İnan kişisel arşivi)

Bursa Hal ve Çarşı nervürlü çapraz tonozlar (Ekin İnan kişisel arşivi)

Bursa Hal ve Çarşı iç mekan ve kapı (Ekin İnan kişisel arşivi)

Şenesenevler Yapı Kooperatifi (ist.50.1)

Yer: İstanbul/ Bostancı

Adres: Şenesenevler semtinde güneyde Kocayol Caddesi, kuzeyde Abdülezel Paşa Sokak batıda Gazi Ethem Sokağı belirlediği alan

Yapım Yılı: 1950

İşveren: Ziraat Bankası çalışanlarının kurduğu kooperatif

Proje tipi: Yapı kooperatifi mahallesi

Genel bilgi: 5 farklı konut planı tipinden kendilerine ait bahçeleri olan 55 adet konut, 90 dönümlük arazi üzerine coğrafi yönlere dikkat edilerek yerleştirilmiştir. C1 ve C2 tipi konut tek katlı, F1 ve F2 tipi konut iki katlı ve kırma çatılı olarak tasarlanmıştır.

Yerleşimde A6 plan tipinden 3 adet, C1 plan tipinden 11 adet, C2 plan tipinden 6 adet, F1 plan tipinden 28, F2 plan tipinden 7 adet üretilmiş; yerleşim için sosyal alanlar ve elektrik, su gibi teknik donatılar düzenlenmiştir.

Program: Yaşama birimi, hizmet birimleri, yatak odaları içeren beş farklı tip konut; çeşme, karakol, kulüp odası, dükkanlar, garajlardan oluşan mahalle merkezi.

Mekan organizasyonu: Tek katlı olarak tasarlanan A6 konut tipinin planı kaynaklarda bulunmadığı için konutun özellikleri bilinememektedir.

Tek katlı olan C1 plan tipi, yaşama birimi ebeveyn yatak odası, çocuk odası, ıslak hacimler, mutfak ve planda isimlendirilmemiş diğer servis mekanlarına sahiptir. Ön cephenin solunda kütlenin içe doğru çekildiği kısımda çatı ile örtülü veranda ve karşısında giriş kapısı yer alır. Giriş holü; mutfak, tuvalet ve oturma salonu ile ilişkilidir.

Konutun planı yaşama, hizmet birimleri ve yatak odaları olarak üçe ayrılabilir, oturma odası aynı zamanda sirkülasyonu sağlayan bir mekan olarak düşünülmüştür. Salonun sol tarafında hizmet birimleri bulunur; sağ tarafında yatak odaları oturma odasından ulaşılan küçük bir hol etrafında organize edilmiştir. Planın ortasında bulunan oturma salonunda yemek yeme mekanının olduğu kısım, bitişiğindeki diğer alanlara yer sağlayacak şekilde küçültülmüş; yaşama birimi geniş açıklıklı ve girişin olduğu kısımdaki veranda ile ilişkili tasarlanmıştır.

Bahçeyle ilişkili olan çocuk odası, çift kişilik yatak odasından gömme dolapları yerleştirilebileceği nişler oluşturarak bölünmüştür.

Tuvalet, hizmetçi odası olduğu düşünülen mutfakla ilişkili küçük yatak odası, ve kaynakta isimlendirilmemiş, bahçe ile ilişkili iki ayrı hizmet birimi bitişik olarak tasarlanmıştır. Mutfaktan bahçeye ve bahçe ile ilişkili olan iki servis birimine ulaşılır. Güliz Özorhon (2016), isimlendirilmemiş servis mekanlarını yakacak deposu olarak yorumlamıştır.

C2 tipi konutun plan şeması C1'le aynıdır; sadece oturma salonu genişletilmiş; yemek yeme birimi küçültülmüş; banyo, oturma odasındaki yemek biriminin olduğu kısımdaki nişe yerleştirilerek gece holü uzatılmıştır. Böylece gece holüne ayrı

bir tek kişilik yatak odası eklenmiştir. Yerleşimde, C1 ve C2 plan tipinin Arkitekt Dergisi'nde yayınlanan planının ayna simetrisi de uygulanmıştır. F1 ve F2 konut tipleri, iki katlı olarak tasarlanmıştır; zemin katları gündüz kullanılan yaşama, yemek yeme ve servis birimlerini; birinci katları yatak odalarını içerir. Konuta giriş, arka cephede taş duvarın çıkma yaptığı pergola ile örtülü kısımdan yapılmaktadır; giriş holü sofa ve tuvalet birimi ile ilişkidir. Ayrıca servis girişi olduğu düşünülen ayrı bir giriş, arka cephede merdivenin olduğu hizada bulunmaktadır, bu giriş merdivenin altında bulunan hole ulaşır. Hol biri mutfağa biri sofaya açılan kapılara sahip dar bir alandır. F1 konut tipinde, aynı cephede konut içindeki merdivenle ilişkili basamaklı ayrı bir giriş daha vardır.

Konutun bir tarafında konutun birincil mekanları olan ve daha çok yer kaplayan salon ve yemek odası, diğer tarafında mutfak, tuvalet ve planda isimlendirilmemiş iki servis biriminden oluşan ikincil mekanlar yer alır. Yaşama ve yemek odaları birbiriyle ilişkili ayrı mekanlar olarak tasarlanmış, yemek odası bahçede üst örtülü veranda alanına bağlanmaktadır.

Arka cephe tarafında olan servis birimleri birbirine bitişik ve bitişiğindeki birimle ilişkili olarak tasarlanmıştır. Sofanın doğusunda mutfak, onun doğusunda ana kütleden çıkma yapan isimlendirilmemiş en uçtaki bahçeyle ilişkili iki servis mekanı vardır.

Birinci kata sofadaki U biçimli merdivenle çıkılır; bütün birimlere merdivenin çıktığı merkezi holden ulaşılır. Esas cephe tarafında dar terasla bağlantılı olan büyük tek kişilik ve çift kişilik yatak odası gömme dolap yerleştirilebilecek nişler oluşturan duvarla bölünmüştür. Arka cephe tarafında merdivene bitişik olarak batı ve doğusunda banyo ve küçük tek kişilik yatak odası yer almaktadır. Konutların zemin katında birden çok mekan bahçe ile doğrudan ilişkilidir. C1 ve C2 tipi konutların yaşama ve mutfak ve yatak odalarından biri, yakacak depoları bahçe ile ilişkili olarak tasarlanmıştır. F1 ve F2 tipi konutlarda yaşama, servis birimlerinin en doğudaki birimi bahçe ile bağlantılıdır. Bütün konut tiplerinde, oturma salonu, bahçe ile ilişkili temel mekandır; C1 ve C2'de oturma salonu zemine kadar yapılmış büyük açıklıklarla verandaya açılmaktadır.

Sakinlerin ortak kullanımı için tasarlanan kulüp odasında kuzey ve güney tarafındaki çift kanatlı kapılarla dışarı bağlanan büyük bir salon ve salonun bir tarafında hizmet birimleri, diğer tarafında giriş holü ile bağlantılı yemek odası ve küçük büro yer alır.

Mahalle sakinlerinin kullanımı için tasarlanan dükkanlar birbirine bitişik organize edilmiş, güney kısmında giriş kapısı arkalarında servis girişi yer alır; dükkan sıralarının önünde üst örtülü sirkülasyon alanı bulunur. Dükkanlar için ayrı bir kütle olarak ıslak hacimler tasarlanmıştır.

Cephe özellikleri: Konutların pencereleri panjurlu olarak tasarlanmış, subasman seviyesi ve cephelerin bazılarında taş kullanılmış, verandalar pergola ile örtülü tasarlanmıştır. C1 ve C2 tipi konutta, yatak odalarının panjurlu küçük pencereleri, konutun esas birimi olan yaşama biriminin ön cephesinde zemine kadar olan geniş cam açıklığı, arka cephesinde yemek yeme biriminin

bulunduğu kısımda çift katmanlı penceresi vardır. Hizmet birimlerinin bulunduğu sol yan cephede yığma taş duvar üzerine küçük pencereler açılmıştır. Konutun ısıtma tesisatına ait olduğu düşünülen bacanın da bulunduğu birimde küçük kare açıklıklar tasarlanmıştır. C2 tipi konutta C1'den farklı olarak eklenen yatak odasının arka cephesi taş yığma duvar olarak yapılmıştır.

F1 ve F2 konut tipinde esas birimlerin bulunduğu ve güney tarafa bakan esas cephede zemin kattaki pencereler ve birinci kattaki cam kapılar aynı hizada tasarlanmıştır. Birinci katta yatak odalarına ait teras ana kütleden çıkma yapar ve doğu ve batısında ahşap latalardan oluşan güneş kırıcılar vardır. Arka cephe, zemin katta taş yığma olarak yapılmış ve hizmet birimlerine ait küçük pencereler açılmış; birinci katta merdivene ışık sağlayan geniş açıklık bulunur. Yan cephelerde mekanın işlevine göre boyutlanmış pencereler bulunur; oturma odası için çift katmanlı pencere tasarlanmıştır.

İç Mekan: Bilinmiyor.

Yapısal Sistem: Betonarme

Teknik Detaylar: Yerleşkede elektrik tesisatın yerin altına kurulmuştur. Kirli su, temiz su tesisatı kurulmuştur. Konutlarda kaloriferli ısıtma sistemi yoktur.

Günümüzdeki durumu: 55 konuttan 3 tanesi kalmıştır.

Kaynak:

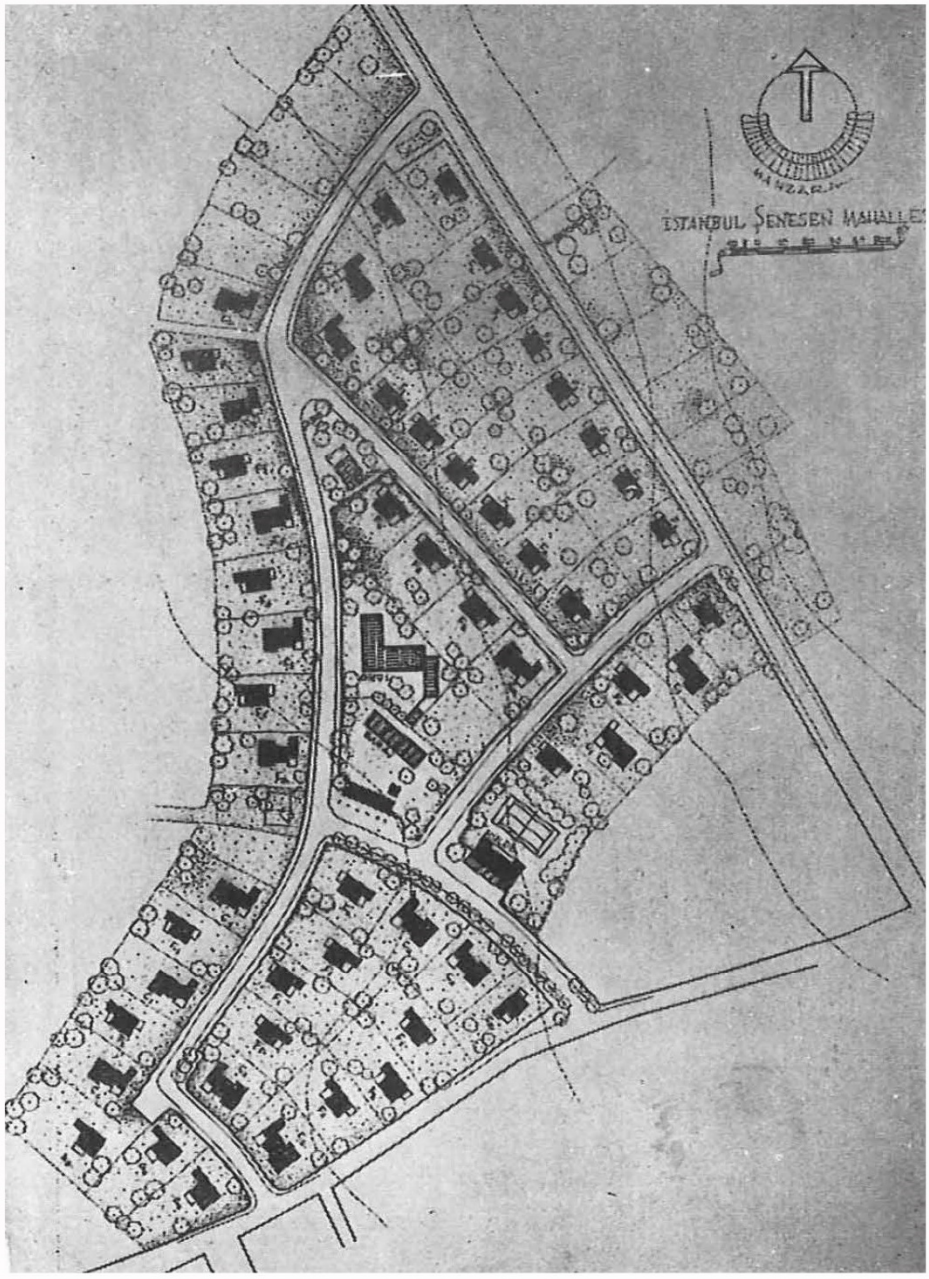
Femir H. Akozan F., (1950) Arkitekt Dergisi, 227-228, 253-254

Deniz Bozok ile kişisel görüşme

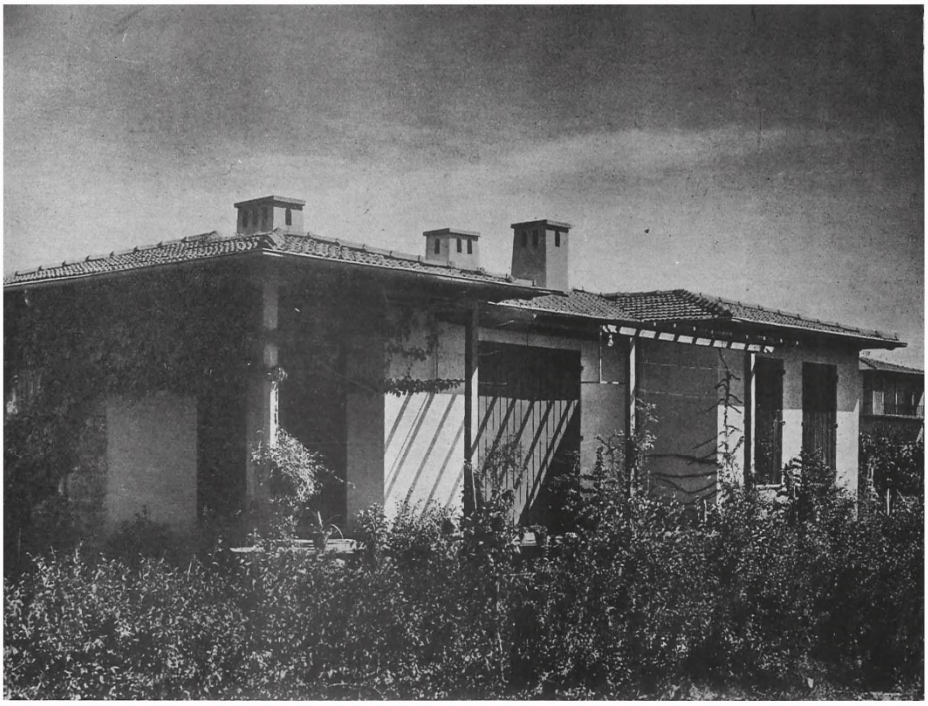
Deniz Bozok kişisel arşivi

Özorhon G. (2016). A Study on Analysis of Housing Settlement: In The Case of Senesenevler, open house international, 41,1,59-66

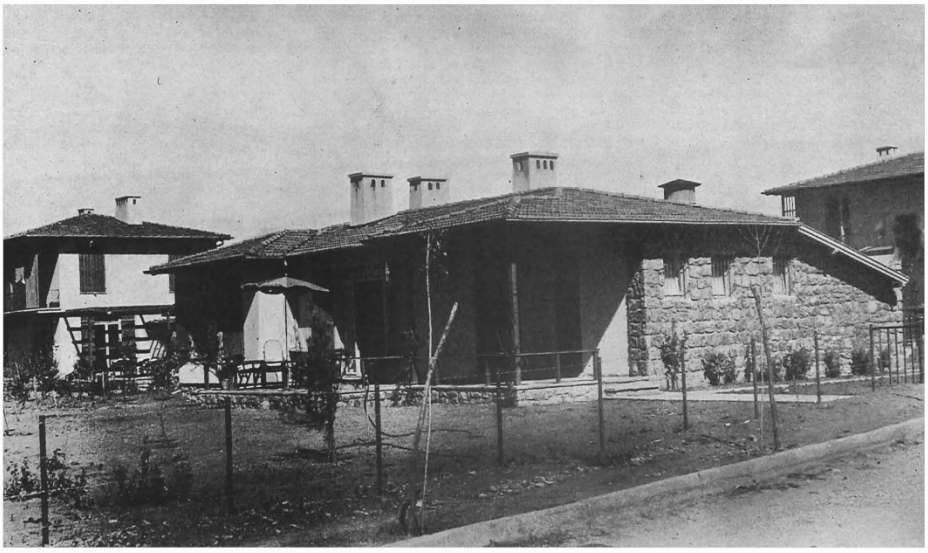
Doğusan G. N. (2013). Bir Modernleşme Pratiği Olarak Kooperatifçilik ve Bahçeli Konut Yerleşimleri (Doktora Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü: İstanbul.

Şenesenevler Konut Kooperatifi yerleşkesi (Femir- Akozan,1952, s.171)

C1 tipi konut (Femir -Akozan, 1950, s.169)

C1 tipi plan (Femir Akozan, 1952, s.168)

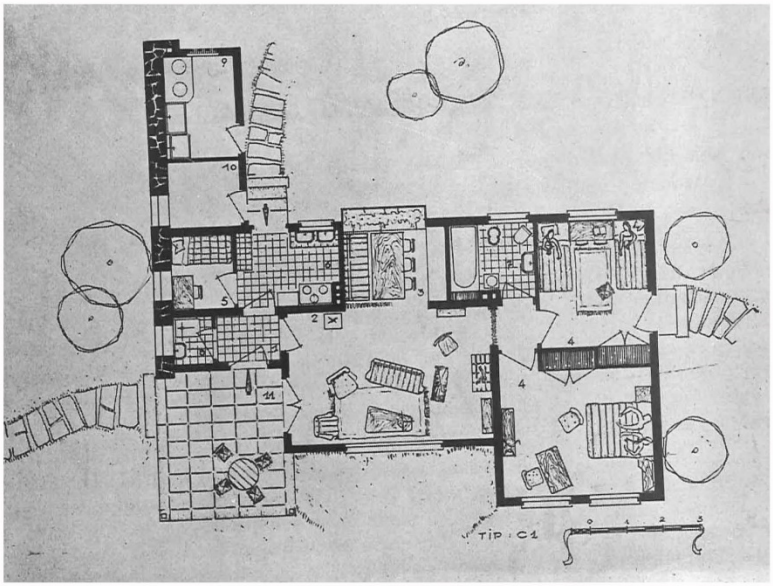

C1 tipi plan (Femir Akozan, 1952, s.167)

C1 tipi plan (Femir Akozan, 1952, s.168)

C1 tipi plan

1 - Giriş holü
2 - Yaşama odası
3 - Yemek odası
4 - Yatak odaları
6 - Mutfak
7 - Banyo
8 - WC
11 Teras

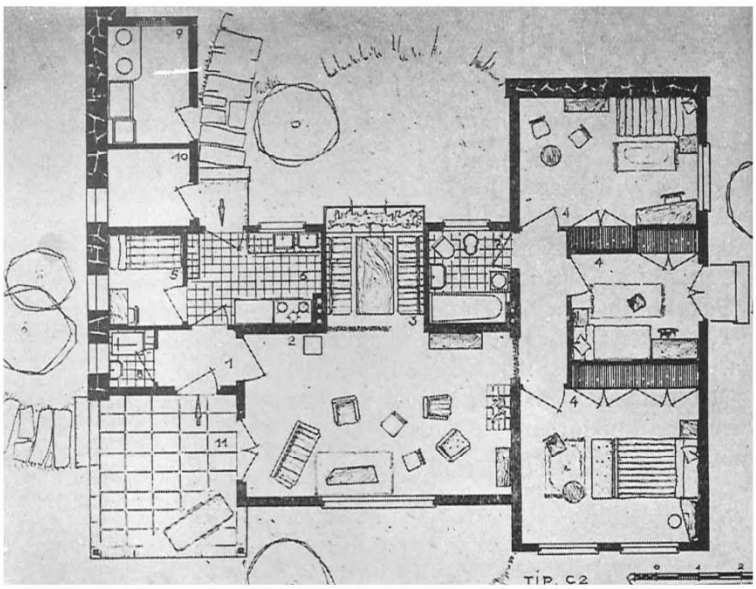
C1 tipi konutun cephesi (Kişisel arşiv)

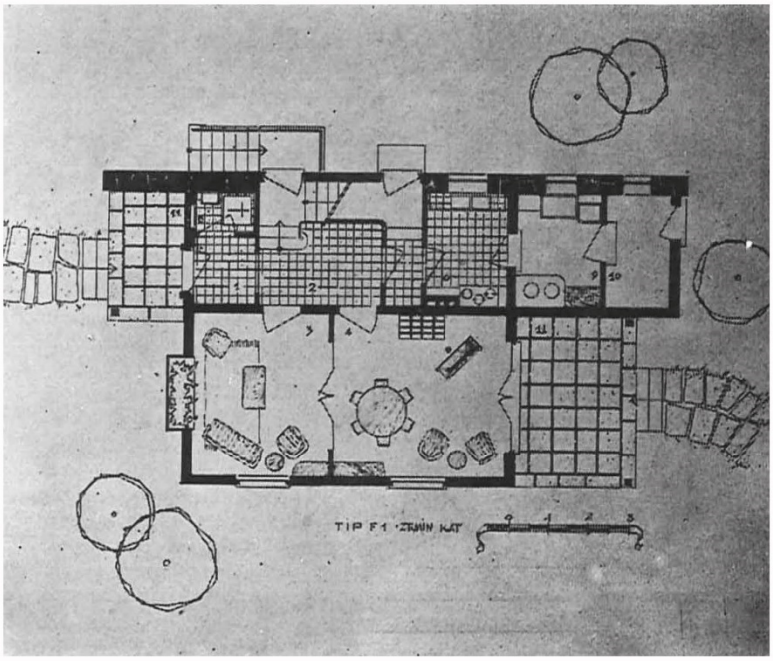
C1 tipi konutun yan cephesi (Kişisel arşiv)

C2 tipi plan

1 - Giriş holü
2 - Yaşama odası
3 - Yemek odası
4 - Yatak odaları
6 - Mutfak
7 - Banyo
8 - WC
11 - Teras

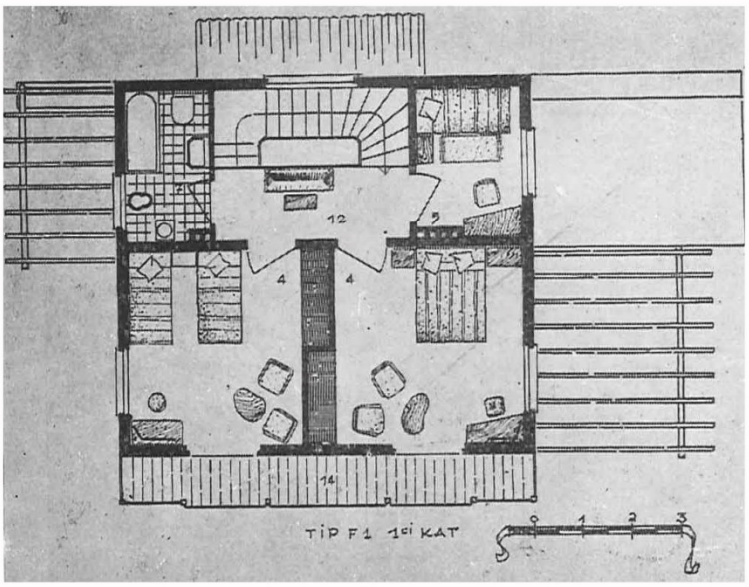
C2 tipi konutun planı (Femir-Akozan 1952, s.170)

F1 tipi
Birinci kat plan

1 - Giriş holü
2 - Sofa
3 - Yaşama
4 - Yemek odası
6 - Mutfak
11 - Teras

F1 tipi konut zemin kat (Femir-Akozan, 1952, s.169)

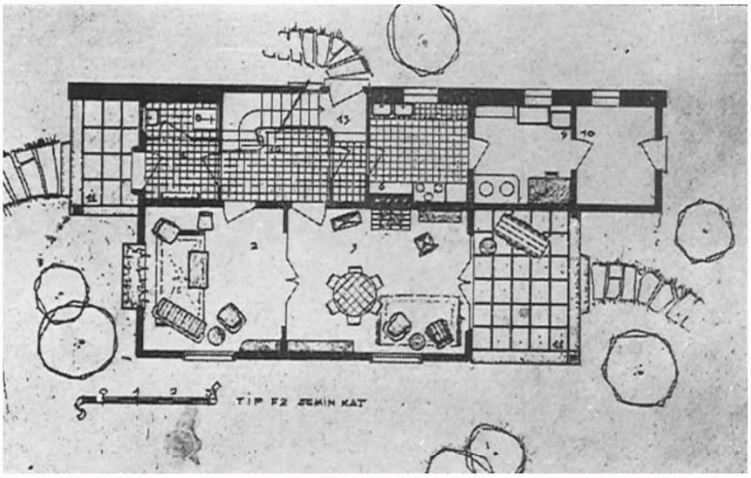
F1 tipi
İkinci kat plan

1 - Giriş holü
2 - Sofa
4 - Yatak odası
5 - Yatak odası
7 - Banyo
12 - Sofa
14 - Balkon

F1 tipi konut birinci kat (Femir-Akozan , 1952, s.170)

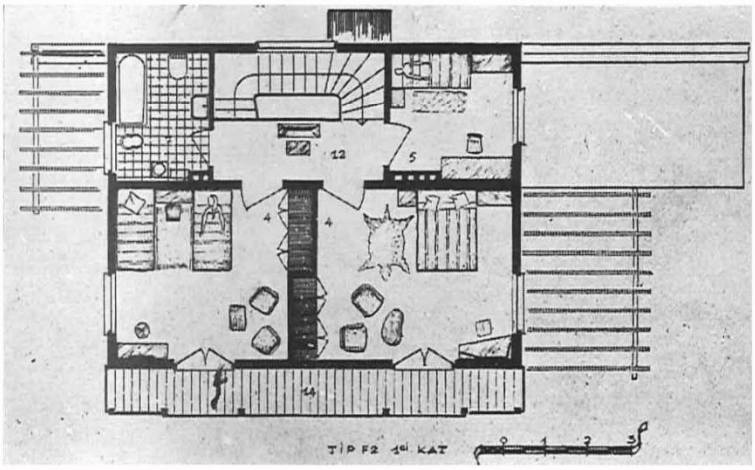
Şenesenveler Yapı Kooperatifi F1 tipi konut (Femir -Akozan, 1952, s.171)

F2 tipi
Zemin kat planı

1 - Giriş holü
2 - Yemek
3 - Yaşama
7 - Banyo
4 - Yatak odası
6 - Mutfak
11 - Teras

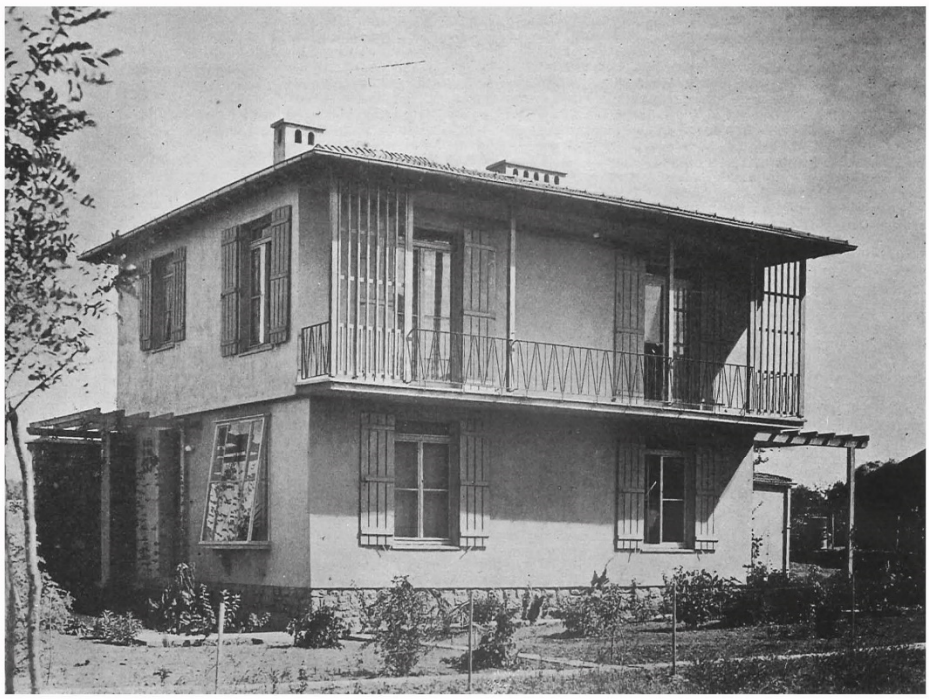
F2 tipi konut zemin kat (Femir-Akozan , 1952, s.172)

F2 tipi
İkinci kat planı

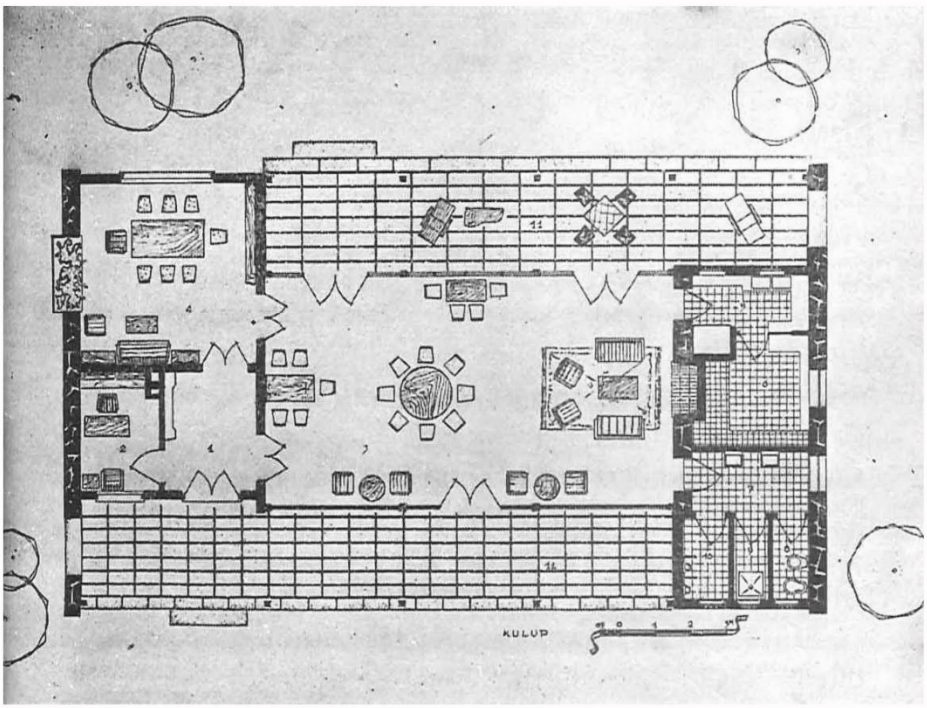
1 - Giriş holü
2 - Sofa
5 - Yatak odası
7 - Banyo
4 - Yatak odası
12 - Sofa
14 - Balkon

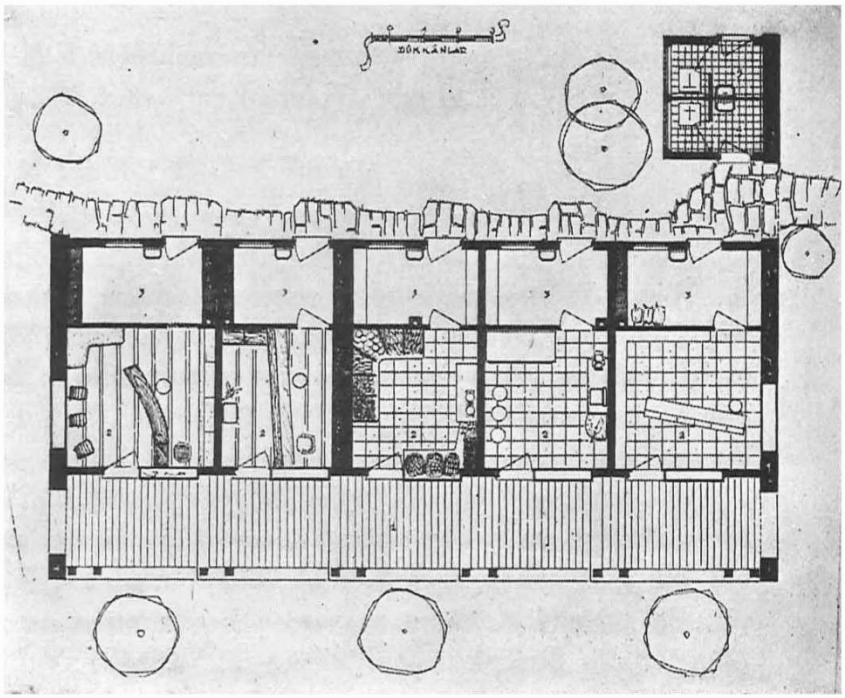
F2 tipi konut ikinci kat (Femir-Akozan , 1952, s.172)

Şenesenveler Yapı Kooperatifi F2 tipi konut (Femir -Akozan, 1952, s.172)

Şenesenveler Yapı Kooperatifi solda kulüp, sağda dükkanlar (Femir -Akozan, 1952, s.173)

F1 tipi konut fotoğraf (Kişisel arşiv)

F1 tipi konut (Kişisel arşiv)

F1 tipi konut (Kişisel arşiv)

F1 tipi konut fotoğraf (Kişisel arşiv)

F1 tipi konut ek mekan eklenmiş (Kişisel arşiv)

F1 tipi konut (Kişisel arşiv)

F1 tipi konut ve sakinleri (Deniz Bozok kişisel arşivi)

F1 tipi konut iç mekan (Deniz Bozok kişisel arşivi)

Selim Süter Evi (brs.50.2) *Feridun Akozan'la*

Yer: Bursa / Çekirge

Adres: Çekirge Caddesi No:89A

Yapım Yılı: 1950

İşveren: SAYAS Süt Fabrikası sahibi Selim Süter

Proje tipi: Konut- iç mekan

Genel bilgi: İki katlı, kırma çatılı konut, bahçe peyzajıyla birlikte düşünülmüştür. Yapının girişi güneydoğu taraftandır.

Program: Salon, oturma odaları, yatak odaları, çalışma odası, kış bahçesi, yemek odası, kiler, mutfak, sofa.

Mekan organizasyonu: Selim Süter Evi'nde ana birimler, kentin manzarasına bakan tarafa yerleştirilmiş, diğer tarafa da hizmet birimleri ve ikincil mekanlar konumlandırılmıştır. Giriş kat yaşama birimleri, birinci kat yatak odaları için ayrılmıştır. Giriş holü; hizmet birimlerinin yer aldığı koridor, yaşama birimleri, tuvalet ve güneybatıdaki küçük salonla ilişkili olarak tasarlanmıştır. Mekanlara dağılım, giriş holü ve ortadaki salonunu güneyinde balansmanlı merdivenin olduğu sofa işlevli alandan yapılır. Zemin katın kuzeydoğusunda üç salon birbirleriyle bağlantılı olarak tasarlanmıştır. Yaşama birimlerinde; en doğuda küçük bir salon, ortada konutun sirkülasyon alanları ile bağlantılı ve merdivenin bulunduğu büyük salon ve en batıda yemek yeme biriminin yer aldığı bir salon bulunur.

En batıdaki salon kuzeybatı yüzeyi şeffaf, diğer iki yüzeyi yığma taş ile tasarlanmıştır, ayrıca batıya doğru yönelen, bahçe ile ilişkili bir çıkmaya sahiptir. Salondaki yemek birimi, yapının içindeki silindirik kolonlar ve duvardan çıkma yapan kolonlarla bölünerek özelleştirilmiştir. Merkezdeki salonun çift cidarlı penceresinin iki yanındaki kapılar bahçeye açılır. Yapının güneybatısında uzun bir koridor boyunca doğudan batıya doğru sırasıyla; küçük oturma salonu, planda isimlendirilmemiş ve kiler olduğu düşünülen birim, mutfak, hizmetçi odası olduğu düşünülen birim ve tuvalet birbirine bitişik olarak planlanmıştır. Servis birimlerinin bağlı olduğu koridor, esas salonlar ve giriş holü ile ilişkili olarak tasarlanmıştır.

Birinci katta mekanlara dağılım, merkeze yerleştirilmiş sofa ve merdivenin kuzey ve güneyinde ince uzun koridorlarla sağlanır. Ana merdivenin kuzeybatısında çatıya çıkan ayrı bir merdiven yer alır, merdivenin altında da mekanlara dağılım sağlayan küçük bir hol bulunur. Sofanın kuzeyinde çatı saçağı ile örtülü kendine ait küçük balkonu olan bir çift kişilik yatak odası bulunmaktadır. Yatak odasında girişin solunda el yıkama lavabosu ve sabit dolap yer almaktadır. Yatak odasının doğusunda tek kişilik küçük bir yatak odası ve onun yanında çalışma odası olan, güneybatıya cephe alan en büyük çift kişilik yatak odası bulunur. Çalışma odasında el yıkama için lavabo yapılmış; doğusundaki kapıdan ana kütleden çıkma yapan ve giriş kapısının saçağı işlevini de üstlenen küçük balkona ulaşılmaktadır. Kuzeydeki yatak odalarının kullandığı küçük balkon ise esas cephenin merkezindedir. Büyük yatak odasının güneyinde iki adet tek kişilik yatak odası vardır. Yatak odalarından güney köşedeki daha büyüktür ve iki taraftan da cephe alır. Tek kişilik yatak odaları lavabo ve dolaplar için nişler oluşturan bölücü duvarlarla ayrılmıştır.

Sofanın güneybatısında ayrı birimler halinde alaturka tuvalet ve banyo bulunmaktadır. Islak hacimlerin doğusunda ise sirkülasyon alanından şeffaf bölücülerle ayrılmış küçük oturma salonu vardır.

Cephe özellikleri: Konutun cephe tasarımında esas ilke, esas birimlere ait açıklıklar alt yüzeyleri ahşap kaplı geniş olarak, hizmet birimlerine ait açıklıklar küçük kare açıklıkların tekrarı olarak yapılması, zemin katta bahçeye yönelen çıkmalarda şeffaf ve yığma taş açıklıksız yüzeylerin bir arada kullanımıdır. Kuzeydoğudaki esas cephede cephe merkezinde merkezi iki katta da geri çekilmiş ve bu kısımlarda küçük pencereli çıkmalar tasarlanması cepheye kimlik vermektedir. Zemin katta çıkmanın iki yanından bahçeye açılan kapılar tasarlanmış; birinci katta bu hizada gömme balkon bulunmaktadır.

Kuzeydoğu taraftaki cephesi manzaraya bakan cephe olduğu için diğer cephelere göre daha geniş açıklıklı olarak tasarlanmıştır. Yaşama birimlerinin çıkmaya bakan yüzeylerine geniş açıklıklar açılmış, açıklıkların alt yüzeyleri ahşap ile kaplanmıştır. Zemin katta cephenin en batı kısmı Bilecik taşından yapılmış açıklıksız yığma duvar olarak tasarlanmış; birinci katta bu hizada yatak odasına ait teras bulunmaktadır.

Kuzeybatıdaki cephede birinci kattaki balkonun altında salona ait geniş açıklık, açıklığın doğusunda sırasıyla yemek yeme birimine ait çift cidarlı pencere küçük bir çıkma yaparak kullanılmıştır, açıklığın alt yüzeyleri ahşap ile kaplıdır, güneyinde tuvalete ait ve hizmetli birimine ait küçük kare açıklıklar vardır. Birinci katta, en kuzeyde kuzeydoğu taraftaki yatak odasına ait teras, güneyinde çift cidarlı pencere hizasında ve aynı genişlikte sofaya ait cam tuğla ile yapılmış geniş açıklık ve onun güneyinde ıslak hacme ait açıklık yer almaktadır. Birinci katta ıslak hacim penceresi küçük kare açıklıklar olarak tasarlanmış fakat küçük pencere olarak inşa edilmiştir.

Güneybatıdaki cephenin en doğusunda güneybatıdaki küçük salon için yığma taş duvar ve pencereli çıkma tasarlanmışsa da uygulamada yapılmamış; salon, geniş pencereli olarak inşa edilmiştir. Zemin katta ve birinci katta ıslak hacimlere ait küçük kare açıklıklar tasarlanmıştır. Birinci katta en batıdan doğuya sırasıyla; banyoya ait küçük pencereler, oturma salonuna ait geniş açıklık, salonun bitişiğinde zemin katta açıklıklı kütle ile aynı hizada tek kişilik yatak odasına ait dar pencere bulunmaktadır.

Güneydoğudaki cephenin merkezinde, girişin bulunduğu kısımda kütle geri çekilmiş, giriş için basamaklarla ulaşılan sahanlık tasarlanmıştır. Zemin katta girişin kuzeyi ve güneyi Bilecik taşından yığma olarak yapılmıştır. Girişin kuzeyinde esas cepheye bakan küçük salona ait, alt yüzeyi ahşapla kaplı geniş bir çift cidarlı pencere; güneyinde ise ıslak hacimlere ait dar ve kısa pencereler bulunmaktadır. Birinci katta giriş kapısının olduğu hizada çalışma odasına ait ana kütleden çıkma yapan balkon vardır; balkona açılan kapı camdan yapılmıştır. Balkonun güneyindeki çıkmada güneydoğu taraftaki tek kişilik yatak odasına ait küçük pencere, kuzeyinde esas çift kişilik yatak odasına ait küçük açıklıklar bulunmaktadır.

İç Mekan: Konutun zeminde ahşap parke; ıslak hacimlerde zeminde seramik, duvarlarında fayans kaplama uygulanmıştır. Konutta kullanılan bütün mobilyalar ve halılar mimarlar tarafından tasarl-

anmış ve siparişle üretilmiştir. Yatak odalarında dolaplar sabit tefriş elemanı olarak yerleştirilmiş, salonda ayaklı abajur, eğrisel hatlı art deco stilinde bir kanepe, amorf biçimli sehpa, iskelet üzerine örgü ile üretilen koltuk tipi kullanılmıştır.

Yapısal Sistem: -

Teknik Detaylar: Konut için kalorifer ve sıcak su tesisatı kurulmuştur. Isı yalıtımı için duvarın iç tarafında kalorifer hizasına gelen kısımlar, dış tarafta ahşap ile kaplanmıştır. Salon ve mutfak için aspiratör tesisatı kurulmuştur. Yatak odalarında gömülü lavabolar bulunmaktadır.

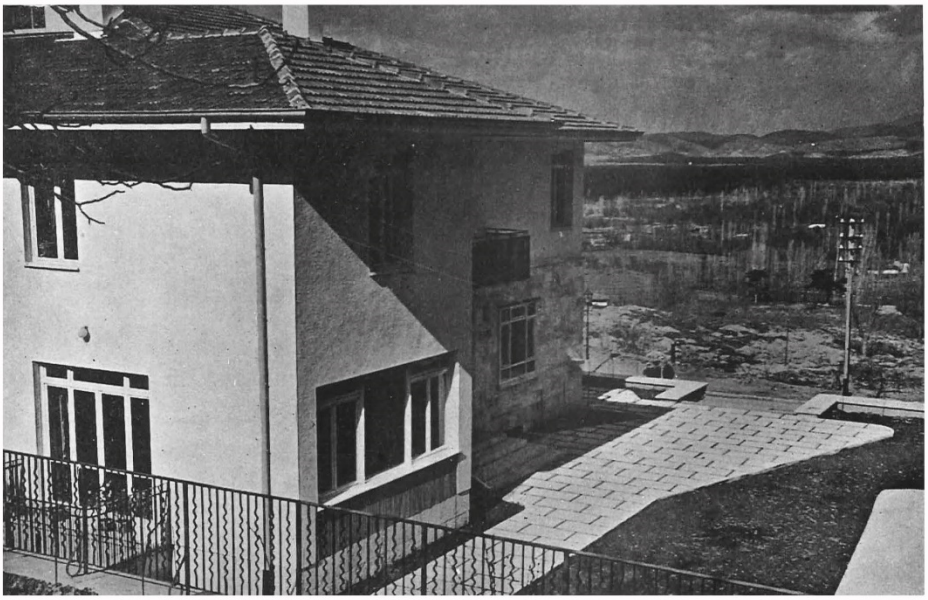
Günümüzdeki durumu: Konut kullanımdadır, ancak yapıda cephede yapılan değişiklerle orijinal tasarım ilkeleri yok edilmiştir.

Kaynak:

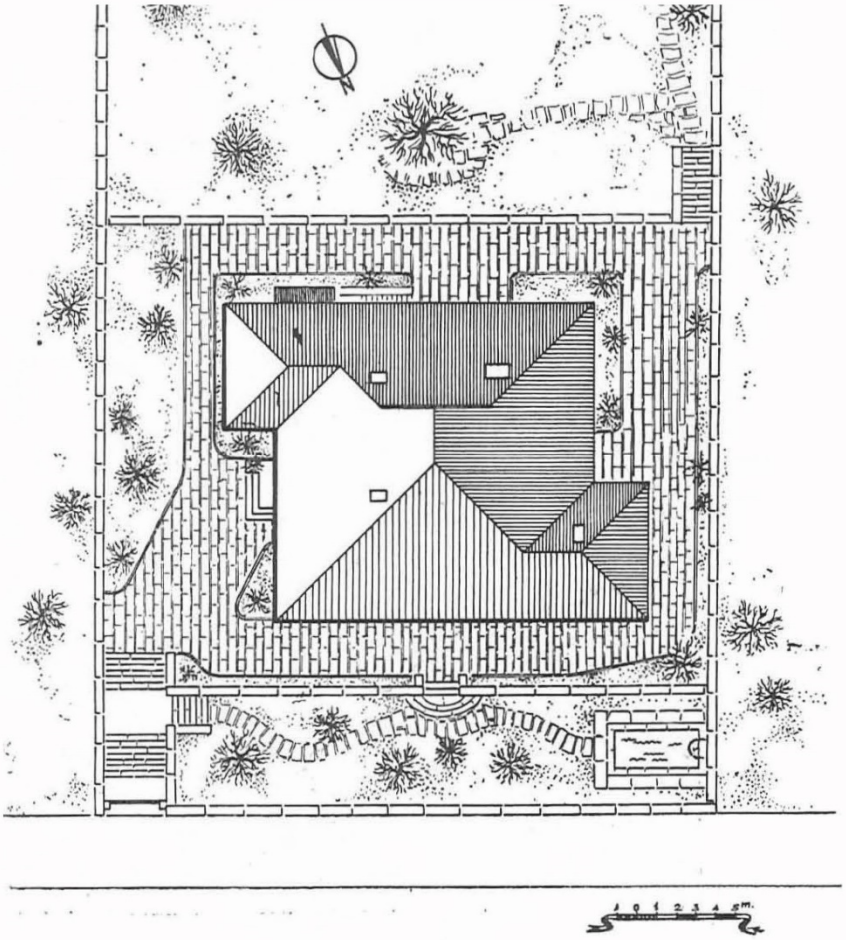
Femir H., Akozan F., Bursa'da Selim Süter Evi, Arkitekt, Sayı: 219-220, 45-50.

Selim Süter Evi (Femir -Akozan, 1950, s.45)

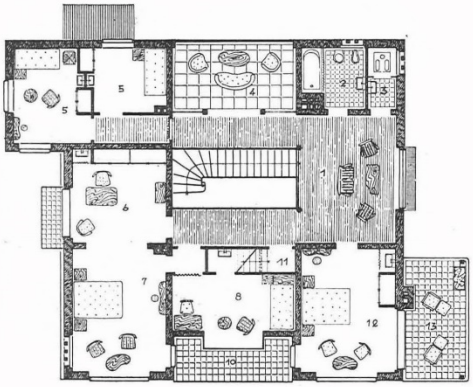

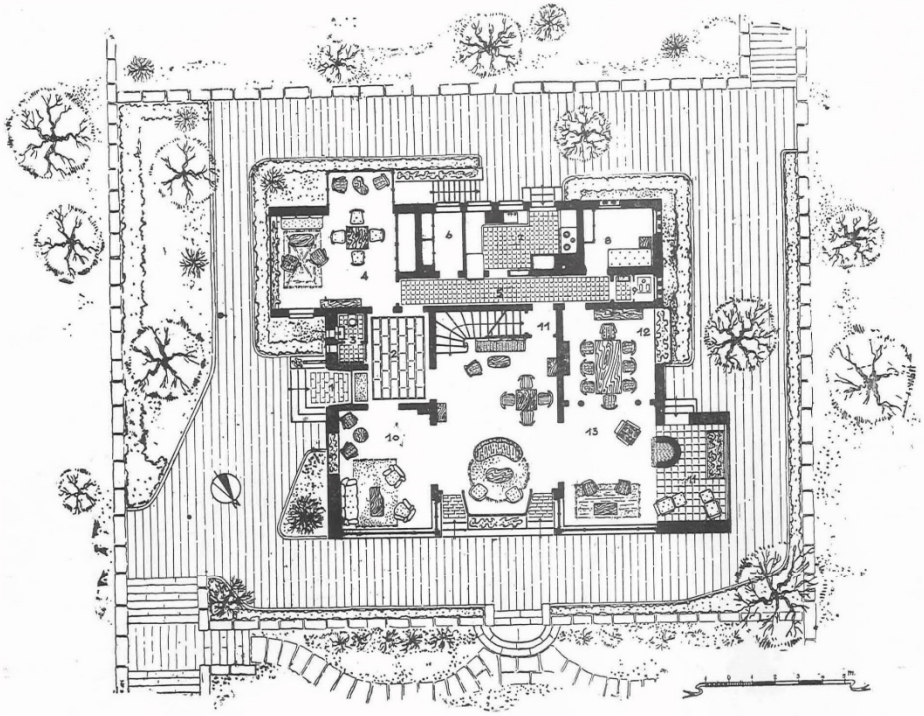
Selim Süter Evi (Femir -Akozan , 1950, s.46)

Selim Süter Evi üst görünüş (Femir -Akozan, 1950, s. 49)

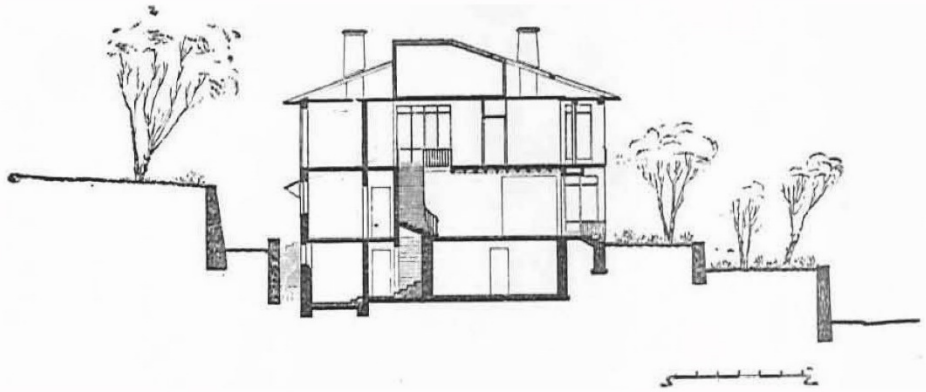
1 - Sofa
2 - Banyo
3 - Tuvalet
4 - Sofa
5 - Çocuk yatak odası
6 - Çalışma odası
7 - Ebeveyn yatak odası
8 - Çocuk yatak odası
10 - Teras
11 - Merdiven
12 - Ebeveyn yatak odası
13 - Teras

1 - Giriş
2 - Hol
3 - Tuvalet
4 - Oturma odası
5 - Koridor
6 - Kiler
7 - Mutfak
8 - Hizmetçi odası
10 - Salon
11 - Salon
12 - Yemek Odası
13 - Salon

Selim Süter Evi
kat planları üstte birinci kat altta zemin kat (Femir- Akozan , 1950, s. 47-48)

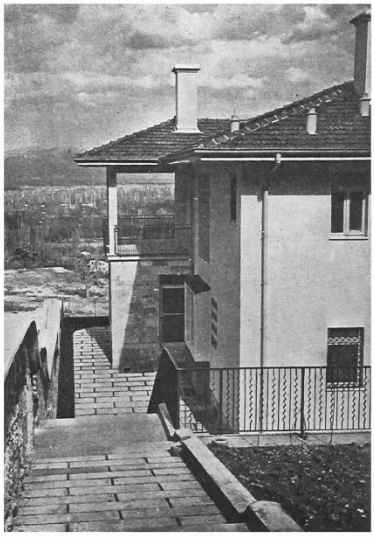

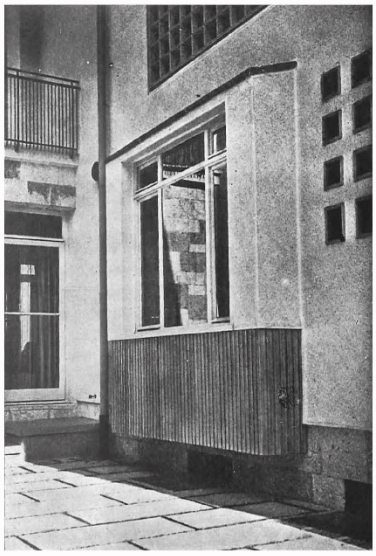
Selim Süter Evi kesiti (Femir -Akozan ., 1950, s.47)

Selim Süter Evi (Femir- Akozan , 1950, s.48)

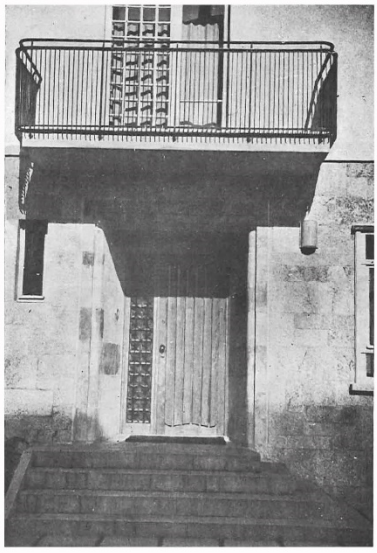
Selim Süter Evi (Femir- Akozan , 1950, s.46)

Selim Süter Evi
(Femir- Akozan , 1950, s.47)

Selim Süter Evi girişi
(Femir- Akozan , 1950, s.47)

Selim Süter Evi (Kişisel arşiv)

Selim Süter Evi ön cephe (Kişisel arşiv)

Selim Süter Evi bahçedeli havuz (Kişisel arşiv)

Selim Süter Evi (Kişisel arşiv)

Selim Süter Evi (Kişisel Arşiv)

Selim Süter Evi giriş merdiveni (Kişisel arşiv)

Yer: Bursa / Altıparmak

Adres: Stadyum Cad. No:8

Yapım Yılı: 1950

İşveren: Tahir Sütmen, Mehmet Aker, Cemal Öney

Proje tipi: Fabrika.

Genel bilgi: Yapı, şed çatılı ve daha yüksek ana kütle ve batısında sundurma, teras çatılı ve beşik çatılı daha alçak ikincil kütleler ve doğuda parsele göre biçimlendirilmiş ayrı bir kütle ve silindirik bacadan oluşmaktadır. Çalışanlara ait giriş, imalathane ve depo birimlerine ait girişler birbirinden ayrılmıştır. Çalışan ve imalathane girişleri batı ve kuzey cepheden, depo girişi doğu cepheden yapılmaktadır. Yapı ile ilgili makalenin yayınlandığı 1950 yılında sadece imalat alanlarını içeren ana kütle yapılmıştır.

Program: Ham ipek deposu, kasarlama, kurutma, bükülmüş malzeme deposu, dokumahane bükümhane, kantin, bürolar, mutfak, soyunma odaları, revir, muhasebe, teknisyen odası, tesisat birimleri, soyunma odaları, ıslak hacimler.

Mekan organizasyonu: Şed çatılı ana kütlede imalata ait birimler, onun yanına eklenen kütlelerde ofis, çalışanlara ait hizmet birimleri ve imalatın yapıldığı diğer küçük alanlı birimler yer almaktadır. Batıdaki yan kütlenin batı cephesinde fabrika idari personeli ve işçi için iki ayrı sundurmalı giriş vardır. Girişler birbirine cephe boyunca bir sirkülasyon hattı ile bağlıdır. Çalışanlar girişinden batıdan doğuya uzanan ofis kısmı ile bağlantılı koridor, güneydeki girişten imalat alanına giden koridora ulaşılır. İşçi girişi ve ofis çalışanı girişine bağlı iki koridorla dik kesişen koridor üzerinde batı cephesi boyunca işçilere ait servis birimleri sıralanır; kuzeyden güneye sırasıyla revir, erkek soyunma odası ve erkek duş ve WC'ler, kadın duş ve WC'ler, kadın soyunma odası yer almaktadır. Kadınlara ait birimler, erkeklere ait birimlerden daha büyüktür. Kadın soyunma odası, kadınlar için ıslak hacimlerle; erkek soyunma odası, erkekler için ıslak hacimlerle bağlantılıdır.

Kuzey girişten ulaşılan koridor duvarla ikiye ayrılmıştır, iki koridor kapı ile birbirine bağlıdır. Koridorun batıdaki kısmı sadece ofis birimleriyle çevriliyken, doğudaki kısım ise dokumahane, işçilere ait servis birimlerinin bağlı olduğu koridor ve ofis birimlerinin holü ile ilişkilidir.

Personel birimi yan kütlenin bitişiğinde teras çatılı ve yan kütleden çıkma yapan şekilde inşa edilmiştir. Ofis birimlerinin holünün çevresinde kuzeybatısında daha büyük ve geniş açıklıklı tasarlanmış müdür odası, batı tarafında müdür odasının bitişiğinde muhasebe yer almaktadır.
Holün kuzeyinde küçük bir hademe odası ve

onunla eş büyüklükte bir tuvalet tasarlanmıştır. Holün kuzeydoğusunda imalathanelere yakın konumda mahsul deposu, onun bitişiğinde, holün doğusunda aynı boyutta fakat daha dar, doğal ışık almayan teknisyen odası bulunur.

Batı cephede güneydeki girişin bağlı olduğu işçilere ait koridordan, güneyindeki iki cepheden ışık alan büyük bir kantine ve servis birimlerin bağlı olduğu koridora ulaşılır. Kantinin doğusunda kuzeyde mutfak ve yemek servis ofisi küçük alanlı birimler olarak yan yana tasarlanmış ve kantin kütlesi yan kütle ve ana kütleden çıkma yaptığı için kantinin servis birimleri doğu taraftan cephe almaktadır.

Güneydeki imalat girişinden ulaşılan koridorun ucunda doğuda bükümhane birimi yan kütleyi oluşturan birimlerin hepsinin alanları toplamı büyüklüğünde tasarlanmış, bükümhanenin batısında imalathane girişine yakın koridordan ulaşılan ham ipek deposu vardır. Bükümhanenin kuzeyinde onunla ilişkili ve aynı büyüklükte, dokumahane birimi yer almaktadır. İmalat birimlerinin batısında imalatın diğer etaplarına ait ve küçük birimleri küçük holle ana imalat birimlerine bağlıdır. Birimler kuzeyden güneye sırasıyla kurutma, bükülmüş ipek deposu ve kasarlama olarak sıralanmıştır. Kasarlamanın bitişiğinde güneyinde yer alan ham ipek deposu imalat birimlerine ait koridor ile ilişkili değil, güneydeki girişin bağlı olduğu imalat koridoru ile bağlıdır. Bükümhane ve dokumahanenin birbirine bağlandığı yer imalat koridoru yakınındadır böylece yapıda imalat ile ilgili bütün birimlerin bağlandığı yer bir noktada birleştirilmiştir.

Ana kütlenin doğusunda parsele uygun olarak açılı kenarla biçimlenmiş kütle vardır; bu kütlede kendine ait giriş kapısı olan birim ve bükümhane ile ilişkili birim yer almaktadır.

Cephe özellikleri: Kuzey cephesinde ana kütlede cephenin üst seviyesinde üretim alanlarının ışık almasını sağlayan beş geniş pencere, onun altında açıklıklarla aynı hizada aynı genişlikte daha kısa dört pencere tasarlanmıştır. Kapının bulunduğu kısımda sol tarafta pencerenin alt seviyedeki birimlerinden biri kaldırılmıştır. Yapının tasarımında planlanan geniş pencereler uygulamada gerçekleştirilememiş; onun yerine her bir geniş pencere için daha dar üç küçük pencere, toplamda 15 açıklık, altında aynı hizada daha kısa ve aynı genişlikte 12 pencere yapılmış, kapı ise yapılmamıştır. Kuzey cephedeki üstteki pencere sırası ve biri uzun biri kısa iki dar pencere imalat alanını oluşturan modüllerin hepsinde doğu ve batı yüzeylerde yinelenmiştir. Kuzey cephede ana kütlenin batısındaki ikincil kütlelerde doğudan batıya sırasıyla mamul deposuna ait eş büyüklükte iki pencere bulunurken ofis birimlerinin bulunduğu taş cephelerde hizmet birimlerine ait küçük pencereler yer alır, müdür odasına ait pencere ise geniştir.

Üretim alanlarını içeren ikincil kütlelerden doğudaki diğer birimlerinin bulunduğu beşik çatılı kısımdan daha yüksek aynı çatı eğimine sahip sundurma çatılı olarak tasarlanmış; iki çatı arasındaki yüzeyde çatı penceresi imalat birimleri için ışık sağlamaktadır.

Doğudaki ikincil birimde küçük pencere sıraları ve doğusunda silindirik baca tasarlanmıştır.

İç Mekan: Bilinmemektedir.

Yapısal Sistem: Betonarme

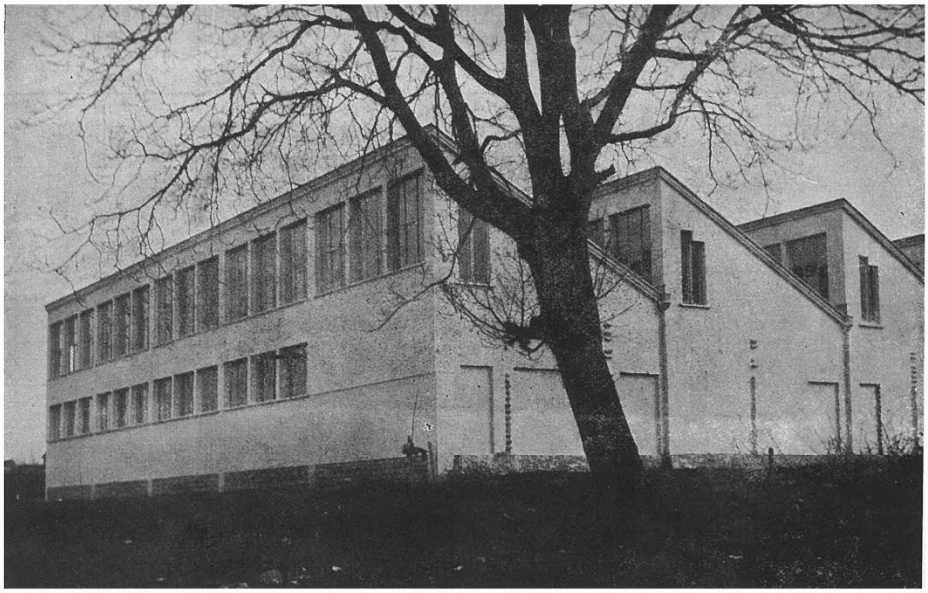
Teknik Detaylar: Bilinmemektedir.

Günümüzdeki durumu: 1974-1975'te yıkılmıştır.

Kaynak:

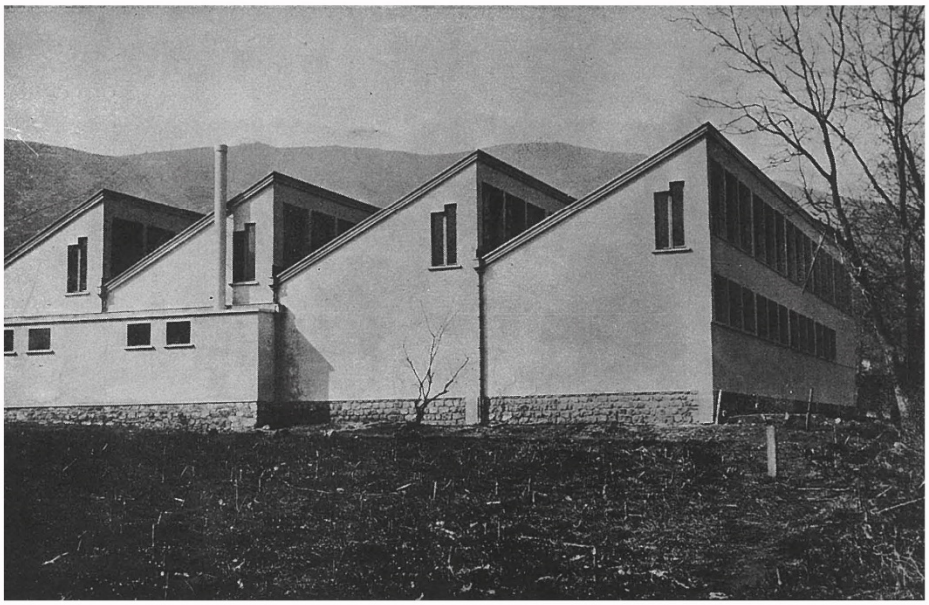
Femir H. Akozan F. (1950). Arkitekt,
221- 222, 93-95

Ayşe Sütmen ile kişisel görüşme

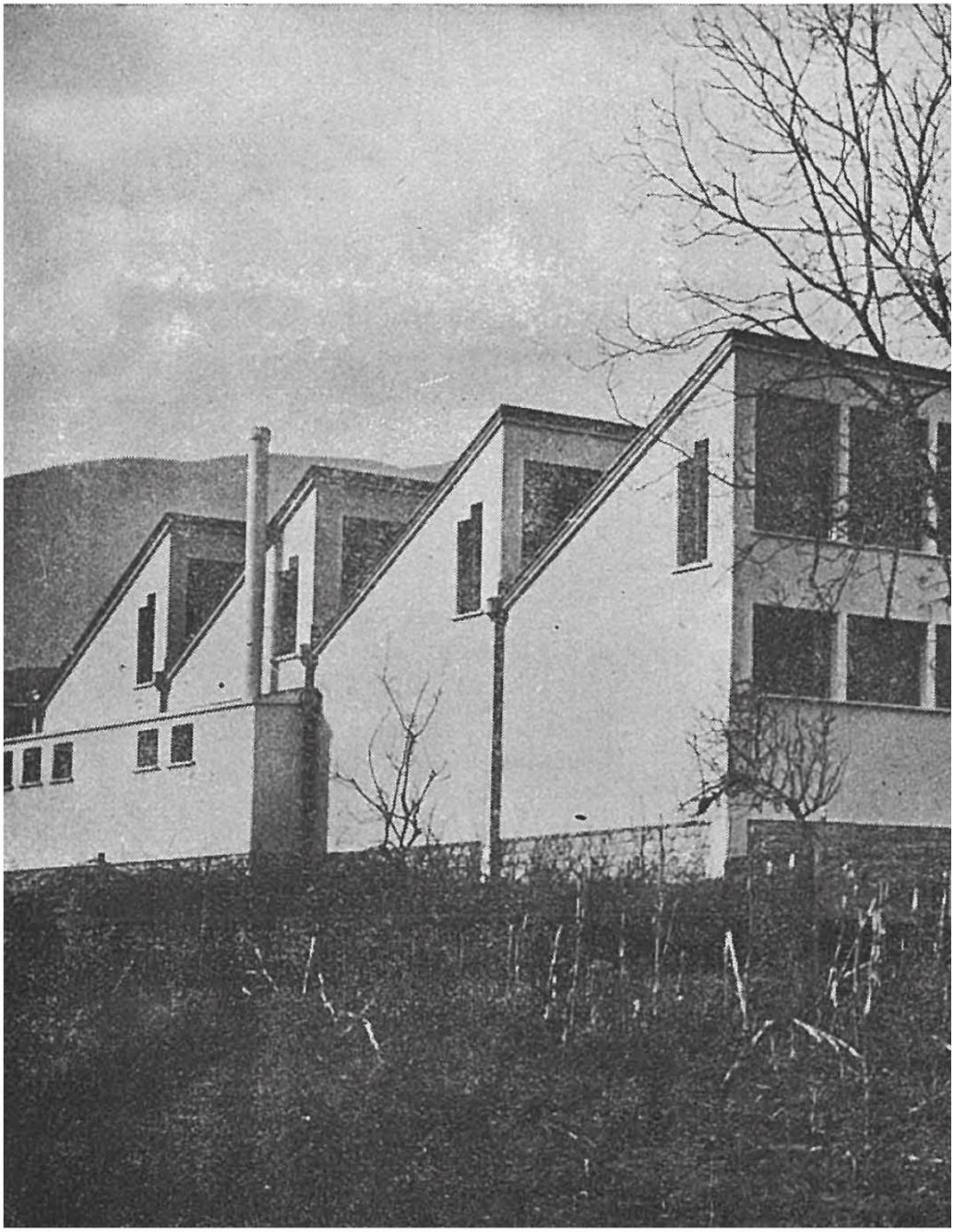

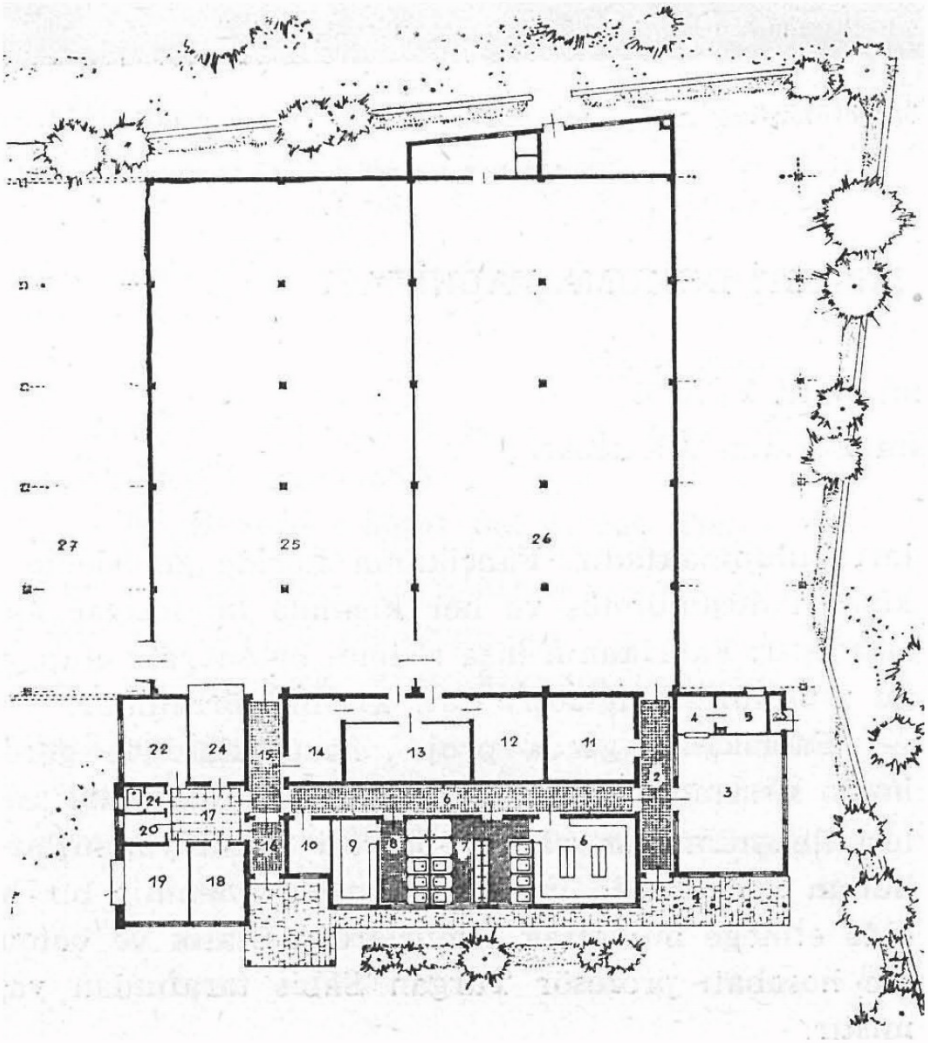
İpekçilik Kollektif Şirketi İpek Dokuma Fabrikası (Femir – Akozan, 1950, s.94)

İpekçilik Kollektif Şirketi İpek Dokuma Fabrikası (Femir - Akozan, 1950, s.95)

İpekçilik Kollektif Şirketi İpek Dokuma Fabrikası (Femir Akozan, 1950, s.93)

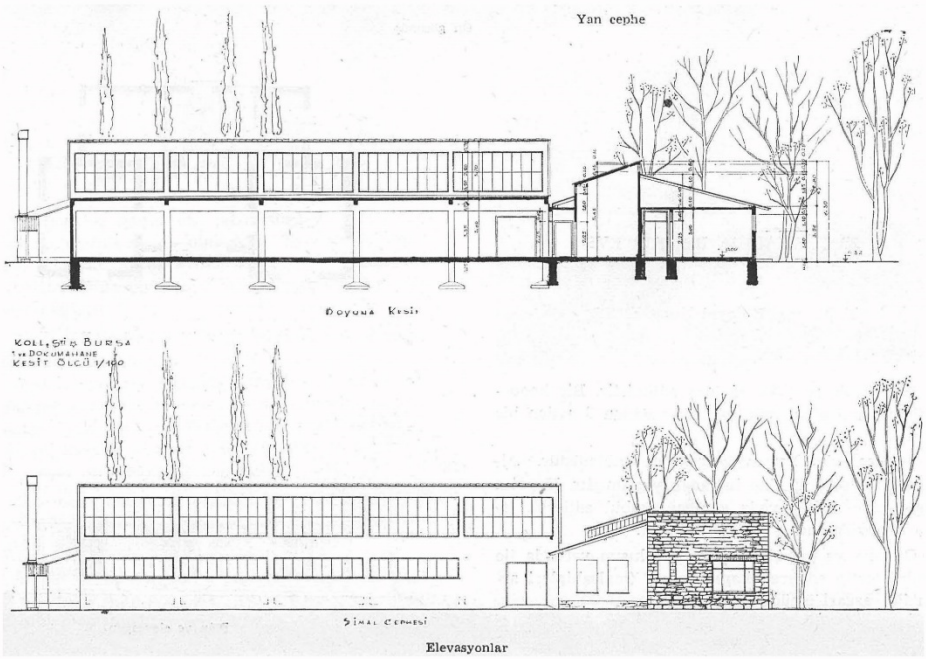

İpekçilik Kollektif Şirketi İpek Dokuma Fabrikası planı (Femir -Akozan , 1950)

PLÂN IZAHI:

1 - Amele giriş sundurması
2 - Atelye girişi (Bükümhane)
3 - Kantin
4 - Ofis
5 - Mutfak
6 - Kadın soyunma
7 - Kadın W.C. duş ve lavabo
8 - Erkek W.C. duş ve lavabo
9 - Erkek soyunma
10 - Doktor
11 - Ham ipek deposu
12 - Kasarlama
13 - Kurutma
14 - Bükülmüş malzeme deposu
15 - Atelye girişi (Dokumhane)
16 - İdare girişi
17 - İdare sofası
18 - Muhasebe
19 - Müdür
20 - Hademe
21 - W.C.
22 - Mamul deposu
23 - Elektrik santrali
24 - Teknisyen odası
25 - Dokumhane
26 - Bükümhane
27 - İnkişaf sahası

İpekçilik Kollektif Şirketi İpek Dokuma Fabrikası kesit üstte ve cephe altta (Femir -Akozan, 1950, s.95)

Küçük Sahne (ist.51.1) *Feridun Akozan'la*

Yer: İstanbul/ İstiklal Caddesi

Adres: Atlas Pasajı No: 133

Yapım Yılı: 1951

İşveren: Yapı Kredi ve Aziz- Ahmet Borovalı

Proje tipi: Kültür mekanı / tarihi yapıda tasarım/ iç mekan

Genel bilgi: 19. yy'da Köçeyan Konağı olarak inşa edilen Atlas Pasajı'nın birinci katındaki salonlardan birinin çocuk sineması olarak düzenlenmesi kapsamındaki projede, taşıyıcı ve bölücü duvarlar kaldırılarak yapıya çelik strüktür eklenmiş, plan şeması işleve yönelik olarak yeniden düzenlenmiştir.

Program: 281 kişilik etkinlik salonu, fuaye, kulis, ıslak hacimler, teknik odalar, bürolar, projeksiyon odası, rejisör odası, tesisat odası, merdiven, asansör.

Mekan organizasyonu: Tarihi binadaki mevcut şeref merdiven ve cephedeki çıkma mekan organizasyonunu belirlemiştir. Etkinlik salonu iki kollu şeref merdivenin, güneybatı tarafına, uzun kenarına bitişik olarak yerleştirilmiştir. Küçük Sahne'nin plan şeması mekanın kuzeydoğusunda dikey sirkülasyon elemanları, mekanın tam ortasında merdivenlerinin güneybatısında etkinlik salonu, kuzeybatıda esas cephe tarafında sahne ve sahne arkası birimler ve güneydoğuda fuaye yer alacak şekilde kurulmuş, güneybatıda ikincil servis birimleri bir arada toplanarak kurulmuştur. Birbiri ile ilişkili birimler bir arada organize edilmiştir. Sahne tarafı yapının ön cephesinde, salonun kuzeyine yerleştirilmiş; fuaye mekanı güney tarafında, doğal ışık almayan kısımdadır.

Şeref merdiveni salondan çıkış için kullanılır, merdivenin güneydoğusunda pasajın zemin katından salona giriş merdiveni ve asansör yer almaktadır. Giriş merdiveninin holü; asansör holü, salon ve fuaye ile bağlantılıdır. Şeref merdiveni ise sadece salonla, asansör holünü iki merdiven sahanlığı ile bağlanır. Fuayenin girişinde kuzeyde vestiyer alanı, vestiyer alanı batısında projeksiyon odası, güneyde büfe ve kitap standı bulunmaktadır. Fuayeden salona ve bürolara, salonun güneybatısındaki bürodan teknik birimlere çıkılır. Mekanın kuzeybatısında bulunan teknik birimler, fuayeden çift duvarla bölünmüştür. Çift duvarla ayrılan holden büro ve teknik birimlere bağlıdır.

Sahne arkası birimlere salonun en kuzeyindeki doğu ve batıdaki kapılardan gidilir. Batıdaki kapıdan kulis ve ıslak hacimlere bağlı hole, doğudaki kapıdan rejisör odası ve sahneye bağlı hole çıkılır. Islak hacimler bayanlar için ve erkekler için ayrı çözülmüştür. Batıdaki holün kuzeyinde geçilerek basamak çıkılarak sahneye çıkılır, sahnenin batı köşesinde sahneden

merdivenle çıkılarak ulaşılan aynı anda farklı sanatçıların kullanımı için özelleşmiş beş ayrı birimden oluşan kulisler yer alır.

Cephe özellikleri: -

İç Mekan: Sahne 25 m2'lik alana sahip ve Proscenium Sahne düzenindedir; sofitası 3 m'dir. Salondaki oturma elemanları farklı renklerde deriyle kaplanmıştır. Salon tavanı lineks, ondüle karton ve çeloteks ile, duvarların alt kısmı cilalı ahşap lambri, üst kısmı duralit ile kaplanmıştır. Fuayede mermer şömine, Rönesans stilinde dekoratif çeşme, kitap standı, dolabı, vestiyer alanı bulunmaktadır. Fuaye duvarında Bedri Rahmi Eyüboğlu'na ait duvar resimleri yer almaktadır. Salon ve fuayede endirekt aydınlatma kullanılmıştır.

Yapısal Sistem: Tarihi yapının hali hazırdaki taş ve dökme demir strüktüründen bazı duvarlar kaldırıldığı için çelik strüktür eklenmiştir.
Teknik Detaylar: İzleyenlerin görüşünü sağlamak için etkinlik salonu zeminine eğim verilmiştir. Ön sahne tekerlekli sistemle öne doğru hareket edebilmektedir. Salonda farklı etkinlikler yapılması için hareketli sinema perdesi düzeni vardır. Aydınlık kısmında havalandırma salona temiz hava girişi sağlayan sistem kurulmuştur. Işıklar uzaktan kumandalı sistemle kontrol edilebilmektedir. Salon akustiğini sağlamak için tavana akustik paneller yerleştirilmiştir.

Günümüzdeki durumu: Yapı kullanımda değildir, kapalı ve tadilatta olduğu için yıkılacağı tahmin edilmektedir (2020).

Kaynak:

Femir H. Akozan F. (1951). Küçük Sahne, Arkitekt, 231-232, 52-54.

Vanlı Ş. (1954). Kaybettiklerimiz, Arkitekt, 273-274, 142-143.

Oğuzhan N. (2013). Tiyatro Salonlarında Sahne Aydınlatması ile Salon ve Sahne Biçiminin İlişkisi (Yüksek Lisans Tezi), Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Url-1 https://tr.foursquare.com/v/istanbul-devlet-tiyatrosu- k%C3%BC%C3%A7%C3%BCk-sahne/
4ba1161df964a520799637e3?openPhotoId=
5154c86ee4b084ca9fbe93b9

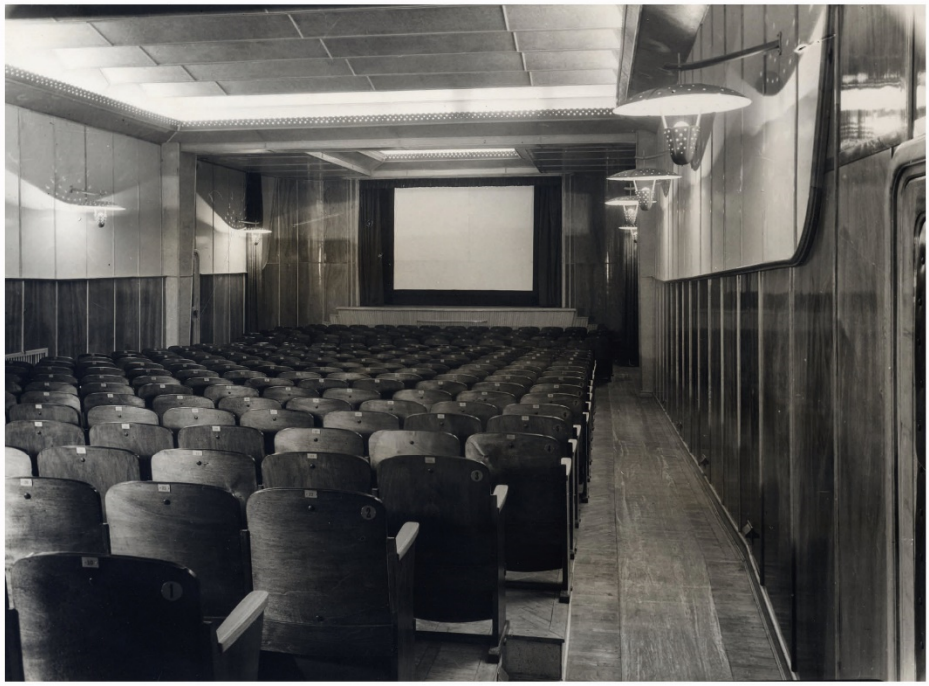
Url-2 https://fasikul.altyazi.net/2019/08/29/atlas-sinemasinda-restorasyon/

Küçük Sahne'nin fuayesi şömine ve büfe (Yapı Kredi Arşivi).

Fuayedeki şömine (Url).

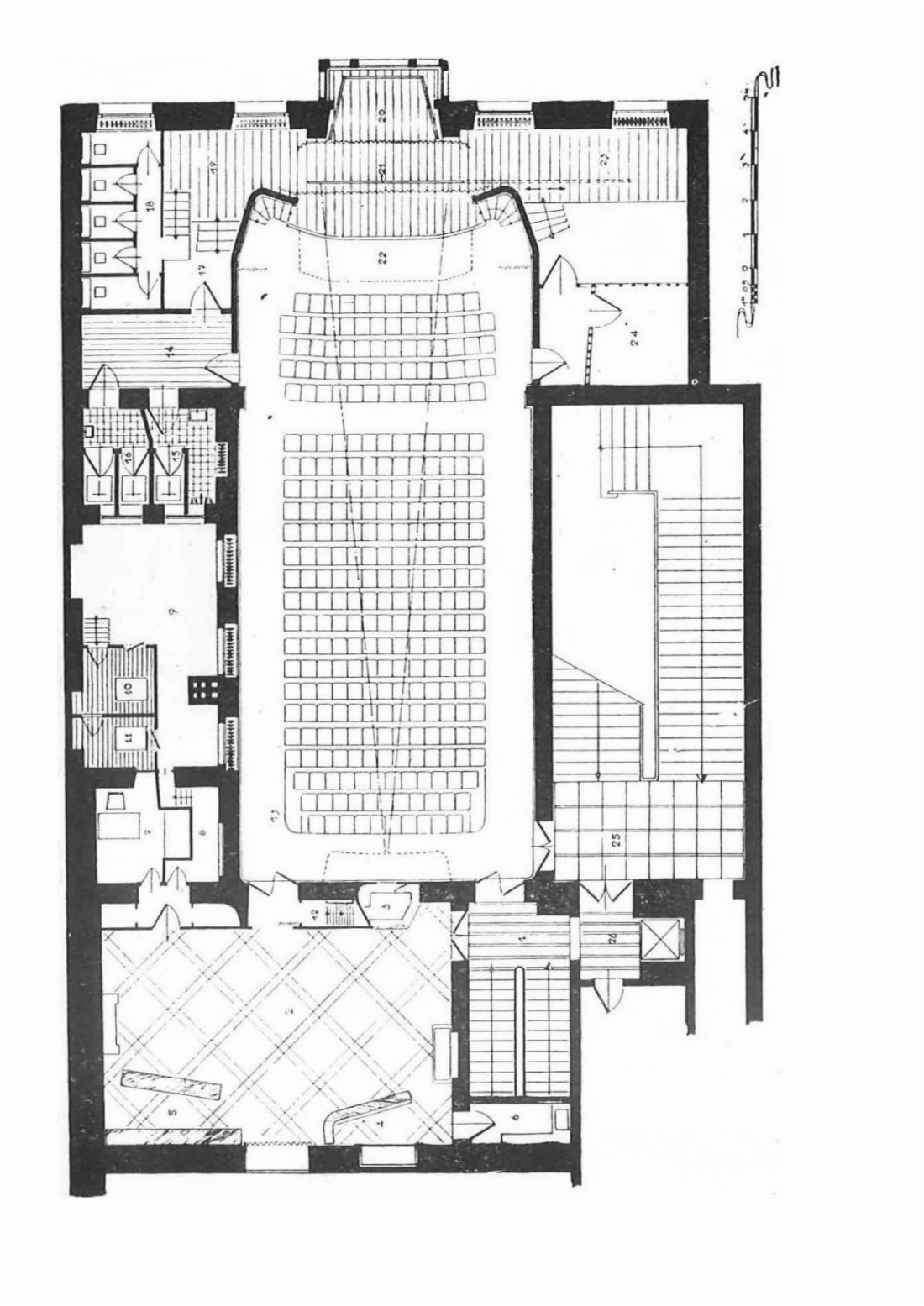

Küçük Sahne (Yapı Kredi Arşivi).

Nedim Saban Küçük Sahne'nin fuayesinde (Nedim Saban kişisel arşivi).

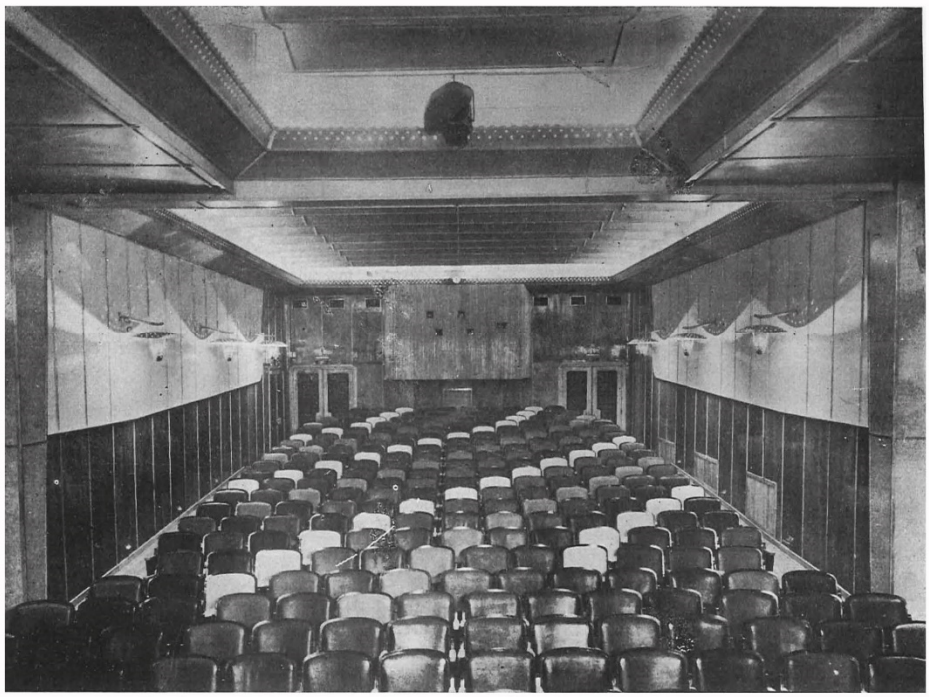

Küçük Sahne planı (Femir - Akozan ,1951a, s.53).

KÜÇÜK SAHNE PLÂN IZAHI:

1 - Giriş
2 - Bekleme holü
3 - Gardrop
4 - Büfe
5 - Doğan kardeş vitrini
6 - Ofis
7 - Büro
8 - Elektrik santrali
9 - Aydınlık
10 - Vantilatör odası
11 - Aspiratör odası
12 - Prejeksiyon odası girişi
13 - Sinema salonu
14 - W.C. aralığı
15 - Erkek W.C.
16 - Kadın W.C.
17 - Artistler girişi
18 - Artistler odası
19 - Kulis
20 - Sahne
21 - Müteharrik sinema perdesi
22 - Sahne uzaması
23 - Dekor muhafaza odası
24 - Rejisör odası
25 - Çıkış merdiveni
26 - Üst katlar asansörü

Küçük Sahne (Femir - Akozan ,1951a, s.53).

KÜÇÜK
AHNE
YAPI ve KREDİ
BANKASI

Küçük Sahne (Yapı Kredi Arşivi).

Yapı Kredi Bankası Beyoğlu Ajansı (ist.51) *Feridun Akozan'la*

Yer: İstanbul/ Beyoğlu

Adres: İstiklal Cad. No:133 Atlas Pasajı (Pasajda zemin katı, pasaj girişinin solu)

Yapım Yılı: 1951

İşveren: Yapı Kredi Bankası

Proje tipi: Tarihi yapıda tasarım

Genel bilgi: Atlas Pasajı'nın zemin katında daha önce mağaza olarak kullanılan mekanın banka şubesine dönüştürülmesi için yapıya çelik strüktürle taşınan asma kat ve eğrisel çelik merdiven eklenmiş; bodrum tesisat odası olarak yeniden düzenlenmiştir. Yapının cephesi proje dahilinde yenilenmiştir. Giriş, caddenin bulunduğu kuzey taraftan yapılmaktadır.

Program: Ön bankolar, ofisler, müşteri holleri, depo, vezne, evrak asansörü, kasa, evrak asansörü, havalandırma bacası, tesisat merkezi. Mekan organizasyonu: Zemin kat ve asma kat banka, bodrum kat kasa ve teknik birimlere ayrılmıştır. Zemin kattaki mekan müşteri holü, asma kata çıkan eğrisel merdiven ve planda eğrisel hatlı bir banko ile sınırlandırılarak belirlenmiştir. Vezne, evrak asansörü ve havalandırma teknik birimleri bir arada mekanın güney köşesinde yerleştirilmiştir.

Merdiven, zemin ve asma katta müşteri hollerini birbirine bağlar. Montşarjın kapısı bankoya açılır, böylece gelen veya giden evrağın taşınma işlemleri kolaylaştırılmıştır.

Cephe özellikleri: Cephede siyaha boyanmış doğramalar, cam levhalar, cam tuğla ile birlikte kullanılmıştır. Cephe tasarımında cam tuğladan yapılmış geniş vitrini bölen ince çerçeveler kullanılmış; cepheyi oluşturan elemanlar arasındaki oranlara dikkat edilmiş ve mevcut yapının derz aralıklarına uygun şekilde ayarlanmıştır. Pasajla mekanı ayıran cam tuğladan şeffaf bölücü duvar yüzey tasarlanmıştır. Asma katta çift cidarlı yatay pencere kullanılmıştır. Giriş kapısı bronz parmaklıklı ve çelikten yapılmıştır.

İç Mekan:

Yüzey kaplama malzemeleri olarak:

Zemin katta: tavanda lineks ve ahşap çıtalar, döşemede ise gri ve siyah mermer kullanılmıştır.

Asma katta: Asma katta yapının özgün halinde bulunan tonoz korunmuş, tavanda kaplama yapılmamıştır. Yer döşemesi linolyum, iç duvar yüzeyleri ise dişbudak lambri ile kaplanmıştır.

Bodrum katta: Yapının özgün halinde bulunan yüzeylerine müdahale yapılmamıştır. Yer döşemesi karo seramikle, duvarları İtalyan mozaiği ile kaplıdır.

Bodrum kat döşemesi karo seramikle, duvarları İtalyan mozaiği ile kaplıdır. Asma katta yapının özgün halinde bulunan tonoz korunmuş, kaplama yapılmamıştır.

Yapıya eklenen merdiven, iç mekanda ve mekan organizasyonunda önemli ögedir. Merdiven çelik taşıyıcılarla kurulmuş, basamakları taşıyan çelik perfore levhalar, basamakları ve küpeştesi ahşaptan, korkuluğu bronzdan yapılmıştır. Basamakları yeşil linolyum ile kaplanmıştır.

Yapı Kredi Galatasaray Ajansı'nda sabit tefriş elemanı olarak zemin ve asma katlarda eğrisel hatlara sahip bankolar kullanılmıştır. Banko aynı zamanda çalışanlara bakan tarafının uygun yükseklikte çalışma masası olarak düzenlendiği görülmektedir. Banko ve merdiven mekan organizasyonunda önemli rol üstlenmiştir. Ajansta kullanılan diğer sabit tefriş elemanları lineer oturma elemanları, raf ve dolaplardır. Zemin katta üçlü bir lineer oturma elemanı pasaj tarafındaki duvarla bitişik olarak yerleştirilmiş, birinci katta merdivenin çıktığı yerde iki duvarın kesiştiği köşede, mekanın güneydoğusunda dörtlü oturma elemanı yerleştirilmiştir. Yapı Kredi Galatasaray Ajansı'nda kullanılan hareketli tefriş elemanları; çalışanlar kısmında sandalye masalar ve müşteri holünde şeffaf yüzeyli sehpalardır. Sehpalar, birbirine açılı duran farklı yüzeylerdeki ve birleşim yerleri inceltilmiş ayaklardan kurulan strüktürle taşınmıştır. Mobilyanın tasarımı 1947 yılında Isamu Noguchi tarafından yapılmıştır.

Yapı Kredi Galatasaray Ajansı'nda bütün aydınlatma elemanları mimarlar tarafından tasarlanmıştır, mekan aydınlatmasında floresan ve aplikler kullanılmıştır. Asma katta ve zemin katta eğrisel hatlı armatürle tavana doğru yönlendirilmiş ve mekanı endirekt olarak aydınlatan noktasal ışık kaynakları ve merdiven basamakları altına yerleştirilen floresanlarla aydınlatma tasarımı gerçekleştirilmiştir.

Yapısal Sistem: Tarihi yapının tavan yüksekliği el verdiği için çelik strüktürle taşınan asma katla kat yüksekliği ikiye bölünmüştür. Asma katı taşıyan strüktürün statiğini doğru kurabilmek adına zemin katı geri çekilip asma katı onun üzerinde çıkma yapan şekilde yerleştirilmiştir, aynı zamanda alan kazanılmıştır.

Teknik Detaylar: Bankanın ısınması ve havalanması amacıyla bodrum kata makine dairesi kurulmuştur. Havalandırma sistemi kışın sıcak havayı mekana transfer etmekte, yazın hava değişimi sağlamaktadır. Evrak taşımak için evrak asansörü kurulmuş, asma katta banko evrak asansörü yanına yerleştirilmiştir. Montşarjın yanında havalandırma bacaları bodrumdaki havalandırma merkezi ile ilişkilidir. Asma katta çift cidarlı pencere kullanılmıştır.

Günümüzdeki durumu: Çok değiştirilmiş ve bir Döner lokantası bulunmaktadır.

Kaynak:

Femir H. Akozan F. (1951), Arkitekt, 231-232, 49-51-65.

Vanlı Ş. (1954). Kaybettiklerimiz, Arkitekt, 273-274, 142-143.

Pile J. – Gura J. (2000). A History of Interior Design, Laurence King Publishing: Londra.

Url-1 https://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/09/27/beyoglu-kastel-is-merkezinin-atlas-pasaji-tarihcesi

Yapı Kredi Bankası cephe (Yapı Kredi Arşivi)

Yapı Kredi Bankası asma kat planı (Yapı Kredi Arşivi)

Yapı Kredi Bankası Galatasaray Ajansı
(Yapı Kredi Arşivi)

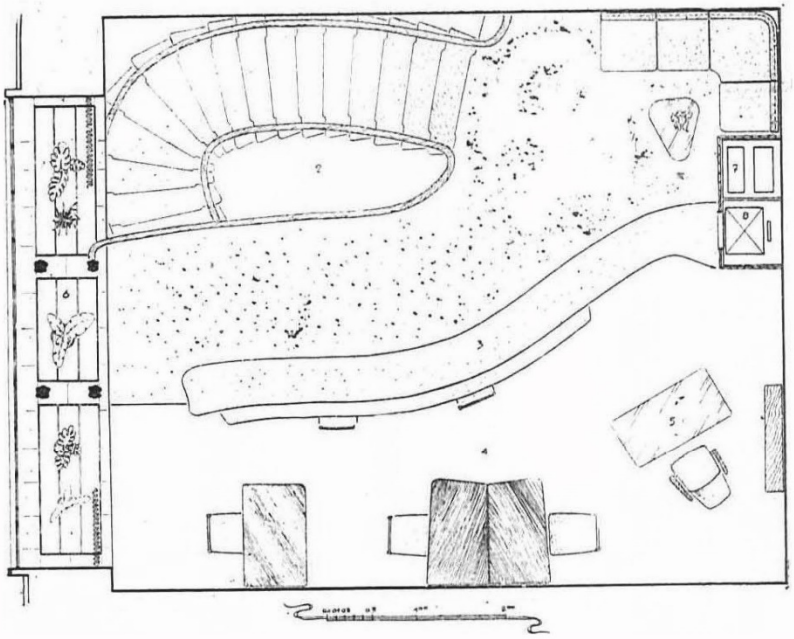

Yapı Kredi Bankası cephe (Url-1)

Yapı Kredi Bankası cephe (Yapı Kredi Arşivi)

ZEMİN KAT PLÂNI:

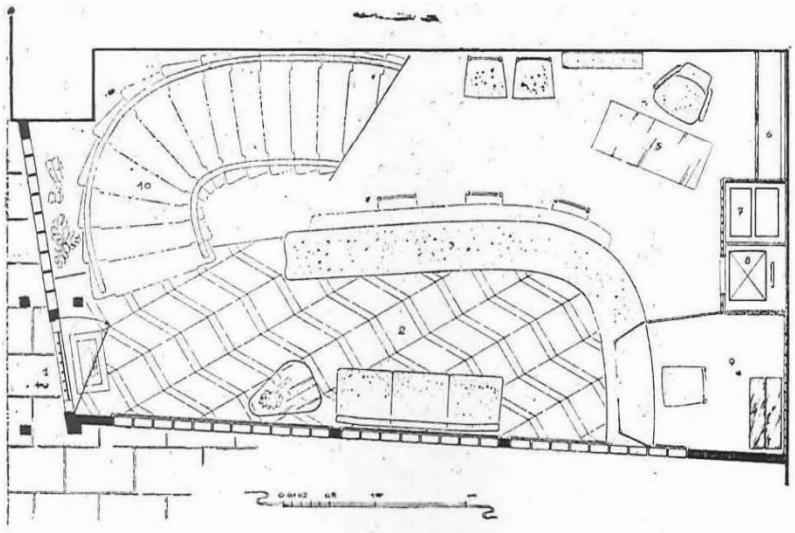
1 - Giriş
2 - Bekleme holü
3 - Banko
4 - Banka servisi
5 - Şef
6 - Elektrik santrali
7 - Havalandırma bacaları
8 - Montşarj
9 - Vezne
10 - Merdiven

ARA KAT PLÂNI:

1 - Bekleme holü
2 - Merdiven boşluğu
3 - Banko
4 - Banka servisi
5 - Şef
6 - Çiçekli camekân
7 - Havalandırma bacaları
8 - Montşarj

Yapı Kredi Bankası asma kat planı
(Femir -Akozan ,1951b, s.51)

İş Bankası Şişli Ajansı (ist.52.1) *Feridun Akozan'la*

Yer: İstanbul/ Şişli

Adres: Bilinmemektedir.

Yapım Yılı: 1952

İşveren: İş Bankası

Proje tipi: Banka ajansı, mevcut yapıda tasarım, iç mekan tasarımı

Genel bilgi: Mevcut yapının zemin katındaki mekanın banka olarak düzenlenmesi projesidir. Çalışan ve müşteri girişi iki ayrı cepheden yapılmaktadır.

Program: Müşteri holü, bürolar, vezne.

Mekan organizasyonu: Bankonun formu mekanı işlevsel alanlara bölmüştür; ergonomik birimler oluşturulmuştur. Banko, girişin ve ön büroların olduğu kısımda çalışanlar için alan sağlayan vezne ve şef odasının olduğu kısımda daha az alan gerektiği için çalışanlara ait kısmı daraltıp müşteri holünü büyütecek biçimde düz ve eğik hatların birleşimiyle oluşturulmuştur ve böylece bankoya yeterli uzunluk sağlanmıştır. Vezne camekanlarla ayrılmıştır; veznenin arkası bölücü ile ayrılmaksızın şefe ait mekanı belirlemiştir. Mekan çok küçük olduğu için çalışanlara ait servis birimleri plana dahil edilmemiştir.

Cephe özellikleri: Giriş cephesinde kaplama uygulanmış, saçak üzerine İş Bankası yazısı, girişin sağ tarafında camekanlı pano tasarlanmıştır.

İç Mekan: Duvarlar ahşap lambri benzeri yapay malzeme ile kaplanmıştır.

Yapısal Sistem: Bilinmiyor.

Teknik Detaylar: Bilinmiyor

Günümüzdeki durumu: İş Bankası bu semtte başka bir adrestedir.

Kaynak:

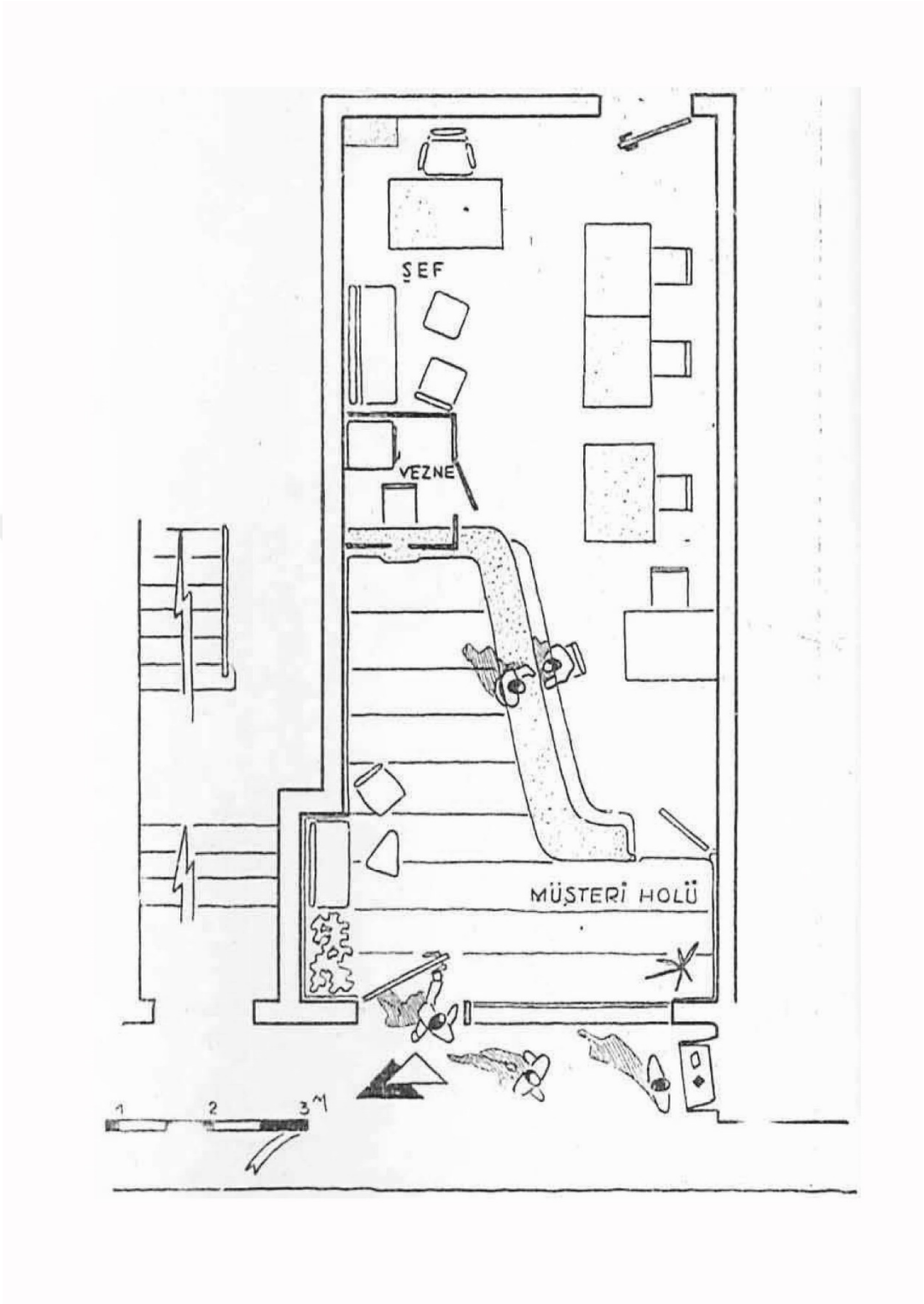
Femir H. Akozan F. (1953). Arkitekt Dergisi, 255-256, 257-258, 26-31.

İş Bankası Şişli Ajansı cephe (Femir- Akozan, 1953, s30)

İş Bankası Şişli Şubesi plan ve iç mekan (Femir Akozan, 1953)

ŞEF
VEZNE
MÜŞTERİ HOLÜ
1
2
3M

İş Bankası Şişli Ajansı açılış haberi (Akşam, 24.10.1952)

İş Bankası Balat Ajansı (ist.52.2) *Feridun Akozan'la*

Yer: İstanbul/ Balat

Adres: Bilinmemektedir.

Yapım Yılı: 1952

İşveren: İş Bankası

Proje tipi: Banka ajansı, banka çalışanları için konut.

Genel bilgi: Zemin katı banka, birinci katı konut olarak iki katlı tasarlanan yapıda lojman, banka ve servis için üç ayrı giriş yapılmıştır. Zemin kat L planlı, birinci kat dikdörtgen planlı olarak tasarlanmıştır.

Yapının işlevsel olarak organizasyonu için yapıya servis, müşteri ve banka çalışanın kullanımı için üç ayrı giriş belirlemiştir. Servis girişi ve müşteri girişi ön cephede, lojman girişi arka cephede bulunmaktadır.

Program: Bankada müşteri holü, ofisler, kalorifer dairesi, kiralık kasalar, arşiv, personel yemek odası, şef odası, ıslak hacim; lojmanda salon, yemek odası, mutfak, banyo, çocuk yatak odası, ebeveyn yatak odası bulunur.

Mekan organizasyonu: Yapının zemini bankacılık faaliyetleri, birinci katında banka çalışanlarının konaklamaları için konut olarak düzenlenmiş, bodrum katına kalorifer dairesi yerleştirilmiştir.

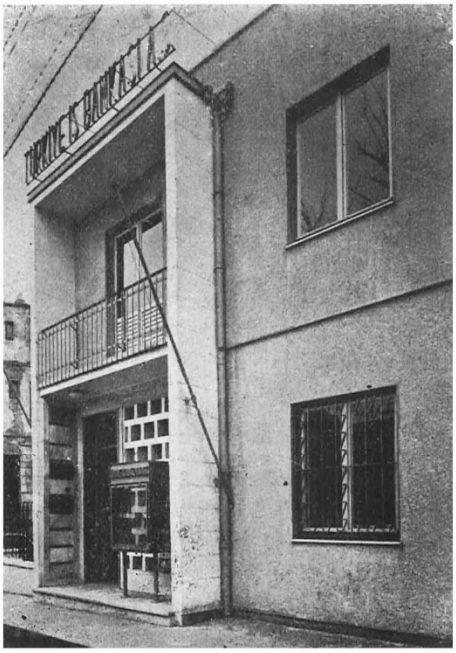
Bodrum kat planı çizimleri bulunmamaktadır.

Yapının zemin katı, L biçimli plana sahiptir; bir kolu bankacılık faaliyetleri -kiralık kasalar, müşteri holü, banka servisi, şef odası- ve çalışanlar kısmına ait merdiven diğer kolu çalışanlara ait birimleri -personel yemek odası, arşiv ve ıslak hacim- içermekte; iki ayrı fonksiyon birbirinden net bir şekilde ayrılmıştır.

Merdivenin bitişiğinde kiralık kasalar bulunmaktadır. Müşteri girişine camekanlarla ayrılmış rüzgarlık tasarlanmıştır ve girişin solunda camla bölümlenmiş şef odası bulunur. Bankaya ait mekanı kısa kenarından ikiye bölen banko, çalışanlar ofisinde mekan gereksinimi olan kısımda yeterli alan sağlamak için açılı olarak yerleştirilmiştir Çalışanlara ait ön bürodan zemin kattaki çalışanlara ait birimlere ve bodruma ve lojmana giden merdivene ulaşılmaktadır. Birimlerin bağlı olduğu koridor aynı zamanda servis girişi ile de ilişkilidir, böylece bankanın lojistiğinde kolaylık sağlanmıştır.

Yapının birinci katında lojman bulunmaktadır. Lojman biriminin plan şeması merkez hollü olarak kurgulanmıştır; sağ yan cepheye bakan yaşama odası, yemek odası ve ebeveyn yatak odası ince uzun bir terasa açılırlar. Bankanın ön cephesinin giriş saçağını oluşturan eleman bu katta yatak odasının balkonu olarak kullanılır. Salon, yemek odası ile birleşik olarak tasarlanmıştır. Mutfak, çocuk odası ve banyo gibi ikincil mekanlar daha az yer kaplar.

Cephe özellikleri: Girişte zemin katta giriş saçağı ve birinci katta balkon olarak kullanılan iki yanı duvarla örtülü kütle ana kütleden çıkma yapar ve vurguludur. Kütlenin en üstüne bankanın ismi yerleştirilmiştir. Kütlenin belirlediği giriş sahanlığında ayaklı camekan bulunur. Bankanın ismi için cephede neonlu lambalar kullanılmıştır. Sağ yan cephede lojmanın birincil mekanlarının kullandığı ince uzun terasın olduğu yerde üç cam

İş Bankası Balat Şubesi cepheleri
(Femir- Akozan, 1953, s.26)

kapı ve pencerenin bitişik olarak kullanılmış, terasın iki yanı ve üstü örtülü olarak tasarlanmıştır. Terasın hizasında modüler olarak bölünmüş geniş açıklık yer alır. Bu cephenin en üstünde de bankanın ismi yazmaktadır.

İç Mekan: İç mekanda kullanılan kaplamalar ahşap görünümlü yapay malzemelerdir. Zemin katta banko ile ayrılan ofis ve müşteri holü de fonksiyonel ayrımı vurgulayacak biçimde farklı tavan tasarımı yapılmıştır. Müşteri holü tarafının tavanında ahşap görünümlü kirişe benzer elemanlar dizilerek, ofislerin olduğu taraflar bordürlü ahşap görünümlü levhalarla kaplanarak yapılmıştır.
İç mekanda yüzey kaplaması olarak ahşap görünümlü suni malzemeler kullanılmıştır. Zemin katın tavanında ofis ve müsteri holü arasındaki fonksiyonel ayrımı vurgulamak amacıyla iki farklı malzeme seçimi yapılmıştır: müşteri holü kısmında ahşap kiriş görünümlü elemanlar kullanılırken, ofislerin olduğu kısımlarda ahşap görünümlü levha kaplaması kullanılmıştır.

İç mekan içinde ahşap görünümlü strüktürlerle desteklenmiş cam bölücüler, vezne, rüzgarlık ve ofisleri bölmek için kullanılmıştır.

İç mekanda vezne, rüzgarlık ve ofis alanları için ahşap görünümlü taşıyıcılarla desteklenmiş cam ara bölme sistemler kullanılmıştır. Müdür odasında amorf biçimli masa, lojmanda yatak odaları ve yemek odalarında gömme dolaplar kullanılmıştır.

Yapısal Sistem: Betonarme

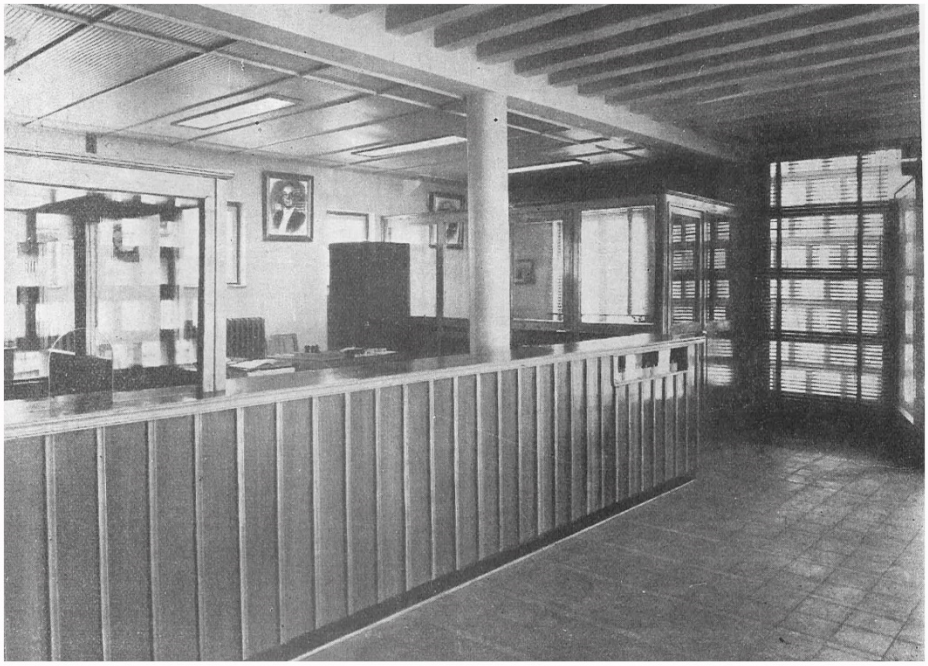
Teknik Detaylar: Tavana gömülü (kaplama içine yerleştirilen) aydınlatma kullanılmıştır.

Günümüzdeki durumu: Bu binanın son durumu bilinmemektedir. İş Bankası bu semtte başka bir adrestedir.

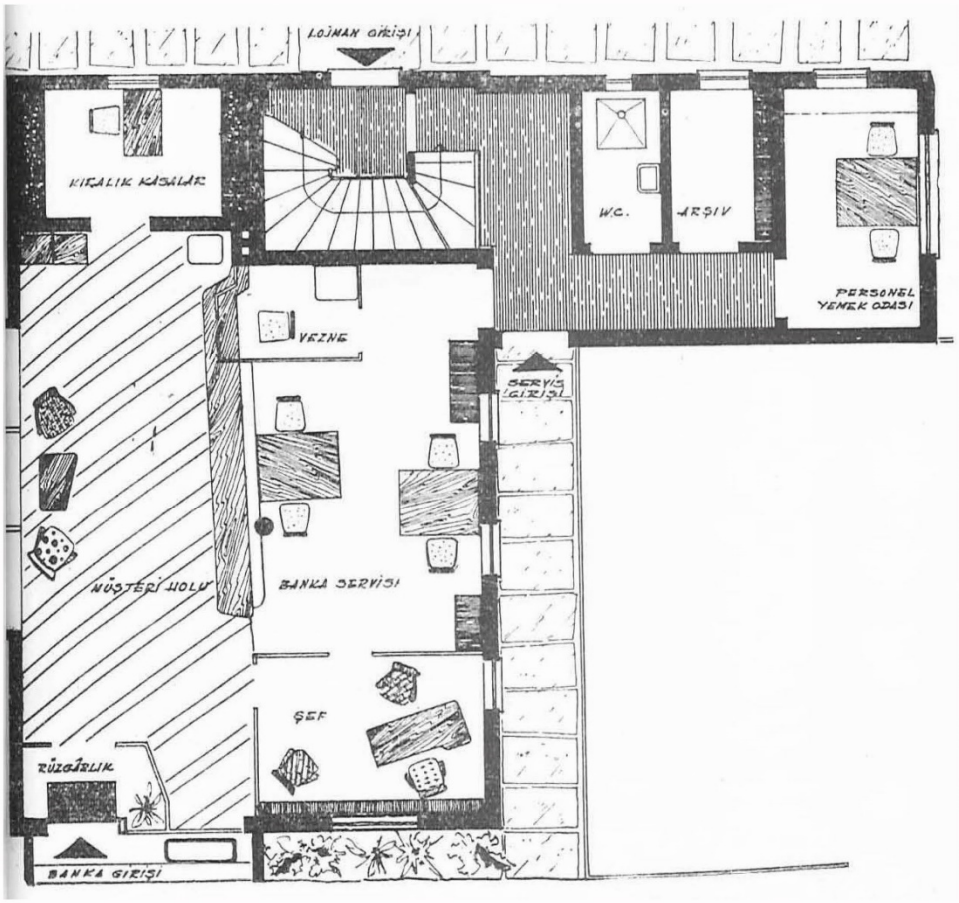
Kaynak:

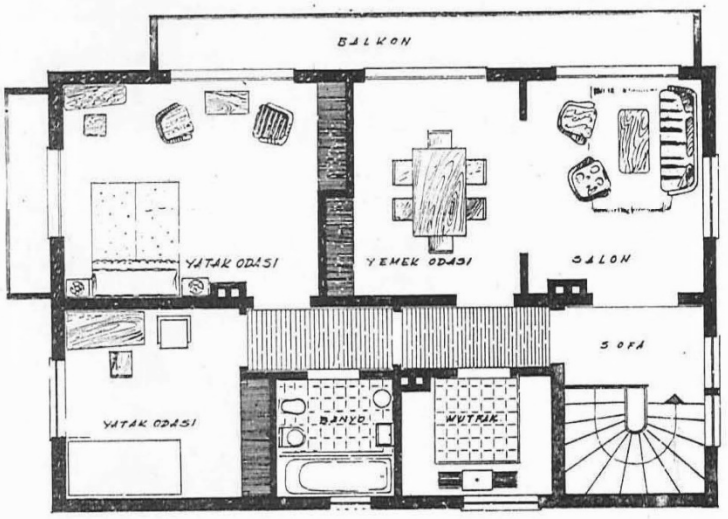
Femir H. Akozan F. (1953). Türkiye İş Bankası Küçük Ajans Binaları, Arkitekt, 255-256-257-258, 26-31.

İş Bankası Balat Şubesi iç mekan(Femir- Akozan, 1953, s.27)

İş Bankası Balat Şubesi planları (Femir- Akozan, 1953, s.27)

BİRİNCİ KAT PLANI

Yer: İstanbul/ Fatih

Adres: Bilinmemektedir.

Yapım Yılı: 1952

İşveren: İş Bankası

Proje tipi: Mevcut yapıda tasarım

Genel bilgi: Mevcut apartmanın zemin katında mekanın banka şubesi olarak düzenlenmesi projesidir. Yapının tek girişi ön cephesindedir.

Program: Müşteri holü, ofisler, ıslak hacimler

Mekan organizasyonu: Banka girişi rüzgarlıklı olarak tasarlanmıştır. Çalışanlar ait kısım girişin solunda banko ile ayrılır. Bankonun formu çalışan ve müşteri holü kısmında işlevsel mekanlar oluşmasını sağlar: Veznenin olduğu kısımda çalışanlar kısmını genişletecek biçimde şekillendirilmiştir, şefe ait birimin kaldığı kısımda müşteri holünü genişletir. Banka çalışanların kullanabileceği giriş cephesinde küçük pencereleri bulunan tuvalet ve bitişiğinde bodruma inen merdiven ofis ile bağlantılı olarak, mekanlar duvarlarla bölünmüş, çalışan kısmından kapılarla mekanlara geçilmektedir. Şef masası giriş cephesinden ışık alabilecek şekilde yerleştirilmiştir.

Cephe özellikleri: Cephenin tamamını kaplayan İş Bankası yazısı, kapı ve pencerelere İş Bankası logoları mevcut apartmanın zemin katındaki pencerelere eklenmiştir. Islak hacimler için cephenin sol tarafında üst seviyede yuvarlak açıklıklar kullanılmıştır.

İç Mekan: Müşteri holünde köşelere oturma elemanları yerleştirilmiş ve sirkülasyona engel olmalarının önüne geçilmiştir. Mekanların duvarları ve tavanları ahşap görünümlü malzeme ile kaplanmıştır.

Yapısal Sistem: Bilinmiyor.

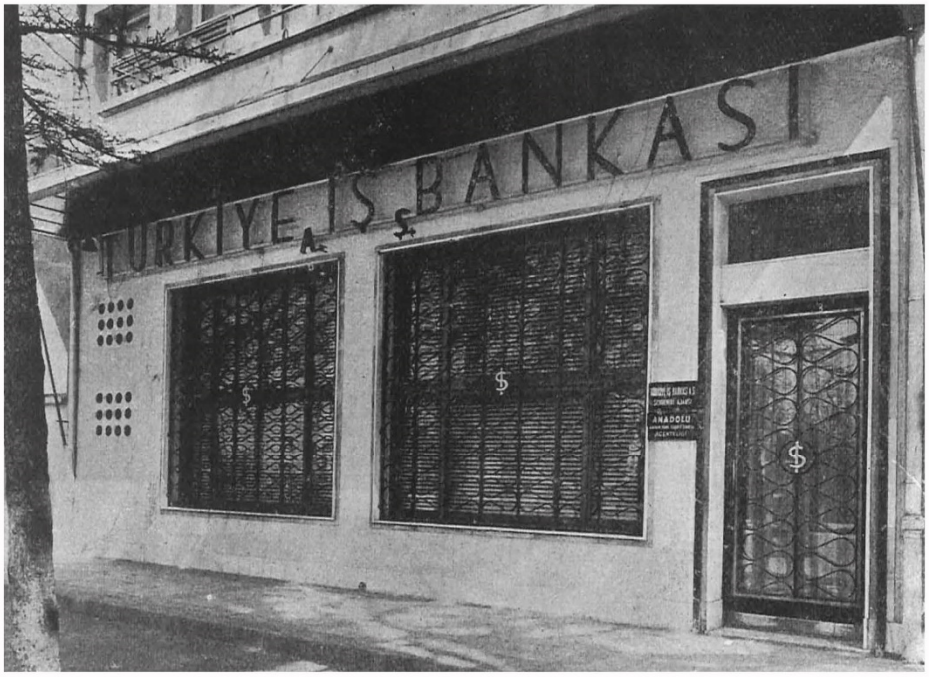
Yapı Malzemesi: İç mekanda duvar ve tavanlar ahşap ve ahşap görünümlü malzeme ile kaplıdır.

Teknik Detaylar: Dikdörtgen biçimli, tavan kaplamasına gömülü floresan aydınlatma elemanları kullanılmıştır. Duvara ankstre aşağı yöne ışık veren aplikler de vardır.

Günümüzdeki durumu: Bu binanın son durumu bilinmemektedir. İş Bankası bu semtte başka bir adrestedir.

Kaynak:

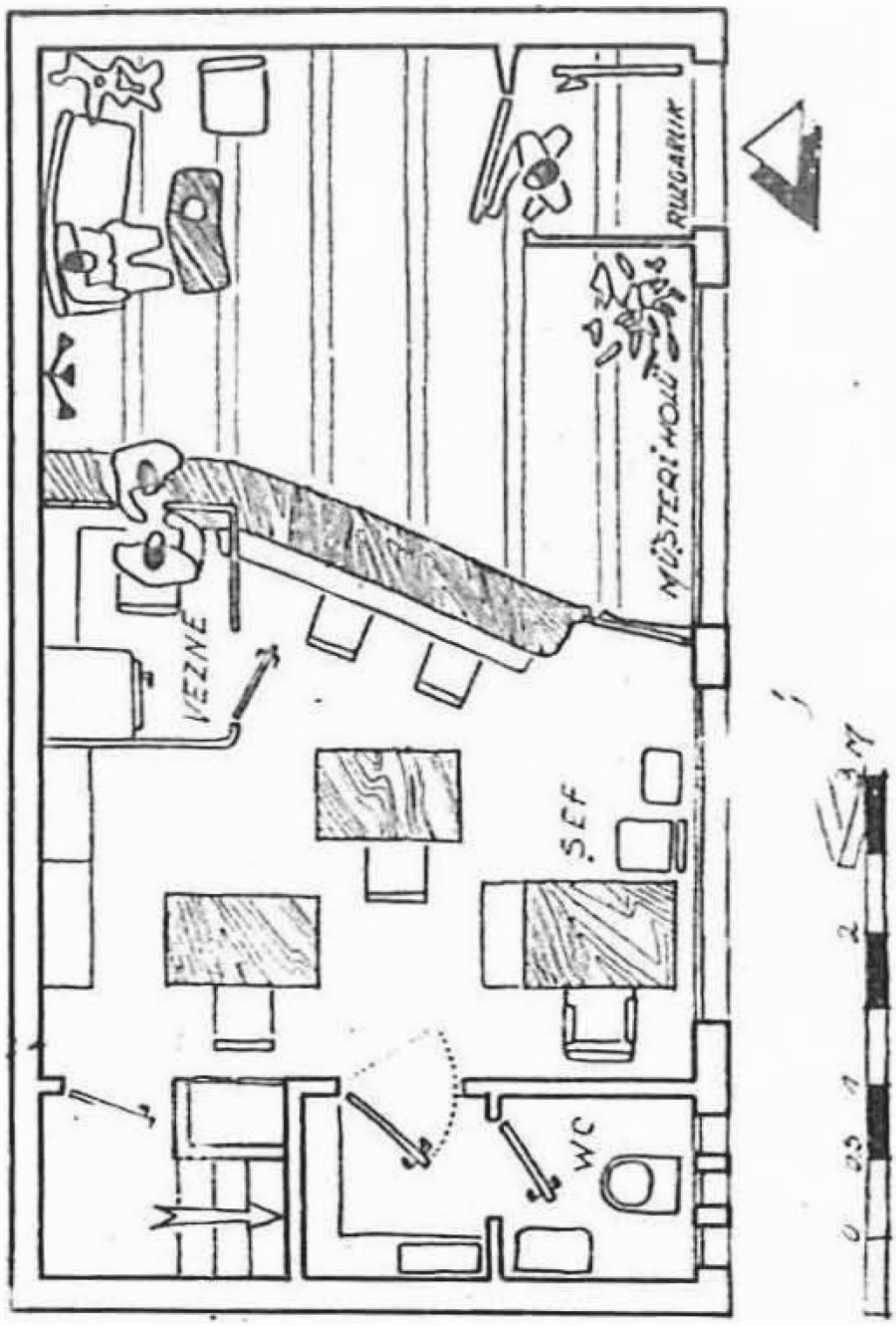
Femir H. Akozan F. (1953). Türkiye İş Bankası Küçük Ajans Binaları, Arkitekt, 255-256-257-258, 26-31.

İş Bankası Şehremini Ajansı
(Femir- Akozan, 1953, s.31)

İş Bankası Şehremini Ajansı
(Femir- Akozan, 1953, s.31)

İş Bankası Şehremini Ajansı (Femir- Akozan, 1953, s.31)

İş Bankası Kazlıçeşme Ajansı (ist.52.4) *Feridun Akozan'la*

Yer: İstanbul/ Kazlıçeşme

Adres: Bilinmemektedir.

Yapım Yılı: 1952

İşveren: İş Bankası

Proje tipi: Banka ajansı, mevcut yapıda tasarım. Genel bilgi: Mevcut apartmanın zemin katında mekanın banka şubesi olarak düzenlenmesi projesidir. Müşteri girişi ve servis girişi ayrılmıştır.

Program: Müşteri holü, ofisler, ıslak hacimler, depo, şef odası

Mekan organizasyonu: Girişte camekanlı rüzgarlık tasarlanmıştır. Banka bankacılık faaliyetleri ile ilgili kısım ve çalışanlara ait birimler ve servis birimlerinin bulunduğu kısım olarak ikiye ayrılmış; iki birime ayrı giriş tasarlanmıştır. Bankacılık faaliyetleri kısmında, banko, müşteri holü ve banka ofisi kısımlarını tanımlamaktadır. Şef odası girişin karşısındadır; cam bölücülerle ayrılmış olan birim, müşteri holü ve çalışanlar kısmı ile ilişkilidir. Vezne holün üzerinde camlarla bölünmüş alandadır. Banka çalışanların kullanabileceği ofisle bağlantılı olarak tasarlanan ıslak hacimler, depo ve dikey sirkülasyon elemanlarının bulunduğu alan tasarlanmıştır. Lavabo ve tuvalet ayrılmıştır, ofisten depoya giriş lavabonun bulunduğu birimden yapılmaktadır Müşteri holünde köşelere oturma elemanları yerleştirilmiş ve sirkülasyona engel olmalarının önüne geçilmiştir.

Cephe özellikleri: -

İç Mekan: Cephenin karakteri tavan ve duvarın kaplama tasarımlarında kullanılmış, iç mekanda duvarlar ve tavan ahşap görünümlü malzeme ile kaplanmıştır.

Yapısal Sistem: Bilinmemektedir.

Teknik Detaylar: Bilinmemektedir.

Günümüzdeki durumu: Bu binanın son durumu bilinmemektedir. İş Bankası bu semtte başka bir yer kullanmaktadır.

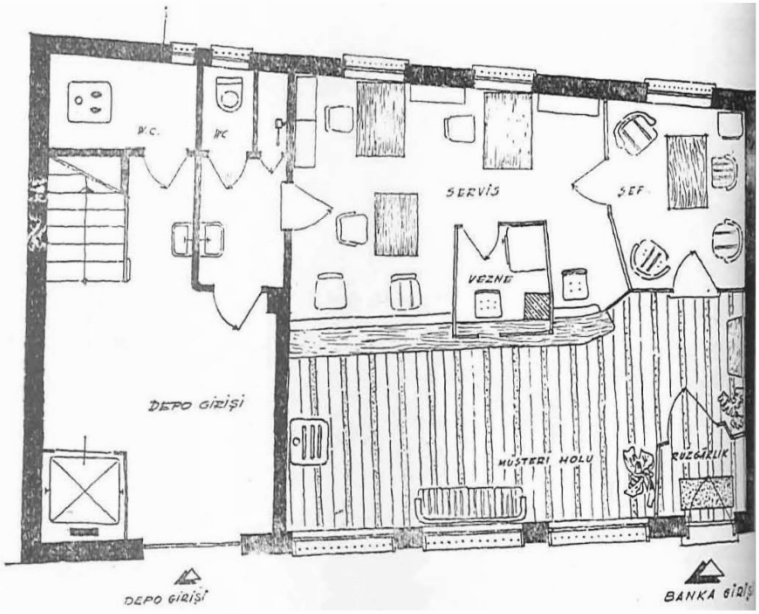
Kaynak:

Femir H. Akozan F. (1953). Türkiye İş Bankası Küçük Ajans Binaları, Arkitekt, 255-256-257-258, 26-31.

İş Bankası Kazlıçeşme Ajansı (Femir- Akozan, 1953, s.28)

İş Bankası Kazlıçeşme Ajansı (Femir- Akozan, 1953, s.28)

SAS (Scandinavian Airlines Systems) Ajansı (ist.53.1) *Feridun Akozan'la*

Yer: İstanbul / Harbiye

Adres: Cumhuriyet Caddesi No: 48 B Şişli (Pegasus Evi'nin zemin ve asma katı)

Yapım Yılı: 1953

Proje tipi: Havayolları ajansı, Mevcut yapıda tasarım- İç Mekan

İşveren: SAS Havayolları ve Nakliyat Şirketi

Genel bilgi: SAS Acentası, Pegasus Evi projesinin parçası olarak tasarlanmıştır. Zemin kat ve asma kattan oluşan acentanın zemin katı ön büro ve bilet satış işlemlerine, çalışanlar kısmından ulaşılan asma katı toplantı salonu ve bürolardan oluşmaktadır. Çalışanlar ve müşteri için iki ayrı giriş düşünülmüştür.

Program: Müşteri holü, ön büro, bagajlar, ofisler ve ıslak hacimler, toplantı salonu, müdür odası, depo, tuvalet ve bürolar bulunur.

Mekan organizasyonu: Zemin katta yapının çalışanlara ait kısım arkasında asma kata çıkan merdivenle ve ıslak hacimlerle ilişkili olarak tasarlanmış, L biçimli sirkülasyon ve müşteri bekleme alanıyla çevrilidir. Çalışan kısmının doğusundaki merdivenle asma katta çalışanlara ait bürolara ulaşılmakta, asma katta geniş merkezi holden mekanlara ulaşılmaktadır. Cephe alan tarafa büro, müdür odaları, içte kalan kısımlara depo ve ıslak hacimler yerleştirilmiştir. Yapının esas birimleri eş büyüklükte büro, müdür ve toplantı odasıdır; büro yapının ana giriş cephesi tarafında diğer iki birimse caddeye bakan tarafta konumlanmaktadır. Toplantı salonunun güneyinde daha küçük olan büro yer almaktadır.

Cephe özellikleri: Geniş vitrinli olarak tasarlanan SAS bürosunun cepheleri yapının bulunduğu Pegasus Evi'nin mimarı Haluk Baysal'a aittir. Büronun bulunduğu cephelere SAS tabelası yerleştirilmiştir.

İç Mekan: SAS İstanbul bürolarında müşteri holünde duvara dayalı sabit oturma elemanları mekanın batı köşelerinde L biçiminde kullanılmıştır. Mekandaki diğer sabit teşhir elemanı, banko lineer hat halinde yön değiştirerek ve kırılma yaptığı kısımlar yuvarlak olarak pah verilmiş ve ergonomik olması sağlanmıştır.

Çalışanların kullandığı kısımda ve müşteri holünde; hareketli tefriş elemanı olarak masa, kolçaksız sandalye, kolçaklı kanepe, kolçaklı koltuk ve amorf yüzeyli sehpa uygun oturma ve sosyalleşme alanları oluşturacak biçimde yerleştirilmiştir.

Ayrıca müşteri holünde reklam ve duyuruları asmak üzere, ayaklı pano yerleştirilmiştir. Ofislerde geleneksel desenli halı kullanılmıştır. Zemin katta çalışanların olduğu kısımda tavanda aydınlatma elemanları belli aralıklarla yerleştirilmiştir.

Yapısal Sistem: Betonarme

Teknik Detaylar: Zemin katta bankonun yanında bagaj terazisi bulunur.

Günümüzdeki durumu: Pegasus Evi yapılan eklerle özgün halinden oldukça uzaklaşmıştır. Zemin katta SAS'ın bulunduğu kısım Aeroflot firmasına ait acenta yer alır. Orijinal tasarıma ait bir iz kalmamıştır.

Kaynak:

Femir H. (1953). SAS Büroları, Arkitekt , 261-262, 129-131.

Baysal H. (1953). Pegasus Evi, Arkitekt, 261-262, 121-128.

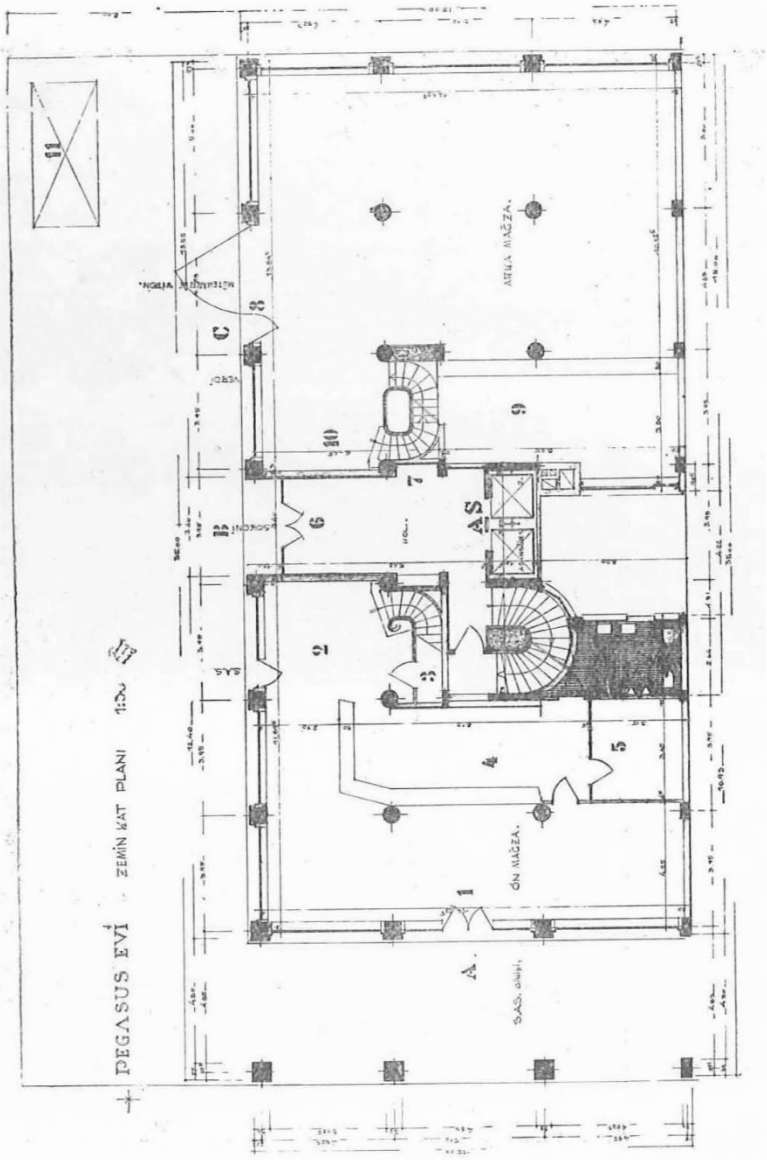
"Almanya'ya SAS ile Uçunuz", Cumhuriyet Gazetesi, 24 Mayıs 1954, s:3.

SAS Ofisi (Haluk Baysal'ın tasarladığı Pegasus Evi'nin zemin katı) (Baysal, 1953, s.122)

SAS İstanbul Bürosu iç mekan (Femir, 1950, s.130)

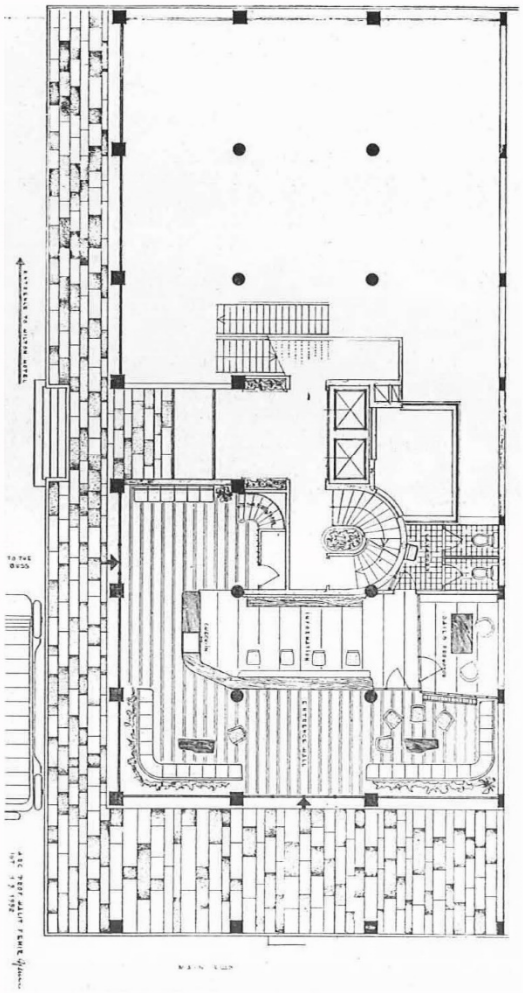

Pegasus Evi zemin kat
(Baysal, 1953, s.125)

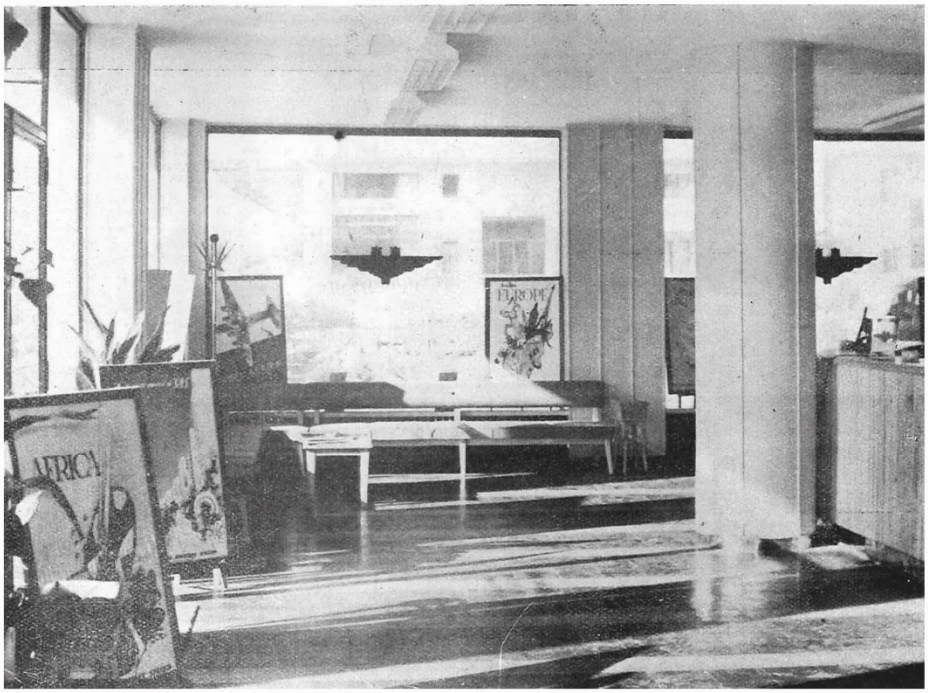
ZEMİN KAT:

A. ğ. - Ön mağaza. Skandinav Hava yolları
1. - Müşteri holü
2. - Tartı ve çıkış
3. - Depo, santral
4. - Memur bankosu
5. - Şeg

B. - Pegasus evi.
Sokoni Vakum T.A.Ş.
6. - Hol
7. - İnformasyon

SAS Ofisi (Femir s.130)

SAS Ofisi İç Mekan (Femir- Akozan, 1953, s.128)

SAS İstanbul Bürosu iç mekan (Femir, 1950, s.131)

SAS reklamı (Vatan 17.04.1954)

SAS Reklamı alt satırda Ankara ve İstanbul Bürolarının adresleri yer alıyor. (Cumhuriyet, 24.05.1954)

Pegasus Evi Günümüzdeki hali (Ekin İnan kişisel arşivi)

Pegasus Evi Günümüzdeki hali (Ekin İnan kişisel arşivi)

Pegasus Evi Günümüzdeki hali (Ekin İnan kişisel arşivi)

SAS (Scandinavian Airlines Systems) Ajansı (ank. 53.2) *Feridun Akozan'la*

Yer: Ankara

Adres: Atatürk Blv., No:67E, Çankaya

Yapım Yılı: 1953

İşveren: SAS Havayolları ve Nakliyat Şirketi

Proje tipi: İç Mekan

Genel bilgi: Büyük Sinema, otel işhanı, sinema kompleksi olarak 1949 senesinde inşa edilmiştir. İşhanı sinemanın üstünde konumlanır.

Program: Bilinmemektedir.

Mekan organizasyonu: Bilinmemektedir.

İç Mekan: Bilinmemektedir.

Yapısal Sistem: Betonarme

Yapı Malzemesi: Bilinmemektedir.

Teknik Detaylar: Bilinmemektedir.

Günümüzdeki durumu: Yerinde değildir.

Kaynak:

"Almanya'ya SAS ile Uçunuz", Cumhuriyet Gazetesi, 24 Mayıs 1954, s:3.

Mortaş A. (1949). Büyük Sinema, Arkitekt sayı:205-206, 1949 Sayfa: 3-13

Air Shippers Manuel. (1964). Import Publications

Url https://twitter.com/AnkaraApartman/status/697333922582102016/photo/2

Abidin Mortaş imzalı Ankara Büyük Sinema (Mortaş, 1959, s.5)

Ankara Büyük Sinemanın şimdiki hali Büyük Çarşı (Url)

İş Bankası Beyoğlu Şubesi (ist.53.1) *Feridun Akozan'la*

Yer: İstanbul/ Beyoğlu

Adres: İstiklal Cad. No:144

Yapım Yılı: 1953

İşveren: İş Bankası

Proje tipi: Mevcut yapıda tasarım, ticari mekan, iç mekan tasarımı

Program: Müşteri holü, ajanslar, tesisat odası, pasif servisler, kiralık kasalar, kasa.

Genel bilgi: Nirven Haritalarında Dördüncü Sigorta Han olarak belirtilmiş İş Bankası tarafından satın alındıktan sonra İş Han olarak bilinen yapının zemin kat, birinci kat ve bodrum mekanlarının bir kısmı banka olarak işlevlendirilmek üzere bölücü ve taşıyıcı duvarlarına müdahale edilmiş, birinci katta daha fazla alan açmak üzere yapının birinci kattaki mevcut cephesi yıkılmış yeniden özgün halinden farklı mimari dilde cephe tasarlanmıştır. Goad Haritaları'nda aynı parselde altı dükkan üstü konut olan ahşaptan yapılmış başka bir yapının bulunduğunun ifade edilmesi, yapının 20. yy yapısı olduğunu ortaya koyar. İş Bankası Beyoğlu'nun müşteri girişi mekanın güneydoğu tarafından, servis girişi kuzeydoğu taraftan yapılmaktadır.

Mekan organizasyonu: Zemin katına müşteri holü, müdürler; birinci katına pasif servisler; bodrum katına kiralık kasalar ve tesisat merkezi yerleştirilmiştir. Zemin katta müşteri ve servis için iki ayrı giriş bulunur. Caddeye bakan cephedeki müşteri girişi, özelleşmiş alan oluşturmaktadır; bu girişten dar ve uzun ve iki ayrı kota oturan bir mekan olan müşteri holüne ulaşılır. Müşteri holü ve çalışan ofisini ayıran banko, dar alanda etkin çalışma mekanları oluşturmak için planda birbirine dik kesişen lineer hatlarla biçimlendirilmiştir. Müşteri holünde birinci kata çıkan tek kollu bir merdiven vardır. Çalışanlara ait ofis, mekanın kuzeybatı ve kuzeydoğusunda yer almaktadır.

Çalışanlar ofisinde kapalı mekanlar oluşturmak yerine mekanlar bölücü yüzeylerle ve evrak asansörü, dikey sirkülasyon elemanı ögeleri ile ayrılmış ve mekanda akışkanlık sağlanmıştır.

Çalışanlara ait merdivenler, yapının kuzeybatı ucunda doğal ışık almayan yerinde çalışanlar ofisi ile bağlantılı olan, ıslak hacimlerle bir arada ve ayrı bir merdiven de kuzeydoğuda apartmanın ana giriş kapısının yanına yerleştirilmiştir. Ayrıca müşteriler için müşteri girişinin yanında bodrum kattaki kiralık kasalara inmek için ayrı bir merdiven de tasarlanmıştır.

Birinci kat ve bodrumun planı kaynakta bulunmamaktadır.

Cephe özellikleri: Mevcut yapının cephesinde zemin kattaki zemine kadar inen açıklıklar daraltılmadan kısaltılmış ve cephe yüzeyleri iki renk Afyon mermeri ile kaplanmıştır. Birinci katta yapının cephesi yıkılarak özgün özelliklerinden çok farklı düz yüzeyler ve birbirine bitişik pencerelerden oluşan cephe yapılmıştır.

Yapısal Sistem: Mevcut yapının döşemeleri nervürlü ve kaset taşıyıcılı olarak yapılmış, yarı kagir yarı betonarmedir. Yenileme sırasında yapıya çelik çerçeve eklenmiştir.

İç Mekan: Duvarlar koyu renk ahşap lambri, tavanlar açık renk lambri ile kaplanmıştır. Müşteri holünde çift tonlu doğal mermer ile desen oluşturan kaplama, çalışanlar kısmında yapay mermer kaplama uygulanmıştır. Çalışma mekanları arasındaki bölücüler ahşap strüktürle kurulmuş şeffaf yüzeylerle yapılmıştır.

İş Bankası Beyoğlu Şubesi'nde tefriş elemanlarının çoğu hareketli olarak düşünülmüştür; sadece banko sabit tefriş elemanıdır.

Banko, mekânsal ihtiyaçlara yanıt verecek biçimde form verilerek tasarlanmıştır İş Bankası Beyoğlu Şubesi'nde çalışanlara ait tümü metalden çekmeceli masalar, tekerlekli ofis sandalyeleri ve dosya dolapları yurtdışından ithal edilerek kullanılmıştır. Banka şubesinde diğer bütün mobilyalar, mimarların tasarımıdır ve özel olarak üretilmiştir. Müşteri holünde müşterilerin kullanımı için farklı tipte oturma elemanları kullanılmıştır. Girişin solundaki merdivenin duvarına dayalı amorf biçimli oturma elemanı kullanıldığı görülmektedir. Şube için mobilyaların oturma fontu ve sırt dayama platformu kaplanmış kolçaklı kanepe ve koltuklar, masa ve sehpalar farklı tonlarda üretilmiştir. Müdür odasında şeffaf yüzeyli sehpa bulunmaktadır.

Yapıda çalışanlar kısmında floresanlar, müşteri holü ve müdür odasında endirekt ışık veren aydınlatma elemanları kullanılmıştır. Zemin kattan birinci kata çıkan betonarme strüktürlü ve mermer kaplı merdiven tasarımın önemli bir ögesidir. İş Bankası Beyoğlu Şubesi'nde ışıklandırma için floresan lambalar kullanılmıştır. Müşteri holünde iki sarkıt avizenin takılı olduğu aydınlatma elemanı duvara ankstre aydınlatma vardır, müdür odasında üçlü olarak yerleştirilmiş ortada daralan ve endirekt ışık veren aydınlatma elemanı kullanılmıştır.

Teknik Detaylar: Banka yapısı için mevcut yapının zemin ve birinci katta bölücü ve taşıyıcılar üzerinde değişiklikler yapılmış ve yapıya çelik strüktür eklenmiştir. Ayrıca kat yüksekliklerinde düzenleme yapılmıştır. Bodrumda sıcak hava ve soğuk hava tesisatı için merkez kurulmuştur. Bankada telefon, düofon tesisatı, yangın ihbar ve yangın söndürme için su tesisatı ve evrak taşımak için montşarj bulunmaktadır.

Günümüzdeki durumu: İş Bankası yakın geçmişte buradan taşınmıştır. Yapı boşaltılmış ve restorasyon geçirecektir.

Kaynak:

Femir H. Akozan F. (1954) Türkiye İş Bankası Beyoğlu Şubesinin Yeni Binası, Arkitekt, 269-270-271-272, 51-56.

Goad Haritaları

Nirven Haritaları

Teğet Mimarlık ofisinden alınan sözlü bilgi

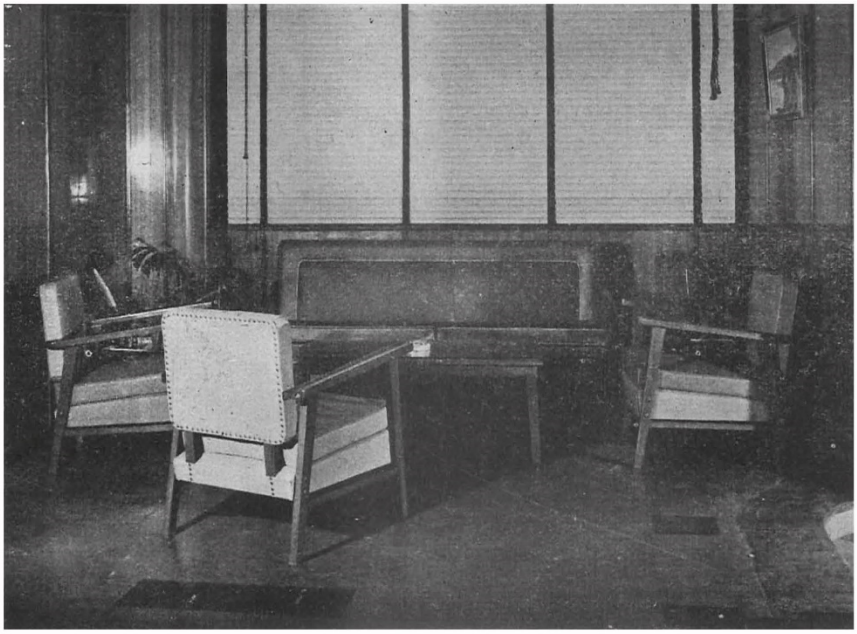
İş Bankası Beyoğlu Şubesi (Femir- Akozan, 1953,s.51)

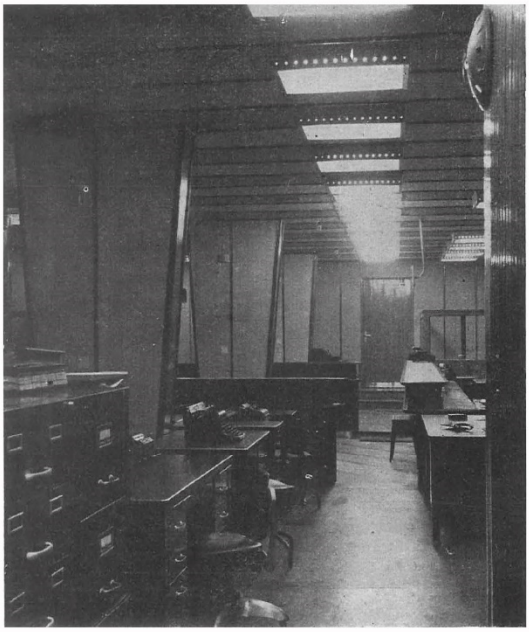
İş Bankası Beyoğlu Şubesi (Femir- Akozan, 1953, s.52)

İş Bankası Beyoğlu Şubesi (Femir- Akozan, 1953, s.52)

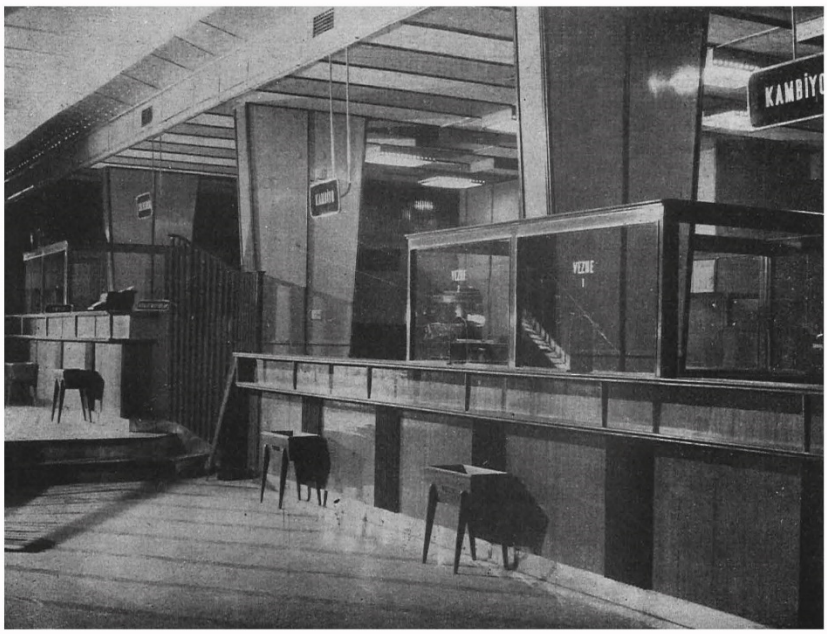
İş Bankası Beyoğlu Şubesi (Femir- Akozan, 1953, s.53)

İş Bankası Beyoğlu Şubesi
(Femir- Akozan, 1953, s.53)

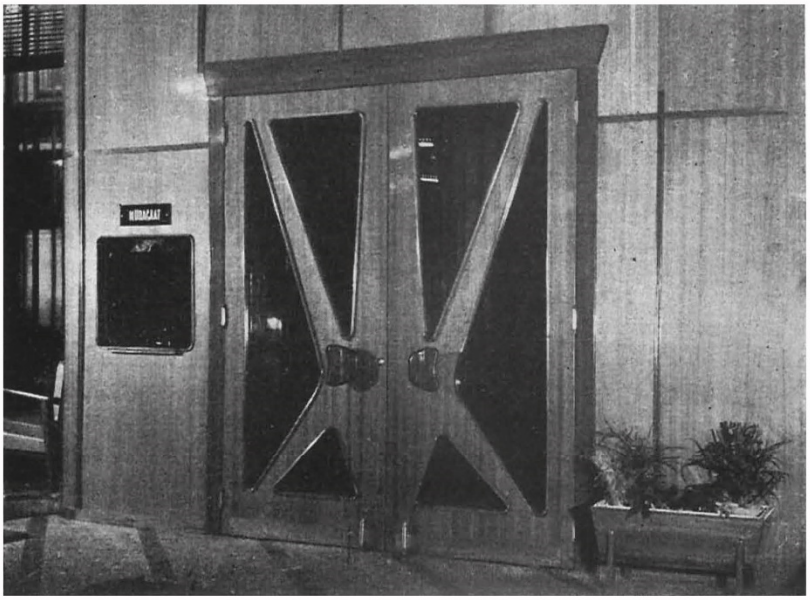
İş Bankası Beyoğlu Şubesi (Femir- Akozan, 1953, s.54)

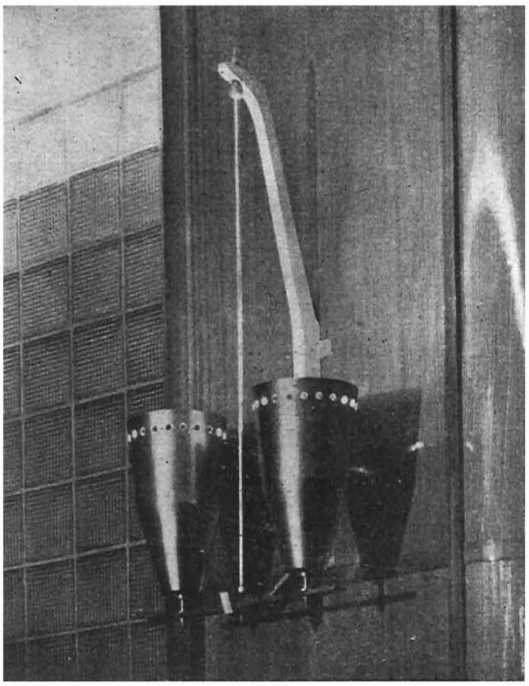
İş Bankası Beyoğlu Şubesi (Femir- Akozan, 1953,s.54)

İş Bankası Beyoğlu Şubesi (Femir- Akozan, 1953,s.55)

İş Bankası Beyoğlu Şubesi (Femir- Akozan, 1953, s.55)

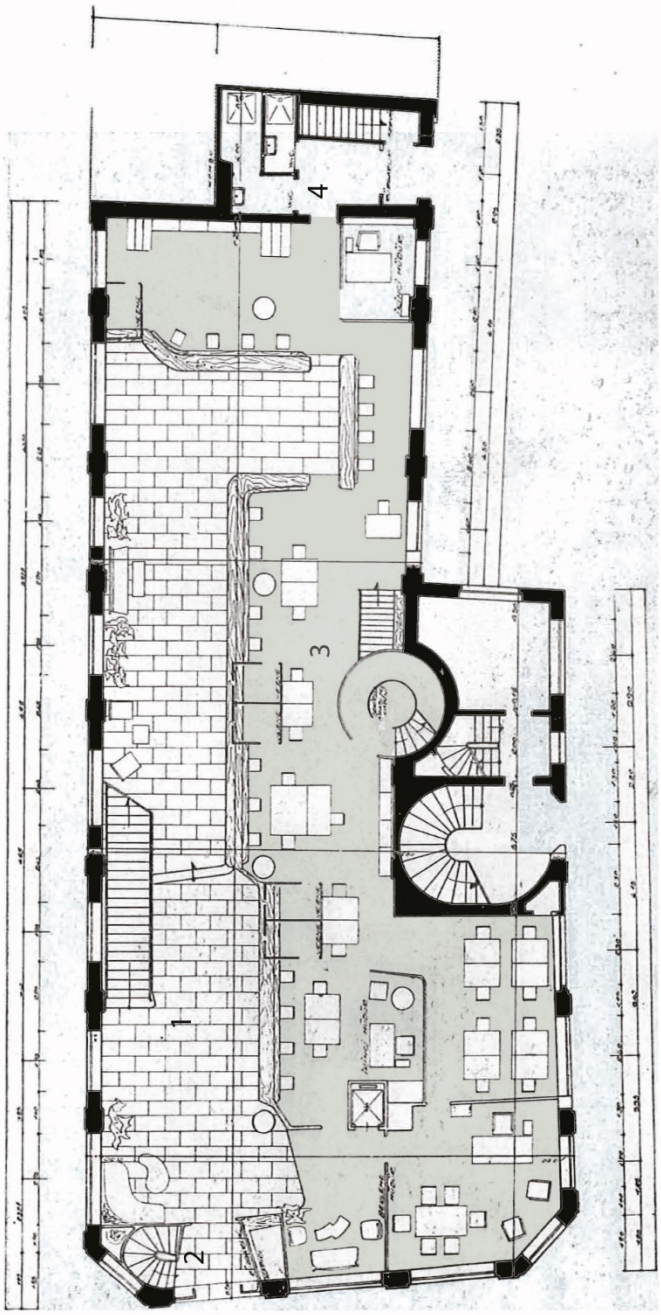

İş Bankası Beyoğlu Şubesi
(Femir- Akozan, 1953, s.55)

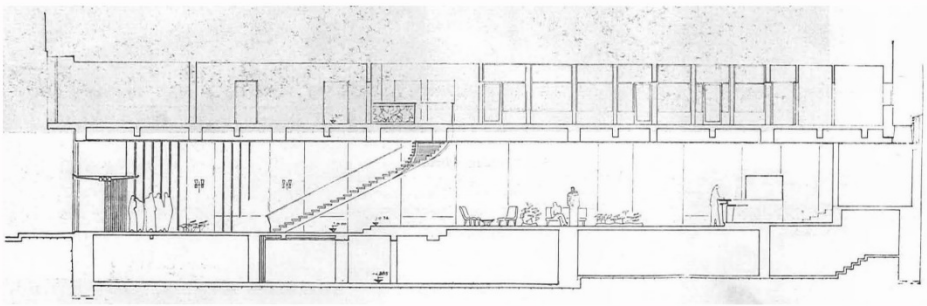
İş Bankası Beyoğlu Şubesi (Ekin İnan Kişisel arşivi)

İş Bankası Beyoğlu Şubesi (Femir- Akozan, 1953, s.56)

1. - Müşteri holü
2. - Bodrum merdiveni
3. - Çalışan ofisi
4. - Islak hacimler

Komili Sabun Fabrikası (ist.54.1) *Feridun Akozan'la*

Yer: İstanbul/ Silahtarağa

Adres: Bilinmemektedir.

Yapım Yılı: 1954

İşveren: Komili Sabun Şirketi

Program: Bilinmiyor.

Proje tipi: Fabrika

Genel tariff: Bilinmemektedir.

Mekan organizasyonu: Bilinmemektedir.

Cephe özellikleri: Bilinmemektedir.

İç mekan: Bilinmemektedir.

Yapısal Sistem: Bilinmemektedir.

Yapı Malzemesi: Bilinmemektedir.

Teknik Detaylar: Bilinmemektedir.

Günümüzdeki durumu: Bilinmemektedir.

Kaynak:

Arkitekt Dergisi (1969). Feridun Akozan, 334, 52-53,58.

"Komili", Cumhuriyet Gazetesi, 11.12.1958, sf:6

Komili Sabun Fabrikasının ilüstrasyonu
(80 yıllık firmanın yeni kurulan tesisleri dediği
Halit Femir'in 1954'te gerçekleştirdiği yapı olmalıdır.)
(Cumhuriyet, 11.12.1958)

Türmesan Metal Fabrikası (ist.54.2) *Feridun Akozan'la*

Yer: İstanbul/ Eyüp

Adres: Bilinmemektedir.

Yapım Yılı: 1954

İşveren: Türmesan Metal Şirketi

Proje tipi: Fabrika

Genel tarif: Bilinmemektedir.

Program: Bilinmemektedir.

Mekan organizasyonu: Bilinmemektedir.

Cephe özellikleri: Bilinmemektedir.

İç Mekan: Bilinmemektedir.

Yapısal Sistem: Bilinmemektedir.

Yapı Malzemesi: Bilinmemektedir.

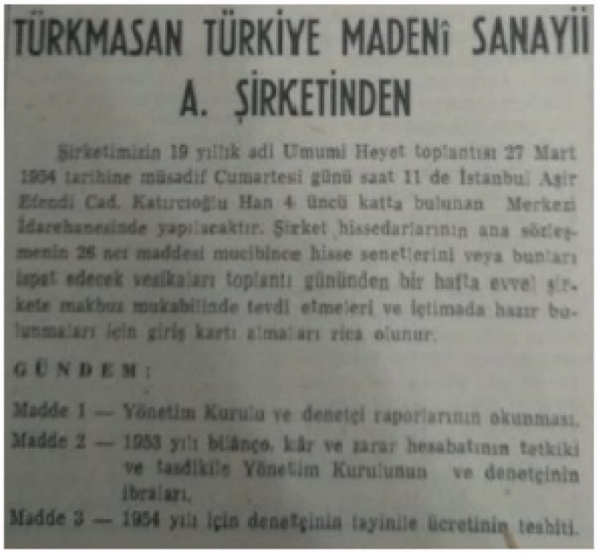
Teknik Detaylar: Bilinmemektedir.

Günümüzdeki durumu: Bilinmemektedir.

Kaynak:

Arkitekt Dergisi (1969). Feridun Akozan, 334, 52-53,58.

"Türkmesan Türkiye Madeni Sanayi A. Şirketinden", Vatan, 21 Şubat 1954 s:2

TÜRKMASAN TÜRKİYE MADENÎ SANAYİİ
A. ŞİRKETİNDEN

Şirketimizin 19 yıllık adi Umumi Heyet toplantısı 27 Mart 1954 tarihine müsadif Cumartesi günü saat 11 de İstanbul Aşir Efendi Cad. Katırcıoğlu Han 4 üncü katta bulunan Merkezi İdarehanesinde yapılacaktır. Şirket hissedarlarının ana sözleşmenin 26 ncı maddesi mucibince hisse senetlerini veya bunları isbat edecek vesikaları toplantı gününden bir hafta evvel şirkete makbuz mukabilinde tevdi etmeleri ve içtimada hazır bulunmaları için giriş kartı almaları rica olunur.

GÜNDEM:

Madde 1 — Yönetim Kurulu ve denetçi raporlarının okunması.
Madde 2 — 1953 yılı bilânço, kâr ve zarar hesabatının tetkiki ve tasdikile Yönetim Kurulunun ve denetçinin ibraları.
Madde 3 — 1954 yılı için denetçinin tayinile ücretinin tesbiti.

Türmesan Fabrikası'na ait bir toplantı haberi
(Vatan, 21.2.1954)
(Birgün sonra aynı gazetede Türmesan olarak
düzeltme yapılmıştır.Vatan 22.02.1954 s:5)

Haliç Feneri (ist.54.3) *Feridun Akozan'la*

Yer: İstanbul

Adres: Bilinmemektedir.

Yapım Yılı: 1954

İşveren: Bilinmemektedir.

Proje tipi: Deniz feneri

Genel bilgi: Bilinmemektedir.

Program: Bilinmemektedir.

Mekan organizasyonu: Bilinmemektedir.

İç Mekan: Bilinmemektedir.

Cephe özellikleri: Bilinmemektedir.

Yapısal Sistem: Bilinmemektedir.

Teknik Detaylar: Bilinmemektedir.

Günümüzdeki durumu: Bilinmemektedir.

Kaynak:

Anonim. (1969). Feridun Akozan, Arkitekt, 334, 52-53, 58.

EK B : Ek Bilgiler –Anılar

EK B1: Utarit İzgi Galatasaray Lisesi ile ilgili anılarında Delloue hocanın etkinliğini anlatmaktadır:

> Bir gün 'Bilmiyorum kaç kişi ilgilenecek ama akşamları size bir müzik seansı yapacağım. Klasik Batı Müziği açıklamalarını da yapacağım. Benim evdeki plaklarımı getireceğim, sonunda soru sorabilirsiniz dedi. Biz konser salonuna gittik, akşam dersten sonra. Başladı bize müziğin genel kurallarını anlatmaya. Tabii bu genel kurallar içerisinde kendi Fransız müziğini de anlatıyordu. Bize çaldığı bütün plaklar Fransız müziğiydi. Tabii o anda -şimdi düşünüyorum da o anda görmediğim şeyi- kültürünün de önemini bize vurguluyordu. İşte Delaurs (Delloue) böyle bir insandı.
>
> Bu seanslarda müziği bize genel bir sanatsal çizginin içinde olabildiğince açıkladı. Bu arada armoni nedir . (…) Ritm dediği zaman mimariye atladı, resme atladı.(Gezgin, 2003, s.76)

EK B2: İzmir Vilayet Pavyonu'nun kuruluşu hakkında Behçet Uz'un ifadelerine yer veren gazete haberi

> Bu azimle çalışırken, bizden evelki nesillerin yaptıklarını öğrenmek ve bizim yaptıklarımızı da bizden sonraki nesillere göstermek suretiyle hedefimizi daha güzel tayin etmek ve bir taraftan da terbiyevî bir hizmet yapmak imkânlarını elde etmek istiyoruz. Bu maksatla, bu sene de mutat olduğu veçhile 20 ağustosta açılacak İzmir enternasyonal fuvarına yetiştirmek üzere Kültürpark sahasında bir pavyon tesis edeceğiz. Üç İzmir (Dünkü, bugünkü, yarınki İzmir) adı ile ve mevziî mahiyette açılacak bu pavyonda, geniş bir tarihî ehemiyeti haiz olan şehrimizin, milâddanevelki zamanlarda ilk kuruluşundan bugüne kadar geçirdiği istihaleler tebarüz ettirilecektir. Bu mevzu etrafında bilhassa dünkü İzmir'i canlandırabilmek için, İzmir' in uzak ve yakın eski hallerini bilmeğe ihtiyaç vardır. Bu itibarla, en eski İzmir'den itibaren, şehrimizin umumî vasıflarının, şehircilik noktasından hususiyetlerini ortaya koyacak eskiden kalma plânlar, resimler, tablolar ve sair vesikaları toplamağa çalışıyoruz. Şehircilik bir bakımdan da şehir halkının yaşayışiyle alâkadar olduğundan, eski hayatı canlandıracak elbiseler, ziynet ve ev eşyası örnekleri de işimize yarıyacaktır. Gene ayni maksatla İzmirli şairlerin eserlerine, İzmir'e ait halk şarkılarının küftelerine ve notalarına ihtiyacımız olacaktır. Şu suretle, muhtelif devirlere ait eski İzmir ve eski İzmirli hayatı yanyana getirilerek güzel bir mukayese yapmak imkânı elde edilecektir. Bu geniş ve güç mevzuun bir hamlede başarılması hiç şüphe yok ki imkânsızdır. Onun için bizim şimdilik yapacağımız, seneler geçtikçe noksanları telâfi edilerek tekâmüle vasıl olacak bu işde ilk adımı atmaktan ibarettir. Bununla beraber bu ilk teşebbüsümüzün de mümkün olan mükemmeliyetle meydana çıkması hususunda aziz vatandaşlarımızın İzmir'e olan sevgilerine güveniyoruz. İzmir'in hususiyetleri Vatandaşlarımızdan ricamız şudur: elinde İzmir şehrine ait aşağıda yazılı vesika ve malûmat bulunanlar bunları lütfen İzmir belediyesine muvakkaten veya bedeli mukabilinde versinler.
>
> 1 — Milâddanevel ve milâddan sonra İzmir şehrinin kurulduğu yerleri ve şekilleri gösterir yazılı malûmat, krokiler, haritalar, mahkûkât, meskûkât, resimler fotoğraflar ve saire.
>
> 2 — İzmir'de icrai hükümet edenlere ve İzmir'in eski sakinlerine ait her türlü vesikalar,

3 — Muhtelif devirlerdeki İzmir'deki mimarî tarzını gösterir her nevi vesikalar.

4 — İzmir'e ait tarihî kıymeti haiz el yazısı ve basma kitaplar, risaleler, muhtıralar.

5 — Uzak ve yakın eski İzmir'e ait ev eşyası, ziynet eşyası, elbiseler ve sair eşya veya bunların fotoğrafları.

6 — İzmir'e ait şiir ve nesir, destan, halk türküleri, güfteleri ve besteleri.

7 — Bunlar ve bunlara mümasil kıymetli vesikaların nerelerde ve kimlerde bulunduğunun bildirilmesi. (Ulus, 13.5.1939)

EK B3:

VEFAT

Balıkesir eşrafından, merhum Ahmet ve merhume Hanife Kabakçı'nın oğlu, Hüsniye Kabakçı'nın eşi, merhum Mehmet Kabakçı ve Vesile Tekin, Balıkesir tüccarlarından İsmail Kabakçı, İstanbul tüccarlarından Hakkı Kabakçı'nın kardeşleri ve Balıkesir tüccarlarından Şeref Kabakçı, Müşerref Aynaoğlu, Meserret Yeşilpınar'ın babaları, İş Bankası Kayseri Şube Müdürü Kâmil Yeşilpınar ve Makina Kimya Endüstrisi Kurumu Müdürlerinden Yüksek Mühendis Reşat Aynaoğlu'nun kayınpederleri, Zerrin, Levent Aynaoğlu ve Ahmet, Cemil Osman Yeşilpınar'ın dedeleri Balıkesir tüccarlarından

CEMİL KABAKÇI

17.1.1966 pazartesi gecesi Hakkın rahmetine kavuşmuştur. Vasiyeti üzerine 18.1.1966 salı günü Balıkesir Pamukçu köyündeki aile kabristanına defnedilmiştir. Merhuma Cenabı Hakktan mağfiret dileriz.

Kabakçı, Aynaoğlu, Yeşilpınar Aileleri

Şekil B.1: Cemil Kabakçı'nın vefat ilanı (Cumhuriyet, 20.01.1966)

EK B4:

Uludağ ve Altın Sülün

Avrupa tip peynirleri

Pastörize edilmiş, sıhhî, muğaddî, fennî
en dayanıklı Türk peynirleridir.
Her yerde ısrarla arayınız.

Bursa süt tozu fabrikası

Şekil B.2 : Selim Süter'in Bursa'daki fabrikasının reklamı (Uludağ ve Altın Sülün Avrupa Tipi Peynirleri, 1940, s.1)

EK B5 : Şenesenevler Mahallesi ile ilgili Deniz Bozok'la sözlü tarih çalışmasından alınan notlar

Konutun şimdiki sahipleri olan Bozok ailesi , 1964 yılında konutu, ilk sahipleri olan Ziraat bankası çalışanı İhsan Hamit Tigrel'den satın almışlardır. Ailede konutta ilk oturan kişiler, Nedim ve Suna Erdin'dir. Yapının kalorifer tesisatı bulunmadığı için Erdin ailesi soba ile ısınmış, 1966 yılında konutun Bozok ailesine geçmesi ile konut içinde, fuel-oil ile çalışan bir ısıtma sistemi kurulmuştur. 1976 yılında ailenin büyümesi ile, bahçede şöfore ayrılmış ofis ve garajdan oluşan konuttan ayrı olan yapıya, kullanıcılar tarafından bir mekan daha eklenerek düzenleme yapılmıştır. Bu mekânsal değişim için seranın bir kısmı kesilmiş ve seranın giriş cephesine eklenmiştir. 2014 yılında konut kullanıcıları tarafından seranın yeniden düzenlenmesi, ahşap panjur ve korkulukların yeniden boyanması işlerini kapsayan bir yenileme çalışması yapılmıştır.

Konutun bahçesi İstanbul'un doğal toprak yapısını yansıtması bakımından önemlidir. Çünkü bahçe toprağında büyük bir değişiklik yapılmamıştır; (toprak değişimi, ithal tohum ekimi vs.) Bahçede İstanbul'a ait bir endemik tür olan İstanbul kardeleni yetişmektedir. Konut sakinlerinin bazıları, konutun ve bahçesinin sit alanı haline gelmesi için girişimlerde bulunmakta ve konutun geleceğe aktarılabilmesini istemektedir. (Deniz Bozok ile kişisel görüşme)

EK B6: Küçük Sahne hakkında Nedim Saban'la kişisel görüşme

> İlk yapılışında orası ciddi bir han ve altında atların bağlandığı ahır var. Atlas Sineması'nın olduğu yerde de revüler , danslar operetler oynanıyor. Üstte de han sahipleri Köçeyan'lar oturuyor.Sonra Yapı Kredi burayı kültür merkezi olarak yapmaya başlıyor. Aslında çok önemli biri var Kazım Taşkent. Türkiye'nin yetiştirdiği önemli insanlardan biri. Çok önemli bir kültür adamı. Yapı Kredi'yi ikna ediyor ve oraya küçük bir çocuk sineması yapmaya karar veriyorlar. Bu arada Muhsin Ertuğrul bir tiyatro fenomeni. Şehir tiyatrosuna dair önemli yenilikler kazandırmış. Muhsin Hoca Darülbedayi sürekli onu baskıladığı için Küçük Sahne'yi kurmaya karar veriyor ve kurulduğu zaman o dönemin önemli insanları Münir Özkul, Mücap Ofluoğlu, Sadri Alışık tiyatrosunda. (Nedim Saban ile görüşme)

EK B7:

Şekil B.3 : Küçük Sahne'de Çocuk Sineması duyurusu (Küçük Sahne'de Çocuk Sineması, s.7)

EK B8: Küçük Sahne Dergisi'nde salondaki etkinlikleri tanıtan yazıdan alıntı

Malumdur ki, bütün medeni memleketlerde çocukların, hatta on sekiz yaşından küçük gençleri, büyüklerin sinemalarına gitmeleri yasaktır. Halbuki bizde, ruh ve ahlak sağlığı bakımından zararlı filmlerin bile seyircileri arasında, çocuklar ve gençlerin sinema ihtiyacını karşılayacak sinemaların bulunmamasıdır.

Yapı Kredi bu büyük boşluğu doldurmak maksadiyle, şubelerinin bulunduğu şehirlerde peyder per, her hafta çocuklar için filmler göstermeğe bir yıldan beri başlamıştı.

Şimdi de Amerika'dan getirilen yepyeni filmlerle memleketimizde ilk Devamlı çocuk Sineması hizmete giriyor. Küçük Sahne'de her gün saat (11-12,30) (14,30-16) ve (16,30-18) arasında çocukların ve gençlerin zevkle seyredecekleri filmler gösterilecektir. (Küçük Sahne, 1951)

EK B9: Muammer Onat'ın Halit Femir'le ilgili bir anısı:

Necla, Feridun Bey'in atölyesinde Yeşilköy'de , sahilde bir gazino projesi yapmış. Projeye büyük hayallerile ve çok severek sarılmış. Proje ilerledikçe Hoca'nın müdahalesi artmış. Sonuçta istemediği bir bina ortaya çıkmış. Necla: ' Akrep gibi bir şey ortaya çıktı.' Diyor. Aklına koyduğu projeyi yapmaktan caymamış ve bir sonraki yarıyılda Halit Bey'in karşısına oturmuş. Adınız, Soyadınız, sınıfınız gibi sorulardan sonra sıra 'konu'ya gelmiş.

-Ne projesi yapacaksınız?

-Gazino yapacağım, efendim.

Halit Bey konuyu önündeki fişe yazmış.

-Geçen dönem ne projesi yaptınız?

-Gazino yaptım efendim.

-Şimdi ne yapacaksınız?

-Gazino yapacağım efendim.

-Nerede yapmıştınız?

-Yeşilköy'de efendim.

Hoca 'aynı konu aynı yerde arka arkaya nasıl yapılır?' diye biraz kızıyor. Ancak sabrını sürdürüyor.

-Peki hangi hoca ile yaptınız?

-Feridun Bey ile yaptım efendim.

Halit Bey'den başka kimsenin veremeyeceği bir cevap:

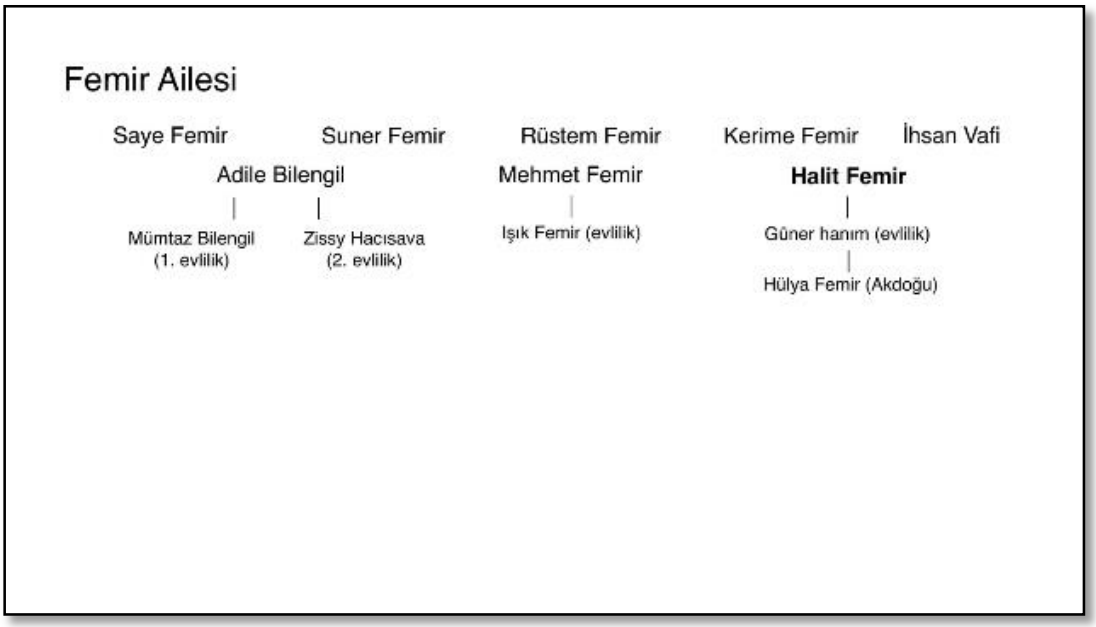
-Haaaa… O zaman oluuuuur.

Feridun Bey liseden beri arkadaşı, ortak büroları var, aynı okulda ikisi de öğretmen.'(Gezgin, 2003, s.146-147)

EK C: Grafikler

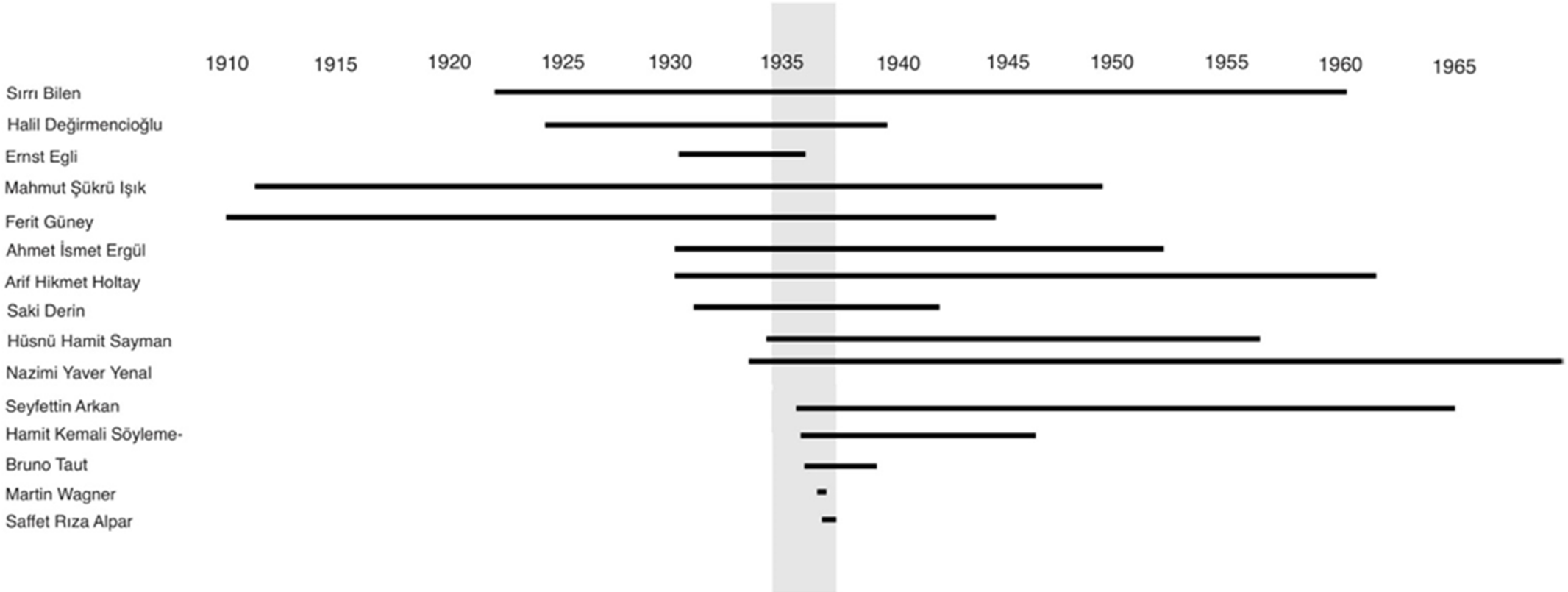
EK C1:

Şekil C.1 : Aile ağaçları

EK C2: Öğrenciliği sırasında G.S.A.'nde Mimarlık Şubesi'ndeki eğitimciler

EK C4: Halit Femir'in mimarlık izleği

EK C5: *Arkitekt* Dergisi'nde yayınlanan konutların özelliklerini karşılaştıran tablo

Proje İsmi	Fotoğraf	Yıl	Mimar	Plan	Plan Özellikleri	Kütlesel Oluşum	Cephe	İklimsel tedbirler	Yere uyum	Manzara
Ankara'da bir ev		1948	Emin Necip Uzman		Plan hizmet birimleri oturma salonu ve yatak odaları olarak üç kısma ayrılmıştır. Giriş holünden hizmet birimleri ve salona, salondan gece holüne ulaşılmaktadır.	Oturma salonuna eğrisel hatlara sahip hacim ve merdiven için ayrı bir kütle ana kütleye eklenmiştir.	Cephede malzeme kaplamaları yok. Eğrisel biçimli çıkmada cam tuğla kullanılmıştır.	Panjurlar ve geniş saçaklar kullanılmıştır. Yaşama birimi güneybatı tarafa yatak birimleri doğuya yerleştirilmiştir.		Yok
Büyükada'da Bir Villa		1948	Yusuf Akakan		Zemin katta mekanlara dağılımı sağlayan ana bir hol bulunmaktadır fakat mekanlar arasındaki yükseklik farklılıkları sebebiyle holden yan birimlere ulaşım basamaklar vasıtasıyla yapılmaktadır. Birinci katta L biçimli merdivenin çıktığı dar koridordan bütün hacimlere ulaşılmaktadır.	Ayrı hacimlerin birbirine eklenmesi ile kurulmuş; kütlesel hareket minimum tutulmuştur.	Birinci kat ahşap ile kaplanmış ve yapıda geniş açıklıklar kullanılmıştır.	Yapının iç mekanı çok ısınmaması için ahşapla kaplanmıştır.	Yeşillik manzaradan faydalanılmaya çalışılmıştır.Arazinin eğimli yapıda olması yapı içinde birimlerin ayrı kademelere oturulması ile çözülmüştür.	var çam ağaçları
Boyacıköy'de Bir Villa		1948	Eyüp Kömürcüoğlu		Mekanlara ulaşım merkezi bir holden yapılmaktadır.	Ayrı hacimlerin birbirine eklenmesi ile kurulmuştur.	Bodrum katta taştan yapılmış basık kemerli veranda bulunmaktadır.	Panjurlar ve geniş saçaklar kullanılmıştır.	Arazinin verdiği imkanlar değerlendirilerek arazide az hafriyat yapılmıştır.	var deniz manzarası
Rıfat Yalman Evi		1952	Abdurrahman Henci Turgut Cansever		Zemin katta yaşama birimleri arasında bölücüler bulunmamaktadır. Sadece diğer birimlere ulaşmak tanımlı bir hol vasıtasıyla yapılır. Birinci katta ise sofa vasıtasıyla mekanlara ulaşım sağlanmaktadır.	Tek sade bir kütleden oluşmaktadır.	Ahşap kaplama kullanılmıştır.	Ahşap kafesler kullanılmıştır.		var ağaca ve yeşil sırta bakıyor.
Tuncay Evi		1952	Nizamettin Doğu		Mekanlara ulaşımı tek kollu merdivenin bulunduğu ince uzun sağlar.	Sade kütlesel oluşumdadır. Gömme balkonun açıklıkları cephede dolu boş etkisi yaratır.	Küçük pencereler ve balkonun olduğu kısımda üstü kemer biçiminde açıklığı olan duvar kullanılmıştır.	Çatı balkon üzerine uzatılmış ve çift cidarlı pencere kullanılmıştır.		yok
Pertev Rizan Evi		1952	Nizamettin Doğu		Mekanlara ulaşım tek kollu merdivenin bulunduğu ince uzun sofa vasıtasıyla yapılmaktadır.	Sade kütlesel oluşumda	Farklı büyüklükte pencereler kullanılmıştır.	Ahşap panjurlar ve geniş saçaklı çatı kullanılmıştır. Teras pergola ile örtülmüştür		yok
Feneryolunda Bir Sayfiye Evi		1953	Rebii Gorbon		Mekanlar farklı kotlara yerleştirildikleri için mekanlar arası geçiş basamaklar la yapılır.	Kütlesel hareketlilik az, cumba benzeri çıkma var.	Giriş cephesinde geniş pencereler kullanılmıştır.	Pencerelere panjur takılmış ve teras üstü örtülüdür.	Arazideki ağaçların kesilmemesi için konut küçük tutulmuştur.	var bahçe
Mithat Güldü Evi		1954	Kadri Eroğan		Giriş holünden diğer mekanlara ulaşılan ayrı bir koridora ve salona ulaşılabilir. Mutfak ve yatak odasının bağlı olduğu ayrı bir küçük koridor esas koridora bağlıdır. Islak hacimler yanyana ve katlarda aynı hizalardadır.		Geniş pencereler kullanılmış, ayrıca cephede farklı yüzeyler kullanılmıştır. Siyah taş ve ahşap kaplanan yüzeyler de vardır.	Terasın üstü balkon ile kaplıdır. Şömine bacası taş ile kaplıdır.		var bahçe
Büyükadada bir villa		1956	Emin Necip Uzman		Salon ve yemek birimleri bir arada düşünülmüştür; salondan diğer yan birimlerin takılı olduğu ayrı bir koridora ulaşılmaktadır. Birinci katta merkezi bir holden ana kütleye takılı kütlelerin ayrı koridorlarına ulaşılmaktadır.	Sade geometrilerin birleşimi ile oluşmuştur.	Yatay vurguda pencereler ve çeşitli malzeme ve dokuya sahip yüzeyler kullanılmıştır.	Giriş ve balkonlar saçakla kapatılmıştır.	Topografya setlenmiş ve farklı kotlardaki setlere merdiven ile ulaşılır.	var denize bakıyor
Kadıköy'de bir villa		1957	İrfan Bayhan		Zemin katta salon ve yan birimler arasında kalan yerde hol bulunmaktadır. Diğer katta bu holün türevleri vardır. Farklı yüksekliktekı mekanlara basamaklarla ulaşılmaktadır.	Teras ve merdiven kütleden çıkma yaparlar, birinci katta balkonun olduğu yer girinti yapmaktadır.	Birinci katta şerit pencere kullanılmıştır.	Pencerelere panjurlar takılmıştır.	Eğim yönünde taşıyıcı iki duvar arasına yerleştirilmiştir. Yapının bir kısmı toprak altına gömülüdür.	yok
Bebek'te Bir Villa		1957	Ekrem Yenel		Birinci katta merkezi bir holden bütün mekanlara ulaşım kurgulanmış yatak birimleri için yarı bir hol yerleştirilmiştir.	Giriş kısmında kütle geri çekilerek ayaklar üzerinde taşınmıştır.	Alt duvar, terası çeviren ve onun bitişiğindeki duvar yontma taştandır.	Şöminenin olduğu duvar taş örgü duvardır.	Eğimli arazide kademelendirme yapılmıştır. Bebekte deniz manzarasına yönelen yapının salon cephesi tamamen cam olarak yapılmıştır.	var
Mühendis Arif Saltuk Evi		1958	Ercüment Bigat İlhan Bilgesu		Zemin katta küçük bir holden bütün mekanlara ulaşılmaktadır. Mekanın içinde kullanılan eğrisel hatlara sahip merdiven önemli bir unsurdur. Salonun üstü galeri boşluğu olarak bırakılmıştır ve merdiven diğer bütün hacimlere ulaşılan bir hole ulaşmaktadır.	Kütle deforme edilmiş bir prizmatik hacimdir. Ana cephede konsol olarak taşıtılmış balkon kütlesi vurguludur.	Cephe geniş cam ve taş örgü duvarların bir arada kullanımı ile tasarlanmıştır.	Kuzey güney havalandırması yapılmıştır.		var
Yazlık Bir ev		1958	Ercüment Bigat		Salon ve teras deniz manzarasının olduğu tarafa yerleştirilmiştir. Çoğu birime doğrudan salondan veya salondan ulaşılan hol vasıtasıyla ulaşılmaktadır.	Sade kütleden yapılmış ve giriş için kütle içe çekilmiştir.	Yan cephede gömme balkonun olduğu kısım dolu boş kontrastı oluşturmuştur.	Pencereler panjurlar, terasa güneş kırıcılar takılmıştır. Kuzey güney havalandırması yapılmıştır.	Koyun güzelliğini bozmayacak yapı yapılmak istenmiştir.	var
Haluk Şaman Villası		1960	Utarit İzgi		Bina iki ana kütleden oluşmaktadır. İki blokta da merkezi bir holden mekanlara erişim sağlanmaktadır. Ana cepheye göre sağda kalan blokta holden ayrı bir hole geçiş sağlanmaktadır. Birinci katta ise dar bir koridor vasıtasıyla mekanlar bağlanmıştır.	İki ana kütleden oluşmaktadır. Bina çatısı ve yan duvarlar balkon ile birleştirilerek kütlede öne çıkarılmıştır.	Cephede açık ve kapalı yüzeyler bir arada kullanılmıştır.	Yapının ön cephesinde çıkma yapan saçak ve duvar birleşimi eleman Teraslara gölge oluşturmaktadır		
Nedim Karakurt Villası		1960	Mahmut Bir Utarit İzgi Orhan Günsoy		zemin katta yan birimler ve hizmet birimleri yerleştirilmiştir. Birinci katta bütün birimlere merkezi holden ulaşılmaktadır. Salona giden iki ucu kapalı özel bir koridor ulunmaktadır.	Yapı kısmen ayaklar üzerinde yükseltilmiştir.	Farklı işlev birimleri cepheye farklı doku ve yüzeyler oluşturarak yansımıştır.		Arazideki eski havuz ve mağarayı değerlendirmek için kademeli bir şekilde araziye oturtulmuştur.	
Muammer Arıtan Villası		1960	Mahmut Bir Utarit İzgi Orhan Günsoy		Zemin katta garaj ve çamaşırlık ana birimler birinci kattadır. Merdivenlerle birinci kattaki mutfağa servis sağlanmaktadır. Birinci katta merdivenin çıktığı küçük sahanlıktan bahçeyi dolanarak mekanlara ulaşım sağlayan koridora çıkılmaktadır.	Yapı kısmen ayaklar üzerinde yükseltilmiştir. Birinci katta kütlenin ortası boşaltılmış ve bahçe yerleştirilmiştir.	Cephe geniş açıklıklar içermektedir. Ön cephede şeffaf ve kapalı yüzeylerin birbiri ardına kullanılmıştır.	Ana cephenin önünde düz bir yüzey biçiminde saçak konulmuştur.		

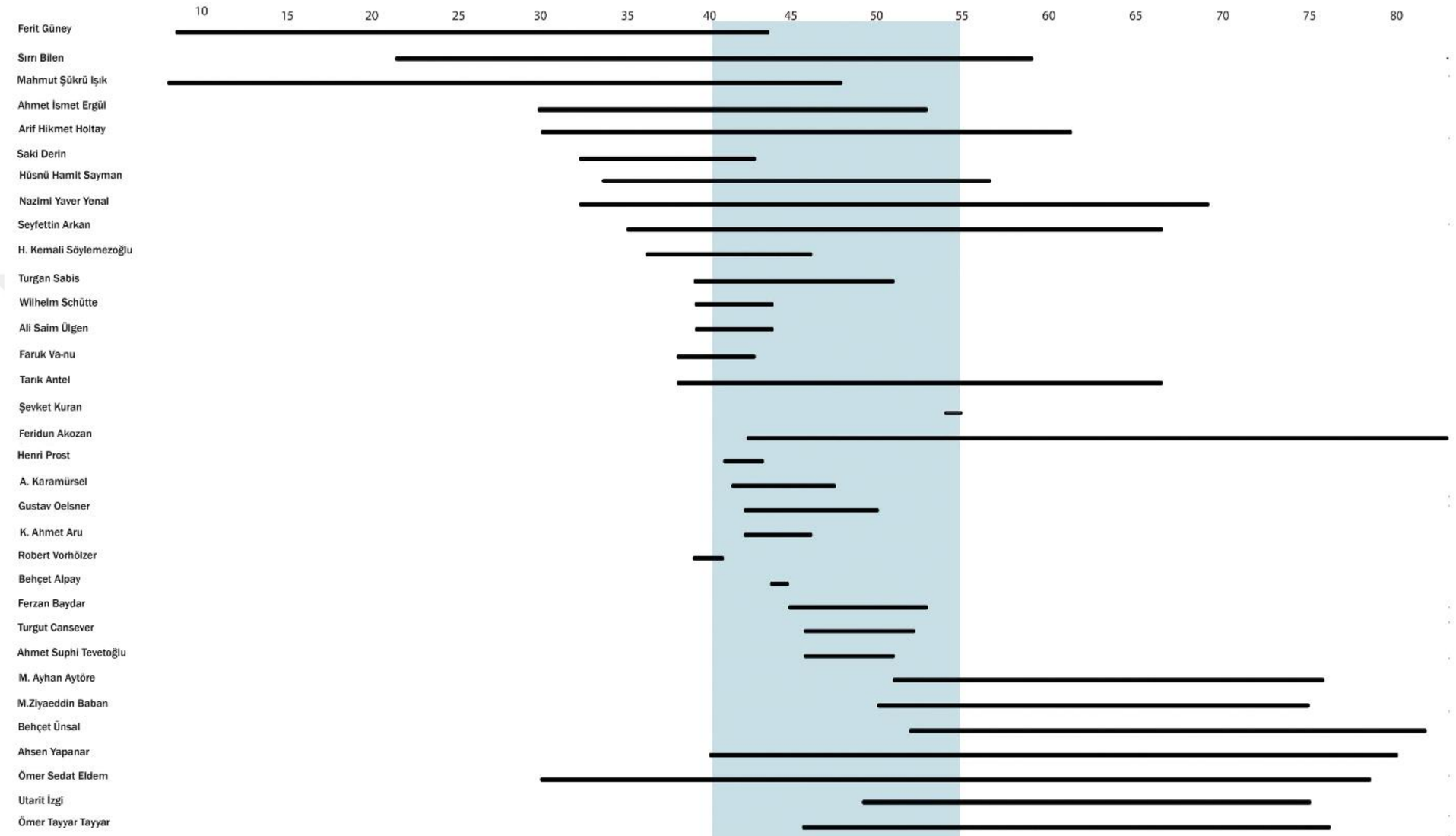
EK C6: *Arkitekt* Dergisi'nde yayınlanan konut iç mekanlarının özelliklerini karşılaştıran tablo

Proje	Yıl	Mimar	Fotoğraflar	Kaplama	Mobilya	Doku Renk	Aydınlatma
Boğaziçi'nde Yalı	1931	Sedad Hakkı Eldem		Döşemeler ahşap ve muşambadan yapılmıştır. Duvarlarda krem rengi badana kullanılmıştır.	Büyük mobilyalar sabit olarak tasarlanmıştır. Sofada pencere açıklıklarının olduğu duvara dayalı sedir yer almaktadır. Sofanın yatay elemanla ayrılmış kısmında hareketli tefriş elemanı olarak sırt dayama platformu dar ve ayakları ince sandalye ve yuvarlak sehpa kullanılmıştır. Ayrıca sabit soba ve şömine yerleştirilmiştir.		
Ev projesi	1931	Sedad Hakkı Eldem			Sabit tefriş elemanı olarak sedirler ve hareketli teşhir elemanı olarak koltuk ve yuvarlak sehpalar kullanılmıştır.		
Boğaziçi'nde yalı	1944	Sedad Hakkı Eldem				Duvar ve tavanda farklı değerde kontürler yerleştirilmiş; zemin kaplamasıyla doku ve renk çeşitliliği sağlanmıştır.	
Demirağ Evi	1940	Zeki Sayar				Farklı mekanlara ait farklı dokuda zemin kaplaması uygulanmıştır. Şömine kaplanarak mekan içinden ayrılmıştır.	
Göztepe'de Villa	1941	Emin Onat		Kış bahçesi zemin ve yan duvarları Marmara mermeri ile kaplanmış Diğer mekanlarda tavanda alçı kartonpiyer uygulaması yapılmıştır. Banyo koyu renkli fayans ile kaplanmıştır.			Kış bahçesinde endirekt aydınlatma kullanılmıştır.
Boğaziçi'nde bir villa	1946	Sedad Hakkı Eldem		Tavanda kaplama yapılmış, yemek odasının tavan kaplaması geleneksel sivil mimariden etkiler taşımaktadır.	Tefriş elemanlarının çoğu hareketlidir Çocuk odasında duvara sabitlenmiş karyola kullanılmıştır.	Duvarda farklı değerde kontürler yerleştirilmiştir. Salon , yemek odası ve terasta renk kontrastı sağlanmıştır. Çocuk odası ise daha açık renktedir.	Duvara akstre aplikler yerleştirilmiştir. Tavana takılı sarkıt aydınlatma elemanları da kullanılmıştır.
Büyükada'da bir ev	1946	Emin Necip Uzman			Çocuk odasında yatak sabit olarak tasarlanmıştır. Konutta çeşitli tipte dekoratif mobilya kullanılmıştır.	Salon tavanında koyu renkli kirişlerle kontrast yaratılmıştır.	Yemek odasında duvara akstre aplikler yerleştirilmiştir. Salonda tavana takılı sarkıt aydınlatma elemanları ve duvara takılı aydınlatma elemanları kullanılmıştır.
Büyükadada bir villa	1948	Yusuf Atakan				Salon ve yemek odası arasında yarı geçirgen bölücü kullanılmıştır.	
İlbay Apartmanı	1951	Ispatan Aratan		Salonların zemini gürgen parke, mozaik, beyaz çimentolu renkli mozaik ile yapılmıştır. banyolar seramik çini ile kaplanmıştır			
Sadıklar Apartmanı	1951	Emin Necip Uzman		Apartman holü zemini mermer ile kaplanmıştır. Apartman holünde Mazhar Resmor'a ait vitray çalışması bulunmaktadır.			
Rıfat Yalman Evi	1952	Abdurrahman Hancı Turgut Cansever			Mobilyalar, şömine ve merdivenin tasarımı mimarlara aittir. Oturma fontu kabarık, sırt platformu eğrisel hatta dışarı doğru bombeleştirilmiştir. Şömine duvarın üst kısmından kapalı olarak gelen zemin kısmında şeffaflaşan iki kütle ile kuruluştur. Amorf yüzeyli sandalye kullanılmıştır.	Bedri Rahmi Eyüboğlu portmanto ve perde üzerindeki desenleri tasarlamıştır.	
Bn. Tuncay Evi	1952	Nizamettin Doğu		Salon parke ile kaplıdır; diğer mekanlar dökme seramik ile kaplıdır.	Şöminenin iki yanına gömme dolaplar yerleştirilmiştir.		
Pertev Rizan Evi	1952	Nizamettin Doğu		Salonlar ve yemek odası parke ile kaplıdır; diğer mekanlar dökme seramik ile kaplıdır.			
Ulusan Apartmanı	1953	Nizamettin Doğu		Birinci katta salonlar parke diğer odalar dökme seramikle kaplıdır. Zemin katta bütün birimler linolyum ile kaplıdır.			
Sadıkoğlu villası	1956	Emin Necip Uzman		Hol ve terasların zemini, sarı kahve rengi afyon mermeri, diğer birimleri zemini Marley tabakalarıyla kaplanmıştır. Şömine yüzeyleri Eczacıbaşı seramikleriyle kaplanmıştır.			
Haluk Şaman Villası	1959	Utarit İzgi		Şömine Süreyya Koral'ın tasarımı seramik ile kaplanmıştır.			

EK C7: *Arkitekt* Dergisi'nde yayınlanan ofis iç mekanlarının özelliklerini karşılaştıran tablo

Proje	Yıl	Mimar	Fotoğraflar	Kaplama	Mobilya	Doku Renk	Aydınlatma
Yapı Kredi Bursa Şubesi	1949	Emin Onat		Hol mermer ve mozaik çini ile kaplıdır. Bankolar ceviz ağacından ahşaptan üretilmiştir.		Banko rengiyle, iç mekanda kesin olarak ayrılmaktadır. Zemin kaplamasında betonarmenin oluşturduğu hizalar devam ettirilmiştir.	Aydınlancılar kolonlara ankastre yerleştirilmiştir.
Samsun İş Bankası Şubesi	1949	Arif Hikmet Holtay					Küre biçiminde sarkıt aydınlatma elemanları kullanılmıştır Müşteri holünde dekoratif büyük sarkıt aydınlatma elemanları kullanılmıştır. .
Mersin İş Bankası	1949	Arif Hikmet Holtay		Ofis duvarının yarısı modüler malzeme ile kaplanmıştır			Müşteri holünde sarkıt aydınlatma elemanları kullanılmıştır.
Akbank Kurtuluş Ajansı	1954	Kadri Eroğan		Duvar ve banko aynı malzeme ile kaplanmıştır. Tavanda kaplama uygulanmamıştır.			Müşteri holünde sade aplikler çalışan kısmında platform halinde ikili sarkıt aplikler kullanılmıştır.
İş Bankası Galatasaray Şubesi	1955	Muhlis Türkmen		Zemin kareli motif oluşturularak kaplanmıştır	Banko yön değiştiren kırıklı lineer hat oluşturmaktadır. Müşteri holünde oturma fontu alçak, kolçakları kabarık geniş koltuklar ve sehpalar yer alır. Ayaklı vitrin camekanları yerleştirilmiştir. Bekleme holünde sade yüzeylerden yapılmış mobilyalar kullanılmıştır.		Floresan lambalarla aydınlatma sağlanmıştır; Duvara gömülü, sarkıt ve duvara ankastre aydınlatma elemanları kullanılmıştır. Müdür odası ve bekleme holü ve servis holü, arşiv yukarıdan ışık almaktadır. Vitrinler için daha alçağa ışık veren vurgu aydınlatması sarkıt aydınlatma elemanları ile yapılmıştır.
Türkiye İş Bankası Pangaltı Şubesi	1956	Muhlis Türkmen Muhteşem Giray		Banka holü ve merdivenlerinde mermer kaplama uygulanmıştır. Mermer kaplamaları ile desen oluşturulmuştur. Kat döşemeleri linolyum ile kaplanmıştır.	Müşteri holünde hareketli teşhir elemanları kullanılmıştır.Sırt dayama platformu kıvrılarak kolçak olan koltuk kullanılmıştır.	Banka katında açık renkler kullanılmıştır.	Tavana ankstre aplikler, sarkıt aydınlatma elemanları kullanılmıştır.
Türkiye İş Bankası Kadıköy Şubesi ve Lojmanı	1957	Perran DOĞANCI Altay EROL S. GİRİTLİOĞLU Cavit ÖZEDEY			Bankoda mozaik çalışması deseni Mediha Akarsu tarafından gerçekleştirilmiştir.	İç mekanda merdiven korkulukları, koyu renk mobilyalar, pencere doğramaları beyaz duvarlarla renk kontrastı oluşturularak tasarım gerçekleştirilmiştir.	
İtalyan Havayolları	1957	Feridun Akozan Hüseyin Baban			Tefris elemanları hareketlidir.Duvara ayaklı lineer oturma elemanlar yerleştirilmiş. Mekanda kolçakları kaplanmamış ve dönerek ayak halini alan koltuk ve sehpa, ayaklı çiçek saksısı kullanılmıştır. Vitrinde raylı değişebilir panolar bulunmaktadır.	Duvarda İtalyan seramiği ile yapılmış türk motifi bulunmaktadır. Zeminde desen oluşturan kaplama yapılmıştır.	Aydınlatma ayaklı aydınlatma elemanı, tavana ankstre, sarkıt, duvara takılı farklı tip aydınlatma elemanları ile yapılmıştır.
Türkiye Ticaret Bankası ve İşhanı Binası	1960	Ercümend Bigat - İlhan Bilgesü			Kullanılan mobilyalar mimarlar tarafından çizilmiştir. 5 farklı koltuk, sigaralık ve amorf biçimli sehpa üretilmiştir.		

EK C8: Halit Femir'in Akademi'de eğitimci olarak çalıştığı yıllarda onunla beraber çalışanlar

Listeye ek olarak Mehmet Ali Handan ve Asım Mutlu'nun da Femir'le aynı yıllarda çalışmaya başladığı bilinse de tam çalışma aralıkları bilinmemektedir.

Hocalığı sırasında G.S.A. Mimarlık Şubesinde çalışan eğitimciler

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad **:** Bilge Ekin İNAN

Doğum Tarihi ve Yeri **:** 1991/ Ankara

E-posta **:** bilgeekin.inan@nisantasi.edu.tr

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans** **:** 2016, Yeditepe Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık

MESLEKİ DENEYİM VE ÖDÜLLER:

- 2018 Nisan ayından beri Nişantaşı Üniversitesi Mimarlık Bölümü (İng.) Araştırma Görevlisi olarak çalışmaktadır.

YAYINLAR, SUNUMLAR VE PATENTLER:

- **İnan B. E.**2018. Logo Gelişimi Matbaa Teknolojisi İlişkisinin Bir Örnek Üzerinden İncelenmesi, *6. Uluslararası Matbaa Teknolojileri Sempozyumu, 01-03 Kasım 2018 , İstanbul, Türkiye* .
- **İnan B. E.**2019. Interdisciplinary in Graphic Design and Architecture Education-A Course Model Proposal, *ERPA International Congress*, *19-22 Haziran 2019, Sakarya, Türkiye*.